

Svenska kyrkan

Kyrkomötet 2002

Anföranden

Tisdagen den 17 september.....	1
1 § Inledningsanförande	1
URBAN GIBSON:.....	1
8 § Val av Kyrkomötets andre vice ordförande.....	2
URBAN GIBSON:.....	2
ORDFÖRANDEN ROBERT SCHÖTT:.....	3
Onsdagen den 18 september	4
13 § Hälsningsanföranden	4
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	4
SAMFUNDSSEKRETERARE SUZANNE MOHLIN:.....	6
PASTOR DARIUS PETKUNAS:.....	7
TALMAN BIRGITTA DAHL:.....	7
14 § Inkommen skriftlig hälsning från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen	9
ORDFÖRANDEN:.....	9
18 § Närvarorätt i utskotten, ledamöter	9
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	9
EVA NYMAN:.....	9
URBAN GIBSON:.....	9
THOMAS SÖDERBERG:.....	10
SUZANNE FREDBORG:.....	10
INGRID EMANUELSON:.....	10
21 § Hänvisning av skrivelser och motioner till utskotten	10
REIDAR GUSTAFSSON:.....	10
JAN-ANDERS EKELUND:.....	10
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	11
Fredagen den 20 september.....	12
23 § Val till Läronämnden.....	12
FREDRIK SIDENVALL:.....	12
32 § Val till Nämnden för internationell mission och diakoni	12
BRITTA OLINDER:.....	12
JENNIE NORDIN:.....	13
BENNY JÖNSSON:.....	13
BENNY JÖNSSON:.....	14
Tisdagen den 22 oktober	15
42 § Kyrkomötets förhandlingar återupptas	15
ORDFÖRANDEN:.....	15
GENERALSEKRETERARE LENI BJÖRKLUND:.....	15
ORDFÖRANDEN:.....	15
45 § Fråga 2002:1 om arvoden.....	16
MARGARETHE ISBERG:.....	16
GÖSTA ÄNG:.....	16
46 § Fråga 2002:2 om ombyggnaden i kyrkokansliet	16
LEVI BERGSTRÖM:.....	16
BENGT OLOF DIKE:.....	17
LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):.....	18
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):.....	18
LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):.....	18
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):.....	18

LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):	18
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	19
LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):	19
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	19
SUZANNE FREDBORG:	19
47 § Fråga 2002:3 om beslut om rikskollekter	20
ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON:	20
LISBETH GÖRANSON:	20
ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON (REPLIK):	21
48 § Fråga 2002:4 om dop i Svenska kyrkan	21
CURT FORSBRING:	21
SVEN-OLOF KARLSSON:	21
CURT FORSBRING (REPLIK):	22
49 § Fråga 2002:5 om kyrkor som mordbränns	22
BRITAS LENNART ERIKSSON:	22
SVEN-OLOF KARLSSON:	23
50 § Fråga 2002:6 om ensidig bojkott mot Israel	23
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	23
BENGT OLOF DIKE:	24
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	24
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	24
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	25
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	25
EVA ZETTERBERG:	25
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	26
EVA ZETTERBERG (REPLIK):	26
BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:	26
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	27
BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG (REPLIK):	27
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	27
STAFFAN HOLMGREN:	27
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	28
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	28
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	28
HANS WALLMARK:	28
FREDRIK SIDENVALL:	29
BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG (REPLIK):	29
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	30
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	30
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	30
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	30
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	31
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	31
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	31
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	31
51 § Fråga 2002:7 om utträde och folkomflyttningar	31
BIRGITH WIKLUND MOLBERG:	31
BÖRJE HENRIKSSON:	32
BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):	32
BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):	33
LENNART KOSKINEN:	33

BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):.....	33
ÅSA EK:	33
52 § Fråga 2002:8 om den etiska debatten i bioteknikfrågor.....	34
ÅRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	34
KARIN PERERS:	34
ÅRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	35
KARIN PERERS (REPLIK):	35
ÅRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	35
53 § Fråga 2002:9 om släktforskning	36
BRITT LOUISE AGRELL:.....	36
BIRGER WERNERSSON:	36
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	37
BIRGER WERNERSSON (REPLIK):	37
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	37
BIRGER WERNERSSON (REPLIK):	37
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	37
54 § Frågan 2002:10 om receptionsarbetet med dokumentet Guds vägar	37
THOMAS SÖDERBERG:	37
ANGELA BOËTHIUS:.....	38
THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):.....	38
ANGELA BOËTHIUS (REPLIK):.....	39
55 § Kyrkan och homosexualiteten.....	39
EVA NYMAN:.....	39
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	39
JOAKIM SVENSSON:	40
EVA ZETTERBERG:	41
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):.....	41
FREDRIK SIDENVALL:	42
VIVIANNE WETTERLING:.....	42
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	43
BRITTA OLINDER:.....	43
STEFAN GUSTAVSSON:	44
TORSTEN JOSEPHSSON:	44
TIMMY LEIJEN:	45
INGER DAFGÅRD:.....	46
BOLENNART ANBÄCKEN:.....	46
HANS WALLMARK:	46
ANDERS ROOS:	47
STAFFAN HOLMGREN:	47
TORSTEN JOSEPHSSON:	48
FREDRIK SIDENVALL:	49
BISKOP CAROLINE KROOK:.....	49
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	50
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	51
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK)	51
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	51
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	52
ROLF FORSLIN:	52
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	52
ÅRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	53
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	53

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	54
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	54
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	54
AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:	54
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	55
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):	55
KARIN BURSTRAND:	55
BERIT SIMONSSON:	56
ERIC LUNDQVIST:	56
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	57
ERIC LUNDQVIST (REPLIK):	57
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	57
EVA ZETTERBERG:	57
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):	58
EVA ZETTERBERG (REPLIK):	58
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):	58
EVA ZETTERBERG (REPLIK):	58
HANS WALLMARK:	59
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	59
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):	60
VIVIANNE WETTERLING:	60
TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):	60
JOAKIM SVENSSON:	60
LARS RYDJE:	61
56 § De kyrkliga valen	62
SUSANN TORGERSON:	62
PER LINDBERG:	63
NILS-ARNE REHNSTRÖM:	63
INGRID SMITTSARVE:	64
LOTTA VAHLNE WESTERHÅLL:	64
HANS-OLOF ANDRÉN:	65
SVEN-OLOF KARLSSON:	65
ANKI ERDMANN:	66
CHRISTER ENGELHARDT:	66
NILS GÅRDER:	66
STINA ELIASSON:	67
TOMAS FORSNER:	68
CONNY TYRBERG:	68
BÖRJE HENRIKSSON:	69
NILS GÅRDER (REPLIK):	69
TOMAS FORSNER (REPLIK):	70
BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):	70
TOMAS FORSNER (REPLIK):	70
BISKOP CHRISTINA ODENBERG:	70
ERNA ARHAG:	70
TORBJÖRN KASTELL:	71
SVEN-OLOF KARLSSON:	71
NILS GÅRDER (REPLIK):	72
SVEN-OLOF KARLSSON (REPLIK):	72
TOMAS FORSNER (REPLIK):	72
PER LINDBERG (REPLIK):	72

SVEN-OLOF KARLSSON (REPLIK):	72
PER LINDBERG (REPLIK):	72
SVEN-OLOF KARLSSON (REPLIK):	72
PER INGVARSSON:	73
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	73
SUSANN TORGERSON:	74
THOMAS SÖDERBERG:	74
EVERT JOSEFSSON:	75
TORGNY LARSSON:	75
THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):	76
STEFAN LANDMARK:	76
CHRISTER ENGELHARDT:	77
SIGVARD OLSSON:	77
TOMAS FORSNER:	77
NILS GÅRDER:	78
Onsdagen den 23 oktober	79
63 § Den svenska evangelieboken	79
LOTTA VAHLNE WESTERHÅLL:	79
JOAKIM SVENSSON:	79
ROLF FORSLIN:	79
TOMAS FORSNER:	79
GUNNAR PRYTZ:	79
Moment 1, Beslut om ny evangeliebok	79
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	79
NILS GÅRDER:	80
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	80
NILS GÅRDER (REPLIK):	81
ORDFÖRANDE:	81
JOAKIM SVENSSON:	81
BRITTA OLINDER:	82
ERIC MUHL:	82
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	82
ERIC MUHL (REPLIK):	83
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	83
ALVE SVENSSON:	83
JOHANNES HELLBERG:	83
BISKOP CAROLINE KROOK:	83
GLENN HÅKANSSON:	84
JOAKIM SVENSSON (REPLIK):	84
GLENN HÅKANSSON (REPLIK):	85
JOAKIM SVENSSON (REPLIK):	85
ERIC MUHL:	85
Moment 3 och 4, Sön- och helgdagarnas namn, Sön- och helgdagarnas ämnesrubriker	85
LARS EKBLAD:	85
HANS-OLOF ANDRÉN:	85
FREDRIK SIDENVALL:	86
LARS EKBLAD (REPLIK):	87
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	87
OLA ISACSSON:	87

TORSTEN JOSEPHSSON:	87
PER INGVARSSON:.....	88
BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:.....	88
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	89
TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):	89
OLA ISACSSON:	90
GLENN HÅKANSSON:	90
OLA ISACSSON (REPLIK):	90
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):.....	90
GLENN HÅKANSSON (REPLIK):	90
Moment 5, Val av bibelöversättning.....	91
FREDRIK SIDENVALL:	91
GLENN HÅKANSSON:	91
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	92
Moment 7, Apokryferna	92
OLA ISACSSON:	92
JOHANNES HELLBERG:	92
STEFAN GUSTAVSSON:	93
CURT FORSBRING:	94
STEFAN GUSTAVSSON (REPLIK):	94
CURT FORSBRING (REPLIK):	94
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	94
OLA ISACSSON (REPLIK):	95
GLENN HÅKANSSON:	95
Moment 8, Bibeltexter i övrigt.....	95
NILS GÅRDER:	95
HANS-OLOF ANDRÉN:.....	96
FREDRIK SIDENVALL:	97
TOMAS FORSNER:	97
BERTIL OLSSON:	98
TORSTEN JOSEPHSSON:	98
JOAKIM SVENSSON:	99
BISKOP JONAS JONSON:.....	99
NILS GÅRDER (REPLIK):.....	100
BÖRJE HENRIKSSON:	100
ERIC LUNDQVIST:.....	101
NILS GÅRDER:	101
FREDRIK SIDENVALL:	101
TOMAS FORSNER:	102
TORSTEN JOSEPHSSON:	103
BISKOP JONAS JONSON (REPLIK):.....	103
TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):	103
BISKOP JONAS JONSSON (REPLIK):	103
TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):	104
MARGARETHE ISBERG:	104
NILS GÅRDER (REPLIK):.....	104
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	104
TOMAS FORSNER (REPLIK):	105
NILS GÅRDER (REPLIK):.....	105
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	105
NILS GÅRDER (REPLIK):.....	105

TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):	105
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	106
TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):	106
GLENN HÅKANSSON:	106
ERIC LUNDQVIST (REPLIK):	106
BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:	107
TOMAS FORSNER (REPLIK):	107
Moment 9 och 10, Namnet Dagens bön och Dagens bön i evangelieboken.....	107
FREDRIK SIDENVALL:	107
BERTIL OLSSON:	108
JOHANNES HELLBERG:	108
ANDERS ÅKERLUND:	109
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	109
ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):.....	109
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	110
ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):	110
JOHANNES HELLBERG (REPLIK):	110
ANDERS ROOS:	110
PER INGVARSSON:.....	110
LENNART KOSKINEN:.....	111
BISKOP CAROLINE KROOK:.....	111
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	112
BISKOP CAROLINE KROOK (REPLIK):.....	112
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	112
ANDERS ROOS (REPLIK):	113
BISKOP CAROLINE KROOK (REPLIK):.....	113
ANDERS ROOS (REPLIK):	113
OLA ISACSSON:	113
FÖRSTE VICE ORDFÖRANDEN:.....	113
GLENN HÅKANSSON:	113
Moment 11, Kyrkmässa	113
ANDERS ROOS:	113
GLENN HÅKANSSON:	114
ANDERS ROOS (REPLIK):	114
Moment 14, Ändring i 28 kap. kyrkoordningen.....	114
PER INGVARSSON:.....	114
64 § Kyrkliga böcker på finska och lulesamiska	114
ALVE SVENSSON:.....	114
NILS GÅRDER:	115
65 § Bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk	115
ALVE SVENSSON:	115
LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:	115
66 § Försoningsakt i anslutning till nytt äktenskap.....	116
NILS GÅRDER.	116
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	116
ALVE SVENSSON:	117
67 § Herrens bön	117
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	117
KERSTIN BERGMAN:	118
ALVE SVENSSON:	118

68 § Tillstånd att leda gudstjänst.....	119
LARS-IVAR ERICSON:	119
ALVE SVENSSON:	119
69 § Folklig mässa	119
ALVE SVENSSON:	119
70 § Församlingsindelningen	120
GUUDRUN CARLSSON:	120
LARS-IVAR ERICSON:	120
ULLA RICKARDSSON:	121
BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:	121
BISKOP TONY GULDBRANDZÉN:	122
BÖRJE HENRIKSSON:	122
ALLAN LEWIN:	122
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	123
THOMAS SÖDERBERG:	123
TOMAS FORSNER:	124
71 § Ordförande i stiftsstyrelsen, domkapitel och Kyrkostyrelsen	125
EVERT JOSEFSSON:	125
STAFFAN HOLMGREN:	125
GUNNAR PRYTZ:	126
REIDAR GUSTAFSSON:	126
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	127
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	127
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	127
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	128
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	128
GUNNAR PRYTZ (REPLIK):	128
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	128
GUNNAR PRYTZ (REPLIK):	129
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	129
BIRGITTA BJÖRNER:	129
BISKOP ANDERS WEJRYD:	129
EVERT JOSEFSSON:	130
72 § Biskoparnas ställning i Kyrkomötet.....	130
ÅKE BLOMQVIST:	130
BENNY JÖNSSON:	131
TORGNY LARSSON:	131
THOMAS SÖDERBERG:	131
TOMAS FORSNER:	132
73 § Vissa frågor om biskopsval m.m.	132
STEFAN LANDMARK:	132
ANNA-LENA AROUSELL BERGLUND:	133
SVEN HÅKANSSON:	133
CHRISTER ENGELHARDT:	134
KARL-GUNNAR SVENSSON:	134
BIRGITTA BJÖRNER:	134
TOMAS FORSNER:	135
SONJA GRUNSELIUS:	135
EVERT JOSEFSSON:	135
STEFAN LANDMARK:	135

74 § Stiftsindelningen	136
ANDERS ÅKERLUND:	136
REIDAR GUSTAFSSON:	136
BIRGITTA BJÖRNER:.....	136
CHRISTER ENGELHARDT:.....	136
EVERT JOSEFSSON:	137
75 § Domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet	137
BRITT LOUISE AGRELL:.....	137
BISKOP LARS ECKERDAL:	137
ERNA ARHAG:	138
EVERT JOSEFSSON:	138
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	138
BIRGITTA BJÖRNER:.....	138
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	139
76 § Överprövningsinstanser	139
LOTTA VAHLNE WESTERHÅLL:	139
ERNA ARHAG	139
BENNY JÖNSSON:.....	140
LOTTA VAHLNE WESTERHÅLL (REPLIK):.....	140
BIRGITTA BJÖRNER:.....	140
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	141
BIRGITTA BJÖRNER (REPLIK):	141
TOMAS FORSNER:	141
ERNA ERHAG (REPLIK):	141
SUSANN TORGERSON:.....	142
BIRGITTA BJÖRNER:.....	142
LOTTA VAHLNE WESTERHÅLL (REPLIK):.....	142
NILS GÅRDER:	142
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	143
LOTTA VAHLNE WESTERHÅLL (REPLIK):.....	143
TOMAS FORSNER:	143
MARGARETA BÖRJESSON:.....	143
NILS GÅRDER (REPLIK):.....	144
MARGARETA BÖRJESSON (REPLIK):.....	144
EVERT JOSEFSSON:.....	144
78 § Kyrklig beredskap	144
ERNA ARHAG:.....	144
BOLENNART ANBÄCKEN:.....	145
EVERT JOSEFSSON:.....	145
BIRGITTA BJÖRNER:.....	145
80 § Kyrkonämndens arbetsgivaransvar	146
STAFFAN HOLMGREN:	146
EVERT JOSEFSSON:.....	146
81 § Antalet ledamöter i Kyrkomötet	146
BENNY JÖNSSON:.....	146
JOHNNY LARSSON:.....	147
EVERT JOSEFSSON:.....	147

Torsdagen den 24 oktober	148
83 § Principerna för Kyrkomötets arbete	148
ORDFÖRANDEN:	148
97 § Tillsyns- och främjandefunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar	148
KRISTINA SANDSTRÖM:.....	148
REIDAR GUSTAFSSON:	149
BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:.....	150
ÅKE BLOMQVIST:	150
LENNART SVENSSON:.....	151
BENGT OLOF DIKE:	151
LENNART SVENSSON (REPLIK):	152
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	152
BISKOP TONY GULDBRANDZÉN:.....	152
ERNA ARHAG:.....	153
AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:.....	153
MARGARETA GRAPE:.....	154
SUSANN TORGERSON:.....	154
BISKOP TONY GULDBRANDZÉN (REPLIK):	155
SUSANN TORGERSON (REPLIK):	155
BISKOP TONY GULDBRANDZÉN (REPLIK):	155
STINA ELIASSON:.....	155
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	156
STINA ELIASSON (REPLIK):.....	156
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	156
STINA ELIASSON (REPLIK):.....	156
REIDAR GUSTAFSSON:	156
STINA ELIASSON (REPLIK):.....	157
REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):.....	157
STINA ELIASSON (REPLIK):.....	157
ERIC MUHL:.....	157
BERTIL PERSSON:.....	158
INGRID SMITTSARVE:	158
AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:.....	159
BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:.....	159
ANDERS NOVAK:	159
MARGARETHE ISBERG:	160
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	160
REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):.....	161
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	161
REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):.....	162
ÄRKEBISKOPEN KG HAMMAR (REPLIK):	162
ERNA ARHAG:.....	162
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	163
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	163
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	163
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	163
BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT (REPLIK):.....	163
ERNA ARHAG (REPLIK):.....	164
KARIN BURSTRAND:	164
ANDERS ROOS:	164

99 § Tillsyns- och främjandefunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar,	
forts.	165
GUNNAR PRYTZ:	165
LARS STARKERUD:.....	165
KRISTINA SANDSTRÖM:.....	166
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	166
BISKOP ANDERS WEJRYD:.....	166
MARGARETA GRAPE:.....	167
KERSTIN BERGMAN:	167
100 § Ändringar i kyrkoordningen	168
GÖSTA ÄNG:.....	168
ERNA ARHAG:.....	168
STAFFAN HOLMGREN:.....	168
ANDERS ROOS:	169
LARS JOHNSON:.....	169
GÖSTA ÄNG (REPLIK):.....	170
LARS JOHNSON (REPLIK):	170
GÖSTA ÄNG (REPLIK):.....	170
ANDERS ROOS (REPLIK):	170
LARS JOHNSON (REPLIK):	170
ANDERS ROOS (REPLIK):	170
TOMAS FORSNER:	171
LARS JOHNSON (REPLIK):	171
TOMAS FORSNER (REPLIK):	171
ERLING ÖHMAN:.....	171
STAFFAN HOLMGREN:.....	172
TOMAS FORSNER:	172
ANDERS ROOS:	172
ERNA ARHAG:.....	173
LARS JOHNSON:.....	173
ANDERS ROOS (REPLIK):	173
LARS JOHNSON:.....	173
101 § Kyrkomötet och dess arbetsformer m.m.	173
ULLA ERIKSSON:.....	173
ERNA ARHAG:.....	174
BENNY JÖNSSON:.....	174
ULLA ERIKSSON (REPLIK):.....	174
BENNY JÖNSSON (REPLIK):.....	175
EVA ZETTERBERG:	175
ERNA ARHAG:.....	175
BÖRJE HENRIKSSON:	176
ORDFÖRANDE:	176
THOMAS SÖDERBERG:	176
102 § Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar	176
GÖSTA ÄNG:.....	176
HANS-OLOF ANDRÉN:.....	177
LENA PETERSSON:.....	177
GÖSTA ÄNG:.....	178
LENA PETERSSON (REPLIK):.....	178
GÖSTA ÄNG (REPLIK):.....	178
LENA PETERSSON (REPLIK):.....	179

103 § Vissa frågor om löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda	179
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	179
ÅKE BLOMQVIST:	180
LARS STARKERUD:.....	180
SUZANNE FREDBORG:.....	181
CARINA ETANDER RIMBORG:	181
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	182
STINA ELIASSON:.....	182
GUNBORG ENGMAN-ERICSSON:	183
URBAN GIBSON:.....	183
KRISTINA LUNDGREN:	184
SIGVARD OLSSON:.....	184
ÅKE BLOMQVIST:	185
104 § Tidsbegränsad anställningstid för biskopar	185
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	185
ERNA ARHAG:.....	185
105 § Vissa frågor rörande kvinnor och män som präster	186
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	186
FREDRIK SIDENVALL:	186
MARIANNE KRONBÄCK:.....	187
KRISTINA TÖYRÄ:	187
BERIT SIMONSSON:	188
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	189
BERIT SIMONSSON (REPLIK):.....	189
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	189
BERIT SIMONSSON (REPLIK):.....	189
BRITTA OLINDER:.....	189
EVA ZETTERBERG:	189
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	190
EVA ZETTERBERG (REPLIK):.....	190
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	190
BISKOP HANS STIGLUND:.....	191
BISKOP ANDERS WEJRYD:.....	191
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):.....	191
ALVE SVENSSON:.....	192
BISKOP MARTIN LIND:.....	193
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	193
BISKOP MARTIN LIND (REPLIK):	193
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	193
BISKOP MARTIN LIND (REPLIK):	194
KRISTINA TÖYRÄ:	194
BERIT SIMONSSON:.....	194
JOAKIM SVENSSON:	195
ALVE SVENSSON:.....	195
OLLE BURELL:	196
OLA ISACSSON:	196
HANS-OLOF ANDRÉN:.....	196
106 § Diakontjänster och diakonår	197
CHRISTINA SCHNACKENBURG:.....	197
ÅSA EK:.....	197
CHRISTINA SCHNACKENBURG (REPLIK):.....	197

ANNA-LENA FORSDAHL:	198
107 § Ansvarsnämnden för biskopar	198
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	198
GÖTE KARLSSON:.....	198
108 § Kyrkoherdarnas administrativa börda	199
ERIC MUHL:.....	199
LENNART KOSKINEN:.....	199
ERIK MUHL:.....	200
109 § Kyrkligt anställdas valbarhet	200
BERTIL OLSSON:	200
INGRID EMANUELSON:	201
BERTIL OLSSON (REPLIK):	201
INGRID EMANUELSON (REPLIK):.....	201
BERTIL OLSSON (REPLIK):.....	201
INGRID EMANUELSON (REPLIK):.....	201
TORGNY LARSSON:	202
110 § Domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst	202
STAFFAN HOLMGREN:	202
MARIANNE KRONBÄCK:.....	202
LENNART KOSKINEN:.....	203
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):.....	203
LENNART KOSKINEN (REPLIK):	203
NILS GÅRDER:	204
114 § Särskild utjämningsavgift.....	204
GÖSTA ÄNG:.....	204
BERTIL PERSSON:.....	205
LARS STARKERUD:.....	205
GÖSTA ÄNG:.....	206
REIDAR GUSTAFSSON:	206
GÖSTA ÄNG (REPLIK):.....	207
REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):.....	207
URBAN GIBSON:.....	207
GÖSTA ÄNG (REPLIK):.....	208
JOAKIM SVENSSON:	208
REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):.....	208
115 § Skydd för skogliga reservat	208
BRITAS LENNART ERIKSSON:.....	208
ANDERS ÅKERLUND:	209
STEN PERSSON:	209
BENGT BERG:	210
BRITAS LENNART ERIKSSON:	210
BISKOP LARS ECKERDAL:	210
BRITAS LENNART ERIKSSON:.....	211
BENGT BERG (REPLIK):	211
ANDERS ÅKERLUND:	211
116 § Ekonomiskt stöd till utvecklingsländer	211
ANN-MARIE HALLIN:.....	211
NILS-ARNE REHNSTRÖM:.....	211
EVA ZETTERBERG:	212
SUZANNE FREDBORG:.....	213
HANS WALLMARK:	213

EVA ZETTERBERG (REPLIK):	214
HANS WALLMARK (REPLIK):	214
BERTIL OLSSON:	214
JOHAN LINNMAN:	215
BISKOP ANDERS WEJRYD:	215
117 § Utjämningsystemet	215
REIDAR GUSTAFSSON:	215
CHRISTINA SCHNACKENBURG:	216
118 § Kyrkoavgiften	217
CHRISTER MOHLIN:	217
STAFFAN HOLMGREN:	217
BRITTA OLINDER:	218
LARS RYDJE:	218
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	219
121 § Kyrkofondens styrelses ansvar	219
STAFFAN HOLMGREN:	219
EVA ZETTERBERG:	219
REIDAR GUSTAFSSON:	220
EVA ZETTERBERG:	220
STAFFAN HOLMGREN:	221
122 § Balanskravet i kyrkoordningen	221
CHRISTER MOLIN:	221
BERTIL OLSSON:	221
123 § Kyrkan och pornografin	222
NILS-ARNE REHNSTRÖM:	222
TORSTEN JOSEPHSSON:	222
JOHNNY LARSSON:	223
NILS-ARNE REHNSTRÖM:	223
ROLF FORSLIN:	223
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):	224
ROLF FORSLIN (REPLIK):	224
NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):	224
ROLF FORSLIN (REPLIK):	224
INGRID SMITTSARVE:	225
ERLING ÖHMAN:	225
ROLF FORSLIN (REPLIK):	225
124 § Abortfrågan	225
JOAKIM SVENSSON:	225
NILS-ARNE REHNSTRÖM:	226
TORSTEN JOSEPHSON:	227
EVA ZETTERBERG:	227
CARINA ETANDER RIMBORG:	228
STEFAN GUSTAVSSON:	228
BRITTA OLINDER:	229
HANS WALLMARK:	230
NILS-ARNE REHNSTRÖM:	230
BÖRJE HENRIKSSON:	231
AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:	231
ORDFÖRANDEN:	231
EVA ZETTERBERG:	232
MARGARETA CARLENIUS:	232

126 § Äktenskap och familj	233
TORSTEN JOSEPHSSON:	233
BENGT OLOF DIKE:	234
HANS WALLMARK:	234
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	235
HANS WALLMARK (REPLIK):	236
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	236
HANS WALLMARK (REPLIK):	236
127 § Undervisningsmaterial i kristen etik	237
INGRID SMITTSARVE:	237
BO E NILSSON:	237
INGRID SMITTSARVE (REPLIK):.....	238
131 § Utbildningsbehov för kyrkomusiker	238
BÖRJE GUSTAFSSON:.....	238
ANN-SOFIE PERSSON:	239
KERSTIN ZETTERBERG:.....	239
132 § Integrationsarbete	240
RUNE ENTELIUS:.....	240
IRÉNE PIERAZZI:.....	240
BISKOP HANS STIGLUND:.....	241
VANJA BJÖRSSON:.....	241
RUNE ENTELIUS (REPLIK):.....	241
133 § Kollekternas roll	242
ANGELA BOËTHIUS:.....	242
134 § Kyrkliga syföreningar	242
GUN ANDERSSON:.....	242
BRITT LOUISE AGRELL:.....	242
GÖRAN ÅBERG:.....	243
GUN ANDERSSON (REPLIK):	243
GÖRAN ÅBERG (REPLIK):	243
BIRGITTA BJÖRNER:.....	244
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	244
LARS RYDJE:	244
ROLF FORSLIN:	244
GUN ANDERSSON (REPLIK):	245
135 § Kyrkostatistik	245
GERD GULLBERG-JOHNSSON:.....	245
TORSTEN JOSEPHSSON:	245
136 § Kyrkans grafiska profil	246
ÅKE BENDIX:	246
JOAKIM SVENSSON:	246
Fredagen den 25 oktober	247
137 § Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar, beslut	247
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:.....	247
ORDFÖRANDE:	247
141 § Ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen, beslut	247
GUNNAR PRYTZ:	247
ORDFÖRANDE:	247
GUNNAR PRYTZ:	247

179 § Val till Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet	247
ÅKE BLOMQVIST:	247
BENNY JÖNSSON:	248
TORGNY LARSSON:	248
ÅKE BLOMQVIST (REPLIK):	248
FREDRIK SIDENVALL:	248
ÅKE BLOMQVIST:	248
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	249
REIDAR GUSTAFSSON:	249
FREDRIK SIDENVALL:	249
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	249
STINA ELIASSON:	249
JAN-ERIK ÅGREN:	250
ÅKE BLOMQVIST:	250
184 § Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2003–2005	250
LARS STARKERUD:	250
REIDAR GUSTAFSSON:	251
SUZANNE FREDBORG:	251
CHRISTINA HOLMGREN:	252
ANKI ERDMANN:	253
ANNETTE LUNDQUIST LARSSON:	253
OLOF LÖNNEBORG:	254
JÖRGEN SILÉN:	254
LEVI BERGSTRÖM:	255
STEN JOHANSSON:	255
CHRISTINA HOLMGREN (REPLIK):	256
OLOF LÖNNEBORG (REPLIK):	256
CHRISTINA HOLMGREN (REPLIK):	256
OLOF LÖNNEBORG (REPLIK):	256
LARS STARKERUD:	256
185 § Verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå	
år 2001	257
LARS-GUNNAR FRISK:	257
HANS-OLOF ANDRÉN:	258
JOAKIM SVENSSON:	258
SUZANNE FREDBORG:	259
JOAKIM SVENSSON (REPLIK):	260
SUZANNE FREDBORG (REPLIK):	260
JOAKIM SVENSSON (REPLIK):	260
SUZANNE FREDBORG (REPLIK):	260
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	261
SUZANNE FREDBORG (REPLIK):	261
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	261
BERTIL PERSSON:	261
NILS GÅRDER:	262
SUZANNE FREDBORG (REPLIK):	262
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	262
188 § Bevarande av gravvårdar	263
EVERT JOSEFSSON:	263
GUNNAR SIBBMARK:	263
EVERT JOSEFSSON (REPLIK):	263

GUNNAR SIBBMARK (REPLIK):	264
EVERT JOSEFSSON (REPLIK):.....	264
189 § Kyrkobokföringsarkiven	264
EVERT JOSEFSSON:.....	264
BENNY JÖNSSON:.....	264
190 § Vigselsbegreppet.....	264
HELENA BARGHOLTZ:	264
LENNART KOSKINEN:.....	265
HELENA BARGHOLTZ (REPLIK):	265
LENNART KOSKINEN (REPLIK):	265
NILS GÅRDER:	266
HELENA BARGHOLTZ (REPLIK):	266
ANNA-MARIA BJÖRKMAN:.....	266
198 § Avslutning.....	266
ORDFÖRANDEN:	266
FÖRSTE VICE ORDFÖRANDEN:.....	268
ORDFÖRANDEN:	268
Personregister.....	269

Kyrkomötet 2002 Tisdagen den 17 september

1 § Inledningsanförande

URBAN GIBSON:

Vänner! Varmt välkomna till den första delen av årets kyrkomöte. Inte minst ni som är med för första gången skall veta, att vi andra gärna vill lära känna er mer.

Sedan serien av allmänna kyrkomöten upphörde i och med reformen 1982 har det hållits kyrkomöten varje år. Det här mötet blir det tjugonde av de nya. Men årets möte är också unikt. Det är första gången som ett direktvalt kyrkomöte samlas, ett möte där alla tillhöriga Svenska kyrkan har haft möjlighet att säga sitt om valet av ledamöter. Det är också först nu som ett nyvalt kyrkomöte tillträder efter att kyrkostatreformen trätt i kraft. Redan nu reser några ledamöter frågan om att bryta upp direktvalsreformen. Vi får se om de direktvalda mötena kan komma upp i tjugo innan nya vindar fått igenom ytterligare förändringar av det grundläggande valsystemet i vår kyrka. Jag hoppas att det kommer att hålla längre. Många av oss har genom åren lärt sig, att de kvarnar som driver reformering av Svenska kyrkans organisation mal mycket långsamt.

Det är viktigt att vi som ledamöter i Kyrkomötet, oavsett formerna för kyrkomötesvalet, slår vakt om Kyrkomötet som den viktigaste platsen att diskutera och forma Svenska kyrkans policy i dess arbete på central nivå. Vi är nog alla överens om att kyrkans grundläggande arbete sker i församlingarna: i gudstjänstfirande, diakoni, undervisning och mission. Men Svenska kyrkans röst behövs också centralt i samhällsdebatter, i kontakter med statliga myndigheter, i dialog med andra trossyskon i det ekumeniska arbete vi deltar i världen runt och i Sverige. Vi har andra viktiga delar av kyrkan som är denna röst. Ärkebiskopen och hans biskopskollegor, Kyrkostyrelsen och de nämnder vi utser, vårt centrala kyrkokansli och alla dess kompetenta medarbetare kan och bör vara sådana röster. Men det samlade ansvaret för Svenska kyrkans ställningstagande i läro- och policyfrågor och i besluten om Svenska kyrkans organisation har dock Kyrkomötet.

I Svenska Dagbladet i söndags inleddes en artikelserie om tro- och vetandedebatten i slutet av 1940- och början på 1950-talet. Den första artikeln kan sammanfattas i att professor Svante Nordin i Lund fäller påståendet att "en debatt om tro och vetande kan inte längre uppstå, eftersom det ena ledet i motsatsställningen, den kristna tron, väsentligen bortfallit". Han lägger visligen till frågan "eller hur?" Jag kan inte föreslå att Kyrkomötet tar upp den kastade handsken, men jag kan uppmana oss alla att fundera på om den tro vi bekänner oss till inte är så levande att några av oss bör stå upp för att beskriva den som ett faktum i våra liv, även om vi accepterar det allmängiltiga naturvetenskapliga vetandet.

För att återgå från den individuella uppgiften att vara kyrkans röst i olika sammanhang och återvända till Kyrkomötets egen agenda, kommer vi under denna mandatperiod att få ägna oss åt att hitta former för att förenkla och effektivisera vårt arbete, på samma sätt som sker i många andra delar av den kyrkliga organisationen. Det kan kanske bland annat bli nödvändigt att diskutera om det skall vara möjligt att motionera i alla frågor vid varje års kyrkomöte. Att motionera om de förslag som Kyrkostyrelsen lägger fram för Kyrkomötet måste dock alltid vara en obligatorisk rättighet. Hur skall frågedebatterna utformas? Skall det fortfarande finnas en rätt för alla att delta i alla debatter innan besluten fattas? Frågor som dessa måste troligen hanteras

mycket snart om vi skall ha möjlighet att hinna med våra uppgifter på en ännu mer begränsad tid än tidigare.

Men också andra frågor om Kyrkomötet och hur vi bör arbeta i Kyrkomötet är redan aktualiserade genom motioner. Här finner vi frågor om Kyrkomötets storlek, biskoparnas ställning i Kyrkomötet, hur sammanträdestiderna fördelas under en mandatperiod och därmed också frågan om det skall vara obligatoriskt med kyrkomöten varje år. Nya arbetsformer för Kyrkomötet och annan ärendeberedning är också sådana frågor.

Vi kommer alltså i år och de närmaste åren att få många tillfällen att kritiskt granska oss själva som beslutsfattare i Kyrkomötet. Vi måste enligt min mening slå vakt om att våra olika kyrkomötesgrupper får en rimlig tid att bereda ärenden. Som en del i detta har den utsträckta tid för gruppmöten på morgnarna som vi praktiserade vid senaste kyrkomötet nu lagts in i årets schema, trots att den tid som står till vårt förfogande totalt har minskat. Överläggningarna i gruppmöten är en viktig del för att beslutsprocessen i övrigt skall fungera smidigt. Det är också viktigt att vi uttalar att vi som kyrkomöte är betjänta av att ha ledamöter som är bra pålästa och väl informerade. Därför måste vi betona att de ekonomiska resurser som genom nomineringsgrupperna ställs till kyrkomötesledamöternas förfogande för intern utbildning också bevaras i ett läge där ytterligare besparingskrav på Kyrkomötet diskuteras.

Många av oss skulle gärna se att kyrkomöteskvällarna kunde ägnas åt information från andra kyrkliga organ och ge möjligheter för oss att samtala med kyrkomötesdeltagare som vi inte annars har möjlighet att träffa. Det är ju inte möjligt i år, med den begränsning som vi nu ålägger oss för att klara alla ärenden som vi fått av Kyrkostyrelsen eller vi själva medverkat till med våra motioner. Vi är inte heller betjänta av att beslutsplena drar ut långt in på den tid som normalt bör anslås för vila. Det blir inga bra beslut på småtimmarna. En återgång till att sammanträda tio dagar per år, i stället för åtta som vi nu har till förfogande, måste som jag ser det diskuteras, om vi inte kan minska ärendemängden.

Kyrkomötet skall naturligtvis dra sitt strå till stacken för att Svenska kyrkan, inom det begränsade ekonomiska utrymme som med de beslut vi träffat står till förfogande de närmaste åren, skall ha tillräckliga resurser för att kunna hantera även andra viktiga frågor. Låt oss bara inte, i ett möjligen överdrivet nit att klara av de av tidigare kyrkomöten satta målen, ta beslut som gör att vi inte svarar upp emot förväntningar på oss som valda kyrkomötesombud att fatta långsiktigt kloka beslut för kyrkan. Det gäller att finna detta lagom i balans mellan tid och ekonomiska resurser. Det är en stor och svår uppgift för oss just nu.

Slutligen, kom ihåg att det är just du som fattar de beslut som skall styra Svenska kyrkans framtid. Vi gör det alla tillsammans, men också du och jag som individer är ansvariga för dessa beslut. Dåliga beslut kan vi inte senare skylla på något utav de olika kollektiv vi ingår i eller kommer att tillhöra under beslutsprocessen.

Därmed förklarar jag 2002 års kyrkomöte öppnat.

8 § Val av Kyrkomötets andre vice ordförande

URBAN GIBSON:

Då ber jag att det nya presidiet, ordföranden och två vice ordförande kommer upp här på podiet.

Jag ber att få överlämna ansvaret till er att leda Kyrkomötet i fortsättningen och önskar er all lycka till!

ORDFÖRANDEN ROBERT SCHÖTT:

Tack Urban! Catharina, Wivi-Anne och jag tar med ödmjuk tacksamhet emot uppdraget att verka i Kyrkomötets presidium. Med stöd av er uppmuntran och era böner skall vi fullgöra våra uppgifter med uthållighet och framför allt med glädje. Tack så mycket!

Kyrkomötet 2002

Onsdagen den 18 september

13 § Hälsningsanföranden

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

”Kyrkans sanna skatt är det allra heligaste evangeliet om Guds härlighet och nåd.” Jag stod framför slottsporten i Wittenberg i förra veckan och letade efter den 62:a tesen av 95, ni vet de som Luther spikade på Slotts kyrkans port som då var universitetets anslagstavla, allhelgonaafton den 31 oktober 1517. Nu är de ingjutna i en bronsdörr från 1700-talet. Det var på gammal tyska och med konstiga numreringar, så jag hade väldigt svårt att leta mig fram. Tänk att bland 95 teser hitta själva huvudtesen under rubriken ”den 62:a”. Det kräver fantasi. ”Kyrkans sanna skatt är det allra heligaste evangeliet om Guds härlighet och nåd.” Som tur var fanns de på modern tyska inne i kyrkan, så där kunde jag bekräfta det hela. Det var Lutherska världsförbundets rådsförsamling som höll möte i Wittenberg. Det skulle ha varit i Jerusalem, men av förklarliga skäl gick det inte. Då blev det i Wittenberg och det var en stark upplevelse på många sätt. Lutherska världsförbundet håller på att förbereda sin generalförsamling nästa sommar i Winnipeg i Kanada.

I ett sådant sammanhang virvlar stort och smått samman, och en av delegaterna utbrast uppgivet: *Sola structura!* Det är ju lutherskt, åtminstone det första ordet, *sola*. Det är latin och betyder bara, endast. Reformationen som utgick från Wittenberg handlar om att det som var kyrkans grund och centrum hade blivit så otydligt i kyrkan, att det nu handlade om att liksom betona *sola*, det som är det viktigaste. Det blev *sola gratia* som betyder att det bara är gratis alltihop, nåden allena, *sola fides*, tron allena i relation till gärningar, och *sola scriptura*, skriften allena i relation till en övertolkad tradition. Ändå låg denna så att säga ”skatt” dold som den 62:a bland 95, och vi vet hur det är i våra sammanhang, hur lätt det är att det är utanverken som tar över. Antingen tar vi det som är grund och centrum, så för givet att vi inte behöver ägna någon tid åt det, eller blir vi så uppfyllda av det som är det näraliggande perspektivet att det bara blir *sola structura*, strukturen allena, organisationen, utanverken. Och så hamnar ”kyrkans sanna skatt” i skymundan och döljs av det som vi upplever vara viktigast just nu, bara just, nu men just nu.

Kyrkan blir synlig när dess kyrkomöte samlas. Vi som samlas nu är ett historiskt kyrkomöte. Vi har haft många sådana under de senaste tio åren. Det var ett historiskt kyrkomöte 1992 då den gamla kyrka-statspänningen löstes upp, och sedan var det ett historiskt kyrkomöte 1995 då de grundläggande besluten fattades. Sedan var det ett historiskt kyrkomöte som gick över 2000 in i den nya situationen. Och nu är vi ett historiskt kyrkomöte därför att ni valda ledamöter är de första som är valda i den nya kyrkan, den som är losskopplad från staten.

För de föregående kyrkomötena – och det tillhör nu *sola gratia*, nåden allena – kunde det vara naturligt att titta tillbaka och inåt den egna organisationen. Hur skall vi nu ordna en ny kyrkoordning och hur skall vi ordna strukturer och system av olika administrativa och ekonomiska slag? Nu är det tid att med frimodighet lyfta blicken och se framåt och utåt och säga, att nu har den här självbespegligen haft sin tid. Frimodighet kommer av att i frihet våga vara modig, fri nog att inte låta synfältet spärras av *sola structura* och modig nog att bygga på det som är kyrkans sanna skatt och inte på utanverken. Ni är förtroendevalda, och det är ett av de finaste ord som finns i det svenska språket, att vara vald med förtroende, i förtroende, i tillit med tron som grund. Mitt i ligger ordet tro. Och för att hålla kvar inspirationen från Wittenberg, så

tillhör vi ju alla de döptas allmänna prästadöme, de troendes allmänna prästadöme, de som inte känner någon yttre auktoritet men som samtidigt är bundna till uppgiften att tjäna alla. Vi är alla olika. Vi har olika uppgifter, men alla behövs vi. Alla har vi samma värde, alla står vi på dopets grund för att ge våra erfarenheter, vårt kunnande, vårt engagemang för kyrkans synliggörande. För kyrkan blir synlig där vi möts och utför vårt arbete.

Men vi gör det inte isolerat. Vi lever alla i en och samma värld, i en alltmer globaliserad värld. Och där finns ingen återvändo. Det är dödfött att fråga sig: "Hur skall jag slippa leva i en globaliserad värld?" Däremot kan vi fråga oss: "Hur kan vi gå vidare? Hur kan vi se till att världen blir globaliserad inom fler områden än ekonomi och annat? Hur kan det bli en globaliserad värld där det finns plats för alla människor och alla kulturer och där folk av alla de slag kan känna sig hemma?" Frågan till oss är om vi hör ropen från dem som drabbas av den globaliseringsutveckling vi har i dag, de som är mindre gynnade än vad vi är. Det räcker att, som i Wittenberg, kyrkan kommer samman från olika delar av vår värld, för det är så att de flesta kristna i dag finns i den underprivilegierade världen. Då hör vi ropen eller det stilla kvidandet, och det handlar i grunden om huruvida vi vill vara med i den globala gemenskap kyrkan utgör, från olika delar av världen och sina skilda konfessioner och strukturer till trots. För det gör faktiskt ont i kroppen.

Världen är annorlunda. Efter den 11 september förra året är vår värld inte längre densamma. Alla vi som lever under relativt stabila och till synes trygga sociala och ekonomiska villkor skakades i grunden av terroristattackerna. Vi vet nu att det inte finns någon säker plats, ingen tillvaro som kan garanteras trygg. Våra försök att bygga vår trygghet på makt och på styrka är fåfänga och kommer att visa sig fåfänga. Det som emanerar ur vår tros innersta kärna kommer att visa sig nödvändigt för att vi skall kunna bygga en trygg framtid: det som handlar om lyssnande, samtal, dialog och lyhördhet för varandras behov, för allas behov. Kyrkornas världsråds generalsekretär Konrad Raiser har utmanat kyrkorna till att utforska kyrkans ickevåldstradition med större iver än hittills. Den har hela tiden funnits där som en del av vår tradition, även där det legat närmare till hands att välsigna vapnen och be om seger om det egna landet och det egna folket.

Det stora FN-mötet i Johannesburg i Sydafrika om hållbar utveckling har också påmint oss om hur sköra våra liv är och om hur framtiden för våra barn och barnbarn är beroende av vad vi väljer nu, vilken livsstil vi väljer. Allt hänger samman, också in i framtiden, och det är långt mer än en politisk uppgift att mobilisera vår och nästa generation för en jord där alla kan leva under rimliga villkor. Många säger att resurserna faktiskt finns, och då frågar vi oss: vad är det då som fattas?

Men vi skall inte tro att allt är bara mörka moln och svårtolkade frågetecken över vår jord. I månadsskiftet augusti/september firades i Linköping *Världens fest*. Det var de utlandsarbetande delarna av vår svenska kyrka som inbjudit. Inga av världens problem sopades under mattan, men likväl var det festen och firandet, musiken, glädjen och lovsången som präglade dagarna. Och det starkaste intrycket är att det tycks vara så, att de starkaste ljudvågorna när det gäller detta kommer från de delar av vår värld där orättvisorna och bristerna är som störst. Kan vi lära någonting av det?

Vänder vi så blickarna till vårt eget land är det uppenbart att vi är en del av världen. Vad som sker i omvärlden påverkar oss kanske mer än det som sker här hemma. Världen har kommit till oss. Det gäller också världens religioner i form av människor för vilka religionen är både självklar och central, kanske på ett annat sätt än vad den har blivit för oss. De utmanar oss, i bästa fall till att gå tillbaka till våra egna rötter och söka livets källflöden i den bibliska och kristna trostradition som präglat vårt land i tusen år. Det handlar inte om nostalgi utan om framtidsutmaningar och samhälls-

bygge. Avvecklandet av Svenska kyrkan som statskyrka skedde just i det ögonblick då frågan om det civila samhällets plats och uppgift restes på ett helt nytt sätt hos oss. Utan restriktioner av det slag som stat och kommun tidigare ålade Svenska kyrkan är vi nu fria att gå in som en aktör i det civila samhället. Vi får träda ut på samhällsarenan både fria och efterfrågade, alltmer efterfrågade och i vissa fall till och med efterlängtade. Det som hindrar oss är ofta våra egna bilder av hur man skall vara kyrka och hur vi skall bete oss i samhället och vår oförmåga att omprioritera från upptrampade breda vägar till utforskade stigar.

Vi känner väl vårt samhälles utmaningar efter den senaste månaden. Det handlar om demokrati, delaktighet och samhällsansvar. Det handlar om regional balans, integration och social utslagning. Det handlar om barnens villkor och ungdomarnas villkor. Det handlar om utbildningssverige, det handlar om att vi blir allt äldre och att trycket på sjukvård och hälsovård ökar. Den fråga vi måste ställa oss när det gäller den så kallade ohälsan är i vad mån den kan vara meningsrelaterad i långt högre utsträckning än någon av oss hittills vågat tänka. Varje gång någon politiker har ett så att säga politiskt strukturellt recept på att lösa meningsfrågan skall vi ändå i vår inre dialog fråga oss: ligger det inte djupare än så? Kan det vara så att våra ansträngningar att själva skapa mening i våra liv och att hela tiden själva bevisa vårt värde, både för oss själva och för andra, kanske mest för oss själva, att det är detta som skapar den inre spänning och stress som nu präglar vårt samhälle? Vår kristna tro handlar om en skänkt mening och om ett givet oändligt värde som är lika för alla människor därför att vi är Guds skapelse. Vi måste våga fråga oss: kan ett samhälle klara sig utan tro, där detta som är skänkt vilar i centrum?

Svenska kyrkan blir synlig när dess kyrkomöte samlas. Jag tror och jag är övertygad om att det är dags att byta fokus. *Sola structura* har haft sin tid. Under den kommande fyraårsperioden skulle det kunna gå att enas om lättare beslutsformer, som inte på samma sätt har sin förebild i stat och kommun. Detta behöver vi självklart av ekonomiska skäl, det måste bli billigare, men också för att bli mer flexibla så att vi kan svara på de utmaningar som vi ställs inför i en globaliserad verklighet och i en påträngande närmiljö. Det måste bli tydligt för alla människor att människan står i centrum för oss i kyrkan, att vi är till för henne och inte hon för oss eller till och med för systemet och strukturen. Det måste bli tydligare än i dag att vi på nationell nivå är till för att stödja stift och församlingar, så att vår kyrka möter människor med öppenhet och lyhördhet, med ett klart budskap om var tillit och trygghet har sin grund och en uttalad vilja att tillsammans med andra söka konsekvenserna av vad denna grund betyder i våra liv tillsammans. Kyrkomötet behöver mer präglas av att vi här tillsammans ägnar oss åt kyrkans strategiska framtidsfrågor. Som vårt främsta styrorgan måste de stora, långsiktiga linjerna komma härifrån. Det handlar om långsiktigt seende, långsiktigt tänkande och långsiktigt beslutande. Låt oss ge varandra några år att byta fokus!

Det är en stor uppgift, en stor kallelse. Vem som helst kan bli knäckt av det. Hur skall jag, hur skall du, hur skall vi klara det? Det handlar om, kära vänner, att lära sig att leva av nåd. Om det skall gudstjänsten om en stund handla. Väl mött där.

SAMFUNDSSEKRETERARE SUZANNE MOHLIN:

Presidium! Ärade kyrkomötesdeltagare! Det är en stor glädje och ära för mig att få ta del av det högtidliga öppnandet av Svenska kyrkans historiska kyrkomöte i dag.

Svenska Missionsförbundet med dess ledning och församlingar följer er med många varma tankar och förböner inför alla de överläggningar och beslut som nu ligger framför er. Tre månader har gått sedan vår kyrka samlades till kyrkokonferens. Ett av de beslut som då fattades handlade om ett namnbyte. Svenska Missionsförbundet blir

Svenska Missionskyrkan, och detta kommer att träda i kraft vid nästa års konferens Kristi himmelfärdshelgen 2003.

På er agenda finns en viktig fråga, ja många viktiga, men jag tänker närmast på den som handlar om en ny evangeliebok. Med stort intresse och aktivt arbete har vi tagit del av det framlagda förslaget, och när ni har fattat ert beslut kommer dessa kyrkoårets texter att läsas och böner att bedjas i alla våra kyrkor. Vi noterar detta med glädje och med tacksamhet.

De psalmer som berikar gudstjänsterna i våra kyrkor är till stor del komna ur gemensam källa. På lokalplanet pågår på många håll ett gott konstruktivt samarbete mellan våra kyrkor. I Sveriges Kristna Råd möts vi för överläggningar och strategiska beslut kring frågor som vi var och en är överens om inte skall handläggas separat inom respektive kyrka utan i en samlad ekumenisk gemenskap. En sådan gemenskap är viktig för kyrkor som vill vara starka i sitt vittnesbörd om Jesus Kristus och på samma gång öppna mot människor.

Under många år har våra kyrkor mötts i en särskild samtalsgrupp för att söka vägar fram mot ett större närmande. En av de frågor som har funnits på samtalsdelegationens bord handlar om ett ömsesidigt erkännande av varandra som kyrkor och av de båda kyrkornas ordinerade vigda tjänster. Min kyrkas förhoppning är att vi snart är framme vid ett sådant erkännande.

Det är så mycket väsentligt som förenar oss och jag skulle kunna göra den listan lång. Men framför allt är vi förenade i ett gemensamt uppdrag i kallelsen att förkunna försoningens budskap om Jesus Kristus, om fred och rättvisa i vårt land och långt utanför dess gränser.

Med de orden vill jag hälsa er varmt från Svenska Missionsförbundet och önska Guds välsignelse över Kyrkomötets överläggningar, beslut och gemenskap. Tack.

PASTOR DARIUS PETKUNAS:

Dear Moderator, Bishops and Clergy, and brothers and sisters in Christ.

It is my privilege and pleasure to greet you on behalf of the Evangelical Lutheran Church in Lithuania. Our relations with the Church of Sweden have always been fraternal and cordial. As early as the days of the beginnings of the Lutheran Reformation, the Church of Sweden helped us greatly in the work of planting the Gospel of our Lord Jesus Christ and building churches.

King Gustavus Adolphus II, the great defender of the Faith in the time of the contra reformation, is even today held in the highest admiration by our church.

In this last century, during the days of strong nationalism, Archbishop Nathan Soederblom helped us greatly by his efforts to effect reconciliation between native Lithuanians and the German-speaking population of Western Lithuania.

We are happy that since the restoration of our national freedom and independence, we are again able to enjoy fraternal fellowship with the Church of Sweden. Now this fellowship has been deepened by our mutual participation in the Porvoo Communion.

We will continue to remember you in our prayers, and we ask for yours on behalf of our small Evangelical Lutheran Church in Lithuania. Thank you.

TALMAN BIRGITTA DAHL:

Herr ordförande! Ärade ombud! Herr ärkebiskop och framstående representanter för gästande kyrkor och samfund! Kära vänner!

Jag vill framföra en varm och respektfull hälsning från Sveriges riksdag till Kyrkomötet och önska er all framgång med mötesförhandlingarna och kommande års ansvarsfulla arbete. Som uppsalabo och Uppsalas representant i riksdagen sedan snart 34 år

gläds jag naturligtvis över att Kyrkomötet hålls i Uppsala. På Uppsalas och uppsalabornas vägnar vill jag hälsa er varmt och hjärtligt välkomna till vår vackra stad.

Under min tid som talman har historiska och högtidliga beslut om relationerna mellan stat och kyrka fattats av riksdagen vid tre tillfällen: den 8 december 1995, den 4 juni 1998 och den 18 november 1998 för de ändringar som trädde i kraft för nu två och ett halvt år sedan. Besluten fattades efter årtionden av debatter, utredningar och förhandlingar i en anda av respekt och generositet som vi alla har anledning att känna glädje och stolthet över och som är förpliktigande inför framtiden. Man kan säga bland annat att med dessa beslut har de grundläggande paragraferna i regeringsformen överförts och omsatts också på detta område, där det står att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter samt värna den enskildes privatliv och familjeliv. Etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas. Det är ju så att likaväl som riksdagen är den främsta företrädaren för folkstyret och svenska folket, så är Kyrkomötet den främsta företrädaren för Svenska kyrkans medlemmar och för det demokratiska styrelsesätt som präglar den.

Den 17 november 1999 överlämnades den nya bibelöversättningen till Svenska folket i en högtidlig ceremoni i riksdagen. Den nya översättningen kom till genom ett initiativ och beslut i riksdagen, vilket nog är unikt i världen och det är ett uttryck för vår insikt om det kulturarv som Bibeln och dess språk i svensk översättning representerar och har representerat genom tiderna. Vid ceremonin i riksdagen deltog företrädare för alla de samfund och trosföret som finns i vårt land och många utländska gäster. Ceremonin blev på det sättet ett tydligt och högtidligt gripande uttryck för den nya mångkulturella verklighet som vi nu efter bästa förmåga försöker leva i.

Denna nya verklighet kommer också att tydligt återspeglas i vår nya riksdag när den samlas för första gången efter valet om tio dagar. Där kommer mångfalden i vårt samhälle, jämlikheten och jämställdheten att vara bättre företrädd än hittills. Sannolikt kommer som vi alla vet den parlamentariska situationen att vara komplicerad. Den förhandlingsdemokrati som är så utmärkande för vårt folkstyre prövas nu på ett sätt som innebär ett stort ansvarstagande för alla som deltar. Den inrymmer några saker som är utomordentligt värdefulla och dyrbara: det respektfulla samtalet mellan oliktankande, den förtroendefulla uppgörelsen, den pålitliga partnern som håller fast vid beslut och överenskommelser. Den kan inte fungera utan just respekten också för de oliktankande, respekten människor emellan. Den är på det sättet själva motsatsen till den fundamentalism och oförsonlighet, de konflikter och det våld som vi ser alldeles för mycket av i vår värld i dag. Vi skulle behöva mycket mer av detta runt om i vår värld för att klara de svåra problem vi står inför. Och vi skulle också behöva mer av det förhållningssätt, den moral som uttrycks i Bibeln i Första Korintierbrevet 13 kapitlet med följande ord: ”Om jag talar både människors och änglars språk, men saknar kärlek, är jag bara ekande brons, en skrällande cymbal. ... Kärleken är tålmodig och god. Kärleken är inte stridslysten, inte skrytsam och inte uppblåst. Den är inte utmanande, inte självisk, den bruser inte upp, den vill ingen något ont. Den finner inte glädje i orätten men gläds med sanningen. Allt bär den, allt tror den, allt hoppas den, allt uthärdar den.”

Kära vänner! Jag är övertygad om – och det har vi sett i historien – att hur mycket av ondska och nöd vi än upplever i världen, så bärs människan och det kulturarv och

den etik som vi står för just upp av de människor som verkar i den här andan över hela världen, på alla kontinenter, i alla kulturer, i alla samfund.

Kära vänner! Jag önskar er all lycka med ert ansvarsfulla arbete under de viktiga dagarna här i Kyrkomötet under kommande år, och jag är övertygad om att den anda som jag här har talat om kommer att präglade också ert arbete. Tack.

14 § Inkommen skriftlig hälsning från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen

ORDFÖRANDEN:

Vi har till glädje fått ytterligare en hälsning, från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen som skriver:

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, samlad till årskonferens i Piteå, önskar Guds välsignelse över Er och Ert viktiga arbete. Vi ber om Guds vägledning i Ert arbete för att vår kyrka ska stå väl rustad inför framtidens utmaningar i evangeliets tjänst.

Piteå den 15 juni 2002

Rey Råwall, ordförande. Anders Sjöberg, missionsföreståndare.

18 § Närvarorätt i utskotten, ledamöter

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Ordförande och ledamöter av Kyrkomötet! Det är så att jag inte har haft någon möjlighet att sitta med i någon nomineringsgrupp eller något grupparbete för att få möjlighet att komma med i något utskott, därför att den grupp som jag har valts in i på demokratisk väg, vänsterpartiet, som de flesta av er vet inte har velat ha med mig i sitt grupparbete av olika anledningar. Eva Zetterberg, som är gruppleddare, har inte velat ha med mig och uttryckt det ganska klart och tydligt. Jag har alltså inte haft någon möjlighet att delta i de överläggningar som vänsterpartiet som grupp har haft inför det här arbetet med utskotten, men jag skulle väldigt gärna se att jag fick en närvaromöjlighet. Då är min önskan att jag skall få en närvaromöjlighet i Kyrkolivsutskottet.

Det är min anhållan till Kyrkomötets ledamöter att ge mig den möjligheten att sitta med, ha en närvarorätt i Kyrkolivsutskottet.

EVA NYMAN:

Jag heter alltså Eva Nyman och jag är förtroendeinvald här liksom ni andra. Liksom föregående talare har jag, och för övrigt även min kamrat Torbjörn Kastell, blivit ställda utanför utskottsarbetet. Liksom föregående talare skulle vi mycket gärna åtminstone få närvarorätt i något av utskotten, förslagsvis Kyrkolivsutskottet. Vi tycker det är olyckligt att vi som nya skall bli ställda utanför, och vi hade uppfattat gårdagens överläggningar på det sättet att det var mötets ambition att alla skulle få en plats, som ordinarie eller ersättare, i utskotten. Och det är detta vi skulle vilja ha. Tack så mycket.

URBAN GIBSON:

Jag trodde inte ordföranden skulle medge detta, men jag hade tänkt begära ajournering av två skäl. Dels för att en ny situation har uppstått som vi inte har tänkt på och som grupperna behöver överlägga om. Dels för att, om Kyrkomötet kommer att medge att närvarorätt skall ske för de här tre personerna, man ändå behöver diskutera om personen själv skall ha rätt att välja vilket utskott man vill vara med i eller om valbe-

redningen skall fördela den här möjligheten på flera utskott. Den frågan måste i alla fall diskuteras.

Tack, herr ordförande.

THOMAS SÖDERBERG:

Herr ordförande! Jag hann inte ta med anmälan till talarlistan, men det gick bra ändå, hoppas jag. Då ber jag centergruppen att samlas omgående. Jag har också med mig ett bud från Benny Jönsson att be moderatgruppen att också samlas.

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Jag tror att vi inte bara skall avvisa det här så lättvindigt som att någon kan ha trilskats och så, för minnet kommer tillbaka från förra kyrkomötets voteringar där vi hade en del omröstningar som var intressanta att följa upp. Och när vi då tittade på voteringslängderna var det alltså folk som fullt medvetet hade tryckt på ett resultat och var väldigt säkra på att de hade gjort det. Men röstningsresultatet var tvärtom. Det stod alltså att de hade röstat ja till biskoparnas rösträtt, men de hade röstat nej, och tvärtom. Så det kanske är viktigt att följa upp det här nu, var felen ligger. Nu är det så väldigt små differenser, men att vi kommer till rätta med de här felen som de facto finns i systemet tills vi kommer till de stora omröstningarna.

INGRID EMANUELSON:

Första omröstningen fungerade inte min apparat, det blinkade aldrig. Men då röstade jag nej. Sedan när vi skulle göra om det röstade jag nej en gång till för jag var så upptagen med min apparat. (Applåder)

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 21.

21 § Hänvisning av skrivelser och motioner till utskotten

REIDAR GUSTAFSSON:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Skrivelse 2002:7 handlar om tillsyns- och främjandefunktioner för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar. Enligt mitt förmenande är detta en organisationsfråga och icke en ekumenisk fråga. Som herr ordföranden påpekade finns det en arbetsordning som styr det här, och när jag ser att ekumenikutskottet skulle bli arbetslöst under den här samvaron förstår jag ju det meningslösa i att yrka en förflyttning av skrivelse och därtill hörande motioner till det rätta utskottet som borde ha hand om det här, nämligen organisation. Så jag påpekar det och markerar det och finner mig saktmodigt i att det blir som det blir.

JAN-ANDERS EKELUND:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Däremot yrkar jag att motionerna 15, 16, 57 och 64 skall behandlas i ekumenikutskottet i stället för som nu föreslagits i tillsyns- och uppdragsutskottet. Anledningen till detta är bland annat följande.

Motsvarande motioner som berör ämbetsfrågan har under de senaste mandatperioderna behandlats i Ekumenikutskottet. Vid förra kyrkomötet ändrades en motsvarande ämbetsmotion till just Ekumenikutskottet, efter att detta påtalats av biskop Bengt Wadensjö. Jag tror att det är viktigt att vi kan upprätthålla en kontinuitet i denna fråga och jag tror att det underlättas av att det är samma utskott som behandlar frågan. För att komma framåt i den här frågan tror jag att vi måste ta lärdom av det arbete som sker ekumeniskt, till exempel internationellt i Kyrkornas världsråd. Jag

tror att på det sätt som man arbetar med ekumenik där skall vi försöka arbeta här, och det är ju därför som frågan tidigare har legat i ekumenikutskottet. Därför tycker jag den skall fortsätta att vara i ekumenikutskottet.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Låt mig bara säga, att när vi fördelar uppgifterna i Biskopsmötet eller lägger förslag på hur det skall göras, försöker vi se sakligt vilka som skall gå in i de sakfrågor som behandlas. Så därför, om ärenden av speciell teologisk vikt flyttas mellan utskotten, ber jag att frågan om biskoparnas närvarorätt i utskotten också tas upp igen.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 32.

Kyrkomötet 2002

Fredagen den 20 september

23 § Val till Läronämnden

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Ärade ledamöter! I kyrkoordningens första kapitelns första paragraf står det: "Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, som gestaltas i gudstjänst och liv, är grundad i Guds heliga ord, såsom det är givet i Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter, är sammanfattad i den apostoliska, den nicenska och den athanasianska trosbekännelsen samt i den oförändrade augsburgska bekännelsen av år 1530, är bejakad och erkänd i Uppsala mötes beslut år 1593, är förklarad och kommenterad i Konkordieboken samt i andra av Svenska kyrkan bejakade dokument."

Detta har Nathan Söderblom någon gång försvarat och uttryckt med orden, att bekännelseskriterierna är till för att försvara vår glädje.

Mot denna bakgrund vill jag nominera Torbjörn Johansson, teologie doktor. Han disputerade 1999 på en avhandling om Martin Chemnitz och hans Augustinusreception. Jag tror det är av största vikt att Svenska kyrkan som det största evangelisk-lutherska trossamfundet i världen i sin läronämnd har någon som har ett verkligt engagemang i de reformatoriska skrifterna och kunskap om detta. Torbjörn Johansson, född 1967. Tack.

Beslut i ärenden återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 43.

32 § Val till Nämnden för internationell mission och diakoni*Val av ledamöter*

BRITTA OLINDER:

Ordförande och vänner i Kyrkomötet! "Kyrkan blir synlig i Kyrkomötet", sa ärkebiskopen. Och vad ser man då när kyrkan blir synlig? Jo, man ser till exempel val till Nämnden för internationell mission och diakoni som sker mer på partipolitiska meriter än på grund av kompetens, erfarenhet och kunskap när det gäller SKM:s och Lutherhjälps verksamhet.

Arbetet för Lutherhjälpen och SKM ute i stift och församlingar sker huvudsakligen genom ombuden. I de olika stiftet har ombud nu arbetat fram förslag på personer man har förtroende för och som man vet har speciell kompetens. Mycket liten hänsyn har tagits till dessa listor. Om den internationella nämnden till stor del består av ledamöter och ersättare som inte kommer från leden av SKM- och lutherhjälpsarbetare riskeras en förtroendeklyfta. För den nya gemensamma nämnden är ombudens förtroende oerhört viktigt om det hela skall fungera. Det finns redan tendenser att söka sig till andra missions- och biståndsorganisationer. Det är alltså viktigt att värna om ombuden och deras förtroende för sin styrelse.

Därför föreslår jag – förutom de som fanns på dessa ombuds listor: Stefan Edman, Timmy Leijen, Jennie Nordin, Anders Wejryd – och så förstås EFS:arna – Lars Rubin, som har skrivit en avhandling om lutherhjälpsombud, Johan Sobelius från Karlstad som inte är representerat som det är nu, Åke Sjöström, gammal lutherhjälpare som representerar Härnösand, som inte heller finns med på listan, och Christer Engelhardt.

*Val av ordförande***JENNIE NORDIN:**

Fru ordförande, kyrkomötesledamöter och gäster! Det känns beklagligt att biskop Anders Wejryd i valberedningens förslag ej föreslås fortsätta som ordförande i den nya nämnden för internationell mission och diakoni. Han har varit ordförande den gångna mandatperioden i Nämnden för internationell diakoni och har skött det på ett bra sätt. Det känns viktigt att lyfta fram att det i ordförandefunktionen ofta finns en uppgift att representera Lutherhjälpen eller SKM i olika sammanhang, inte minst internationellt. Där menar jag att en biskop har ett väldigt stort representationsvärde, speciellt gentemot de partners och kyrkor som vi möter utomlands. Men framför allt vill jag lyfta fram perspektivet av att vi står inför en uppgift att arbeta ihop två nämnder, och där besitter biskop Wejryd en kunskap och en kompetens. Han kan garantera en kontinuitet genom sin erfarenhet från tidigare presidiearbete vilken också då tas till vara i den här nya nämnden.

Jag föreslår därför att biskop Anders Wejryd väljs till ordförande i Nämnden för internationell mission och diakoni. På begäran föreslår jag också att vi går till omedelbar omröstning.

BENNY JÖNSSON:

Låt mig först säga, att den handling som har delats ut här var det en enhällig valberedning som föreslog, både vad gäller antalet ledamöter, ersättare och vem som skall vara ordförande och vice ordförande. Jag tycker då att det är anmärkningsvärt att en grupp i efterhand kommer och vill lägga ett annat förslag. När man sitter i en valberedning förutsätter man att de som representerar en nomineringsgrupp där, också har sin nomineringsgrupps mandat att tycka. Om man skall lägga ett förslag i valberedningen och sedan komma med ett annat här – varför skall vi då ha en valberedning? Det är det ena jag tycker är anmärkningsvärt.

Det andra som jag kanske också tycker är anmärkningsvärt är att en biskop uppenbarligen väljer att ta strid här mot en lekman. För det är det det handlar om. Var skall man dra gränsen för biskoparnas ansvar? Jag har ingenting emot biskop Wejryd. Jag kan hans meriter och hans förtjänster, så det är inte det det handlar om. Men om det handlar om vem som skall representera, som Jennie sa, vid vissa internationella engagemang, finns det faktiskt inget som hindrar att biskop Wejryd eller någon annan kan göra detta. Det handlar mer om hur man organiserar nämndens inre arbete. Det är inte mer ovanligt än att det ibland förutsätts att ärkebiskopen skall vara närvarande någonstans. Men han kan inte eller hinner inte, alltså skickar han någon annan biskop, bland annat när det gäller att visitera utlandsförsamlingarna. För det handlar om hur man organiserar nämndens arbete, och där tror jag att man kan finna en bra lösning som förenar både dina och andras farhågor om det internationella engagemanget.

Annette är förvisso ingen biskop och kommer aldrig att bli det, även om hon är helgonlik ibland. Men hon har ett mycket starkt engagemang för de här frågorna, har suttit i Nämnden för Svenska kyrkans mission under senaste perioden och har lärt sig den delen av den nya nämndens arbete. Hon har också i sin hemförsamling i Stockholm – som kanske är en av Sveriges största församlingar – tagit mycket aktiv del av den församlingens arbete både när det gäller Lutherhjälpen och missionen. Jag är fullt övertygad om att hon kommer att göra ett utmärkt arbete som ordförande i den här nämnden.

Jag tillstyrker därför valberedningens enhälliga förslag.

Val av förste och andre vice ordförande

BENNY JÖNSSON:

Som läget är nu, eftersom det förutspås en votering på ordförandeposten, så menar jag att vi inte kan välja förste vice och andre vice ordförande förrän den voteringen är klar. Det kan ju bli fler förslag.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 42.

Kyrkomötet 2002
Tisdagen den 22 oktober

42 § Kyrkomötets förhandlingar återupptas

ORDFÖRANDEN:

Ledamöter och biskopar i Kyrkomötet! När jag nu förklarar att Kyrkomötets sammanträde återupptas är det inte ett återöppnande. Jag avser därför att, bland ett par andra nyheter detta år, också införa en ordning där Kyrkomötets ordförande inte håller ett andra inledningsanförande. Men när jag ändå har tagit mig ordet vill jag passa på att framföra ett tack till utskotten, dess ledamöter och sekreterare, och övriga ledamöter i Kyrkomötet som har tagit sig an ett så bra underlag som förhoppningsvis genom konstruktiva och goda debatter skall leda fram till goda och bra beslut under den här veckan, där vi kan väva samman egna argument och erfarenheter med andras till en ändamålsenlig bonad till gagn för vår svenska kyrka nu och i framtiden.

Ett av många viktiga beslut som är avsett att fattas i år är antagandet av en evangeliebok. Enligt den nuvarande frågan 1983, mitt första år i Kyrkomötet, har den gångna söndagen temat samhällsansvar, där den gammaltestamentliga texten och läsningen är hämtad från Mika – motsvarande hittar vi hos Jesaja – där vi bland annat kan läsa: ”Han skall döma mellan alla folk, skipa rätt bland mäktiga folkslag i fjärran. De skall smida om sina svärd till plogbillar och sina spjut till vingårdsknivar. Folken skall inte lyfta svärd mot varandra och aldrig mer övas för krig.”

Det här för mig osökt över till mitt försvar att ta ordet. Vi var många som med början i går strax efter klockan 9 kunde konstatera att Svenska kyrkan och Kyrkomötet fick en särskilt framträdande plats i massmedia tack vare vår generalsekreterare.

Kära Leni! Det är med stor glädje och med förhoppning som vi i Kyrkomötet kan lyckönska dig till att efter Kyrkomötets avslutande kunna ta plats som statsråd och chef för försvarsdepartementet. Sveriges regering har därmed fått en ledamot med stor kunskap och förståelse för Svenska kyrkan, något som säkert kommer att behövas för att bryta ner försvaret hos en finansminister. Som ett litet tecken på Kyrkomötets uppskattning för ditt arbete i kyrkan på nationell nivå vill jag här lämna några små blomster och önska dig all Guds välsignelse på ditt fortsatta viktiga uppdrag.

GENERALSEKRETERARE LENI BJÖRKLUND:

Jag måste få ta chansen att säga någonting till Kyrkomötet! Det får jag ju inte göra när jag är generalsekreterare. Jag vill tacka så mycket. Det har varit omtumlande dagar som ni förstår, och jag vill tala om för er att sedan den dag jag klev in som ledamot i Kyrkomötet och också var ledamot i kyrkorådet hemma i Barkarby och så småningom blev generalsekreterare, har varit kanske de viktigaste dagarna i mitt liv. Jag har varit lycklig när jag har arbetat som generalsekreterare, därför att det har varit omväxlande. Jag har mött oerhört skickliga människor, kloka förtroendevalda som emellanåt har satt upp ett finger och ibland har skjutit på, och en fantastisk arbetsgemenskap. Jag önskar er all lycka i fortsättningen, självklart! Och nu är det så att jag är generalsekreterare två veckor till. Det där andra kan ni glömma.

Tack så hemskt mycket!

ORDFÖRANDEN:

Vi från presidiet tillät oss att göra ett undantag i det här att få ordet i Kyrkomötet. De tillfällen då man blir minister får man tillämpa det, så tänk på det i fortsättningen!

45 § Fråga 2002:1 om arvoden

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

MARGARETHE ISBERG:

Ordförande, kyrkomöteskamrater och Gösta Äng! Arvodet för förtroendevalda inom Svenska kyrkan på nationell nivå beslutas av Kyrkomötet och återges i den så kallade ersättningsstadgan. Initiativ till att förändra ersättningen bör tas av Kyrkomötet.

Under beredningen i 1999 års kyrkomöte uttalade andra kyrkolagsutskottet att man i likhet med organisationsutskottet ansåg att ersättningarna för och omfattningen av uppdragen på nationell nivå skulle ses över inför varje mandatperiod. I enlighet med denna principiella hållning behandlades frågan om ersättning till förtroendevalda vid förra årets kyrkomöte och en ny ersättningsstadga beslutades.

Ersättningsstadgan omfattar samtliga förtroendevalda på nationell nivå och de belopp Gösta Äng återger i frågan gäller även ledamöterna i Kyrkostyrelsen, till exempel. Beloppen gäller för 2002. Kyrkostyrelsen har för sin del inte tolkat Kyrkomötets beslut om ersättningsstadga så att Kyrkomötet anser att arbetet i Kyrkostyrelsen eller i Kyrkofondens styrelse är av ringa eller liten betydelse. Kyrkostyrelsen har heller ingen annan uppfattning än Kyrkomötet om i vilken utsträckning ersättningen stämmer med det ansvar som följer med uppdraget som förtroendevald på nationell nivå.

GÖSTA ÄNG:

Herr ordförande! Tack Margarethe Isberg. Med anledning av att vi har så många nya ledamöter i dag i Kyrkomötet tyckte jag det var så intressant för många nya, och även oss gamla, att få berättat hur det förhåller sig i praktiken i dag. Vi vet nu att inför nästa mandatperiod – och den kommer om två och ett halvt år – kan Kyrkomötet förbereda sig. Det är så att det inte är beloppens litenhet eller storhet jag tänker på, för alla är vi ju först och främst förtroendevalda för vår svenska kyrka. Däremot, och varför jag ställde frågan, tycker jag det är lite fel att vi ledamöter från ärkestiftet är prioriterade, att vi i praktiken erhåller ett högre arvode än ledamöter från Skåne och Norrbotten som har betydligt längre bortavaro från hemmet. Det är det jag tycker är man skall tänka på till nästa mandatperiod och jag tackar än en gång Margarethe för att vi fick en genomgång av hur det förhåller sig i dag. Tack.

46 § Fråga 2002:2 om ombyggnaden i kyrkokansliet

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

LEVI BERGSTRÖM:

Fru ordförande! Det ärende som Bengt Olof Dike belyser genom sina frågor kan ses ur flera aspekter och jag vill ta fram två:

1. Vad memorerar man vad beträffar den av Kyrkomötet fastställda rambudgeten?
2. Hur fungerar ett aktiebolag i allmänhet? Vad finns i bolagsordningen och vad får/skall VD:n ha för rättigheter och skyldigheter?

Dessa saker hade varken frågeställaren eller den apostroferade kyrkostyrelseledamoten helt klart för sig den där dagen som frågeställaren har sagt i sin fråga. Så till de direkta svaren.

Kyrkostyrelsen strävar efter att lokalerna i Kyrkans hus i Uppsala alltid skall utnyttjas på bästa sätt och så effektivt som möjligt. Arbetsmiljön skall vara god och lokalerna tillåta ett flexibelt nyttjande anpassat till verksamhetens behov. Allt eftersom arbetsuppgifter tillkommer eller avvecklas förändras behovet av lokaler.

Bland de större förändringar som skett de senaste åren kan nämnas att lagring och distribution av trycksaker flyttats utanför Kyrkans hus och att ett antal stora projekt inneburit ett ökat behov av lokaler för större arbetsgrupper snarare än enskilda arbetsplatser. Under ett par år har det rått brist på arbetsplatser i Kyrkans hus samtidigt som vissa ytor i huset nyttjats dåligt. Behovet av ytterligare ytor har delvis lösts genom att hyra lokaler utanför Kyrkans hus.

I rambudgeten för 2002 gavs utrymme för en ombyggnad som bland annat medförde att dåligt utnyttjade lagerlokaler byggdes om till sammanträdesrum, vilket i sin tur skapade möjlighet för flera nya arbetsplatser på olika våningsplan i Kyrkans hus. Därmed har vi uppnått ett bättre nyttjande av våra egna lokaler och skapat en flexibilitet för framtiden som gör oss mindre beroende av extern förhyrning.

I samband med denna ombyggnad skapades också bättre tillgång till tysta grupp- och samtalsrum på de våningsplan som haft en helt öppen planlösning. Vi har också kunnat förbättra arbetsmiljön i kyrkokansliet på viktiga punkter.

Det var önskvärt att ombyggnaden genomfördes på sommaren för att påverka arbetet inom kyrkokansliet så lite som möjligt. Som i alla aktiebolag har VD rätt att fatta beslut i löpande förvaltningsärenden och ombyggnaden var inte av en omfattning som går utöver vad som utgör löpande förvaltning. Beslutet har bekräftats av förvaltningsaktiebolagets styrelse vid sammanträde den 19 juni 2002.

BENGT OLOF DIKE:

Ja, herr ordförande! Det är ju lite märkligt det här ärendet. Att få ett svar som nu innebär det samma som att Kyrkostyrelsens främste förtroendevalde ledamot hade känt till detta från början. Sanningen var ju, för det är han som avses med det jag skriver här, att han inte visste någonting om det när vi träffades den gången i början av juni. Då hade vi några dagar innan varit i Sigtuna och fått oss förelagt, med all rätt, ett omfattande besparingsprogram som har drabbat kyrkliga verksamheter, direkta kyrkliga verksamheter och som kommer att drabba kyrkan framöver både här hemma och på missionsfältet. Att i det läget inleda ett ombyggnadsarbete – jag vill nog ändå säga, Levi Bergström, att det var i tysthet. Jag försökte för uppgifter från olika håll. Bergström visste ingenting, generalsekreteraren visste inte mycket när jag frågade och andra visste ingenting. Att i det läget inleda ett omfattande ombyggnadsarbetet i väl fungerande lokaler – de flesta av er här har ju varit i kyrkokansliets fina lokaler och vet att det är nästan tiptop, åtminstone tycker jag detta – för 3,5 miljoner, det tycker jag sänder felaktiga signaler. Och jag vill fråga Levi Bergström om han kan försvara den här summan mot bakgrund av att vi alltså skulle spara så här mycket.

Sedan säger han att det här beslutet bekräftades av styrelsen, men det var nog inte riktigt, riktigt så. Jag råkar ha protokollet som uppenbarligen kom till i efterhand. Det är som sagt skrivet från ett sammanträde den 19 och arbetet påbörjades vad jag vet omkring den 1 juni. Så står det längst ner i det utdrag jag har fått: Styrelsen beslöt att genomföra den planerade ombyggnaden i Kyrkans hus för den och den summan etc. etc. etc. Då hade de planerade ombyggnaderna redan startat tre veckor innan.

Den sista frågan då, Levi Bergström: Är det verkligen så att det finns delegationsbestämmelser för summor på flera miljoner som innebär att sådana beslut kan tas på tjänstemammaplanet? Och detta vill jag då framhålla oberoende av vilka tjänstemän det är. Är det verkligen så, tycker jag det är lite märkligt.

LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):

Fru ordförande! Det är lite genant, tycker jag, att såväl frågeställare som undertecknad inte känner till den rambudget som vi båda två har varit med och fastställt. Det är kanske lite mer genant för mig att inte i detalj kunna detaljbudget.

Jag fortsätter där Dike var. Ägare och förvaltare av fastigheten Kyrkans hus är Svenska kyrkans förvaltningsaktiebolag, ett dotterbolag till Svenska kyrkan på nationell nivå. Sedan då Kyrkostyrelsen genom sin verksamhetsplanering i mål och rambudgeten för år 2002 fastlagt behovet av lokaler, har förvaltningsbolaget arbetat med att tillmötesgå det här lokalbehovet. Styrelsen för bolaget har vid varje styrelsesammanträde informerats om och diskuterat hur detta arbete fortskrider. Efter sedvanlig upphandling och förhandling med fackliga parter fanns ett beslutsförslag om avtalstexten till styrelsesammanträdet den 6 juni 2002. Detta styrelsesammanträde ställdes dock in på grund av att för få ledamöter hade möjlighet att delta.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Låt mig då först notera att Kyrkostyrelsens vice ordförande inte svarade på frågan vad han anser om det försvarliga eller oförsvarliga eller det obegripliga i att satsa 3,5 miljoner i det budgetläge vi är. Skulle du kunna ge Kyrkomötet här ett ordentligt svar på den frågan. Jag upprepar: Är det försvarligt att lägga ut 3,5 miljoner kronor på ombyggnad av ett nytt och fint hus när situationen är sådan? Och om vi nu skall tala om att det är genant – det är mycket möjligt att det var genant för undertecknad och det erkänner jag i så fall – är det under sådana omständigheter genant för många, många fler som sitter i mycket, mycket mer framträdande ställning än jag någonsin har gjort och kommer att göra i den här kyrkan. Jag har frågat flera stycken. De hade ingen aning om detta. De stod liksom jag som levande frågetecken inför ombyggnaden. Och frågetecken, Levi Bergström, skall rätas ut.

LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):

Ordförande! Jag skall försöka räta ut ett frågetecken, och det är frågan: Var det då nödvändigt att göra den här ombyggnaden? Den ombyggnad som vi nu diskuterar och som vi har genomfört har vägletts av behovet av att säkra lokalförsörjningen för den verksamhet som planerats, att vi skall skapa en flexibilitet för att möta förändringar i lokalbehoven och på längre sikt minska behovet av extern förhyrning samt förbättra arbetsmiljön i huset. Genom det här arbetet har ett effektivare lokalutnyttjande skett, vilket också inneburit en standardhöjning av fastigheten.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Ja, fru ordförande, det sägs ju ibland att upprepningarna är kunskapens moder. Men det hjälpte tyvärr inte den här gången heller. Jag försökte få Levi Bergström att ge ett svar på om han tycker det är rimligt och riktigt att vi lägger ut den här summan. Men han går som katten kring den heta gröten. Jag tycker inte det. Jag tycker det är en obegriplig ombyggnad. Jag tycker faktiskt den är oförsvarlig, och jag kan, Levi, fortfarande inte förstå att det finns delegationsbestämmelser. Jag upprepar: oberoende av det förtroende man har för tjänstemännen, för det handlar det inte om, delegationsbestämmelser som innebär att styrelsen avhänder sig inflytande på 3,5 miljoner – var går då gränsen uppåt, Levi Bergström, för dessa delegationsbestämmelser?

LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):

Det är ju omöjligt för både oss och för Kyrkomötet att säga: var nu 3,5 miljoner nödvändigt? Man kan ju ställa frågan så här: Är det nödvändigt och är det försvarbart att

vi diskuterar en åtgärd, där Kyrkomötet får sitta och lyssna på en sak som är omöjlig att svara på? Sedan vill jag bara säga att aktiebolagslagen säger, att det är aktiebolaget som självt inom den ram som bolagsstämman har sagt utför uppgifter och att VD:n sköter en massa av dessa praktiska uppgifter.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Ordförande! Jag förstår inte, Levi Bergström. Det är omöjligt att säga om det var rimligt eller orimligt, men jag vet ju att Levi Bergström har en väldigt stor portion sunt förnuft. Och då är det klart att man kan tycka att det är rimligt eller orimligt och säga detta. Snälla Levi, det är ju satt emot alla de enorma besparingar som kyrkan har gjort och tvingats göra nu på den verksamhet som drabbar nödlidande människor ute i världen, som drabbar det diakonala arbetet här hemma och som drabbar alla församlingar och allting annat. Skall vi då bygga om ett välfungerade kansli för 3,5 miljoner kronor? Kära kyrkomötesledamöter! Jag tycker inte det, och jag vet att många av er här håller med mig.

LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):

Jag tackar Dike för vänligheten att tala om vilka egenskaper jag har. Jag skall konstatera att det finns ackumulerade vinstmedel i bolaget som medför att den investeringen i sig inte innebär någon belastning på den nationella nivån. I ett läge där kansliet lider av lokalbrist har det inte, tycker jag, varit ansvarigt att i stället dela ut dessa medel till ägarna för att efter beskattning då användas i annan verksamhet, samtidigt som kostnaderna skulle ha ökat för externt förhyrda lokaler. Jag tycker inte det, Dike.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Jag frågade Levi Bergström om detta sänder riktiga signaler utåt till våra församlingar, till våra kyrkomedlemmar, till alla ute, de som står mitt i en verksamhet som behöver spara. Och som jag sade innan, jag vet att Levi har sunt förnuft och han tackade mig för detta. Men han kvitterade inte, och jag får leva med det också. Men kan vi inte vara överens om att sådant här får hädanefter icke ske med sådana summor. Det måste vara förankrat bland de förtroendevalda, och det är i sig en konst som Levi Bergström nu visar här, att från att ha varit helt ovetande om bygget från början framträda som den bästa försvarsadvokat för detsamma. Det är en prestation som i varje fall inte jag kan göra om, Levi.

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Jag tycker det är väldigt bra att vi nu har återgått i ordningen från de bolag som inrättades – vi vet alla av vilka skäl – till att återföra verksamheten samlat inom kyrkan. Men med tanke på framför allt de styrelseledamöter som satt i Svenska kyrkans förvaltningsaktiebolag, som inte är med i denna församling och därför inte kan ta till orda – en del av dem finns ju här – så känner jag ett ansvar att säga att omständigheterna ändå var sådana att det naturligtvis är så som Levi Bergström säger. En bedömning gjordes att man måste bygga ut lokalerna, och hela den bedömningsprocessen har jag inga synpunkter på. Däremot kallades Svenska kyrkans förvaltningsaktiebolag till ett sammanträde där handlingarna inte hade gått ut på förhand, utan ärendet presenterades vid sittande bord. Vi var flera ledamöter som var lite förvånade att det var nödvändigt att vi tog beslutet, eftersom all verksamhet hade förts från bolaget till andra organ inom kyrkan. Då var det ju lite konstigt att styrelsen vid sitt sista sammanträde skulle fatta ett sådant beslut. Eftersom vi i det läget valde att tycka att det var konstigt men inte reserverade oss mot beslutet och det

sedan diskuteras på det här sättet, känner jag ett ansvar att ändå redovisa att frågorna ställdes i sammanträdet, ”varför” och ”var det nödvändigt”, och så fattade vi beslutet, framför allt inte minst med hänsyn till att arbetena redan var i full gång och att det tydligen fanns ett behov. Men det märkliga var ändå att inte beslutet kunde fattas någon annanstans och då är det ju väldigt bra om man reder ut delegationsreglerna ordentligt. Jag tycker man måste kunna visa hänsyn till att, när det gäller fastigheter, det är rätt stora belopp det kan vara frågan om och att då inte vara sniken på beloppsgränserna utan se till nödvändigheten att kunna vidta åtgärder. Tack.

47 § Fråga 2002:3 om beslut om rikskollekter

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON:

Fru ordförande! Det är tredje året i följd som frågan om rikskollekt till Svenska Kyrkans Lekmannaförbund kommer upp i Kyrkomötets frågedebatt. Det speglar ett engagemang och en tilltro till lekmanarörelsens möjligheter som Kyrkostyrelsen delar.

Än en gång måste dock Kyrkostyrelsen påminna om att utrymmet för rikskollekter är trångt, sedan de internationella ändamålen fått det utrymme som vi tror att det råder en stor enighet om.

Den övergripande prioriteringen i rikskollektbeslutet för 2003 är tydlig: det begränsade utrymme som fanns valde Kyrkostyrelsen att ägna hjälp åt asylsökande och flyktingar, arbetet mot rasism och främlingsfientlighet, arbetet mot droger bland unga samt metodutveckling för mötet med människor i utsatta situationer. Vi är övertygade om att denna diakonala inriktning har brett stöd.

När det gäller stöd till organisationer känner Kyrkostyrelsen en förpliktelse att låta barn-, ungdoms- och studentorganisationer gå före vuxenorganisationer. Men också denna gång vill vi betona att en utebliven rikskollekt inte innebär en värdering av verksamheten som mindre viktig. Det skulle vara djupt olyckligt om tilldelningen av rikskollekter utvecklas till ett instrument för att mäta legitimiteten i kyrkliga initiativ. Deklarationen ”den organisation som inte får rikskollekt är inte mindre sedd eller betydelsefull” gäller fortfarande.

Lekmannaengagemanget växer och främjes lokalt i våra församlingar. Lekmannaförbundet bidrar till att skapa förutsättningar för att utveckla ett brett engagemang hos lekmän i församlingarna både när det gäller omfattning och kvalitet. Det är vårt gemensamma uppdrag i församlingar, stift och på nationell nivå att på olika sätt verka för att allt fler känner sig hemma i vår kyrka och är beredda att ta ansvar.

LISBETH GÖRANSON:

Ordförande! Jag hade ju naturligtvis hoppats på ett något positivare svar. Alla organisationer kostar pengar att driva, så även Lekmannaförbundet. Medlemsavgifterna räcker dåligt trots att vi i dag är ca 13 000 medlemmar. Jag har ingen motsatt uppfattning då det gäller prioriteringsordningen som presenteras i svaret. Jag konstaterar att tydligen ser man olika på organisationerna, eftersom bland annat Kvinnor i Svenska kyrkan får del av rikskollekter. Vi skulle önska att vi blev behandlade lika.

Ett starkt lekmanengagemang kommer framöver att bli allt mer betydelsefullt. De ekonomiska ramarna inom kyrkan kommer inte att räcka till allt. Ett starkt lekmanaförbund behövs vid sidan om andra frivilligorganisationer och vi känner oss inte mindre betydelsefulla för att vi i dagsläget inte åtnjuter rikskollekt. Men vi kommer

att känna oss än mer betydelsefulla om vi åtminstone kunde få någon liten del av en kollekt. Fungerande organisationer kräver lite pengar för att bli ännu bättre och kunna inspirera och ge idéer till kårerna ute i församlingarna. Det är ett ypperligt sätt att få än större lekmanengagemang och jag hoppas att Kyrkostyrelsen är förändringsbenägen i det här fallet och tackar för svaret.

ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON (REPLIK):

När det gäller Kvinnor i Svenska kyrkan finns det ett motivuttalande i Kyrkostyrelsen som säger att det handlar om stöd under ett utbyggnadsskede, och den här kollekten handlar om att man arbetar med ledarutveckling för kvinnor och att det är ett ändamål som vi tror det finns starkt stöd för. För övrigt menar vi i Kyrkostyrelsen att lekmanengagemang är oerhört viktigt. Egentligen är vi ju som kyrka en stor lekmanorganisation, där vi på alla sätt behöver främja att många tar ansvar.

48 § Fråga 2002:4 om dop i Svenska kyrkan

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

CURT FORSBRING:

Fru ordförande, ledamöter av Kyrkomötet och särskilt Sven-Olof Karlsson! Sven-Olof har ställt en fråga om dop i Svenska kyrkan. Kyrkans uppfattning om dopet är klar och tydlig. I lydnad mot Kristi befallning tar Svenska kyrkan med glädje vara på varje möjlighet att döpa ett barn. Genom dopet ges barnskap hos Gud, syndernas förlåtelse, liv och salighet. Denna verkan åstadkommer det med vattnet förenade ordet, såsom det står i Martin Luthers lilla katekes: ”ty utan Guds ord är det blott vatten och intet dop, men med Guds ord är det ett dop, det är: ett nåderikt livets vatten och ett bad till ny födelse i den helige Ande.”

Alltså, det är Gud som handlar i dopet. Dopet är en nådegåva från Gud. Den som är döpt får varje dag gåvan att leva i sitt dop, en nåd som bär henne hela livet igenom och till och med genom döden. När det gäller barnets kristna fostran kunde kyrkan förr förlita sig på hemmet och skolan. Numera är detta inte möjligt i samma utsträckning. Därför åvilar ansvaret nu församlingen i allt högre grad. Detta kan ske på olika sätt, bland annat genom församlingsfaddrar. Att vägra döpa är att avsäga sig detta ansvar.

Föräldrars önskan att få sitt barn döpt måste tas på största allvar. Denna önskan kan formuleras olika, alltefter människors olika förmåga att uttrycka sig eller kunska i den kristna tron, och bör därför inte utan vidare avfärdas som frukten av ett ”socialt traditionstvång”.

När det nu gäller en enskild prästs handlande så är det domkapitlets uppgift att pröva hur han eller hon fullgör det uppdrag som är givet i vinningen och som enligt inledningen till kyrkoordningen innebär bl.a. att dela ut sakramenten och att i trohet mot sitt uppdrag genom dopet föra nya människor in i kyrkans gemenskap.

SVEN-OLOF KARLSSON:

Fru ordförande! Värderade ledamöter i Kyrkomötet! Jag vill tacka Kyrkostyrelsen och Curt Forsbring för svaret, ett svar som ligger helt i linje med den uppfattning som jag själv har. Jag blev mycket bedrövad när jag en gång i somras läste i tidningen *Herden som vill välsigna i stället för att döpa*. Jag citerade då Matteusevangeliet och jag citerade kyrkoordningen. Nu har också styrelsen varit vänlig och citerat Martin Luther,

och det är ju alldeles klart vilken uppfattning Svenska kyrkan har när det gäller dop. Icke desto mindre finns det då kyrkans främsta företrädare som inte tar detta på allvar. Jag tycker det är mycket bekymmersamt. Jag tycker det är bra att Kyrkostyrelsen här har givit direktiv. Jag tycker också det är viktigt – nu har jag inte följt frågan vidare – att domkapitlet, så som Kyrkostyrelsen hänvisar till, också följer upp det här mot bakgrund av vad Kyrkostyrelsen har sagt i dag.

Sedan skrev man längst ner: ”De föräldrar som vill att barnet skall bli kyrkotillhörigt kan meddela detta även utan ett dop.” Men jag skulle vilja se de föräldrar som springer och säger ”Jag vill att mitt barn skall bli medlem i Svenska kyrkan” när inte kyrkoherden är beredd att medverka till detta. Jag tycker det är en allvarlig förseelse som har begåtts, men jag tycker att Kyrkostyrelsen har gett en utomordentlig anvisning i dag. Jag tackar för svaret.

CURT FORSBRING (REPLIK):

Fru ordförande! Jag vill understryka att Kyrkostyrelsen inte har möjlighet att svara på om prästen i detta fall brutit mot sitt uppdrag. Däremot vill jag åter igen framhålla att det är domkapitlets uppgift att se till detta. Av biskopen i Göteborgs stift, Lars Eckerdal, har jag nyss fått reda på att den berörde kyrkoherdens agerande, en kyrkoherde i Göteborgs stift, är under behandling av domkapitlet.

Slutligen vill jag påpeka att de föräldrar som vill att barnet skall bli kyrkotillhörigt kan meddela detta även utan ett dop. En sådan anmälan skall enligt kyrkoordningen innebära att barnet utan prövning tas upp i Svenska kyrkan. Det står alltså klart att om vårdnadshavarna önskar det, kommer ett barn att fullt ut kunna tillhöra Svenska kyrkan utan någon granskning av motivet för detta ställningstagande.

49 § Fråga 2002:5 om kyrkor som mordbränns

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Ordförande! Jag skall också försöka svara på en fråga från Sven-Olof som gäller kyrkor som mordbränns. Att kyrkor brinner upp är alltid förödande och innebär att ovärderliga kulturskatter förstörs. Oavsett om branden är anlagd eller inte väcker det starka känslor hos många människor när en kyrka brinner. I genomsnitt i landet brinner en kyrka om året, men det finns inget i dag som säger att det är en trend att det blir fler kyrkobränder som är anlagda.

Det är framförallt Församlingsförbundet som på nationell nivå arbetar med frågan om brandsäkerhet i våra kyrkor tillsammans med Svenska kyrkans försäkringsbolag och Riksantikvarieämbetet. Våra kyrkor och kyrkornas inventarier representerar stora kulturhistoriska värden förutom att de är väsentliga för ett levande gudstjänstliv. Kyrkostyrelsen menar att det är viktigt för församlingarna att ha ett gott försäkringskydd, men också att det är utomordentligt viktigt att församlingarna investerar i relevanta förebyggande åtgärder som brandlarm. Här har församlingarna ett stort ansvar. Därför är det med en viss tillfredsställelse som Kyrkostyrelsen konstaterar att det finns möjlighet för församlingarna att få kyrkoantikvarisk ersättning också för sådana åtgärder.

Men framförallt är detta en utbildningsfråga och Församlingsförbundet och Riksantikvarieämbetet samverkar i utbildningar som genomförs i våra stift. Inte minst tas dessa frågor upp inom ramen för projektet *Öppen kyrka*.

Vi vet att svenska folket har en nära relation till kyrkobyggnaderna. Det är viktigt att vi så långt det är möjligt säkerställer att kyrkorummet är tillgängligt. Inom projektet *Öppen kyrka* har det därför ingått som en naturlig del att erbjuda utbildningar även kring säkerhetsfrågor, så att inte strävan att erbjuda tillgång till kyrkorummet skall innebära ett hot mot kyrkorummet i sig.

Kyrkostyrelsen har inte tagit del av någon information som innebär att myndigheterna skulle se mellan fingrarna när det gäller anlagda bränder i våra kyrkor och Kyrkostyrelsen har därför inte funnit någon anledning att uppvakta myndigheterna i en sådan fråga.

SVEN-OLOF KARLSSON:

Fru ordförande! Jag har blivit uppmärksam på den här frågan av en som har hållit på att utreda detta för polisens räkning. När styrelsen säger att det inte finns någon trend vill jag då hänvisa till den bilaga som jag har tillställt, där man kan konstatera att under den senaste tioårsperioden ett tiotal kyrkor är mordbrända eller det har varit försök till mordbrand eller trolig mordbrand. Jag tycker detta är allvarligt, och jag förstår att vi inte kan gå ut och bevaka kyrkor som är viktiga ur antikvarisk eller annan synpunkt. Men jag vill ändå hävda att det är viktigt att vi tillsammans kan skapa en opinion i samhället, i massmedia och på andra sätt, som gör att de personer som är benägna att bränna kyrkor – för det är faktiskt belagt att det är så – kanske blir iakttagna och uppmärksammande på ett annat sätt än vad som hittills har varit fallet. Och det är egentligen syftet med den här frågan som jag har ställt till Kyrkostyrelsen.

50 § Fråga 2002:6 om ensidig bojkott mot Israel

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Frågan om bojkottaktion mot Israel har inte varit föremål för diskussion i Kyrkostyrelsen men däremot har vi diskuterat Svenska kyrkans ställningstagande till konflikten i Mellanöstern i stort.

I de uttalanden som gjorts och som Svenska kyrkan står bakom uttrycks ett kompromisslöst avståndstagande från allt våld som drabbar oskyldiga i de palestinska områdena och i Israel. Vidare framförs detaljerade huvudkrav för vad som bör vara grundstenarna för kommande överenskommelser:

1. Häv Israels ockupation av Palestina (Gaza, Västbanken inklusive Östra Jerusalem).
2. Lös flyktingfrågan på ett rättvist sätt i enlighet med FN:s resolution.
3. Verka för en tvästatslösning – Israel och Palestina – med utgångspunkt i 1967 års gränser.
4. Verka för Jerusalem som huvudstad för både Israel och Palestina, en huvudstad för två folk och en helig mötesplats för tre religioner.
5. Bistå fredskrafterna i Israel och Palestina.
6. Ge ett massivt humanitärt stöd till Palestina under uppbyggnad.

Svenska kyrkan är en kyrka och en demokratisk organisation som följer gällande lagar och bestämmelser. Det är skälet till att vi värnar och betonar vikten av att de internationella regelverken, baserade på folkrätt och internationell rätt, respekteras. Ett oundgängligt led i värnandet av demokrati och folkrätt är att påtala när brott mot de internationella regelverken sker. För att få effekt måste detta göras konkret och utifrån saklig grund. Kyrkostyrelsen har ställt sig bakom kampanjen *HOPP – Häv*

ockupationen av Palestina, som har syftet att samla svenska kyrkor och folkrörelser kring nämnda krav. Det markerar vi genom att det skall betecknas "Svenska kyrkan genom Lutherhjälpen" i kampanjarbetet.

Svenska kyrkans policy i internationella frågor formas i samverkan med internationella och nationella ekumeniska organisationer samt de kyrkor och organisationer vi samarbetar med i det aktuella området. Som regel är respekten för folkrätt, internationella överenskommelser och avtal vägledande för sådana ställningstaganden. Ställningstagandet att Svenska kyrkan skall delta i *HOPP*-kampanjen har gjorts utifrån dessa utgångspunkter.

BENGT OLOF DIKE:

Ordförande! Jag tackar för det här svaret, som väl rimligen, KG Hammar, skall tolkas så att det inte är Svenska kyrkans samlade uppfattning som kommer till uttryck i detta upprop, stort uppslaget det nämnda datumet och där då en biskop och utrikeschefen är undertecknare, varav biskopen dessutom är på bild. Då märks det ju ännu tydligare att det är en framträdande representant för Svenska kyrkan.

Den här konflikten är ju allvarlig och svårlöst, där diplomater från snart sagt hela världen förgäves under ett stort antal år har försökt få framgångsrika lösningar till stånd men misslyckats. Att i det läget gå ut och – vill jag påstå – till 90 procent attackera den enda demokratin som finns i Mellersta östern är oöverlagt, oövertänt och obegripligt av framträdande representanter, i all synnerhet, som alla här vet som följer konflikten, när den israeliska befolkningen tvingas leva med ständiga dolda hot om terrorattacker. Senast i går hörde vi om en buss som hade blivit ikappkörd av en bil. Det hade exploderat och många människor dog.

Jag hoppas att sådana här frågor kan diskuteras ordentligt, så att man med varsamhet och försiktighet finner ord som Svenska kyrkan eventuellt skall ha, och att man som utgångspunkt har – det säger ju KG Hammar också – just att värna demokrati och folkrätt, men då tänker på, att det ju just är demokratin som angrips i det här upppropet. Det krävs alltså en bojkottaktion av israeliska varor. Som om inte det vore tillräckligt kräver man lite längre fram att man skall överväga en bojkott av Israel, och dessutom står det att Israel måste ändra sin politik. Man kan ju säga det, men faktum är att i en demokrati bestämmer människorna själva vilken politik som respektive land skall föra.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Det handlade just om Israels demokrati, det som låg bakom det här upppropet, och det informerades vi om, det vill säga frågeställningen som drevs i den samarbetsorganisation som kallas *APRODEV*. Det man arbetar med är det frihandelsavtal som finns mellan Europeiska unionen och Israel, och där förbinder sig demokratin Israel till mänskliga rättigheter och demokrati och dessutom att inte leverera varor från de ockuperade områdena. Det är också brott mot folkrätten. Det här arbetet inom *APRODEV*, där vi också är involverade har vi fått information om, och det låg bakom det uppprop som Peter Weiderud, vår förre utrikeschef, undertecknade. Så man måste ju i så fall använda demokrati fullt ut, Bengt Olof, och kunna kritisera en demokrati för att den bryter mot de demokratiska spelreglerna. Då är det ju jättebra att vi har en demokrati som man kan föra samma språk med.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Jo det är riktigt, KG Hammar, att man skall använda ordet demokrati fullt ut. Men varför innehåller då varje spalt i mer än vart annat stycke kritik endast mot Israel?

Israel har brutit mot Genèvekonventionen, Israel ockuperar, terrorismen frodas bland människor som saknar hopp och framtidsmöjligheter, rättvis och hållbar fred förutsätter att Israel drar sig tillbaka om inte Israel ändrar sin politik, det brutala israeliska våldet etc., etc., etc. Inte många ord om *Hamas* och de andra terrororganisationernas ständiga dåd, inte ett ord om att palestinska barn i skolan lär sig hata och hota. Då menar jag att kyrkan är fel ute. Vi kan ha känslor, men vi måste vara försiktiga som officiell kyrka att uttrycka dem.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Det handlar ju inte om att vi som officiell kyrka har uttryckt oss oförsiktigt, för vi har inte yttrat oss i den här frågan, utan det är att delar av vår kyrka gör det och känner sig tvungna att göra det. Den ordningen har vi och den tänker jag som ärkebiskop att tillämpa även i framtiden, även om inte ni har röstat för det här i Kyrkomötet. Så är det.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Nej, KG Hammar, vi har ju den dubbla ansvarslinjen så det är helt riktigt. Men delar av kyrkan har uttalat sig för detta. Det är ju ändå så här, att vi nu har fått det officiella svaret från ärkebiskopen, tillika då Kyrkostyrelsens ordförande, att kyrkan inte har diskuterat den här bojkottaktionen eller tagit ställning. Så då är det ju till syvende och sist enskilda, låt vara ledande, framträdande, kända personer som har gått lite långt. Och jag hoppas att de vid en självkritisk granskning inser att det är både farligt och utmanande att göra det och att det inte befrämjar en lösning av den kanske mest allvarliga utrikespolitiska konflikt som vi har haft under hela efterkrigstiden, åtminstone när det gäller långvarighet i konflikten som sådan.

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande och kyrkomötesdeltagare! Jag vill till fullo ställa mig bakom det svar som ärkebiskopen har lämnat till Kyrkomötet på den här frågan från Bengt Olof Dike. Jag tror att det är av oerhört stor betydelse att olika personer, som är kyrkligt aktiva på olika sätt, i sina funktioner också uttrycker åsikter, det vill säga att kyrkans tjänstemän eller förtroendevalda inte väjer för de stora problem som finns i vårt samhälle eller ute i världen. Det har man gjort och jag tycker att man agerat på ett föredömligt sätt.

Jag tycker det är väldigt tydligt att Svenska kyrkans företrädare som aktiva i den här frågan klart och tydligt har visat, att man inte väjer för komplikationerna. Man har på olika sätt understrukt hur allvarlig säkerheten är för israeler, hur många som drabbas av besinningslöst våld men man har lyft fram att den svagare parten är palestinier som lider under ockupation, lider under bosättningar, lider under ett fruktansvärt våld som resulterar i desperata handlingar.

Jag skulle vilja väcka ytterligare en fråga som finns i det här, nämligen det Bengt Olof Dike mer eller mindre säger, och det är att kyrkans företrädare inte skall yttra sig över huvud taget i samhällsfrågor, och det är det allra allvarligaste med den fråga han lägger här. Det betyder att kyrkans företrädare eller förtroendevalda inte skulle få yttra sig i mycket angelägna frågor, och vad får vi då för företrädare? Människor som enbart yttrar sig över liturgiska frågor, det som enbart anses höra kyrkan till. Jag tror alltså att det är helt fel väg och att det är väldigt väsentligt att vi på olika sätt ser kyrkans företrädare delta i samhällsdebatten. Sedan kan man diskutera om just aktioner som att bojkotta hela Israel eller produkter från Israel, om det är rätt väg. Men ett stort antal människor har sett detta som en åtgärd för att få stopp på det våld som framför allt drabbar palestinier.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Ordförande! Ibland läser man ju ut saker som inte står i handlingen. Man läser ut det man vill läsa ut. Är det någon i den här församlingen, som åtminstone delvis känner mig, som skulle vilja säga att jag någon gång vill lägga locket på, jag någon gång vill att vi inte skall yttra oss, jag någon gång har sagt att man skall tåga om det ena eller det andra? Nej, Eva Zetterberg, det står inte jag för. Men jag vet att sådant har förekommit i andra länder som numera har blivit fria, jag behöver inte säga vilka. Eva Zetterberg känner säkert till dem. Där gjorde man så. Och det intressanta var att hon inte nämnde ett dugg om det våld som dagligen och lika besinningslöst och lika plötsligt slår till via de här bombarna som utlöses i bussar av en självmordsbombare. Det jag har sagt är att vi skall vara försiktiga som Svenska kyrkan att ta ställning på det ensidiga sätt som har gjorts i denna bojkottaktion. Jag har aldrig sagt och kommer aldrig att säga att vi inte skall yttra oss.

EVA ZETTERBERG (REPLIK):

Fru ordförande och Bengt Olof Dike! Jag, och jag tror de allra flesta av oss, känner en oerhörd sorg och vrede över det som händer i Israel i dag. En vrede över självmordsbombare, en desperation över att människor drabbas besinningslöst av våldet i Israel i dag. Jag tror inte någon av oss behöver tveka om att det är den känsla som styr de flesta av oss i den här frågan, en vilja att komma till rätta med det och att från vår sida, vare sig vi är medlemmar och aktiva i Svenska kyrkan eller på annat sätt aktiva, försöka bidra till fred och försoning. Det är det som styr oss. Däremot går det inte att blunda för att demokratin Israel är en stat som allvarligt förgriper sig på både demokratiska rättigheter och mänskliga rättigheter. Men det jag tycker och som jag vill lägga till här – det står inte implicit men det finns väldigt klart i den fråga som Bengt Olof Dike här har gett till Kyrkomötet – det är att det är tveksamt om man skall agera över huvud taget.

BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:

Fru ordförande! Eftersom jag är den biskop som skrev på det här uppropet och dessutom hade förmånen att få finnas på bild i Dagens Nyheter vill jag komma med några principiella reflektioner.

Det är en principiell luthersk grundhållning att kyrkans och den kristna trons röst i samhället inte företräds av någon organisation eller institution. Vi har ingen påve, vi har inga som kan diktera, utan den företräds av enskilda människor som följer sitt samvete och sin övertygelse och därmed också tar ställning. I det läget är en kristen människa den friaste av alla människor och ingen underdånig, för att tala med Luther. Och när en sådan människa tar ställning i samhällsfrågor, är det inte kyrkan som helhet utan just den människan som just i den situationen känner att här kan jag inte tåga, här måste jag tala. I det läget blir det egendomligt likgiltigt om man utsätts av granskning av trospolis eller kontrollfunktionärer av olika slag. Vi behöver inte någon sort ängslighetens minsta gemensamma nämnare när det gäller att delta i det offentliga samtalet. Vi behöver flera människor som kan delta, frimodigt utifrån sin ståndpunkt, sin övertygelse. Och då blir det offentliga samtalet ur kristen synpunkt inte ensidiga trumpetsignaler utskickade från någon speciell nivå i kyrkan utan ett sorl där man kanske stundom också kan höra Anden och sanningen i det här sammanhanget. Jag skulle vilja att fler kunde delta i det här samtalet, men då ta av sig den här etiketten att man tror sig tala å hela Kristi kyrkas vägnar. Det har aldrig föresvävat mig.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Jag tackar för de sista väsentliga orden, som ju också är ett erkännande av en av dem som hade undertecknat uppropet, att det inte är hela Svenska kyrkans inställning. Huruvida det också är ett erkännande av, Claes-Bertil Ytterberg, att det kanske inte var realistiska ståndpunkter som han kom med får vi väl se, om han går upp i en kommande replik.

Här är det inte frågan om att vara trospolis, här är det inte frågan om att lägga sordin på någonting. Här är frågan om vad Svenska kyrkan och dess företrädare har för åsikt i en allvarlig utrikespolitisk fråga som man har försökt lösa under många år. Och när en biskop framträder och när en utrikeschef framträder, som de har gjort här, då blir det, biskop Ytterberg, med nödvändighet så att människorna också säger att detta är Svenska kyrkans åsikt som helhet. Sedan är det naturligtvis bra att det skall vara ett sorl. Men vad innebär ett sorl? Jo, det innebär ju att man inte kan utläsa en enda enskild åsikt.

BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG (REPLIK):

Kort: jag kan inte svara på om det här är realistiska ståndpunkter, men definitionen på realistiska ståndpunkter från Bengt Olof Dike är i så fall att det skulle vara hela Svenska kyrkans åsikt.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Absolut inte. Jag skulle aldrig ett ögonblick vilja drömma om att förbjuda Claes-Bertil Ytterberg att yttra sig. Jag ville bara ha ett klarläggande i den här frågan och jag hoppas att debatten som sådan har blivit en liten påminnelse till dem som vill skynda iväg, när vi ser utvecklingen av vad som händer där nere. Och glöm inte, biskop Ytterberg och alla ni andra det som är väsentligt. Svenska kyrkan skall stå för demokrati, för frihet, för mänskliga rättigheter. Det finns en demokrati i Mellanöstern och det är Israel. Och mot det påståendet kan inte ens Claes-Bertil Ytterberg invända. Inte med någon realism.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Jag skulle själv ställt en fråga, ungefär som Bengt Olof Dike har gjort det, om jag inte hade råkat bli invald i Kyrkostyrelsen. Så nu tar jag chansen att gå in i den här debatten. Jag skulle vilja säga att självklart skall Svenska kyrkan göra uttalanden i aktuella samhällsfrågor. Det tror jag är oerhört viktigt, och kanske skulle man göra det oftare än man gör i dag. Kyrkan skall ju vara ett salt i samhället. Men det som är viktigt för mig är att de uttalanden som görs, görs i rätt namn. Gör man uttalanden i Svenska kyrkans namn menar jag att de skall vara godkända och antagna av Kyrkostyrelsen, som då har förankring i Kyrkomötet och representerar hela Svenska kyrkan. Däremot kan man naturligtvis göra som ärkebiskopen ofta gör, uttala sig i olika frågor. Och säger ärkebiskopen då att "det är jag som står för de här åsikterna, jag är ärkebiskop i Svenska kyrkan, jag kan göra de uttalandena", har jag ingenting emot det. För då kan man kritisera ärkebiskopen för den ståndpunkten. Men han skall inte säga att han talar å Svenska kyrkans vägnar, och det stötte mig oerhört i den här frågan i mars månad när man såg att Svenska kyrkan står för den här ståndpunkten. Det gör vi inte, och definitivt inte när Lutherhjälpens direktor går ut och talar i Svenska kyrkans namn. Han kan inte göra det, men han kan tala som egen person och det respekterar jag om han gör. Ärkebiskopen sade just här att delar av kyrkan har gjort uttalanden. Ja, just delar av kyrkan och inte hela Svenska kyrkan, det är oerhört viktigt att göra den distinktionen. Jag tror att Kyrkostyrelsen måste ta och diskutera väldigt allvarligt hur uttalanden görs i Svenska kyrkans namn. Man måste åtminstone ha ett klart mandat bakom sig om man skall göra ett sådant uttalande.

I själva sakfrågan delar jag mycket av det som Bengt Olof Dike har sagt här. Det är en oerhört komplicerad politisk situation, och jag tror att vi i den situationen skall vara väldigt försiktiga med att göra ställningstaganden. Att Eva Zetterberg gör det tycker jag inte är så konstigt. Någon trovärdighet i demokratifrågor har ju inte vänsterpartiet med den bakgrund de har till stöd för diktaturerna runt om i Europa. Så det får man väl mera se som ett skämt. Tack.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Vad du, Staffan, säger om vår policy när det gäller uttalanden i Svenska kyrkans namn, så har vi inte olika åsikter. Det du säger är det som skall gälla. När Lutherhjälpen uttalat sig å Svenska kyrkans vägnar har de gjort det när det gäller anslutningen till det här *HOPP*-projektet. Något annat fall känner jag inte till. Det var uppe och diskuterades och informerades om, som jag sade tidigare, i arbetsutskottet. Där krävde vi att det skulle heta Svenska kyrkan genom Lutherhjälpen. I övrigt känner jag inte till några övertramp under senaste året. Det skedde ett förra sommaren som vi har försökt att hantera i huset. Vi har verkligen försökt renodla det här att var och en uttalar sig utifrån den position den har, men vi får inte hamna i läget där vi inte vågar uttala oss i vår kyrka helt enkelt därför att vi säger att det finns en annan åsikt också. Så antingen tystar vi varandra eller ser vi till att andra också engagerar sig med samma frimodighet. Det är alternativen, och för mig är det otroligt viktigt att vi inte tystar varandra.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Om detta är ärkebiskopen och jag helt överens. Vi skall absolut inte vara tysta, men vi måste vara väldigt noga med när vi går ut med pressmeddelanden och skriver artiklar och så vidare vem det är som uttalar sig. Är det här uttalandet ett uppdrag från Svenska kyrkan, eller gör man det på eget bevåg? Det har man full rätt att göra. Jag tycker att om Lutherhjälpen gör ett uttalande i en sådan allvarlig fråga som Israel/Palestina konflikten borde Lutherhjälpens styrelse stå bakom det uttalandet. Det är av oerhört stor dignitet. Och när det sedan skrivs om det på textteve eller refereras i teve eller i tidningar, står det om man inte varit tillräckligt tydlig att Svenska kyrkan har gjort det här uttalandet. Så stod det om jag inte minns fel i textteve just när det gällde det här uttalandet, och det stötte mig oerhört.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Jag kan tyvärr inte riktigt komma ihåg det sakförhållande som du hänvisar till. Det som handlar om anslutningen till kampanjen *HOPP* har skett korrekt. Sedan får vi vara lite varsamma också när vi talar om vem som skriver. Vi får inte skriva uttalanden i Svenska kyrkans namn från olika håll, men vad sedan media gör har vi ingen kontroll över. För dem blir det ju lite mer intressant om någon av oss har sagt någonting, och så säger man att det är Svenska kyrkan som tycker så eller så. Det kan vi inte ta ansvar för. Men vi skall hålla rent i våra egna pressmeddelanden, det är helt klart.

HANS WALLMARK:

Med all respekt: den här debatten har ju rasat fram och tillbaka, och bitvis måste jag säga att jag har väldigt svårt att känna mig hemma någonstans i den hätskhet som har präglat en del av inläggen, med också mycket av personangrepp. Jag tror ändå att det Staffan var inne på här senast har så att säga stor bäring, det vill säga att det finns ett antal frågor som är väldigt inflammerade i samhällsdebatten. Och där vet vi att vi tycker väldigt olika på olika grunder. Situationen i Mellanöstern är en sådan mellan Palestina och staten Israel, och vi är väl några stycken som tycker att vi har vänner i

alla läger och därför också tycker att den här konflikten är så oerhört outhärdlig. Det gör att man som kyrka har ett särskilt ansvar att försöka föra resonemangen och dialogen, men undvika att hamna i kanske den ena eller den andra positionen. Vi vet också att den moderna journalistiken gärna har en kampanjteknik över sig. Man arbetar mycket med upprop och man arbetar med att locka till sig olika personer från olika grupper för att därmed få tyngd. Och då kanske man som kyrka skall vara lite försiktig med att gå på de här ganska enkla betena som finns i den moderna mediafabriken, att hoppa på alla moderna utspel, just av respekt för att vi tycker olika. Och just i frågan om Mellanöstern tycker vi genuint olika och det tycker jag vi skall våga säga utan att gå till angrepp, som har skett här i debatten strax innan jag talade.

Det är precis som har sagts. Jag tycker det är mycket rimligt att man skall kunna kritisera staten Israel, därför att det är en demokrati i Mellanöstern. Just därför förtjänar staten Israel att kritiseras. Men det får inte hindra oss från att också kritisera de andra sidorna även om inte de är demokratiska. Min grundfråga är att alla sidor i den här konflikten tycker jag begår fel, gör övergrepp. Det jag då inte kan förstå är: på vilket sätt stoppar vi lidandet? På vilket sätt förhindrar vi självmordsbombare att spränga israeliska bussar bara för att vi slutar köpa israeliska apelsiner?

FREDRIK SIDENVALL:

Guds nåd till Sveriges folk, det är Svenska kyrkans stora och heliga kallelse. Att förmedla det glada budskapet om syndernas förlåtelse, till höger och till vänster. Kring detta skall vi förenas. Vi står alla inför det för vårt förnuft obegripliga budskapet om en Gud som är beredd att ta emot oss som sina egna barn trots alla våra fel och brister. Och när vi samlas omkring det evangeliet kan vi få uppleva en enhet som vi inte möter någon annanstans, i näringsliv, i politik, utan vi förenas gemensamt i tron på Jesus Kristus.

När Herren Jesus Kristus vandrade här på jorden drogs han i rockärmen, så att säga, av olika intressegrupper, av seloterna som ville utnyttja honom för den politiska kampen. Så frestas kyrkan än i dag att försumma sin stora, unika och heliga uppgift att förkunna evangelium. Vi präster är avskilda genom vår vigning till att just stå i tjänst för evangelium. Inte för lag, inte stöta bort människor genom att utnyttja vårt ämbete till att förkunna lagen på ett sådant politiskt sätt att det skapar splittring. Vi har fått uppleva det här nu en stund, hur den politiska splittringens anda har fått prägla Kyrkomötet och vi blir en blek kopia av riksdagen. Så är det inte tänkt att vara. Då sviker vi vår kallelse. Det blir ovärdigt.

I luthersk teologi är det elementärt att vi står i olika uppgifter, i olika stånd. Man talar om läroståndet, om näringsståndet, värjoståndet eller hushållsståndet. Vi präster står i läroståndet, det vill säga att vår uppgift är att förkunna utifrån vad Guds ord har att säga. När nåden får drabba människor, vi får känna den befrielse som det innebär att få sina synder förlättna, då kan vi få kraft och inspiration att var och en i våra olika samhällsuppgifter, i våra yrken, i våra politiska uppdrag, stå i Guds tjänst och där bruka vårt förnuft. Men när vi brukar förnuftet kan vi komma till olika slutsatser, och därför skall vi inte göra det i Guds namn, inte i kyrkans namn, utan stilla och tyst i gemenskap med människor ur olika partier och uppfattningar gå ut i tjänst för Gud.

BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG (REPLIK):

Här hör vi lite grand från den lutherska tvåregementsläran och också den lutherska treståndsläran, och det kan ju vara nyttigt i det här sammanhanget. Men vi är alla delar. Som präst är jag dels vigd till att företräda evangeliet, och jag kan försäkra att det ägnar jag merparten av min tid åt. Det är ganska sällan som jag skriver insändare i

Dagens Nyheter. Däremot är jag som vanlig enskild kristen människa också en del av det samhälle jag är medborgare i. Och då tycker jag det finns en förpliktelse för oss allihop att i de sammanhangen stå för någon typ av övertygelse i det demokratiska samtalet. Det kan också innebära att vi kritiserar missförhållanden i andra delar av världen. Andra kan kanske komma till andra ståndpunkter, men vi måste respektera vår rätt att delta i detta samtal. Det har aldrig föresvävat mig, vare sig när jag skriver insändare i Dagens Nyheter, i Falukuriren eller var det kan vara, att jag då uttalar mig å hela Svenska kyrkans vägnar. Det är Claes-Bertil Ytterberg 430505-6931 som talar.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag menar, kära ledamöter och kära biskopar, att vi får faktiskt behärska oss till det yttersta. Det är mycket lockande och frestande, även för mig, att engagera mig i den dagspolitiska debatten. Men vi får behärska oss och lita på att här kan de lekmän som sitter under predikstolar och samlas kring altarringarna vara kyrkans händer och fötter och röster ut i samhället och göra det, var och en i sin stad, i sina uppgifter, i sina politiska partier. För risken att vi stöter bort någon enda människa ifrån nådens sammanhang på grund av att de inte delar våra politiska uppfattningar, som vi inte kan föra i bevis utifrån Guds ord, den risken är alltför stor. Nåden är så dyrbar. Alla människor av olika politiska uppfattningar skall kunna samlas i enhet i våra gudstjänster.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Ordförande, ledamöter och biskopar! Jag tycker den här debatten aktualiserar väldigt viktiga grundfrågor. Jag tror det är oerhört väsentligt att man inte delar upp verkligheten. Men den aktualiserar också begreppet Svenska kyrkan och vem som kan tala för Svenska kyrkan och det är naturligtvis bra, som flera påpekat, med en stor rollmedvetenhet. Det är ändå en skillnad om man talar å Svenska kyrkans som helhet vägnar jämfört med om man talar för Svenska kyrkan. Det är ju inte bara beslutsorgan som kan tala å Svenska kyrkans vägnar. Vi har viktiga människor till tjänst, så jag tycker förstås att när Claes-Bertil uttalar sig, även i Dagens Nyheter, gör han det naturligtvis för Svenska kyrkan, om än inte för Svenska kyrkan som helhet. Och vårt mål måste väl vara att enskilda kristna också som tillhör Svenska kyrkan känner en kallelse i vardagen. Så jag vill själv gärna återvända till Claes-Bertils första inlägg, som jag tyckte sa allt som var nödvändigt att säga.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Alltså bojkott av Israel. Om man då uttalar sig i den frågan för Svenska kyrkan som helhet eller bara för Svenska kyrkan tycker jag är en futilitet, herr biskop, och det är ett dåligt argument. Engagerar man sig i den frågan gör man det som människa, som medborgare, tillsammans med alla andra människor av god vilja, med ett förnuft skapat av Gud som inte är ofelbart och som därför gör att vi kan se olika delar av tillvaron. Men det gör vi inte i kyrkans namn. Jesus säger: "Vem har satt mig till skiftesman mellan er?" Just det Jesusordet citeras i Svenska kyrkans bekännelseskriterier i en tydlig uppmaning till kyrkan som nådesinrättning att inte gå in i politiken såsom kyrka, men däremot ge möjlighet till kraft, upplysning och vägledning till kyrkans medlemmar till ett verkligt samhällsansvar.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Jag tycker inte det är någon futilitet att Claes-Bertil Ytterberg i församlingens mitt har vigts till biskop med uppdraget att förkunna lag och evangelium. Och det är väldigt

bra att han utnyttjar den rollen. Sedan är det ännu bättre att han talar både som människa och biskop.

FREDRIK SIDENVALL(REPLIK):

Futiliteten består ju i, så att säga, graden av anstöt som det väcker om man uttalar sig i hela Svenska kyrkans namn eller bara Svenska kyrkans namn. Alltså, ta exemplet nu med Lutherhjälpen. Där är det väl ändå ett stort intresse att det skall finnas en stor folklig bredd i förtroendet för Lutherhjälpen, men börjar vi uppfatta det så, präster i församlingarna, lekmän och förtroendevalda, att Lutherhjälpen utvecklas till en politisk påtryckarorganisation där vi tycker att trycket riktas i fel riktning, kan det innebära fallande intäkter och därmed kan hjälp utebli till människor ute i världen. Det är ju det konkreta förhållandet.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Jag tycker den frågan är lite för allvarlig för att bli en fråga om insamlingsresultaten. Det måste väl ändå vara så att det är en skillnad om man talar för hela Svenska kyrkan i någon mening än om man träder upp därför att man är en kristen människa eller har ett uppdrag, förtroendevald eller biskop eller vad man nu är, och faktiskt försöker förkunna evangelium i ord och handling.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Bara kort. Nu tycker jag det börjar klarna här. Alltså, som samhällsmedborgare, för det är vi ju på olika sätt, så skall vi träda fram. Men så fort vi säger att jag gör detta i egenskap som biskop eller utifrån mitt kyrkliga uppdrag, då menar jag att man sammanblandar lag och evangelium på ett olyckligt sätt, som sker alltför ofta.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Men tanke på andra ärenden som vi har på agendan i Kyrkomötet kan man ju då fundera över varför det skall vara möjligt att uttala sig i individualliska frågor men inte i sociala.

51 § Fråga 2002:7 om utträde och folkomflyttningar

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

BIRGITH WIKLUND MOLBERG:

Presidium, kyrkomöteskamrater och särskilt Börje Henriksson! Frågorna som är ställda handlar om utträde och folkomflyttningar. Och från Kyrkostyrelsens sida har vi i det här sammanhanget följande svar.

Att antalet utträden ur Svenska kyrkan ökar är ingenting som Kyrkostyrelsen ser som ett ringa bekymmer. Tvärtom har ni sett hur vi i mål- och rambudgetskrivelsen lagt fram att vi "under den kommande treårsperioden lägger stor vikt vid att närmare ta reda på vad denna utveckling beror på och pröva metoder för att (...) vinna medlemmarnas fortsatta stöd och engagemang".

Av tillgänglig statistik har vi sett att det är fler män än kvinnor som lämnar kyrkan och att de som träder ur kyrkan huvudsakligen finns i åldrarna 35 till 54 år. Att utträdena ökar och att ökningen förefaller följa ett mönster har lett till att Kyrkostyrelsen beslutat genomföra en utredning för att beskriva processen bakom att man väljer

att träda ut ur kyrkan och också att man väljer att träda in. Denna undersökning kommer att slutföras under året och presenteras under våren 2003.

När det gäller folkomflyttningar ser vi flera olika strömmar av förflyttningar. Hur kyrkan möter sådana förändringar i befolkningen måste vara beroende på de lokala förhållandena. Därför är det angeläget att man på det lokala planet arbetar med de här förändringarna och analyserar hur man skall möta dem. Här kan stiftet bidra med en överblick och med att främja utvecklingsarbete.

Vid årets kyrkomöte behandlas flera olika frågor som berörs av förändringar i befolkningen. Dit hör olika frågor, om hur kyrkoavgiften tas ut, erfarenheter av indelningsändringar med mera. Det pågår utredningar om konsekvenser av en friare församlingstillhörighet och de behandlar också de här frågeställningarna.

Vi kommer under denna mandatperiod att få bättre kunskap om bakgrunden till förändringar i kyrkotillhörigheten. Inte minst hoppas vi under de närmaste åren vinna mer kunskap om skälen till att människor väljer att lämna kyrkan och då också om hur kyrkans verksamhet kan utformas så att de som överväger att lämna kyrkan minskar i antal.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Det går bra med de här debatterna. Vi växlar från Israel internationellt till två, som jag tror, för Svenska kyrkans överlevnad mycket väsentliga frågor. Vi har två sätt egentligen att lösa detta. Först vill jag naturligtvis tacka Birgith för svaret.

Vi hanterar det här väldigt olika tror jag på olika ställen i vårt land, beroende kanske på att det finns olika fromhetsriktningar som dominerar i olika delar av landet. Man kan i princip göra det här på två sätt. Man kan helt enkelt strunta i de där utträdena. Man kan låta det gå. Laissez fair-principen kan råda, nonchalera det alltså. Folk har sin frihet. Vi skall inte trycka på. Folk skall ha rätt att lämna kyrkan. Man skall inte hindra dem.

Sedan finns det andra alternativet. Man kan förekomma utträden genom att tala om vad vi får för kyrkoavgiften. Man kan tala om innehållet i kyrkan. Lunds stiftsblad har en alldeles charmant sida, där man talar om vikten av att tillhöra Svenska kyrkan, den teologiska grunden och så vidare. Man kan ha en strategi för framtiden. Man kan diskutera med prästen. Vad är teologens ansvar här? Har teologen något allmänt ansvar för att samtala med den som vill utträda ur kyrkan? Hur hanterar prästerna detta? Är det upp till varje prästs eget beslut om det kommer ett förslag eller en begäran om utträde? Nu vill jag inte att alla teologerna här skall resa sig upp och tala om hur man gör, det tror jag blir för mycket. Men jag menar, kanske någon skulle kunna tala om: har man någon princip här i Svenska kyrkan från teologiskt håll för att så att säga hålla kvar våra medlemmar?

Punkt två om folkomflyttningar. På ett möte i Ängelholm med Församlingsförbundet fick vi en redogörelse av vilka väldiga folkomflyttningar som sker i landet från glesbygd till tätort. Hur klarar Svenska kyrkan detta i framtiden med kyrkor, med församlingsverksamhet och så vidare? Jag menar att jag vill lyfta den här frågan i debatten för att få oss att inse vikten av detta. Skall vi överleva som kyrka måste vi också ha en ekonomisk grund. Och därmed tackar jag för ordet. Tack för ordet!

BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):

Att det här är en angelägen fråga för hela kyrkan, för hela vår kyrka på alla nivåer, och hos oss alla är vi alla här överens om, det är en överlevnadsfråga och allt som vi säger. Det är också så att jag tycker det är viktigt – om jag får lägga en personlig synpunkt och det får jag naturligtvis också göra här – att vi även skall tala om det som är

positivt i kyrkan i så många sammanhang. Vi brukar prata om de goda exemplens makt, och det är viktigt att vi för ut allt det goda som våra verksamheter innehåller och vårt budskap i olika former. Det är viktigt.

BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):

Ja, ordförande, det är så sant som du säger, Birgith. Det som jag begärde fortsatt talartid för var egentligen att det kanske är dags för oss i församlingar och på stift och även inom kyrkan, att försöka få nya förhandlingar till stånd om visst stöd från olika ställen, företag, offentliga institutioner och så vidare, för att hjälpa oss i vår församlingsverksamhet i framtiden. Och framför allt att vi skall ta detta med oss hem från mötet och sprida och försöka få idéer om detta. Tack.

LENNART KOSKINEN:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Det efterlystes en teologisk synpunkt på vad man gör. Frågan är oerhört viktig, inte bara utifrån ekonomisk synpunkt som vi ofta diskuterar utan också utifrån vår uppgift som kyrka att gå ut i hela världen och göra alla folk till lärjungar, och det kan väl innefattas att vi gärna vill behålla dem. Att det sedan dessutom är ekonomiskt intressant är viktigt.

I Stockholms stift arbetar vi ganska mycket med det här. Kyrkoherden i Täby, Johan Blix, har utarbetat ett system för att följa upp utträden, och vi är många kyrkoherdar i många församlingar där vi har tagit upp den här tråden. Personligen gör jag så att jag vid varje utträdesblankett tar en personlig kontakt med personen och för en diskussion. I första hand skickar jag ut ett meddelande om vad det innebär och inbjuder till en kontakt. Och påfallande många vill föra en diskussion. Jag tror det är angeläget att man också centralt följer upp och sammanställer vad det är som gör att människor går ur, men också vad det är som gör att människor går in – vi har i Stockholm i höst haft ganska många inträden av människor som gick ut på 70-talet i protest mot det man uppfattade som en passiv kyrka – och att lyfta fram på ett systematiskt sätt skälen till att människor går in och se hur man kan förstärka det, men också ta hand om och möta dem som går ut med stor förståelse och försöka sprida det här. Det kunde vara en uppgift att diskutera också centralt, men också en utmaning till enskilda församlingar och stift. Jag vill uppmana biskoparna att kanske ta upp frågan på kyrkoherdesamlingar och annat och hitta en lokal strategi i sina respektive stift för det här. Tack.

BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):

Jag vill gärna upprepa en del av mitt svar, eller svaret från Kyrkostyrelsen, för att betona detta med uppföljning av det som händer. Vi har alltså skrivit att utträdena ökar, och att ökningen förefaller följa ett mönster har lett till att Kyrkostyrelsen beslutat genomföra en utredning för att beskriva processen bakom att man väljer att träda ut ur kyrkan och också att man väljer att träda in i kyrkan. Vi ser fram emot att den skall kunna presenteras under våren 2003.

ÅSA EK:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Det är inte bara prästerna som kommer i kontakt med människor som vill begära utträde ur Svenska kyrkan. Även jag som lekman kommer i kontakt med människor som säger: "Varför skall jag betala? Jag är inte intresserad av kyrkan, jag går aldrig i kyrkan. Varför skall jag då betala en avgift?" Jag brukar svara så här: De allra flesta människor kommer under sitt liv i kontakt med kyrkan på olika sätt. Man döper sitt barn eller man blir bjuden på ett dop. Man

kanske viger sig i kyrkan eller man blir bjuden på en vigsel. Man går på någons begravning. Man kanske hör till dem som kommer på första advent och på julnattsmässan eller på konserter. När en kris eller katastrof har inträffat kommer människor till kyrkan. Och då tar man för givet att det skall fungera. Kyrkan skall vara uppvärmd, den skall vara smyckad, det skall finnas präst, det skall finnas vaktmästare, kantor, kyrkvårdar. Det skall vara städat. Allt skall fungera. Är du då villig att vara med och solidariskt betala till detta, även om du inte tillhör de flitiga gudstjänstbesökarna? Vi betalar ju till så mycket annat också. Vi betalar ju till slott och museer och mycket annat. Varför då inte solidariskt betala till kyrkan?

52 § Fråga 2002:8 om den etiska debatten i bioteknikfrågor

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Frågor om genteknik är en av flera brännande etiska frågor som är aktuella för Kyrkostyrelsen och för oss alla. Sedan förra årets kyrkomöte har en etiker anställts vid kyrkokansliet med uppgift att bland annat följa utvecklingen kring genteknik och stamcells forskning. Medverkan har skett i olika arrangemang på stiftsnivå.

Kyrkostyrelsen har under de senaste åren haft att yttra sig med anledning av två remisser som rör modern bioteknik: *Att spränga gränser. Bioteknikens möjligheter och risker* (SOU 2000:13) och departementspromemorian *Behandling av ofrivillig barnlöshet*. Även Kyrkostyrelsens yttrande över departementspromemorian *Etikprövning av forskning som avser människor* är relevant i detta sammanhang.

I april anordnade Lutherhjälpen ett seminarium om genteknik med inriktning på växtförädling med medverkan av forskare, representanter från miljödepartementet och företrädare för olika intresseorganisationer. Företrädare för Svenska kyrkan har även medverkat i att ta fram ett studiematerial om genteknik.

Ärkebiskopen har deltagit i flera olika diskussioner kring etiska aspekter på modern medicinsk forskning och teknik genom föredrag och seminariedeltagande. Ett bidrag finns i rapporten från av kyrkoledaröverläggningarna i Borgågemenskapen, *The Porvoo Communion Church Leaders Consultation*. Så det finns att läsa.

Under det gångna året har Svenska kyrkan också blivit medlem i den ideella föreningen *Vetenskap och Allmänhet*. Föreningen – som har till syfte att främja dialog, öppenhet och förtroende mellan allmänhet och forskare – är tänkt att fungera som en arena för ömsesidigt utbyte, där även kritiska frågor till vetenskapen har en plats.

Så vi försöker i alla fall på olika sätt att vara engagerade i debatten kring genteknik och kring andra etiska frågor. Men här vill jag anknyta till debatten om Israel och bojkotten där, att det är ett ansvar för var och en av oss att ta ställning och att vi i detta ställningstagande faktiskt också representerar kyrkan. Inte hela kyrkan men ur kyrkan. Så det arbete som utförs av Kyrkostyrelsen får aldrig tolkas som facit för kyrkans åsikt utan det är en vägledning i hur man som enskild kristen och företrädare för kyrkan kan komma fram till ett eget personligt ställningstagande grundat på egna erfarenheter och den kristna trons grunder.

KARIN PERERS:

Ordförande, ärkebiskop och kyrkomötesombud! ”Min vän, du vet för mycket utan att ha tänkt.” Den här repliken direkt ur Harry Martinssons *Aniara* har etsat sig fast i

mig och den följer mig. Från en isande rymd i en för oss okänd framtid ställs en fråga så relevant för vår samtid.

Kunskap behöver värderas. Biotekniken ger oss varje dag illustrationer till sina enastående möjligheter och sina fasansfulla risker. I går kom budet från Kina, där en manipulerad växt har rymt ut i naturen och blir en marodör bland de arter av brödsäd som skall mätta miljoner. I dag kom beskedet att forskare tror sig ha funnit den gen som bär nyckeln till att kunna identifiera och förstå om ett barn bär prognosen ADHD eller ej. Det är livsavgörande frågor som det handlar om. Var går gränserna och var skall gränserna gå? Det är frågor som vi måste diskutera. Det handlar om att manipulera livet självt men faktiskt också om att hantera situationer när människor, till exempel par i väntan på sitt barn, trotsar kunskaper och bestämmer sig för att föda ett barn som de vet kommer att leva med ett handikapp. Och kyrkan behövs, precis som jag uppfattade att kyrkan fanns när jag var mycket ung. Kyrkan behövs för att sortera frågorna, för att skapa en förutsättning för oss många i Svenska kyrkan att delta i debatten, för att ge oss råg i ryggen. Och kyrkan behövs i den allmänna debatten. Jag vill tacka för ett substansiellt, rikt svar som bekräftar att det är en rad tydliga initiativ som tas i form av seminarier, studiematerial och denna anknytning till den ideella föreningen. Jag får väl notera då att bruset både den i den allmänna samhällsdebatten men faktiskt också i kyrkans egna led har varit så starkt att inte ens för den som är mycket engagerad det är möjligt att notera alla initiativ. Vi delar alla det här ansvaret. Vi måste ta det på djupaste allvar, och jag vill tacka för svaret genom att säga: Låt oss inte förtrötta!

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Det är lätt att tro att det är kunskapen i sig som är det farliga. Men kunskap i sig kan ju användas på olika sätt, så det är människan som är farlig. Vi blir översköjda av ny kunskap nu, och det är definitivt inte så att vi mognar och blir etiskt mogna med samma hastighet som kunskapstillväxten. Då är det lätt att vi blir rädda och då säger man kanske nej till allt. Det är inte heller någon lösning, utan vi måste försöka sätta oss på skolbänken och tillägna oss den kunskap som är förutsättningen för att vi skall kunna ta etiska, mogna överväganden.

Därför tog jag med mig ett litet bibliotek bara för att inspirera oss alla här att läsa vidare. Det finns en liten härlig skrift som heter *Tvillingen i frysen* som Vetenskapsakademin har gett ut. Den kan alla ta reda på.

KARIN PERERS (REPLIK):

Om jag säger någonting här emellan, blir det ju en minuts talartid till! Och jag menar verkligen att kunskap skall värderas, men att vi måste hinna vara med innan alla tillämpningar sätts i verket.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Och därför är en viktig etisk princip försiktighetsprincipen. Det har Kyrkostyrelsen också sagt i sina yttranden om det här.

Jo, det var *Tvillingen i frysen*. Sedan finns en för dem som kan tyska, *Was darf der Mensch?* Och för dem som läser engelska, *Life and Death*. Det är inom Lutherska världsförbundet, så vi jobbar på olika sätt. Göran Möller här är vår etiske expert, bara så ni vet vem ni skall fråga. Han rekommenderar särskilt den här som är från Amerika, *The Human Embryonic Stemcell Debate*, och där får man veta allt. Sedan har vi här i Uppsala, producerat av Bråkenhjelms och Hanssons, också en bok. Sedan vill jag ju gärna att ni läser vad jag själv säger när jag är ute i *Porvoo Communion* om de här frågeställningarna. Det tycker jag är väldigt lutherskt och öppet.

53 § Fråga 2002:9 om släktforskning

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

BRITT LOUISE AGRELL:

Birger Wernersson har frågat om hur vi på pastorsexpeditionerna skall kunna hantera det här ökade intresset för släktforskning som vi upplever i dag och det merarbete det innebär. Kyrkan skall vara en demokratisk organisation och för alla demokratier är öppenhet och tillgång till handlingar av central betydelse. Även om det kan innebära stora krav på administrationen får inte kyrkan sluta sig genom att vägra allmänheten tillgång till kyrkans handlingar. Med minskande resurser och därmed också reducerade öppettider är det viktigt att överväga hur man skall organisera arbetet på ett sätt, som medger att arbetsuppgifter kan bli utförda med fortsatt öppenhet och allmän tillgång till handlingar av olika slag.

I utredningarna inför relationsändringen 2000 lade vi stor vikt vid att Svenska kyrkan skulle ha en offentlighetsprincip som var så lik den statliga regleringen i tryckfrihetsförordningen som möjligt. Därmed skulle medlemmar och allmänhet ha bäst möjligheter att förstå vad som är offentligt och hur sådana handlingar kan fås, vilket alltså är grundläggande i en demokratisk organisation.

Handlingar inom kyrkobokföringen är normalt sådana att alla har rätt att ta del av handlingen, och en begäran att ta del av en sådan handling skall enligt kyrkoordningen behandlas skyndsamt. Uppgifter ur födelse- och dopböcker behövs också för att reda ut faderskap och annan släktutredning. När det gäller kyrkoböcker och andra handlingar från tiden före 2000 gäller bestämmelserna om allmänna handlingar i sekretesslagen. Genom bestämmelserna i sekretesslagen 1 kap. 8 § jämställs Svenska kyrkan i praktiken med statliga och kommunala myndigheter när det gäller sådana handlingar. Det gäller även kopior av sådana handlingar. Också enligt sekretesslagen gäller kraven på skyndsamt genom en hänvisning till tryckfrihetsförordningen 2 kap. 12 §.

Kravet på skyndsamt behandling innebär att den här typen av ärenden skall prioriteras. Men prioriteringen måste göras med omdöme, så att verksamheten inte störs på ett orimligt sätt. Även om det alltså inte är tillåtet att vägra någon att se sådana handlingar kan man med hänvisning till arbetets behöriga gång – och det är ett uttryck som finns i sekretesslagen också – neka till att omedelbart leta rätt på och lämna ut handlingarna och i stället ge besked om när handlingarna finns tillgängliga.

BIRGER WERNERSSON:

Fru ordförande! Jag instämmer i och tackar för det svaret. Jag delar uppfattningen att vi skall ha en demokratisk organisation. Den skall vara öppen. Vi skall inte heller hålla några handlingar i onödan, det är helt riktigt. Men så finns det ändå en liten öppning i slutändan, och det är detta som sägs om prioriteringen. Här tycker jag att vi ändå måste se verkligheten an. Det är på det viset att det här ökar markant ute på våra expeditioner, och här måste vi då se till arbetsbelastningen. Vi måste vara uppmärksamma på den, inte bara det enskilda pastoratet eller församlingen utan vi måste ta det allihop och se det.

Jag har inga yrkanden och kan heller inte ställa några när det är frågestund. Men det är med omsorg om personalen som jag har ställt den här frågan och ville ändå väcka den på Kyrkomötet för alla på ett ordentligt sätt. Med det vill jag också tacka för svaret.

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Jag vill bara poängtera att man alltså har möjligheter. Man behöver inte omedelbart lämna ut det, utan är det så att man inte kan just då, kan man tala om när man skall kunna lämna ut handlingen. Det måste ändå ske med en viss skyndsamhet, så det går liksom inte att dra på det alltför länge. Men jag tror att alla som arbetar med de här frågorna med omdöme kan se på hur man hanterar dem, och på det sättet skall det säkert fungera i fortsättningen.

BIRGER WERNERSSON (REPLIK):

Det var detta jag menar med öppningen, där det står kravet skyndsam behandling och att det fanns en prioritetsordning. Skall jag då tolka ditt svar på det sättet att det här går att sköta som en prioritet två-fråga, lite förenklat uttryckt?

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Nej, så kan man inte se det. Men däremot kan man med hänsyn till de övriga arbetsuppgifterna göra en viss bedömning. Man måste ändå se det som en prioriterad fråga, för det skall hanteras skyndsamt. Sedan får man liksom fixa till det på ett bra sätt.

BIRGER WERNERSSON (REPLIK):

Verkligheten kan ju vara sådan, i alla fall i de trakter där jag kommer ifrån, östra Blekinge, att där kan sitta tre danska familjer, överresta nu när bron är tillgänglig, som söker sina rötter utan att ha utnyttjat den nya moderna tekniken att meddela innan att de vill komma och se. Samtidigt kan det också komma emigranter som har kommit över och söker sina rötter. Så det kan sitta tre danska familjer och kanske två amerikanska familjer samma dag. Då är frågan: kan man då se till att det kan vara en prioritet två-fråga, eller skall man lägga allt åt sidan?

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

I bästa fall hinner man väl åtminstone med en familj den dagen, och sedan får man tala om för de andra när de kan få reda på det här och titta på handlingarna.

54 § Frågan 2002:10 om receptionsarbetet med dokumentet Guds vägar

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, volym 3.

THOMAS SÖDERBERG:

Fru ordförande! Det är väsentliga frågor om kommunikation som Angela Boëthius ställer. Nuläget i det aktuella ärendet är följande.

Både den svenska versionen av Guds vägar och översättningen till engelska finns på Svenska kyrkans hemsida sedan i mars i år. Den nya svenska versionen finns också i tryck och kan beställas från Svenska kyrkans informationsservice. Det är Kyrkostyrelsens förhoppning att tillgängligheten till dokumenten skall bidra till de fortsatta samtalen.

Vid det årliga rådslag för ekumeniskt ansvariga i stiftet och på nationell nivå som genomfördes i maj 2002 diskuterades bland annat det fortsatta receptionsarbetet och hur resurspersoner är tillgängliga. Stiftet informeras om vad som kom fram vid rådslaget av sina egna representanter vid rådslaget och vår förhoppning är att stiftet i sitt arbete med ekumeniska frågor arbetar med att sprida såväl dokumentet Guds vägar som andra tankar som framkom vid rådslaget till församlingarna.

I receptionen ingår givetvis också en återkoppling, så att stift och även Kyrkostyrelsen vet hur dokument och ställningstaganden tas emot. I de olika modeller för lokalt arbete med bland annat ekumenik och religionsdialog som nu prövas i samverkan mellan församlingar, stift och kyrkokansliet kommer det också att prövas hur en sådan återkoppling kan förbättras.

Problemet med receptionen av denna typ av principiellt viktiga dokument och ställningstaganden är någonting som lever hela tiden i Kyrkostyrelsen. I detta arbete är Kyrkostyrelsen beroende av mångas medverkan för att lyckas. Både Guds vägar och ställningstaganden kring till exempel kyrkan och homosexualiteten, som är aktuella vid detta kyrkomöte, skall föras vidare ut i församlingarna.

Det uthålliga arbetet med att sprida denna typ av dokument och ”puffa” för dem är i stor utsträckning knutet till hur stiften fångar upp och arbetar vidare med frågan. Men även andra som deltar i arbetet med att ta fram dokumenten har ett ansvar för att föra dem vidare. Inte minst vi kyrkomötesledamöter har en viktig roll, att mellan kyrkomötena arbeta aktivt med att göra Kyrkomötets olika beslut och ställningstaganden kända och införlivade i hela Svenska kyrkans verksamhet.

ANGELA BOËTHIUS:

Fru ordförande och ledamöter! Jag tackar Thomas Söderberg för svaret, som genom sin inledning ger en positiv ansats. Det visar också på respekt för sakens vikt.

I svaret talas mycket om allas vårt ansvar och det bejakar jag verkligen. Jag har givetvis som kyrkomötesledamot fått dokumentet *Guds vägar* i nytryck under året. Det ser ut så här. Jag hoppas att ni alla känner igen det. Det har kommit från Produktionsenheten, Svenska kyrkan i Uppsala 2002. Så jag kan nog ta ansvar för mina samtal utifrån dokumentet, men jag kan inte utan stöd och hjälp ta ansvaret för att driva detta arbete vidare och jag fick väl heller inget bra svar till exempel på i vilken utsträckning referenspersonerna verkligen står till förfogande och hur mycket i just denna sakfråga.

Jag tror att det finns så många felkällor och irrgångar på dessa kommunikationsvägar. Jag har bara här angett ett enda exempel som jag råkar kunna något lite om. Jag tror att vi behöver vara mycket medvetna om brister i våra kommunikationsvägar och fortsatt lägga stor möda på arbetet med förbättringar.

Min slutsats blir i förhandenvarande ärende: ”I am still confused but now on a much higher level.” Tack.

THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):

För det första: referensgruppen som var med i framtagandet av dokumentet har varit positiv till att fortsätta att vara med i det här arbetet, och det meddelades också på rådsslaget som var under våren. Som Angela Boëthius konstaterar är det ändå frågan om ganska få personer, och där kanske det vore en fråga om att hur man gör för att kunna få stiftens handläggare på den ekumeniska sidan att samordna eventuella inbjudningar och alltså arbeta vidare på stiftsnivå. Det är den delen.

Sedan finns det en annan del av det hela och det är de praktiska frågorna, där Angela Boëthius tog upp till exempel frågan om webben. Jag har ingen aning om hur man lägger in någonting på en webbsida och ännu mindre hur man tar bort någonting, men det finns duktigt folk som kan göra det. Och då kan man säga att det var ett misstag att det inte – till exempel det som Angela Boëthius har tagit upp – har varit medvetet tidigare.

ANGELA BOËTHIUS (REPLIK):

Jag tackar för det något mera konkreta svaret och väljer för min del att inte förlänga debatten.

55 § Kyrkan och homosexualiteten

EVA NYMAN:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Några ord angående Kyrkolivsutskottets betänkande 2002:1 angående kyrkan och homosexualiteten. Med beklagande kan jag konstatera att utskottets majoritet vill avvisa motionerna 2002:68 och 2002:89, den senare min egen, och godkänna Kyrkostyrelsens handläggning av det i skrivelsen 2002:5 behandlade ärendet Kyrkan och homosexualiteten.

Jag anser alltså att samtalsdokumentet *Homosexuella i kyrkan* inte utgör någon stadig grund för den frågornas diskussion som skisseras i Kyrkostyrelsens skrivelse sidan 6, där det sägs att samtalsdokumentet skall tjäna ”som underlag i samtal på bred front i stift och församlingar”. Man hänvisar till exempel till det stora intresset kring hithörande frågor och säger sig vidare, ”följa hur frågor som rör de homosexuella i kyrka och samhälle behandlas i den allmänna debatten och i de debatter som kan komma till stånd i samband med eventuella lagändringar av betydelse för de homosexuellas situation”.

Nåväl. Det sägs anmärkningsvärt lite om att vi för att ha en grund att stå på vid en diskussion av dessa frågor måste fråga oss vad den heliga skrift säger oss i dessa frågor, och jag tycker som lekman att jag får ytterst liten ledning just i dessa grundläggande ting av det här samtalsdokumentet, *Homosexuella i kyrkan*. Kyrkan står här inför ett vägval som så många gånger tidigare – det är nästan ett utnött ord – men här som så många gånger förut. Men vad, menar jag, skall bestämma vägen? Skall kyrkan mer eller mindre trendkänsligt låta det så kallade samhället bestämma sin väg? Skall vi alltså ungefär som vanliga, hyggliga människor prata ihop oss om någon kompromiss? Eller skall vi söka upp vår kristna tros källor i den heliga skrift, Guds ord, och ödmjukt söka förstå vart Gud vill leda oss? Något tillspetsat uttryckt: är det Guds ord eller vårt tidsbundna tyckande som skall styra kyrkans väg i denna fråga och i andra kanske ännu viktigare frågor?

Jag vill alltså yrka bifall till min motion 2002:89 och för det första uppmana Kyrkomötet att inte godkänna Kyrkostyrelsens handläggning av ärendet och för det andra uppmana Kyrkomötet att för Kyrkostyrelsen tillkännage att ärendet bör beredas ytterligare, och då med särskild hänsyn till kyrkans tradition och till Guds ord så som de är uttryckta i den heliga skrift. Tack.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Ärade kyrkomötesledamöter! Fru ordförande! ”I begynnelsen skapade Gud människan till sin avbild. Till Guds avbild skapade han henne. Som man och kvinna skapade han dem.” Och vidare kan man läsa: ”En man skall överge sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru och de två skall bli ett.” Vad Gud har sammanfogat skall människan alltså inte skilja åt.

Bibelns och Guds syn på mannens och kvinnans förhållanden är att de är en del i Guds fortsatta skapelseverk. De två skall bli ett, inte bara en innerlig gemenskap, äktenskapet, utan i Guds fortsatta skapelseverk där nya slakten får fortsätta. Gud välsignade dem och sade till dem: ”Var fruktsamma och föröka er. Uppfyll jorden och lägg den under er.” Äktenskapet mellan man och kvinna är välsignat och sanktionerat av Gud, en institution och ett fundament i Guds fortsatta skapelseverk på vår jord.

Mannen och kvinnan är skapade för varandra. Tillsammans återger de en avbild av Guds härlighet och äktenskapet har fullheten av denna gemenskap, också en bild av kyrkans förening med Kristus där vi skall vara ett, bli ett såsom Efesierbrevets författare återger det i kapitel 5 vers 25 och framåt.

Äktenskapet är föreningen av två människor, en man och en kvinna, satta i Guds skapelseverk till att uttrycka den helhet som Gud från begynnelsen avsåg när han skapade människan till sin avbild, till man och kvinna. Äktenskapet är med andra ord grundpelare i Guds fortsatta skapelseverk. Att tänka sig äktenskapet som en förening mellan två av samma kön är därför otänkbart och obibliskt. En sådan förening kan på intet sätt förverkliga den avsikt och intention som Bibeln gör gällande avseende äktenskapet och den förening mellan man och kvinna som Gud redan i begynnelsen gav sin välsignelse. En samlevnad mellan två av samma kön kan aldrig ge den status, eller ens en likvärdig status som äktenskapet mellan man och kvinna uttrycker. Att använda ordet äktenskap som förknippas med en förening mellan en man och en kvinna på ett förhållande mellan två av samma kön innebär en förvrängning av bibelordet och den intention som går att läsa där. Ja, det innebär ett förkastande av Bibeln och den tolkning som alltid varit rådande i denna sak. Vi skulle kunna säga ett omintetgörande av Guds vilja som den kommer till uttryck i våra skrifter. Och om saltet mister sin kraft duger det inte till annat än att kastas bort och trampas av människorna, säger Jesus Kristus.

Därför uppmanar jag Kyrkomötet, kyrkans högsta organ, att för gemene man, för svenska folket och kristenheten våga ge uttryck för Bibelns sanning om äktenskapet genom ett klart uttalande om att äktenskapet är en förening mellan en man och en kvinna och med andra ord tillstyrka den motion som jag har skrivit i denna fråga, 2002:7. Tack.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande: Jag talar för reservation 2. Det finns och har funnits frågor inom vår svenska kyrka där vi har haft svårt att uppnå en samsyn. Efter frågedebatten kanske vi skulle kunna säga att det verkar vara så i de flesta frågor. Av de här frågorna finns det dock vissa som får anses vara mera särskiljande eller svårbemästrade än andra. Kyrkan och homosexualiteten är en sådan svårbemästrad fråga.

För att försöka åstadkomma någon form av lösning har Kyrkostyrelsen föreslagit att samtal skall föras under två år, och det är om dessa samtal som debatten handlar i dag och inte själva sakfrågan. Personligen har jag ingenting att invända mot samtalen. Jag har svårt att se att det finns någon bättre väg att gå. Samtal förutsätter att man försöker åstadkomma något gemensamt, samtidigt som man visar respekt för varandra. En sådan respekt förutsätter att man inte utgår från att den ena eller andra sidan måste ändra sig eller att det i förväg är avgjort vilket beslut som skall fattas när samtalen väl är genomförda. Därför, och just därför, är det olyckligt att det dokument som skall ligga till grund för samtalen inte på ett allsidigt sätt belyser frågan i det motto att de tre särskilda kommentarerna inte har inarbetats i dokumentet. De tre kommentarerna kanske ses som att de i mångt och mycket står för den historiska tolkningstraditionen inom Svenska kyrkan.

Till detta kommer att det syns som om Kyrkostyrelsen dessutom har gått ett steg vidare i själva processen, om det nu är riktigt uppfattat från min sida, när man har uppmanat Biskopsmötet att öka offentligheten vid de välsignelsehandlingar som nu förekommer. En sådan uppmaning är enligt min mening verkligen att gå samtalen i förväg. Utskottsmajoriteten ansluter sig till den här typen av formuleringar när man i betänkandet skriver: "Det är djupt liggande attityder som behöver bearbetas och förändras." Man har alltså redan utgått ifrån att det finns attityder som måste förändras.

Vad skall vi tala om i samtalen om vi redan är överens om vart de skall leda? Samtal som bara är till för att på bästa sätt få oss som står i den gamla tolkningstraditionen att ändra uppfattning eller ståndpunkt är enligt min mening inte meningsfulla. Därför, fru ordförande, yrkar jag bifall till reservation 2 och jag passar på att samtidigt också yrka bifall till reservation 1.

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande! Kyrkomötesdeltagare! I den här frågan har Kyrkostyrelsen och de som varit engagerade arbetat under en lång tid och man har tagit fram ett viktigt och bra dokument. När sedan utskottet har fortsatt med frågan har ytterligare faktorer belysts. Men jag menar att man inte har nått tillräckligt långt. Det finns åtskilliga saker som fattas där. Den svenska kyrkan och alla vi som är aktiva här har ett stort syndaregister vad gäller diskriminering av homosexuella och bisexuella och det liv som många av dem inom kyrkan har tvingats till, att leva i tystnad eller direkt förljugenhet. Därför krävs det krafttag när kyrkan äntligen har lättat på locket och tar upp dessa frågor. Jag menar att man inom ramen för det arbete som man här redovisar också till exempel borde ha nämnt det viktiga arbete som ett EU-projekt om mångfald och normgivande utför och som vi kan få information om bland annat ute i foajén här. Det borde ha tagits till vara. Man borde ha kunnat samla in kunskaper från Kyrkornas världsråd om hur andra kyrkor har hanterat frågan. Ja, det finns en rad andra åtgärder som faktiskt också skulle kunnat göras.

Men jag vill hänvisa till att det i det här ärendet finns en väldigt bra motion. Det är motion 2002:66 av Vivianne Wetterling och Åke Blomqvist, som begär att Kyrkomötet skall ta fram en tidsplan för att få fram praxis som skall råda i kyrkan beträffande partnerskap mellan homosexuella, men som också tar fram ett förslag till ordning för välsignelseakt av partnerskap och att ta fram det till nästa kyrkomöte.

Jag yrkar alltså bifall till denna motion och deras yrkanden. Jag vill också påpeka att jag, liksom kanske också fler här i Kyrkomötet, har fått ett intressant brev från kyrkoherde Gunnar Bäckström i Högsbo, som påtalar att det vore väldigt enkelt om vi begärde att justitieministern och regeringen beslutar att alla som i dag har vigselrätt också skulle få möjlighet att registrera partnerskap. Det är ytterligare ett förslag som borde övervägas. Jag hoppas alltså att man från Kyrkolivsutskottet, och alla inom Svenska kyrkan som är engagerade i den här frågan, skall ta fram frågan och ta den på allvar, och om den här motionens yrkande går igenom kommer vi en bra bit på väg. Och, kära deltagare, jag vill också understryka, eftersom en partikamrat till mig talat i frågan, Nils-Arne Rehnström, att han inte talar å vänsterpartiets vägnar i denna fråga. Om nu någon inte redan hade uppfattat detta. Tack.

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Då vill jag bara framföra några tankar omkring detta som Eva Zetterberg säger, att Svenska kyrkan har ett stort ansvar för alla övergrepp som har gjorts mot homosexuella och bisexuella. Detta bör inte föranleda att Svenska kyrkan av den anledningen jämställer partnerskap eller samboförhållanden mellan två av samma kön eller andra konstellationer, med det som är kyrkans syn på äktenskapet mellan man och kvinna. Det är att blanda ihop två olika saker. Omsorgen om våra medmänniskor skall vi sätta största prioritet på och den är oerhört viktig, självårdssamtal och självård. Det är en helt annan sak att gå ut och jämställa olika samlevnadsformer med den syn som kyrkan sedan långt tillbaka i tiden har på äktenskapet. Grunden för äktenskapet är förening mellan man och kvinna och det kan vi inte komma ifrån. Och det hoppas jag att Kyrkomötet kan besluta om.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! ”Finns det en far som ger sitt barn en sten när han ber om bröd?” Så säger Jesus. De orden kommer mig i tankarna när vi står inför behandlingen av detta. Jag förstår att majoriteten i utredningsarbetet och Kyrkostyrelsen drivs av en verklig människokärlek. Man vill sträcka sig ut till en grupp som på många sätt har lidit och lider än i dag. Många känner sig som ufon, för att tala med Jonas Gardell, och får lida socialt kanske som unga. Det är en utmaning för oss och vi får absolut inte som kristna uppfattas stå på samma barrikader som sådana som drivs av en vilja att stöta ut och förtrycka dem som är annorlunda.

Men kyrkans svar på denna nöd är inte samma svar som ligger i tankarna från franska revolutionen och framåt med frihet och jämställdhet och där man inte frågar efter relationen till Gud. Vi har ett bättre svar. Vi har ett bättre svar än att tala om syndernas tillåtelse. Vi har syndernas förlåtelse. Och det kan låta överandligt och märkligt för var och en, men som själasörjare och som präst möter man ofrånkomligen – och det känns som en rikedom och ett förtroende – människor som kämpar med detta. Alla står inte på barrikaderna, alla är inte med i påtryckarorganisationer eller med i den där glamourglitrande gayrörelsen. Det finns människor som kämpar med detta i det tysta och som inte kommer ifrån Guds röst i sitt samvete och i Skriften. Dem kan vi inte bara skicka bort med en dunk i ryggen och säga: Det där är okey, inga problem. Dem måste vi bemöta med vad kyrkan har att ge, syndernas förlåtelse, som inte bara ger en allmän bekräftelse att du är okey utan som ger det oerhörda erkännandet ifrån Gud som säger: ”Du är min son, du är min dotter som jag har mitt behag i, min glädje i”, för att tala med söndagens evangelietext. Det har vi som kyrka att erbjuda alla människor. Hur man än har fallit, hur vi än kämpar med våra liv, kan vi inte leda in tankegångarna på detta att för att vi skall få vårt erkännande och vårt människovärde skall vi få bekräftat att allt det vi gör är rätt. Jag är en syndare i högsta grad och jag grundar inte mitt människovärde, min trygghet, på att andra säger att allt det jag gör är rätt, att man sänker ribban för att den skall passa till mig, utan jag grundar det på tron på Guds nåd till syndare. Vi minns liknelsen om fariséen och publiken i templet, där fariséen stod där framme i övertygelse om att han hade nått upp till ribban, att han levde upp till normerna, och tackade Gud för att han var fullkomlig. Syndaren stod där bak, slog sig för sitt bröst och sade: ”Gud vare mig syndare nådig.” Han gick hem rättfärdig, nämligen för att han inte satte sin tillit till att han var fullkomlig utan trodde på Guds nåd. Detta har vi att räcka till heterosexuella och homosexuella. Tack.

VIVIANNE WETTERLING:

Fru ordförande och kyrkomötesdeltagare! För ett par veckor sedan hade jag en begravning och efter begravningen gick jag som vanligt på kyrkogården och såg mig omkring, som jag gör när jag inte har kyrkkaffe efteråt. Där brukar jag prata med kyrkvaktmästarna. Vi stod och pratade en stund. Och plötsligt är det en vaktmästare som inte brukar säga så mycket, men då sa han: ”Vivianne, kyrkans svek är sveket mot de homosexuella.” Och det har jag gått och funderat på.

”Tystnadens kultur” skriver man i Kyrkostyrelsens skrivelse, som jag för övrigt tycker är en utmärkt skrivelse. Det är viktigt med samtal i kyrkan om homosamlevnad, och i det sammanhanget är det nödvändigt att de homosexuella får finnas med naturligtvis. Att man tar vara på deras erfarenheter, deras teologiska syn och att de tas på allvar. Så samtalen på riksplan och på församlingsnivå och på stiftsnivå kan inte företas, menar jag, utan att de homosexuella måste få finnas med. Annars kan det lätt bli ett tyckande.

Jag har skrivit en motion tillsammans med Åke Blomqvist och jag tycker det minsta vi kan göra i nuläget är att säga ja till en gemensam ordning för Svenska kyrkan när det gäller välsignelse av partnerskap, en ordning som kan ligga till grund för den nya kyrkohandboken till exempel. Jag tycker utskottet har buntat ihop alla motioner som rör homosexuella och det känns inte riktigt tillfredsställande, för motionerna är väldigt olika.

Om jag i dag skulle ha en välsignelsegudstjänst för ett par av samma kön som önskar att leva i trohet och kärlek skulle jag först ringa min biskop och höra hur jag skulle gå till väga, för det vet jag inte riktigt. Vad jag förstår kan man använda den ordning som finns för välsignelse av borgerligt ingånget äktenskap, men jag är inte riktigt säker. Fick jag då inte tag på min biskop fick jag fortsätta att ringa för att bli övertygad om att jag inte gör någonting som är fel. Det skulle vara mycket enklare om man hade en fastställd ordning, och det tycker jag faktiskt är det minsta vi kan göra i nuläget, som jag sa.

Samtalen kommer ju att fortsätta. De är viktiga, inte minst för unga homosexuella människor och för dem som lever i tystnad och rädsla för att inte duga. För de är många. Kyrkans svek är sveket mot de homosexuella. Jag hoppas jag kan komma hem till min församling och säga att vi i alla fall har fattat det här beslutet i nuläget.

Jag yrkar bifall till motion 2002:66. Tack.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Som kyrka skall vi inte gå i ledband med den världsliga makten. Vad skall man med en kyrka till om hon bara upprepar det som den världsliga makten framhäver? Om staten sanktionerar olika samlevnadsformer och ger dem juridisk status, skall det inte innebära att kyrkan för dens skull måste säga sitt amen till allting. Vi har en partnerlagstiftning som man kan ha vilken uppfattning man vill om, men kyrkan skall inte böja sig för att ge detta samma innebörd som äktenskapet mellan man och kvinna har. Äktenskapet ur judisk och kristen tradition är avsedd enbart för en förening mellan en man och en kvinna. Svenska kyrkan bör stå fast vid denna uppfattning och tolkning, och jag uppmanar därför Kyrkomötet än en gång att göra ett uttalande om att äktenskapet är en förening mellan en man och en kvinna.

Det där med att kyrkan bär ansvar för att ha svikit de homosexuella på många områden kan säkert vara riktigt. Vi har svikit många människor, svikit alla små, svikit alla som inte kan föra sin talan i samhället, och det är någonting vi skall reflektera över och ta till oss. Vi får inte svika vår kallelse här, vi får inte svika det som Bibeln står för, det som kyrkans tradition säger till oss när det gäller exempelvis äktenskapet utan våga hävda att det kyrkliga äktenskapet och vigseln är ämnat för man och kvinna. Om vi sedan kan finna andra sätt att kunna möta människor själavårdsmässigt på utan att svika dem är det också en del i vår kyrkas kallelse. Självklart är det så, men vi får inte svika vår kallelse som kristna och kallelse att träda upp för det som är Guds ord och det Guds ord kallar oss till och våga ta vårt ansvar också för dessa frågor. Det ena får inte utesluta det andra. Tack.

BRITTA OLINDER:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Det är med stor tillfredsställelse som vi i Öppen kyrka – en kyrka för alla, har tagit del av Kyrkostyrelsens skrivelse och samtalsdokumentet *Homosexuella i kyrkan*. Det är ju också en fråga som har kommit upp inför biskopsvalet i Göteborg, där bland posks frågor till kandidaterna också fanns med en om vederbörande var beredd att prästviga sådana som lever i partnerskap. Från ett av svaren hämtar jag att det avgörande är om de är lämpliga. Jag citerar: ”De bedöm-

ningsgrunder som finns när någon önskar bli vigd till präst eller diakon måste få gälla även här. Den som lever i registrerat partnerskap får inte diskvalificeras enkom av den anledningen. Homosexuella finns i vår kyrka och de måste få känna sig hemma där.” Jag tar det en gång till: ”Homosexuella finns i vår kyrka och de måste få känna sig hemma där.” Och så fortsätter det: ”Den ansvarslösa sexualiteten, homosexuell såväl som heterosexuell, är grundproblemet.” Och där kan man väl säga, att det problemet förmodligen är betydligt större bland heterosexuella än bland homosexuella.

Den som lever i registrerat partnerskap har därmed betygat att han eller hon vill leva i trohet i sin relation. Det är väl något som vi från kyrkan borde värdesätta. Det är alltså fråga om att se människan. Vi hörde i bibelordet tidigare i dag: ”Gör ingen skillnad på människor.” Därför är det angeläget för kyrkan att bryta den tystnadens kultur som omgett många, många kyrkotillhöriga.

Bifall till utskottets förslag.

STEFAN GUSTAVSSON:

Ja, det är oerhört viktigt att vi bryter tystnadens kultur kring homosexualitet. Jag tror att det är väldigt avgörande. Därför är det också, tycker jag, förvånande att vi från Kyrkostyrelsen får ett samtalsdokument där de olika uppfattningarna i kyrkan inte tydligt ryms inom dokumentets vanliga ramar. En stor del av den teologiska kommittén, fyra av nio, nästan hälften, har ju föranlett sig att skriva särskilda kommentarer därför att deras perspektiv inte har fått genomslag i det vanliga dokumentet. Därmed tycker jag att man har angivit inriktningen på den fortsatta diskussionen på ett väldigt olyckligt sätt genom att man har ett dokument som lägger betoningen på ett visst sätt, och sedan har man speciella skrivningar samlade efteråt, nästan som ett slags reservationer. Jag tycker det undergräver det öppna, fortsatta samtalet som vi behöver i den här frågan.

För oss som en evangelisk kyrka är det ju viktigt i etiska ställningstaganden att lyssna in vägledningen från de bibliska texterna. Också på det området förvånar mig den skrivelse vi har fått, därför att skrivelsen inte alls tar upp den viktigaste och mest grundläggande texten vi har i Bibeln som rör frågan om människosyn, om identitet, och sexualitet, om mening, nämligen skapelsetexterna i Första Mosebok 1 och 2.

Jag tror att det är väldigt svårt att få en meningsfull diskussion om de olika avvisande texterna i Bibeln rörande olika sexuella handlingar, om man inte först har förstått vad som är det positiva bejakandet i det bibliska perspektivet. Låt mig ta ett exempel. Om man skulle belysa profeternas kritik av avgudadyrkan vore det knappast möjligt att göra det på ett meningsfullt sätt om man inte först försökte definiera deras tro på den levande guden. På samma sätt möter vi i Bibeln många texter som avvisar olika sexuella handlingar. Jag tror inte det är möjligt att förstå dem om man inte först har förstått vad författarna har sagt ett helhjärtat ja till och som därmed har lett fram till att man säger nej till andra saker.

Utifrån detta vill jag yrka bifall till de förslag som finns i reservation 1 om att återremittera skrivelsen till Kyrkostyrelsen.

TORSTEN JOSEPHSSON:

Jag talar här i egenskap av utskottsledamot och som reservant för i främsta hand reservation 1 men också som motionär, då jag tillsammans med Eric Lundqvist har motionerat i samma ärende.

Jag hade väl inte tänkt att jag skulle göra mitt jungfrutal i det här kyrkomötet efter lång tjänst i kyrkan i ett sådant här ämne. Det är naturligtvis för att det har blivit så att jag fick förmånen att sitta i ett utskott, där vi – det vill jag säga – mycket allsidigt och bra kom att behandla dessa mycket viktiga och känsliga frågor. Jag hade också

förmånen att ha två biskopar med, varav en hade suttit med i utredningen och gett det särskilda yttrande som vi faktiskt tycker i vår motion och i vår reservation att man inte har tagit hänsyn till. Därför är det lite förvånande för mig, men jag känner ju inte Biskopsmötet, för någon biskop har jag aldrig tänkt bli och blev naturligtvis inte av många skäl, jag vet inte om det är så i Biskopsmötet, att om en biskop har en avvikande åsikt kommer det inte fram i Läronämnden.

Vi menar, och nu hänvisar jag till vår reservation 1, att Kyrkostyrelsen, som redan har anförts här av några talare, inte har tagit tillräcklig hänsyn i sitt arbete med det bibliska materialet till de ekumeniska perspektiven. Man berör det men tar inte tillräcklig hänsyn, och – vilket är viktigt – har inte tillräckligt tillfrågat församlingarna i något remissförfarande. Tystnadens kultur, kära kyrkomötesdelegater, biskopar och fru ordförande, bryter man inte genom att inte tillfråga församlingarna, även om det är svåra frågor. Och vi, även jag, som har homosexuella i vår närhet, som har levt med det, vet hur viktigt det är att vi möter dessa med kärlek och respekt och med en evangelisk öppenhet. Det ligger bakom hela mitt ställningstagande i den här frågan. Vi kan inte försvara det fördömande som har varit, men vi hjälper inte, enligt min mening och många med mig, att låta kyrkan glida med och ändra sin lära och praxis på tjugo år. Det som man säger på 80-talet var lära och praxis enligt Bibeln och bekännelsen, är nu inte längre Bibelns lära och bekännelse. Man lämnar öppet, enligt min mening och många mening, för en offentlighet som inte ligger ens i det material som ligger framför oss.

Jag vill alltså föreslå att vi beslutar om att återremittera detta till Kyrkostyrelsen för en ökad bearbetning. Och där vill jag påpeka att man inte minst måste ta hänsyn till det som Stefan Gustavsson säger. Vi som känner honom vet att han arbetar mycket bra på *KELA*-akademien med apologetiska frågor och har gjort en mycket fin insats i debatten kring de här frågorna. Det är ju inte tystnadens kultur längre omkring homosexualiteten. Eller är det det, ni som känner massmedia? Är det det man är tyst om i dag? Tvärtom. Då gäller det att vi som kyrka är tydliga å evangeliets vägnar och de ordningar som gäller, äktenskap och trohet. Vi kan göra det, menar jag, med en ömsesidig respekt och öppenhet som vi i vår reservation inte har motsatt oss, tvärtom.

Därför vill jag vädja till denna församling att inte fortsätta utredningen och samtalen i de olika stiftet utan att ta behörig hänsyn till de mycket allvarliga invändningar och synpunkter som finns i de fyra särskilda yttrandena, inte minst i det som LarsOlov Eriksson och Elisabeth Engberg, före detta kyrkomötesledamot, har lagt fram. Man kan inte som skedde, tycker jag, vid en presskonferens som presenterade denna utredning nästan låta som om de inte fanns.

Än en gång vill jag få vädja till församlingen om att vi med all respekt för utskottets arbete ändå beslutar enligt reservation 1 och även reservation 2. Tack.

TIMMY LEIJEN:

Kyrkomötesdeltagare! Jag skall försöka bli lite mer heterosexuell, tror jag. När man upptäcker att man är homosexuell eller har en annan sexuell identitet som inte är heterosexuell, som är den normgivande sexualiteten i vårt samhälle, kan man reagera på många olika sätt. Och omgivningen likaså, när man berättar om det. Ett sätt som en del reagerar på är med ogillande. Varför är jag så här? Eller jag vill inte. Eller du är äcklig. Eller jag kan inte acceptera dig. Jag tycker utgångspunkten för synen på människan borde vara utifrån en helhetssyn, där sexualiteten inte bryts ut ur sitt sammanhang. En människa borde därför inte i första hand karaktäriseras som hetero-, homo- eller bisexuell eller någon annan sexuell identitet. Att peka ut en sexuell inriktning som ett avgörande personlighetsdrag är en form av diskriminering, anser jag. Att man

ändå särskilt måste tala om sexualitet eller andra sexualiteter beror på tystnaden kring den och på att homosexuella fortfarande utsätts för förtryck, fördomar och mytbildningar. Det här gör att många homosexuella döljer och förnekar sina känslor, ibland till och med för sig själv. För många leder det till ofrivilligt celibat och ett ensamt liv. Att se negativt på sin sexualitet ger dålig självkänsla och kan orsaka svåra psykiska påfrestningar.

Jag vill nu uttrycka min glädje över dokumentet *Kyrkan och homosexualiteten*, som har lämnats till Kyrkomötet, och utskottets behandling av det samma. Det känns bra att det nu kommer att finnas ett dokument som utgångspunkt för vidare samtal på olika nivåer inom vår kyrka, också i en vidare mening och inte bara utifrån en homosexuell läggning. Det är ju trots allt bara 3–4 procent, när folk vill marginalisera den här gruppen.

Jag vill också lyfta fram att det i både dokumentet och utskottet sägs att man skall samtala och att det skall göras i en vidare mening där andra saker lyfts fram, som familjen, äktenskapet, troheten och synen på annan sexualitet. Det kan utifrån detta bli ett mer fruktsamt och relevant samtal på olika nivåer än att bara diskutera homosexualitet lösryckt ur en helhetssyn på vad det kan vara att vara människa i relation till andra människor. Det känns också hoppfullt att Biskopsmötet parallellt fått uppdraget att se över de pastorala råden för partnerskap.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

INGER DAFGÅRD:

Fru ordförande! Kyrkomötet! Jag vill bifalla utskottets betänkande och tycker att detta dokument som vi nu har fått är en bra grund för ett arbete och en samtalsgrund vi kan ta med hem till våra församlingar, kontrakt och stift, där vi kan inbjuda homosexuella att delta, vilket kan ge oss ökad förståelse så att vi så småningom kan lägga fram vidare beslut.

Kärlek är grundläggande för oss alla och jag önskar att alla kvinnor och män skall få leva i trygga relationer, där de får uttrycka sin livslånga kärlek till varandra.

Bifall till utskottet.

BOLENNART ANBÄCKEN:

Fru ordförande! Ärade ombud! Det stod skidåkning på schemat på terrängregementet den där vackra marsdagen i Linköping. Och då skulle det åkas skidor – fast snön var borta. Men sergeanten gav sig inte. Vi gav oss ut på skidorna.

Jag kommer på något sätt att tänka på den här sergeanten när jag hör en del ärade talare tala så varmt för kartan och programmet. Men de ser ju inte verkligheten. Ibland stämmer inte kartan med verkligheten, och den här vackra marsdagen då snön var borta skulle vi ha sysslat med materielvård naturligtvis eller något annat vettigt, lagat våra nyinköpta sjukvårdsmopeder.

Den här rapporten från Kyrkostyrelsen tycker jag är en sådan god realistisk övning. Den ser verkligheten. Därför yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

HANS WALLMARK:

Utan att blanda mig i snömetaforen från Skåne som kan vara lite vanskligt, skulle jag vilja göra några reflektioner kring detta.

Jag tror det finns två faror för Svenska kyrkan i dag. Den första faran är att vi blir en förtorkad kyrka som inte uppfattas lyssna, inte uppfattas kunna föra en dialog där man ger och tar argument. Den andra faran är att jag tror att vi kan löpa risken att bli en trend- och kampanjkyrka, där vi alltför lätt rycks med i vad vi uppfattar som all-

männa vindar, att vi uppfattas som att vi utsätts för påtryckningar att vara samhällsdebatten till lags. Därför tror jag att en viktig väg, att undvika att å ena sidan bli en förtorkad kyrkan och å andra sidan bli en trendkyrka, är just att vi pratar med varandra, att vi för en dialog. Nu tror jag också det är viktigt som Joakim Svensson sa här tidigt om att föra dialog, att det innebär att man också lyssnar på varandra. Det innebär att man inte utgår från att jag har rätt och du har fel, utan att lyssna är att försöka lära sig, att lära sig vad man själv tycker genom att lyssna på någon annan, att också kunna ändra sig, ändra uppfattning.

Detta menar jag att vi har förutsättningar att göra, oavsett vad vi egentligen har för grundläggande åsikt med det här dokumentet. Vad jag då skulle vilja säga som uppmaning är att vi inte skall göra det enkelt för oss. Vi skall göra det oerhört svårt för oss just genom att låta alla komma till tals och verkligen försöka lyssna på varandra. Det tror jag vi har goda förutsättningar för med det här dokumentet.

Jag satt med i Kyrkolivsutskottet och vi hade ju en antal motioner som vi också hade att behandla. Då gjorde vi så, vilket man kan tycka var att göra det enkelt för sig, att vi sa att vi ställer dem åt sidan. Vi föreslår avslag på dem just för att vi först släpper fram dialogen, först släpper fram samtalet, först lär oss genom att lyssna. Sedan kommer vi med all säkerhet att behandla den typen av sakframställningar, materiella yrkanden, som motionerna ger uttryck för. Det kan vi göra när vi har lyssnat och fört dialog.

ANDERS ROOS:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! 1986, för 16 år sedan, arbetade jag i Kyrkans hus, som då med vissa avdelningar fanns i Stockholm. En dag hände det att jag blev tillfrågad om att delta i en samtalsgrupp om homosexuella i kyrkan. Gruppen skulle vara sammansatt av lika många representanter för heterosexuella som homosexuella och av lika många män som kvinnor. När jag blev tillfrågad om att vara med i gruppen var min tvekan stor. Men mitt svar om att delta blev slutligen ett ja.

Gruppen samlades regelbundet under två år, och vi dokumenterade oss 1988 i boken *En fråga om kärlek – homosexuella i kyrkan*. För mitt avsnitt i den boken blev jag på sex sidor avrättad i Nya väktaren. Jag lärde mig mycket av det arbetet. Det var samtal som fördes, djupa, personliga samtal. Det var givanden och taganden, och mycket av det som var självklart komplicerades. Mycket som tidigare var höljt i dunkel ställdes i strålkastarljus. Min syn på äktenskap, trohet, föräldraskap, familj förändrades inte. Min syn på människan, sexualitet och samlevnad, förändrades. Min syn på Guds nåd, barmhärtighet och syndernas förlåtelse förändrades inte. Mitt uppdrag att lyssna, att väga in olika åsikter, att ta emot, att välsigna vidgades. Mitt mod att väga mer växte. Jag lärde mig också att det inte finns en sanning i de flesta frågor. Verkligheten är större. Jag lärde mig att min värld inte är allt. Gud är större.

Dokumentet från Kyrkostyrelsen har sina fördelar. Det är ett bra dokument. Men jag har något emot det. De från huvudströmmen avvikande åsikterna har placerats sist. I det fortsatta arbetet måste de tydligt finnas med, annars löper vi risken att få begränsade samtal. Det går nämligen inte att skriva sig samman i den här frågan, bara att visa respekt, bara att hjälpa varandra att leva.

Jag har inga egna förslag i frågan.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Jag har visserligen instämt i Nils-Arne Rehnströms andra yttrande, men jag vill ändå lägga till några reflektioner utifrån utskottets skrivning här.

Jag tror det är väldigt viktigt att det förs samtal. Vi kan inte isolera oss från det som händer. Men det som är viktigt är att det är samtal som verkligen är förutsättningslösa.

Jag känner viss oro när jag läser vad som står i handlingen. Man säger på sidan 6 att det är djupt liggande attityder som behöver bearbetas och förändras. I det kan man tolka att det är ena sidan som skall förändra sig till den andra ståndpunkten, och det hör man i debatten här att det är många som vill att vi redan i dag skall fatta beslut om en ändrad ståndpunkt, ändrad tolkning och praxis.

Jag står för den uppfattningen att jag inte tycker vi skall ändra ståndpunkt, men att vi måste föra samtal och det måste ta tid. Det måste ta lång tid. Det är många människor som behöver reflektera oerhört mycket om detta. Att fatta beslut i dag skulle vara en katastrof för Svenska kyrkan. Jag tror inte Svenska kyrkan skulle klara ett sådant beslut, det är jag ganska övertygad om. Vi vet hur det har gått när det gäller ämbetsfrågan, och jag tror att denna fråga är ännu svårare.

Jag är alltså misstänksam mot att det verkligen är förutsättningslösa samtal som förs, och för att få lite bättre på fötterna och klara ut att det verkligen är det, tycker jag att man skall stödja reservation 1 därför att den ändå ger en viss klarhet i den frågan och förtydligar det som Kyrkostyrelsen lyfter fram. Däremot när det gäller reservation 2 skulle jag i och för sig yrka bifall till den, eftersom jag har skrivit under den motion som den handlar om. Men där tycker jag faktiskt att utskottet har gjort en tydlig skrivning på sidan 7, där man säger att utskottet förutsätter vidare att uppdraget till biskoparna att se över de pastorala råden för partnerskap inte innebär en sådan förändring i kyrklig praxis att den avsedda processen föregrips. Det tycker jag känns bra, och därför avstår jag från att yrka bifall till reservation 2 och inskränker mig till reservation 1.

TORSTEN JOSEPHSSON:

Jag vet inte om ni ledamöter orkar höra mer innan vi skall gå och äta, men jag vill förtydliga. Jag vill tacka för det sista inlägget. Det är precis den risken som vi, både motionärer och reserver, upplevt. Det är en glidning i behandlingen. Jag har full respekt för det Roos säger och jag vill tillhöra dem som mycket bättre än vi har gjort skall föra samtal. Vi skall göra det på ett sätt så att man känner att man får vara med som likvärdig utan fördömanden. Jag vill själv beklaga om jag eller andra någon gång, och det har vi säkert, förorsakat detta i olika frågor. Då skall i stället evangeliet råda, förlåtelsen och upprättelsen.

Men det får inte bli så i denna fråga igen att man glider med opinionsströmningarna och att trycket från samhället och från olika lobbyister – de må vara vilka som helst, de kan vara helt andra en annan gång – skall styra kyrkans handläggning. Det måste vara Bibelns grundläggande undervisning om vad sexualitet är, om vad man och kvinna är utifrån skapelsen. Jesu ord kan vi inte bara hoppa över, även om man tycks vilja göra det nu i den nya evangelieboken om äktenskapet. Vi kommer tillbaka till det. Vi måste tänka ekumeniskt, det går inte att komma till våra systerkyrkor – eller vad anser biskoparna och andra här? – och säga, att nu har vi beslutat i en fråga som de, som Missionsförbundet fick uppleva, upplever totalt raserar där systerkyrkor inte kan tänka sig denna ordning. Det kan inte vara så, utan då måste vi hitta vägar som vi har sagt här. Det vill jag gärna säga att vi i utskottet har arbeta med.

Därför beklagar jag, fru ordförande, att jag inte kunde tillstyrka Nils-Arne Rehnströms motion om att vi skulle yttra oss om äktenskapet och säga att det är det som kyrkan står för. Jag tror att vi i utskottet sa att det är en självklarhet att det är så. Men låt det då vara tydligt och självklart. Med den grundsynen skall vi sedan möta dem som har en annan syn. Vi skall göra det i evangelisk öppenhet. Vi skall göra det i en förståelse i Jesu Kristi anda. Men vi skall inte hamna i den situationen att människor en gång kommer och säger: Varför sa ni ingenting i kyrkan? Det finns också andra som lider, inte bara de som här har nämnts. Och då lider de om inte vi vågar ge dem en vägled-

ning. Jag har varit på en lång resa. Jag vill bara säga det. Ibland stämde inte kartan. Det gäller att ta reda på verkligheten, och det är Guds ord som är den kartan. Den måste vi då hitta rätt i. Tack.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Ärade ledamöter av Kyrkomötet! Tro, kyrka, tro! Så skriver biskop Jonas Jonson i en av sina många fina psalmer, en uppmaning till kyrkan att visa förtroende för det Gud lovar i sina löften, för det Gud talar till oss om i sitt ord. Jag tror att det är viktigt i den här debatten också. Vad vi behöver är ett förtroende för att Guds goda ordningar verkligen är goda, är till inte för att skada oss, inte för att förtrycka oss utan för att visa oss den goda vägen genom livet, kartan om man så vill. Och när man inte kan följa kartan – och vem gäller inte det – så låt oss tro på vad Gud också har gett oss av barmhärtighet och nåd och lyfta fram det i stället för att säga att ingen karta behövs.

Jag tycker det är ett uttryck för bristande tro när Läronämnden i sin beredning av det här ärendet inte någonstans citerar den heliga skrift och söker vägledning där, ingenstans vågar gå i närkamp med syndabegreppet. Vi har det gemensamt, vi människor, att vi är skapta av Gud och vi har fått sexualitetens gåva. Det är en gåva, men med den är det så att vi i många situationer måste ställa oss frågan vad som är en kallelse och vad som är en frestelse. Den uppgiften delar vi gemensamt. Jag tycker det är så viktigt det vi hör Timmy Leijen säga, och jag har stor och djup respekt för detta, att vi inte skall ha vår identitet, vår djupaste identitet, i den sexuella läggningen vare sig som vi pressar på varandra eller som vi ger åt oss själva. Låt oss ha vår identitet som medmänniskor, det som man skrev i gamla fromma sammanhang: Systrar och bröder, i synd och nåd. Det är vad vi har att dela tillsammans. Den här frågan skulle må så bra av att få stanna vid detta, att vi lyfter fram för en mänsklighet, som alltmer utsätts av en översexualisering och som behöver vägledas, var sexualiteten har sitt hem, nämligen i äktenskapet. Där finns det som en kallelse. Men också att vi tar det som en uppgift att gentemot fördomar och hårda ord och inte minst våld, som utövas mot dem som anses inte passa in i gemenskapen, träda upp till skydd för dem som behandlas så. Men det är så många som också behöver kyrkans vägledning.

Jag yrkar bifall till reservation 1 och instämmande till Rehnströms motion i ärendet.

BISKOP CAROLINE KROOK:

Fru ordförande och ärade ledamöter och biskopar! Jag är en av de två biskopar som har suttit i den teologiska kommittén och arbetat med de här frågorna under flera år, och det har varit en svår och mödosam resa. Jag, och jag tror jag vågar säga alla kommittémedlemmarna, hade nog från början inställningen att vi skall försöka göra ett experiment och se om det går att komma fram till ett dokument som inte kantas av reservationer och särskilda yttranden, och framför allt som inte havererar. Vår historia har ju visat att vi har massor av arbeten där någon till sist har rest sig upp och gått och sagt att jag kan inte var med längre.

Vi försökte samtala oss fram och vi gjorde väl alla ganska många eftergifter för att försöka finna ett dokument som inte var fyllt av särskilda yttranden. In i det sista sammanträdet visste vi inte om det skulle bli reservationer eller särskilda yttranden eller om alla skulle ta det här dokumentet. Det gjorde, om jag talar för mig personligen, att jag gjorde ganska stora eftergifter för att vi skulle få fram ett dokument som inte hade några särskilda yttranden utan att jag och några andra med mig i kommittén ändå kunde gå ganska långt. Sedan resonerade vi om vi skulle göra några särskilda yttranden och hela dokumentet egentligen skulle bestå av en huvuddel och sedan nio

särskilda yttranden. Det är väl ungefär så det ser ut i kyrkan, 251 särskilda yttranden från den här gruppen, att vi har alla olika åsikter.

Anders Roos sa väldigt fint alldeles nyss att det går inte att prata sig samman. Det går bara att visa respekt. Och det måste vi göra i det här samtalet. Mitt önskemål, min brinnande längtan är inte att prata oss samman, för det kommer vi inte att kunna göra, men kunna finna en väg, att vi kan leva i en sammanhållen kyrka, där vi har olika åsikter och kommer till olika tolkningar. Men det svåra i det här, och som verkligen plågar mig, är när Fredrik och jag resonerar om vem som är mest bibeltroende eller vem som äger läran och bekännelsen eller vem som har den rätta åsikten, eller den rätta trostolkningen snarare. Under det att vi resonerar om det – även om vi gör det, Fredrik och jag, i en väldigt respektfull ton, och det är ju inte alltid det sker – då, utan att vi märker det, korsfäster vi de homosexuella. Det är det som är så svårt att det hela tiden finns ett offer i den här debatten.

När det här samtalet förs finns det massor av material att tillgå. Allt måste föras fram och föras in mot vägen att vi kan leva i en sammanhållen kyrka med olika åsikter, för vi har ändå bara skärvor av verkligheten, och Kristi ansikte är så mycket tydligare.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Det handlar om människor. Det handlar om de homosexuella som redan finns i kyrkan. Jag tror inte att det bara är jag som har lagt märke till, att i praktiken många homosexuella har varit välkomna i kyrkan, till och med i en rörelse som i lärouttalanden tagit avstånd från homosexualitet. I det avseendet tror jag inte att vi behöver ursäkta oss, men det är i långa stycken en acceptans under tystnad. De homosexuella accepteras om de är osynliga, och det är verkligen viktigt att bryta tystnadens kultur. Vi behöver samtal på bred front. Det har faktiskt inte förts samtal i många församlingar, särskilt inte utanför storstäderna. Inriktningen i utskottsbetänkandet är därför helt riktig. Den diskussion som förts här i plenum är ett levande bevis för att ömsinta, lyssnande samtal behövs. Teologiska kommittén har gjort en god insats, tycker jag, genom att inte måla i svart och vitt utan visa på att vi har ett frågekomplex att samtala vidare om. Rapporten inklusive de särskilda yttrandena ger ett bra underlag för att öka kunskapen och bidra till en god dialog.

Med tanke på delar av diskussionen här i plenum känner jag ett behov av att påminna om att sexualitet, äktenskap och partnerskap hör denna jorden till och inte himlen. Det är livet på jorden det handlar om, inte om frälsningens möjlighet. Vi bör därför vara mycket försiktiga när det gäller att använda begreppet synd. När vi speglar oss i de bibelord som med uppräknings av syndfulla handlingar vill få oss att förstå att vi måste återvända till Gud och få del av frälsningen och de gudomliga gåvorna, får vi stanna inför ordet ”alla är vi syndare och i avsaknad av nåd inför Gud”. Samtalet i kyrkan blir bättre då.

Det är positivt att Kyrkostyrelsen planerar överläggningar med stiftet. Viktigt i den fortsatta processen är att särskilt anställda och förtroendevalda i församlingar kommer samman till gemensamt lärande och till samtal. När det gäller innehållsfrågan skriver Kyrkostyrelsen att samtalets särskilda inriktning bör vara att skapa klarhet beträffande den praxis som skall råda i kyrkan. Det är bra. Jag vill tillfoga att vad som avses med praxis ibland är oklart.

Några ord in i det fortsatta samtalet. Jag anser att frågan om de homosexuella i kyrkan och samhället i stor utsträckning kan behandlas som en fråga om etisk grundhållning och om den praxis som bör råda i kyrkan och samhället utifrån en sådan grundhållning. När frågan om ett vigselliknande ritual i kyrkohandboken ställs, skiftar frågan karaktär. Det handlar då om mer än en etisk grundhållning och en praxis.

Då gäller det en kyrklig handling som antas för att gälla i kyrkan som helhet. En sådan måste motiveras utifrån vår kyrkas tro, bekännelse och lära, bland annat i en inledningstext till kyrkoordningen.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Först måste jag innan någon blir förtvivlad, tillrättalägga detta felaktiga citat från Bibeln: "Alla har vi syndat och är utan härlighet från Gud." Vi är inte utan nåd från Gud. Men sånt händer ju.

Men att skilja på livet på jorden från himlen är ju också ett mycket svårartat missförstånd. Vi lever här i Guds värld med ansvar inför Gud. Vi hanterar gåvan att vara människa, skapade till Guds avbild, fallna i synd. Och synd är att missa målet. Det är att inte leva enligt Guds vilja. Kyrkans uppgift är att fråga sig: Vad vill Gud? Hur säger Gud att vi skall hantera vårt liv på jorden? Och då finns det en vägledning bland annat beträffande sexualiteten. Den har sin plats i äktenskapet mellan man och kvinna.

De homosexuella och alla vi syndare på olika sätt som bryter mot Guds lagar och bud, vi blir verkligen korsfästa på ett hopplöst och förtvivlat sätt om vi inte förs till den punkten där vi kan be om våra synders förlåtelse, bekänna dem och sedan få ta emot syndernas förlåtelse. Då förleder vi människor, om vi säger att det här behöver du inte bekänna. Det är en förförelse.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK)

Ja, det blir inte mycket bättre med härligheten. För en som alltid upprepar det här med syndafallet är det ju ändå viktigt att också notera skillnaden mellan den värld vi lever i och den värld som Gud ville att det skulle vara. Naturligtvis vill vi här förverkliga det som Gud vill att vi skall vara, men då handlar det ju om att titta på innehållet i det budskap som vi har i Bibeln. Då kan vi också komma fram till en nyanserad bedömning av homosexuella relationer och av partnerskap som en ordning som ger rättsligt skydd för relationen mellan två människor av samma kön som syftar till livslång kärlek och trohet.

Dessutom, Fredrik, måste vi nog inse begränsningen i vad kyrkan kan ta ställning till när det gäller enskilda människors liv. Människor i kyrkan måste tillerkännas ansvaret att ta personlig ställning i samlevnadsfrågor utifrån grundläggande kristna värderingar.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag tycker det är oroande att höra en biskop i den största evangelisk-lutherska kyrkan i världen tala på det sättet som Ragnar Persenius gör. Jag tycker det är grumligt, skall jag säga.

Det är väl självklart så att vi som kristen kyrka skall lyssna mycket noga till vad Gud har att säga i sitt ord. Där Gud talar skall människan lyssna. Där Gud tiger, där får vi också sätta våra gränser vad gäller andliga ting. Där har inte vi mycket att tillägga. Men nu finns det ju tydligt uppenbart i skriften hur Gud vill att vi skall leva. Det måste vara vägledande. Det finns beträffande äktenskapet så tydligt. Det finns det sjätte budet. Det finns kommenterat vidare i vår katekes, och så vidare. Det är själva normen.

Sedan är det ju precis så som vi är överens om, att dessa bud är omöjliga för oss att leva upp till. Det betyder inte att vi som fariséerna skall sänka nivån, göra om buden, utan att vi skall falla på knä inför Gud och bekänna vår synd och ta emot förlåtelse. Det är kristen tro.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Men de etiska frågorna och Guds ord måste träffa alla människor på lika sätt. Den teologiska kommittén har analyserat de bibelord som direkt nämner homosexuella handlingar. Det handlar då om en etisk grundfråga och den praxis som skall råda i kyrkan. Jag håller med Fredrik om att om man skall gå in på frågor om äktenskap etc. måste man ta in ett större bibelmaterial i bilden. Självklart utgår jag från att Gud talar till oss i sitt ord, men gudsordet som det finns i Bibeln är också en del av Guds handlande med oss, en del av Guds frälsningshistoria, och det är talat in i en situation och i en värld. Man kan inte glömma bort världen som Gud har talat in i. Det är alltså inte så enkelt med tolkningsfrågorna.

ROLF FORSLIN:

Ordförande! Kyrkomöteskamrater! Evangeliet är ett glädjens och kärlekens budskap och evangeliet ligger som grund för kyrkans möte med människor. Paulus skriver: "Kärleken är tålmodig och god. Kärleken är inte stridslysten, inte skrytsam och inte uppblåst. Den är inte utmanande, inte självisk, den brusar inte upp, den vill ingen något ont ... den gläds med sanningen. Allt bär den, allt tror den, allt hoppas den, allt uthärdar den."

Jag vill mena att mänsklig kärlek är könlös. Men när det plötsligen ramlar dit kön blir det problem och lite bekymmersamt, och särskilt inom kyrkan som har haft svårigheter med den heterosexuella kärleken, mycket mindre med homosexuell kärlek. Jag undrar varför så många heterosexuella vill vigas i kyrkan. Jo, därför att man vill tillföra ytterligare en dimension i sin relation. Man vill ha Guds välsignelse över sin gemenskap. Och då frågar jag mig: varför skulle inte kristna homosexuella vilja ha den här Guds välsignelse över sin kärleksrelation? Det har ingenting med vigsel att göra. Partnerskap är en form för samlevnad som ger trygghet i relationen de här människorna emellan, och varför skulle man som kyrka inte kunna välsigna denna kärleksrelation? Det har jag svårt att förstå, men jag inser att tiden just nu inte är mogen att man inför en välsignelseakt över partnerskapsrelationer. Risken är att det kommer att växa fram olika välsignelseakter ändå, om det inte händer någonting relativt snart.

Jag tror att det här, som jag tycker, utmärkta samtalsdokumentet som Kyrkostyrelsen tagit fram är en bra start på en dialog om relationer, kärlek och sexualitet nu när tystnadens kultur börjar brytas upp. Vi som sitter här är nog inte särskilt unika egentligen. Sammansättningen ser nog ut ungefär som den gör i samhället i övrigt, trots att vi tycker att vi kanske är lite unika. Men det skulle innebära att cirka fem procent av oss här är homosexuella eller bisexuella, och vi är förmodligen då tyvärr präglade av den tystnadens kultur som vi har växt upp inom. Avslöja dig inte. Tig och lid. Hur vill du och jag bli bemötta och behandlade i en kristen gemenskap? Jo, med respekt, öppenhet, tolerans och omsorg. Inte moraliserande och utstötande.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Med risk att verka överlägsen vill jag ändå bara göra det påpekandet att när det i Första Korinthierbrevet 13 talas om kärleken, handlar det alltså inte om den mänskliga kärleken i första hand utan om den gudomliga kärleken. På grekiska finns det två ord för kärlek. *Agape* som är den gudomliga kärleken, och den kan jag gärna gå med på är könlös. Men så finns det ett annat kärleksbegrepp och det är *eros*, den begärande kärleken. Det är den mänskliga kärleken, som är ofullkomlig, som är en kraft som på olika sätt måste hanteras. Det är en gemensam utmaning som vi står inför. Dessa

grundfakta hade ju det här dokumentet, eller Läronämnden, kunnat redogöra för så att man inte blandar ihop de två kärleksbegreppen utan vidare.

Sedan tystnadens kultur. Ja, det finns ju också en gapighetens kultur, där man gör en känslig självvårdsfråga till en pamflettfråga, en barrikadfråga. Och då lider många. Det finns många som är lyckliga och nöjda i sin hantering av sin sexuella drift, av sitt liv i Guds nåd i kyrkan, och som för samtal inte i tystnad men i självvårdsrummet. Jag är inte biskop så jag får inte dra över tiden, men tack för ordet.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Självklart vill jag att Kyrkomötet bifaller utskottets hemställan. Men jag vill också säga någonting om det som har kommit ifrån Kyrkostyrelsen, för det verkar som om vi inte vill att alla röster skulle bli hörda. Jag hoppas att det Caroline sa om arbetet i teologiska kommittén ändå på något sätt visar hur det blev som det blev. Vi drömmer givetvis inte om att det bara är dokumentet *Homosexuella i kyrkan* som skall diskuteras utan saken som sådan.

Det som teologiska kommitténs arbete borde föra med till varje samtal är två saker, i varje fall. Det ena är att det inte handlar om att ta ställning till företeelsen homosexualitet som ett problem utan det faktum att homosexuella människor är en del av vår kyrka. Det betyder att samtalet ändå måste föras så att säga ansikte mot ansikte, inte om andra utan med människor som säger: "Jag är kristen, lika kristen som du, och jag är homosexuell." Det är först då som vi börjar kunna se vad frågan egentligen handlar om. Det andra är, och det har också sagts, att Kyrkostyrelsens plan på något sätt var att alla skulle tycka samma sak i slutändan. Men det är inte dokumentets tanke utan den är, precis som det har sagts här, att försöka hitta ett sätt att med samma utgångspunkter tolka olika och förstå olika. Det betyder, sett utifrån mitt perspektiv, att mitt sätt att läsa Bibeln då betraktas som *ett* sätt att läsa Bibeln, som *ett* sätt att brottas med vad bibelordet säger i dag, och inte som en allmän lyhördhet och trendkänslighet för vad som är politiskt gångbart. Det är en del av det man kan hoppas av det här samtalet, att man faktiskt förstår att det finns människor som tycker att vi skall bejaka den homosexuella kärleken och i kyrkan ha någon form för Guds välsignelse för den, och att vi också har brottats med bibelordet och kommit fram till det.

Jag vill gärna säga att det för mig är Jesus som är det bibliska problemet, Jesu sätt att möta människor när denna fråga kommer till, när man står där helt plötsligt inför någon som säger, "Jag är homosexuell och kristen". Då får jag problem med att vår traditionella tolkning exkluderar. Och då kan jag ju säga, "Nej, du blir inte alls exkluderad". Men den andra säger, "Jo, jag känner mig exkluderad. Vi hör inte hemma här." Då frågar jag, "Är det jag som bestämmer eller är det du som bestämmer?" Det andra är att det ju handlar om kärleken. Skall vi föreskriva utifrån vad kärlek är? Är det inte något där vi verkligen behöver lyssna på, den som talar om kärlek? För då upptäcker vi att det inte är så enkelt och nästan banalt som Fredrik framställer det, att det är sexualiteten i form av sexuella handlingar det gäller, utan det är en fråga om personlighet, om en persons relation till en annan person och att där finns något hemlighetsfullt i detta.

Jag hade lite till, men det kan komma i det fortsatta samtalet.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag kan inte hjälpa att jag blev apostroferad, men jag tycker inte att jag är så förgrovd och så naiv. Jag kan själv beklaga att hela det här frågekomplexet just så tydligt har handlat om detta med homosexualitet. Jag skulle gärna sett en vidare debatt om vänskap, om den medmänskliga vänskapen. Men det finns ju inte först från min sida

utan från andra sidor ett intresse av att just fokusera omkring det man menar vara den så identitetsskapande sexualiteten. Jag skulle önska att vi kunde se en mycket större dynamik i detta och att vi skulle hjälpa varandra att finna vår identitet i Kristus, i den villkorlösa vänskap som han står för. Han som mötte äktenskapsbryterskan och sa till henne: ”Gå i frid och synda icke mer.”

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Nästan allt Fredrik säger är ju rätt, så det är inte där problemet sitter, utan det är att det kan bli fel. Alltså, precis denna syn på sexualiteten som någonting mycket bredare än sexuella handlingar är det som dokumentet vill att vi skall ta med i samtalet. Så det var ett bejakande av dokumentet och där har ni fått ytterligare ett argument till varför det är väldigt viktigt att följa utskottet.

Bara en sak till när man talar så där illa om det som sker i samhället, för det blir det gärna i sådana här typer av samtal. Min tro på treenig Gud innebär att det för oss som kyrka inte bara handlar om att förvalta det som är givet i skrift och tradition och försöka förstå det. Vi måste också avläsa vad Gud vill säga oss. Vi kan ibland kanske vara väldigt ogudaktiga människor, men Guds ande blåser också mot kyrkan utifrån. Det är en del av min skapelsetro.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Det hör till grundsvårigheterna i teologin att dels se när man kan hålla ihop skapelse och frälsning och dels när man måste skilja det åt. För där finns ju risken att man gör den helige Ande till synonym med tidsandan, och då får vi inte så mycket vägledning.

Men när ärkebiskopen tar upp detta med vänskap som en del i det här dokumentet kan jag ju fråga: var det då inte ett svek av kyrkan när partnerskapsdebatten var på gång i vårt samhälle, att inte höja en röst för att den samlevnadsformen inte bara skulle grundas på sexualitet utan det skulle kunna vara en samlevnadsform för goda vänner av samma kön. Det har ju funnits i alla tider i vårt land, kvinnor och män som har varit goda vänner och kunnat leva tillsammans och dela ett hushåll. Men se, då fanns det ett gruppintresse för att partnerskapet just skulle grundas i den sexuella gemenskapen. Där hade kyrkan möjlighet att tala.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Jag menar precis som du att det här med Gud i skapelsen givetvis inte betyder att allt som tidsandan säger är Guds ande, men man kan inte från början utesluta att Gud vill säga någonting också genom tidsandan. Då krävs det att vi sedan fortsätter att samtala, försöker pröva framför allt mot Jesus. Det är det jag har gjort och inte kunnat komma till någon annan ståndpunkt. Den vill jag ha respekterad i ett samtal. Det är också ett sätt att leva biblisk kristendom.

AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:

Jag undrar några saker. Är det syndigt att vara homosexuell? Varför skapade Gud homosexuella? Och var är det som är störst, synden eller kärleken? Det här tycker jag är viktiga frågor och jag tycker väldigt mycket som sagts i debatten känns oviktigt för att ha tagit så mycket tid här.

Men det är väldigt viktigt att föra det här samtalet som vi har varit inne på i några timmar nu i alla instanser i kyrkan och då faktiskt utgå ifrån fördomarna. För om man som jag under 10–15 års tid har debatterat den här frågan, märker man att man själv har sina fördomar som man ger uttryck för i grodor och att nästan alla här som har pläderat bifall till skrivelsen har gett uttryck för fördomar också under debatten.

Därför är det fördomarna som jag tycker bör tas upp i arbetet i församlingar och stift. Jag tycker att Svenska kyrkan skall få en välsignelseakt för partnerskapsrelationer. Det är viktigt för alla präster som i dag vill ge den välsignelsen till de homosexuella som de träffar i sina församlingar. Jag tycker att man mycket väl kan ha det vi sidan om debatten, att inte de skall behöva inkräkta på varann. Debatten om det viktiga i Jesu ord om äktenskapet mellan man och kvinna kommer ju att fortgå i så där en femtio år till eller mer. Jag skulle vilja få lite utrensning i de här delarna, så att vi både kan finnas för våra församlingsbor i dag och fortsätta den viktiga etiska debatten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Och jag tänkte säga, om jag hinner, att en homosexuell person sa så här till mig just som svar på frågan vad han tyckte om homosexuellas roll i kyrkan: ”Jag anser ju att vi homosexuella är skapade av Gud, och jag har funderat på varför han skapade oss. Jag tror faktiskt att det att vi finns just beror på att Gud har tänkt på att skapa homosexuella för att människorna inte skall tro att det är de själva som skapar nya människor utan att människan är Guds verk. Och eftersom de homosexuella finns och de inte skall skapa nya människor, eftersom de inte kan göra det när de har sex med samma kön, finns de därför att Gud är skaparen.” Tack.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag tycker det känns viktigt att söka sanningen. Inte för att slå folk i huvudet med den, men vi är Svenska kyrkans högsta läroorgan. Då får vi tillsammans söka sanningen och tala om den. Då kan jag inte låta bli att ändå säga till Agneta von Essen Hedengren, att utifrån Guds ord förstår jag det så att vi alla är skapade av Gud, älskade av Gud. Men som skapelsen är nu kan vi inte utgå från att allt är som Gud ville ha det. Vi har alla våra fel och brister, och vi kan inte göra en norm av att eftersom jag är som jag är just nu i alla avseenden är det så Gud vill ha det. Utan vi har ett mål att sträva mot, och Gud har ett mål för oss där vi äntligen på ett fullödigt sätt skall bli oss själva.

Sedan till den stora viktiga frågan – vilket är störst, synden eller kärleken – så kan man inte darra på manschetten utan svara: kärleken är störst. Den räckte för att Jesus på korset betalade skulden för all vår synd. Det tror jag är grundläggande i debatten.

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Jag tänker så här. Man brottas ju som präst med de här frågorna i kyrkan, och för mig står det alldeles klart att människor är jag kallad att välsigna. Människor skall jag önska Guds välsignelse. Det står ingenstans i Bibeln att vi skall välsigna en homosexuell utövning. För mig blir det alltså ett stort problem. Jag kan inte ställa mig till förfogande och välsigna det som jag känner att inte Bibeln uttrycker är välsignat av Gud. Jag jobbar gärna vidare med den här frågan och jag tycker det är oerhört viktigt hur vi skall bemöta människor. Det gäller inte bara homosexuella, det gäller alla människor vi upplever avvikande från det som är det normerande. Det gäller alla förhållanden. Hur skall vi bemöta dem och deras utövning av någonting som vi upplever kanske inte är välsignat i Bibeln?

KARIN BURSTRAND:

Ordförande, ledamöter och biskopar! Frågan om Svenska kyrkan och homosexualiteten har det samtalats om i många år, har varit uppe i Kyrkomötet i många år. Bibelns ord ger möjlighet till olika tolkning utifrån den kunskap som vi har i dag. Den är anorlunda än den var för tusen och för femtonhundra år sedan. Det betyder att vi kommer till olika slutsatser utifrån bibelordet, utifrån vår tolkning och vår seriösa bearbetning av bibelordet. Vi måste till sist välja.

I Luleå stift har vi börjat samtala och vi har börjat samtala i en respektfull anda, tycker jag. I dessa samtal har förts fram möjligheten att det större skulle kunna härberga det mindre. Jag tror inte att vi kan komma fram till en total enhet i denna fråga, inte inom snar framtid eller på lång tid framöver. Men jag tror att vi kan arbeta för att vi får ha olika uppfattningar i denna kyrka, och jag tror att vi tillsammans måste värna den möjligheten och den friheten. Men jag menar också att vi behöver en tidsplan. En gång för inte så länge sedan togs beslut om just hushållsgemenskap, som ytterligare osynliggjorde homosexuellas situation, som upplevdes då som ett svek.

Jag välkomnar motionen av Vivianne Wetterling och Åke Blomqvist och yrkar bifall till motion 2002:66.

BERIT SIMONSSON:

Fru ordförande och kollegor i Kyrkomötet! Som nyvald ledamot har jag lyssnat till en diskussion präglad av kärlek till en utsatt grupp, kärlek till de homosexuella, och det har varit roligt att höra. Jag känner att jag vill göra ett litet förtydligande, att lika väl som man i kärlek kan lyssna till behov och önskemål hos en utsatt grupp, kan det bero på samma slags kärlek att man är tveksam, återhållsam eller säger nej till samma behov i samma utsatta grupp. Kärleken kan alltså säga ja men den kan ju lika gärna säga nej.

Vi som är återhållsamma till de homosexuellas utlevnad, av kärlek säger vi nej. Av kärlek till Bibeln som vi tror är Guds ord, av kärlek till medmänniskor, de homosexuella, den kärleken som gör att man inte vill vilseföra människor. Och också av kärlek till Svenska kyrkan faktiskt, så att det inte skall visa sig en dag att hon har välsignat någonting som Gud aldrig hade tänkt sig att välsigna. Varje förälder vet att ibland kan kärleken vara ett rungande ja, men vi vet också att kärleken kan vara ett kraftfullt nej om så krävs.

Alltså, argumentationen bottnar i lika stark och kraftfull kärlek till de utsatta ifrån båda håll. Och när då Caroline Krook talar om att vi skall möta varandra i respekt menar jag att det i så fall är trovärdigt om de särskilda yttrandena bakas in i Kyrkostyrelsens skrivelse.

ERIC LUNDQVIST:

Fru ordförande! Jag tycker det är intressant att lyssna till den här debatten i dag. Om man tänker på och ser tillbaka på kyrkomötena på 80- och 90-talet, när det var en så hätsk debatt, ser man att vi i kväll har haft en debatt där vi ändå talar om att vi vill vädja och se någon lösning på det här i framtiden, att den har mognat och att vi på något sätt ska lösa den, på det allra bästa sätt, även om vi inte kommer fram till samma åsikter.

Vi har mycket att ta igen när det gäller vårt förhållande till de homosexuella i kyrkan och som finns runt omkring oss. Därför tycker jag att det är viktigt med det dokument som kommer ut så småningom på remiss till våra församlingar, där vi skall ha samtalsgrupper, hoppas jag, där inte bara anställda och förtroendevalda skall vara med utan där också den gudstjänstfirande församlingen skall sitta och samtala. För det här är inte på något sätt moget, och är det inte det och ger vi det inte den tid det behöver får vi stora problem. Därför är det viktigt att den här remissen blir så mångsidig som möjligt.

Vi som nu har motionerat för återremiss har gjort det för att så att säga väga in också i det dokument som skall ut, att det finns en invägning av de åsikter som en del andra i utredningen har gett till uttryck, att det skall finnas med. För vi kommer att möta alla de här i samtalen ute i våra församlingar. Låt oss därför ta vårt förslag, nämligen reservation 1 och vår motion 2002:68, att de får gå igenom här, att vi får ett dokument som är mångsidigt och som vi kan samtala om. Jag tycker inte det behöver

vara någon som har förlorat på att det dokument som kommer ut blir så mångsidigt att man verkligen kan samtala om det. Då kanske det kan bli precis som Anders Roos sa, att vi alla har mycket att lära i det samtalet. Tack.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Jag kände mig tilltalad när det gällde Kyrkostyrelsen, ordförande. Det sägs här flera gånger att det är som om Kyrkostyrelsen på något sätt har uteslutit de särskilda yttrandena till dokumentet. Det är inte så. De är med i skrivelsen till Kyrkomötet, och därmed är det hela det paketet som skall ut till församlingarna. Här är inte frågan om någon censur eller uteslutning utan alla synpunkter är med. De är bara inte inarbetade i det ursprungliga dokumentet av de skäl som Caroline berättade om, nämligen att när man hade sitt sista sammanträde trodde många att nu var vi överens om detta. Alla hade varit med och påverkat den text som är huvudtexten. Där har alla nio varit med och påverkat. Sedan vill några efteråt göra markeringar, och det betyder ju inte att de inte står bakom huvudtexten utan att de vill markera vissa saker. Allt detta går ut och det är alltid fritt att samtala om. Det är inte frågan om att genom någon reservation här säga att det skall skickas ut, för det är redan med i Kyrkostyrelsens material. Tackar.

ERIC LUNDQVIST (REPLIK):

Ja, det är riktigt att det finns med. Och ändå skulle det kännas som en styrka. Jag förstår av Caroline Krook att det var väldigt svårt att få det här inarbetat, men det skulle vara en styrka, för det är alltid så när det är ett huvuddokument och en reservation, att vi vet hur detta behandlas när det kommer ut. Så det skulle vara en styrka om vi på något sätt hade ett enhetligt dokument.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ja, Eric, det hade varit en styrka om det hade varit med, och det var ambitionen. Det var därför det tog så lång tid. Men de här personerna hade tre, fyra år på sig för att göra det till ett dokument, och att då tro att det går att göra det i efterhand är ju ganska befängt. Kyrkomötet var väldigt otåligt och därför blev det som det blev. En del av er som var med förra gången minns att ni sa: ”Kom med dokumentet någon gång.” Och då blev det så här.

EVA ZETTERBERG:

Ordförande! Jag har som nybliven kyrkomötesdeltagare för första gången följt debatten inom Kyrkomötet, och det har varit oerhört intressant. Jag har fått en ökad förståelse utifrån det arbete som har föregått det här dokumentet, även om jag då tycker att det inte går tillräckligt långt och att det har gått väldigt, väldigt långsamt inom Svenska kyrkan att få fram detta dokument.

Jag tycker det är präglad av omsorg och eftertanke. Det finns väldigt många goda tankar där. Men jag har fortfarande inte fått ett enda svar på varför man inte har tagit in det här EU-projektet som arbetar utifrån ett bredare perspektiv. Varför har man inte tagit in erfarenheter från andra kyrkor, från Lutherska världsförbundet etc. Det finns, och det fattas en del, och det efterlyser jag fortfarande.

Jag har förstått av många som yttrat sig här, bland andra Caroline Krook mycket klokt, det här med eftergifter, och därför fylls jag av särskilt stor respekt när jag ser detta. Ändå kan jag inte låta bli att bli förskräckt över denna debatt. Jag tycker att den i väldigt mycket visar mer av respekt för oss som har kvar fördomar, för oss som har svårt att acceptera förändringar här i världen. Skrivningarna och debatten i stort präglas av hänsyn till oss som är och lever heterosexuellt och tänker fortsätta göra det

och som är inneslutna i det som är norm i svenska samhället. Men precis som andra har sagt här, bland andra Agneta von Essen Hedengren, Karin Burstrand och flera andra, finns de homosexuella, de som lever homosexuellt eller de som har den läggningen och inte lever ut den, de finns i samhället och de finns i kyrkan. Det går inte att neka till detta. De har under decennier, under århundranden varit förtryckta och diskriminerade. Det är inget specifikt för Svenska kyrkan utan det har präglats samhället som helhet, men därför tycker jag det är bråttom. Det är bråttom att förändringarna genomförs nu och att vi som hela tiden har åkt i medvind i samhället tar hänsyn till dem som har varit diskriminerade och att vi gör det utifrån Bibelns kärleksbudskap.

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Jag skall bara säga ett par korta tankar omkring det du säger, Eva Zetterberg, om att vara fördomsfull. Jag känner ju att det bland annat är riktat till mig, att jag skulle ha en massa fördomar. Jag ser mig inte själv som fördomsfull. Däremot brottas jag med de här frågorna. Jag brottas teologiskt, jag brottas andligt och själavårdsmässigt. Hur skall jag agera som präst? Hur skall jag agera som medmänniska? Jag brottas med bibelordet som jag vill vara trogen mot. Bibeln, kyrkans tradition, min gudstro, allt det här. Det gäller inte bara homosexuella utan det gäller en massa andra etiska frågor som dyker upp i vår tid. Jag känner mig inte fördomsfull, inte på något sätt, utan jag försöker brottas med det här och ser troheten mot min kallelse som präst mot bibelordet som det centrala som jag måste utgå ifrån.

EVA ZETTERBERG (REPLIK):

Ordförande! Jag tycker Nils-Arne Rehnström och Fredrik Sidenvall gör sig till talesmän för en extrem tolkning av Bibeln som snarare fördömer än välkomnar människors kärlek till varandra och till Gud. Jag tycker att flera av de repliker och anföranden som exempelvis du har haft har just präglats av detta, omsorgen om hur jag som är heterosexuell och lever ett "riktigt liv" skall klara mig i förhållande till min bibeltolkning – inte ställer sig frågan: "Hur skall den som är homosexuell och kristen och lever i kyrkan brottas med att ständigt ha blivit diskriminerad och inte räknas och inte ens, om man nu vill, får gifta sig eller bli välsignad i kyrkan?"

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Ja, jag brottas med den här frågan. Jag brottas med hur jag skall bemöta andra människor, bemöta homosexuella, och därför tycker jag det kan vara en oerhört viktig utgångspunkt för mig i de fortsatta samtalen, att det går att slå fast att äktenskapet som kyrkan ser det och Bibeln betraktar det är ämnat och tänkt för man och kvinna. Sedan hur vi vidare som kyrka skall agera när det gäller andra former av samlevnad skulle kunna bli en vidare diskussion, men att man som ett första steg kan se att just äktenskapet är tänkt för man och kvinna. Då skulle jag ha en plattform att kunna gå vidare från och jobba med andra former av samlevnad och se hur kyrkan skall se på det. Kan vi välsigna andra former att leva tillsammans och så vidare.

EVA ZETTERBERG (REPLIK).

Nils-Arne Rehnström använder Bibeln som fan gör, skulle jag vilja säga, om man nu får säga det i den här församlingen. Det är att använda Bibeln för att slå i huvudet på andra. Det finns väldigt många citat ur Bibeln som vi i dag inte kan ställa oss bakom. Vi har Paulus uttryck om att kvinnan tige i församlingen. Är det någon som har tänkt att tillämpa det här också? Det finns en rad andra saker som är tidstypiska när Bibeln har tillkommit, och där menar jag att frågan om att äktenskap enbart skulle gälla man

och kvinna kommer in på det sättet. Och därför tycker jag, att i stället för att brottas med sin egen teologiska syn kunde Nils-Arne Rehnström brottas med de problem som människor som är kristna, är homosexuella och lever i kyrkan, väldigt ofta har upplevt och får uppleva även i dag.

HANS WALLMARK:

Kära kyrkomöte! Biskopar! Anledningen till att jag begärde ordet var en liten detalj som Ragnar Persenius sa, men sedan hejdade jag mig något efter att jag tyckt att oförskämpheterna inom den vänsterpartistiska gruppen haglat där uppe i talarstolen. Då skulle jag ändå vilja kommentera det något.

Jag har läst och lyssnat väldigt mycket och förstått att det verkligen finns en tystnads kultur. Det finns många människor i dag och som tidigare har lidit för att de har uppfattat sig som marginaliserade, nedtystade. Det förstår jag och det smärtar mig, på samma sätt som jag förstår deras smärta. Men då tror jag också att man skall hejda sig innan man riktar nästa slag mot dem som nu så att säga argumenterar mot homosexuella och att man då avvisar alla som fördomsfulla. För det tror jag inte heller de är, och då skapar man en annan tystnads kultur eller man riskerar att medverka till att skapa en tystnads kultur, fast åt andra hållet. Jag tror inte att man så att säga lönar orätt genom att göra ny orätt och därför tror jag att man skall besinna sig lite grand i debatten. Att de som verkligen poängterar att det har funnits en tystnads kultur – och jag tror att de har alldeles rätt och jag tror att den smärtan har varit djup – inte skall medverka till att själv försöka skapa ett annat slags tystnads kultur.

Sedan måste jag säga att jag ändå tycker att det här meningsutbytet har varit väldigt givande på många sätt. När jag har hört pingpongdebatten mellan Sidenvall och ärkebiskopen, så tycker jag i ena stunden, jo men det här var klokt, det här tycker nog jag också. Och så går den andre upp, och så tänker jag, jo men så tycker jag nog jag också. När jag insett att jag är schizofren, säger jag: ”Nej, nu åker jag hem till Ängelholm för det här begriper inte jag.” Å andra sidan tror jag att jag just där är representativ för många i Svenska kyrkan och många i vårt svenska samhälle, därför att vi förstår alla de här synpunkterna och sedan skall vi försöka bringa ordning i kaoset. Därför är det här samtalsdokumentet så oerhört viktigt, under förutsättning att vi för ett samtal, under förutsättning att lyssnandet leder till ett lärande.

Det var nu inte det här jag hade tänkt säga, utan det jag hade tänkt säga – och nu ser jag att det är 47 sekunder kvar – det var det som Ragnar Persenius vidrörde då han sa att man kan få intrycket av att några här tycker att sex är synd. Då tycker jag, för att göra en retorisk vitsighet, att det vore synd om det vore på det sättet. För det är oerhört viktigt att vi som kyrka verkligen markerar att sexualiteten är en gåva. Då vill jag bara hänvisa till den debatt som kommer lite senare om äktenskap och familj, där vi konstaterar att vi som kyrka kanske har talat alltför lite om detta och vi som kyrka kanske alltför lite har bejakat just detta goda, att sexualiteten är något gott. Det är en gåva. Därför förväntar jag mig ganska mycket av denna lyssnandets kultur som vi kan gå in i med detta utskottsbetänkande.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Synd är ju ett relationsbegrepp. Det handlar om relationen till Gud och relationen till medmänniskan. Så är det ju också med kärleken. Vad jag försökte få fram är att det naturligtvis måste finnas en korrespondens, relationen till Gud och relationen till medmänniskan, och att det liksom inte går att syndstämpla en företeelse som sådan.

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Jag vill bara anknyta till det här att vara marginaliserad. Det finns många människor som känner sig marginaliserade i dag. Det finns många troende människor i församlingarna som känner sig marginaliserade, som vill bygga sitt liv på Bibeln och en trohet mot Bibeln, som känner sig alltmer utanför och har alltmer oro över var kyrkan tar vägen. Det är inte så att jag alls vill marginalisera problemet omkring de homosexuella i församlingen och i kyrkans liv. En utgångspunkt för det är att jag menar att man kan komma dit hän, och det tror jag också att homosexuella par kan inse att äktenskapet som kyrkan står för, som är för man och kvinna, är någonting speciellt och att kyrkan sedan kan gå vidare och fundera på om vi som kyrka kan tänka oss andra former av samlevnad.

VIVIANNE WETTERLING:

Fru ordförande! En präst sa tidigare här att han inte kunde tänka sig att ha en välsignelsehandling för ett par av samma kön. Men det är ju det som är det fina i kråksången att det behöver han inte ha heller, utan det kan han överlåta till oss präster som kan tänka oss att ha en sådan. Det finns präster som inte viger frånskilda och det behöver de inte heller göra, utan då kan man gå vidare till nästa präst som kan tänka sig att göra det.

Åke Blomqvists och min motion, 2002:66, handlar bara om det som redan förekommer i kyrkan, men vi vill ha en formell bekräftelse på detta, en bekräftelse som sedan helst kan ingå i kyrkohandboken. Jag får säga att jag är ganska glad i dag att jag inte är homosexuell och behöver stå här och lyssna till dessa bibeltolkningar som slängs upp i ansiktet. Det kan inte vara en trevlig upplevelse. Tack så mycket.

TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):

Jag har stått här länge, för att jag vill bara att det skall sägas att det inte får vara så att, om man vågar i evangelisk anda och med kärlek för de homosexuella föra fram en övertygelse som vi har utifrån Herren själv, man då skall höra att det slängs i ansiktet på en. Vi måste, som ärkebiskopen också sa, hitta en väg att samtala om det här, och det får inte bli så – det var det jag sa i mitt förra inlägg – att samtal ute i stiftet skall bli en ny tystnad. Så om man vågar föra fram synpunkter som många av oss har gjort, då skall man tystas ner för att det inte passar i dag. Då är man mot de homosexuella. Jag har vänner som är det. Vi har levt samman med dem. Jag har församlingar som exemplifierar detta i biskop Caroline Krooks närhet, där man öppnar sig för homosexuella och andra utstötta på ett underbart sätt utan att man därför går in för homosexuellt partnerskap. Till exempel S:ta Clara kyrka. Jag har sett det. Det var bara det jag ville säga.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Jag hade inte tänkt säga mer, men efter ärkebiskopens inlägg vill jag bara klargöra några saker. Vad vi skulle diskutera här var ju egentligen Kyrkostyrelsens handläggning av frågan och en del i den handläggningen, som jag ser det, är det här samtalsdokumentet som ligger till grund för de kommande samtalen. Så som jag tolkar reservation 1 är det alltså så att handläggningen inte godkänns om vi fattar beslut enligt den reservationen, i och med att samtalsdokumentet är grundförutsättningen för de här samtalen. Jag vet ju inte hur det här förhöll sig när kommittén arbetade, men en läsare av dokumentet kan inte förstå att de här reservationerna kom in senare och inte kunde inarbetas. Om man inte har varit med här i Kyrkomötet tror man ju ändå, att här finns ett huvuddokument och det är den uppfattningen som är

majoritetens. Sedan kommer då tre särskilda yttranden till. Det är alltså svårt för en läsare att förstå det, även om jag accepterar hur ni har arbetat.

LARS RYDJE:

Ordförande! Jag hade funderingar om jag skulle vara först eller jag skulle vara sist. Det kanske hade varit lugnare att vara först.

Det här samtalet som har förts nu har ändå visat mycket klart på att det behövs ett samtal. Det är ett mycket levande bevis på att det här dokumentet är någonting som vi verkligen behöver och behöver samtala omkring. Jag skulle naturligtvis kunna göra det väldigt lätt för mig och bara säga att jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Men jag känner att jag på något vis har skäl för att göra några reflektioner ändå i det här viktiga ärendet.

För många människor är det ju på det sättet, och det är kanske fler än vi anar, att vi har relationer till homosexuella på ett eller annat sätt. Jag själv har det på mycket, mycket nära håll. Därför är det naturligtvis med all rätt som man nu kräver att Svenska kyrkan tar itu med den här frågan och på ett sådant sätt att den snart får en lösning. Men det finns en stor risk med det här ordet snart, och den risken är att snabbheten gör att beslutet blir sådant att det snarare stjälper än hjälper. Frågan är komplex. Den ger i sin tur upphov till ännu mera frågor. Den ger upphov till frågor om vägval, den ger upphov till frågor om motiv. Frågor om hur man skall nå fram till etiska ställningstaganden i en kristen tradition. Är den kärlek som sker mellan två av samma kön oetisk och vem är det som bestämmer det i så fall? Om det visar sig att det finns olika tolkningar, är det möjligt för Svenska kyrkan att leva med olika tolkningar i viktiga frågor?

Kyrkostyrelsen vill initiera en process i vår kyrka med anledning av dokumentet och det är alldeles utmärkt och bra. För en fråga med så många undertoner är det viktigt att processen får ta sin tid. Men den får inte ta hur lång tid som helst. Den tidsram som presenteras i skrivelsen måste anses vara acceptabel. Inom den tidsramen bör det föreliggande förslag som ger oss det underlag vi behöver för att komma fram till en bra lösning hur de homosexuella och de icke homosexuella skall leva tillsammans i en kärleksfull kyrka.

Kyrkostyrelsens invitation till samtal måste innebära samtal tillsammans med de homosexuella. Ett samtal kan endast föras tillsammans med någon. Att samtala med sig själv ger inte något vidare resultat. Vi måste tala med varandra och inte om varandra. Här är det inte frågan om vi eller dom. Det måste vara uppmaningen till alla dem som ger sig in i samtalen med anledning av dokumentet *Homosexuella i kyrkan*. Man måste se till att alla parter blir företrädde, annars tror jag att resultatet blir dåligt eller rent av mynnar ut i ingenting. Och det har vår kyrka inte råd med. Utskottet betonar detta i sin skrivning, och jag citerar: ”Tolerans och ömsesidigt accepterande av olika ståndpunkter bör vara ledstjärnor i de kommande samtalen. Ingen bör på förhand ges tolkningsföreträde. Det är viktigt med en medvetenhet om att olika uppfattningar kan bygga på en uppriktig övertygelse om hur Bibeln skall tolkas.”

Återigen, samtalets vikt kan inte tillräckligt noga betonas. Den inbjudan som finns till samtal på bred front i stift och församlingar hoppas vi skall bli välgörande och klargörande i det fortsatta arbetet i denna för vår kyrka så otroligt viktiga fråga.

I utskottets överväganden påpekas en inte oväsentlig fråga, nämligen den att uppdraget som getts biskoparna att se över de pastoralala råden inte får innebära en förändring i kyrklig praxis, så att den i samtalsdokumentet avsedda processen föregrips. Ett mycket grannlaga arbete fordras. Det får inte bli så att någon grupp blir överkörd utan att få säga sin mening. Alla synpunkter måste läggas i samma skål och blandas väl och ge ett

resultat som alla kan ge sin välsignelse och som blir hållbart under väldigt lång tid. Alla de som har motionerat, alla de som har talat har visat på att samtalet är viktigt. Man har redan här börjat samtala i den anda som ligger i det här dokumentet.

Därför, fru ordförande, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 53.

56 § De kyrkliga valen

SUSANN TORGERSON:

Herr ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Låt personvalet slå igenom! Det är avsikten med en motion som några av oss har väckt i den här valfrågan. Det är ju ingalunda en salighetsfråga för Svenska kyrkan, det kanske inte ens är en viktig fråga. Men det är i alla fall, som vi tycker, en skönhetsfläck i den valordning som vi har beslutat i samband med att kyrkoordningen antogs. Skönhetsfläcken handlar om, tycker vi som har skrivit motionen, att man inte i tillräcklig utsträckning respekterar församlingsbornas val.

Det är ju så att vi har fått personval och de regler vi har fått för personvalet anknyter oerhört mycket till, det vill säga de är hämtade från de allmänna valen, reglerna för kommunfullmäktigeval. Där har man enligt vår uppfattning valt en alldeles för hög gräns när det gäller det absoluta talet för att personvalet skall slå igenom, gränsen 30 röster. I kommunfullmäktigevalet är minimigränsen 50 röster och man har samma procentgräns, nämligen minst 5 procent av avgivna röster på nomineringsgruppen i valkretsen, och så minimigränsen då 30 röster.

Om man jämför små församlingar eller medelstora församlingar eller till och med lite större församlingar med kommuner, ser man att det är en väldigt stor skillnad i storlek. Det gör att för att personvalet skall slå igenom i kyrkovalen, i församlingsvalen i alla fall, fordras det en mycket högre andel av de röstande än vad som var avsikten med den här reformen. Avsikten har varit att församlingsborna genom att rösta med fötterna genom sitt val på valdagen skall kunna påverka vilka som väljs till kyrkofullmäktige och inte bara de nomineringsgrupper eller partier som ställer upp. Det är en sak som är väldigt viktig, tycker vi, att man respekterar församlingsbornas önskemål om vilka förtroendevalda de skall ha.

Låt mig ta ett exempel. I en normalstor församling, i alla fall i städerna, på 5 000 tillhöriga röstar ungefär 10 procent och det blir 500 personer. De här 500 rösterna fördelas då på olika nomineringsgrupper. Då kan vi anta att en nomineringsgrupp som får rätt många röster får 20 procent, det tycker i alla fall jag är ett ganska högt röstetal, och då får den 100 röster. Av de här 100 måste alltså nästan var tredje ha personröstat på samma person för att personvalet skall slå igenom, och det är bra mycket mer än de här 5 procenten som man också har satt som en gräns. Det är det här vi vill ändra.

Vi tycker alltså det är viktigt att man i det fortsatta översynsarbetet inför valen nästa gång ser till att Kyrkomötet uttalar, som vi har skrivit i motionen, att man tar med sig den här åsikten och ändrar på så sätt att man sätter en lägre gräns i absoluta tal, eller till och med tar bort den gränsen i absoluta tal, och nöjer sig med att ha procentgränsen 5 procent. Då skulle många fler församlingsbors vilja, när det gäller personer som blir förtroendevalda, slå igenom.

Med det ber jag att få yrka bifall till motion 2002:52, som lyder: ”att uppdra åt Kyrkostyrelsen att inför den översyn av reglerna för kyrkoval som planeras uttala att de synpunkter som redovisas ovan bör beaktas i det fortsatta översynsarbetet.”

PER LINDBERG:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Jag talar alltså för reservation 2 i utskottets betänkande. Det finns nu en insikt om att valsystemet inte är tillräckligt bearbetat. Det här ger Kyrkostyrelsen uttryck för i sin skrivelse. Man talar där om att återkomma med en tidplan för det fortsatta arbetet. Det är med stor glädje jag kan konstatera att utskottet är helt enigt när det säger att utskottet i likhet med Kyrkostyrelsen anser att "fortsatta analyser och överväganden om utformningen av valsystem för Svenska kyrkan är mycket angelägna".

Direkta val till alla nivåer ställer ett antal frågor till oss. Det gäller vår kyrkosyn. Det gäller lojaliteten och samhörigheten inom kyrkans nivåer. Valsystemet ger nu intryck av att vi har tre pastoralt likställda nivåer och så är ju inte fallet. Vi sätter församlingen främst, vi har stiftet med tillsyns- och främjandeuppgifter och vi har den nationella nivån med stödjande, tjänande och sammanhållande uppgifter. Mot detta har vi ett valsystem som är en direkt spegel av samhällets valsystem och som anpassats till den organisation samhället arbetar efter, och den överensstämmer inte med trosamfundet Svenska kyrkans.

Det finns ett demokratiskt värde i direkta val. Det värdet förringas av ett mycket lågt valdeltagande. Det är så lågt att man kan ifrågasätta den legitimitet våra beslut får. Det skapar också möjlighet för grupper utanför kyrkan att använda Kyrkomötet som en politisk plattform. Det demokratiska värdet förringas också av att kyrkomedlemmen inte är särskilt kunnig i stiftsfullmäktiges och för all del då Kyrkomötets arbetsuppgifter och ansvarsområden.

En annan sak var att vi gladdes åt massmediabevakningen senast. Men massmedia intresserade sig inte för kyrkopolitiska sakfrågor. Det var framför allt valsystemet i sig och vilka grupper som ställde upp som speglades i massmedia. Det här var nyheter 2001, det är knappast nyheter 2005. Det indikerar att intresset för kommande val kommer att sjunka. Massmediabevakningen minskar och analysen som hittills är gjord visar att också väljarna anser att det lokala valet är det viktigaste valet.

Förändringar i valsystemet kräver tid och väl genomarbetade underlag. Och det måste följas av ett brett remissförfarande. Det här inser vi reservanter och vi vill också ge analysen och övervägandena den tid som krävs. Men vi anser inte att vi har råd att vänta. Vi måste göra någonting 2005. Det är det ekonomiska argumentet. Kostnaderna för detta val är alldeles för höga. Nu har vi ett svårt budgetläge och vem vet hur det ser ut om ytterligare några år. Vad vi alltså efterlyser är ett beslutsunderlag till nästa år. Vi behöver ett handlingsutrymme. Utskottets majoritet har inte vågat bifalla det. Men med ett indirekt valsystem kan betydande belopp sparas. Vi säger också att det här är tekniskt möjligt baserat på tidigare kyrkovalssystem. Det går att anpassa och det går att ändra i teknikaliteten så att man får en bättre fördelning mellan stad och land.

Bifall alltså till reservationsyrkande 2, ett uppdrag åt Kyrkostyrelsen att till nästa års kyrkomöte lämna förslag om ett förändrat valsystem för 2005 års kyrkoval med inriktning på indirekta val till stiftsnivå och nationell nivå.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Kyrkomötesdeltagare! Herr ordförande! Redan vid skiljandet av kyrkan från staten, genomfört vid årsskiftet 1999/2000, borde det ha funnits en gemensamt utarbetad plan hur de nya valen i vår kyrka skulle gå till, utan de etablerade politiska partierna och den ordning de föreskriver. Det känns kolossalt väsentligt för engagerade församlingsbor att de som väljs till olika uppdrag i kyrkan också själva har sitt engagemang och liv förankrat i församlingen och kyrkan. Så är inte fallet alltid i dag, om ens som regel, och detta är tragiskt. För en förtroendevald bör det centrala vara kyrkans väl och ve

med kyrkans angelägenhet i fokus. Uppdraget bör utföras i enlighet med ansvar inför Gud och trovärdighet mot Guds ord, Bibeln. I dag tror jag många sätter trovärdigheten till det egna politiska partiet före trovärdighet mot gudsordet och Svenska kyrkan. Jag anser att valsysteem bör bygga på nominering av människor i församlingarna, där deras förankring i församlingens liv, deras trovärdighet och deras bekännelse till det kristna budskapet står i centrum. Till detta läggs naturligtvis frågan om duglighet, erfarenhet och utbildning.

Det som inte blev gjort före skiljandet från staten bör göras snarast möjligt. Ett utvecklat valförfarande som inte bygger på etablerade politiska partier utan på församlingens själva, hur skall det gå till? Mitt förslag är att Kyrkomötet ger Kyrkostyrelsen i uppdrag att till nästa val utarbeta ett nytt valsysteem, där det förslagsvis sker direkta val på församlingsplan men indirekta val på stifts- och riksnivå. Om Kyrkostyrelsen kan få detta uppdrag redan nu bör de kunna genomföra detta till nästa val. Förmodligen går det då också att genomföra ett kyrkligt val betydligt billigare än vad som skedde vid förra valet.

Jag uppmanar alltså Kyrkomötets deltagare att tillstyrka motion 2002:59 med detta förtydligande.

INGRID SMITTSARVE:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Jag yrkar bifall till reservation 2, som också följer inriktningen på min motion tillsammans med Birgitta Josefson-Hultgren. 2001 års kyrkoval blev väldigt dyrt, 156 miljoner, och det blev ett lågt valdeltagande, inte ens 15 procent gick till valurnorna. Då skall det vara någon särskild fråga om det skall bli intressantare nästa gång.

Intresset att direkt påverka på stifts- och nationell nivå var inte så stort som man hade trott, och 2005 års val skulle enligt utredningen som vi har läst kosta 120 miljoner, tror man, med samma valprocedur. Så jag förordar att Kyrkostyrelsen får i uppdrag att till 2003 års kyrkomöte lämna förslag om ett förändrat valsysteem för 2005 års kyrkoval med inriktning på indirekta val för stiftsnivå och nationell nivå, men att då behålla direktvalen på lokalplan i församling och pastorat som ändå är grunden i Svenska kyrkan och där även personkännedom och intresse är som bäst. Per Lindberg talade väldigt bra för reservationen. Han sa det mesta egentligen, som jag där instämmer i.

Så jag yrkar bifall till reservation 2.

LOTTA VAHLNE WESTERHÄLL:

Herr ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Det valsysteem vi har i dag med direkta val till alla organisatoriska nivåer i Svenska kyrkan har inte föregåtts av någon mer djupgående teologisk analys när det gäller kyrkosynen. Det är ganska förvånande, tycker jag, men det är än mer förvånande, ja jag skulle vilja använda uttrycket häpnadsväckande, att när till detta kyrkomöte en motion har inkommit – jag tänker då på motion 2002:20 – som påtalar denna brist, så avslås den.

Den kyrkliga demokratin i församlingen bygger på de kyrkotillhörigas direkta val, och det torde råda enighet om detta. Men när det gäller stiftet och i ännu högre grad den nationella nivån är den demokratiska lösningen inte lika enkel. Demokratifrågan måste kopplas till den teologiska frågan, till den teologiska analysen, och denna analys kan då leda till en annan eller kanske flera andra demokratiska lösningar på utformningen av valsysteem. Detta har inte gjorts. Utan att för dens skull nödvändigtvis instämma i de förslag till lösningar som ges i motion 2002:20 vill jag – och där har jag, tror jag, bifall från Läronämnden – ge mitt stöd till motionen i fråga, i så motto

som där föreslås att Kyrkostyrelsen får i uppdrag att göra en teologisk analys av valsystemet och återkomma till Kyrkomötet med denna.

Jag vill också göra det påpekandet, att i Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet, den som kallas Utvärdering av kyrkovalet 2001 och som har nummer 8, framgår att Kyrkostyrelsen under det kommande året – och jag utgår från att det rör sig om 2003 och kanske inte då under innevarande år – skulle fortsätta analysen av förutsättningar för direkta val till kyrkans beslutande organ och då eventuella behov av förändringar. Där utlovas att analysen skall beröra såväl teologiska som praktiska och demokratiska aspekter.

Då ställer jag som avslutning frågan: varför har man då avslagit motion 2002:20? Man borde i stället med glädje ha bifallit den. Tack.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Herr ordförande! Till problemen med de direkta valen till Kyrkomötet hör att nomineringsgrupper kan uppstå som har lös eller knappt någon förankring i Svenska kyrkans församlingar. Med det indirekta valet till Kyrkomötet är risken för att sådana grupperingar blir representerade i Kyrkomötet minimal. Med nuvarande regler i kyrkoordningen är det som bekant fullt möjligt. Kombinationen av utjämningsmandat och avsaknad av spärr gör att det bara krävs ett par tusen rösten utspridda i hela landet för att erhålla mandat här i Kyrkomötet, vilket jag berört lite grand i motion 2002:72.

De risker som detta innebär för Kyrkomötets legitimitet är uppenbara. Kyrkomötets viktigaste uppgift är att besluta om de regler som skall gälla i Svenska kyrkan, och de vänder sig huvudsakligen till församlingar, samfälligheter och stift, kyrkligt anställda och så vidare. Men i mycket liten utsträckning vänder sig regelverket till vanliga kyrkomedlemmar. Kyrkan på nationell nivå är alltså ett utflöde av församlingar och stift, inte av de enskilda kyrkotillhöriga. Kyrkomötet bör därför väljas indirekt av företrädare för församlingarna eller stiftet, inte av de enskilda kyrkotillhöriga. Så sker också inom de andra lutherska folkkyrkorna, i varje fall de som jag känner till.

Det är kanske ändå möjligt att få en ändring till stånd redan till 2005 års val om Kyrkostyrelsen nu får i uppdrag att komma med förslag till nästa års kyrkomöte. Så, herr ordförande, jag yrkar bifall till reservation 2.

SVEN-OLOF KARLSSON:

Herr ordförande! Under lång tid och i anslutning till att den nya kyrkoordningen utarbetats har valfrågorna diskuterats. Många av oss har på ett eller annat sätt varit mer eller mindre inbegripna i den processen, och själv är jag en av dem. Det var därför med stor förväntan och spänning jag mottog Kyrkostyrelsens skrivelse beträffande utvärderingen av valet 2001. Inte desto mindre glädjande var det när jag redan i ingressen kunde läsa följande: ”Sammanfattningsvis konstateras att kyrkovalet 2001 genomförts på ett tillfredsställande sätt. Valdeltagandet ökade väsentligt jämfört med tidigare val och ett mycket stort antal nomineringsgrupper och kandidater deltog i valet. Kännedomen om valet var stor och de flesta röstberättigade anser sig ha fått tillräcklig information om valet. Kostnaderna för genomförandet av valet blev högre än vad som hade beräknats, vilket delvis kan förklaras av kostnader av engångskaraktär.”

Många, inte minst i denna grupp, hade förfasat sig över de direkta valen. Argument från deras sida saknades inte. Bland annat sades att valdeltagandet skulle minska. Kännedomen om Kyrkomötet och stiftsfullmäktige är låg och det skulle vara en orsak till minskat valdeltagande, sa man. Vidare anförde man att väljarna saknar insikt om stiftens och Kyrkomötets arbete, och därför skulle fel personer bli valda och kyrkans arbete påverkas negativt. Det ha också anförts att grupper utan förankring i Svenska

kyrkans församlingar erhåller mandat i beslutande församlingar. Vidare skulle kostnaderna för valet bli helt oöverstigliga. Ännu ett antal argument har anförts mot direkta val av stift och kyrkomöte.

Vi kan emellertid glädjande konstatera att valdeltagandet har ökat jämfört med tidigare. Engagemanget från olika nomineringsgrupper har ökat. Att vi i kyrkan får nomineringsgrupper som vi av en eller annan orsak ogillar får inte begränsa demokratin. Det måste stå var och en fritt att kandidera. Även om vi i hög grad ogillar de åsikter som en person eller en grupp står för, och kan jag göra allt för att motverka de åsikter som en person eller grupp står för, tycker jag ändå att vi i ett demokratiskt samhälle inte skall förmena dem rätten och förvägra folk och grupper att ha och torgföra de här åsikterna.

Eftersom jag inte deltog i utskottet på grund av att jag ingick i valberedningen vill jag ändå här tillkännage min uppfattning, och den är helt enkelt att jag i allt väsentligt instämmer i Organisationsutskottets uppfattning och överväganden och yrkar bifall till utskottets hemställan.

ANKI ERDMANN:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Från vänsterpartiet vill vi peka på vikten av att bibehålla direktvalen till Kyrkomötet och till stiftet. Det är en viktig demokratifråga. Direktvalen har gett flera små nomineringsgrupper möjlighet att delta i Kyrkomötet. Därigenom har uppdragen kunnat spridas och kunskapen om kyrkans verksamhet på alla nivåer har stärkts ute i samhället. Det tycker vi är bra.

Kyrkovalet var kostsamt och krävde en stor administrativ apparat. Vissa kostnader är oundvikliga och krävs för att demokratin skall fungera. Men vi är övertygade om att kyrkan till nästa kyrkovalet år 2005 både kan förenkla och förbilliga administrationen. Ett exempel på detta är vad som förts fram i motion 2002:113 av Per Ingvarsson. Där föreslås att man inför en gemensam valsedel för samtliga nomineringsgrupper där samtliga kandidater står med. Detta skulle minska kostnaderna avsevärt men även underlätta administrativt för såväl kyrkan som för samtliga nomineringsgrupper.

Vi yrkar härmed bifall för motion 2002:113.

CHRISTER ENGELHARDT:

Herr ordförande, kyrkomötesledamöter och biskopar! Precis som Per Lindberg och Ingrid Smittsarve tidigare pratade om kyrkovalet och om att ha direkta val till den lokala nivån och indirekta val till de övre nivåerna, håller jag med det fullt ut och stödjer den argumentationen likaså fullt ut. Dock tror jag inte riktigt på, i enlighet med vad man har sagt i utredningen om detta eller i utvärderingen, att hinna med förändringar av valsyste­met till 2005. Jag tycker också att man kan utvärdera det här och utreda det och komma tillbaka till Kyrkomötet med ett annat förslag och gärna i likhet med det som Per, Ingrid och jag egentligen argumenterar för.

Därför har jag skrivit en motion, 2002:105, om att man skall förändra valsyste­met på det sätt som vi här har argumenterat för, men att det skall ske till 2009 års kyrkomöte. Därmed yrkar jag bifall till min motion 2002:105.

NILS GÅRDER:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Ja, nu står vi här, herr ordförande. Vi behandlar en fråga som egentligen är väl känd av Kyrkomötet, kanske bättre än många andra frågor eftersom vi hade en mycket genomgripande diskussion om saken 1999. Jag vill egentligen inte säga "vad var det vi sa", för jag tycker inte det är särskilt meningsfullt, utan jag skulle i stället vilja ställa frågan "vad skall vi göra nu?". För min

uppfattning är att vi faktiskt har ett gott underlag i den här frågan. Utskottet självt skriver tydligt att det valsysteem som infördes måste ifrågasättas. När ett utskott efter den diskussion som var 1999 och redan första året efter genomförandet efterlyser en grundläggande översyn, är det uppenbart att det finns en insikt i utskottet om att detta inte är rätt.

Vid diskussionen 1999 gjorde jag en gissning att kostnaderna för detta valsysteem skulle uppgå till omkring 70 miljoner kronor och jag ansågs då vara kraftfullt överdriven i min uppfattning. Vi vet nu att det kostade över 150 miljoner kronor. Jag inser att man inte kan undgå kostnader för ett valsysteem, det är alldeles självklart, men jag tror det är uppenbart att vi inte kan behålla kostnader i den storleksordningen. Det är dessutom så att kyrkans ekonomiska situation i dag inte är bättre än den var 1999. Den är tvärtom väsentligen sämre. Alla inser vilka besparingar som måste göras för att fortsatt genomföra ett val på samma sätt. Det finns enligt min mening möjlighet – och för att återigen vara försiktig – att spara flera tiotals miljoner genom att återgå till ett indirekt valsysteem i den förenklade form som vi tillämpade förr och som faktiskt alla andra jämförbara kyrkor fortfarande tillämpar.

Min mening är inte att vi i dag skall bestämma oss för en ändring av valsystemet. Men vad vi i dag måste bestämma är om vi skall ha en valfrihet nästa år när vi skall återsamlas. Det finns möjlighet att till förhållandevis små kostnader ge Kyrkostyrelsen ett uppdrag att redovisa hur ett valsysteem kan genomföras på ett indirekt sätt och nästa år ge oss en möjlighet att välja. Vi kan bestämma att behålla det nuvarande valsysteem men vi har då en möjlighet att också bestämma oss för ett alternativ. Det är förhållandevis lätt att göra det. Regelverket är i huvudsak utvecklat och det handlar bara om att erbjuda Kyrkomötet ett alternativ. Det måste vi ge, tycker jag.

Bifall till reservation 2.

STINA ELIASSON:

Herr ordförande! I vår utmärkta kyrkoordning står det ju på många ställen att församlingen är den viktigaste nivån i Svenska kyrkan. Det var med alldeles speciellt det som grund som gjorde att jag och ganska många hade en annan uppfattning om hur valsysteem skulle vara för vår kyrka. Jag hörde till dem som tyckte att vi skulle ha indirekta val, men majoriteten tyckte annorlunda. Jag har den uppfattningen att demokratin är sådan att har majoriteten beslutat någonting, så gör man det bästa möjliga inom det som uppstår. Men om man upptäcker att någonting som man har beslutat inte var bra, måste man ju kunna ändra på det. Och jag hör till dem som tycker att man skall kunna ändra på valsysteem.

Det är visserligen sant, att den utvärdering som har gjorts visade att vi klarade den tekniska och den administrativa delen av valet alldeles utmärkt. Men det skedde naturligtvis på bekostnad av många nattimmar och mycket övertid i många sammanhang. Det som fattas är den teologiska vinklingen på det hela. Det är också sant att det var många grupper som deltog, liksom de politiska partierna – man måste ju nomineras på något sätt, och nomineringsgrupperna består bland annat av de politiska partierna. Det är många som tycker det är nästan snuskigt med politiska partier i kyrkosammanhang. Det kan det bli om man gör ett politiserat kyrkomöte eller en politiserad kyrkostyrelse eller ett överpolitiserat stiftsfullmäktige. Det får vi akta oss för. Vi som är nominerade, vi är här för Svenska kyrkans bästa, och det är ledsamt om det skall bli så i Kyrkomötet eller i andra sammanhang som stiftsfullmäktige eller kyrkofullmäktige, att det blir vanligt med politiska svängar eller ibland nästan det som lite liknar råsopar. Det får vi akta oss för.

Sedan är det alltså så att jag i dag yrkar bifall till den reservation som är fogad till utskottet, nämligen reservation 2.

TOMAS FORSNER:

Herr ordförande! Ärade ledamöter! När jag stod i talarstolen förra gången i denna fråga efterfrågade jag hos företrädarna för majoritetsförslaget om direkta val en kostnads kalkyl. Vad kan det tänkas kosta? Det går inte att beräkna, var svaret.

Nu har vi sett utvecklingen från ungefär 30–40 miljoner som Kyrkostyrelsen sa, Nils Gårder uppskattade kostnaden pessimistiskt till 70 miljoner och nu har vi svaret: 156 miljoner. Vi hörde en kommentar, men det var ingen kommentar, från majoritetspartierna här, om ekonomin. Skall vi lägga så mycket pengar? Är det försvarligt? Vad säger de som har genomfört valet? Finns det inte bättre saker, viktigare saker, att lägga pengarna på?

Ett argument för direktval var ett ökat valdeltagande. Visserligen blev det ett ökat valdeltagande, men bara marginellt, inte väsentligt som det står i skrivelsen. Det var några procents ökning. Framför allt var det för att människor uppmärksammades på möjligheten för sverigedemokraterna att komma in och man uppmanades att rösta.

Jag vill yrka på bifall till reservation 2 och jag ser också här att man i utskottet, där jag själv har deltagit i diskussionen, och från Kyrkostyrelsen också liksom i biskopsmotionen nummer 20 efterlyser en teologisk analys nu efteråt, när vi har genomfört förslaget. Jag tycker det är bra att vi får det. Det hade varit ännu bättre om vi hade fått det i förväg för att se vad den kyrkorättsliga aspekten på det hela hade inneburit, men jag välkomnar ändå en sådan teologisk analys.

Till sist vill jag lyfta fram demokratiargumentet. Det är flera saker som skall utredas. Det är bland annat den teologiska analysen, det praktiska och det demokratiska, även om inte ekonomin lyfts fram. Ett indirekt vals system beskylls ibland för att inte vara demokratiskt. Jag ser det inte så. Det är bara ett annat sätt att utforma demokrati. Ta andra kyrkor till exempel. Vi kan ta ett annat exempel: vilket vals system har socialdemokratin, moderata samlingspartiet, folkpartiet och kristdemokraterna inom sina egna organisationer när man väljer uppåt? Jo, ett indirekt vals system. Jag tror vi kan godkänna det även i kyrkan. Tack för ordet.

CONNOR TYRBERG:

Ordförande och ledamöter! Även jag skall prata för reservation 2 i det här ärendet och jag vill börja med att betona det som reservationen egentligen innehåller. Det är ett tilläggsförslag till utskottets förslag, och det tilläggsförslaget är att vi skall ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att lämna förslag om hur ett förändrat system med inriktning på indirekta val för stift och nationell nivå kan genomföras, och det vill vi ha till 2005.

Vi delade åsikten kring det här ifrån utskottet, vad som är det rätta, och vi reserverar vill ha detta mer belyst och utrett och att det skall finnas med som beslutsunderlag. Nils Gårder beskrev det precis här nyss också på ett bra sätt, tycker jag. Det är ändå en möjlighet oavsett vad man tycker i frågan. Bifall till reservationen ger oss ytterligare beslutsunderlag i frågan, så det vore väl nyttigt för oss som skall besluta här, att vi har så mycket underlag som möjligt innan vi går till beslut i ärendet. Vi skulle vinna i öppenhet på mer information, mer underlag. Vår svenska kyrka är en folkkyrka som har sin förankring i den lokala nivån. Vi är ingen kommun på den lokala nivån, landsting eller riksdag och så vidare, utan vi tror från reservanternas sida att vi skall välja till stiftet och den nationella nivån på ett annat sätt.

Det andra är kostnaderna för det hela som har berörts av flera stycken. Vi har inte oändligt med pengar i kyrkan. Det finns anledning att tänka efter både en och två gånger hur vi kan göra det här på ett fullödigt men då kanske billigare sätt.

Därför, herr ordförande, vill jag tillstyrka reservation 2.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Jag får tala för utskottets majoritet här, eftersom både ordföranden och vice ordföranden i utskottet har reserverat sig. Det står på sidorna 10 och 11 hur vi har sammanfattat våra idéer, och där finns mycket även av reservanternas idéer i dessa överväganden. Det inleds med att man hävdar vikten av fortsatta analyser och att man skall ge en allsidig belysning av det här valsystemet och resultatet. Sedan välkomnar utskottet – och jag och talade särskilt om den teologiska analysen med de pastorala områdena och kontakten mellan teologin och praktiken, som jag kanske uttrycker lite vanvördigt men den är viktig.

Det är viktigt också att få ett helhetsperspektiv på de kyrkliga valen. Vi menar att efter att vi har haft ett direkt val på det här sättet är det omöjligt att redan nu ta ställning för några ändringar. Vi hörde just i de förra diskussionerna om en fråga som man hade hållit på med sedan 1970-talet. Denna har vi haft nu i två år. Det var förra året igen som vi röstade, och därför måste det vara aktuellt att låta det här avvakta till efter 2005 års val, som vi har skrivit i utskottets majoritetsförslag. Sedan har naturligtvis de motioner som är lagda vägts in i analysen, som Gunnar Samuelsson och Evert Josefsson har skrivit under.

Sedan lite personliga kommentarer ovanpå detta. Det talades aldrig om att även de gamla valen som staten betalade kostade pengar, de också. Alla – många, eftersom alla inte är med i Svenska kyrkan – betalar kyrkoavgift och därför är det en demokratisk rättighet att vara med och påverka kyrkan. Man aktiverar fler i valet. Tomas nämnde att det bara var marginellt, men faktum är ju att många deltog i det praktiska arbetet kring valen och det är ju också, tycker jag, en valteknisk, viktig angelägenhet för kyrkan att fler engagerar sig i ett demokratiskt val. Kyrkan synliggörs på ett annat sätt genom de direkta valen. Man undviker dessa klubbar för inbördes beundran, som det ibland blir i indirekta val. Röstar du på mig så röstar jag på dig.

Sedan ställde jag också frågan i utskottet: kan du som sitter här nu – jag ställer nu frågan till Kyrkomötets ledamöter – kan du som ledamot säga att du inte har förankring i församling och stift? Jag ser runt här, det är dålig belysning förstås, men jag tror de allra flesta av oss är mycket aktiva både på församlingsnivå, stiftsnivå och kyrkomötesnivå. Då har vi alltså en kontakt mellan de tre sektionerna inom kyrkan och det har fungerat vid det direkta valet. Vi representerar församlingen i Förslöv, det gör jag, i Lunds stift och i Kyrkomötet här i Uppsala.

Därför tycker jag det är med glädje jag yrkar bifall till utskottets förslag. Tack för ordet.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Jag vill på inget sätt motsäga att Börje Henriksson är välförankrad i sin församling. Börje Henriksson var ju med också i det andra valsystemet, som bekant. Det jag skulle vilja understryka var att i den utredning vi fått, tydliggörs det faktiskt att de tillfrågade framhåller att det är det lokala valet som de i första hand ser som värdefullt. Det är naturligtvis inte tal om att man på något sätt skulle inskränka den demokratiska möjligheten att delta i valet eller att det på något annat sätt skulle göras några inskränkningar att engagera sig i församlingsvalet.

Min fråga till utskottets majoritet är: Varför motsätter sig utskottet att man, vilket kan ske till en förhållandevis låg kostnad i detta sammanhang, låter utarbeta ett alternativ, så att Kyrkomötet nästa år har förutsättningar att faktiskt ta ställning till två alternativ? Utskottet vill ju att det inte skall kunna fattas något alternativt beslut.

TOMAS FORSNER (REPLIK):

Visst kan jag se en vinst i att många engagerar sig i kyrkan och att det är en effekt av valet. Jag tror att det finns många andra uppgifter i kyrkan som skulle upplevas ännu mer meningsfulla än att syssla med valsedlar och andra sådana här saker och där vi har behov av många frivilliga. Så jag skulle gärna se att det ökade på den fronten, men kanske inte just genom valet. Förresten tror jag att det behövs många frivilliga även om det skulle vara ett lokalt val det begränsades till och ett större engagemang omkring detta.

Sedan återstår fortfarande frågan om kostnaden. Den har fortfarande inte kommenterats av majoritetspartierna i den här frågan. Skall vi kunna ha så höga kostnader kring ett valsystem som vi har?

BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):

Ordförande! Sven-Olof Karlsson sa ju detta också, att mycket av det här är engångskostnader som man kan använda vid nästa val. Sedan finns det säkert många sätt att aktivera oss och församlingsmedlemmar, som Tomas Forsner säger. Men ett sätt är det mer praktiska. Det är faktiskt lättare ibland att få människor att hjälpa till praktiskt med saker och ting i ett val än att engagera sig rent religiöst, och de arbetar även för svenska folkkyrkan.

När det sedan gäller det vi har skrivit mitt på sidan 11, ”Styrelsen har i skrivelsen anmält sin avsikt att till 2003 års kyrkomöte presentera en tidsplan för det fortsatta arbetet”, får vi tydligen anledning att återkomma till detta då med de frågor som har kommit. Tack.

TOMAS FORSNER (REPLIK):

Jag håller med om att det finns många praktiska uppgifter i kyrkan och de är många fler än de här omkring valet som vi kan finna på. Där behöver vi vara fantasifulla. Fortfarande inget svar på den höga kostnaden.

BISKOP CHRISTINA ODENBERG:

Herr ordförande! Det kommer så många bra inlägg sedan man har anmält sig. Jag vill bara kort säga att motion 2002:20 – som är en lysande bra motion som ju tar upp frågan om den teologiska analysen, demokratin och ekonomin – till min stora glädje på olika sätt har lyfts upp både i andra motioner och också i samtalet här i plenum och inte minst bakats in i det som är reservation 2.

Jag vill bara mycket kort säga att jag med mycket stor glädje tillstyrker reservation 2.

ERNA ARHAG:

Ordförande! Ärade kyrkomötesledamöter! I motion 2002:36 framför jag att utlandsbosatta kyrkotillhöriga skall ha rösträtt med möjlighet att delta i valet av ledamöter till Kyrkomötet. Jag kan inte se att det finns skäl till att kyrkotillhöriga skall ställas utanför det kyrkliga valsystemet när vi nu har infört direktval i Svenska kyrkan och det då enbart av skälet att de är utlandsbosatta.

Många utlandsbosatta har rösträtt i det allmänna valet till riksdagen och de borde därför i konsekvens även ges möjlighet att delta i kyrkomötesvalet. Jag har egentligen skrivit motion 2002:36 inte med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse om utvärdering av kyrkovalet 2001 utan efter att ha deltagit i ett öppet församlingsmöte i Svenska kyrkan i Paris, där önskemålet om just möjlighet att delta i kyrkomötesvalet framfördes av församlingsborna.

Så, ordförande, jag yrkar bifall till motion 2002:36 och avslag på reservation 2.

TORBJÖRN KASTELL:

Herr ordförande! Ärade kyrkomötesledamöter och biskopar! Det har ju framförts en hel del kritik mot kyrkovalssystemet, och det får man givetvis ha viss förståelse för. Det här var det första valet helt och hållet i kyrkans regi och det finns mycket att se över.

I det här tycker jag att Organisationsutskottet har gjort ett bra arbete och skulle därför vilja uttrycka ett stöd för dem. Visst kan man kritisera en hel del, framför allt vad gäller kostnaderna för valet, men det kan man ta hand om sedan. Däremot har det förekommit flera inlägg som kritiserar direktvalssystemet just av den orsaken att mindre grupper utan förankring i kyrkan, som det uttrycktes, skulle komma in. Inga namn nämndes, men jag tror mig kunna göra en kvalificerad gissning. Vad det då handlar om är, att skulle man ändra direktvalssystemet med det uttalade, uttryckliga målet att hålla mindre grupper utanför och få de stora nomineringsgrupperna att monopolisera makten i Kyrkomötet, är det ett fruktansvärt nederlag för demokratin. Därför ser jag inte att vi kan bifalla några motioner som syftar till förändringar av valsystemet till 2005.

Så jag yrkar bifall till Organisationsutskottets betänkande. Tack.

SVEN-OLOF KARLSSON:

Herr ordförande! De kyrkotillhöriga har nu äntligen blivit myndigförklarade. Precis som i de allmänna valen till riksdag och landsting har väljarna fått ge preferens åt de grupper och kandidater som de gillar till såväl stiftsfullmäktige som till kyrkomöte. Det gamla systemet har avvecklats, ett system som innebar att de röstberättigade inte kunde påverka direkt i alla led.

Låt mig ge ett exempel på hur det gamla systemet fungerade, och jag kan det rätt så bra eftersom jag tar mig själv som ett exempel. Sven-Olof Karlsson valdes till kyrkofullmäktige i sin församling. Därefter valde Sven-Olof Karlsson sig själv till elektor i kontrakt respektive pastorat. Elektorn Sven-Olof Karlsson väljer sig själv till ledamot i stiftsfullmäktige. Därefter vid ett annat tillfälle väljer Sven-Olof Karlsson sig själv till ledamot i Kyrkomötet. Den sortens demokrati hör inte hemma i ett modernt samfund, som Svenska kyrkan vill vara. En kyrka i tiden, inte en klubb för inbördes beundran.

Beträffande kostnaderna för valet är det som vanligt när något nytt skall introduceras. Man får en rad initialkostnader som med tiden kan arbetas bort. Vissa kostnader, till exempel för datautveckling, är till stor del en engångskostnad. Kostnaden för olika blanketter som behövdes för olika val och hanteringen av dessa, kan sannolikt också begränsas. Säkert är en rad andra rationaliseringar möjliga att göra över tiden. Jag är den, det kan jag garantera, som är sparsam av naturen men jag menar att kostnaderna inte får begränsa demokratin. Man får inte gå genvägar för att förkväva demokratin i syfte att spara pengar. Alla vet att demokratin kostar pengar. Precis som i de allmänna valen, där staten bär valkostnaderna, får kyrkan här bära de kostnader som uppstår för att vi skall kunna förvara, förvalta och försvara demokratin.

Ja, herr ordförande, jag vidhåller min tidigare hemställan.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Det är inte sant att Sven-Olof Karlsson valde sig själv, det vet han själv. Det vet han mycket väl. Det är heller inte sant att han är sparsam, och det är inte sant att man kan spara några pengar så länge man har en obligatorisk registrering av det slaget som du företräder. Ytterst marginellt, skulle jag vilja påstå.

SVEN-OLOF KARLSSON (REPLIK):

Jag vill bara gå in på den här frågan om att välja sig själv. Jag är helt övertygad om att jag har röstat på mig själv i de här valen när jag som elektor har deltagit i dessa.

TOMAS FORSNER (REPLIK):

Det är skönt att höra en sådan trosvisshet om möjligheterna att spara. Trosvisshet skall vi ha i kyrkan. Den fanns också före det här valet av somliga. Jag hörde inte till de trosvissa, tyvärr, på den tiden. Tyvärr fick vi rätt. Det gick inte att komma ner i kostnader och jag tror heller inte att det går i framtiden. Datoriseringen förändras hela tiden. Vi måste hela tiden uppdatera oss och det vet vi att det kostar. Ett datorstyrt system kostar mycket. Vi får inte bort så mycket kostnader. Sparsamheten får inte begränsa demokratin. Nej, men sparsamheten kan visa på andra vägar för demokratin som är minst lika demokratiska.

PER LINDBERG (REPLIK):

Demokrati får kosta. Därmed blir tolkningen att demokrati innebär direkta val. Ett indirekt valsätt kan uppfylla alla krav på demokrati som vi ställer, till en mycket lägre penning dessutom.

I ett senare ärende finns det ett förslag till 2005 års ekonomiska ram, att mycket kraftigt strama åt ekonomin för 2005. Och här begär vi en möjlighet att nästa år ta ställning till ett förslag som skulle kunna spara betydande belopp, flera tiotals miljoner kronor, just år 2005. Det sambandet, Sven-Olof, skulle du kunna få utveckla ytterligare.

SVEN-OLOF KARLSSON (REPLIK):

Det senaste tänkte jag inte göra just nu och här. Men det här med att gå genvägar som Per och Forsner – nu tappade jag hans förnamn, beklagar – det har jag då svårt att se. Tänk om vi i de allmänna valen skulle börja knysta om att man skulle gå genvägar och låta några andra än väljarna bestämma! Nog är det så att de kyrkotillhöriga röstberättigade har kompetens för att avgöra vilka som skall företräda dem, och jag tycker, när jag tittar ut över den här församlingen, att väljarna har lyckats alldeles förträffligt.

PER LINDBERG (REPLIK):

Väljarna som nu har valt oss är knappt 15 procent av valmanskåren. Ett så lågt valdeltagande är till skada för demokratin. Det finns risker med ett allt lägre valdeltagande. Ett indirekt valsätt förstärker sambanden, lojaliteten och samhörigheten inom Svenska kyrkan. Så ett indirekt valsätt borde vi arbeta efter.

SVEN-OLOF KARLSSON (REPLIK):

Jag har svårt att förstå logiken i detta system. Bara för att det är relativt få som röstar jämfört med de allmänna valen skulle man inte låta folk få delta i det här, utan gå en genväg. Jag kan inte förstå demokratin i ett sådant valsätt, där man förringar väljarna att på valdagen uttala sin uppfattning i denna viktiga fråga.

PER INGVARSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag har tappat min röst och jag vet inte om den håller hela vägen ut, vi får se. Vi hörde ett argument här att ju krångligare vals-system vi har, desto fler får vi vara med och jobba. Jag vet inte om det är ett bra argument för att få mer folk, att ha ett krångligt vals-system. Det nämndes också att indirekta val är ett bra sätt att spara. Jag har i motion 2002:113 föreslagit ett annat sätt att spara, nämligen att komma förbi hela det här valsedelsförfarandet där 200 miljoner valsedlar trycks upp. Jag tror de flesta är kvar, om de inte har slängts.

Det är olyckligt när vi tar över kommunens vals-system bara för att de har ett vals-system. Så lägger vi på ett läskpapper på det här och får en väldigt dålig kopia som inte passar oss och kyrkans val. Därför tycker jag att vi mycket väl hade kunnat prova andra sätt, till exempel med ett vals-system där man har färdiga nomineringslistor som finns tryckta på annonser och på affischer, där alla kandidater framgår. När man går till val skriver man helt enkelt den siffra som står framför kandidaterna. Då behövs inga valsedlar utan bara en lapp man skriver siffran på. Det systemet används i Finland bland annat, även i riksdagsvalet.

Sedan en motion som inte har nämnts alls här. Den är lite känslig, förstår jag, för det är en motion där det är föreslaget ett annat sätt att bredda demokratin, nämligen att man säger att vi kyrkomötesdeleger bara får vara det två eller tre mandatperioder. Det är ju inget populärt beslut att ta, för det innebär att man säger att jag bara får vara här åtta, högst tolv år till. Men jag tror det skulle vara ett väldigt bra sätt att förnygra Kyrkomötet och också att bredda demokratin, så att fler fick vara med och bestämma i kyrkans högsta beslutande organ.

Jag vill också här föra fram en motion, den om den kyrkliga reflektionen, motion 2002:20, som jag vill yrka bifall till. Dessutom yrkar jag bifall även till min egen motion 2002:112, som handlar om att Kyrkostyrelsen undersöker möjligheten att begränsa antalet mandatperioder som vi skall sitta. Man kan ju alltid försöka.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Som biskop får man väl då konstatera att man inte behöver rösta på sig själv oavsett vals-system.

Vi skrev en motion om teologisk analys och till det de nära kopplade demokratifrågorna. Teologi och demokrati i vårt sammanhang har en viss koppling. Det finns tankegångar om det här redan i Kyrkostyrelsens skivelse, och jag tycker också att motionen har fått en välvillig behandling av utskottet, man kan säga "en begravning med krans", som någon uttryckte det.

Den här debatten handlar alltså om direkta val mot indirekta val från församling. I mitt perspektiv har motionen 2002:20 försökt problematisera att det finns många olika alternativ man skulle kunna tänka sig. Jag kommer därför inte att yrka bifall till reservation 2. Jag vill också påpeka, att det i själva utredningsarbetet, i den så kallade nivåutredningen, fanns en reflektion kring detta att församlingar och stift är kyrkans pastorala områden. Därför lades ett ursprungligt förslag om direkta val till församling och stift och att stiftsfullmäktige skulle välja Kyrkomöte.

Men det är naturligtvis så att det finns andra möjligheter. Ett helt direkt system blir det också till exempel om man tillämpar den norska modellen, att man har direktvalda stiftsfullmäktige som väljer stiftsstyrelse och stiftsstyrelserna utgör kyrkomöte. Jag säger inte att man skulle gå in för en sådan lösning, jag säger bara att de här exemplen visar behoven av att vi verkligen får en analys av vad ett stift är, vad en församling är och vad kyrkomöte är i relation till exempel till ett stiftsfullmäktige och ett kyrkofullmäktige. Självt tycker jag att det finns flera olika lösningar som är tänkbara utifrån en

och samma teologiska grundsyn och möjligtvis behandling också av demokratifrågorna. När det gäller demokratifrågorna är det ytterst frågan om till exempel om Kyrkomötet är relaterat till församlingar och stift som beslutsorgan, eller om man har en direktkoppling till kyrkotillhöriga. Det är åtminstone någonting som vi skulle behöva samtala vidare om. Så jag är glad över den vikt man i utskottet har lagt vid de här frågorna om teologi och demokrati.

SUSANN TORGERSON:

Herr ordförande! Jag kan först instämma i allt som Sven-Olof Karlsson har sagt i den här frågan. Jag tycker han på ett alldeles utmärkt sätt har talat för den direkta demokratin, och det tror jag att vi i majoriteten i utskottet var mycket ense om. Det här är en gigantisk reform som vi har genomfört. Det är det största val som någonsin har genomförts i Sverige på så många nivåer samtidigt, så det vore väl konstigt om det inte fanns några förändringar som vore behövliga. Jag tycker vi skall se valet i det perspektivet. Men att efter att ha gjort den här stora vändningen av den jättelika prämen Svenska kyrkan och att efter ett år gå tillbaka till det system som vi har förkastat vore väl oerhört märkligt, tycker jag. Jag tror inte att vi kommer att göra det heller, utan vi skall naturligtvis försöka förbättra det här på olika sätt, göra det så bra och så representativt och så "kyrkligt" som möjligt. Det finns naturligtvis fallgropar. Vi är alla medvetna om dem, men det är ett ansvar för oss som är aktiva i Svenska kyrkan, som sitter i Kyrkomötet, som sitter i stiftsstyrelser, som sitter i kyrkofullmäktige och kyrkoråd att verkligen arbeta för att förankra våra platser.

Sedan handlar det också om demokrati i den meningen att varje röst skall vara lika mycket värd. Jag tror inte att det har sagts här, men det var det som var det uppenbart mest felaktiga i det tidigare systemet. Bodde man i en liten församling, till exempel på landsbygden, var ens röst mycket mera värd än om man bodde i en stor församling, sannolikt i en större kommun och i en storstad. Det är ett system som vi inte kan godta utan som vi måste försöka förändra på något sätt. Det ledde alltså till en överrepresentation för dem som bodde i de mindre församlingarna.

Sedan är det också en utmaning för oss som tillhör de kyrkligt aktiva att få med dem som är medlemmar, som är tillhöriga Svenska kyrkan, men som ännu inte är aktiva. Genom att ha kvar ett indirekt system som det tidigare tycker jag risken blev större att vi i stället skulle förminska den här skaran, att Svenska kyrkan skulle bli ett mindre, frikyrkoliknande samfund. Jag tycker vi har tagit ett stort och modigt steg ut på vägen, men vi behöver arbeta tillsammans för att förbättra det. Vi får väl se efter nästa val om vi har lyckats förbättra det något och ta ställning till eventuella andra yrkanden då. Tack.

THOMAS SÖDERBERG:

Herr ordförande! Det nya valsystelet myndiggör de kyrkotillhöriga, instämde just Susann Torgerson i. Och det är naturligtvis en fråga för en luthersk kyrka att fundera över. Hur myndiggör vi varandra? Men det innebär också när vi för in det i valsystelet att vi börjar tala om demokrati – mer demokrati i det, eller mindre demokrati i det andra – och så får vi en diskussion om vem som är mest demokratisk. Den diskussionen leder enligt min uppfattning inte särskilt långt. Vi får försöka tillsammans, eftersom jag förutsätter att vi har ett gemensamt önskemål om att ge alla möjlighet att kunna påverka sin egen situation. Om detta har jag skrivit några gånger.

Däremot kommer den andra frågan in gång på gång, att jämföra med stat, lands-ting och kommun. Och det är det som har varit en grundförutsättning för mig i ställningstagandena, att inte kunna göra den typen av jämförelser. Kyrkan har ett helt

annat organiskt sammanhang och samband än vad stat, landsting och kommun har. Där är det vattentäta skott, med i första hand konflikter mellan kompetenser och liknande, medan vi i det kyrkliga sammanhanget ser att ingen nivå är oberoende av den andra. Hur får vi det att gå igenom och lysa igenom i ett system när det gäller beslutsfattande i vår kyrka? Därför blir den teologiska analysen den allra viktigaste. Jag tror att det är där man behöver börja, att fundera över vad det egentligen är som vi har i vår kyrka och hur besluten fattas här när vi gör den bedömningen om vad det innebär att vara en kyrka.

Med det sagt skulle jag också kunna säga så här: titta dessutom på samhällets diskussion om valsystemen nu. Det finns en risk att vi kopierar valsystemen som håller på att vittra sönder. Den risken är uppenbar, och dock finns det ju anledning för oss då att diskutera olika former. Med det som utgångspunkt kan man säga så här: låt nu Kyrkostyrelsen få titta på detta utifrån ett perspektiv med en teologisk analys och med möjlighet att se på olika former. Kom tillbaka till Kyrkomötet och stå för en valfrihet, där vi kan ha en chans att kunna se vad det handlar om.

Därför tillstyrker jag reservation 2.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! När det gäller valsystemet vet ju vi som har varit med när det tillskapades att det fanns ett remissförslag som såg ut på ett sätt. När vi fick det hit till Kyrkomötet hade vi ett annat förslag att ta ställning till och under utskottsarbetet fick vi det förslag som vi använde under förra årets val. Jag skulle säga så här, att det förvånar mig inte att det finns brister i det förslaget. Jag tror att vi allesammans som var med på den tiden gärna vill ge en blomma till dem som arbetade fram det förslag som vi har tillämpat, därför att det var mycket arbete på kort tid för att få fram detta.

Det fanns brister, därför har vi en utvärdering och därför har det också blivit många motioner. Som vanligt är ju motionerna inlagda i texten i utskottets skrift. Jag upplever att vi har haft ett konstruktivt samtal i utskottet, och vi har speciellt sett på vad Läronämnden har sagt och vad motion 2002:20 har pekat på, behovet av en teologisk utvärdering. Sedan är det precis som det står i andra stycket på sidan 11, att vi förväntar oss nu att Kyrkostyrelsen tar itu med detta personval, vilken typ av val det skall vara frågan om, valdeltagande, kostnader, om utlandssvenskar som kan bli berörda, som har nämnts i debatten i kväll. Att man där belyser det inom den här ramen har utskottet varit enigt om.

Sedan har utskottet delat sig på några punkter och det gäller framför allt tidpunkten. Kan det vara klart till 2005, eller kan det skjutas till efter 2005? Reservanterna i 2:a an pekar på att det bör vara klart till 2005. Men jag tror att Kyrkomötet med förväntan bör se fram emot vad Kyrkostyrelsen kan åstadkomma med hjälp av analyser och överväganden.

För egen del tillstyrker jag utskottets skrivning med den förändringen som reservation 2 innebär.

TORGNY LARSSON:

Herr ordförande! Jag begärde ordet därför att det vid flera tillfällen under debatten har påtalats ett behov av en teologisk analys. Jag är då glad för att Ragnar Persenius nämnde att det under utredningsarbetet, innan kyrkoordningen antogs, ändå gjordes en sådan begründning, där det sades från flera håll att församlingarna och stiftens pastorala ansvarsområden. Thomas Söderberg som befarade att jag skulle säga något vänt till honom och kom därför och satte sig bredvid mig – ja, det var väl så att både

du och jag, Thomas, var inne på detta ett tag. Men du hoppade av åt ena hållet och sedan jag kanske åt den andra hållet. Du vek av och ville inte ha några direkta val till stift och sedan gick jag över och ville ha direkta val även till kyrkomöte så småningom. Det viktiga är att det gjordes en sådan teologisk begrundning, och det fanns också en teologisk kommitté. Sedan må det vara hänt att man kanske skall fortsätta att begrundna det här ytterligare. Jag menar att det är väldigt viktigt att hålla fast vid det som sägs också i lagen om Svenska kyrkan att den skall vara demokratisk, och för mig är det oerhört viktigt att varje röst väger lika mycket, som det har påtalats från flera håll, och att det också får direkt utslag på alla olika nivåer.

Sedan då kostnaderna. Ja, det har ju nämnts en rad olika skäl varför det kanske ändå kostar en hel del. Det måste få kosta. Det är en demokratisk rättighet. Det är engångskostnader. Och slår man ut det här, det antalet miljoner, måste man också ställa det i relation till att det är val vart fjärde år. Jämför det då med vad det kostar i relation till alla kyrkotillhöriga. Det finns en rad olika argument som gör att det kanske trots allt är rimligt med de här kostnaderna, även om de kanske blir något för höga.

Sedan finns det en idealisering av förhållandena förr. Jag var med i Tuve församling i Göteborg vid många tillfällen när vi hade våra kyrkostämmor. Det var 10 000 röstberättigade och då var vi ca 14–15 som kom och valde oss själva. Låt oss inte idealisera det. Det är väldigt viktigt att de som tillhör Svenska kyrkan ändå ges en rimlig möjlighet att påverka människor på alla nivåer.

THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):

Herr ordförande! Jag tillhör inte dem som idealiserar och jag har också varit med och sett de problem som fanns, inte minst när det var kyrkstämman och liknande. Jag tror heller inte det är så enkelt att man bara säger att vi lappar och lagar på ett system som är, utan kanske är det så att vi behöver titta igen. Jag kan också hålla med om att varje röst skall vara lika mycket värd. Men hur fungerar det då i ett system som vi vill ha i en sammanhållen kyrka, där de olika nivåerna med församling, stift och nationell nivå hör ihop? Jag tycker den öppenheten finns att kunna titta på detta, med den teologiska analysen och det som finns i reservation 2.

STEFAN LANDMARK:

Ordförande! Jag är ganska övertygad om att Sven-O Karlsson inte bara röstade på sig själv utan han var också med och diskuterade och hade den typen av diskussioner som det ofta var när de indirekta valen gjordes upp. ”Gör vi så här så blir det så här.” Han var säkert med om de diskussionerna också.

Susann pratade om att vissa grupper fick ut mera i en annan typ av valsysteem och vissa grupper fick då självklart ut mindre. Jag är den mindre av de personerna, för jag hade troligtvis inte haft en chans i ett indirekt valsysteem och jag upplever mig väl ganska lokalt förankrad sedan ett antal år, 20–30 år så där, inom Svenska kyrkan.

Vi har pratat mycket om kostnader här också, och ett valsysteem oavsett hur man gör det är ganska komplext och komplicerat. Även om vi nu bara hade ett lokalt val – fast det är ju inte riktigt sant, vi pratar faktiskt om två lokala val på väldigt många olika ställen och där kan man ju diskutera den demokratiska aspekten ifall församlingen skall vara grunden – men som sagt, även om vi nu har ett lokalt val och om jag är bortrest valdagen, kanske jag skall ha rätt att rösta någon annanstans. Så vi måste bygga ett system. Det hade vi behövt göra under alla förhållanden. Så kostnader hade vi haft, och det är ingen som har redovisat någonting när det gäller kostnader för ett lokalt val, att bara ha de lokala valen.

Jag håller med om att valsystemet behöver ses över, för det här var krångligt. Men att då bara kasta sig tillbaka och gå tillbaka på ett gammalt system, som är odemokratiskt tycker jag, känns totalt tokigt. Det är att bara vrida klockan tillbaka, och jag tror vi behöver utvecklas, inte att gå tillbaka.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

CHRISTER ENGELHARDT:

Herr ordförande! Det är inte alltid negativt att begära ordet för andra gången, för jag tänker nämligen förkorta beslutsprocessen i morgon. Jag har lyssnat en hel del till de argument som har anförts och till dem som har argumenterat för reservation 2, och jag är inte sämre än att jag kan ändra mig. Så jag drar tillbaka mitt yrkande på min motion 2002:105 och instämmer i sådant fall i yrkandet på bifall till reservation 2.

SIGVARD OLSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag skall inte bli långrandig här för jag har förmågan att höra vad andra sagt. En sak är fullständigt klar. Jag kan inte delta i helgonförklaringen av gamla valsystemet. Tidigare val var en skymf för oss medlemmar i Svenska kyrkan. Själv tillhör jag en liten församling där kyrkostämman fortfarande fungerar, och det är precis som en herre vid namn Sven-O Karlsson säger: man går dit och väljer in sig själv. Det är ett enkelt sätt och det funkar alltid.

Kostnaden för valen, ja jag höll på med kommunala val i cirka 30 år och vi har handlagt betydligt större antal väljare till betydligt lägre pris, om vi får säga så i den här församlingen. Så något fel är det väl på priset och inte på systemet. Vi måste alltså titta på kostnaden.

Jag tycker det är självklart i en kyrka och i en församling att medlemmarna direkt utser sina företrädare på olika nivåer. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och tackar för ordet.

TOMAS FORSNER:

I en demokrati handlar det också om att lyssna på gräsrotterna. Den kommentar som jag har fått omkring kyrkans valsystem är ibland tystlåten och den består bara av det här. (...) alltså en skakning på huvudet, eftersom det inte går fram på bandupptagningen och då får jag uttrycka det. Och så säger de: Det kan väl inte fortsätta en gång till? Vad skall jag svara då med tanke på vad jag hör i debatten? Jo, jag får skaka på huvudet och säga: Jag tycker inte så. Men jag nickar och säger: Ja, naturligtvis fortsätter det för en majoritet finns bakom, och det är de som har blivit valda i det här nya valsystemet. Och det är så tongångarna går i dag.

Det gjordes en teologisk analys före, sägs det. Men det blev inte beslut utifrån den, tydligen. Varför tog man inte hänsyn till tankegångarna då? Har vi starkare förhoppningar till en teologisk analys nu? Vad kommer det att innebära i praktiken? Att vi får många olika förslag att välja på och kunna hitta vårt eget förslag i alla fall. Jag tror vi måste gå djupare och kunna våga peka, att det här stämmer med kyrkoordningen, det här stämmer inte med kyrkoordningen. Vad som är grundläggande då är vilken demokrati det handlar om. Är det kyrkomedlemmarnas relation till stift och riks det handlar om eller är det församlingarnas relation till stift och riks? Där tror jag den viktiga klon ligger, och där är skillnaden mot ett kommunalt eller statligt system. Det handlar inte om att ta genvägar i demokratin utan det handlar om att se vilken organisation man arbetar inom. Jag kan fortfarande inte förstå att man så klankar ner på denna indirekta demokrati, när man själv använder den inom sina egna partier. Man

har godtagit ett sådant system som ett bra och praktiskt och tydligen också enkelt och billigt system att föra fram sina egna företrädare.

Det här är ingen idealisering av förhållanden för det gamla systemet utan jag tror det kan utvecklas utifrån den nya kyrkoordningen och att det inte skall bli så stor främlingskänsla för våra kyrkomedlemmar i församlingarna i förhållande till vår beslutsapparat. Att vi kan lägga det i händerna på de lokalt valda, de förtroendevalda, och att nomineringen sker i församlingarna i stället för som nu kanske i högre grad i partilokalerna. Tack.

NILS GÅRDER:

Anledningen till att jag begärde ordet en gång till var att jag kände ett behov att tydliggöra att det alltså inte är tal om att nu rösta om ett ändrat valsysteem, utan reservation 2 som jag ansluter mig till ger ett handlingsalternativ. När vi i morgon skall trycka på voteringsknapparna och placera oss i röstprotokollets ja eller nej handlar det om, om man är beredd att låta Kyrkostyrelsen lägga fram ett alternativt förslag som möjliggör att vi nästa år, när vi måste ta ställning i frågan, har två handlingsalternativ, eller om vi redan nu vill utesluta det andra handlingsalternativet, som jag är övertygad om i vart fall ur ekonomisk synpunkt är otvivelaktigt bättre.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 56

Kyrkomötet 2002
Onsdagen den 23 oktober

63 § Den svenska evangelieboken

LOTTA VAHLNE WESTERHÄLL:

Herr ordförande! Kära kyrkomötesdeltagare! Jag skulle alltså vilja föreslå en ordningsfråga. När det gäller moment 1, Beslut om en ny evangeliebok, menar jag att det momentet lämpligen bör komma sist. Det bygger på två motioner som båda går ut på att innevarande års kyrkomöte inte skall fatta beslut om evangelieboken. Jag menar att logiskt sett bör man ha gått igenom alla de kommande så att säga materiella momenten först och sedan är man då beredd att ta ställning till om vi skall fatta beslut om evangelieboken nu i år eller inte. Det är alltså för diskussionens skull, menar jag, lämpligt att vi gör den rockaden. Tack.

JOAKIM SVENSSON:

Herr ordförande! Jag måste säga att jag har exakt motsatt uppfattning. Det är väl bättre att vi först fattar beslut om huruvida vi skall fatta beslut i dag, innan vi ger oss in i detaljinformationen. Därför yrkar jag på det förslag som ligger.

ROLF FORSLIN:

Ja, herr ordförande! Jag måste hålla med Joakim att den frågan måste tas upp först, annars kanske vi sitter och diskuterar en hel dag och sedan beslutar att vi inte skall ha någon evangeliebok. Det verkar ju rätt så meningslöst. Det måste väl vara en inriktning på att vi skall ha en ny evangeliebok. Sedan får vi diskutera innehållet. Annars kan det bli alldeles galet, tror jag.

TOMAS FORSNER:

Jag måste hålla med Lotta Vahlne Westerhäll i detta. Om vi diskuterar de faktiska sakerna i det här dokumentet och förslaget, kanske insikten kommer att det här är så mycket att vi måste bida tiden. Då kan den diskussionen komma i slutet, när vi har tittat över alltsammans. Vi har faktiskt inte möjlighet att först behandla frågan om vi skall behandla den och sedan klubba det, och därefter se om vi skall diskutera det, utan vi måste diskutera alltsammans för i morgon tar vi ställning till om vi skall behandla frågan nu i år.

Därför är den ordning som Lotta föreslog den logiska ur behandlingssynpunkt.

GUNNAR PRYTZ:

Herr ordförande! Det låter logiskt att man först skall fatta beslut till slut, men det är ju inte det det står, utan det står att vi behandlar momenten i den ordning de kommer upp i betänkandet. Så det handlar inte om att fatta beslut, om någon tänkte att det var så, utan att vi behandlar de två sidorna som handlar om detta. Därför är det logiskt att följa den ordning som presidiet har lagt.

Moment 1, Beslut om ny evangeliebok

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Jag vill tala väldigt starkt för att Kyrkomötet inser att det är nu, vid det här kyrkomötet, vi skall ta förslaget till en ny evangeliebok. Det hör till en evangelieboks karaktär, med en oändlig massa bibeltexter och många böner, att ett sådant för-

slag aldrig är helt rätt eller helt fel, utan att det alltid är en process. Någon gång måste man känna att nu är det här genomarbetat på ett sådant sätt att vi måste bestämma oss. Jag upplever att vi har nått den punkten.

Precis det förslag som utskottet nu lägger till Kyrkomötet har givetvis inte varit ute hos församlingarna för remiss. Men det ligger också i sakens natur att man kan byta texter, man kan resonera si eller så, och det finns många texter i Bibeln som också hade kunnat vara med. Här ligger ett förslag där vi, om Kyrkomötet bestämmer sig för att vi skall ha en ny evangeliebok, kan få en diskussion med lugnt och sakligt engagemang i de enskilda punkterna och vi undviker ett taktiskt användande av oklarheter på vissa punkter till att välta hela möjligheten att få en ny evangeliebok.

Ett väl genomarbetat förslag har varit ute på remiss, som ni alla vet, och de synpunkter som då kom från hela Svenska kyrkan har arbetats in i den fortsatta processen. Sedan har mycket konstruktivt skett genom Kyrkostyrelsens försorg och också genom utskottets arbete, där alla har haft möjlighet att bidra på olika sätt. Läro-nämnden har följt detta väldigt noga och känner att vi har nått en punkt då vi med glädje och frimodighet kan anta en ny evangeliebok. De som tänker sig att vi skall vänta tills vi har också en ny bönbok och en ny handbok färdiga tänker helt fel, för det kommer vi aldrig att kunna klara. Det förstår vi bara av att se hur arbetsbelastade vi blir av en kyrkans bok. Vi kommer aldrig att komma i ett läge där vi kan ha alla tre vid ett tillfälle och anta dem, utan vi behöver ta dem en och en, lära för varje process och använda det i det fortsatta liturgiska arbetet.

Så jag stöder utskottets förslag, att vi tar en evangeliebok nu i Kyrkomötet 2002 och gör det med tillförsikt om att vi får en god och bra evangeliebok efter kommande diskussioner och de beslut som Kyrkomötet kommer att fatta.

NILS GÅRDER:

Herr ordförande! Jag har själv inget annat förslag när det gäller helheten än det ärkebiskopen redovisat, nämligen att vi vid detta kyrkomöte skall fatta beslut om evangelieboken. Men att jag begär ordet här har att göra med den punkt som vi senare skall komma till, nämligen textvalet. Jag har skrivit en motion och vidare utvecklat den i en artikel om min syn på värdet av att behålla nytestamentliga texter om äktenskapet i någon del i evangelieboken. Jag skall nu inte föregripa den diskussionen, men jag har en uppfattning om handläggningsordningen som är följande.

Även om jag själv tycker att mitt förslag till alternativa texter är genomarbetat, så gott jag har kunnat, tycker jag ändå man kan tveka över att bifalla en motion som inte har varit föremål för, som jag ser det, ett riktigt utskottsarbete i den delen. Därför menar jag att jag skulle vilja att Gudstjänstutskottet gavs tillfälle till en kort, förnyad behandling av frågan om texterna för den tjugonde söndagen efter trefaldighet, genom att Kyrkomötet nu skulle besluta att återremittera ärendet till Gudstjänstutskottet i den delen, för att överväga om införandet av nytestamentliga texter om äktenskapet för den tjugonde söndagen efter trefaldighet. Jag tänker mig att det skulle gå till så att utskottet fick tillfälle att sammanträda i morgon och att beslutet i den delen därför skulle fattas på fredag, eller på annat sätt som presidiet skulle finna lämpligt. Jag skall inte föregripa själva argumentationen i sak, men jag vill alltså framställa det yrkandet som ett handläggnings sätt i den delen.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Som jag ser det finns det ingen anledning att bryta ut en frågeställning som ligger Nils Gårder varmt om hjärtat och begära en handläggningsordning utifrån den. Det finns ju många andra frågor som kan föranleda att utskottet behöver sam-

manträda. Jag kan stödja Nils Gårder att det är en självklarhet, att om Kyrkomötet här beslutar sig för någonting som avviker och det måste komma in andra texter, att utskottet då måste sammanträda. Då får vi ändra på planerna och fatta beslut på fredag. Då känner jag också att Läronämnden behöver sammanträda parallellt med utskottet. Det finns andra punkter i hemställan som gör att just samma sak kan ske som vad gäller den tjugonde efter trefaldighet. Men det är först efter att vi har diskuterat och sett var Kyrkomötet står som den handläggningsordningen egentligen bör beslutas. Vi bör ha en öppenhet för den, givetvis.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Ja, vi synes ju vara ense i sak. Jag bara uppfattar det som en skyldighet att vid det här tillfället ge till känna att man begärde en återremiss i den delen. Det kan självfallet ske i vilken del som helst, men eftersom denna har varit så uppenbart föremål för olika uppfattningar vill jag säga det nu.

ORDFÖRANDEN:

Då kan det finnas skäl att notera att, eftersom en återremiss under den andra delen av Kyrkomötet skulle innebära ett avsteg från arbetsordningen, det ligger på ordföranden i så fall att ta ett initiativ till ett sådant avsteg. Sedan är det med kvalificerad majoritet som Kyrkomötet skall besluta. Det är det rätta. Jag ger mig på detta sätt själv ordet när jag säger att jag för närvarande inte har för avsikt att föreslå detta. Men jag har lyssnat noga på vad ärkebiskopen har sagt om helheten och hur vi ser på det totala och då kan det finnas anledning att fundera på att rucka även på tidsordning och annat. Men för närvarande har jag lyssnat in yrkandet och funderar på min möjlighet att föreslå Kyrkomötet en förändring, eller ett avsteg från gällande arbetsordning.

JOAKIM SVENSSON:

Herr ordförande! När kommer den? Varför får vi inte snart en ny evangeliebok? Den nuvarande evangelieboken går ju inte att använda. Se där några exempel på tilltal och tillrop som jag aldrig har fått hemma när jag firar gudstjänst, och det gör jag i två olika församlingar, huvudsakligen på vintern i stan i en församling i Göteborg och på sommaren i en församling utanför Kungsbacka. Nu kanske inte detta är ett statistiskt urval och ni kanske tycker att jag umgås i fel kretsar, men jag skulle ändå vilja påstå, att jag inte har upplevt att det finns något tryck eller någon stor efterfrågan efter ny evangeliebok ute i Svenska kyrkans församlingar. Däremot finns det många praktiska invändningar mot att vi skall fatta beslut så snabbt som vi nu gör. Visst har vi fått en ny översättning av Gamla testamentet, men det kan väl inte i sig vara en anledning till att ändra så mycket som vi nu gör i det liggande förslaget.

Enligt min mening finns ett antal goda skäl att vänta med beslut. Oavsett ärkebiskopens tidigare inlägg skulle jag vilja säga att ekonomiska skäl kan vara ett sådant. Skall vi verkligen tvinga våra församlingar att lägga ner resurser på att köpa in nya psalmböcker, när vi vet att vi snart kommer att fatta beslut om en ny kyrkohandbok? Demokratiska skäl är ett annat. En avgående kyrkostyrelse lämnar ett förslag mitt i sommaren till ett nyvalt kyrkomöte som skall skriva motioner och yttra sig över detta före den 1 augusti. Vi har sedan av ekonomiska skäl ett förkortat kyrkomöte som på fyra dagars utskottsbehandling skall behandla en mängd motioner, och enligt de rykten jag har hört ifrån utskottets behandling är det så, att många av de motioner som behandlat texter inte ens har hunnit diskuteras.

Man kan ange pastorala skäl. Det finns vad jag kan förstå många kyrkokristna som använder evangelieboken i sin dagliga andakt. Vill de verkligen ha så stora föränd-

ringar i evangelieboken? Det finns också samhälleliga skäl. Vi upplever hur samhället förändrar sig allt snabbare, utvecklingen går mot att ständigt ändra lagstiftning och regleringar, nyheter kommer hela tiden. Vår evangeliebok är bara 20 år gammal. Skall vi ansluta oss till den samhällsutveckling som är, med en snabb utveckling och ständiga krav på förändringar, eller skall vi som kyrka kunna erbjuda någonting annat?

Det föreligger enligt min mening alltså inte någon brådska. Låt oss fundera och tänka igenom det här, så att det blir på alla sätt en väl genomtänkt ny evangeliebok när vi tar den. Det finns faktiskt det alternativet att bara sätta in den nya översättningen av Gamla testamentet i den befintliga evangelieboken.

Därför yrkar jag bifall till motion 2002:121.

BRITTA OLINDER:

Ordförande och vänner i Kyrkomötet! Ett genomarbetat förslag? Det är inte genomarbetat ute i församlingarna. Det är lätt att säga att det är genomarbetat för dem som har hållit på med det under lång tid. Men processen behöver få sin tid ute i församlingarna också bland de människor som skall läsa och predika över texter och läsa böckerna och, som Joakim sa här, också för alla de människor som använder evangelieboken som andaktsbok.

Det är sant att det förra förslaget var ute på remiss, men det här är ju ett väsentligt omarbetat förslag. Här har vi frågan om demokrati också. Vad är en sann demokrati? Är det att köra över församlingarna och alla människorna där, så att de inte får vara med om den här processen som vi tycker är bra, god och nyttig? Låt den få lite mera tid. Vad skulle vi förlora på att låta det ta lite längre tid? Jag menar, bara ett år skulle ju göra skillnad så att församlingarna kunde känna att de var med om det här. Vi är ju ändå inte färdiga med någon ny psalmbok.

Jag yrkar bifall till vår motion från Öppen kyrka, 2002:124.

ERIC MUHL:

Kyrkomöte! Ordförande! Biskopar! Med anledning av tidigare talare vill jag också understryka vikten av att vi väntar med beslut. Fler skäl som talar för detta är att 1986 års evangeliebok historiskt sett nog kommer att framstå som ett provisorium, eftersom det var i glappet mellan det översättningsarbete som pågick och tills det blev klart. Den evangeliebok som vi nu kommer att ta beslut om kommer antagligen att gälla för mycket längre tid framöver, och därför finns det anledning att tänka till kring de här frågorna och inte ta ett förhastat beslut. I det förslag som ligger är det otroligt stora förändringar i de gammaltestamentliga läsningarna, som ger ett intryck av att det är ett hastverk.

Med tanke på, som jag sa, att det kommer att bli ett mycket längre spann innan vi får chans att jobba med de här frågorna nästa gång yrkar vi på avslag i enlighet med den motion som ligger från Britta Olinder med flera, 2002:124.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ordförande! För det första är det Kyrkomötet som har begärt den nya evangelieboken. Det är alltså inte något taktiskt spel från någon kyrkostyrelse, utan vi har försökt förverkliga Kyrkomötets begäran om den här nya evangelieboken med anledning av Bibel 2000 och med ett antal tilläggsönskemål.

För det andra är det viktigt att vi inte tar till överord här om odemokratiska processer och otroligt stora förändringar. Det blir mycket textsidor när man ändrar den minsta lilla rad, men sakligt sett är ändringarna i förhållande till evangelieboksgruppens förslag som var ute, till exempel av gammaltestamentliga texter, inte alls så otro-

ligt stora som det sägs. Det räcker att man byter en text för att det skall bli mycket text eller att man skall ändra några formuleringar i kollektbönen Dagens bön för att det skall bli så. Jag vill också lägga till den ekumeniska dimensionen. Vi är inte ensamma om detta. Det är *Den svenska evangelieboken* det handlar om och det bör också vägas in i den här punkten 1.

ERIC MUHL (REPLIK):

Det har inte varit tal om att jag skulle hävda att det var odemokratiska metoder. Så hoppas jag inte att det framgick. Däremot är det ju så att evangelieboken innehåller otroligt många bra saker som jag är tillskyndare av, men jag tycker att man bör få ta ställning till eller få arbeta igenom det gammaltestamentliga materialet något mera.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Jag ber dig om ursäkt. Det hängde efter från Britta Olinder, och det var ett stort fel att i min replik till dig vara upptagen också av den känslan.

ALVE SVENSSON:

Ordförande, biskopar och kyrkomötesledamöter! Jag har som ordförande i Gudstjänstutskottet bett dess förre ordförande Glenn Håkansson att företräda utskottet här. Men jag vill ändå få tillfälle att nämna för er lite grand, med anledning av Nils Gårders förslag, hur jag själv upplevde arbetet i utskottet.

Jag upplevde att vi på ett tillfredsställande sätt kunde behandla ärenden rörande söndagarnas namn och teman och övriga skrivelser och motioner som vi hade att ta ställning till. Det som kom i kläm tyckte jag var behandlingen av bibeltexterna. Jag upplevde starkt att vi fick för kort tid för en så viktig sak. Vi fick en extra dag. Den 9 oktober var utskottet samlat för att arbeta enbart med Dagens bön. Den dagen upplevde vi, kan jag säga för hela utskottet som var samlat, som en mycket positiv dag, då vi i lugn och ro fick ägna oss åt att ta ställning till olika förslag angående Dagens bön. Så för min personliga del – nu talar jag inte för utskottet utan för min personliga del – så hade jag sett det som välkommet om utskottet hade fått mer tid att arbeta med förslagen till texter. I sanningens namn skall dock tilläggas, att just tjugonde söndagen efter trefaldighet hade vi uppe till behandling. Tack för ordet.

JOHANNES HELLBERG:

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Det sägs att det inte är så stora förändringar mellan det förslag som gick ut på remiss och det förslag som nu föreligger. Det må vara sant. Det finns dock en stor skillnad, och det är att man som något helt nytt i luthersk tradition inför apokryfer i evangelieboken. Jag skall inte föregripa sakt Diskussionen, men jag menar att församlingar och andra remissinstanser bör få chans att reagera på ett så kraftigt förändringssteg som detta innebär. Det är ett stort steg och därför bör detta förankras bland folket och inte bara i Kyrkomötet.

BISKOP CAROLINE KROOK:

Ordförande! Några få ord om den demokratiska processen inför antagandet av en ny evangeliebok och inför det antagandet att vi så småningom också kommer att ta en ny kyrkohandbok och en ny bönbok. Det här förslaget har varit ute på remiss och det finns förändringar i det. Men vi kommer också ganska snart att arbeta med den nya kyrkohandboken och den nya bönboken, och det är oerhört viktigt att församlingarna får tid och kraft att arbeta med det. Erfarenheterna har visat att ha alltför många bollar i luften blir svårt också för en församling, till exempel om det här nu skulle gå

tillbaka samtidigt som vi arbetar på något annat. Det blir en trötthet på de här remisserna, att det aldrig är färdigt och att man håller på att arbeta med det. Det vore för församlingarnas skull väldigt skönt, menar jag, att vi nu har den nya evangelieboken och att vi sedan får lägga kraften på ett väldigt, väldigt brett och långvarigt remissförfarande vad gäller våra nya gudstjänstordningar. Att inte ha de här två bollarna i luften samtidigt utan lämna det här för nästa arbetsmoment. Annars kommer vi att fördröja det här kanske över en tioårsperiod innan vi är färdiga med alla tre böckerna och det kommer att ta väldigt mycket kraft ifrån oss.

Jag tror det är viktigt att vi tar beslutet om en ny evangeliebok, även om det skulle bli så att vi på vissa punkter, efter den diskussion vi i dag kommer att föra vad gäller till exempel apokryferna eller någonting annat, finner att Kyrkomötet skulle göra förändringar i den. Det är väl möjligt att vi gör det, men själva beslutet om en ny evangeliebok är viktigt att det sker nu, just för demokratins skull. Tack.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Beslutet om ny evangeliebok är viktigt och vi hoppas det skall kunna bli i utskottets riktning, nämligen att vi kan fatta beslut om en ny evangeliebok. Vi har funnit i utskottet att Kyrkostyrelsens förslag är mycket väl genomarbetat. Det har behandlats nu i utskottet, men innan dess vet vi att evangelieboksförslaget varit ute på remiss. Det var ett stort intresse för denna remiss. Remissvaren var positiva. Kyrkostyrelsen tog hänsyn till de förslag till förändringar som fanns i remissvaren och utarbetade ett förslag som vi nu har arbetat med i Gudstjänstutskottet. Och nog tycker vi att detta är ett demokratiskt sätt att arbeta på. Visserligen finns det vissa förändringar. Utskottet har också kommit med förändringar, men vi är här en demokratisk församling med förtroendevalda ur Svenska kyrkan, så nog tycker jag och utskottet att detta har behandlats på ett demokratiskt sätt.

Det är också viktigt att vi får komma till beslut nu, därför att vi också har ett ekumeniskt ansvar. Vi hörde när Kyrkomötet inleddes i september företrädaren för Svenska Missionsförbundet, som uttryckte en längtan efter att få den nya evangelieboken. Det finns också en längtan ute i församlingarna. Många församlingar är ju mycket ambitiösa, stencilerar upp varje söndag den gammaltestamentliga texten och tänker: när skall vi slippa detta och kunna få en evangeliebok?

Vi har alltså i utskottet varit eniga om att tiden är inne att fatta beslut nu. När det gäller tidpunkten för evangeliebokens brukande har utskottet menat att det rent praktiskt vore bättre att evangelieboken togs i bruk första söndagen i advent 2003. Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och alltså avslå motionerna 2002:121 och 2002:124.

JOAKIM SVENSSON (REPLIK):

Herr ordförande! Demokrati är ju ett svårt ord, så vi kanske inte skall använda det. Men tidspress tycker jag i alla fall vi alla kan vara överens om att det har varit under Kyrkomötet när utskottet behandlat den här skrivelsen. När det gäller frågan om ekumenik tycker jag, att det är väl roligt om nu Svenska Missionsförbundet och andra samfund kan ansluta sig till vår evangeliebok. Men det kan knappast vara ett motiv för oss här i vårt beslut, att vi skall fatta beslut för att de vill ha en ny evangeliebok. Det måste väl vara så att vi fattar beslut om vår evangeliebok och att man sedan för ekumeniska samtal. Så det tycker jag inte är ett skäl eller ett motiv. Möjligtvis kan det vara en positiv effekt i efterhand.

GLENN HÅKANSSON (REPLIK):

Jag bara nämnde detta. Det är klart att det inte är Svenska Missionsförbundet som bestämmer när vi skall anta en evangeliebok, men det är också många församlingar i Svenska kyrkan som längtar efter den.

Sedan beträffande behandlingen av bibeltexterna var tidspresen hård. Men det framkom heller inte några direkta önskemål att vi närmare skulle penetrera texterna så som vi gjorde med Dagens bön. Hade det kommit fram ett sådant förslag är det möjligt, att utskottet hade tyckt det var okey att göra det. Men det kom inte något sådant konkret förslag.

JOAKIM SVENSSON (REPLIK):

Tack. Det var bara det jag ville höra.

ERIC MUHL:

Jag har så mycket handlingar i demokratins namn att jag missade numret på min egen motion som jag skrivit under. Det var 2002:124 som jag yrkar bifall till och inte 2002:121. Tack.

Beslut i denna del av ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 77.

Moment 3 och 4, Sön- och helgdagarnas namn, Sön- och helgdagarnas ämnesrubriker

LARS EKBLAD:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservation 2 angående domssöndagens benämning. Det är inte som det står i texten, bifall till motion 2002:120, utan jag menar att domssöndagen skulle kunna heta *domssöndagen* eller *Kristus konungens dag*. Det finns skäl, tycker jag, att tyda domssöndagen i den riktningen. Den är ett problem för många människor som tycker att vi alltför mycket i kyrkan talar om dom. Men om vi gör det tillägget fokuserar vi på vem det är som är domaren, nämligen vår herre Kristus konungen. Den motivkretsen finns på första söndagen i advent också. Vi sjunger i många psalmer i psalmboken om Kristus, konungen som kommer. Och på det här sättet bildas en fin båge mellan kyrkoårets sista dag och det nya kyrkoårets första dag. Ordningen är möjlig enligt Läronämndens yttrande, och vi har många andra kyrkor som vi står i nära ekumenisk relation till som använder det uttrycket för den här dagen, Kristus konungens dag, bland annat den anglikanska kyrkan som vi delar gemenskapen med i Borgågemenskapen. Jag tror att det skulle bli lättare för människor att förstå den här söndagen om vi öppnade den möjligheten.

Alltså är mitt förslag att vi kallar domssöndagen för *domssöndagen* eller *Kristus konungens dag*. Tack.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Fru ordförande! Kyndelmässodagen heter ju också jungfru Marie kyrkogångsdag, eftersom evangeliet handlar om hur Maria och Josef frambar Jesus i Jerusalems tempel i enlighet med Mose lag. I söndagens namn kallas alltså templet för kyrka, och det är naturligtvis en anakronism. Det fanns ju ingen kyrka när Jesus var spädbarn utan först efter hans uppståndelse. Man brukar kalla den pingstdag när den helige Ande utgöts för kyrkans födelsedag. Men en sådan anakronism, att man kallar templet för kyrka, borde vi väl kunna passera. Namnet är gammalt och inarbetat.

Men vid förra årets kyrkomöte antog vi dokumentet *Guds vägar* om relationen mellan kristendom och judendom och om hur vi ser på det gamla förbundets fortsatta gil-

tighet. Om man då oreflekterat kallar templet för kyrka, är det då inte uttryck för någon slags ersättningsteologi, något som vi enligt vårt beslut förra året skall vara återhållsamma med? Jag tycker att jag i min motion 2002:146 hade goda läromässiga skäl för en förändring av söndagens namn till lämpligen *jungfru Marie tempelgångsdag*.

Vad säger då Läronämnden om tempel och kyrka och om det gamla och nya förbundet? De säger ingenting. Jag kanske har missförstått alltihop, men jag trodde att frågan om tempel och kyrka hade läromässiga implikationer. Hur motiverar då utskottet sitt avslagsyrkande? Inte alls, inte ett enda ord. De bara buntar ihop ett antal motioner och säger att det är avslag. Jag tror att arbetsituationen för Gudstjänstutskottet har varit sådan att de inte har hunnit gå igenom alla motioner ordentligt, och det har jag naturligtvis förståelse för. Men nu har vi möjlighet att ta bort ett stycke tveksam teologi ur evangelieboken, och det tycker jag vi skall göra.

Fru ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2002:146, vilket innebär att kyndelmässodagens andra namn blir *jungfru Marie tempelgångsdag*.

FREDRIK SIDENVALL:

Vad minnet är för individen är traditionen för kyrkan. När individen tappar minnet blir det ett handikapp. Om kyrkan förlorar traditionen blir hon också lätt förvirrad. Därför är det värdefullt och viktigt att vi i det här arbetet är varsamma om kyrkans tradition.

En av de i lång tid förankrade söndagarna långt tillbaka i kyrkans historia är den tionde söndagen efter trefaldighet med det lite kärva budskapet *Förspilda tillfällen*. Kyrkan kan välja att endast vara terapeutisk och bekräftande, men hon har också en kallelse att vara salt och ljus här i världen och väcka människor till besinning. I vår kyrka finns många exempel på tillfällen både att ta emot Guds nåd och utöva kärlek mot människor och ett sådant tema försvarar sin plats i kyrkoåret. *Nådegåvorna* är föreslaget som alternativ. Det är viktigt, men jag tror att det är viktigt att det behandlas integrerat. Nådens gåvor är inte i första hand tänkta som en bekräftelse för den egna personen, utan de skall vara insatta i tjänst. Därför passar de utmärkt att ta upp till exempel på söndagen septuagesima under temat *Nåd och tjänst*. Att ha en söndag om nådegåvor utan att ha med texten Jesaja 11 om Herrens ande som är över mig med visdom och förstånd, råd och kraft, Herrens kunskap och fruktan, då har man tappat bort något av det viktigaste.

Sedan vill jag passa på att beträffande domssöndagen säga: vill man ha ett evangeliskt perspektiv är det inte Kristus konungen utan Kristus brodern som man skall ha in där. ”Domen fruktar jag väl stort, ty jag haver illa gjort. Men den trösten jag ej glömmer, att min broder Jesus dömer.”

Och beträffande templet: vad betyder kyrka? Det betyder ”de som tillhör Herren”. Det är klart att vi som kristna tror att gamla förbundet tillhör Herren. Det här är ju att verkligen sätta en mur mellan det gamla och det nya förbundet. Det är klart att det är en underbar bekännelse som den lutherska kyrkan alltid har haft, att vi tror att kyrkan grundades den dag då det första evangeliet förkunnades, nämligen det om kvinnans säd som skall sönderkrossa ormens huvud, det första evangeliet som gavs till Adam och Eva. Sedan den dagen har Kristi kyrka funnits i världen, frälsningens kyrka.

Jag yrkar med särskild hemställan att vi bejakar utskottets hemställan med den förändring som innebär att tionde söndagen efter trefaldighet får rubriken *Förspilda tillfällen*.

LARS EKBLAD (REPLIK):

Fru ordförande! Jag förstår att Fredrik Sidenvall gärna vill försvara domssöndagen som den står där med sitt enda namn. Men Fredrik inledde med att tala om kyrkans tradition. Över huvud taget är benämningen domssöndagen inte särskilt gammal i kyrkans tradition, någon gång från början på 1900-talet. Men däremot är det så i det större kyrkosammanhanget och ekumeniska sammanhanget att det är Kristus konungens dag som är traditionen för kyrkoårets sista dag och som alltså bygger en båge, en relation till det kommande nya kyrkoåret.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Fru ordförande, nu blev jag ännu mer förvirrad om det i själva verket var en kyrka som Jesus frambars i, Jerusalems tempel. Det är möjligt att man ur frälsningshistoriskt perspektiv kan säga så, men i normalt språkbruk får vi ändå säga att kyrka, som visserligen betyder ”de som tillhör Herren”, nämligen Herren Kristus, att den inte uppstod förrän efter Jesu uppståndelse och andens utgjutande, så jag vill nog vidhålla min synpunkt. Men detta visar ytterligare en gång att det kanske hade varit bra om Läroämnden hade sagt någonting om detta.

Bifall till motion 2002:146.

OLA ISACSSON:

Fru ordförande! Ledamöter av Kyrkomötet! Jag kommer att sluta med att lägga fram ett särskilt förslag, där jag föreslår att den söndag som följer efter Kristi himmelfärdsdag får namnet sjunde söndagen i påsktiden eller söndagen före pingst. I det förslag som evangelieboksgruppen framlade hade denna söndag namnet sjunde söndagen i påsktiden. Evangelieboksgruppen fann det angeläget att framhålla påsktiden som något stort och gemensamt, att påsktiden inte slutar med påskdagen.

När det nya förslaget hade kommit hade denna söndag bytt namn till söndagen före pingst. Man påpekade det pedagogiska att stärka pingstens ställning. Jag kan bejaka det pedagogiska, men det är ändå på det sättet att när man gör så här, bryter man mot en av de få saker som kristna människor över nästan hela världen är överens om, nämligen påsktidens omfattning. Det är ett av de absolut äldsta elementen i kyrkoåret att påsktiden omfattar femtio dagar, att tiden mellan påsk och pingst är något sammanhållet, något helt, där Kristi uppståndelse, andens utgjutande, Kristi återvändande till fadern hör samman med varandra. Det har varit något helt, och så är det i de flesta kyrkor i världen. Här ämnar Svenska kyrkan avvika.

Dessutom är det på det sättet att påsktiden, de femtio dagarna, anknyter oss till judendomen. Inom judendomen är dessa femtio dagar mellan påsk och pingst något alldeles särskilt. Det som händer på påskdagen i den judiska påsken fullbordas i pingsten. Vi skulle avskära oss från våra judiska rötter om vi antog en påsktid som omfattar tiden fram till och med Kristi himmelfärds dag i stället för den påsktid som är den urkyrkliga, nämligen femtio dagar.

Mitt yrkande: den söndag som följer efter Kristi himmelfärds dag får namnet sjunde söndagen i påsktiden eller söndagen före pingst.

TORSTEN JOSEPHSSON:

Fru ordförande: Ärade ledamöter och biskopar! Jag tillhör dem som står här i dag med lite sorg, därför att jag tillhörde dem som förspille tillfället när jag i den väldiga pappersmängden vi fick inte hann motionera om söndagen *Förspilda tillfällen*. Det blev för mig, fru ordförande, mera allvarligt än att bara flytta på en söndag, och det blev särskilt svårt därför att jag som aktiv i den förnyelserörelse som finns i kyrkan

sedan många år var väldigt glad över att andens gåvor, nådegåvorna, får en större plats. Men jag menar dock i motsats till någon motionär att det inte är farligt att få in dessa texter. Tvärtom bör missbruk till höger eller vänster vid andens gåvor mötas med rätt bruk och god undervisning. Därför har jag ett problem, som ju gäller många av oss här, och jag återkommer senare i dag när det gäller textvalet. Men jag vill ändå få säga: det är smärtsamt hur svåra dessa texter är mitt i sommaren. Jag hörde någon kyrkoherde som sa det på västkusten. Det är svårt att predika över detta.

Men det är väl ändå inte så – och nu vänder jag mig särskilt till Läronämndens ledamöter inklusive biskoparna – att vi förspiller våra tillfällen och att texter om nådatiden, och att den kan ta slut också för vår kyrka och vårt land, kan tonas ner och att en söndag med sådana allvarliga texter hoppas över. Jag tittade efter, och det finns nästan ingen av de texterna som har fått plats på någon annan söndag. Jag menar, kära biskopar, övriga här, lekmän och presidium, att vi inte får förspilla tillfällen och i profetisk klarsyn våga säga när nådatiden kanske är slut för vårt västerland och för våra kyrkor. Då menar jag, och jag har tyvärr inget yrkande att ersätta det med men jag vill ändå ha det sagt här till Kyrkomötet, för jag ville inte förspilla detta tillfälle att påpeka för alla: försök, utskott eller vilka ni är som skall jobba med det, att på något sätt ta in texterna och den här söndagens budskap på annat sätt. Jag tillhör en frivilligrörelse i kyrkan och vi byggde inte alltid på texterna, men ju äldre jag har blivit ju gladare är jag i kyrkoåret och i evangelieboken. Så vi får väl som väckelserörelse ha in det på ett extra väckelsemöte, om förspillda tillfällen, för de finns som en risk för oss alla, också mig. Tack.

PER INGVARSSON:

Jag vill tala för reservation 1 och reservation 2. Reservation 1 handlar om söndagen före pingst. Jag tycker precis som Ola att det är olyckligt att man har ändrat evangelieboksgruppens förslag, där söndagen skulle heta *sjunde söndagen i påsktiden*. I och med att man i utskottet också har ändrat så att *bönsöndagen* numera bara heter bönsöndagen, som annars skulle hetat *bönsöndagen eller sjätte söndagen i påsktiden*, kan det nu upplevas som att påsktiden bara innehåller fem söndagar och slutar redan innan bönsöndagen. Vi får alltså söndagar i påsktiden, sedan kommer bönsöndagen, Kristi himmelfärds dag och söndagen före pingst. Tvärt emot evangelieboksgruppens förslag att man skall förstärka påsken har påsken blivit hälften så lång. Därför förordar jag reservation 1, där man vill att den sjunde söndagen i påsktiden i kommande evangeliebok benämns *sjunde söndagen i påsktiden*.

Sedan vill jag också tala varmt för den andra reservationen om *Kristus konungens dag*. Ordet dom när man införde domssöndagen i början på 1900-talet hade inte alls den negativa klang som det har i dag. Det märker man också i gamla bibelöversättningar där man i psaltarpsalmer kunde läsa, att ”bergen klappar i händerna för Herren skall komma och döma jorden”. När detta skrevs var detta inte i negativ betydelse utan i betydelsen att äntligen skall rättvisa skipas. Men för oss som läser detta tror jag att dom bara har den negativa betydelsen. Ett sätt att komma bort från detta, precis som Lars sa här, är att den här söndagen då i stället skulle kunna heta *domssöndagen* eller *Kristus konungens dag*. Då får vi en bra balans och det blir en jättebra kompromiss. Jag yrkar då att Kyrkomötet också går på reservation 2.

BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:

Fru ordförande! Jag vill rätt kraftfullt faktiskt stödja Hans-Olof Andréns förslag omkring jungfru Marie – som det är föreslaget – *kyrkogångsdag* till *tempelgångsdag*. Han ställde också frågan varför Läronämnden inte hade yttrat sig i frågan, och det har inte funnits tillfälle att gå igenom det i detalj. Jag kan bara säga att för min del var det –

för att anknyta till temat – ett förspilt tillfälle. Jag borde ha varit observant på den här frågan, inte minst utifrån långt arbete i det dokument som blev *Guds vägar*. Det skulle vara, som jag uppfattar det, en god sak eller rent av kanske en liten fjäder i hatten, om Svenska kyrkan kunde markera på den här punkten, inte för att det är tänkt att det är en slags ersättningsteologi, det tror jag inte, men det ligger väldigt nära till hands. Själv var jag inne på att det kanske kunde vara bra med *jungfru Marie tempelbesök* som den andra rubriken, men för att inte krångla till det ber jag alltså att med viss bestämdhet, och beklagande att jag inte observerade det här i tid, yrka bifall till motion 2002:146.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Ärade Kyrkomöte! Det är alltså fyra eller möjligtvis fem söndagar som vi samtalar om, och då vet ni att det är femtiofem ungefär som är utanför. Så det är viktigt att se att förslaget inte vacklar. Dessutom handlar det ofta om ”eller”, eller om rubriker.

Låt mig säga något först om domssöndagen. Läronämnden medgav inte bara, som Lars framställde att de sa att de kunde tänka så, utan de sa att domssöndagen ”med fördel” kunde få tillägget *Kristus konungens dag*. När det gäller *sjunde söndagen i påsktiden* eller *söndagen före pingst* är namnförslaget inte tänkt att så att säga kommentera hur lång påsktiden är. Det har blivit övertolkat i debatten. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig Olas förslag *sjunde söndagen i påsktiden* eller *söndagen före pingst*, men vi vet alla att pingst lever lite farligt och det kan vara viktigt att få in det redan där. I så fall bör man också göra tillägget när det gäller bönsöndagen och att man får det hela vägen. Vi skall kanske vänja oss vid att vi tar tillfället i akt att säga lite mer om söndagarna än att bara ha ett enda namn.

Jag säger som Biörn apropå tempelbesöket att jag gärna ser att vi ändrar oss där, inte minst med tanke på *Guds vägar* i fjol. Även om vi kan se det som kyrka, så blir det ju inte icke-tempel för det. Där kanske Läronämnden borde ha varit mer på alerten, Hans-Olof. Jag kan hålla med dig där.

När det gäller *Förspilda tillfällen* vet flera av er att jag blev prästvigd på de förspilda tillfällenas söndag och att många i Svenska kyrkan säger: Ja, då ser man hur det går! Nu är inte detta ett Kyrkostyrelsens påhitt utan evangelieboksgruppens förslag, då man gav oss ett bibelord just med nådegåvorna. Att man valde bort förspilda tillfällen först innehållsligt och sedan även rubrikmässigt var för att det faller ur ramen. Det är svårt att hitta något evangelium i själva detta. Alla andra rubriker har någonting av en positiv signal även där, så att säga, den positiva sidan finns. Men just förspilda tillfällen saknade detta i den gamla evangelieboken och därför kände vi ingen anledning att frångå vad evangelieboksgruppen hade tänkt. Tack, ordförande.

TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):

Käre ärkebiskop! Jag tillhör givetvis inte dem som tror att det var ett förspilt tillfälle när ärkebiskopen prästvigdes. Jag hade dessutom glädjen att ha ärkebiskopens far som min praktarlärare. För min del prästvigdes jag på annandag pingst, och det är klart att det har jag varit väldigt glad för när Guds ande verkar, att den är kvar.

Men jag vill gärna bara säga – och jag återkommer till texterna sedan – att jag förstår ert dilemma. Jag har talat med Lars Olov Eriksson som ordförande i arbetsgruppen och hört att det har varit svårigheter. Jag vill bara säga det här i Kyrkomötet, och jag tror att jag har stöd också av dig. Du har ju en farfars far som var väckelseledare i min hembygd i Blekinge, och väckelsens folk har alltid varit måna om att inte som lag

men som evangelium tala om ”förspill inte ditt nådatillfälle, det kan gå ifrån dig”. Jag återkommer till det i eftermiddag. Tack.

OLA ISACSSON:

Jag gläder mig över ärkebiskopen, att han tycks ansluta sig till det som jag menar. Jag vill alltså att kyrkoåret lever. Man får mycket, mycket gärna ändra på teman i kyrkoåret, man får byta texter. Kyrkoåret måste leva i sin tid och ta upp nya teman. Men jag menar ändå att det finns en punkt i kyrkoåret där man måste vara väldigt, väldigt försiktig och det är just påsktiden, därför att det är den tid som vi har gemensam med alla kristna människor över hela jorden. Jag tror att söndagar som bönsöndagen eller söndagen före pingst ger signalen att nu är påsktiden över. Det som står i rubriken ger signal till i vilken tid vi befinner oss i kyrkoåret. Det påverkar psalmval, det påverkar förkunnelse, det påverkar hur man tolkar texterna.

Därför skulle jag gärna, till det yrkande som jag redan har lagt, vilja göra tillägget att bönsöndagen får namnet sjätte söndagen i påsktiden eller bönsöndagen, så att man på det sättet har en helhet i påsktidens namn.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Det finns stor bredd i Svenska kyrkan. Det märker vi i debatten här och det vittnar också alla motionerna om. Vi har i utskottet noga behandlat dessa söndagar som nu har diskuterats, och vi har kommit fram till det förslag som nu ligger. Vi var också eniga om att vi vill få bort dubbelnamnen på söndagarna, så att man inte har exempelvis *Kristi förklarings dag* eller – vad blir det – *femte söndagen efter trefaldighet*, *apostladagen*, *midfastosöndagen* och *bönsöndagen*, utan att man bara har ett namn på dessa. När det vidare gäller namnen på söndagarna kan vi nämna att vi för *sexagesima* har dubbelnamn: eller *reformationsdagen*. Inte reformationssöndagen utan *reformationsdagen*. Vidare vet vi att *midsommardagen* har temat *Skapelsen* och söndagen efter är *den helige Johannes döparens dag*. Utskottet har också gjort vissa ändringar när det gäller söndagarnas tema. *Tjugoförsta söndagen efter trefaldighet* har enligt utskottets förslag kvar temat *Samhällsansvar* och *tjugoandra söndagen efter trefaldighet* temat *Frälsningen* som man ju hade tagit bort, men som utskottet då tagit in. Det visar att vi har lyssnat på vissa motioner som har förelegat.

Jag vill alltså yrka bifall till utskottets hemställan.

OLA ISACSSON (REPLIK):

Jag bejakar att de flesta söndagar under kyrkoåret inte har dubbelnamn, men påsktiden är den absolut mest centrala tiden i kyrkans år. Det är den tid som vi har gemensam med kristna över hela jorden. Sedan börjar det skilja sig. Jag menar, påsktiden kan ha dubbelnamn. Annars skall man vara försiktig.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Fru ordförande! Glenn Håkansson sa att utskottet noga hade gått igenom förslaget till alla namnändringar på söndagar, och då var min misstanke fel att man inte hade hunnit med det. I så fall finns det alltså en motivering till avslagsyrkandet, och då skulle jag gärna vilja få reda på den motiveringen.

GLENN HÅKANSSON (REPLIK):

Du avser alltså *kyndelsmässodagen*? Utskottet diskuterade detta, och man menade att det var ett gott förslag. Men man höll alltså fast vid det gamla. Men personligen ser jag ingenting som skulle hindra att vi benämner den *jungfru Marie tempelgångsdag*.

Det är min personliga uppfattning, men det är inte utskottets. Det var inte min uppfattning då, men jag kan mycket väl nu tänka mig det.

Beslut i ärendet i dessa delar återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 78 och 81.

Moment 5, Val av bibelöversättning

FREDRIK SIDENVALL:

När den statliga kommissionen för den nya översättningen av Gamla testamentet tillsattes av Alva Myrdal, vill jag minnas, i början på 1970-talet fanns det med i föreskrifterna att man i första hand skulle försöka välja icke traditionella översättningar. Detta har fått till följd att i många av de verser i Gamla testamentet som innehåller kristologiska profetior har man valt översättningar som mycket svagt pekar åt det hållet. Det här har gjort den nya översättningen av Gamla testamentet sådan att den har svårt att vinna förtroende i många kretsar. Nu finns det på svenska språket en annan ny översättning. Det är mera en bearbetning av 1917 års översättning, den så kallade *Svenska folkbibeln*, som används i ganska stora kretsar av dem som samlas till gudstjänst i väckelsesammanhang och så. För att kunna hålla ihop vår kyrka och kunna hålla ihop en gemensam kyrkoordning och gudstjänstordning tycker jag det vore väldigt värdefullt om man också kunde tillåta enligt kyrkoordningen att *Svenska folkbibeln*s översättning fick användas i evangelieboken.

I NT 81 gjorde man ju så att man valde de grekiska namnformerna i många fall där vi har varit vana att höra de latinska namnformerna. Ett exempel på detta är Sackeus, som vi ju har en u-landsverksamhet som är uppkallad efter, men där det i NT 81 står Sackaios. *Svenska folkbibeln* har valt att ha kvar de här latinska namnformerna. Ett ställe där det kommer tydligt till uttryck är i julens gammaltestamentliga text i Jesaja 9. Där står det i den nya *Bibel 2000*: ”Det folk som vandrar i mörkret ser ett stort ljus, över dem som bor i mörkrets land strålar ljuset fram. Du låter jublet stiga, du gör glädjen stor. De gläds inför dig som man gläds vid skörden.” Vidare: ”Ty ett barn har fötts, en son är oss given”, medan man då i *Svenska folkbibeln* har det som en framtida profetia: ”Det folk, som vandrar i mörkret skall se ett stort ljus. Över dem som bor i döds-skuggans land skall ljuset stråla fram. Ty ett barn blir oss fött, en son blir oss given.”

Demokratiska beslut skall givetvis respekteras i största möjliga utsträckning, men man kan komma till punkter där man måste pröva sig: kan det här innebära att man lyder människor mer än Gud. Bibelöversättningen kan bli en sådan samvetsfråga. Därför skulle jag vilja yrka bifall till motion 2002:138 som alltså förordar att också *Svenska folkbibeln*s översättning får brukas i evangelieboken. Tack.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! En av anledningarna att revidera evangelieboken var att den nya bibelöversättningen *Bibel 2000* skulle slå igenom. Tanken är att den nya breda översättningen skall kunna användas i Svenska kyrkans gudstjänster. Många remissvar – vi har tagit stor hänsyn till dem – uttrycker sin glädje över detta och vittnar om en viss rädsla för att olika översättningar skall kunna läsas i olika församlingar. Det är bakgrunden.

Sedan är det på det sättet att prästen inte i förkunnelsen, i predikan, är bunden av en speciell bibelöversättning. Där kan man citera också andra översättningar, inte bara då *Svenska folkbibeln* utan det kan vara kanske engelska och tyska översättningar som kan belysa texten på ett speciellt sätt. Men i det här fallet menar vi att det är *Bibel 2000* som ligger till grund vid läsningarna i huvudgudstjänsten.

Bifall till utskottets hemställan.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag vill bara omnämna att det redan finns utgåvor av den nuvarande evangelieboken med *Svenska folkbibeln*s översättning och att risken finns, när man inte samlas centralt omkring det som vinner de troendes förtroende, att vi ser ett tilltagande sönderfall i den enhetliga gudstjänstordningen och i kyrkans organisation. Ett sätt att föregripa detta är att i själva ordningen rymma olika möjligheter.

Beslut i ärendet i denna del återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1, sid. 81.

Moment 7, Apokryferna

OLA ISACSSON:

Fru ordförande! Ledamöter av Kyrkomötet! Jag talar med anledning av motion 2002:162. I detta förslag till evangeliebok finns apokryferna med. Apokryferna fanns inte med i evangelieboksgruppens förslag. Frågan om apokryfernas ställning i Svenska kyrkan är tämligen komplicerad. Om man går till ett dokument som rimligen är ganska centralt i Svenska kyrkan, nämligen *Lilla boken om kristen tro*, en liten bok som omfattar 48 sidor som utarbetades i bekännelsearbetet mellan 1983 och 1993, med en text på dess 48 sidor som rimligen borde ha malts fram och tillbaka i den dåvarande Centralstyrelsen, kan man läsa att Bibeln omfattar 66 böcker, det vill säga de böcker som vanligtvis fanns i 1917 års översättning. De flesta som haft konfirmander eller vuxenundervisning har på något sätt antagit eller talat om att detta är Bibelns omfattning. Ändå är det där inte riktigt sant i Svenska kyrkan, därför att i 1917 års översättning ingår ändå apokryferna. De översattes 1921. I många stora biblar som ligger på predikstolar finns apokryferna med, men de finns med som en särskild del.

Enligt min skriftsyn har jag inga problem med att det finns läsningar ur apokryferna i evangelieboken. Det som jag däremot finner problematiskt är att Kyrkostyrelsens motivering till att apokryferna nu finns med är oerhört mager. Man säger, som egentligen enda motivering, att evangelieboken skall återge Bibel 2000, där Gamla testamentets apokryfer är en naturlig del. Det är allt vi får av motiveringar. Jag finner alltså svårt att ett oerhört genomarbetat dokument i Svenska kyrkan, *Lilla boken om kristen tro*, tycks ha en syn på Skriften medan evangelieboken tio år senare tycks ha en annan syn på Skriftens omfång.

Därför skulle jag vilja att Kyrkomötet beslutar att, när man nu antar evangeliebok, djupare reflektera kring apokryfernas ställning i Svenska kyrkans gudstjänstliv, inte minst med tanke på att dessa förmodligen också kommer att ingå i en kommande handbok. Jag yrkar bifall på motion 162.

JOHANNES HELLBERG:

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Förutom det problematiska med ett förslag med apokryfer så här sent i skeendet, utan möjlighet för remissinstanser att reagera, är det problematiskt av teologiska skäl, alltså med apokryfer i evangelieboken. *Bibel 2000* där en statlig bibelkommission har bifogat apokryferna som tillägg till Gamla testamentet kan inte på något sätt anses vara tvingande för kyrkan i evangelieboksfrågan. Det argumentet betyder ju ingenting. Överhuvud taget har det ju inte funnits några argument för att ta in apokryferna i evangelieboken i materialet. Läronämndens yttrande och Kyrkostyrelsens skrivelse nämner att kanon i lutherska sammanhang är en öppen fråga. Läser man luthercitatet i Alve Svenssons särskilda yttrande i utskottsbetänkandet från Gudstjänstutskottet, ser man att ett citat från Luther, visst, det markerar apo-

kryfernas särskilda ställning som icke kanoniska. Dessutom påpekar man från Läronämnden att centrum är viktigare än gränserna i luthersk skriftsyn.

Detta är sant, men man får aldrig blanda ihop den lutherska skriftsynen med den reformerta. Den lutherska skriftsynen har ett *sola scriptura* kombinerat med ett *solus Christus*. Således kan apokryfer användas så länge de överensstämmer med kanon och driver Kristus. Dessutom måste man ju säga att centrum i det här evangelieboksförslaget är mindre tydligt än i föregående evangeliebok, så inte heller det argumentet finner jag särskilt övertygande. Remissvaren anges också som ett skäl, att många remissinstanser har önskat apokryfer. Då undrar jag, skulle vi andra som inte önskade detta ha skrivit att vi inte önskade det, utan att vi hade en aning om att det skulle kunna tänkas vara tänkbart. Dessutom använder man som motivering att remissinstanser önskar en större bredd av bibeltexter. Många remissinstanser har säkerligen menat en större bredd inom kanon och därmed inte inkluderat apokryfer.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Svenska kyrkans biskopar och jag ser gärna att någon annan än Ragnar Persenius eller KG Hammar som ofta är framme svarar. Den är nämligen: kan man läsa apokryferna i Svenska kyrkans gudstjänster och avsluta med "så lyder Herrens ord"?

Jag vill således yrka bifall till motion 2002:123 punkt 6.

STEFAN GUSTAVSSON:

Det är mycket positivt att vi har fått en översättning av apokryferna, och jag läser dem själv med glädje. Men i gudstjänsten är det ju så att vi som församling tar emot Herrens ord och tackar honom för det. Jag finner det därför problematiskt att man föreslår att införa läsning ur apokryferna i gudstjänsten. Det är ett demokratiskt problem eftersom de inte fanns med i remissförslaget, men det är också ett teologiskt problem att församlingen skulle ta emot apokryferna som Herrens ord. Som kristna är vår utgångspunkt Kristus. Vi tar emot Gamla testamentet som Herrens ord, därför att Jesus hänvisar oss till Gamla testamentet. Men Jesus liksom den samtida judendomen och all judendom senare har avvisat apokryferna som helig skrift, trots att de böckerna växte fram i deras eget folk. Vi som kristna tar emot Nya testamentet, därför att de skrifterna kommer från dem som Jesus utvalde att föra hans budskap vidare, och inte heller apostlarna accepterade apokryferna. Som kristen kyrka utgår vi från Jesus. Jesus hänvisar oss till de profetiska skrifterna i Gamla testamentet och han förbereder de apostoliska skrifterna i Nya testamentet. Därför tar vi emot de kanoniska skrifterna som Herrens ord.

När jag läser argumentationen från Läronämnden i denna fråga uppfattar jag dem ungefär som isarna i Skåne. Det är lövtunt. De har tre argument: att de spelat en stor roll i den folkliga fromheten, och det är alldeles riktigt men det är ju inget argument för att vi skall läsa dem i gudstjänsten. Kristens resa har också spelat en oerhört stor roll för fromhet och predikan, men vi skall inte ha högläsning i söndagens gudstjänst därifrån. Det andra argumentet är att de har ingått i Bibeln tidigare, och det är sant. De har funnits mellan pärmarna, men det har också Luthers företal till Romarbrevet, och i dag har vi ganska omfattande uppslagsverk mellan bibelpärmarna. Inte skall vi läsa dem för den sakens skull. När Luther översatte och insatte apokryferna mellan bibelpärmarna gjorde han det med en markering att det inte är kanoniskt. Man har också ett argument att kanons omfång har varit öppet. Men det har inte varit öppet på det sättet att man inte har kunnat dra en gräns mellan kanoniskt och apokryft. Enligt luthersk tradition är de apokryfa skrifterna inte kanoniska, inte deuterokanoniska utan apokryfa.

Jag ansluter mig därför till biskop Persenius särskilda yttrande och jag yrkar bifall till motion 2002:123 punkt 6, alltså att följa evangelieboksgruppens ursprungliga förslag för de här berörda söndagarna.

CURT FORSBRING:

Fru ordförande! Det gör mig lätt betryckt att höra någon talare säga att det att införa apokryferna är en för luthersk tradition helt främmande ordning. Vi vet att apokryferna försvann genom reformerta influenser i bibelutgivningen vid 1800-talets början. Det var ju ett krav för tryckningsbidrag att de skulle försvinna. Då försvann också Luthers förord till bibelböckerna.

Jag vill anlägga ett folkbildningsperspektiv på den här frågan om apokryferna. Jag har hört så många äldre personer citera flera apokryfer. Framför allt Syraks bok finns fortfarande hos äldre personer som levande. Och nu är de tillbaka i *Bibel 2000* och jag tycker det är en pedagogisk skyldighet för oss att göra dem kända och lästa. Det här är ett sätt, att föra in dem i evangelieboken, att göra dem tillgängliga för en bredare allmänhet. Syraks bok innehåller förutom en fast förtröstan på Herren också många praktiska och i dag tillämpliga levnadsregler. Och som sagt, nu finns de deuterokanoniska böckerna med i *Bibel 2000* och därför är det också naturligt att de mycket noggrant utvalda fem apokryftexterna finns med i evangelieboken.

Alve Svensson frågar nästan retoriskt i sin reservation: hur predikar man över Manasses bön? Jag har tagit reda på genom kyrkosekreteraren att det tredje böndagen 1765 predikades i hela Sverige i alla kyrkor över Manasses bön. Och just Syraks bok, som jag nämnde tidigare, har varit föremål för en hel del predikoutläggningar. Även Mackabeerböckerna har förekommit, till exempel vid klagodagen över Gustav den tredjes död 1792.

Jag yrkar med detta, fru ordförande, bifall till utskottets hemställan.

STEFAN GUSTAVSSON (REPLIK):

Jag beklagar inte att de apokryfiska böckerna översätts. Vi diskuterar inte heller ifall det är bra eller dåligt att de finns mellan pärnarna på *Bibel 2000*. Det vi diskuterar här är huruvida dessa texter skall läsas i gudstjänsten och vi skall ta emot dem som Herrens ord. Det finns mycket som är viktigt och bra och härligt i de apokryfiska texterna och som det finns all anledning att lyfta fram och referera till och så vidare. Men min fråga är här: varför införa texter som vi inte har ett tydligt bejakande från Jesus kring, som historiskt i kyrkan hela tiden har varit omdiskuterade, som ekumeniskt är omtvistade? Så om vi önskar en evangeliebok som är ekumeniskt gångbar, bör vi satsa på de texter som det finns hundraprocentig uppslutning till, nämligen de kanoniska skrifterna. För oss som luthersk kyrka, de har tidigt enhälligt betraktats som just apokryfa, tycker jag det är en poäng att vi fortsätter att göra skillnaden mellan kanoniskt och apokryft.

CURT FORSBRING (REPLIK):

Ja, det frågades här: kan man ta emot apokryfiska texter som Herrens ord? Vi har haft dem på böndagarna och böndagsplakaten, och det betyder att man har tagit emot dem just som Herrens ord.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Historiskt inom den lutherska traditionen är det viktigt att se att inom den grupp som är kanoniska skrifter har Luther satt stora frågetecken, och det indikerar så att säga den teologiskt viktiga frågan. Det är det som Läronämnden har försökt framhäva. Det

är när man gör gränsen så där otroligt skarp och viktig som det blir problematiskt. Eftersom vår lutherska skriftsyn är att skriftorienteras utifrån ett centrum, blir frågan om gränsen inte så viktig. Det är självklart ingen salighetssak att vi har apokryfa texter med utan frågan började, som Curt antydde, rätt så praktiskt i Kyrkostyrelsen i den bemärkelsen att de nu finns i Bibeln, precis som de fanns i Bibeln innan 1800-talets bibelväckelse kom och det reformerta synsättet kom in den vägen. Nu finns de där och i och med att vi lyfter in dem i evangelieboken får vi chansen att göra det som Ola efterlyser, nämligen att pedagogiskt bearbeta vad det här betyder, vad gränsdragningar innebär och vad som ligger i det som du efterlyser i den pedagogiska saken. Men det är inte en grej att göra för något år utan för tiotals år framöver. Fem enkla texter, som visserligen är så att säga nog mer bärande av Herren än vad många andra texter ur de kanoniska skrifterna är, skulle kunna ge oss en väldig möjlighet att göra detta.

Därför, så länge vi kan ta det lite avslappnat och se att det här kan vara ett gott tillfälle att få chansen att reflektera över detta i förkunnelsens form i första hand, så är det okey. Då kan man välja det ena eller det andra. Men när man gör det till näst intill en lärofråga, att vi inte får lov att ha apokryfa texter, då blir det fel i våra sammanhang.

OLA ISACSSON (REPLIK):

Då hoppas jag att denna reflektion skall kunna påbörjas med att Kyrkostyrelsen utger de skrifter som efterfrågas i den motion som jag har skrivit, så att man får en bra start på det.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Det är en intressant debatt detta med apokryferna. Det är ju bara fem texter som är föreslagna av mer än 150 gammaltestamentliga texter. Om det är så att man inte känner att man kan predika över den här texten just den söndagen, finns ju ett alternativ i en psaltartext för varje söndag.

När det gäller apokryferna som Guds ord vill jag anföra en liten kyrkohistorisk notis. Någon nämnde här *Kristens resa*. Det var John Bunyan som skrev den, som ni vet. Det berättas att han vid ett tillfälle var mycket bekymrad och nedstämd, men då blev han på ett märkligt sätt tröstad av ett ord som han hade läst, ett bibelord. Det stod så här: "Har någon som litat på Herren blivit besviken? Har någon åkallat Herren utan att bli hörd?" Och Bunyan letade förgäves efter det här bibelordet och till sist fann han det i Syrak 2:10. Då blev han först väldigt besviken över att det inte var ett så kallat riktigt bibelord utan att det var ett apokryft bibelställe. Men sedan tröstade han sig med att då orden hade haft en så god och kraftig verkan på hans själ måste de i någon mening vara Guds ord.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet i denna del återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 82.

Moment 8, Bibeltexter i övrigt

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! I morse inledde jag lite grand av det jag nu skall säga i min tanke att det kanske hade varit lämpligt att man på ett något annorlunda sätt kunnat övervägt detta och inte bara besluta om frågan här i plenum. Men jag har i min motion, som jag yrkar bifall till såvitt avser punkten 2, 2002:143, föreslagit alternativa texter för den tjugonde söndagen efter trefaldighet och har också ett förslag till de följdändring-

ar som erfordras. Och jag hänvisar till utskottets betänkande sidan 8. Tiden medger inte att jag i detalj går igenom det, tror jag.

Utskottet behandlar den här frågan på sidan 25, och jag uppfattar utskottets ställningstagande här som, kan man väl uttrycka det, ett av de mer radikala förändringarna i evangelieboksförslaget jämfört med den nu gällande evangelieboken, i det att man tar bort alla nytestamentliga texter med anknytning till äktenskapet. Jag har två synpunkter på det stycket som är det tredje, hela stycket, på sidan 25. Dels menar jag att utskottet faktiskt inte alldeles ger rättvisa åt den remissopinion som kommit till uttryck. Jag tog tillfället i akt att ta del av remisserna i sin helhet i måndags, och jag skulle vilja påstå att uttrycket ”allra flesta” enligt min mening är missledande, framför allt när det gäller textvalet. Det är sant att det finns en majoritet, men det finns en betydande opposition. För att bara nämna något skulle jag vilja hänvisa till domkapiteln i Skara och Luleå som har utvecklat tagit ställning i den här frågan och mycket klart avstyrkt. Men det finns också många andra.

Sedan vill jag nämna – och det är närmast ett påpekande – att det inte är rätt citerat vilka texter ur Efesierbrevet jag förordar här. Det är däremot rätt i inledningen som jag yrkar bifall till. Här har man förväxlat verserna. Mitt förslag är att man behåller den text som nu läses.

Sedan kommer jag då till själva kärnan, och det är där utskottet skriver så här: ”Utskottet menar dock”, och då utgår jag från att utskottet själv gör den tolkningen när man skriver så, ”att då detta är texter som förordar att kvinnan underordnas mannen respektive talar om skilsmässa på ett sätt som inte självklart kan överföras till dagens situation...” Min uppfattning är en annan. Jag uppfattar att Efesierbrevets text innehåller en pärla som har ett oändligt stort värde i hela den diskussion som vi i går var ense om att vi hade skäl att föra. Jag läser det så, att liksom Kristus kommer underifrån skall makarna underordna sig varandra, tjäna varandra och bistå varandra. Jag ser det som själva fundamentet för den äktenskapsrätt som vi nu återfinner i äktenskapsbalkens första kapitel och som rättshistoriskt, kan påpekas, i väsentligaste delarna härrör från 1686 års kyrkolags inledande avsnitt om äktenskapet. Även om jag medger att den här texten naturligtvis missbrukats och naturligtvis härrör från ett samhälle och en kontext som avviker från dagens, kan jag inte se att detta är en rätt tolkning av hur texten de facto kommit att utnyttjas.

Jag inser att min tid är kort och jag avser att komma tillbaka i ett andra anförande beträffande den andra texten.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Fru ordförande! Jag har i motion 2002:144 föreslagit att de bibliska namnen i evangeliebokens texter skall förses med accenttecken för att underlätta läsningen i gudstjänsten. Utskottet avstyrker med motiveringen att *Bibel 2000* inte innehåller accenttecken och att vår gudstjänstgemenskap inte skall präglas av perfektionism.

Vad gäller argumentet att accenttecken inte finns i *Bibel 2000* är det fel. I uppslagsdelen finns det en omfattande redogörelse för problemet betoning av bibliska namn, och det är sannerligen inte enkelt, och långa listor med namn försedda med accenttecken. Problemet är bara det att evangelieboken inte innehåller någon uppslagsdel. Vi lämnar alltså textläsaren i sticket, och det är vi lekmän som drabbas, vi som inte haft förmånen att studera hebreiska eller grekiska. Förmodligen borde man studera latin också, för det påverkar hur vi uttalar namnen.

Att raljera om strävan efter perfektionism när frågan gäller att underlätta för oss lekmän att medverka i församlingens gudstjänstliv tycker jag är svagt. Varför skulle vi

inte kunna stödja de lekmän som vill ta ett ansvar för gudstjänsten? Vad är nackdelen med förslaget? Vad är problemet med mitt förslag?

Fru ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2002:144, vilket innebär ett uppdrag till Kyrkostyrelsen att förse de bibliska namnen i *Den svenska evangelieboken* med beto- ningsanvisning i form av accenttecken.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Ärade ledamöter! Som förtroendevald har jag försökt ta mitt ansvar tillsammans med Joakim Svensson och arbetat med en motion om den nya evangelie- boken med jag tror 36 att-satser. Den här behandlades i utskottet bland annat på så sätt att någon inkallad expert, Sven Hillert från pastoralinstitutet, hade skrivit några utlåtanden om motionerna. Där han uttalar sig om den här motionen inleds texten med oerhört ironiska, polemiska ord: "Motionärerna anser sig själva kunna tillföra mänskligheten någonting oerhört gott", eller något liknande. Det tycker jag är krän- kande att som förtroendevald se sitt arbete behandlas av en utomstående expert på det raljerande och polemiska sättet.

Till innehållet. Jag har bland annat tagit upp psaltarpsalmer. Jag har föreslagit att det till juldagen skulle finnas den traditionella julpsaltarpsalmen som finns i många officia, alltså tideböner, där det står "Mitt hjärta flödar över av vackra ord, jag säger min sång gäller en konung, min tunga är en snabb skrivares penna. Du är den skönaste bland människors barn." Det tycker jag skulle göra sig bättre än den nu föreslagna Psaltaren 72, där det står "Gud ge åt konungen dina domar, din rättfärdighet åt kungasonen. Han skall döma ditt folk med rättfärdighet." Där talas det alltså om dom i första hand.

Men det som jag verkligen ville få tala om är det som finns sagt i Kyrkostyrelsens förslag beträffande en episteltext på söndagen efter jul, där man har valt att korta ner läsningen ur Andra Timotheosebrevet 3, där man utesluter vers 16. I vers 16 står det: "Hela skriften är utdanad av Gud och nyttig till undervisning, till bestraffning, till upprättelse och till fostran i rättfärdighet för att gudsmänniskan skall bli fullt färdig, väl rustad för varje god gärning." Det avvisar man med orden, den versen lånar sig till verbalinspirationsläran. Alltså, den versen kan leda tankarna till den tron att den Heliga Skrift skulle vara ingiven av Gud. Det är någonting oerhört att en kyrka som kallar sig evangelisk-luthersk, som enligt statlig ramlag skall vara evangelisk-luthersk, går emot en vers som bygger upp tron på Guds ord. Jag vill alltså få detta tydligt uttryckt.

Jag tackar för ordet och återkommer.

TOMAS FORSNER:

Vi har redan hört om den bristfälliga behandlingen av texterna, och vi som har gett ändringsförslag till texterna har inte fått några större motiveringar till varför man inte har tagit upp det till behandling.

Jag vill koncentrera mig på midsommardagen. Slå gärna upp den om ni har ert häfte med texterna. Det är en dag som har fått sitt tema efter den ekumeniska behandlingen och efter remissbehandlingen, så det är ett senkommet förslag. Jag tycker att där finns brister. Med förhoppning om att det faktiskt går att påverka detaljer i detta sena skede i evangelieboken, som jag tyckte biskop Odenberg och Glenn Håkansson talade om, vill jag framlägga ett särskilt förslag som innebär en bantad tappning av min motion 2002:141. Det går inte att framlägga hela dagen på en gång. Två texter föreslår jag ändring på. Vilka evangelietexter som behandlar skapelsetemat och natu- ren skulle ni tänka på som skulle kunna ligga på midsommardagen? Kyrkostyrelsen föreslår att "lilla Bibeln" skall ligga där: "Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son" och så vidare. Vi känner orden, jag behöver inte läsa mer.

Jag tycker det naturligaste valet borde ha varit att ta en av de få texter där Jesus faktiskt fokuserar på naturen: bekymra er inte, se på himlens fåglar, se på ängens liljor. Där om någonstans borde väl den texten ligga. Ni känner igen texten från kyrkoåret. När på året uppmanar Jesus oss här i Sverige att vi skall se på himlens fåglar och ängens liljor? Jo, i september när fåglarna har flugit iväg och blommorna har vissnat. Borde det inte finnas en möjlighet att få höra de här orden på midsommardagen, när naturen är i full blom och fågelsången ljuder? Texten på femtonde söndagen efter trefaldighet går att dela, så att ena delen går till midsommardagen och de viktiga orden i den senare delen, att inte göra sig bekymmer utan söka först Guds rike, ligger kvar på söndagen som har temat *Ett är nödvändigt*.

Nu rinner tiden ut för mitt första anförande, och den andra texten får jag återkomma till. Ni får med spänning vänta på vad det kan vara för en text på skapelsetemat som jag föreslår i stället för den som står på tredje årgången Tack för ordet så länge.

BERTIL OLSSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Biskopar! Vi talar om texturvalet och jag har skrivit två motioner kring det här när det gäller gammaltestamentliga texter. Dels handlar det om apostladagen, där jag i min motion önskar få behålla den text som finns i dag om Abrahams kallelse ut ur kaldeiska Ur för att markera att apostladagen också handlar om lärjungaskapet, inte bara om apostolatet, ämbetet. Vi har ju ändå två profetkallelser även om vi låter Abrahams kallelse ligga kvar. Nu i detta skede, när båda texterna är avvisade av utskottet, nöjer jag mig med att konstatera detta när det gäller den texten.

Däremot när det gäller min andra motion, som handlar om fjärde söndagen i advent, tycker jag det är mycket märkligt, att man inte i det läget, när det handlar om portalsöndagen inför julen med fokuseringen på Maria, får ha med löftet, det första löftet som ges, om kvinnans avkomma som skall söndertrampa ormens huvud. Den finns i dag som en av de gammaltestamentliga texterna. Visserligen har texten i *Bibel 2000*, alltså i Första Moseboken, blivit lite mindre kristologisk, därför att man har tagit pluralis, som ju egentligen inte har något starkt stöd i den hebreiska texten. Men ändå ger det ett utrymme att markera det som Kristi kyrka alltid har sagt, att detta är löftet om Messias, om den kommande frälsaren, den av kvinna född som skall söndertrampa ormens huvud, krossa djävulens, det ondas, makt.

Därför är det naturligt att den texten finns med på portalsöndagen, söndagen inför julen, och därför yrkar jag att Kyrkomötet beslutar att med bifall till motion 2002:133 den andra årgångens gammaltestamentliga läsning på fjärde söndagen i advent skall vara Första Moseboken 3:14–15.

TORSTEN JOSEPHSSON:

Fru ordförande! Jag återkommer som ni förstår till de förspillda tillfällenas söndag. Vad gör vi då med de texterna som vi nu, enligt många här, inte längre tycks vilja ha på denna söndag? Vad är det för texter man föreslår tas bort, kära församling? Det här är en viktig fråga, och jag säger igen: det är den viktiga texten ur Lukas 19 då Jesus gråter över Jerusalem. Den skall inte längre läsas i den offentliga gudstjänsten enligt i varje fall de fasta ordningarna. Skall vi bara göra det i bönhusen eller församlingshemmet eller som ett extra möte? Jag tror nämligen, och här talar jag allvar, att det är en djupt evangelisk text, ty också i dag gråter Jesus inte bara över Jerusalem utan också över oss, mig och oss alla i Svenska kyrkan. Att då plocka bort sådana texter där Jesus med ömt sinne gråter därför att vi inte tagit vara på vår sökningstid, dessa texter får vi inte – läronämnd, kyrkomötesledamöter och andra – bara låta för-

svinna och säga: De får eventuella rörelser ha på sina egna möten. Det står ingenstans, men det blir ju konsekvensen. För jag menar, att tack vare att vi har fasta texter – det har mitt liv lärt mig – måste de läsas av präster och andra som inte gillar dem. Hur man sedan utlägger dem kan vi ibland diskutera, men jag har varje söndag kämpat med denna text på senare år under egna tårar, inte därför att jag är sentimental på ålderdomen utan därför att jag upplever att vårt land behöver sådana väckelserop som dessa texter är. Eller varför får vi inte längre läsa ur Uppenbarelseboken 2 och 3, de allvarliga sändebrevet som också är till vår evangeliska kyrka, där det heter att du har namnet om dig att du lever men du är död? Skall man läsa sådana texter? Jo, därför att det står: Se nu till att du vaknar. Jag vill att du skall vakna upp. Varför får vi inte längre läsa där det står att du har övergivit din första kärlek? Hur många gånger har vi inte i vår inbördes debatt i kyrka och samhälle precis övergett vår första kärlek! Kära biskopar och läronämnd, låt oss få ha kvar dessa texter!

Mitt förslag är slutligen – ifall ni säger att det inte finns plats, du vill ju ha nådegåvan och allt detta – att evangelietexten Lukas 19 bereds plats i kyrkoårets texter, eventuellt på nyårsdagens tredje årgång. Där går det att ha den med i stället för den lilla pyttetext som man har plockat in. Episteltexterna kan ges plats också på nyårsdagen, men det överlämnar jag åt läronämnd, åt utskott och åt Kyrkostyrelsen att ge förslag om. Tack. Jag återkommer i mitt nästa yttrande om en annan fråga om texterna.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Alla är vi ju inte teologer här i Kyrkomötet. Men utifrån min enkla lekmannahorisont skulle jag ändå vilja försöka säga något om de textval som gjorts för evangelieboken.

Enligt min mening går det inte att säga att ett bibelställe skulle vara bättre eller sämre. Däremot är det en grannliga uppgift att välja ut de texter som skall finnas med i evangelieboken. Detta gäller också hur vi låter dem börja och sluta, alltså var vi gör versurvalen. Enligt min uppfattning har man i förslaget från Kyrkostyrelsens sida valt bort eller kortat av alltför många texter med varnande och väckande innehåll och texter med omvändelseperspektiv. Exempel på det här är enligt min mening skärtorsdagens epistelläsning i Matteusserien som är från Första Korinthierbrevet och varnar för ovärdig nattvardsgång, men också till exempel evangelietexten tredje årgången söndagen efter jul från Matteus 18 om kvarnstenen. Det påstås i Kyrkostyrelsens skrivelse att de här texterna är pastoralt olämpliga. Kan bibeltexter vara pastoralt olämpliga? Det förstår inte jag. Däremot kan de väl vara mer eller mindre svårförstådda, och i så fall är det väl de texterna som vi lekmän har svårt att förstå som borde utläggas i predikan i gudstjänsten. Det måste väl vara mycket bättre än att vi sitter hemma och inte begriper när vi läser i vår dagliga andakt.

Därför, fru ordförande, har jag ett särskilt yrkande som lyder som följer: Att Kyrkomötet skulle bifalla motion 2002:137 i tillämpliga delar med den förändring däri som följer av bifall till motion 2002:143 punkterna 2 och 3.

BISKOP JONAS JONSON:

Ordförande! Det säger sig självt att det är omöjligt att göra en evangeliebok som tillfredsställer alla önskemål. Därtill är Bibeln alldeles för rik. Jag vill uppehålla mig lite grand vid vad Gårder har sagt angående tjugonde söndagen efter trefaldighet, den som förr hette Våra hem och som nu på ett mycket bättre sätt heter Att leva tillsammans, vilket svarar mot texterna också som de har varit tidigare. För här handlar det inte om någon radikal förändring. Det Gårder aktualiserar är de texter som fanns i första årgångens läsningar, framför allt texten ur Efesierbrevet och Markusevangeliet.

Det finns ett problem här, och det är att när Jesus talar om äktenskap tar man äktenskapet som samhällets grundläggande enhet så fullständigt självklar att det inte finns en enda text som på ett positivt sätt bekräftar äktenskapet. Man använder bröllop som liknelser för himmelriket, man använder föreningen kyrkan och Kristus som bild, men det finns faktiskt i Nya testamentet såvitt jag förstår inte en enda text som i positiva termer talar om äktenskapet, för det var så givet. Då har vi ett problem, för vi söker efter en evangelietext, och det vi kommer närmast är en text som svarar på frågan om det är tillåtet att skiljas. Det var ju inte riktigt det vi ville tala om den här dagen. Det här är ett verkligt dilemma, och därför skulle jag gärna se Gårders intention här att lyfta fram äktenskapet, men jag har problem att finna en bra text som gör det på ett positivt sätt.

När det gäller episteltexten ur Efesierbrevet 5 håller jag helt med om att det hade varit en oerhört vägledande och inspirerande text inte bara i kyrkan utan för hela det västerländska samhället. Men vi ser oss tvungna att klippa några verser för att den överhuvud skall vara användbar i den nuvarande evangelieboken och det följer i så fall med in i den nya evangelieboken. Det här är naturligtvis ett generellt problem, att vi klipper texter, att vi förkortar, att vi väljer, att vi lyfter dem ut ur deras sammanhang. Men jag vill ändå ställa frågan väldigt konkret här när det gäller äktenskaps-evangelium, som jag själv gärna skulle vilja ha ett bra förslag på.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Jag tackar för att biskop Jonas Jonson sätter den här frågan i centrum, för jag är medveten om de här svårigheterna. Det jag skulle vilja säga replikvis är att vi i går nämnde uniciteten, för att använda det uttryck som användes i Kyrkolivsutskottets första betänkande. Jag uppfattar att vi har ett aktuellt intresse av att framhålla uniciteten. Det är inte en självklarhet att makarna är ett. Makarna är alltså inte som två bolagsmän eller som två syskon som sammanlever i en hushållsgemenskap, enligt min mening. Det är ett av de stora värdena i att lyfta fram den här evangelietexten, för att markera att kyrkan inte delar den uppfattning som faktiskt är ganska vanlig, nämligen att det är låt säga ett bolagsförhållande eller som en kontrakt av vilket slag som helst.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Bifall till betänkandet först och främst, där ett utskott har jobbat intensivt med detta och säkert har penetrerat de allra flesta av de här tankarna och idéerna som nu läggs fram i plenum och till protokollet.

Jag begärde ordet inte av teologiska skäl enbart utan framför allt av pedagogiska. Det är någon talare tidigare som har sagt, att Jesus hänvisar till Gamla testamentet. Och så är det. Vi läser efter högmässotext och epistel: ”Så lyder Herrens ord. Gud vi tackar dig.” Nu är det så att det här med Herrens ord och Gamla testamentet ännu inte är ute i våra kyrkor. Vi har alltså en stor pedagogisk uppgift – det är framför allt i predikningarna, men även i de pressmeddelanden som går ut nu i samband med evangeliebokens antagande – att tala om varför vi har kvar Gamla testamentet. Det är alltför många människor som säger till mig: Hör du Börje, det där Gamla testamentet, det är ju väldigt underligt. Jag skall citera ett bibelställe, jag vet inte om det är kvar i exakt den formuleringen i den nya boken, det har jag inte kollat: ”Det land där du ligger skall jag ge åt dig och din säd. Och din säd skall bli som stoftet på jorden och du skall utbreda dig åt väster och öster och norr och söder, och alla slakten på jorden skall bli välsignade i dig och din säd. Och så är jag med dig och skall bevara dig vart du än går och jag skall för dig tillbaka till detta land.” Då har vi det här med egendomsfolk och allt det vi diskuterat i *Kyrkan och judendomen*, men här är alltså ett

stort pedagogiskt bekymmer eller problem att få ut detta. Och om igen, i samband med att detta antas, vilket jag tror kommer att hända, skall vi se till att tala om, att Gamla testamentet är med för att Jesus hänvisar till Gamla testamentet och att vi då kan få ut detta på ett ordentligt sätt. Tack för ordet.

ERIC LUNDQVIST:

Fru ordförande! Vi vet att man nu tänker göra nationaldagen till en helgdag och vi vet att det också i riksdagen kommer att komma något förslag om att eventuellt ta bort någon söndag eller helgdag. Jag vet också att det eventuellt diskuteras annandag pingst. Det är ju synd om Torsten, då försvinner hans prästvigingsdag och jag vet inte hur han skall ta det. Men det är viktigare kanske ändå att säga att de texter som vi i dag har på annandag pingst, Joh. 6: 44–47, Joh. 3:31–36 och Joh. 12:44–50, är viktiga och centrala texter som talar om våra viktiga trosfrågor. Jag undrar, jag har inget eget yrkande, med det skulle vara intressant att höra från utskottet hur man tänker tackla det här och om man då tänker stryka de här texterna, om det nu skulle vara så att annandag pingst försvinner. Jag hoppas vi får höra något av talesmannen för utskottet. Tack.

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! Då skall jag försöka avsluta det jag börjat med och först försöka komplettera lite vad jag sa i replikskiftet. Min uppfattning är den att det naturligtvis är komplicerat med den skilsmässotext som finns. Det inser vi alla. Samtidigt tror jag att den inte är onyttig för vår reflektion. Den tydliggör bland annat att man inte har den hållningen att äktenskapet är fritt uppsägbart som ett hyresavtal eller ett anställningsavtal. Det tror jag också är en allmän uppfattning att det inte är på det sättet. En annan fråga är, att äktenskap kan upplösas när där finns fundamentala brister. Kyrkan har en mycket viktig funktion eller en viktig roll i att stödja samtalet kring när omständigheterna är sådana att det kan vara försvarligt, och det finns en lång både teologisk och rättslig tradition här som kan diskuteras.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga att det sades – och då tror det var biskop Jonas Jonson – att det var en sådan självklarhet på Jesu tid att äktenskapet var samhällets fundament. Min känsla är att det nästan finns ett likadant missförstånd i Kyrkomötet, att regeln om makarnas rätt att leva på lika standard, regeln om makarnas ömsesidiga skyldighet att bistå varandra och ta ansvar för barnen gemensamt och synen på äktenskapet som någonting annat än ett avtal vad som helst. Vi tar detta så för givet, så vi har på något sätt nästan glömt att det är från den kyrkliga miljön som detta har kommit in i civillagen. Det fanns inte när kyrkan etablerades i Sverige på medeltiden. Det är en lång framväxt som egentligen avslutades först på 1900-talets början, när vi fick den fulla giftorätten 1920, bland annat på Kyrkomötets egen tillskyndan. Att bara tro att kyrkan inte har någon roll i detta sammanhang tror jag är fundamentalt missförstånd, att återgå till en uppfattning att detta är självklara värden, saker som på något sätt skulle leva i en borgerlig miljö som inte har kyrklig anknytning. Det är själva kärnan i varför jag tycker det är så olämpligt att lyfta bort de här texterna. Tack.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Låt mig först säga till biskop Jonas Jonson att det i vår kyrkohandbok finns ett Jesus-citat i vigselritualet. ”Från början gjorde Skaparen människorna till man och kvinna, och för dens skull skall en man överge sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru och de två skall bli ett. Vad Gud har fogat samman får människan alltså inte skilja åt.” Där finns både det positiva instiftandet av äktenskapet och en mycket användbar evangelietext.

Ytterligare vill jag bara försöka belysa de bevekelsegrunder som ligger bakom vägvalen. Där tycks alltså finnas bakom valet av texter axiom, alltså grundsanningar, som man inte hämtar från Bibelns egna inneboende sanningar, inte från den kristna tros traditionen utan ifrån sekulära tankesystem. Mina tankar förs till vad Viktor Rydberg skriver i förordet till sin bok *Den siste atenaren*. Där skriver han från det minnesvärda 1789: "Då hellenismen framträdde öppet på arenan förs striden på ömse sidor i full medvetenhet om kampens medel och kampens mål." Och han skriver om sin skrift, att "det är ett spjut som slungas i full kraft med krigarens vällovliga syfte att döda". Vad han gör sig till tolk för där är upplysningstidens, rationalismens, tankesystem som riktar människolikets tankar mot gudsriket. Och kan det vara så att det är människolikets tankar som nu får lägga sitt raster över vår syn på Skriften, vårt val av Skriften, i stället för att vi med förtroende som medlemmar av Guds rike, som Guds barn, lyssnar till vår himmelske Faders ord, låter detta ord förvandla oss, vårt sätt att tänka, vårt sätt att leva, vårt sätt att tro, och med den kraften sedan går ut i samhället och tillför någonting. I stället tycks tendensen vara att sekularisera kyrkans innersta liv.

Därmed yrkar jag nu till slut i enlighet med den särskilda hemställan som framställts här av Joakim Svensson.

TOMAS FORSNER:

Ja, nu har ni gissat färdigt. Åter till midsommardagen alltså. Vad kan utskottet och Kyrkostyrelsen tänkas ha föreslagit på tredje årgångens evangelium på midsommardagen under temat *Skapelsen*? Jo, missionsbefallningen hos Markus: "Gå ut överallt i världen och förkunna evangeliet för hela skapelsen." Meningen kan väl knappast här vara att man skall predika för alla levande varelser utan skapelsen står här för mänskligheten. Det blir lite av fel tolkning att lägga det under det här temat midsommardagen och skapelsen.

Men i stället finns det en text hos Markus som skulle passa utmärkt mitt i sommaren och strax före semestern. Har ni era biblar får ni gärna hänga med. Lyssna på Markus 6:30. Den finns inte med i evangelieboken i övrigt, så vi behöver inte vara ängsliga för följdförslag. "Apostlarna samlades hos Jesus och berättade för honom om allt de hade gjort och vad de hade undervisat om. Han sade till dem: Följ med mig bort till en öde trakt, så att vi får vara ensamma och ni kan vila er lite. Det var så många som kom och gick att de inte ens fick tid att äta. De gav sig av i båten till en öde trakt för att vara ensamma." Här finns en fantastisk anknytning. Vilan från arbetet, utbrändheten som fenomen i vårt samhälle, semesterbehovet. Fortsättningen av texten blir inte sämre. Den handlar om hur Jesus välsignar brödet och fiskarna så att det räcker till alla människor som hade sökt upp dem ute i den öde trakten. Och här finns anknytningspunkter för oss på midsommardagen till världen, till vårt förvalterskap av skapelsen och världens matfråga. Det gröna gräset och matlagen ute i det fria gör väl inte saken sämre på midsommardagen.

Jag framställer också ett särskild förslag i den här överläggningen som är en bantning av min motion 141, eftersom det inte går att presentera en hel motion med utarbetat förslag med alla texterna. Jag föreslår att andra årgångens evangelietext byts ut mot Matteusevangeliet 6:25: "Se på ängens liljor, se på fåglarna", och tredje årgångens evangelietext Markusevangeliet 6:30–44 och förändringen att man delar på texten på femtonde söndagen efter trefaldighet. Jag vädjar alltså till Kyrkomötet att förbättra förslaget för den nya midsommardagen med temat *Skapelsen* och bara lyfta ut en text i evangelieboken och en som inte fanns med tidigare och dela på en annan text, en väldigt enkel åtgärd till en förbättring på midsommardagen. I all ödmjukhet, tack för ordet.

TORSTEN JOSEPHSSON:

Låt mig först få uttrycka min glädje över att Kyrkomötet ägnar så mycken tid åt att samtala om Guds ord och dess bruk i våra församlingar. Om någon här tycker att detta blir långdraget vill jag gärna vädja till er och säga att detta är det viktigaste vi kan göra. Jag vill också uttrycka positivt att under resans gång har det sedan förra Kyrkomötet, jag vet det eftersom jag har en närstående som då var med i Kyrkomötet, blivit en avsevärd förbättring i de förslag som kommit, också via alla remisser och också Kyrkostyrelsens arbete med det här. Jag vill gärna ge er den elogen. När jag har varit kritisk på vissa punkter och orolig, ska det med också.

Men, och det är min punkt just nu och det är det som vi har talat om, det finns en möjlighet, biskopen i Strängnäs. Du känner till att det finns ett evangelium som vi läser i varje vigselgudstjänst. Det räcker som ett evangelium också på den här söndagen. För det är inte bra när vi har diskuterat så mycket om familj, om äktenskap och allt detta, att det inte finns en enda text på denna söndag som handlar om äktenskapet. Därför ville jag i detta fall gärna tillstyrka Nils Gårders motion 2002:143. Om det inte går, borde man åtminstone ta med ett kort Jesus-ord när det gäller detta.

När det sedan gäller episteln menar jag att Efesierbrevet går att ha även i den form det fanns i gamla evangelieboken. Jag vill också stödja Bertil Olsons motion 2002:133, och jag vill slutligen säga: jag hoppas vi inte skall behöva läsa sådana kommentarer beträffande Andra Timotheosbrevet 3:16. Vi som har suttit under Hugo Odebergs goda undervisning under vår studietid och vet vad det betydde att vi fick ett förtroende för Guds ord, kom inte och säg att för att man citerar all helig skrift given av Gud är man fundamentalist eller verbalinspirationslärd. Låt oss ta det positivt. Låt oss inte använda sådana ord om varandra. Låt oss ha respekt också för dem av oss som har fått ett djupt förtroende för att allt är Guds ord som vi nu skall läsa i evangelieboken. Och Gud vare lov och tack att vi får göra det fritt! Jag kommer från ett land där man inte har fått göra det, sedan sista kyrkomötessessionen här. Vi får göra det. Låt oss därför inte plocka bort verser därför att de har missbrukats, och låt oss slippa sådana kommentarer till dem som allvarligt har bearbetat texterna! Det är en vädjan jag har till oss alla. Det är Guds ord det gäller. Det är viktigt att det når ut till folket, fullt ut. Sedan kan ni vara säkra på, att de texter som inte kommer med kommer jag att arbeta för att vi i fria möten och gudstjänster ute och inne också kommer att predika över. Tack.

BISKOP JONAS JONSON (REPLIK):

Ordförande! Bara kommentaren att jag glädjer mig så att den här texten läses i vigselgudstjänsten, där den säkert blir hörd – och hörd av många fler än på tjugonde söndagen efter trefaldighet. Mitt problem är dock att man klipper sönder texten mitt i för att den skall passa, men det är ett problem som jag har med många texter.

TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):

Ja, men käre biskop Jonas i Strängnäs, du vet ju mycket väl att det är precis det man har gjort i det här förslaget. Man har klippt väldigt många texter. Att då kunna klippa in en tydlig text som läses om äktenskapet, en av alla texter i hela kyrkoåret som handlar om äktenskapet, i den diskussion vi har i hela samhället, är det för mycket begärt, käre biskop Jonas, att ha en enda eller två verser om äktenskapet på söndagen om *Att leva tillsammans*?

BISKOP JONAS JONSSON (REPLIK):

Det är nog inte mycket begärt, och det finns redan flera texter i förslaget som handlar om äktenskapet. Nu talar vi om första årgångens evangelietext, men för övrigt finns

det tillfälle alla årgångar att predika om äktenskapet och jag hoppas att predikanter tar vara på tillfället.

TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):

Då vill jag veta: vilken text finns i evangelieboken som handlar om äktenskapet? Rut, jaha, man måste gå så långt tillbaka. Näväl, jag trodde att Jesu ord skulle vara väl så starka. Men tack.

MARGARETHE ISBERG:

Jag skulle också vilja säga några ord om tjugonde söndagen efter trefaldighet och efesierbrevstexten då i synnerhet. För mig är det här en pastoral fråga, för jag tror att den texten kan leda, och jag vet att den leder, till pastorala problem. Alltså, psalmboken och därmed då också texterna i evangelieboken används inte bara i gudstjänstsammanhang, utan den används också i väldigt stor utsträckning för enskild andakt och för enskilt bruk. Det kanske är den andaktsbok som används allra mest för enskilt bruk. Då finns det ju inga kloka teologer i närheten som kan vara behjälpliga i den andakten.

För mig är den här efesierbrevstexten, även om tre verser är borttagna, ett klart uttryck för en över- och underordningsteologi. Jag tycker faktiskt att Nils Gårders intention är väldigt god, det är väldigt bra med någonting kring äktenskapet. Men jag menar att man inte kan använda den här texten av pastorala skäl. Jag tycker inte heller man kan använda den av teologiska skäl, för den har missbrukats och den missbrukas i dag också för att framhäva mannens överhet över kvinnan i Guds namn.

Då vill jag också påminna om den motion som bifölls i det här kyrkomötet för ett par år sedan, som innebar ett uppdrag till kyrkan att göra upp med över- och underordningsteologin. Den vann bifall och det uppdraget har vi. Det är också ett uppdrag som Forskningsrådet har jobbat mycket med under de här åren, och jag tycker det är det som genomsyrar behandlingen av den tjugonde söndagen efter trefaldighet och också Nils Gårders motion.

Därför yrkar jag bifall till utskottet naturligtvis, vilket då inkluderar ett avslag på Nils Gårders motion i delen 2. Men det är inklusive bara.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Liksom Margarethe Isberg förstår jag att konventikelplakatets upphävande innefattar vissa risker, men vi måste leva med dessa. Jag har fått lära mig att texten inte skall läsas på det sättet, och det är möjligt att jag har haft en god prästerlig vägledning. För jag har alltid fått lära mig att texten är själva uttrycket för ömsesidigheten mellan makarna, och det är det som gör att jag med sådan sorg ser den försvinna. Jag vet att den har lästs på det andra sättet, men jag måste också säga – för att också lite komma till klippandet – att den kardinaltext som nu föreslås om Rut fortsätter ju så här, att Boas återoppar rätten att förvärva Rut som hustru, därför att han köper hennes avlidne makes fastighet. Är det en god teologi?

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Jag skulle önska att jag kunde säga halleluja lika fint som Torsten, men jag känner det faktiskt så. Vi har alltså ett evangelieboksförslag med 600 bibeltexter. Det är vad vi utsätter oss för om vi är trogna kyrkobesökare. 600 bibeltexter! Då vill det till att ha lite proportion så att vi inte tror att det gör all skillnad i världen eller i kyrkan om det finns en eller två eller tre ytterligare av det ena eller andra slaget. Vi kan välja det ena och vi kan välja det andra. So what, höll jag på att säga. Det blev

nog ingen större dramatik av detta. Varje gång en kyrka, och vår kyrka, har antagit en ny evangeliebok har några varit ledsna för att de har känt att den där texten var så otroligt viktig och nu blir det sådan skillnad. Och så kan man predika för fullt utanför evangelieboken över den bibeltexten, och det är jättebra ett tag. Så jag tror att vi aldrig hamnar i ett läge där det inte är så, om vi frågar människor, att det är ytterligare någon text man vill ha.

När det gäller äktenskapet är det egentligen inga större problem, för det kan vi predika om varenda söndag. För när man verkligen tittar på de bibeltexter som finns i vigselritualet, bortsett från dem som har diskuterats här, och när man skall få in det riktigt positiva om kärleken, är det texter som handlar om kärleken i alla lägen. Ta Jesus till föredöme, älska som han, bär varandras bördor. Det finns hela året runt bibeltexter som exemplifieras in i våra olika relationer, för den som lever i äktenskap eller planerar det. Därför är min sorg när man talar om att detta är nästan en sekularisering inifrån, att på något sätt finns här någon illvillig instans som vill bedra kyrkan och beröva den vissa saker. Jag bär på en motsatt tillit till att anden blåser vart den vill. Alla bibeltexter av olika slag kan ge det mest skiftande budskap som ingen av oss riktigt var inställd på. De texter vi utsätter oss för betyder inte att temata därmed är begränsade till det som finns i texten. Inte heller just att det finns en tematisk söndag behöver betyda att det är just då man pratar om det. Anden blåser utifrån texterna, vi utsätter oss för texterna och vi har tillit till att evangeliet i all dess fullhet också med den här evangelieboken kommer att blåsa igenom vår svenska kyrka.

TOMAS FORSNER (REPLIK):

Det är härligt att få höra den här matematiken att vi har över 600 texter, och det är väl fantastiskt att vi kan bredda det så mycket. Kan vi bredda det ännu mer så vi slipper att ha samma text flera gånger när vi har så mycket utrymme, är det ju ännu bättre. Mitt förslag på midsommardagen innebär att vi inte behöver ha samma text två gånger utan kan använda utrymmet för de över 600 texterna.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Jag vill bara tillåta mig att till ärkebiskopen säga så, att hade vi inte haft en söndag med temat *Att leva tillsammans* – för jag uppfattar att vi bestämmer oss för att ha det och att vi väljer att ha en äktenskapstext, Rut – så kan jag också förstå att man skulle kunna säga att äktenskapet kunde bli föremål för behandling vid andra tillfällen. Men jag uppfattar att förslaget är att vi skall ha en söndag med det temat, om än vidgat som det är redan i 1983 års evangeliebok, och det är i det perspektivet som jag saknar det nytestamentliga inslaget.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Jag vill bara tydliggöra, gode Nils, i den bemärkelsen att det inte gör mig så mycket om du lyckas i ditt uppsåt att få in den bibeltexten. Men det gör inte den stora skillnaden som det tycks göra för dig om du inte lyckas.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Om detta tycks vi vara ense.

TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):

Jag vet inte om jag hörde fel, käre ärkebiskop, om det var så att du tyckte att jag sa halleluja. Jag har inte sagt det. Men jag hoppas ingen tycker som det var i domkyrkan här i gammal tid, med en domkyrkokomminister som tyckte att i Svenska kyrkan lät

det varken halléluja eller hallelúja utan hååååå. En del tycker väl det nu. Men jag vill nog säga ändå, käre ärkebiskop, att det som Gårder också har framfört och som jag tycker du är väldigt bra på att lyckas inkludera, att det är någon orsak, käre ärkebiskop, till att man på denna söndag plockar bort texter om äktenskapet och gör det i en situation när vi har så mycket debatt i samhället kring familj, kring äktenskap, och vi har haft det också här på Kyrkomötet. Då är det viktigt, menar jag, att vi plockar fram Jesus-ord som är klara och tydliga och gör det i en evangelisk öppenhet. Jag tror att det går, och visst kan vi hoppas. Det känner vi som är fria präster, inte minst när vi är pensionärer. Vi får predika hur mycket vi vill. Men det är inte det vi är ute efter, käre ärkebiskop, utan det är att vi måste ha den texten där.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Jag sa i alla fall halleluja och det hoppas jag att ni uppfattade. Jag vill bara påminna om att Kyrkostyrelsen har fått den här reflektion ifrån evangelieboksgruppen. Det är de som har tänkt och upplevt att det här anakronistiska inslaget fanns när det gäller den här bibeltexten, och ordförande i den gruppen är en dig och din teologi närstående exeget. Så det är alltså mer komplicerat än att det är en sekulariserande kyrkostyrelse som ligger bakom det hela. Vi har känt ett visst stöd utifrån deras sätt att resonera att äktenskapet på den tiden, som Jesus kommenterar faktiskt är en affärsangelägenhet.

TORSTEN JOSEPHSSON (REPLIK):

Det har jag inte sagt, att Kyrkostyrelsen är sekulariserad. Sedan är jag lite rädd ibland när ärkebiskopen nu också talar om att anden blåser vart den vill. Ibland kan vinden riktigt vara från Herren, men jag är inte säker på att detta att vi plockar bort de här texterna är en vind som kommer från Herren. Det får vi väl se. Men Kyrkostyrelsen har gjort ett bra arbete, jag sa ju det, bättre än det var från början. Tack.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Eric Lundqvist ställde för länge sedan en fråga till utskottet om annandag pingst, om vi hade tänkt på hur de texter skulle behandlas ifall annandag pingst skulle försvinna, och den frågan har inte diskuterats i utskottet. Det har inte varit aktuellt att göra det. Men när det gäller texterna, så finns i varje fall Joh. 3:16 på midsommardagen andra årgången. Den är alltså bevarad där.

När det sedan gäller utskottets behandling av bibeltexterna var vi överens om att den skrivelse vi fick från Kyrkostyrelsen var väl genomarbetad. Vi kom överens om att vi måste vara mycket restriktiva om det skulle behövas förändringar i texturvalet, för om vi ändrade texter fick det följdverkningar. Det är alltså efter den principen som vi har arbetat i utskottet.

Sedan är det väl som biskop Jonas Jonson, sa att det är omöjligt att arbeta fram ett evangelieboksförslag som tillfredsställer alla. Det har varit en lång debatt här. Många har yttrat sig och det är glädjande med detta engagemang som har visats evangelieboksförslaget och den fina atmosfär som vi har upplevt. Jag minns inte att det var så trevligt 1983, när vi tog evangelieboken i Medborgarhuset i Stockholm.

Nu vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och överlämnar detta till Kyrkomötets beslut.

ERIC LUNDQVIST (REPLIK):

Jag tackar Glenn för svaret. Sedan bör det ju finnas en beredskap på något sätt om annandag pingst till exempel försvinner, och var finns den? Finns den i utskottet eller

någon annan stans? Skall man bara stryka den och stryka samtliga texter? Jag hoppas att det här ärendet tas upp på något sätt. Tack.

BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:

Ordförande! Det är när Glenn Håkansson säger att vi kan rädda Joh. 3:16 genom midsommardagen som jag reagerar. Jag menar att vi inte kan lösa texterna som är för annandag pingst nu och föregripa en eventuell förändring. Om det sker får vi ta ställning till det då. Jag tycker nog som Tomas Forsner, att Joh. 3:16 hör hemma låt säga i pingsttid men inte just midsommardagen. Jag vädjar till Kyrkomötet att fundera över om inte Tomas Forsners förslag är en tydlig förbättring ändå för midsommardagen.

TOMAS FORSNER (REPLIK):

Som ni förstår skall jag inte säga mot min biskop utan tacka för stödet. Den korta talartiden ställer ju till det hela. "Lilla Bibeln" finns alltså i en text på femte i fastan. Där finns den bevarad och kommer att ligga, tror jag, ohotad och kan predikas över strax före påsken. Den finns där, men jag hoppas att vi kan åstadkomma små förbättringar även i ett ganska färdigt förslag och att det är en viktig sak för demokratin att det går att påverka. Hur skall vi annars tackla det när vi kommer fram till handboken och bönboken och vi kommer fram och säger att det här har tuggats så mycket så nu kan vi inte diskutera det. Det måste finnas öppningar för att kunna ändra också nu när inte utskottet har tagit den möjligheten.

Tack för ordet.

Beslut i ärendet i denna del återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 86.

Moment 9 och 10, Namnet Dagens bön och Dagens bön i evangelieboken

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Ärade ledamöter! Först beträffande moment 9, själva begreppet Dagens bön. Det är ett begrepp som säger både för mycket och för lite. Det säger för lite på det viset att man i bästa fall ber fler böner än en bön om dagen. Det låter lite reduktionistiskt. Det säger för mycket på det sättet att man begränsar det hela till just söndagen. I många fall i praktiken använder vi också kollektbönerna i den följande efterfiringsveckan, där man har veckogudstjänster av olika slag. Dessutom är det rätt otympligt att tala om Dagens bön-bönerna, som en grupp i pluralis. Alltså, vi måste ha viss tilltro till att människor har förmåga att lära sig, att man kan komma in i kyrkans språkbruk. Det kan ta emot i början och det kan ta en stund innan man förstår, men det går att lära sig. Så har vi ju en gång alla lärt oss språket, nya ord som vi inte först förstår men som så småningom fylls med ett innehåll. Låt oss behålla ordet kollektböner. Det förenar oss med kyrkor runt om i världen och med kyrkans tradition också. Och folk i dag kan ju engelska.

Sedan är det själva omformuleringen, där man i inledningen, i tilltalet i bönerna, strävar efter vad man kallar ett inklusivt språk. Alltså, kampen mellan manligt och kvinnligt skall föras in i själva gudomen. Jag tror att man hotar att så att säga skada djupare skikt än man själv förstår. För vad det här resulterar i är ett alltmera opersonligt bönespråk. Det finns ett slags progression i gudsuppenbarelsen, när Jesus kommer, när den Helige Ande kommer över människorna, som ger oss ett alltmera personligt nära förhållande till Gud. Då är det väldigt olyckligt när man går ifrån begrepp som Herre, som Fader, som käre himmelske Fader, käre herre Jesus Kristus, och det blir Gud eller o Gud. Man går från det personliga, från det mera specifika, till det mera

allmänna. Och det är inte den utveckling som den Helige Ande ville verka, han som lär oss att ropa "Abba, käre Fader". Jag tror att det är en pyrrusseger både för kvinnor och män om vi får uppleva ett andaktsliv, ett gudstjänstliv, som ställer oss på en större distans från Gud.

Därför vill jag beträffande moment 9 yrka bifall till motion 136 punkt 2 och beträffande moment 10 bifall till motion 136 punkterna 1, 3 och 4. Tack.

BERTIL OLSSON:

Fru ordförande! Ledamöter! Biskopar! Det är positivt att det går att få förändringar, och det visar ju att utskottet hade behövt mer tid för andra delar av det här arbetet också. När det gäller Dagens bön har man på flera punkter tagit hänsyn till motioner och till synpunkter.

Jag har skrivit två motioner om Dagens bön, annandag påsk och söndagen sexagesima. När det gäller sexagesima har utskottet i stort sett tagit min formulering. När det gäller annandag påsk avslår man visserligen min motion, men har ändå gjort en förbättring i ordalydelsen som gör att den är betydligt bättre än den text som stod i det ursprungliga förslaget. Det jag reagerade på var att det stod bara "möter oss i nattvardens bröd" och inte "nattvardens bröd och vin" eller "vid nattvardsbordet". Men när man då i stället får en direkt anknytning till Emmausvandringen med det brutna brödet, så som det ligger i det nya förslaget, tycker jag det är väl så bra som den formulering jag hade gjort. På de punkterna tycker jag att utskottet har gjort ett bra arbete. Det hade varit bra om utskottet hade haft en extra dag också för texterna och kunnat bearbeta och diskutera mer. Det vittnade också utskottets ordförande Alve Svensson om, att just i fråga om texthanteringen hade man känt sig pressad för att hinna med och diskutera alla de olika förslagen.

JOHANNES HELLBERG:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter, ni som är kvar! Bönespråket är ett viktigt språk. Det är viktigt hur vi ber, hur vi tilltalar vår Gud. Liksom ett barn lär sig prata genom att föräldrar talar till barnet lär vi oss prata till Gud genom att lyssna till Gud. Detta är inte mina tankar. Tankarna kommer från martyren och kämpen Dietrich Bonhoeffer som led under nazityskland. Han har formulerat mycket vist, bland annat detta om bönen.

Vi måste hämta vårt bönespråk från Skriften, för det är där Gud talar till oss. Där behöver vi inte diskutera bibelsynen, för det kan vi vara överens om att i Skriften talar Gud till oss. Jag vill därför införa en distinktion när man talar om inklusivt språk. Man brukar samtala om det som ett samlingsbegrepp och säga att vi skall ha inklusivt språk och inte vara exkluderande. Då vill jag säga så här. När det handlar om oss människor, ja, när Paulus talar till bröder säger vi syskon, trossyskon eller bröder och systrar. Det är helt riktigt. Så fungerar språket. Men när Bibeln talar om Gud använder Bibeln ett språk som inte är könsinklusive, och därför skall vi som kyrka inte heller använda det i vårt bönespråk och vår liturgi.

Mitt yrkande är bifall till motion 2002:143 punkt 1. Det är med anledning av formuleringen på den tjuogoandra söndagen efter trefaldighet i Dagens bön-bönen alternativ två, där det står: "Gud, du är som en fader och en moder för oss." Det är inte god luthersk teologi. Det borde stått, om man skulle haft det alternativet: "Gud, vår Fader, som är som en moder för oss." Det är korrekt. Jag vill därför yrka bifall till nämnda motion.

ANDERS ÅKERLUND:

Fru ordförande! Jag har haft glädjen att få vara med i det här utskottet under väldigt många år. Spännande arbete! Det är i gudstjänsten som vi kan tala om för oss själva och omvärlden var vi står vad gäller människosyn, samhällssyn och gudsbild. Det är också så spännande i utskottet med det oerhört fina samtalsklimat som vi har haft under åren, och som också har präglat årets arbete, där olika strömningar får komma till tals, vi får lyssna på varandra, ge och ta emot.

Dagens bön har jag begärt ordet för i dag. Vi fick också en extra dag för att bearbeta de frågorna. De ingår i ett känsligt område med mycket textmassa, och enligt min erfarenhet av gudstjänstliv är det väldigt lätt att människor passiviseras och blir objekt under en lång tid i gudstjänsten. Man tappar liksom greppet om närvaron och blir objekt mer än subjekt. Därför är det väldigt viktigt hur Dagens bön formuleras. Vi vill ha levande gudstjänster och inte uppfostra människor i en böneform som det ibland kan bli en tendens till. Det ska finnas en identitet som har att göra med kyrkans lära, tydlig, men också relevansen att det känns i hela kroppen att det är bön, som primärt är ett hjärtats samtal.

Vi har två varianter av Dagens bön för att tillgodose olika strömningar i kyrkan. För oss som tillhör den andra traditionen, om jag så säger, känner också att vi inte är riktigt tillfredsställda med alla formuleringar. Men så här är processen, och jag har stor förståelse för ärkebiskopens markeringar gång på gång att här är vi just nu. Jag vill tacka för den välvilliga, positiva behandlingen i Läronämnden under tidspress i morse. Det uppskattar vi väldigt mycket i utskottet och Kyrkomötet. Vi pekar på den frihet som finns i temagudstjänsternas form, när till exempel nyårsdagen mer och mer blir en fredssöndag och det då är naturligt kanske att formulera böner om fred och starta året på det sättet. Också möjligheten att vid särskilda tillfällen kunna formulera Dagens bön för att kunna harmoniera med andra sammanhang i texter. För den hör inte bara ihop med texter utan också med psalmer och sånger och budskap, och allt måste få hänga samman i en helhet. Därför, till exempel i fastan, har texterna justerats, men jag tycker att det fanns mycket att göra också med uppföljningen av innehållet i kollektbönerna. Jag kan återkomma till det sedan.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Ja, nu finns Läronämndens yttrande på era bord. Jag vill att ni läser det väldigt noga och ser att det är tänkt att vara mycket restriktivt, gode Anders, så det är inte en allmän frihetsepistel du har fått i handen. Behovet att formulera sig har vi kyrkans förbön till. Dagens böns funktion är alltså att i bönen form vara en ingång i texterna. Det vill Läronämnden betona starkt. Men samtidigt är det väldigt svårt att säga att det här är ett hundra procentigt förbud för att i vissa lägen kanske hitta egna ord. Men då, som du själv säger, finns det temagudstjänster och annat att tillgripa. När det gäller huvudgudstjänsten är det de här bönerna som normalt gäller. Restriktiviteten är Läronämndens ord i denna fråga.

ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):

Jag har uppfattat ordet restriktivitet och det har jag stor respekt för. Jag tycker det är viktigt att det är församlingens böneliv och inte bara den enskilde prästens, till exempel. Men jag tänker på som i fastan och stilla veckan, då det kan finnas tillfällen att bygga upp det med sånger, musik, budskap, och då kanske bönerna skulle formuleras lite närmare de texter som vi också valt för övrigt under stilla veckan, som vi inte har hunnit följa upp i Dagens bön, och där till exempel komma lite närmare Olov Hartmans

underbara formuleringar: ”För att du nedsteg hit till de plågade, hit till de dömda, vet vi att ingen ensamhet finnes mer, vet vi var Gud är.”

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Jo, jag betvivlar inte att det kan finnas lägen där det gäller. Med det är viktigt då att se att Dagens bön relaterar till texterna i första hand och inte till situationen. Vi säger inte, att eftersom vi har en speciell situation så tar vi texterna i en speciell form också.

ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):

Ärkebiskopen behöver inte tala till mig men till resten av Kyrkomötet kanske, för jag har förstått budskapet och håller med om precis vartenda ord du har sagt.

JOHANNES HELLBERG (REPLIK):

Ordförande! Jesu lärjungar bad, ”Herre, lär oss att be”. Människan kan inte be av sig själv, människan behöver lära sig att be. Därför måste kyrkan lära människor att be. Kyrkan lär människor att be genom undervisning, katekesundervisning och konfirmandundervisning, men också genom bönerna i gudstjänsten. Därför menar jag att det är viktigt att kyrkan tar sin uppgift att just undervisa och lära människor att be på allvar.

ANDERS ROOS:

Ordförande! Tack, utskottet, för en ytterst välvillig behandling av de förslag till ändringar jag gjort av Dagens bön. Det är nästan som att man har blivit bönhörd innan bönerna har blivit uppsända.

Det var ett angenämt arbete att sitta i solskenet i trädgården hemma och läsa goda texter och försöka hitta formuleringar som skulle kunna föra det ytterligare ett steg framåt. Jag skulle kanske vara nöjd, men ändå. I förslaget fanns för tredje söndagen efter trefaldighet en formulering i en bön som jag föreslog ändring på. Och visst ändrade utskottet, men på så sätt att formuleringen flyttades till en annan söndag, nämligen sjätte söndagen efter trefaldighet. Nu tar jag risken att med en dåres envishet förfölja den där formuleringen.

Det är min övertygelse att det är Guds vilja att mor och far gemensamt skall ta hand om och vårda sina barn, oberoende av om man lever i en kärnfamilj eller ej. Jag motsätter mig alls icke bilder av Gud som modern eller andra bilder som kan sägas vara kvinnliga. Jag motsätter mig heller inte ett inkluderande språkbruk. Vi behöver arbeta mer med det och vi behöver mer av kvinnliga bilder. Men jag undrar ändå om det inte kan vara såväl rimligt, lämpligt som riktigt att just i barnomvårdnaden använda bilden av föräldern, inte mor eller far. Jag vill tro att min dotter har upplevt och upplever lika närhet om det är jag eller hennes mor som sköter om henne. Därför handlar följande förslag till formulering av Dagens bön på sjätte söndagen efter trefaldighet, andra serien, om en helhetssyn. ”Helige Gud, som möter oss med ömhet och är oss lika nära som en mor och en far när de sköter om sitt barn, ge också åt oss den helighet som är barmhärtighet för världen. För Jesu Kristi skull. Amen.”

PER INGVARSSON:

Låt oss be Dagens bön för i söndags. Det låter lite konstigt när man gör det i en andakt i veckan. Ordet Dagens bön är inte bra, och jag har funderat länge på det men jag hittar tyvärr ingen bättre, det är dilemmat.

Det jag ville ta upp nu däremot, som Läronämnden också var inne på, är detta att det finns ett förslag här i utskottet att man skall kunna byta ut någon av Dagens böner om präst så önskar. Jag tycker inte heller detta är bra, utan jag skulle föreslå att man

gör så här. Nu är vi så glada för att vi har gjort en evangeliebok och pustar ut, men det kan vara bra nu framöver att veta vilka söndagar det är problem med texterna och vilka söndagar det är problem med bönerna. Därför skulle jag vilja att man sist i förordet hade följande formulering: ”Vid särskilda tillfällen kan församling ersätta någon av evangeliebokens angivna texter eller böner med en annan text eller bön efter anmälan till stiftsstyrelsen.” På så sätt får stiftsstyrelsen, eller vem som nu är lämpligast, in förslag löpande var man har bytt och var det för församlingen har varit problem, och då kan man till nästa gång man tittar på en evangeliebok se var problemen har varit. Kanske man har fått in jättefina texter och alternativ till textläsningar på så sätt.

LENNART KOSKINEN:

Ordförande! Äntligen har vi fått förslag till mer levande kollektböner. De gamla kändes ibland som om de var gjorda för att läsas, de nya är böner som är till för att bedjas. Jag välkomnar särskilt det inklusiva språket som ofta vidgar den gamla patriarkala gudsbilden. Det tycker jag är mycket god teologi. Jag kan dock dela Fredrik Sidenvalls med fleras rädsla för att vi tappar det personliga tilltalet i några få fall, men i huvudsak tycker jag att de är ett mycket stort steg framåt.

Men det finns ett problem när det gäller beteckningen, som många har tagit upp. Kollektbön är visserligen inkört bland de vanliga kyrkobesökarna, men inte minst i storstäderna har vi väldigt många människor som är sökande som kommer in och som inte är kyrkovana. Jag har ofta fått frågan, ”det där med kollektbön, handlar det om kollekten?” Visserligen behöver vi i vår nya kyrka be om rikliga kollekter, men den blandningen är inte särskilt bra och jag förstår att man har velat bli av med det här ordet. Samtidigt tycker jag som många flera här att Dagens bön känns väldigt vardagligt. Vi skall ha en enkelhet men inte en utslätad vardaglighet i våra gudstjänstagen- dor, för det är ju där namnet förekommer.

Vi använder sedan länge i gudstjänstagenorna uttryck som *Kyrie*, *Gloria*, *Agnus Dei*, och det är en koppling till den gamla traditionen. Också om vi använder de svenska namnen är de här fast förankrade. Ett sätt att bli av med den här vardaglighe- ten vore att till ordet Dagens bön foga det gamla latinska ordet *Collecta*, kanske med ett bindestreck mellan eller inom parentes, alltså *Dagens bön – Collecta*. Då blir det ett igenkännande till den gamla kollektbönen, inte en sammanblandning med kolle- kten, samtidigt som det är förankrat i den gamla kyrkliga traditionen.

Sedan vill jag bara säga någonting om tillägget i den andra att-satsen, ”Vid särskil- da tillfällen kan den präst som leder gudstjänsten ersätta någon av de angivna böner- na” och så vidare. I en föränderlig och en dramatisk värld sker väldigt mycket. Jag minns särskilt söndagen efter den 11 september – det är ingen kyrklig söndag just, jag vill minnas att det var den femtonde efter trefaldighet – där började kollektbönen: ”Du som sörjer för allt skapat...” Jag vet att det var folk som reagerade på det här, det var oerhört svårt att ta texten rätt upp och ner. Nu var det en lekman som läste den och det blev reaktioner på det. Sakinnehållet var naturligtvis riktigt, men i det sammanhanget blev det väldigt fel. Jag tror det är nödvändigt i vår föränderliga värld att vi har möjlighet att på ett restriktivt sätt, som ärkebiskopen framhåller, vid sär- skilda tillfällen kunna modifiera eller ersätta de här kollektbönerna.

Jag yrkar alltså på ett tillägg till namnet Dagens bön: *Dagens bön – Collecta* och bi- faller den andra att-satsen under punkt 10 som ju också är utskottets förslag.

BISKOP CAROLINE KROOK:

Ordförande! Kära systrar! Jag menar förstås er bröder också! Hur ofta får vi inte höra det här? Jag tror att jag var den första som i Kyrkomötet överhuvud taget nämnde

ordet inklusivt språk, och det var 1986. Sedan dess har jag funderat mycket på vad ett inklusivt språk, ett språk som inte utestänger, egentligen betyder. Det betyder inte att stryka alla gånger det står herre eller alla gånger det står konung eller alla gånger det står fader. Då har man hamnat i ett dike som är värre än det första. Det innebär inte att man inte ibland kan säga ”kära bröder” och jag kan få känna mig innesluten i det. Men ni som är män måste också känna efter lite grand hur det känns när man säger ”kära systrar – och, ja visst ja, jag menar er också!”.

Nu finns det ytterst få bibelställen som verkligen har bilder där man tar fram det moderliga, men det finns faktiskt i bibeltexten på sjätte efter trefaldighet, och samlingsbönen skall ju försöka fånga upp bibeltexten. Det är andra årgångens epistel, där Paulus säger: ”Ändå hade vi som Kristi apostlar kunnat komma med anspråk. I stället uppträdde vi lika kärleksfullt bland er som en mor när hon sköter om sina barn.” Visst vet jag att fäder sköter om sina barn, men jag menar att det på något enda ställe får vara en text där faktiskt männen får tänka efter hur det känns att vara innesluten, att vi menar både fader och moder. Detta får kvinnorna göra jämt, jämt, jämt. Och nu finns det på ett enda ställe, där det faktiskt står ”som en mor sköter om sitt barn”, med skötbordet och den absoluta närheten, som faktiskt inte är riktigt samma sak som ”far och mor” utan just det här individuella. Det kan lika väl stå far, men det står på så många ställen så nu är det faktiskt mor det gäller. Ögonkontakten och närheten. Därför, trots att vi gick igenom Anders Roos motioner så noggrant, sa vi nej till den här.

Ordet *Collecta* önskar vi skall finnas med i kyrkohandboken så småningom, på samma sätt som vi skriver i våra agendor ”Helig” och inom parentes *Sanctus*, eller ”O Guds lamm” och inom parentes *Agnus Dei*. Det måste så småningom bli en kyrkohandboksfråga. Sedan lite grand till Lennart: du sa själv här att det blev galet när en lekman läste bönen. Just det, de här bönerna skall inte läsas av lekmän. De skall bedjas av prästerna och det står i handboken ganska tydligt. Tack.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag skall inte på något sätt polemisera mot biskop Caroline Krook utan instämma i det hon har sagt, men tillföra det perspektivet att det faktiskt är så, att det är många, många tillfällen som vi män får känna oss inneslutna i ett kvinnligt begrepp. ”Gläd dig du Kristi brud” – hur många gånger har vi inte fått sjunga den psalmen och så får vi ingå i detta ”Kristi brud”. När jag läser Höga visan får jag gå in i rollen av bruden som älskar sin brudgum. När vi på första advent sjunger ”Fröjda dig storligen du dotter Sion, höj jubelrop du dotter Jerusalem”, så är det kvinnliga begrepp för det kollektiv som jag ingår i som man i Kristi kyrka. När vi i Uppenbarelseboken möter lammets bröllop när lammet viges vid sin brud, så ingår jag i bruden. Så jag vill bara tillföra det perspektivet och uppmuntra och vidga perspektivet på det inklusiva.

BISKOP CAROLINE KROOK (REPLIK):

Jag är inte säker på att jag förstod, Fredrik, vad du var ute efter i ditt första inlägg om inklusivt språk. För vad vi har strävat efter nu är mångfalden av bilder, att vi inte skall ta bort bilderna av herre eller fader, utan ha mångfalden av bilder. Det är väldigt viktigt att hålla fast vid det att det inklusiva språket betyder en mångfald av bilder.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Vad jag var ute efter var att i mycket, mycket större utsträckning i nya förslaget inleds den första seriens kollektböner bara med ordet O Gud. Gud var det förut och nu är det O Gud, och det tycker jag är en förbättring. Men i mycket ringare grad finns begreppet Herre. Herre är ett relationsord på ett annat sätt än Gud. Fader finns med

alltmer sällan. Man har också ibland ställt Gud under ett allmänbegrepp, barmhärtighetens Gud i stället för barmhärtige Gud. Det är det jag är ute efter.

ANDERS ROOS (REPLIK):

Kära biskop Caroline! Jag har inte så stort hopp om att mitt särskilda yrkande skall gå igenom, men jag känner mig innesluten, gärna innesluten, i begreppet mor och har erfarenhet av skötbordets närhet.

BISKOP CAROLINE KROOK (REPLIK):

Det var ju bra i och för sig. Så du har gett dig nu och lagt ner ditt yrkande?

ANDERS ROOS (REPLIK):

Nej, jag har inte gett mig. Då känner du mig dåligt. Mitt yrkande är kvar och vi skall ha många trevliga debatter i fortsättningen.

OLA ISACSSON:

Ordförande! Ledamöter av Kyrkomötet! Jag har när det gäller motion 162 upptäckt att jag har förutsatt att evangelieboken tas i bruk påskdagen 2003. Det kommer inte att ske, och av den anledningen skulle jag vilja ändra mitt yrkande i den första uppsatsen, så att den i stället kommer att lyda: ”att uppdra åt Kyrkostyrelsen att med anledning av introduktionen av en ny evangeliebok utarbeta en skrift som djupare motiverar och reflekterar över apokryfernas ställning i Svenska kyrkans gudstjänstliv med anledning av att läsningar ur apokryferna ingår i evangelieboken”.

FÖRSTE VICE ORDFÖRANDEN:

Överläggningen i den delen är avslutad. Yrkandet är framställt tidigare, så vi ser det som en justering, att det blev fel tidigare. Det är noterat.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Gudstjänstutskottet fick ju möjlighet att samlas en extra dag för att arbeta med Dagens bön. Det kändes väldigt positivt, att vi i lugn takt kunde gå igenom varje bön under kyrkoåret. Därför tycker vi nog att det är ett väl genomarbetat förslag som vi nu överlämnar till Kyrkomötets beslut. Det finns dock två ändringar: Nittonde söndagen efter trefaldighet skall ingressen vara *O Gud*, medan däremot söndagen efter alla helgons dag skall *O* strykas.

För övrigt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet i dessa delar återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 90.

Moment 11, Kyrkmässa

ANDERS ROOS:

Ordförande och kyrkomöte! I Skåne i närheten av Hässleholm finns en liten kyrka som heter Vankiva. Den var förr en prebendekyrka och numera är den församlingskyrka. I Mälardalen finns en kyrka, Mariakyrkan i Sigtuna. Förr var den dominikanerklosterkyrka och nu är den församlingens kyrka. Likaså i Mälardalen finns i Sollentuna en kyrka som heter Kummelby som är den första kyrka som invigdes i Stockholms stift år 2000. I samtliga dessa kyrkor har jag firat kyrkmässa på någon minnesdag i den kyrkans historia. Vi har firat mässa och vi har sjungit lovsånger till Gud för att vi får ha såväl kyrkobyggnaderna som Kristi kyrka i församlingen.

Vi behöver i församlingarna texter som påminner oss, ger oss möjlighet till och uppfordrar oss att glädjas över kyrkan och kyrkobyggnaden. Måhända har vi varit slöa, måhända har vi inte vetat att det har varit möjligt, måhända har vi inte tagit vara på tillfällena. Men låt oss ge signalen och behålla möjligheten att i särskilda gudstjänster få glädjas över såväl hembygdens kyrka som Kristi kyrka på jorden. Låt oss få behålla texter och böner till kyrkmässan i evangelieboken.

Med detta yrkar jag bifall till motion 2002:152 punkt 3 och 4.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Utskottet har bedömt att det inte finns behov av texter för kyrkmässan i evangelieboken på grundval av remissutfallet. Därför följer vi alltså Kyrkostyrelsens förslag.

Sedan är det väl på det sättet att dessa gudstjänster, Anders, säkert kan utformas lokalt, och genom kreativitet och initiativförmåga kan man säkert hitta väldigt många texter och böner och psalmer så att man kan forma en lokalt utformad kyrkmässa.

ANDERS ROOS (REPLIK):

Kreativitet kan lösa mycket, både i kyrka och i samhälle. Behov skapas ibland, och jag tror att om där finns rubriken kyrkmässa, där finns texter, där finns böner till kyrkmässa, det kan hända att det är några i framtiden som upptäcker den glädje och den frimodighet som kan växa fram i en församling genom att fira den här kyrkmässan. Jag tycker nog att såväl Kyrkostyrelsens argumentation i sin skrivelse som utskottets argumentation i betänkandet är betänkligt svag.

Beslut i ärendet i denna del återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 92.

Moment 14, Ändring i 28 kap. kyrkoordningen

PER INGVARSSON:

Nu vet inte jag om jag får ställa ett yrkande här, men jag försöker. Jag har en motion, 2002:115, och det gäller den helige Mikael's dag. Där är det ju så att i dag den helige Mikael's dag väldigt ofta kommer första söndagen i oktober. Den andra söndagen i oktober firar man alltid tacksägelsedagen. Det innebär att två väldigt festliga söndagar ofta kommer efter varandra, vilket gör att man i många församlingar inte orkar fira två så festliga. Det är ofta en som får stryka på foten och det blir då gärna Mikaelidagen.

I dag står det så här i kyrkoordningen: "Mikaelidagen firas den söndag som infaller under tiden den 29 september till 5 oktober". Mitt förslag är man i stället skriver: "Mikaelidagen firas den sista söndagen i september." Dels är det mycket lättare att komma ihåg och dels slipper man då den här kollisionen.

Bifall till motion 2002:115.

Beslut i ärendet i denna del återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 93

64 § Kyrkliga böcker på finska och lulesamiska

ALVE SVENSSON:

Fru ordförande! Jag talar nu för utskottet angående de kyrkliga böckerna på finska och lulesamiska. Så långt utskottet kan bedöma är de uppdrag som Kyrkomötet tidigare gett Kyrkostyrelsen vad gäller framtagandet av kyrkliga böcker på finska och lulesamiska väl genomförda. Därav föreslår utskottet Kyrkomötet att bifalla Kyrko-

styrelsens skrivelse. Utskottet påpekar att en rimlig konsekvens av att Kyrkomötet bifaller Kyrkostyrelsens skrivelse är, att här framlagda finska psalmtexter till psalmerna 644, 645, 647 och 648 förs in i den svenska psalmboken vid nytryck. Tack för ordet.

NILS GÅRDER:

Ett kort spontant inlägg. Vi har ju fått den här boken på lulesamiska och jag, som aldrig någonsin hört det talas och inte förmår att förstå hur det talas, skulle gärna vilja framföra en spontan önskan att någon som möjligen behärskar språket kunde läsa eller till och med sjunga ett kort avsnitt i samband med någon av andakterna.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 72.

65 § Bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk

ALVE SVENSSON:

Fru ordförande! Det är Gudstjänstutskottets betänkande 2002:3 som rör bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk, Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:12 Bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk. Utskottet uttrycker glädje över att materialet nu föreligger Kyrkomötet för beslut efter en lång beredningstid. Trots utskottets begränsade möjligheter att rent språkligt bedöma enskildheter i gudstjänstmaterialet vill utskottet ge ett generellt stöd för det val projektgruppen gjort när det gäller utformningen av förslaget. Utskottet föreslår att Kyrkomötet bifaller Kyrkostyrelsens skrivelse.

Enligt luthersk tradition är det av stor vikt att den som firar gudstjänst skall få göra det på sitt eget språk. Sedan teckenspråket fått ställning som eget språk i Sverige, ser utskottet det som ett naturligt steg att Svenska kyrkan tar ansvar för att skapa goda förutsättningar för att gudstjänst kan firas på teckenspråk. Det finns alltså nu en bibelöversättning av Markusevangeliet på teckenspråk, det finns texter för vissa högtidsdagar och en gudstjänstordning. Samtidigt vill utskottet betona vikten av det fortsatta arbetet med att översätta ytterligare bibeltexter och de kyrkliga handlingarna och att de ges resursmässiga förutsättningar så att detta arbete kan fullföljas.

Vi ser mycket positivt på att den förelagda gudstjänstordningen är resultatet av en tolkning utifrån de dövas behov och förutsättningar och inte en direkt översättning av den svenska kyrkohandboken. Utskottet föreslår alltså Kyrkomötet att bifalla Kyrkostyrelsens skrivelse. Tack för ordet.

LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:

Ordförande! Det är mycket glädjande att dessa förslag nu kan antas av Kyrkomötet. Men jag ville ta tillfället i akt att informera Kyrkomötet om att det för närvarande råder en allvarlig brist på präster och diakoner som kan teckenspråk. Så har vi till exempel inte vid teckenspråkscentrum i Örebro någon ordinarie präst längre, och i flera stift vacklar detta. Det ställer stora krav på kyrkan att bereda möjligheter för utbildning och även fortbildning av präster och diakoner i teckenspråk.

Nu har vi fått dessa hjälpmedel som är oerhört viktiga, men situationen just på personalsidan är sämre än den har varit på flera år. Det gäller gudstjänsterna, men det är också en allvarlig fråga när det gäller själavården. Det är så nämligen att döva företrar att få samtala direkt med en präst och inte via tolk. Det här är något som vi inte har någon omedelbar lösning på, men vi måste alltså vara beredda på att fortsatt satsa på gedigen utbildning och fortbildning av teckenspråkspräster och –diakoner.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1, sid. 72.

66 § Försoningsakt i anslutning till nytt äktenskap

NILS GÅRDER.

Tack så mycket, fru ordförande! Detta anknyter naturligtvis till mitt intresse för de äktenskapliga frågorna, och jag har tyckt att det här betänkandet väckt många tankar som jag erkänner att jag inte haft innan jag läste det. Jag menar att Nils-Arne Rehnström i sin motion och utskottet i sitt betänkande tar upp intressanta frågor om den situation som uppkommer när man ingår ett andra äktenskap. Det är tydligt att vår handbok mycket präglas av vår katolska tradition, om man så får säga, alltså att vi utgår ifrån att ett äktenskap inte kan ingås av annan än den som är ogift eller vars första äktenskap har ogiltigförklarats genom det som tidigare i svenskt sammanhang kallades återgång. Detta avspeglar inte det faktiska förhållandet där, som jag uppfattar det, kyrkan har anslutit sig till den uppfattningen att ett äktenskap kan ingås trots att personen är frånskild.

Det har också en mycket praktisk och aktuell anknytning till det som inträffar inom äktenskapslagstiftningen och som kanske är ett lite annorlunda sätt att se det på. Ni känner alla till debatten om gemensam vårdnad. Man skulle kunna göra den analysen, att vi har upplevt under tiden sedan 1980-talet en tendens att inte längre bevilja äktenskapsskillnader så radikalt som man gjort tidigare, att ett moment i äktenskapet, nämligen makarnas ansvar för barnen, kvarstår i den gemensamma vårdnaden. Det innebär att en frånskild make måste uttryckas stå kvar i en viss äktenskaplig förpliktelse gentemot den första maken i sin egenskap av gemensam vårdnadshavare. Detta kan tyckas som ett lite spektakulärt sätt att se på saken, men det är bara ett sätt att fästa uppmärksamhet på den faktiska skillnaden som uppkommer för personer som ingår ett andra äktenskap.

Jag tycker Nils-Arne Rehnström betonar de här frågorna och utskottet själv också analyserar saken på ett intressant sätt när man anknyter till den ortodoxa traditionen, som ju har en annan längre tradition att acceptera omgifte. Därför förstår jag egentligen inte utskottets slutsats att det är främmande för svenskt synsätt att tänka sig ett annorlunda vigselförfarande eller att inkludera andra moment i samband med en andra vigsel.

Därför skulle jag vilja yrka bifall till Nils-Arne Rehnströms motion, som jag tycker det finns skäl till att överväga ytterligare.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Ärade kyrkomötesdeltagare! Ordförande! Att inrätta ett så kallat försoningsmoment vid ingående i nytt äktenskap är definitivt inte tänkt som en ytterligare börda att lägga på någons axlar som upplevt smärtan i ett redan brustet och söndrat äktenskap. Snarare vore det tänkt som en hjälp till bearbetning och försoning av det som en gång gick fel, blev fel, tog slut och gick sönder. Visst kan man säga att detta kan göras på andra sätt och att det är upp till var och en att söka den hjälp man är i behov av, men vi skall uppmärksamma vår egen del i ansvaret som Kristi kyrka på jorden. Ett livslångt löfte som man har gett till kyrkan, om det är en kyrklig vigsel, är inte bara formalia, kyrklig sedvänja, tradition och ritual utan ett beslut som är tänkt att vara livet ut. När det inte håller, när detta löfte redan efter en tid är brutet, har kyrkan och vigselförrättaren sitt ansvar i det hela.

I dag upplöses nästan vartannat äktenskap i skilsmässa. Det är ett djupt tragiskt faktum att konstatera att detta kanske är vår tids största tragedi, med tanke på alla de barn som genom skilsmässa far illa. En skilsmässa är en tragedi men det kan också vara en tragedi att fortleva i ett ohållbart äktenskap, där kanske både sprit och miss-

handel förekommer. En kyrklig vigsel förutsätter att kontrahenterna är införstådda med en livslång gemenskap. Så är ritualen för kyrklig vigsel utformat. Då någon vill gifta om sig bör kyrkan tillhandahålla ett annorlunda vigselritual, som tar hänsyn till det förra som inte höll, som gick sönder, som bröts ner. I detta ritual kan man som ett moment foga in som en bön det faktum att det som förut gick sönder, med Guds hjälp i det nya, med de nya löftena, skall kunna hålla livet ut. Om Svenska kyrkan inte kan erbjuda något sådant uttrycker man en grov inkonsekvens och ett alltigenom icke kristet förfaringsätt. Löftena i kyrkan blir bara ritual utan konsekvens och allvar. Inte kan man stå och säga samma sak, samma löften, en gång till. Jo, om man får lägga de förra spruckna löftena i Guds barmhärtiga händer och om kyrkan i sin ordning räknar detta som en själavårdande uppgift och möjlighet.

Därför uppmanar jag Kyrkomötet att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta en kompletterande ordning i handboken för ingående av nytt äktenskap. Som vägvisare i detta kan man studera andra kristna kyrkor som har ett liknande förfaringsätt, exempelvis den ortodoxa kyrkan. Bifall till motion 2002:10.

ALVE SVENSSON:

Ordförande! Ledamöter! Biskopar! Utskottet ser att det finns mycket stora behov av själavård både för barnen och för de vuxna, där separationer och skilsmässor har ägt rum. Vi är mycket väl medvetna om det allvarliga i situationen och det tragiska för många. Men vi tror inte i utskottet att en försoningsakt hör hemma i en vigselliturgi. Det är egentligen det som vårt huvudargument mot motionen. Vi är positiva till varje slag av försoningsakt och att man kan försonas och få förlåtelse och att allt kan redas upp. Men vi tror inte att en försoningsakt hör hemma i vigselliturgin.

Vi anser att arbetet i första hand är en fråga för församlingens själavård och därför kan sådana försoningsakter utformas lokalt. Det kan ju också gå mycket lång tid mellan en skilsmässa och en ny vigselakt, och då förutsätts att det gamla har blivit utrett för länge sedan. Då skulle det bara rivas upp igen. Vi ser alltså det som två olika själavårdsmässiga skeenden, som liturgiskt bör hanteras åtskilda.

Därför föreslår utskottet att Kyrkomötet avslår motionen.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 72.

67 § Herrens bön

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Kyrkomötesdeltagare! Fru ordförande! Nuvarande ekumeniska förslag av vår Herres bön upplevs av många som betydligt mer tillgänglig och naturlig utifrån nuvarande språkbruk. Men många upplever den också som svår att tillämpa, då man i någon mån anser att denna variant av vår Herres bön blir oärlig mot grundtexten och som man har uppfostrats tidigare i kyrkan.

Själv vill jag få göra Kyrkomötet uppmärksam på följande i vår Herres bön som för många av mina församlingsbor känns stötande mot deras bibeltolkning och tro. Utsatt oss inte för prövning, står det. Som om Gud inte prövar och aldrig i sin Skrift har gett oss något löfte att inte prövas. Prövningar tillhör livet. Vi prövas i alla sammanhang i skola, på arbetsplats inför sökande av nytt arbete och vi prövas varandra kanske inför ingående av äktenskap etc. Prövningar tillhör livet och någonting som också Gud utsätter oss för, tror jag.

Däremot har han lovat, bland annat i Jakobs brev, att inte fresta oss. Gud frestar inte, men det gör frestaren, Guds fiende. Jag vet att ordet i grundtexten i Herrens bön

kan översättas både med pröva och fresta. Vad skall vi då välja? Jag föreslår att Kyrkomötet kan ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att fortsätta granska vår Herres bön utifrån de invändningar jag framlagt. Förslag till formuleringar till vår Herres bön skulle kunna vara enligt följande: ge oss styrka i våra prövningar, hjälp oss stå emot frestelser styrk oss då vi prövas, ge oss uthållighet då vi prövas, var med oss i våra prövningar, beskydda oss mot frestelser, eller någon annan liknande formulering.

Jag yrkar därför att Kyrkomötet tillstyrker min motion om vår Herres bön med det ytterligare tillägg som jag har gjort i detta uttalande.

KERSTIN BERGMAN:

Jag skulle bara vilja leverera ett litet stycke undervisning eller vittnesbörd för dem som har svårt att förlika sig med att frestelse är utbytt mot prövning. Det grekiska ordet som det här går tillbaka på, peirasmos, täcker både frestelse och prövning. Det står i våra handlingar. Det är alltså ett ord av samma typ som eirene som betyder både fred och frid. Och det är ofta man skulle vilja säga både fred och frid för att täcka hela området.

Men i Vår fader nu är vi så lyckligt lottade att vi har parallella böner, så att båda de här aspekterna kan komma med. Jag tänker så här. Två slags ont finns det. Det finns ont som människor förorsakar och för det har vi ansvar och skuld och för det ber vi om förlåtelse i "förlåt oss våra skulder liksom vi har förlåtit dem som står i skuld till oss". Sedan finns det ett annat ont, typ jordbävningar, och för det kan ingen människa ha ansvar eller skuld. Frestelse – både Janssons och andra frestelser – är av den första sorten, och frestelser kan man motstå. Om man faller, får man skuld. Prövningar kan man däremot inte motstå, bara utstå. För prövningar typ jordbävningar kan man inte ha ansvar eller skuld. Men ont är det inte desto mindre. Man kan då bara be att inte behöva utsättas för prövningar, och det är det vi gör i Vår fader: "Utsätt oss inte för prövning utan rädda oss från det onda." Då lägger vi hela teodicén, frågan om Gud och det onda, i Guds goda händer. Så förstätt blir prövning väl så meningsfullt som frestelse. Tack.

ALVE SVENSSON:

En mycket kort inledande reflektion över orden prövas och frestas. Det är sant som Nils-Arne Rehnström säger, att vi prövas i livet. Men för den som prövas känns det inte alltid gott. Därför tror inte jag att Gud har någonting emot om vi ber honom om att slippa utsättas för det svåra. När det gäller frestelse citerar Nils-Arne Rehnström själv att Gud inte utsätter någon människa för frestelse. Således skulle vi inte behöva be honom om att låta bli det.

Nu skall jag redogöra direkt för vad utskottet har sagt. Utskottet vill värna om den ekumeniska överenskommelsen om användandet av den ekumeniska versionen av Herrens bön i Svenska kyrkans gudstjänster, vilket beslutades i Kyrkomötet 1998. Jag vill också citera från slutet av utskottets övervägande: "Med förståelse för den betydelse som Herrens bön har i en kristen människas personliga fromhetsliv, där enskilda formuleringar kan ha stort inflytande över hur bönen förstås och upplevs, vill utskottet visa på den frihet som i dag ändå råder att fritt välja vilken av de tre versionerna av Herrens bön som skall användas i församlingens olika gudstjänster." Och nu undrar någon, vilka tre versioner syftas det på här? Jo, det syftas på den gamla Fader vår och på Vår fader som har två versioner, dels den med bönen "ge oss i dag vårt bröd för dagen som kommer" och den ekumeniska "ge oss i dag det bröd vi behöver".

Utskottet föreslår att Kyrkomötet avslår motionen.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 73.

68 § Tillstånd att leda gudstjänst

LARS-IVAR ERICSON:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! I denna motion vill jag lyfta fram möjligheten att kyrkoherden skall kunna ge tillstånd till att leda gudstjänst även till en person som inte råkar bo i pastoratet. Jag tycker detta är en praktisk lösning och jag förutsätter att kyrkoherdarna i detta förfarande visar lika gott omdöme som när de skall ge tillstånd att leda gudstjänst för en i pastoratet boende person.

Jag skall illustrera detta med ett litet exempel. Som kyrkoherde i Finja pastorat tillfrågar jag Stig Bengtsson, ordförande i lekmanakåren: Vill du leda en gudstjänst i pastoratet? Nej, säger han, det vill jag inte, men du kan väl ringa till Lisbet Göransson i Degeberga. Hon är engagerad i lekmanakåren och jag vet att hon leder gudstjänster i pastoratet. Det är en god idé, men då måste jag först kontakta biskop Christina. Jag kan alltså inte anmoda Lisbet att komma till mitt pastorat, fastän hon leder gudstjänster i det egna pastoratet. Jag förstår att tiden ännu inte är mogen för mitt förslag, så jag får väl tacka för svaret och återkomma i någon form senare.

Men en liten kommentar vill jag i alla fall ge till Gudstjänstutskottets åsikter. Det är faktiskt så, att vi som har landsbygdsförsamlingar har många gudstjänster där det inte förekommer sakramentsförvaltning varje gång, varken dop eller nattvard.

ALVE SVENSSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Med hänvisning till att den nuvarande kyrkoordningen innebär ett förenklat förfarande jämfört med tidigare och till att de förändringar som föreslås i motionen skulle försvåra biskoparnas tillsynsuppdrag, föreslår utskottet att Kyrkomötet avslår motionen. Ifrån Överväganden citerar jag: ”Utskottet betonar vikten av att lekmanapredikantens identitet får växa fram i det lokala församlingssammanhanget. Den nuvarande kyrkoordningen medger ett förenklat förfarande jämfört med det tidigare venia-institutet, eftersom kyrkoherden nu kan ge det tillstånd som tidigare endast biskopen kunde ge. Och dessutom finns det möjlighet inom den nuvarande kyrkoordningen att en lekman från annan församling kan predika i en gudstjänst där församlingsprästen deltar.”

Tolkningen av detta är att församlingsprästen bör delta i gudstjänstens genomförande. Jag tänker på Lars-Ivars motion. Det är ju ändå så, att har man många gudstjänster själv, får man i alla fall sitta ner under predikan och lyssna till någon god lekman, även om vederbörande skulle komma från en annan församling. Det viktiga är att församlingsprästen, kyrkoherden, själv är med. Han kan också, om han inte har möjlighet att vara närvarande, meddela och förhöra sig med sin biskop och så på ett ganska enkelt sätt få tillstånd av biskopen för venia. Likaså kan biskop på kyrkoherdes förfrågan ge tillstånd till en person från annan församling att predika och leda gudstjänst.

Utskottet föreslår därför att motion 2002:41 avslås.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 73.

69 § Folklig mässa

ALVE SVENSSON:

Fru ordförande! Det handlar om motion 2002:114 av Per Ingvarsson om ny kyrkohandbok. Utskottet bejakar behovet av vad som kan kallas en folklig mässa. Däremot stödjer utskottet inte motionärens tanke att det i Svenska kyrkan skall finnas en enda normerande folklig mässa. Det har visat sig vara mycket svårt att finna en enda form

för tonspråk och ordval som upplevs som folklig i hela landet. Därför kan inte utskottet bejaka motionärens önskan att en ny folklig mässa arbetas fram för hela Svenska kyrkan. Utskottet vill i stället peka på behovet av mångfald och betona vikten av att utveckla det kreativa skapandet i församlingarna.

Dock noterar utskottet att motionärens önskan redan tillgodoses av det uppdrag som Kyrkostyrelsen gett generalsekreteraren att bevaka frågan om kompletterande mässmusik i det fortsatta arbetet med översyn av den svenska kyrkohandboken. Jag kan nämna som en information att troligtvis redan till våren kommer ett arbete i gång i Avdelningen för kyrkolivets utveckling. Man planerar att kunna arbeta fram flera olika förslag till folklig mässa.

Med detta sagt vill jag nämna att utskottet väljer att föreslå Kyrkomötet att avslå motionen.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 73.

70 § Församlingsindelningen

GUDRUN CARLSSON:

Ordförande och kyrkomöteskamrater! Jag förstår att den här motionen som jag skrivit ihop med Ingemar Öberg inte har så väldigt stort gehör. Det är väl motionerna 2002:1, 49, 90 och 96 det handlar om i det här paketet. Problemet är specifikt i Skara, och Lund har samma problem. Men jag tackar i alla fall för att motion 2002:90 har behandlats välvilligt vad avser första att-satsen, men jag beklagar att den avslagits i övrigt.

Det är så här i verkligheten och kontentan av den kyrkoordning som vi tog en gång i tiden. I Skara stift försvann 90 församlingar vid förra årsskiftet och dessutom ungefär 900–1 000 förtroendevalda, och det är ganska allvarligt. Det är någonting som man skall ta med sig i tanken i den här utvecklingen av Svenska kyrkan. I mitt pastorat kommer det att försvinna förmodligen 60–70 förtroendevalda, engagerade människor som har jobbat och som inte längre kommer att behövas i den rollen. Hur vi kommer att lösa det vet inte jag. Hur det kommer att se ut vet jag inte heller.

Det skall komma ett yttrande till nästa år. Det är jättebra att det kommer, men problemet är att det är så nytt det här och vad skall man titta på? Då hoppas i alla fall jag att vi kan få något svar på vad som blev bättre och vad som blev sämre, om det blev fler gudstjänster eller hur många mindre det blev, också kyrkobesökare. Dessutom skriver vi i vår motion – och jag vill skicka med den tanken till utredningen – att det kanske någon gång vore önskvärt att dela stora församlingar. Det nämndes ingenting om det i svaret.

Men jag har inget särskilt yrkande utan jag väntar på fortsättningen.

LARS-IVAR ERICSON:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag tolkar utskottets skrivning så, att det är viktigt att man gör en undersökning av vad som har hänt efter församlingssammanslagningarna. Jag tror tyvärr att man kommer att finna att spåren förskräcker, och då är det viktigt att vi inte försöker sopa igen spåren utan att verkligen få fram att så här har det blivit. Vi märker det på många håll i Skåne, vi märker att det finns församlingar där människor inte längre känner sig hemma. Det finns känslor av apati och hemlöshet.

Det har visat sig att antalet gudstjänstillfällen har reducerats kraftigt. Förtroendevalda känner att de har blivit över. Vi behövs inte längre. Och det är viktigt att vi inte upprepar de misstag som kanske har begåtts. Det är viktigt att vi respekterar att det finns församlingar på landsbygden, där man år efter år har firat gudstjänst två eller tre

söndagar i månaden. Man har trivts med detta och man har kunnat åka till en annan församling den fjärde söndagen. Vi måste respektera att det finns församlingar där människor känner sig kallade att ingå i ett kyrkoråd och inte i ett sockenråd. Därför tror jag att vi bör se upp, så att vi inte fortsätter på den här farliga vägen med församlingssammanslagningar. I och för sig är jag medveten om att det finns ställen där det inte går att få ihop ett församlingskyrkoråd eller det inte går några människor i kyrkan. Då kan man naturligtvis slå samman. Men jag tycker att det är ett ypperligt förslag att vänta och sätta gränsen till år 2009.

ULLA RICKARDSSON:

Ordförande och kyrkomötesdeltagare! Motionerna som tar upp församlingsindelningen var föremål för stor diskussion i Organisationsutskottet. Jag ingick där som suppleant. Det är en stor och viktig fråga. Vi hade och har olika inställningar i frågan. Somliga tycker att ju snabbare vi slår ihop församlingar desto bättre är det. Somliga ser problemet och förstår det och andra är mycket bekymrade över vad som håller på att ske när församlingsgränser i hundratals suddas ut i snabb takt. Detta utifrån ett av kriterierna för en församling: Huvudgudstjänst skall firas varje vecka. Det står i kyrkoordningen och skall följas och sker det inte måste församlingen bort, som det är nu.

Vi är inne i ett tvångsskede, anser jag. Den viktiga process som måste ske hinns inte med. Det måste få ta tid. Det lokala ansvar för en församling som har funnits så länge kyrkan har funnits slås sönder. Kyrkan är kvar, den är inte stängd, det skall hållas gudstjänster, den skall repareras och så vidare. Men det lokala ansvaret försvinner. Nämn sockenråd eller vad som helst – det har inte samma styrka som ett kyrkoråd. Är vi klara över begreppet huvudgudstjänst? Vad jag förstår kommer arbete med gudstjänstordningen att ske framöver.

Organisationsutskottet har begärt att få fram en rapport om tillståndet i församlingarna i stiftet i denna fråga. Det är jättebra, och därmed återkommer frågan med den här rapporten till nästa kyrkomöte. Utifrån det jag har framfört, motioner och diskussioner, yrkar jag i likhet med att-sats tre i motion 2002:49 att Kyrkostyrelsen överväger om tidpunkten i punkt 22, övergångsbestämmelserna i kyrkoordningen, kan utsträckas till utgången av 2009.

BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:

Ordförande! Gudrun Carlsson nämner Lunds stift och Skara stift. Vi kan väl säga att sammantaget har de senaste åren de största strukturförändringarna skett i Skara stift. När jag tillträdde som biskop 1989 var det 86 pastorat i Skara stift. Det är nu 59. Dessa pastoratssammanslagningar har inneburit att många av dessa pastorat har cirka 15 församlingar. Det har varit ett av skälen till att man har valt att gå samman.

De frågor som här gäller gudstjänstens hållande är alltså inte enda skälet. Man har sagt sig att det är bättre att vara en av fem församlingar, alltså skapa en gemenskap på fem församlingar, i stället för att vara en församling av femton. Det har på sina ställen också varit svårt att få ihop kyrkoråd, men det skall också sägas att det i några fall – jag vill inte överdriva, men säkerligen i flera fall – har det varit så att man har vant sig vid att samarbeta och man vill formalisera det samarbete som redan sker, det vill säga gå samman som en församling.

Det här arbetet kommer att fortgå, och det var så mot slutet av år 2001 att fler församlingar egentligen ville gå samman men stiftsstyrelsen fick säga att ärendena inte var tillräckligt beredda. De måste vänta och det skapade viss besvikelse. Så i Skara stift var det alltså 92 församlingar färre. Men jag försöker undvika begreppet

”försvinna”, för det är inte så att församlingar försvinner utan man uppgår i en ny organisationsform. För att markera det lokala engagemanget och för att bevara och uppmuntra det, är dock sockenråden eller liknande nätverk av stor betydelse. Jag kan bara berätta här, att i Skara stift vet jag om drygt 30 sockenråd som har bildats i dessa 92 färre enheter, alltså dessa 92 socknar har drygt 30 sockenråd. De har tillsatts på lite olika sätt, och vi har sagt oss att vi låter det ske nu så länge, så får vi se om vi kan rekommendera någon av dessa former. Stiftsstyrelsen har tagit initiativ till en utvärdering, och den kommer att vara klar vid utgången av februari, därför att vi i Skara stift också frågar oss, hur bra är det här? Men jag vill nog säga att utvecklingen kommer att fortsätta i den riktningen, något mer i alla fall.

BISKOP TONY GULDBRANDZÉN:

Fru ordförande, ledamöter och biskopar! Den här frågan är för mig en ganska ny fråga efter flytten till Härnösand att uppleva, och det är en fråga som jag tycker att vi i stiftsstyrelsen och jag själv sliter väldigt konkret med, hur vi skall hantera den och tackla den. Jag kan känna väldigt starkt för att en kristen församling firar gudstjänst varje söndag eller åtminstone att man har en veckoandakt eller någonting, så att det blir gudstjänst varje vecka. Jag tycker att det på något sätt är väldigt rimligt som ett tecken för att detta är en kristen församling.

Jag kan samtidigt också se vissa administrativa svårigheter när man har många församlingar i ett pastorat och kanske bara en präst, en kyrkoherde. Att prästen, kyrkoherden, skall vara med vid varje kyrkoråd kan innebära att en präst i en del fall måste ägna en väldigt stor del av sin tid åt att sitta i kyrkoråd i stället för att vara utåtriktad och verka. Det är den ena sidan av saken. Den andra sidan, som jag då har upplevt väldigt tydligt när jag har gjort församlingsbesök, är det mycket starka engagemang som människor har haft för sin bygd, hur man känner att det enda vi har kvar just nu är kyrkan och församlingen. Den vill vi värna om, men vi orkar inte fira gudstjänst varje vecka. Men vi orkar egentligen fira gudstjänst kanske varannan vecka, kanske lite oftare under sommaren och lite mera sällan under vintertiden. Vi åker inte till någon annan kyrka heller, det talar de om för mig, för det är lite för långt i Härnösands stift. Det är inte så nära mellan kyrktornen.

Och så kommer de här frågorna. När vi som lever i större orter firar gudstjänst, så firar församlingen gudstjänst varje vecka. Men enskilda personer, hur ofta går vi i kyrkan? Gör vi det mer än varannan söndag i snitt, ens vi som är anställda? Den här omvärldsanalysen kan ju göra att man skall fundera på hur mycket engagemang vi skall kräva av människor i en bygd på 200–300–400 personer eller upp till 1 000 personer som nu är en egen församling. Jag har inga bra svar på det här. Jag är inte kategorisk, jag tror att man måste göra administrativa förändringar men jag tror också man måste lyssna mycket på det här. Det är bra med utskottets förslag att Kyrkostyrelsen skaffar sig kunskap och information och delger det till oss alla. Tack så mycket.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Eftersom ingen har talat för utskottet vill jag bara kort konstatera att utskottet har behandlat det här mycket seriöst. Församlingen ligger oss alla väldigt varmt om hjärtat, men det är för tidigt att utvärdera. Vi skall enligt utskottet, sidan 5, försöka få en helhetsbild och få kunskap om läget. Bifall till utskottet.

ALLAN LEWIN:

Fru ordförande och kyrkomötesdeltagare! Jag kommer från norra Värmlands glesbygder. Först vill jag helt instämma med biskop Lönnermark i vad han sa förut. Vi måste

våga se verkligheten som den är och det beroende på gudstjänstkriteriet, på den ekonomiska situationen och på prästsituationen. Vi har inte ekonomi så att det går ihop, vi har inga präster. Är det någon som söker får man se med lupp vad det är för personer som vill till oss i glesbygden. Egentligen skulle det vara tvärtom. Det skulle vara kö!

Jag vill peka på det positiva, nämligen det här med byalag eller sockenråd. Det kvittar väl egentligen vad församlingen heter. Det viktiga är det lokala engagemanget kring den egna sockenkyrkan. Jag tror vi kan vinna mycket på det här.

Bifall till utskottets hemställan.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Fru ordförande och kyrkomötesdeltagare! Jag tänker ganska mycket i anslutning till Allan Lewin. Det är ju väldigt viktigt, när vi vet om den bindning och kärlek som finns till kyrkobyggnaderna både på landsbygd och i tätort, att – oavsett hur man gör med strukturförändringar – man förmår behålla människors relation till sockenkyrkan, och varför inte också distriktskyrkorna i städerna, och vidareutvecklar den. Perspektivet blir väldigt mycket på de små församlingarna. Jag menar att vi har uppställt församlingskriterier som är ganska rimliga även på gudstjänstlivets område. Ofta hör vi dock att man säger att det skall vara huvudgudstjänst varje vecka. Men det står faktiskt inte det, utan vi får understryka igen och igen att det normalt är huvudgudstjänst varje söndag och annan gudstjänst under veckan, och det behöver inte vara handboksbunden gudstjänst. Man kunde ibland tycka att det vore viktigt med någon form av kreativitet. Det här ger en anledning att tänka om. Vi kanske kan aktivera församlingen, vi kan ta in frågan om lekmanaledda gudstjänster, det finns mycket kring gudstjänstlivet som med lite helig fantasi skulle kunna vidareutvecklas.

Jag hör till dem som inte gärna vill få gudstjänstfrågan hopkopplad alltför starkt med strukturfrågan. Jag tycker inte att kreativa processer, som vi tycker skall komma lokalt ifrån, skall ske med kniven på strupen. Jag kan däremot samtidigt dela utskottets bedömning att det är lite väl tidigt att aktualisera frågan om att ändra tider och så. Vi får se efter den här utvärderingen som Kyrkostyrelsen förutsätts stå för. Men skulle vi befinna oss i det läget att det är alltför många sådana här samtal och processer som pågår, kommer jag i varje fall i ett senare läge att förorda en förlängning av tidsgränsen. Det vill jag bara anmärka.

Sedan tycker jag att jag är lite bekymrad över en tendens som finns i flera stift, också i Uppsala stift, att man i större församlingar inte längre tänker på att minska strukturer och utgå från människor i distrikt och så. Det finns en tendens att tänka all verksamhet utifrån kyrkoherdar, anställda och kyrkoråd som jag tycker är lite bekymmersam. Det skulle behövas en genomgående reflektion kring det här.

THOMAS SÖDERBERG:

Fru ordförande! Det blir lätt så, tänker jag, att så fort den här frågan kommer upp blir det för och emot olika typer av församlingar. Man talar om vissa församlingsstorlekers fördelar och så. Det var detta vi försökte undvika när övergångsbestämmelserna en gång i tiden infördes, nämligen att Kyrkomötet skulle tala om för enskilda församlingar: Så här skall det vara och blir det inte på det viset är det ute med er. Det är en oro som finns på många håll och som också har fått uttryck, tänker jag, i de motioner som finns här. Det är det saken gäller! Det är det saken gäller, nämligen hur hanterar man oron i ganska stora delar av kyrkan, även om det som sagt befolkningsmässigt inte är de största delarna?

I det läget finns det anledning att göra det som utskottet har sagt. Vi får höra efter, hur går det till? Hur fungerar det ute? Hur pågår processerna i samtalet? Låt det få

växa nerifrån, från församlingsnivån, låt det kunna få spegla sig i de här församlingskriterierna och se: vad är det för väg som går framåt? I det särskilda yttrandet av Evert – Johansson står det, Josefsson skall det väl vara – alltså Evert Josefsson med flera står det så här: ”Den nödvändiga process som måste ha sin gång när en historisk fungerande enhet förändras hinner ej ske.” Då tänker jag så här: låt det få vara så att samtalet pågår med respekt för den oro och för de människor som finns i de små församlingarna, ge chansen att kunna få spegla sig i församlingskriterierna. Och om det skulle behövas, låt oss i så fall – och där ansluter jag mig gärna till biskop Ragnar – få skjuta något, i ett senare skede, på just den här övergångsbestämmelsen. Men låt oss förstå vad saken gäller i de här motionerna.

TOMAS FORSNER:

Det är så många som har talat vist och klokt i det här, så att jag behöver egentligen inte tillägga så mycket. Vi konstaterade i utskottet att det är en stiftsangelägenhet att sköta om det här med indelningsfrågorna. Men när nu de här paragraferna finns i kyrkoordningen, är det också en riksangelägenhet att knyta samman det och se vad det som är beslutat i Kyrkomötet får för konsekvenser, och att det finns en nära kontakt mellan stiftet och Kyrkostyrelsen i indelningsfrågorna. Då menade vi att det är dags att vi får se – jag tror och vet att det har förekommit – sådana här kontakter och tror att det förekommer reguljärt, men att man i en samlad rapport får ta upp frågan. Formen för det här tror jag Kyrkostyrelsen och stiftet kan hitta på eget sätt, det behöver vi inte föreskriva, men vi efterlyser alltså en rapport. Vad har hänt och vad har skett i den här förändringssituationen? På många sätt har man ju upplevt att det här kom som någonting som blev ett incitament till att starta en process som var framåtstygande, inte bara känna ett tvång, utan nu kommer det här.

Låt oss ta tag i det här och göra någonting bra av det. Vi betonar vikten av frivillighet, men det vill också till att människor tar möjligheten att sätta sig ner och resonera om vilka förändringar som kan vara aktuella och skaffa sig en insikt i hela den här problematiken som nu har lyfts fram av olika talare. Jag tror att det är ett sätt att stärka församlingen, att man på sina håll slår samman. Man kraftsamlar, hittar nya perspektiv, får en ny gemenskap och hittar nya vägar också för gudstjänstliv och ansvarstagande. Det var någon som sa att förtroendevalda inte längre behövs. Det här handlar om personer som engagerar sig i församlingen och, som jag sa i ett annat anförande, det finns många uppgifter i församlingen där vi behöver frivilliga. Alla behöver inte sitta i beslutande församlingar för att göra nytta i församlingen. Det finns mycket fantasi på det området som vi kan utveckla. Jag menar att det är ett bra sätt för utskottet att genom den här rapporten visa på möjligheten att knyta samman församling, stift och Kyrkostyrelsens arbete.

Sedan vill jag peka på att det finns möjligheter för stiftet, om man ser att det här inte hinns med i vissa fall, att individuellt för varje pastorat och område se vad som behöver göras. Det finns nämligen i församlingskriterieparagrafen också skrivet så här: ”Om det finns särskilda skäl får en församling undantas från en indelningsändring även om den inte uppfyller dessa kriterier.” Så Kyrkomötet har varit förutseende. I dialogen med dem som beslutar – det är väl stiftsstyrelsen i det här fallet – kan man alltså undanta det här. Men då tror jag en förutsättning är att processen och samtalet är i gång, och det förutsätter jag att det är i de fall som är aktuella.

För min del är det bara att yrka bifall naturligtvis till utskottets förslag och jag tror att det är en framkomlig väg i den frågan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 114.

71 § Ordförande i stiftsstyrelsen, domkapitel och Kyrkostyrelsen

EVERT JOSEFSSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Om vi tittar på sidan 4 i det här betänkandet, det särskilda yttrandet, föreligger det två skrivfel. Sista raden i det särskilda yttrandet skall vara: ”första att-satsen.” Fru ordförande, det kanske kan vara lägligt att jag fortsätter mitt anförande som företrädare för utskottet.

Utskottet har arbetat sig igenom den här frågan och de här motionerna som föreligger, och som ni ser på sidan 3 i utskottsbetänkandet har vi pekat på att biskopens roll i såväl stiftsstyrelse som domkapitel har grundläggande betydelse för rådande och värnande av enheten i enlighet med Svenska kyrkans episkopala uppbyggnad. Det är frågan om en sammanhållen stiftsledning. Biskopen är den samlande personen. Vi har också tagit stöd av Läronämndens yttrande att detta gagnar den pastorala tillsynsuppgiften. Den motsvarande organisationen på den lokala nivån finns egentligen inte, därför att där har kyrkoherden en arbetsledande roll och biskopen har å sin sida en styrande roll, som också framgår av betänkandeskrivningen.

Vi har också detta med demokratiska principer som påtalas i motion 2002:3. Där har vi pekat på att kyrkan har ett eget uppdrag av en annan struktur, och det har också framgått i samband med 1982 års kyrkomöte som betänkandet avslutas med, där man har uttalat detta från svenska regeringen, att vi hade annan situation.

Med det, fru ordförande, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

STAFFAN HOLMGREN:

Ordförande! Vi behandlar nu motion 2002:3 som jag har skrivit ihop med Gunnar Prytz och den handlar alltså om ordförandeskapet. Vi tycker att vi i Svenska kyrkan successivt har låtit den demokratiska ordningen slå igenom vad gäller ordförandeuppdragen. Kyrkoherden är inte längre ordförande i kyrkofullmäktige, kyrkonämnd eller kyrkoråd. Ärkebiskopen är inte i det nya Kyrkomötet heller ordförande här. Utskottet anser att biskopen måste vara självskriven ordförande i stiftsstyrelsen av episkopala skäl. Jag instämmer i att det finns episkopala skäl när det gäller ordförandeskapet i domkapitlet, och där har jag inte någon som helst tanke på att föreslå någonting annat. Där finns tillsynsansvaret, där finns disciplinansvaret för prästerna och där är det naturligt att biskopen är ordförande. Men stiftsstyrelsen representerar den demokratiska linjen. Det är en styrelse för stiftet vald av stiftsfullmäktigt. Enligt kyrkoordningens 7 kap. 7–11 §§ framgår det vad som är stiftsstyrelsens uppgift, och det handlar om främjandefrågor, beredning inför stiftsfullmäktiges sammanträden, beredskapsfrågor, myndighetsuppgifter inom Svenska kyrkan, ekonomi för stiftet och så är man arbetsgivare, bland annat också numera för biskopen.

Vi tycker det är dags att gå vidare i utvecklingen mot full demokrati och låta stiftsstyrelsens ordförande ha förankring hos majoriteten i stiftsfullmäktige. Det är en väldigt viktig sak, tycker jag, för arbetet i stiftsstyrelsen att även ordföranden finns med i någon av de grupperingar som finns i stiftsstyrelsen och har kännedom om diskussionerna där. Biskopen skall naturligtvis vara självskriven ledamot av stiftsstyrelsen och kan alltså påverka arbetet och besluten. Givetvis har biskopen en samlande och ledande roll i stiftet, men det är inte en förutsättning att han eller hon är ordförande i stiftsstyrelsen för att klara den ledande rollen.

Nu är det märkligt att man inte fick reservera sig i utskottet och därför finns ju bara ett särskilt yttrande som inte går att yrka bifall till. Men jag vill redan nu, eftersom jag råkade komma före Gunnar Prytz, yrka bifall till det yrkande som Gunnar Prytz strax kommer att framföra här i Kyrkomötet.

GUNNAR PRYTZ:

Ordförande! Biskopar! Ledamöter! Stiftet har fått en annan ställning i Svenska kyrkan efter år 2000 och de uppgifter som stiftet ansvarar för har begränsats jämfört med tidigare. Även biskopens ställning har förändrats, men biskopen är fortfarande den som leder stiftets arbete, som svarar för ledning och tillsyn, som har att vårda och värna kyrkans enhet. Men för att fullgöra den uppgiften behöver biskopen inte vara självskriven ordförande i stiftsstyrelsen. Min uppfattning är att biskopen skulle få en bättre plattform och en större frihet att agera utifrån sin vigningstjänst och sitt episkopala ansvar om biskopen inte behövde axla ordföranderollen.

Biskopens uppdrag handlar framför allt om ledning och tillsyn av stiftet och dess församlingar. Biskopens andliga ledarskap innefattar också ett profetiskt och visionärt drag, ett uppdrag som är profetiskt. Att leda kan då också innefatta att man ifrågasätter det som har stelnat i sina former och att man visar vägar framåt. Det är en svår och känslig uppgift som underlättas om biskopens handlingsfrihet inte begränsas av andra uppdrag. Ordförandeskapet i stiftsstyrelsen är ett sådant uppdrag som kan orsaka dubbla lojaliteter och begränsa biskopens möjlighet att utöva sitt andliga ledarskap. En ordförande har i demokratiska sammanhang uppgiften att företräda styrelsen och att leda styrelsens sammanträden. När ordföranden företräder styrelsen, åligger det ordföranden att vara styrelsens röst. När ordföranden leder ett sammanträde, åligger det ordföranden att fördela ordet, att lyssna in ledamöternas olika åsikter och att se till att det beslut som fattas är förankrat i styrelsen. Ordföranderollen är en form av ett politiskt ledarskap.

Att som biskop fullgöra detta på ett tillfredsställande sätt utan att gå ur biskopsrollen torde vara omöjligt. Denna dubbla uppgift som biskop och ordförande innebär i sig en konflikt som antingen kan resultera i att biskopen inte fullgör sitt ordförandeuppdrag eller att han inte fullgör sitt uppdrag som biskop. Nu undrar jag varför utskottet inte har behandlat dessa sakskalet som vi motionärer angett som grund till föreslagna förändringar. Om utskottet har behandlat frågan, varför har man inte redovisat detta i sina överväganden?

Nu ville jag yrka bifall till första att-satsen i vår motion, men enligt ordföranden är detta omöjligt. Därför föreslår jag i stället att Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att framlägga förslag om ändring av kyrkoordningens 7 kap. 14 § enligt följande: ”Stiftsfullmäktige utser bland de valda ledamöterna en ordförande och en eller två vice ordförande. Fullmäktige bestämmer tiden för uppdragen.”

REIDAR GUSTAFSSON:

Fru ordförande, biskopar och ledamöter i Kyrkomötet! I samband med att den här stora tjocka blå antogs i Sigtuna 1999 hävdades det i debatten där att skillnaden mellan kyrkoherdens roll i kyrkorådet och biskopens roll i stiftsstyrelsen var att kyrkoherden hade ett tillsynsansvar för församlingens anställda präster, och det var väl då ett argument som gick att hänga upp en hel del av diskussionen kring. I dag när man läser vad som står i den här stora blå, heter det att stiftet är det regionala pastorala området och församlingen är det lokala pastorala området. Vi hörde Staffan Holmgren berätta här att stiftsstyrelsen numera är arbetsgivare för biskopen och då utövar ett arbetsgivarförfarande i det hela. Då kan man fundera var den dubbla lojaliteten hamnar i situationen som biskop och ordförande i stiftsstyrelsen.

Jag skall göra ett avbönsuttalande. Jag drar tillbaka andra att-satsen i min motion, därför att där föreligger en stor skillnad. Däremot yrkar jag också bifall till det under överläggningen framförda yrkandet av Gunnar Prytz. Tack.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Jag hör till dem som inte, i frågan om biskoparnas ställning i Kyrkomötet, har sagt att jag upplever det som någon avgörande fråga. Det här är däremot en väldigt avgörande fråga. Det är helt enkelt så att skulle man bifalla det här yrkandet byter vi kyrkotyp. Utan biskop finns det inget stift, och det skulle förändra hela kyrkostrukturen. Jag undrar hur präster och kyrkfolk skulle reagera om man helt plötsligt bara, utan någon bredare process, skulle fatta ett beslut i den här riktningen. Jag menar att detta utgår från ett makttänkande. Jag tycker att den linje som jag har varit inne på när det gäller biskoparnas ställning i Kyrkomötet, där vi har samlat oss i Organisationsutskottet för att nu få en allsidig belysning av det i stället för att man med knapp majoritet skall gå i ena eller andra riktningen, är en bättre väg än att samtidigt som man gör det i den frågan, här gå till beslut på det här sättet.

Jag och många med mig har försökt arbeta i riktningen att biskopar inte bara har med präster och ämbetsbärare att göra utan är relaterade även till den demokratiska organisationen. Jag menar att både domkapitel och stiftsstyrelse har sina roller utifrån vad det är att vara stift, nämligen att främja och ha tillsyn över församlinglivet. Jag menar också att för stiftets grundläggande uppgift, både när det gäller att främja och när det gäller att ha tillsyn, är relaterad både till domkapitel och till stiftsstyrelse. I norska kyrkan exempelvis finns det bara *bispedömeråd*, därför att där är det sammanfört i ett organ vilket i sin tur leder till att biskoparna har mycket mer personligen att säga till om än i Sverige. Parallellen till kyrkoherden håller inte. Biskopen är inte chef. Biskopen är ledare. Dessutom när det gäller de demokratiska frågorna vill jag påpeka, att parallellen lika gärna då kunde dras till Länsstyrelsen där landshövdingen som är tillsatt av regeringen sitter ordförande. Jag tycker nog att biskoparna har väl så stark demokratisk förankring i sina stift.

Tiden rinner ut, så jag ber att få återkomma.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Fru ordförande! Jag förstår faktiskt inte när biskop Persenius säger att vi inte skulle få något stift och ingen biskop om inte biskopen var ordförande i stiftsstyrelsen. Jag betonade väldigt tydligt den episkopala strukturen och vikten av att vi har en biskop i varje stift i Svenska kyrkan. Det är oerhört viktigt. Men den rollen kommer framför allt fram i domkapitlet, och stiftsstyrelsen har sådana breda uppgifter som är knutna mer till den demokratiska processen i stiftet än till ämbetslinjen och den pastorala linjen. Därför tycker jag det är fullt naturligt att man har en demokratiskt vald ordförande som står till svars inför stiftsfullmäktige. Parallellen med Länsstyrelsen förstår jag då inte alls, för där finns ju ingen länsförsamling som väljer någon styrelse. Det är regeringens organ. Regeringen pekar ut landshövdingen och det är i paritet med hur det ser ut i ett antal ämbetsverk, där generaldirektören är ordförande i en eventuell styrelse. Så den parallellen stämmer inte alls på Svenska kyrkan.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Jag trodde vi var på väg mot att betona det gemensamma uppdraget i församling och det gemensamma uppdraget på stiftsnivå. Då är det väldigt viktigt att se samman ämbete och demokratisk organisation, både i domkapitlet, där vi faktiskt har en koppling, och i stiftsstyrelsen. Det handlar naturligtvis också om från vilken bas. Om man har ett stiftskansli med en chefsorganisation och vi har ett demokratiskt organ, kan man bara se rent rollmässigt att biskopen skulle bli en fritt flytande person. Det är i det här läget bättre att man för samman demokratisk organisation och ämbetslinje och försöker se det ifrån det gemensamma uppdraget. Där kommer också enhetsrollen

in i sammanhanget. När det gäller själva ordförandeskapet ser jag inte att där finns någon lojalitetskonflikt. Tvärtom.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Ordförande! Jag tycker att Ragnar Persenius övertolkar det här och säger nu att biskopen blir fritt flytande bara för att han eller hon inte får vara ordförande i stiftsstyrelsen. Det tycker jag är väldigt märkligt. Vi betonar ju vikten av biskopens roll i stiftet som ledare, men det innebär inte att biskopen skall ha den demokratiska rollen som ordförande i stiftsstyrelsen. Det är bara det det handlar om, inte biskopens uppgifter i övrigt eller den episkopala rollen eller den episkopala strukturen. Vi måste skilja de här två bitarna åt och inte försöka baka ihop dem. Han eller hon är inte fritt flytande på något sätt, inte heller i alternativet med en vald ordförande.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Först måste jag säga, att när jag sa att utan biskop är det inget stift menade jag inte i en organisatorisk mening. Jag menade att hela rollen för stiftet, inklusive den demokratiska organisationen, härrör ur det faktum att vi är en episkopalt organiserad kyrka. Det är så jag menar. Vi kan naturligtvis ha en stiftsorganisation ändå. Det handlar alltså om att det nästan är omöjligt att vara ledare fritt svävande. Poängen är ju enhetsroll. Man kan inte först stå och säga att det är en enhetsroll och sedan säga att den inte är tillämplig inom det demokratiska sammanhanget. Då bekräftar man den gamla uppdelningen som vi har försökt komma ifrån. Vi borde i stället se det samman på ett väldigt positivt sätt. När det gäller själva rollen som ordförande menar jag att det är väldigt viktigt att agera klokt, så att man inte går in mellan nomineringsgrupper på ett otillbörligt sätt etc. Men det fordrar klokhet.

GUNNAR PRYTZ (REPLIK):

Ibland kan man bli hemmablind i sin roll. När biskop Persenius säger att man inte har någon biskop om biskopen inte är ordförande i stiftsstyrelsen, undrar jag var han har sin grundtrygghet. Det var ju så med många kyrkoherdar att de absolut inte ville lämna ordförandeskapet, för de trodde de skulle tappa sin möjlighet att fungera som ledare. Men det tror jag vi alla ser att det har varit en mycket positiv utveckling i det fallet. Jag tror att rollen biskopen har som stiftschef – biskopen är faktiskt chef, stiftschef – blir tydligare om biskopen inte skall sitta som ordförande i en politisk ledarroll. Han är chef, stiftschef, och det måste ju vara så även i det här stiftet att biskopen är chef. Jag har svårt att förstå de argumenten och tycker inte det är hållbart att förneka att det går att jämföra med kyrkoherdens roll i församlingen.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Men Gunnar Prytz har ju varit chef i en stor församling och vet mycket väl att han är arbetsledare för alla som arbetar med församlingens grundläggande uppgift. Det är inte en biskop. Jag är inte chef i stiftskansliet i Uppsala, utan även för biskopsenheten finns det en annan chef och vi har en parallellställd organisation med fyra enhetschefer. Jag är faktiskt inte chef och jag är inte chef över prästerna heller. Så det är helt enkelt fel. Det finns naturligtvis ett alternativ, men det tycker jag däremot inte om, för att tydliggöra rollen. Jag är så pass ny som biskop, så jag har inte behov att bli tryggt genom att vara ordförande i stiftsstyrelsen. Jag ser det faktiskt principiellt. Ett annat alternativ är naturligtvis att göra biskopen till kanslichef. Då får du en parallell till kyrkoherden på stiftsnivå. Men det tycker jag faktiskt inte är ett bra sätt att använda biskopar på.

GUNNAR PRYTZ (REPLIK):

Jag har som kyrkoherde inte varit någon kanslichef, utan vi får nog skilja på det ena och det andra. Ändå är det så att biskopen i det episkopala uppdraget har ett ledarsvar, en ledaruppgift i stiftet. Jag vidhåller att biskoparna behöver stå fria i utövat av det uppdraget och att de då får större möjlighet att utöva sitt ledningsuppdrag utan att vara styrda av andra hänsyn än de som ligger i själva vinningstjänsten.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Ja, här har vi alltså en skillnad i grundsyn. Jag tycker det har fundamentalt intresse för vår kyrkas framtid att vi ser samman demokratisk organisation och ämbetslinje. Om inte du vill ta parallellen med kanslichef, skulle man då – med tanke på att kyrkoherden är arbetsledare för dem som jobbar med församlingens grundläggande uppgift och stiftets uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingslivet – göra biskopen till chef över församlingsutvecklingsenheten eller motsvarande? Men vi har ju också försökt hålla samman ekonomi, organisation och innehåll. Alltså, biskopens roll är en ledarskapsuppgift. Det är inte en chefsroll. Om man vill undvika de rollproblem som jag talar om, så finns det naturligtvis andra lösningar, det förnekar jag inte, men de är väldigt dåliga lösningar.

BIRGITTA BJÖRNER:

Fru ordförande! Deltagare i 2002 års kyrkomöte! Det här är en mycket intressant och viktig diskussion. Hur vi ser på våra biskopar som företrädare för teologi, för tillsyn och för ett ledarskap i stiftet är ju inte beroende av att man skall betungas med att vara ordförande i stiftsstyrelsen. Det är helt klart att det skall kunna gå att ha ett gemensamt parallellt uppdrag mellan en förtroendevald ordförande och en god biskop i samma stift. Det är väl en idealsituation och jag uppfattar att vi är ett antal som verkligen önskar få det genomfört. Jag beklagar mycket att det särskilda yttrandet kanske skrämde upp biskoparna här helt otillbörligt vad gällde att fel att-sats kom att tryckas på det särskilda yttrandet, alltså det som är på fjärde sidan. Jag hoppas alla observerar och ändrar på fjärde sidan, sista raden, till ”första att-satsen i motion 2002:53”.

Till Gunnar Prytz vill jag också säga: en förklaring till att inte Organisationsutskottet har möjlighet att mer fördjupa sig i texten i den motion som ledde till förslaget om biskoparnas icke-ordförandeskap i stiftsstyrelserna är det som har varit i högsta grad svårt under det här kyrkomötet. Det är den tidspress och den stress som utskottet har arbetat under, och speciellt har jag naturligtvis upplevt det inifrån Organisationsutskottet. Jag hoppas att berörda personer – det är presidiet möjligen – ser över det här, så att vi slipper få den svårigheten i framtiden utan får ägna oss åt sakfrågorna på ett bra, grundligt, och sakligt sätt för att kunna komma fram till en samsyn i viktiga frågor som berör vår svenska kyrka.

Jag har ett gott yrkande, men det är lite svårt. Det blir enligt utskottet eftersom vi inte har kunnat få en reservation på den här punkten. Vi följer regelverket, men vi förutsätter naturligtvis att den här frågan kommer igen på ett bra sätt.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Flera av er som sitter här är också ledamöter av stiftsstyrelser eller av domkapitel. Jag tror att vi alla när vi arbetar i de sammanhangen har upptäckt att den där delningen man gjorde förr, att domkapitlet har tillsyn och att stiftsstyrelsen är främjande, inte håller. Det här går, som några har vittnat om, väldigt mycket i vart annat. Dessutom, även om vi inte är några kanslichefer som biskopar, visst har vi ett yttersta ansvar för

många saker. Bland annat har vi ett ansvar att hantera när tillsynsfrågor skall föras från biskopssamtal till domkapitelsärenden och ibland också att det relaterar till stiftsstyrelsebeslut. Jag får säga att jag för min del, även om det visst kan vara skönt att slippa ordförandeskap ibland, skulle se det som en väldig nackdel om jag inte kunde få hålla ihop de här olika sidorna av stiftets verksamhet. Det är en styrka.

Jag tror att vi också kan påminna oss i sammanhanget att sättet vi utser biskopar på inte riktigt är det samma i dag som det var förut. Det var förr en ämbetsmannatillsättning, det är i dag ett val. Vi har också förstärkt möjligheterna att granska biskopens sätt att utöva ämbetet. Det tycker jag vi skall ha med när vi framöver skall fortsätta att fundera över de här frågorna.

EVERT JOSEFSSON:

Fru ordförande! Bara några reflektioner. Jag upplever att den demokratidiskussion som vi har haft här säkerligen har visst fog, men jag tror också att det gamla kyrkolagsutskottet som lade förslaget på det här har haft en teologisk reflektion som ligger till grund för den organisation vi har. Det är det som utskottet har tagit fasta på när det lagt sitt förslag.

Sedan kan jag, som Birgitta, också beklaga att vi hade en sådan tidspress i utskottet att det inte blev möjligt för dem som ville reservera sig att genomföra den reservationen, eftersom vi i så fall en timma före avbrottet av arbetet skulle behövt gå till Kyrkorättsutskottet för yttrande. Det var det som hindrade oss och jag hoppas att vi under kommande år får lite bättre svängrum. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 115.

72 § Biskoparnas ställning i Kyrkomötet

ÅKE BLOMQVIST:

Herr ordförande, kyrkomötesledamöter och våra biskopar! Som framgår av utskottets utlåtande har frågan om biskoparnas roll varit något av en följetong de senaste åren vid kyrkomötena, och i samband med att vi behandlade kyrkoordningen framfördes motiv. Det är mot den bakgrunden och Svenska kyrkans karaktär av att vara både episkopal och demokratisk kyrka som folkpartigruppen återkommer med förslag om biskoparnas säte i Kyrkomötet.

Vi är glada åt utskottets initiativ att nu föreslå Kyrkomötet att uppdra åt Kyrkostyrelsen att göra en förutsättningslös utredning. Jag uppfattar det som någonting mer än en analys. Det är ett utredningsuppdrag och det förutsätter att ärendet i någon form återkommer till Kyrkomötet och att Kyrkomötet får någonting från Kyrkostyrelsen den här mandatperioden, både med analys och förslag. Det är en utredning som vi menar Kyrkostyrelsen måste prioritera bland andra utredningsuppdrag, med pekpinne och förutsättning att utredningar klaras av inom den budgetram som Kyrkomötet kommer att besluta om senare. Utredningen behöver inte bli så kostsam och stoppas av ekonomiska skäl, menar vi. Det finns redan mycket underlag som kan ligga till grund för en analys och det finns mycket av kompetens både inom Kyrkans hus väggar och inom Svenska kyrkans stift och församlingar. Samtidigt är ärendet nog av sådan art, att Kyrkostyrelsen bör överväga att till utredningen knyta någon typ av referensgrupp.

Det är glädjande, särskilt med utskottets ord "sätta igång processen". Och så några medskick till Kyrkostyrelsen och utredningen, dels från Organisationsutskottet och dels från Läronämnden. Ordföranden i utskottet berörde i föregående ärende enheten

inom Svenska kyrkan. Den borde kunna överföras också på Kyrkomötet och den nationella nivån. Därför, biskopens roll är av grundläggande betydelse, biskopens roll för vårdnad och värnandet av enheten i enlighet med Svenska kyrkans episkopala uppbyggnad. Läronämnden upprepar också vad man sagt 1999 och 2000.

Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men jag förutsätter att Kyrkostyrelsen återkommer under den här mandatperioden.

BENNY JÖNSSON:

Herr ordförande! Jag tillhör den typen av talare som inte tycker om att man skall slösa tid på en fråga där det antligen finns ett brett förslag i ett utskott, så jag skall bara komma med några kommentarer.

Det är som Åke sa, det här har diskuterats om inte vid varje kyrkomöte så nästan varje de senaste tjugo åren. Vi kan varandras argument vid det här laget, även om de slipas för varje år. Nya fakta tillkommer, nya ledamöter tillkommer och nya biskopar tillkommer. Men det är nog viktigt att man en gång för alla klarar ut det här, både för oss lekmän och för biskoparna. Nu gör man på klassiskt svenskt manér, man tillsätter en utredning och det brukar kunna leda till två vägar. Den ena är att man segdrar det hela och begraver frågan. Den andra är att man kommer fram till en konstruktiv lösning. Jag hoppas på det sista och, i likhet med Åke Blomqvist, att det nog är viktigt att man kommer till en lösning under den här mandatperioden. För annars kommer det att komma ett antal motioner igen, och vi kanske kommer att hamna i situationer där vi lite onödigt provocerar varandra. Jag har full tilltro till Kyrkostyrelsen, att de tar itu med det här, för det hänger också samman med andra frågor. Det är inte bara om man skall ha rösträtt eller ej. Det handlar lite grand om Läronämndens ställning och framtid och det handlar om den totala frågan som finns i en annan motion, om antalet ledamöter i Kyrkomötet. Så det är olika saker man måste ta hänsyn till.

Jag yrkar bifall till utskottet.

TORGNY LARSSON:

Herr ordförande! Det gäller hur vi skall kunna tillämpa demokratin i en episkopal kyrka, och det är ju så, som det har sagts här, att vi har haft olika uppfattningar i ungefär tjugo år. Vi har från den socialdemokratiska gruppen för ovanlighetens skull väckt en gruppmotion, och det är därför gruppens styrelse har undertecknat den. Vi har i sak kvar vår gamla ståndpunkt, som innebär att biskoparna inte har rösträtt men att vi har en läronämnd. Men vi har samtidigt insett att det inte är bra för Svenska kyrkan med denna ständiga diskussion år efter år, kyrkomöte efter kyrkomöte. Därför vill vi sträcka ut vår hand för att bidra till samtal och då hoppas vi att det kan bli konstruktiva samtal. Det är möjligt att vi kan hitta någon samförstånds lösning. Jag hoppas det. Jag tror det är viktigt att vi i den här typen av frågor, precis som när det gäller valfrågan, kan eftersträva en samlande lösning.

Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan i förhoppning om att vi så småningom skall kunna finna en samlande lösning. Tack.

THOMAS SÖDERBERG:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Benny Jönsson sa just det, att det är i tjugo år vi har diskuterat den här frågan. Uppenbarligen är det så, att gång på gång på gång kommer det upp frågor om biskoparnas ställning. Jag vet inte vad det är för drivkrafter bakom det här att ständigt ifrågasätta ledarskap i en organisation. Jag tror att det är farligt för organisationen. Det är en sak. Det andra är att ständigt diskutera den här

typen. Vi har fjorton biskopar. Vi funderar över deras ställning i Kyrkomötet och, som nyligen också, i andra sammanhang.

När vi nu tar upp frågan – och jag har inget annat yrkande än vad som finns i betänkandet – skulle jag ändå vilja säga så här: risken är att vi diskuterar de här frågorna styckevis och delat. Vi behöver se det i en helhet. I går diskuterade vi de kyrkliga valen. Där förutskickas en teologisk analys ifrån Kyrkostyrelsens sida när det gäller de kyrkliga valen. Nyligen diskuterades frågan om biskoparnas ordförandeskap i stiftsstyrelserna. Nu diskuterar vi biskoparnas ställning i Kyrkomötet. Jag skulle gärna vilja se att det som kan komma ut ifrån Kyrkostyrelsen skulle vara en samlad bedömning av vad demokrati i en kyrka faktiskt betyder, att vi på den punkten skulle kunna ta ett helhetsgrepp och se vad det faktiskt betyder för oss som enskilda ledamöter i Kyrkomötet, för oss som kyrkotillhöriga och för dem som vi bestämmer oss för att ha som våra ledare, som förtroendevalda, som kyrkoherdar, som präster, som biskopar.

Jag yrkar bifall till Organisationsutskottets betänkande.

TOMAS FORSNER:

Det är roligt att vi på det här sättet kan vara eniga om frågans vikt och att vi för det till en utredning. Jag välkomnar det personligen och var också var med i utskottet, även om det inte syns på deltagarlistan. Varför jag är med för utskottet hela tiden och aldrig finns med bland de närvarande beror på att jag inte var närvarande vid justeringen vid något tillfälle.

Här kan vi alltså få en möjlighet till en generaldiskussion framöver omkring den här frågan och med beaktande av alla de skäl som har åberopats för den ena eller andra lösningen. Här är både sådana skäl som vi naturligtvis har inom de olika grupperna, men jag tror också, även om det inte står här, att man behöver göra en liten internationell jämförelse. Det finns säkert bland de skäl som har åberopats för att vi skall kunna se att vi står i en större kyrkogemenskap också, inte bara inom vår egen formation.

Jag behöver inte orda längre om det, eftersom det inte råder några delade meningar eller finns några klagoranden som behöver göras, utan jag yrkar bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 73.

73 § Vissa frågor om biskopsval m.m.

STEFAN LANDMARK:

Ordförande! Vissa frågor har vi märkt, framför allt ni som har längre erfarenhet än jag i Kyrkomötet, har en tendens att både bli och vara årligen återkommande. Biskopsmötet som nämndes nyss är en sådan fråga, och det finns en annan fråga som till exempel valfri församling. Vissa frågor återkommer ständigt och jämt och ibland kommer det till och med motioner fast man redan har beslutat att utreda eller ärendet är på gång, tyvärr. Jag har en känsla av att den fråga vi diskuterar nu har en viss risk för att bli årligen återkommande till dess att man börjar ta tag i den.

Vi har alltså en kyrkoordning som reglerar vigningstjänsterna. När den kyrkoordningen formades för en tid sedan resonerade dåvarande Centralstyrelsen att en konsekvens borde vara att diakonerna också som en vigningstjänst skulle ha rösträtt vid biskopsval. De argument som har framförts och även finns i betänkandet här, att antalet röstande från olika pastorat av olika storlek skulle få en felaktig proportion, avfärdade Centralstyrelsen med att det troligen inte påverkar i någon större omfattning.

När utskottet nu diskuterade det här – det var en ganska rolig situation i utskottet – hade vi en mängd argument som visade sig vara felaktiga och till sist stod vi kvar med argumentet: nej, vi skall inte ändra så ofta i själva kyrkoordningen. Det var egentligen enda skälet till att man inte ville lägga fram det förslaget nu, och sedan tog man med det här gamla som har funnits med sedan tidigare och som Centralstyrelsen har avfärdat tidigare. Jag kan hålla med om att ändra för ändrandets skull kanske inte är riktigt, riktigt rätt. Men jag tycker man måste ändra om man har inkonsekvenser och olika behandling av till exempel vigningstjänsterna.

Nu är det så att biskopsval inte inträffar så där väldigt ofta. Men när det händer upplevs det nog ganska orättvist, ifall man har en vigningstjänst och inte får vara med och rösta. För mig handlar det om konsekvens i kyrkoordningen och i våra regler och det handlar också om en rättvisa. Det finns ett uttalande till utskottets betänkande från Läronämnden, och där säger man att det är en konsekvent och naturlig utveckling att diakonerna borde ha rösträtt vid biskopsval. Jag tycker alltså att skälen för att diakonerna skall ha det är starka och de är konsekventa, och därför är det rimligt att uppdra till Kyrkostyrelsen att lämna ett förslag, så att reglerna ändras i den riktningen. Dessutom tror jag det spar en massa jobb ifall vi skulle fatta det beslutet nu, eftersom den här frågan annars riskerar att komma tillbaka. Då kommer jag och kanske en del andra att stå här nästa år och nästa år och nästa år, till dess att vi ändå kanske kommer dit. Mindre arbete, mindre papper, mer rättvisa, mer konsekvens.

Jag yrkar bifall till min reservation i utskottet och jag yrkar bifall till motion 2002:26 att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda och förelägga Kyrkomötet ett sådant förslag. Tack.

ANNA-LENA AROUSELL BERGLUND:

Ordförande och ledamöter! När jag skrev min reservation skrev jag med en hänvisning till Läronämndens yttrande, som inte finns i handlingarna här. Jag tycker det här Läronämndens yttrande är en viktig synpunkt: ”en konsekvent och naturlig vidareutveckling att ge rösträtt åt diakoner vid biskopsval, eftersom diakonerna i utövandet av sin vigningstjänst i likhet med prästerna är underställda biskop och domkapitel.” De där raderna tycker jag säger det mesta i det här sammanhanget, och jag yrkar därför bifall till motion 2002:26.

Angående att jämka ihop sig med det yrkande som Stefan Landmark gjorde: det är ju identiskt. Det är bara det att när jag skrev reservationen hade jag med lite mer innehåll i den som inte finns med i handlingarna. Men yrkandet är det samma.

SVEN HÅKANSSON:

Herr ordförande! Vi är några stycken från Göteborg som har skrivit motion 2002:98 som också handlar om möjligheterna för diakoner att få medverka vid biskopsval. Vi blev väldigt glada när vi såg utskottets yttrande. Vi förstår att den gamla Centralstyrelsen var positiv och nu också Läronämnden. Vad mer kan man begära? Men säg den glädje som varar beständigt! När vi läste längre fram förstod vi att utskottet tyckte att frågan var för tidigt väckt och att nuvarande regler hade varit i kraft alltför kort tid. Ja, för tidigt väckt, det har gått tre år med kyrkoordningen och man kan ju diskutera vad som är kort. Är det möjligen så att detta är en så ny och djärv och revolutionerande idé, att vi måste hålla på några år för att den skall mogna?

Bakom avslagsyrkandet anar vi att frågan inte varit om, utan frågan har varit hur man skall lösa den här frågan. Alltså, hur skall man klara det rent praktiskt, tekniskt, med diakonernas medverkan? Det kanske är något som kan mogna, men det var ju

egentligen det vi hade motionerat *om*, att få en utredning om *hur* man löser den här frågan. Den kommer, som sades, säkerligen att återkomma. Jag har inget yrkande.

CHRISTER ENGELHARDT:

Herr ordförande, kyrkomötesledamöter och biskopar! Jag skall inte hålla något längre anförande utan jag instämmer helt och hållet i det Stefan och tidigare talare har sagt. Jag är helt överens med den argumentationen.

Men eftersom jag redan har skrivit en motion, 2002:104, vill jag ändå säga att jag har viss förståelse för att man har avslagit den. Jag till skillnad från motion 2002:26 hävdar att Kyrkomötet skall fatta beslut här i dag att diakoner skall ges rösträtt vid biskopsval. Motion 2002:26 handlar om att man skall ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att komma till Kyrkomötet med ett förslag. Det innebär inte för dens skull att förslaget kanske skall komma till nästa års kyrkomöte utan att man kan behöva jobba under mandatperioden. Därför tycker jag den motionen är bättre och vill bara därmed säga att jag instämmer i yrkandet om bifall till reservation 1 och 2.

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Det är jag som har skrivit motion 2002:26 och jag yrkar alltså bifall på samma som Stefan Landmark i det fallet. Utskottet, som ni nu har hört, menar att frågan är för tidigt väckt och att nuvarande system bygger på antalet präster i pastoratet. Som vi fick höra blev slutskalet då detta med att frågan är för tidigt väckt.

Men det jag föreslår i motionen är att ge möjlighet åt diakonerna att få rösträtt vid biskopsval, inte frågan om när det skall ske. Frågan överläts alltså i stället åt Kyrkostyrelsen att ta fram förslag. Anser Kyrkostyrelsen att frågan är för tidigt väckt, får man väl lugna sig lite och ta upp frågan när Kyrkostyrelsen tycker att det är tid. Det vi skall ta ställning till är att diakoner skall få rösträtt, inte när eller hur länge man skall vänta. Det är det som den här motionen och den här frågan handlar om.

Så jag tycker att vi skall ta det här förslaget och att vi skall ge möjligheten för diakoner att få rösträtt vid biskopsval. Och så kan man säga, när vi har fattat beslut om det, att sedan när tiden är inne kan Kyrkostyrelsen till Kyrkomötet sända ett färdigt förslag om biskopsval där lekmän, präster och diakoner får rösträtt. Tack.

BIRGITTA BJÖRNER:

Herr ordförande! Om vi talade om att tidigare ärende, det där vi inte hade möjlighet att reservera oss från vår grupps sida, inte hade tillräcklig tid att diskuteras och utvecklas inom Organisationsutskottet, så har vi verkligen fått omtalat att det här ärendet talade vi mycket om. Det är inte så enkelt att säga att man bara skall skicka iväg ett uppdrag till Kyrkostyrelsen och, ja, de kan väl göra det när de tycker. Uppdraget Kyrkomötet en sådan sak förutsätter jag att det sker med skyndsamhet utifrån de möjligheter man har ekonomiskt. Så det gäller att inte slänga in i en sump olika frågor som Kyrkostyrelsen fiskar upp allt efter som, utan de här funderingarna som framkom är väsentliga, tycker jag. Det är ingenting man kan negligera, om jag hänvisar till utskottets skrivelse när det gällde antal diakoner i olika församlingar och inom stiftet olika församlingar. Vi har en viss tröghet i systemet som gör att vi samlar på oss viktiga erfarenheter av hur kyrkoordningen fungerar, och dessutom har det ju framkommit att det inte är så ofta vi får tillfälle att få erfarenheter.

Alltså yrkar jag avslag på motion 2002:26 och yrkar bifall till Organisationsutskottets betänkande.

TOMAS FORSNER:

Jag tror att det finns en del känslor begravda i den här frågan, dels ifrån en ganska långvarig diskussion om diakonernas ställning i kyrkan och dels den debatt vi hade i kyrkoordningsfrågorna, där det här till slut blev en kompromissituation för att komma fram i de större frågorna. Nu hävdas det på flera håll att det är naturligt att vi kommer fram till en lösning som ligger i linje med det beslut vi fattade om diakonernas ställning i ämbetet tidigare.

Tittar man tillbaka till den tid då vi lade fast kyrkoordningen var remissinstanserna positiva till att diakonerna skulle vara med i ämbetet. Domkapitel nämns, teologiska fakulteter och så vidare. Centralstyrelsen lade fram förslaget och nu kommer också Läronämnden tydligt. Vi har många instanser som har begrundat det här ordentligt och vi kan luta oss tillbaka och säga att det här nog är helt riktigt och rätta till det som känts som en brist hittills. Till detta kan jag väl säga att just nu finns en situation där det uppstår en hierarki i ämbetet som vi ju inte ville ha. Men vi har åstadkommit den genom att diakonerna inte får ha rösträtt till biskopsval. De har samma relation till biskopen som prästerna. Vigningen, löftena, även om de inte är exakt lika utformade, betyder att relationen till biskopen och domkapitel och så stämmer, också biskopens tillsyn till diakonerna. Där finns ingen större skillnad.

Kyrkoordningen är tillräckligt komplicerad för församlingarna och allmänheten när det gäller att försöka förstå sig på vår kyrkliga organisation. Varför det skall vara ologiskt i den här frågan förstår jag inte. Vi behöver ha en större tydlighet och enkelhet och det kan vi åstadkomma genom detta. Dessutom tror jag det är en viktig signal till diakonerna att vi inte har bjudit in dem i ämbetet med armbågen utan gör det med öppen famn och förväntar oss ett frimodigt tjänande och diakoner som verkar som barmhärtighetens tecken i våra församlingar. Tack för ordet.

SONJA GRUNSELIUS:

Ordförande, ledamöter och biskopar! En konsekvens av diakonernas vigning och ämbetsutövning underställd biskopen borde innebära att även diakoner borde medverka vid biskopsval. Yrkar bifall till motion 2002:26.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter och biskopar! Det finns inte så mycket mer att tillägga i det här ärendet. Vi har haft en ganska lång diskussion på den här punkten, och som någon har sagt speglar man i kyrkoordningen att det kom en kompromiss som gjorde att kyrkoordningen fick den utformning som den har i dag. Men vi noterar i utskottet att Läronämnden är positiv, som framgår av utskottets skrivning. Dock finner vi att det är för tidigt, som det står. Jag tror att det som vi sysslade mycket med var hur det skulle kunna genomföras. Hur skall man få en balans mellan vigda och icke vigda med tanke på att det inte finns diakoner i alla församlingar, bland annat. Det är nog viktigt, det som utskottet har kommit fram till, att det behöver mogna något till och vi behöver samla på oss erfarenheter, som Birgitta sa. Själv tror jag att det kommer tillbaka väldigt snart och förmodligen blir någonting à la det vi tidigare tagit beslut om, men inte just nu.

Ett yrkande till utskottet.

STEFAN LANDMARK:

Meningen med det här är ju att Kyrkostyrelsen skall utreda så att man har ett konkret förslag med de konsekvenser det kan innebära att ta ställning till, för annars står vi i status quo, det vill säga att vi står i exakt samma situation. Sedan diskuterar vi hur

många det skall vara av vigda tjänster, hur många av lekmän och så vidare. Det är därför vi föreslår att motionen skall läggas fram, och det hade vi en diskussion om när det gällde just utformningen av själva kyrkoordningen. Det är viktigare att ge Kyrkostyrelsen uppdraget att verkligen ta fram ett konkret förslag. Det är först då vi kan ta en diskussion. Att säga nej till det här nu skickar i sin tur en signal som jag tycker känns ganska orättvis, ifall jag vore diakon i ett stift och det är biskopsval inom en snar framtid. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 74.

74 § Stiftsindelningen

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Jag är glad över att den här frågan hålls levande och nu kan bli ett initiativ. Om jag kommer ihåg Torleif Pettersson, professor i religionssociologi, rätt, så sa han att viktigt för en institution som kyrkan är att vi är tydliga i samhällsfrågor, att vi har en medveten miljöprofil, att vi finns med i det massmediala forumet och att vi berör människor. Här tror jag, att om vi bara skulle ägna oss åt att bygga kyrka, kan vi ha större administrativa enheter. Likaså att jobba internt, samma sak. Det fungerar i ganska stora områden ganska väl. Men om vi skall ha en aktiv roll i samhället behövs det också regionala partners att tala med, samarbeta med och jobba med, i turism och andra frågor. Jag är glad över det här initiativet och inser att vi kan få en process där vi går från en statlig institution mera mot ett samhällsperspektiv, där vi deltar som en aktiv, flexibel samarbetspart i byggandet av det goda samhället.

Tack till utskottet och till motionären. Bifall till utskottets hemställan.

REIDAR GUSTAFSSON:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Jag kan ju inte säga tack till utskottet för den behandling av motionen som Erna Arhag och jag har skrivit, men vi får väl säga så här. Det finns en annan motion som har fått en mer välvillig behandling, och det är väl inget fel i det. Vad jag vill, och vad vi vill, är att det kommer ett konkret resultat av den eventuella kartläggning som skall ske och att då Kyrkostyrelsen år 2005, som är en bit fram i tiden, även har ett någorlunda färdigt förslag till hur det här skall klaras ut och hur det skall se ut för framtiden. För precis som Anders Åkerlund berörde finns det möjligheter i dagens samhälle att arbeta utifrån större administrativa enheter, men även den regionala enheten har sin plats inom Svenska kyrkan på sitt sätt. Det finns alltså vägar ut ur det hela, så vi får stå bakom utskottet och glädja oss åt att ordförandens motion blivit välbehandlad. Tack.

BIRGITTA BJÖRNER:

Ordförande! Kyrkomötet! Även den här frågan uppfattade jag som om jag skulle ge en rapport inifrån ett intensivt arbetande organisationsutskott och säga att vi fick en ingående diskussion, och jag yrkar bifall till utskottets betänkande på 2002:6.

CHRISTER ENGELHARDT:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter och biskopar! Jag vet inte vad man skall säga om en sådan här motion som Erna och Reidar har skrivit. Man pekar ju ut ett faktiskt stift här, alltså Visby stift, att man skall slå ihop det med Linköpings stift. Ja, det kanske man kunde göra på den tiden då det fanns möjligheter så att man kunde ro mellan Paviken och Linköping. Nu finns det inte så bra kommunikationer längre, den vägen

åtminstone. Sedan skriver också Reidar och Erna i sin motion att man skall se över stiftsgränserna så att de passar bättre överens med kommungränserna, landskapet och länsgränserna. Då är ju Visby stift det idealiska stiftet. Vi är en kommun, vi är ett län och vi är ett landskap, så att-sats tre stämmer väl överens med det faktiska utseendet som Visby stift har.

Jag yrkar avslag till motionen, alltså bifall till utskottets förslag.

EVERT JOSEFSSON:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! I utskottets motivering framgår det hur vi har resonerat, tror jag, och vi avvaktar den kartläggning som kommer att göras av de processer som föregår eller som kanske finns i vissa stift och yrkar bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 74.

75 § Domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet

BRITT LOUISE AGRELL:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! När personalutredningen förberedde de regler om inomkyrkligt överprövningsförfarande som vi sedan tog i kyrkoordningen, det vill säga att i stället för att använda oss av länsrätt och kammarrätt skulle vi ha en inomkyrklig domstol och det skulle bli domkapitlet, då föreslog vi att det skulle vara en domare som skulle vara med i domkapitlet. Vi föreslog också från utredningens sida att domaren skulle vara ordförande under de här ärendena. När det sedan kom till Centralstyrelsens skrivning blev det så att domaren skulle vara med, men han skulle inte längre vara ordförande. Men han skulle ändå vara med. Och då sa man att i förslaget från Centralstyrelsen var det då tänkt, att det skulle vara biskop, domprost, en representant för prästerna, eller hur det nu uttrycks, en diakon och så skulle det vara en domare och tre ledamöter.

När det här sedan kom vidare visade det sig att andra kyrkolagsutskottet tyckte, med tanke på att man ändrade detta med vigningstjänsten, att man i stället skulle offra domaren, därför att man sa att det var en vigningstjänst och då skulle det vara en representant som representerade både präster och diakoner. Sedan säger andra kyrkolagsutskottet att domaren skall utses för sig utifrån sin särskilda kompetens, och det är därför rimligt att inte räkna in domaren när man skall säkerställa balansen mellan vigningstjänstens företrädare och lekmännen. Det säger man först. Man skall alltså inte bry sig om det här när man bestämmer balansen. Sedan säger man att förut använde man sig av stiftsjuristen i de här sammanhangen, och det rubbade inte balansen. Det ger till konsekvens att domaren bara skulle få rösträtt vid de här speciella ärendena. Sedan säger man i nästa steg att man inte får uppfatta domkapitlet som ett organ när det är inomkyrklig domstol och ett annat organ när man fullgör sina övriga uppgifter. Jag tycker det här är oerhört inkonsekvent, och jag förstår inte hur man resonerar.

Jag menar att man skall låta domaren ha beslutanderätt i alla ärenden. Det är en fråga om legitimitet. Säger man att det inte rubbar balansen, så rubbar det inte balansen, och då spelar det inte någon roll att man sedan minskade ner antalet ledamöter. Jag yrkar alltså att Erna Arhags motion 2002:34 skall bifallas.

BISKOP LARS ECKERDAL:

Herr ordförande! Britt Louise har redan påpekat inkonsekvensen i argumenteringen från andra kyrkolagsutskottet när kyrkoordningsförslaget skulle antas. Skall man göra

kompromisser, och det var det som var tvunget, får man hitta på argument som skall försvara och då får man inte vara så nogräknad om det blir inkonsekvenser.

För min del vill jag för det första stryka under att domarledamoten och ersättaren är en verklig förstärkning av domkapitlet i samtliga ärenden. Att utskottet i kompromissiver för att nå en enighet valde att på ett sätt kopiera den gamla ordningen, där domkapitlets sekreterare var ledamot i domstolsärenden, var som sagt för att nå kompromissen. Vad då för kompromiss? Jo, balansen. Balansen mellan ämbetsbärare och övriga ledamöter vägd på guldväg, exakt samma antal. I balansens intresse avlövdades domarkompetensen. Domaren kom att hamna i ungefär samma läge som biskopar i Kyrkomötet, det vill säga med möjlighet att påverka alltsammans hela vägen ända till dess att man skall ta ansvar genom att fatta beslut. Jag menar att det är viktigt att domarledamoten också av legitimitetsskäl, som Britt Louise sa, blir ledamot fullt ut med rösträtt och röstskyldighet i samtliga ärenden.

Låt mig göra en annan parallell med Kyrkomötet. När det kom till 1863 var balansen också viktig, exakt samma antal ämbetsbärare och övriga ledamöter. Det höll ganska länge, nästan hundra år, när man tog det djärva steget att låta övriga ledamöter motsvara ungefär två tredjedelar av det totala antalet, och legitimiteten i Kyrkomötet ifrågasattes inte då. Det kommer den inte att göra i domkapitlet heller.

Bifall till motionen, om jag hade haft den möjligheten.

ERNA ARHAG:

Ordförande! Bästa ledamöter i Kyrkomötet! Jag önskar en ändring i kyrkoordningen som syftar till att domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet utvidgas. Syfte och skäl framgår av motion 2002:34. I bakgrundstexten skriver utskottet, och jag citerar då sista meningen i sista stycket, sidan 2: ”Ändringen saknar därmed betydelse för den av motionären nu aktualiserade frågan.” Men bästa utskott, det stämmer väl inte?

Jag yrkar bifall till motion 2002:34 och hoppas få ett mycket starkt gehör från Kyrkomötets samtliga ledamöter. Tack.

EVERT JOSEFSSON:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Utskottet har arbetat med det här och vi har utgått ifrån, att det som andra kyrkolagsutskottet och Kyrkomötet fastnade för i sina beslut 1999, och de avvägningar som då gjordes i det här förslaget och det här beslutet, bör fortfarande gälla så här fyra år senare. Av den anledningen har vi föreslagit avslag på motionen, och undertecknad ber att få yrka bifall till utskottet.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Ja, tack för det förtydligandet, om det nu var ett förtydligande, Evert Josefsson. Men jag fick inte svar på min fråga. Även om så vore, som du säger, att det som hände 1999 på Kyrkomötet kanske inte var helt rätt, skall vi väl inte permanenta någonting som kanske inte blev helt rätt utan att vi skall kunna rätta det så att det blir riktigt bra.

BIRGITTA BJÖRNER:

Ordförande! Kyrkomöte! Ja, mitt inlägg blir mycket kort. Jag yrkar bifall till utskottets betänkande. Vi har här litat till den expertis, den juridiska kunskap, som vi också tror fanns inom andra kyrkolagsutskottet. Och det är ju det, att vi har all anledning att lita till vår inomkyrkliga bedömning på det här området.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Jag vet inte om det kan bli en komplikation här, ordförande, för detta ärendet har ju inte varit hos kyrkorätt. Men jag förutsätter att utskottet har hanterat den här frågan riktigt, så att det inte skall behöva bli komplikationer.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 116.

76 § Överprövningsinstanser

LOTTA VAHLNE WESTERHÄLL:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Frågan om en eller två överprövningsinstanser i Svenska kyrkan har varit föremål för diskussion vid flera tillfällen och nu senast genom motionerna 2002:39 och 2002:92. I båda motionerna föreslås att det skall finnas endast en nämnd för överprövning. Valprövningsnämnden skulle därmed avskaffas och de ärenden som enligt kyrkoordningen ligger på denna nämnd skulle alltså i stället föras till Överklagandenämnden. Frågan om en valprövningsnämnd kom upp på ett ganska sent stadium som en följd av utskottsbehandlingen vid 1999 års kyrkomöte, och skälen för en valprövningsnämnd var tre. Man fann att valfrågorna var av så speciell karaktär att de krävde en speciell nämnd. Vidare menade man att det krävde en speciell kompetens och att Överklagandenämnden inte hade en sådan kompetens att det täckte in de här frågorna. Det tredje skälet var att man ansåg att det var väldigt viktigt att denna nämnd speglade förankringen i de olika nomineringsgrupperna som deltar i de kyrkliga valen.

När det gäller de här tre skälen kan man kanske ganska lätt, i varje fall enligt mitt förmenande, bemöta de två första skälen, alltså den speciella karaktären hos valprövningsärenden och avsaknaden av kompetens hos Överklagandenämnden. Överklagandenämnden har från sin tillkomst haft hand om omprövningsärenden som rör valfrågor, och Överklagandenämnden har kommit att handlägga en hel rad sådana frågor och då inte haft några problem med detta. Det finns en väl uttalad praxis och ledamöterna i Överklagandenämnden är väl skickade att handha dessa.

När det sedan gäller det tredje skälet, nämligen att man skulle ha en förankring i de olika nomineringsgrupperna, vill jag bara avsluta med att säga, att det är en sådan situation nu att det finns så många olika nomineringsgrupper att det blir svårt att leva upp till detta. Därför yrkar jag alltså bifall till motionerna 2002:39 och 2002:92.

ERNA ARHAG

Herr ordförande! Vi förtroendevalda får ofta höra att våra inlämnade motioner är kostnadskrävande och fordrar ytterligare resurser. Därför har jag skrivit motion 2002:39 för att både sänka kostnaderna och dessutom samtidigt höja effektiviteten och därutöver förbättra organisationen vad avser överprövningsinstanser på den nationella nivån.

Jag vill i motion 2002:39 sammanföra Valprövningsnämnden och Överklagandenämnden till en gemensam Svenska kyrkans högsta besvärinstans i stället för två olika överprövningsnämnder. Valprövningsnämnden har sina rötter i riksdagens valprövningsnämnd som vi har ärvt eller möjligen adopterat vid relationsändringen för att då pröva överklaganden av val. Med stor förvåning läser jag i utskottets övervägande att det är av största vikt att Valprövningsnämndens ledamöter har en förankring hos de olika nomineringsgrupperna. Dessutom framhåller utskottet att valfrågorna är av så speciell karaktär att den kompetens som Överklagandenämnden har inte kan anses tillfredsställande för att täcka även sådana frågor.

I motsats till utskottet är jag övertygad om att val av ledamöter i Överklagandenämnden är väl förankrad i våra nomineringsgrupper. Även kompetensen är mycket hög och skall inte ifrågasättas. Men det får inte vara ett självändamål att av enbart denna anledning behålla två överprövningsnämnder på den nationella nivån, om en nämnd är tillräcklig och dessutom får den kompetens och det ansvar som följer med en gemensam överklagandenämnd, vari ingår valprövningsärenden.

Med detta yrkar jag bifall till motion 2002:39.

BENNY JÖNSSON:

Herr ordförande! Jag är ledamot av Valprövningsnämnden. Jag vill avskaffa mig själv, eller nämnden. Det är en ganska trevlig nämnd. Eftersom majoriteten där är stockholmare, tycker de det är jättefestligt att sammanträda en fredagseftermiddag. Sammanträdena brukar bara ta så där mellan en halvtimme och en timma. Evert Josefsson och jag som måste resa i fyra, fem timmar kanske tycker lite annorlunda.

Varför är det då så korta sammanträden? Jo, därför att det är väldigt få ärenden och det är ganska enkla ärenden. Det handlar om folk som inte har blivit registrerade i röstlängden, det vill säga de finns inte med i församlingsregistret. Många av dem är folk som har tillhört frikyrkan och blivit döpta där på 50-talet och sedan har det blivit fel i administrationen. Andra har inte ansett att de har varit valbara av olika skäl och det har man rätt ut. Så det har egentligen varit ganska enkla frågor. När det gäller själva valfrågorna som det har varit problem med, är det misstag som har begåtts i en vallokal, att man i iver att spara pengar hade tre valdistrikt och en lokal, men då glömde att man kanske skulle ha olika valurnor för de olika distrikten. Så det är enkla frågor, och det tycker jag inte är tillräckligt för att ha en valprövningsnämnd.

Argumentet att det är bra med nomineringsgrupper, jag köpte det också i början, att vi som ändå tillhör nomineringsgrupper har en erfarenhet av val och kan ge den erfarenheten till den opartiske domaren och sekreteraren. Men det har inte varit den typen av frågor där det har varit så viktigt med nomineringsgruppernas kompetens. Sedan har det också visat sig, vilket Kyrkomötets ordförande skulle kunna intyga, att det har funnits en viss kompetensvinst mellan Valprövningsnämnden och Överklagandenämnden, där vi tycker att Överklagandenämnden har tagit sig för stora befogenheter och handlagt ärenden som vi normalt skulle göra, medan Överklagandenämnden har sagt att vi skall visst ta hand om de här ärendena. Det är ytterligare ett argument för att man kanske skulle slå samman det här.

Så, kära vänner, ge mig ett uppdrag mindre. Nu sitter jag inte där längre förresten. Men ge några andra ett uppdrag mindre. Bifall till de här två motionerna 2002:39 och 2002:92.

LOTTA VAHLNE WESTERHÄLL (REPLIK):

Erna Arhag nämnde att vi skulle kunna göra en sammanlagd besparing på nationell nivå vad avser de administrativa kostnaderna. Jag vill då bara göra ett tillägg till det som har framförts här tidigare. Med en överprövningsinstans skulle vi vinna någonting mer än besparingar, nämligen vinna i objektivitet, i likformighet, i rättssäkerhet, i överblickbarhet och, vad jag tycker också är viktigt, frikoppling från bakomliggande intressen. Kort sagt alltså, ha en stark överprövningsinstans. Tack.

BIRGITTA BJÖRNER:

Ordförande! Kyrkomöte! Att vinna legitimitet, att kunna tillföra någonting utifrån, skall vi säga, det valtekniska och den valverklighet som vi lever i som nomineringsgrupper har jag uppfattat är en viktig del av Valprövningsnämnden, att få specialisera

sig på de här frågorna, att kunna dyka ner i den problematik som ligger och har legat i valförandet. Vi har diskuterat det också. Jag tror att Valprövningsnämnden skulle kunna vara en tillgång för oss när vi utvärderar ett valsysteem i framtiden. Om kostnaderna sjunker är tveksamt. Det har i och för sig varit få sammanträden i Valprövningsnämnden, och de här korta sammanträdena har varit kvalificerade, förmodar jag, meningsutbyten och tillförande av rapporter utifrån den verklighet som vi nyligen har haft i samband med ett val.

Jag tror jag nöjer mig med detta och yrkar helt enkelt i det här läget bifall till Organisationsutskottets betänkande. Det bör vara en fördel med att vi har en separat valnämnd.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Det ligger ju i sakens natur när det gäller Valprövningsnämnden att den normalt sett bara sammanträder vart fjärde år i samband med valet. Det är det som jag menar mycket väl, med lämplig kompetens, kan tillföras Överklagandenämnden.

BIRGITTA BJÖRNER (REPLIK):

Ordförande! Just det kan ju vara ett skäl till att man låter det här vara kvar, eftersom jag inte tror att det drar så mycket kostnader. Däremot bör det finnas ledamöter i Valprövningsnämnden som speciellt följer de här frågorna under hela mandatperioden. Överklagandenämnden har säkert andra stora och tunga frågor som de kanske har större anledning att gå i clinch med. Jag förutsätter fortfarande att Organisationsutskottets betänkande vinner gehör i den här församlingen.

TOMAS FORSNER:

Jag deltog också i diskussionen i utskottet och fick väl klart för mig att i de här två olika instanserna råder det två skilda huvudprinciper. För den ena instansen, Överklagandenämnden, är det viktigt med så stort oberoende som möjligt från de grupper och de processer som pågår för att man skall kunna bedöma så neutralt och så riktigt som möjligt. I den andra är det viktigt med så stort beroende och så stor kontakt som möjligt. Det är alltså två grundprinciper som kolliderar i tankarna. Om man skulle slå samman de här, tror jag att man finge avstå från det beroendet, för det viktigaste är ju oberoendet i Överklagandenämnden, att de kan stå över alla andra sidointressen och intressen i frågorna för att kunna bedöma det hela juridiskt neutralt. Vi är inte mogna, tyckte jag i utskottet, att ta en sådan sammansmältning. Det skulle innebära att man helt och hållet tog bort kontakten med grupperna, om man skall föra den här oberoendelinjen ordentligt. Jag tror det är viktigt att vi för den linjen för att det inte skall råda någon tveksamhet om att de överklagade ärendena behandlas neutralt och oberoende.

Jag tror det skulle vara bra om någon mer juridiskt förankrad person skulle kunna utveckla det här. Det är inte jag, men jag var med vid behandlingen och fick de här argumenten klargjorda för mig. Därför stöder jag vad utskottet har kommit fram till.

ERNA ERHAG (REPLIK):

Jag tycker det är självklart att, om man sammanlägger två olika överprövningsinstanser, det är vi här i Kyrkomötet som ser till att det blir den kompetensen som krävs, så att man i Överklagandenämnden klarar av både valprövningsärenden och övriga ärenden, som ju trots allt har en mycket större omfattning och dignitet. Jag har inte alls någon farhåga för att man gör den här sammankopplingen och en sammansmältning av två stycken instanser.

SUSANN TORGERSON:

Nu skall jag dra igång en stor debatt – nej, det skall jag inte! Det här är ett väldigt konstigt ärende. Jag har suttit i detta utskott, och vi var väldigt ense i den här frågan. Det är något fel i vår kyrkoordning, faktiskt, som har uppdragats nu under de här dagarna. När vi är ense och det inte finns någon företrädare med samma åsikter som en motionär och vi inte kan befara eller ana att det kommer att bli en reservation, har vi inte skickat våra ärenden till Kyrkorättsutskottet. Så har inte skett med detta ärende, och så skedde inte med det förra. Det innebär att Kyrkomötet faktiskt inte kan fatta det här beslutet vid detta kyrkomöte utan att vi måste vänta ända till nästa år vad som än händer, såvitt jag förstår.

Men jag skulle gärna vilja ställa den frågan till ordföranden: Är det möjligt att i denna sena timma skicka det här ärendet till Kyrkorättsutskottet, till exempel i morgon, och att man uppskjuter behandlingen och beslutet från i morgon torsdag till fredag? Jag bara undrar rent tekniskt. För faktiskt är det så att det här ärendet och det förra har inte varit på remiss i Kyrkorättsutskottet. Det får vi väl ta på oss, både ordföranden och vi ledamöter och tjänstemän som har suttit i utskottet, att vi helt enkelt inte har tänkt på det. Vi har varit ganska överlupna i det utskottet med arbete, skall jag säga, och höll på fram till sista kvarten med ärenden. Men det är en fråga som jag skulle vilja ställa.

BIRGITTA BJÖRNER:

Ordförande och Kyrkomötet! Det här med olika kulturer inom olika instanser tror jag verkligen man skall uppmärksamma, för det kan bli mycket trassligheter om man inte inser att man rör sig inom olika kompetensområden och då löser uppgifterna helt korrekt, men utifrån olika kompetenser. Jag tror det är väldigt viktigt att hålla isär det. Så jag instämmer i Tomas Forsners tankegångar i det här ärendet.

LOTTA VAHLNE WESTERHÄLL (REPLIK):

Jag menar att det inte är fråga om två olika kompetenser som finns i Valprövningsnämnden och Överklagandenämnden. Det är inte så att Överklagandenämnden har hand om ärenden som är väldigt juridiskt tekniska och att det därför skall sitta jurister som löser dem utifrån ett juridiskt tekniskt synsätt, medan Valprövningsnämnden skall ha förankringen i nomineringsgrupperna. Det är en fråga om rättsliga ärenden som kräver både formell och materiell rättssäkerhet i båda fallen. Det är min absoluta övertygelse att Överklagandenämnden har denna kompetens. Tack.

NILS GÅRDER:

Herr ordförande! Jag medger att jag inte tidigare har ägnat den frågan någon djupare tanke, därför att jag trodde faktiskt att det rådde en bred anslutning till det beslut som fattades om en särskild valprövningsnämnd. Motivet för att jag i det här läget valt att gå på utskottets linje är det, att jag själv har uppfattningen att det är angeläget att Överklagandenämnden väljs så, att den sammansätts av personer som inte också är ledamöter av Kyrkomötet för att på det sättet tydliggöra skillnaden mellan, om man så får säga, den lagstiftande och den dömande funktionen. Jag tror det är en angelägen utveckling. Däremot har jag en helt annan uppfattning om Valprövningsnämnden, som i och för sig kanske kompetensmässigt inte behöver skilja sig så mycket åt men där jag tror det är ett stort värde, att de förtroendevalda själva utgör den nämnden, eftersom det är anslutet till en lång, svensk tradition om förtroendemannaansvar för valen från lägsta till högsta nivå.

Om jag lyssnade rätt till Erna Arhag menade Erna, att det krävdes att Överklagandenämnden sammansattes på ett sådant sätt att man kunde tillgodose kravet på anknytning till Kyrkomötet. Därav drar jag då motsatt slutsats att det skulle hindra Överklagandenämnden från att vara sammansatt av personer som inte är med i Kyrkomötet. Om jag skall förstå det så kan jag inte ansluta mig till Erna Arhags ståndpunkt utan stödjer tveklöst utskottet.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Jag menade inte så, Nils Gårder, som du uppfattade det. Jag menar att den särskilda kompetens som skulle erfordras kan man tillgodose genom att man tillför den när man tillsätter ledamöter i Överklagandenämnden, och då menar jag alltså kompetens vad gäller valfrågor. I sak har jag ingen annan uppfattning än den du företräder.

LOTTA VAHLNE WESTERHÄLL (REPLIK):

Jag vill bara säga att jag delar Nils Gårders uppfattning. Skall vi alltså ha en stark överklagandenämnd som enda överprövningsinstans, menar jag att man där inte skall sitta både i kyrkomöte och i denna nämnd. Eftersom jag själv sitter som suppleant i Överklagandenämnden har jag dragit den slutsatsen, att jag kommer att avveckla mitt engagemang i Kyrkomötet. Jag tycker det är en väldigt viktig principiell fråga.

TOMAS FORSNER:

Jag tog till orda därför att jag upplevde mig missuppfattad här, och det var på grund av att det används många olika begrepp. Det används begreppet kompetens. Jag tror vi kan stryka det där med kompetens. Det handlar inte om det utan det handlar om oberoendet eller beroendet, alltså friheten som Lotta nu anspelade på, att stå i ett beroendeförhållande till en beslutande församling och det som Nils klagade. Eller just det förtjänstfulla beroendet till nomineringsgrupperna där man alltså hämtar kunskapen och erfarenheten och beslutsförmågan i Valprövningsnämnden. Det var därför jag begärde ordet, egentligen som en replik men det fick bli ett andra anförande.

Fortfarande tycker jag att vi i det här läget bör gå på utskottet. Vi har fått en bra diskussion. Vi kan tänka till på det här området, gå hem och fundera och återkomma i diskussionen. Men just nu är vi inte mogna att fatta beslut i det här. Det behövs tänkas till. Grupperna behöver diskutera det här, tror jag också. Hur vill vi ha det i framtiden?

Bifall till utskottets förslag.

MARGARETA BÖRJESSON:

Herr ordförande! Ledamöter! Jag hade inte alls tänkt yttra mig i den här frågan, men efter att ha åhört den här diskussionen kan jag inte låta bli att göra det, helt enkelt. Kammarrätten har över sexhundra olika typer av mål. Vi har nämndemän i en hel del av målen. De får sitta och avgöra mål allt ifrån tvångsomhändertagande av barn, av psykiskt störda, av missbrukare till förtidspensioner, sjukbidrag, sjukpenninggrundande inkomster och allt – ja, det finns otroligt många olika områden. Varför tror ni inte att någon skulle kunna lära sig de här olika områdena och fungera i en överklagandenämnd? Jag tycker att det är en direkt nedvärdering att man inte skulle kunna göra det.

Därför yrkar jag bifall till motion 2002:39.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Min uppfattning är naturligtvis inte att det skulle saknas kompetens eller förmåga utan att det var ett särskilt värde för Kyrkomötet att utse representanter i Valprövningsnämnden. Det var det argumentet jag uppfattade låg till grund för den nuvarande ordningen.

MARGARETA BÖRJESSON (REPLIK):

Jag får erkänna att jag inte förstod det heller, i och för sig. Men det kanske jag gör om jag har varit med i Kyrkomötet en längre tid. Men jag vidhåller mitt yrkande.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande och kyrkomötesledamöter! Vi har ju fått en rätt kraftig debatt på det här området, och jag tror att vi skall akta oss för att bedöma varandras kompetens eller icke kompetens. Vi är nog alla medvetna om att vi har kopierat hur man har det på riksdagsnivå och funnit att det ifrån den utgångspunkten kan vara rimligt med två olika nämnder. Jag tror också, eftersom jag har varit ledamot av Valprövningsnämnden, att det kommer att bli ganska få ärenden under mellanåren. Vi hade mycket nu i samband med valet eller rättare sagt förra året. Men jag tror det kommer att bli just valåren det kommer att komma mycket ärenden, och då kan jag tänka mig att det kan bli en avlastning för Överklagandenämnden att det finns en valprövningsnämnd sammansatt.

Sedan tror jag att utskottet uppfattar att det är väldigt viktigt med så stor anknytning som möjligt till nomineringsgrupperna, precis som Kyrkomötet ursprungligen har tänkt sig i den här uppbyggnaden.

När det gäller det här med att skicka ett ärende till Kyrkorättsutskottet kan vi gå till sidan 68 i arbetsordningen för Kyrkomötet. Där noterar vi att det måste till en reservation för att skicka ett sådant ärende. Annars skulle vi behöva skicka en förfärlig massa motioner från alla utskott, och då skulle det bli en överbelastning. Först när vi ser att här är ett ärende som kan innebära att utskottet har två olika uppfattningar, skickar man över en reservation som berör ändringen. Av den anledningen har vi inte skickat någonting och vi kunde inte skicka det sista som blev aktuellt, som vi tidigare nämnt, därför att det kom för sent för att vi skulle kunna klara ut den biten precis i sluttampen på fredagseftermiddagen. Men det är orsaken till att vi inte har sänt de här två sista ärendena.

Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 116.

78 § Kyrklig beredskap

ERNA ARHAG:

Herr ordförande! Arbetet med beredskapsförberedelser för verksamheterna under kris och höjd beredskap har påbörjats i många församlingar. Även arbete med stiftets sammanhållande roll för att skapa en enhetlig inriktning pågår och man har kommit olika långt i våra stift. I de sammandragningar som skett med stiftens beredskapssamordnare redovisas hur varje stift planerar och genomför beredskapsarbetet på församlingsnivå. Det är naturligtvis ytterst en resursfråga, men det är även en prioriteringsfråga för stiftet. Därför har stiftet kommit olika långt i sina planerings- och genomförandefaser. Lunds stift har i detta arbete kommit längst och har därför fått dela med sig av upplägg och genomförande av de olika faserna i beredskapsarbetet till andra stift.

Överstyrelsen för civil beredskap påbörjade i våras byggandet av ett nätverk som kallas *Forum* och dessa *Forum*-grupper för stiftets beredskapshandläggare med flera är till för att skapa ett intresse och utbyte av erfarenheter i gruppen. Detta arbete har nu övertagits av Krisberedskapsmyndigheten från den 1 juli i år, då ÖCB, Överstyrelsen för civil beredskap, lade ner sin verksamhet. Inom ramen för detta finns *Trossamfundens beredskapsråd* som har en samordnande funktion mellan de olika trossamfunden.

Kyrkostyrelsens roll i beredskapsarbetet är att leda och samordna Svenska kyrkans beredskap och vidta beredskapsförberedelser som behövs för den nationella nivåns verksamhet. I motion 2002:67 påtalar vi motionärer behovet av stöd och råd till de involverade på stiftet. Det behövs enligt vår mening någon form av grundkunskap för ansvariga, och Kyrkostyrelsen skulle kunna vara den som bjuder in och initierar stiftsansvariga till denna grundutbildning. Många av stiftens beredskapshandläggare arbetar ensamma med sitt uppdrag och vid oväntade kriser och katastrofer kan hjälp behövas som stöd och bollplank för att klara den ledningsfunktion och samordning som aktuellt tillfälle kräver. Kyrkostyrelsen borde kunna ge denna färdighet i ett grundutbildningsprogram med en enhetlig inriktning. Det är heller inte förknippat med några särskilda kostnader för den nationella nivån.

Med detta yrkar jag bifall till motion 2002:67.

BOLENNART ANBÄCKEN:

En nationell plan för att samordna den kyrkliga beredskapen vore nog inte ur vägen, för en större katastrof följer inte alltid stiftsgränser. Den inträffar inte inom en viss församlings verksamhetsområde. Om jag får ta risken att raljera med en fartygskatastrof: fartyg som lägger ut från Nynäshamn till Visby, hur länge varar Strängnäs stifts ansvar? Är vatten del av ett stift? När tar Visby stift emot ansvaret?

Det är kanske inte ur vägen att se verkligheten och ta ett samordningsansvar. Om jag får tala allvar hur kommunerna kan samordna det här: De tre norduppländska kommunerna Tierp, Östhammar och Älvkarleby har var och en specialiserat sin räddningstjänst. En kan de svåra trafikolyckorna som är många innan vi får en ny E4, en kan sjöolyckor, en kan fastighets-, företags- och skogsbränder. Man ringer ett nummer men alla kan också samordna. Alla kan åka på allt men en har huvudansvaret, och det är en planering. Det är en sådan planering som vi motionärer har tänkt oss, om vi översätter på nationell nivå.

Jag yrkar bifall till motionen 2002.67.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Av trycket framgår utskottets bedömningar och jag tycker att Erna Arhag också har gett en beskrivning på hur detta arbete skall ske. Som ni ser av utskottets skrivningar menar vi, att Kyrkostyrelsen inom ordinarie arbetsuppgifter bör klara den utbildning som kan behövas och det arbete som kan behövas på den nivån.

Bifall till utskottet.

BIRGITTA BJÖRNER:

Herr ordförande! Kyrkomötet! Det är ju så att kyrkan på många orter i landet, som jag förstår, är en medarbetare i kommunens krisberedskap och ingår på ett naturligt sätt där. Det finns alltså redan nu en stor erfarenhet på detta område. Vi har helt enkelt från utskottets sida ansett att det här är ett bra svar på denna viktiga fråga, som man inte vet när man behöver ställa upp och arbeta med konkret. Erfarenheterna

finns, beredskapen är under god uppbyggnad och testas också av och till helt enkelt i verkligheten för oss på olika ställen i Sverige.

Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 75.

80 § Kyrkonämndens arbetsgivaransvar

STAFFAN HOLMGREN:

Herr ordförande! Den här motionen 2002:76 skrevs som en ren säkerhetsåtgärd, eftersom det fanns ett ärende hos Överklagandenämnden, som då inte hade fattat beslut när motionstiden skulle gå ut. I utskottets betänkande finns det beslutet redovisat som har en väldigt stor principiell innebörd. Som ni kan se i utskottets betänkande på sidan 2 har Överklagandenämnden sagt, att nämnden inte ansåg att det stred mot kyrkoordningen att behålla vissa arbetsgivarfrågor på samfällighetsnivå i stället för att delegera dessa till församlingarnas kyrkoråd. Det var ett oerhört viktigt ställningstagande om man menar någonting med att kyrkonämnden, det vill säga samfälligheten, har arbetsgivaransvar för alla i samfälligheten. Har man ett ansvar som kan utkrävas exempelvis vid omplaceringar eller vid arbetsrättstvister, måste man ju också ha möjlighet att utöva detta ansvar på något sätt.

Jag ville bara betona vikten av sådana här tolkningar som kommer, för de är oerhört väsentliga när det finns oklarheter i kyrkoordningen på några punkter. Man skall inte kvälja dom, och jag vet inte om man å andra sidan skall berömma Överklagandenämnden när de fattar beslut som verkar bra, så jag avstår väl från det. Men jag tycker ändå att det var ett väldigt bra beslut.

Sedan noterar utskottet också att man inte vill göra något klarläggande, eftersom det skulle innebära en ökad grad av detaljreglering, och det har jag all anledning att instämma i. Jag tycker det var ovanligt bra sagt av utskottet. Vi skall inte ha mer detaljreglering. Vi skall avreglera i stället.

Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottet.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Jag vill också yrka bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 75.

81 § Antalet ledamöter i Kyrkomötet

BENNY JÖNSSON:

Herr ordförande! Dagens sista ärende, sedan skall vi bli hemförlovade. Reidar Gustafsson skall bjuda mig på en kall öl så jag skall inte prata så länge. Det här är också ett ärende som har varit uppe flera gånger, inte minst från vår nomineringsgrupp som har drivit det här. Vi tycker det är lite väl många ledamöter. Det påverkar arbetsformerna. Det märker vi inte minst nu en sådan här vecka när man komprimerar Kyrkomötet. Det blir lite strul här och var. Ärenden missas mellan utskott och så vidare.

Nu säger utskottet att skall man utreda detta måste man utreda en helhet, hela Kyrkomötet och dess arbetsformer. Det ligger väl någonting i det. Samtidigt har vi gett ett uppdrag till Kyrkomötets presidium att utreda Kyrkomötets arbetsformer, med förbehållet att det är inom nuvarande regelverk. Och det nuvarande regelverket säger 251 ledamöter. Sedan har vi för någon timma sedan sagt att vi skall utreda biskopar-

nas ställning, och i det sammanhanget handlar det egentligen också om hur många ledamöter Kyrkomötet skall ha. Så då undrar säkert ordföranden: vad skall han nu komma fram till för yrkanden innan han får gå och dricka den där kalla ölen?

Han yrkar bifall till utskottet.

JOHNNY LARSSON:

Ordförande och övriga! Jag hörde talas om en kall öl, så det här får väl gå fort! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag. Jag anser att det är viktigt att man först utvärderar de system vi har. När man har gjort det är det klart att man skall ta beslut, men jag hoppas att det beslutet då blir så att även vi små partier får vara kvar.

Jag yrkar som sagt bifall till utskottets utlåtande.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 75.

Kyrkomötet 2002**Torsdagen den 24 oktober****83 § Principerna för Kyrkomötets arbete****ORDFÖRANDEN:**

När vi var på väg till dagens överläggningar i Kyrkomötet mötte oss höstregnet som hade vätt våra gator och det kändes kanske lite kallt och kulet. Men då känns det varmt och gott att sitta i vår gemenskap här i Kyrkomötet.

Det är vår ambition från presidiet och Kyrkomötets kansli att ge er, och oss alla, de bästa förutsättningar för vårt arbete. Vi som var med och arbetade inför relationsändringen i dåvarande kyrkomötet, arbetade också fram de arbetsordningar vi arbetar efter i dag. Vi gjorde det då utifrån vissa principer, bland annat ett vaktslående om Kyrkomötets legitimitet och auktoritet som Svenska kyrkans högsta beslutande organ. Också som en garanti för att frågor av läromässig och kyrkorättslig natur får en grannklaga och riktig hantering, liksom också ett vaktslående om de begränsade ekonomiska resurser som står till den nationella nivåns förfogande. När vi gjorde de arbetsordningar vi har i dag, gjorde vi dem utifrån de erfarenheter vi hade med ett sammanhållet kyrkomöte på 12–15 dagar. Vi har nu samlat erfarenheter av ett uppdelat kyrkomöte på cirka 8 dagar och det gör att vi i mångt och mycket måste anpassa regelsystemet så att det utifrån de grundläggande principerna blir formellt korrekt, men inte formalistiskt och motverkar goda och riktiga beslut.

Vi har praktiskt förhoppningsvis kunnat lösa de bekymmer vi kunnat notera redan under detta kyrkomöte och presidiet har redan haft ett samråd med Kyrkorättsutskottets ordförande och kommer i mellantiden till nästa gång vi samlas, 2003, att tillsammans med gruppledarna försöka se om vi kan lägga fram ändringar som gör att vår hantering blir entydig, praktisk och enkel, men ändå korrekt. Det gäller framför allt de läromässiga, de kyrkorättsliga och budgetfrågorna och att detta leder till att vi får en god ordning för våra kyrkomöten i framtiden.

I dag, näst sista dagen av detta kyrkomöte, har vi ett drygt fyrtiotal ärenden som är obehandlade. När vi tittat på antalet anmälda talare hittills så finns det en förhoppning att vi, om ni är lika duktiga som ni var i går och är koncisa och klara i era inlägg, ändå med bra debatter, att vi till i morgon skall ha målsättningen att ha, förutom beslut i ärenden, Budgetutskottets betänkanden och kvarvarande betänkanden från Kyrkorättsutskottet. Som ni förstår kräver det att vi passerar klockan 22 i dag. Men ni hade möjlighet att vila er lite i går, så jag hoppas att det skall ge er kraft i dag.

När det gäller dagens föredragningslista så har, på grund av ett tekniskt fel, inte förteckningen på Gudstjänstutskottets betänkande nummer 1 om evangelieboken, som var avsedd att beslutas nu, blivit helt färdig. Den kommer att delas ut under förmiddagen och vi avser att kunna fatta beslut direkt efter lunch. I övrigt fattar vi nu beslut i de ärenden som står i föredragningslistan.

Därmed går vi över till föredragningslistan och beslut.

97 § Tillsyns- och främjandefunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar**KRISTINA SANDSTRÖM:**

Herr ordförande! Jag talar för reservanterna och mot utskottets beslut att tillstyrka Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 och yrkar på återremiss av hela förslaget. Reservationen är dessutom blocköverskridande.

Skälet till yrkandet på återremiss är helt enkelt att skrivelsen inte är fullständig och uttömmande bearbetad, det vill säga att konsekvenserna av att ta beslut endast i vissa delar inte är klargjorda. En helhetssyn fattas. Kyrkostyrelsen avser att återkomma till Kyrkomötet med en redovisning av det fortsatta beredningsarbetet med anledning av SKUT-utredningen under mandatperioden. Reservanterna menar att det av ovan nämnda skäl vore olyckligt att påskynda Kyrkomötets beslut i vissa frågor i år medan resten får anstå till senare kyrkomöten. Kyrkostyrelsen har delat upp SKUT-utredningen i fyra frågekomplex: tillsyns- och främjandefunktionen för utlandskyrkan, som är rubriken på skrivelsen, kyrkotillhörigheten till Svenska kyrkan, församlings-tillhörigheten i utlandsförsamling, rösträtt, valbarhet och andra frågor om det demokratiska inflytandet. Dels har vi de ekumeniska aspekterna dels till sist de ekonomiska frågorna.

I utskottets betänkande konstateras på sidan 3 i mitten att på den första punkten – tillsyns- och främjandefunktionerna – anser Kyrkostyrelsen remissutfallet visa, att ett förslag till lösning i nära anslutning till vad SKUT-utredningen föreslagit kan föras fram nu. På de övriga punkterna erfordras fortsatt beredning. Det handlar således om ett beslut i två eller flera steg.

Den punkt som handlade om de ekonomiska frågorna skall alltså hänskjutas till fortsatt beredning och ett beslut tas vid senare tillfälle. Då frågar sig reservanterna vilken kostnaden för föreslagen organisation är och hur den skall finansieras. Det presenteras en tillkommande kostnad på en summa om 300 000 kronor, men hur har man kommit fram till den? Ingenstans redovisas en tydlig ekonomisk kalkyl.

Ett skäl som framförts till att tillsynsansvaret läggs på Visby stift är ärkebiskopens arbetsbörda. Men varför inte fortsätta att delegera ansvaret så som sker i dag ytterligare en liten tid, tills också detta har bearbetats grundligt av Kyrkostyrelsen?

För att än en gång understryka karaktären av ad hoc-lösning som Kyrkostyrelsen förordar, så säger man att inrymmandet av utlandsförsamlingarna under Visby stift är en lösning i nuläget och skall utvärderas. Detta menar vi är högst otillfredsställande, eftersom förslaget därmed varken är hackat eller malet, och underlaget för en god helhetslösning av SKUT-utredningens arbete undermineras. Nuvarande SKUT-utredning har föregåtts av andra utredningar och förslag och betänkanden rörande SKUT:s organisation, men de har inte vunnit gehör och det visar vilken grannliga uppgift vi har framför oss när det gäller SKUT. Låt därför Kyrkostyrelsen ta ett förnyat grepp och lägga fram ett förslag, kanske redan till nästa kyrkomöte, om en organisation som vi alla kan enas om och Svenska kyrkan i utlandet kan arbeta i.

Mot bakgrund av detta yrkar jag alltså avslag på utskottets bifallsyrkande till skrivelse 2002:7 och yrkar i första hand på återremiss av hela skrivelsen. I andra hand yrkar jag på bifall till reservationen 3. Tack.

REIDAR GUSTAFSSON:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Åhörare! Det här är ett stort problem. Det har utretts ända sedan SKUT bildades i slutet på 80-talet. Man har inte hittat formerna för hur man skall hantera det här. Nu har det kommit en skrivelse med lite spretande innehåll, det har kommit ett betänkande med ännu mer spretande innehåll, som pekar åt olika håll och olika sätt på lösning utav den här problematiken. *Någonstans, någon gång* heter en musiklåt i *Doktor Zjivago*. Så kanske det här kyrkomötet kan komma fram till ett samlat beslut i denna fråga. Vi kommer inte kunna göra det i dag eller i morgon. Därför känner jag någonstans djupt i mitt hjärta att – ja, vi kunde ägna oss åt detaljer och delar, men det vore ju ännu bättre om vi kunde ägna oss åt helheten och fick det Kristina efterlyste, ett samlat grepp och ett samlat beslut i den här frågan.

Att vi inte duttar hit och duttar dit och sedan blir det liggande. Kyrkostyrelsen säger att det här är ett första steg, det skall utvärderas, man skall återkomma. Jag har tyvärr en känsla av att provisorier brukar bli fasta former efter en kortare period.

Jag står i valet och kvalet över vilken av reservationerna jag skall stödja, men förstahandsyrkandet är bifall till reservation 2. Andrahandsyrkandet är bifall till reservation 1 och avslag på utskottets förslag. Tack.

BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:

Ordförande! Ledamöter! Kollegor! Möjligen kan någon tänka att jag nu talar i egen sak, men min tid som biskop i Visby går mot sitt slut. Dock skulle Visby stift naturligtvis tycka att det vore underligt om jag inte talade i ett för Visby stift så viktigt ärende.

Jag satt, som det heter, i den utredning som kallas Ärkeutredningen och där skulle också frågorna om SKUT behandlas. Vi aktualiserade dock den gången inte Visby stift. Det kom in i bilden senare och från annat håll – även om Visby stift faktiskt var på tal redan på 1940-talet och återigen under reformarbetet i början på 1980-talet. Ärkeutredningen kunde inte komma fram till något vettigt förslag om SKUT:s inordning i det svenskkyrkliga mönstret, eftersom viljan att ändra på något då inte fanns, det vill säga detta att strukturellt vara både i Svenska kyrkan och lite vid sidan av.

Sedan har jag följt Nivåutredningens arbete inför år 2000 och en ny kyrkoordning. Nivåutredningen var nästan framme vid en lösning, men sedan darrade de inblandade på manschetterna och en särskild utredning tillsattes. Nu är det utrett så ingående det går!

Vi har en ny kyrkoordning för Svenska kyrkan och till den måste självklart SKUT tydligt anknytas, eftersom det handlar om svenskkyrkligt arbete, om också utomlands.

Allt fler platser där SKUT är verksam har formella församlingsbildningar i en eller annan form. SKUT har redan beslutat om församlingsinstruktioner som skall utarbetas och det är i full gång. Tillsynsfrågan måste alltså lösas, behörighetsprövning för präster och diakoner kräver ett domkapitel. Det ger trygghet i systemet såväl för församlingar och verksamhetsplatser i utlandet som för präster och diakoner som anställs.

Många frågor återstår att bena upp: församlingsbildningar, ekonomiska förhållanden, ekumeniska överenskommelser, samverkan med andra nordiska kyrkor, med flera. Just för den sakens skull behövs en tydlig utgångspunkt för detta, tillsynsfunktionen och en styrelse för främjandearbetet. Därmed kan det arbetas metodiskt steg för steg med det som behöver ordnas. En bestämd och igenkännlig ordning efter svenskkyrkligt mönster, så att alla vet hur det skall gå till.

Är det två sekunder kvar? Då säger jag bara till sist ändå: vad gäller någon oro, som finns i en reservation, över att Visby stift får dela sitt stundande biskopsval med SKUT, så vill jag försäkra att Visby stift är helt införstått med det och ser det som ett spännande inslag i det som förestår.

ÅKE BLOMQVIST:

Herr ordförande! Jag var en av dem som fick förtroendet att hoppa in i en ny SKUT-utredning. Vi har haft långa diskussioner kring olika avsnitt för att försöka hitta lämpliga vägar i mycket svåra frågor. Men vi har blivit eniga. Sedan har remissförfarandet kommit och det har visat på att många delområden har olika krav på vidarebearbetning i tidshänseende. En återremiss skulle ju faktiskt innebära att det här paketet som man skulle se, skulle vara mycket långt fram i tiden, för man arbetar under olika förutsättningar. Jag skulle vilja klargöra en sak, där man säger att nu flyttas SKUT-verksamheten till Visby stift. Jag tror att det är en missuppfattning, för vår intention i

SKUT-utredningen var att verksamheten fortfarande är ett nationellt ansvar. Styrelsen är fortfarande på nationell nivå och utses av Kyrkomötet. Verksamheten ligger på en SKUT-styrelse och kansliet är i Uppsala. Det som vi i dag har att ta ställning till är tillsynsfunktionen och den är ju skild från verksamhetsansvaret och främjandet. Det handlar om behörighet och vigningstjänst, det handlar om kyrkans lära och bekännelse och det är ju alla domkapitel, hoppas jag, behöriga att utföra det uppdraget. Därför har jag svårt att förstå att det skulle vara så märkvärdigt att välja ut ett visst stift. Vi har pratat om olika biskopars och stifts arbetsfördelning och i det läget har vi bedömt det som att enda möjligheten är att lägga detta på Visby stift. Jag beklagar att det är många, troligtvis som inte har sett SKUT-utredningen, som då ser problematiken i olika avsnitt när det gäller frågeställningen att lägga ut det här i ett helhetsperspektiv. Vi har behandlat rösträttsfrågor, vi har behandlat konstruktionen av församlingarna och också de församlingar som inte är församlingar, där det bara är utsänd personal.

Ibland passar det i den här debatten vi har i Kyrkomötet att säga, det får biskoparna sköta, det får ärkebiskopen delegera. Men ibland säger vi att vi är en demokratisk kyrka och då säger vi att det är Kyrkomötet som skall besluta. Nu har vi faktiskt chansen att kombinera det här i dag. Jag yrkar bifall till Kyrkostyrelsens förslag.

LENNART SVENSSON:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Jag har haft förmånen att sitta med i Ekumenikutskottet och det har känts väldigt bra. Vi har många goda vänner som är och har jobbat inom SKUT på olika platser. Det här är för Svenska kyrkan en mycket viktig sak som vi måste fatta beslut om väldigt snabbt. Det finns mycket oro ute och vi måste se till att det blir en stabilitet och en säkerhet för framtiden. Det är mycket viktigt att vi inte, så som det finns tankar på, återremitterar och skjuter det här framåt. Vi måste i dag med det läget vi har, då det är viktigt för alla våra medborgare som åker runt i världen – jag har ett par söner som åker lite runt då och då – där det är mycket viktigt med utlandskyrkan. Därför tycker vi att vi skall i dag, eller i morgon, fatta beslut om att vi verkligen tar itu med det här och ser till att det blir en stabilitet och en god fortsättning för det viktiga arbetet i vår kyrka runt om i världen. I min nomineringsgrupp är vi helt överens och vi yrkar bifall till utskottet.

BENGT OLOF DIKE:

Herr ordförande! Det finns, som de tidigare talarna har sagt här, inte några måsten och inte några ”det är så viktigt” så att det måste tas i dag. Jag tycker att Kristina Sandström uttryckte detta på ett väldigt pregnant och sakligt sätt, återremissyrkandet. Det behövs egentligen inga fler ord. Det finns så många frågetecken kring detta och det sista frågetecknet kan ni läsa om i *Kyrkans Tidning*, sista numret. Det är faktiskt ekonomin. Mina damer och herrar i den här salen! Om ett eller två år kanske det är mycket, mycket värre för SKUT och för alla andra verksamheter i kyrkan. Att då hastat igenom detta i dag och inte kunna återremittera det något år är verkligen i ordets verkliga mening förhastat.

Det är klart att människor säger så här om jag drar det här argumentet: Ja, en konservativ vill aldrig ändra på någonting. Men faktum är, vad är det som säger att vi måste ta det i dag och inte kan skjuta på det ett år? Åke Blomqvist och Lennart Svensson gav inte några skäl till detta. De bara sa att det måste och det är viktigt och det måste och det är viktigt. Ja, allting är viktigt och allting måste man – efter sådana resonemang! Men SKUT har alltså kommit i en sådan situation och blivit först styvmoderligt behandlad av Kyrkostyrelsen, sedan efter kritiken bättre behandlad, sedan kom en utredning som kostar fem miljoner att genomföra och alla i den här salen inser ju att

den är totalt orealistisk. Jag tycker inte vi skall plöttra bort detta, genom att ta något ur utredningen och genomföra det nu och inte se till helheten. I alla andra sammanhang talar vi om helhet och visioner och vikten av att se på en fråga utifrån olika aspekter. Nu skall vi plocka en bit ur det här och genomföra helt separat från de andra! Det saknas skäl och argument från dem som har varit uppe här hittills, utom Kristina Sandström.

Naturligtvis tillstyrker jag reservation 1 och låter mitt avslagsyrkande i motionen få stå åt sidan. Jag tycker att Kristinas återremissyrkande var så bra, att det har jag en förhoppning om att alla i den här salen kan samlas kring.

LENNART SVENSSON (REPLIK):

Det här är väldigt långvarigt utrett och det har kommit många fina signaler om att man har kommit väldigt långt på väg. Visserligen återstår det en liten bit, men jag tror att för personalens skull, som jobbar ute i SKUT, så är det oerhört viktigt att vi nu ger dem en trygghet för framtiden. Låt oss fatta ett vettigt beslut i morgon!

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Men Lennart Svensson, att en fråga har varit långvarigt utredd betyder ju inte att den är mogen för beslut! Många av er minns kyrka-statfrågan. Då sa man som argument: Ja, den har utretts under decennier! Men när vi genomförde den så genomförde vi den mot församlingarnas vilja. Det är inget argument att man har hållit på att utreda en fråga om man inte har kommit fram till något vettigt förslag i utredningen. Då får man titta på den igen och inte förhastat sig, i all synnerhet som världen är föränderlig, i allra högsta grad som ekonomin går, så det argumentet håller inte Svensson, så enkelt är det!

BISKOP TONY GULDBRANDZÉN:

Ordförande, ledamöter och biskopskollegor! Det är ju alltid så att man söker helheter och så mycket helheter man kan, men ofta måste man gå i en process för att komma fram till en helhet. Jag menar att utskottets förslag nu är början på en process där en dellösning är det goda och det som för frågan framåt, att komma vidare. Det är egentligen samma resonemang som vi försöker att ha när vi måste ta evangeliebok en gång och handbok en annan gång. Det är ibland ganska omöjligt att klara ut alla delfrågor på en och samma gång.

Vi har två pastorala nivåer i vår kyrka, församlingar och stift. SKUT är församlingsverksamhet och därför är det viktigt med att tillsyn och främjande ordnas via domkapitel och via en styrelse. Jag tror att det här är en väg för att starta både en trygghet för alla som arbetar inom SKUT och det är en väg för utveckling för att kunna följa med i ett föränderligt samhälle.

Kyrkorättsutskottet har pekat på en del svårigheter med det här. Men slutsatsen i Kyrkorättsutskottets synpunkter, det är att det finns inga principiella hinder för att genomföra den här dellösningen. Jag tycker att det är ett väldigt viktigt konstaterande, så att man kan komma vidare i processen. Jag tycker det är bra att frågan går till Visby och att det är Visby som får hantera den. Att ärkebiskopen skall delegera till oss andra har väl fungerat och visst vore det roligt att få en sådan delegation någon gång och få åka ut. Men det blir ju ingen samsyn i visitationsarbetet för SKUT med den ordningen. Valet till biskop i Visby som nu ligger framför är det väldigt bra om SKUT:s folk får delta i, för samhörighet som man då kan känna med biskopen i Visby.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

ERNA ARHAG:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! SKUT-vänner! Jag är ledamot i Kyrkomötet sedan 1992 och har under årens lopp fått ta del av väldigt många skrivelser från Centralstyrelsen och Kyrkostyrelsen till Kyrkomötet. Dock har ingen skrivelse innehållit ett så dåligt underbyggt beslutsunderlag som KsSkr 2002:7. Förslaget är en dellösning och ingen helhetslösning för SKUT. Avsaknaden av ekonomiska kalkyler för vad detta tillfälliga provisorium med ett Visbyalternativ belöper sig på saknas helt. Det finns inga beräknade kostnader eller vem som skall betala. Är det SKUT eller Visby stift, till exempel det förestående valet i Visby? Hur länge skall det här provisoriet bestå? Är det längre än tills biskopsvalet är avklarat, eller är det ett år därutöver? Jag efterlyser i skrivelsen var enkäterna till landets 13 stift finns, där 12 stift har tackat nej till att klara SKUT-verksamheten och enbart Visby stift har tackat ja. Varför finns inte detta redovisat i Kyrkostyrelsens skrivelse? Visby stift är Sveriges minsta stift, både geografiskt och befolkningsmässigt. Varför skall Visby stift ha Sveriges antalsmässigt största domkapitel? Uppsala stift har klarat domkapitelfunktionen för SKUT utan extra ledamöter. Varför klarar inte Visby stift detta kostnadseffektivt? Svaret på alla dessa frågor är att Visbylösningen har tillkommit enbart för att bereda ett litet stift arbetsuppgifter och sysselsättning. Det är väl knappast det vi skall syssla med?

Jag hoppas ledamöterna har sett vilka stora förändringar i kyrkoordningen som Kyrkostyrelsen är beredd att föreslå för detta provisorium. Det är ju dock en temporär lösning. Ser man i bilaga 1 till betänkandet så handlar det om 27 sidor ändringsförslag i kyrkoordningen. Enligt mitt förmenande främjas SKUT-verksamheten inte av denna provisoriska Visbylösning, som skall bestå i avvaktan på en bättre lösning. Varför inte välja rätt lösning från början och slippa allt krångel med en dålig och undermålig Visbylösning? Svenska kyrkan i utlandet är värd detta.

Jag är beredd att ge den nyvalda Kyrkostyrelsen en ny chans att efter utredning och komplettering återkomma med ett realistiskt och verklighetsanpassat förslag, med ett helhetsperspektiv för Svenska kyrkan i utlandet. Jag yrkar i första hand återremiss till Kyrkostyrelsen enligt reservation 1 och i andra bifall till mina motioner 2002:125, 2002:126, 2002:127, 2002:128, 2002:129 och 2002:130. Tack.

AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:

Hej! Det är ett provisorium att jag befinner mig här, så jag säger hej i stället för att vara formell, för jag bor i Genève och är ledamot av Kyrkomötet. Det säkert så att det är lite unikt att det nu befinner sig en utlandssvensk församlingsbo här med faktisk möjlighet att påverka. Jag stödjer fullt ut utskottets förslag av flera starka skäl, eftersom jag har satt mig in i utlandsverksamheten, utifrån det som händer ute i Europa i alla fall.

Det är ju så att vi har ont om pengar. Inte församlingsborna tror jag, utan de skall nog kunna bidra med mer pengar till Svenska kyrkan än vad de gör i dag, eftersom de inte betalar kyrkoavgift. I Genève, där har vi inte ens någon medlemsavgift i vår församling, utan vi betalar enorma kollektor på första advent och så handlar vi massor med kaviar och sill och sådant på jul. Så lever vi ett år till och så hoppas vi på att de här gamla människorna som betalar lever ett år till, så länge som möjligt. Det är så att säga kärnan i församlingen där jag nu befinner mig. De är överlyckliga över att jag har kommit dit och att jag undervisar dem i att det finns en ny kyrkoordning och vad den innebär. Det innebär ett gediget arbete ute i kyrkorna om de skall tillhöra Svenska kyrkan, för i dag behöver varje utlandsförsamling gås igenom och det måste göras av någon som har tid med detta.

Man har många legender om fantastiska besök från biskopar som har kommit och även från SKUT-styrelsemedlemmar och man blir väldigt glad när man blir uppmärks-

sammad av Svenska kyrkan i Sverige. Man förstår också att ärkebiskopen inte kan ha kvar det här ansvaret längre, men man vill ha en biskop. Det är många konservativa människor som bor ute i de här församlingarna, som undrar: Är det politiker som styr kyrkan eller är det biskopar? De här frågorna är de som dagligdags förs och om man då fortsätter att hänga i luften som det är i dag och man måste finansiera sig själva... Vi måste göra det i Genève till exempel. Vi fick reda på att vi inte har bidrag till nästa år, så vi kommer att hitta en egen väg framåt. Då kanske det är bra att jobba med församlingsinstruktioner i stället för att jobba med att bilda en egen fri församling. Det är sådant som pågår där ute, så jag yrkar kraftfullt bifall till att vi skall få tillhöra visbyborna, som dessutom redan har välkomnat oss. Tack.

MARGARETA GRAPE:

Ordförande! Ledamöter! Biskopar! Det sägs att det är en dygd att skynda långsamt. I det här fallet är väl dygden uppfylld ordentligt, för sällan har väl något gått så långsamt som just detta. De som nu är oroliga över att farten tilltar bör kanske ändå be-sinna att det har varit långsamhetens lov som har sjungits under hela den här proces-sen. Jag tror att vi i utskottet har varit oerhört medvetna om att församlingarna ser alldeles olika ut och har också lite olika uppfattningar. De kommer alltid se olika ut i utlandskyrkan, eftersom de inte går att klämma in i samma former som de svenska församlingarna, eftersom de svenska församlingarna kräver det svenska regelverket. Här går man in under juridiska former som är helt olika och helt annorlunda. Men icke desto mindre handlar detta om inomkyrklig svensk församlingsverksamhet bland svenskar i utlandet. Hur mycket man än skulle återremittera det här ärendet är det svårt, jag begriper inte att en ny utredning skulle komma till något annat resultat än att när det gäller svensk församlingsverksamhet så måste den ingå i samma struktur-form som övrig svensk församlingsverksamhet. Det vill säga tillsynsverksamheten måste placeras i ett stift. Då är det väl egentligen hugget som stucket vilket stift det är. Visby stift är en praktisk lösning och därför vore det väl bra att kunna göra det just nu.

När det gäller själva verksamheten i församlingarna så ser de olika ut. Även om man nu tar det förslag som utskottet har lagt så innebär det inte att man har låst sig för framtiden. Man har inte låst sig när det gäller hur främjandeverksamheten, hur själva församlingsverksamheten kommer att se ut. Det har ingenting att göra med hur ombudsverksamheten kommer att utvecklas och så vidare, utan det finns oändliga möjligheter att kunna utveckla på ett bra sätt.

Så, herr ordförande, med respekt för klubban och även för tiden, jag yrkar bifall till utskottet i alla avseenden utom vad gäller konstruktionen på den nya styrelsen och vill där ansluta mig till reservation 2.

SUSANN TORGERSON:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag har motionerat i den här frågan om avslag på Kyrkostyrelsens skrivelse. Det finns väldigt polariserade åsikter i frågan och jag tycker man känner i salen att det finns en spänning, eller så är det bara jag som gör det och vi som är väldigt berörda, som gör att det känns som den här frågan är lite grand en ödesfråga för detta kyrkomöte. Jag vill trots att jag har avslagsyrkande i stället gå på förslaget om återremiss och yrkar bifall till reservation 1 i första hand.

Varför skall vi då lämna frågan för i år och låta den återgå till Kyrkostyrelsen för att komma igen vid nästa kyrkomöte? Jo, jag tror att en infekterad fråga löses bäst med att man väntar tills infektionen något bedarrat. Kanske inte ge den någon peni-cillin, men låt tiden verka och låt Kyrkostyrelsen ta ett förnyat grepp som tar tag i hela frågan, för att vi skall kunna få en helhetslösning. Det är klart att en helhetslösning är

bäst och inte bara att vi löser den del som nu framför allt handlar om oss här hemma, men som inte så mycket handlar om dem som finns där ute i utlandskyrkan, både de anställda och församlingsborna och de som söker sig till utlandskyrkan.

Om vi tar ett beslut nu är risken som jag ser det stor att resten av frågorna, de som verkligen är konstruktiva och kommer att föra det här ärendet framåt, inte kommer att lösas därför att det är de som kostar ännu mer pengar än vad dellösningen gör. Då är risken stor att det stannar vid att vi löser de akuta problemen för framför allt ärkebiskopen och hans arbetsbörda, men att de stora problemen om representativitet för dem som finns ute i utlandskyrkan, om bättre resurser och om hjälp med verksamheten blir liggande. Då tror jag att risken är väldigt stor för en negativ backlash.

Jag kan instämma i väldigt mycket av det som har sagts förut av reservanterna och jag yrkar i andra hand, om återremissyrkandet faller, bifall till Erna Arhags motionsyrkande. Tack.

BISKOP TONY GULDBRANDZÉN (REPLIK):

Processer är viktiga att komma igång med. Skall man alltid invänta att man skall lösa alla frågor, så kan det bli som med SKUT-utredningen, som fastnade i remisserna för att man var så oeniga om de detaljer som Susanne hänvisar till.

En sak till: Det viktiga är egentligen inte ärkebiskopens arbetsbörda, även om det är viktigt, utan det viktiga är att utlandsförsamlingarna får en fast relation till *ett* domkapitel och *ett* stift.

SUSANN TORGERSON (REPLIK):

Herr ordförande! Utlandskyrkan har redan en relation med ett domkapitel, nämligen med Uppsala stifts domkapitel. Det har man haft väldigt länge och den kan säkert bestå ett år till.

Jag är medveten om att det handlar om ett års försening, men vi har levt med den här verksamheten väldigt länge, även om organisationsformerna har skiftat lite grand, men i princip har ju utlandskyrkan haft samma organisation i 100 år. Vi firade ju 100-årsjubileum förra året. Att vänta ett år mer eller mindre, det kan väl ändå inte vara en så viktig fråga?

BISKOP TONY GULDBRANDZÉN (REPLIK):

Jag sa *en* biskop och *ett* domkapitel, inte bara *ett* domkapitel och *många* biskopar.

STINA ELIASSON:

Ordförande! Det här är faktiskt inget hastverk som Kyrkostyrelsen lägger fram för Kyrkomötet. Detta har vi jobbat alldeles kolossalt med. Jag tycker att även om man nu underkänner Kyrkostyrelsens folk, så tycker jag att det är trist att man i detta också underkänner utredningens folk – det kostade flera miljoner, omkring fem miljoner att utreda – och man underkänner också alla de som har uttalat sig i remissvaren. Kyrkostyrelsen har tagit hänsyn till vad man har sagt i remissen från olika håll och detta är alltså så långt och så bra som vi i Kyrkostyrelsen – nu har jag avgått, men jag har ju varit med på det här – kunde tänka oss. Det är viktigt att utlandsförsamlingarna snart får tillsynsfunktionen och biskopsfunktionen klar för sig.

Ibland funderar jag: men varför då Uppsala stift precis? Och varför precis ärkebiskopen? Det kan väl inte vara för att det anses finare? Jag tycker illa om när man talar om att det här är någonting som Visby stift skall ha för att de har för lite att göra. Helheten för Svenska kyrkan innebär att vi kollar var någonstans man skulle kunna ha möjlighet att lägga denna tillsynsfunktion. Var kan man tänka sig att det finns de

resurserna? Jo, Visby! Och det tycker jag är ett alldeles utmärkt förslag. Det är praktiskt och det är ekonomiskt att göra på det sättet. Ibland så vill man ha så här mycket och så får man bara det här. Vilket är bättre då, att få detta eller ingenting? Nu får man den här viktiga delen i och med förslaget och jag yrkar bifall till utskottets förslag och vill också meddela att min nomineringsgrupp stödjer Kyrkostyrelsens förslag och utskottets förslag i denna del.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Men Stina Eliasson, det här är ju ett beställningsarbete. Det här är en uppgift för att Visbybiskopen skall ha lite mer att göra. De andra hinner ju inte med, säger de. Jag beklagar den inställningen. Jag tror inte enbart det handlar heller om ärkebiskopens visitationer. Det är fyra stycken om året. Det handlar om någonting helt annat.

STINA ELIASSON (REPLIK):

Ordförande! Jag hör vad Erna Arhag säger, men det är ju inte detta det är fråga om, utan vi i Kyrkostyrelsen har sagt och kollat vilket stift det är som kan tänka sig att hjälpa till med det här och då är det Visby stift. Jag förstår inte vad det är för fel på det. Jag tycker det är trist att man återkommer till att de har för lite att göra. Det har de inte.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Men Stina Eliasson, det är just den här enkäten jag har efterlyst som saknas i Kyrkostyrelsens skrivelse. Den enkät ni har skickat ut till samtliga stift och gjort en förfrågan. Den är ju inte redovisad. Ni har kanske inte ens gjort den? Det är bara kanske någonting ni tror att ni har gjort och så tror ni att Visbybiskopen har svarat ja för Visby stifts räkning. Redovisa vad ni gör Stina Eliasson, och prata inte bara!

STINA ELIASSON (REPLIK):

Ordförande! Jag tror att de som känner mig vet att jag inte bara pratar, utan jag brukar faktiskt handla ganska rejält. Det verkade i det första anförandet som Erna Arhag hade, att hon visste att alla stift har tackat nej utom Visby stift. Det skulle i så fall inte förvåna mig om det är på det viset, för där har Svenska kyrkan som helhet en resurs som vi skall ta vara på. Vi som har varit i Visby och på Gotland åtminstone under turisttid vet hur stor befolkning det blir då. Bifall till utskottets förslag.

REIDAR GUSTAFSSON:

Det var trots allt så Stina, att den ekströmska utredningen byggde på att Visby stift behövde arbetsuppgifter därför att där fanns utrymmet för det. Då kan man ju dra vilka slutsatser man vill av det, när det gäller att ha arbetsuppgifter och ha tid att sköta dem. Några saker i betänkandet och i den skrivning som gäller från Kyrkostyrelsen, det gäller det här med valet av biskop. Ja, det blir raketfart för att hitta både vigda ledamöter och icke vigda ledamöter. Det skall vara fyra stycken av varje och de får inte vara från Europa, utan de skall vara spridda över hela världen. Det kan vara gott och väl det. Men varför hastar det här då? I en församling på hemmaplan i Sverige kan en kyrkoherde tillträda veckan efter att en biskopsvisitation har ägt rum och sedan ser inte han biskopen under sin tid som kyrkoherde i framtiden. Det brukar vara så.

Sedan det här med tillsyn. I dag är SKUT relaterat till Ärkestiftet och dess domkapitel, och ärkebiskopen har visitationsansvaret. Det är också så att ärkebiskopen har delegationsrätt. När Tony då anmärker att det skall vara ett domkapitel och inte tret-

ton biskopar, så naturligtvis går det att delegera till en biskop. Man behöver inte delegera till alla tretton! Då får ni hålla er hemma ni andra då, så får den här enda åka och sköta det hela. Då löser man den problematiken också, med arbetsbörda för ärkebiskopen och besök ute i världen hos de församlingar det rör sig om.

Så en sak till när det gäller både betänkandet och skrivelsen och det är förslaget till instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Där har man avlövat nämnden. Vi har en ombudsorganisation i SKUT. Den omfattar ungefär 3 300 ombud över hela landet. De finns inte omnämnda i instruktionen över huvud taget. Framläggande av budget det har man också tagit av oss, det vet vi ju att det gick väldigt *geschwint* i vintras. Sedan då det här med verksamhetsberättelse, vi skall inte berätta vad vi gör, annat än som ett eventuellt utskott under Kyrkostyrelsen. Jag vidhåller: avslag på betänkandet! Av formella skäl är jag tvungen att yrka bifall till reservation 1 i första hand och i andra hand reservation 2.

STINA ELIASSON (REPLIK):

Ordförande! Jag förstår, Reidar Gustafsson, att tungan slant när du kallar utlandskyrkorna för ”de där”, men det kan ju inträffa sådana saker. Sedan är det de som har sagt att om ett år, då skall vi ha en färdig paketlösning. Aldrig i livet att man hinner på ett år om detta skulle ske! Det kommer att ta flera år. Det är ju faktiskt så, kan man påminna oss om, att bara de här dagarna och genom de ärenden som vi har klubbat igenom, så har det lagts väldigt många uppgifter på den nya Kyrkostyrelsen och så detta också nu då, i så fall. Nej, det är väldigt viktigt att vi röstar igenom det som utskottet föreslår och att vi äntligen får tillsynsfunktionen klar för SKUT. Det var välgörande att höra Agneta von Essen Hedengren, som en representant för utlandsförsamlingarna, tala här.

REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):

Stina, då hörde du fel. Det vore mig fullkomligt främmande att kalla de församlingar vi har ute i världen för ”de där”. Har du uppfattat det så, då har du missuppfattat det hela. Det är en inställning som finns hos många andra just det här, ”de där därute”. En del förfäktar ju att det är någon slags lyxverksamhet som Svenska kyrkan bedriver, vilket det inte är. Borde finnas biskopar i den här församlingen som kunde vittna om vad som händer ute i världen när svenskar hamnar i fängelse och så vidare. Så hörde du det, då hörde du fel! Då lyssnade du in fel i det hela!

STINA ELIASSON (REPLIK):

Ordförande! Ja, jag tänkte väl det att det inte är typiskt Reidar att uttrycka sig sådär. Då ber jag om ursäkt om jag har hört fel. Men så vill jag också betona detta att utlandsförsamlingarna är viktiga och det är väl ingen som tvivlar på den roll och den vikt som vi lägger vid det arbete som utförs. Det är au pairflickorna och det är tåggluffarna och det är de utlandssvenskar i övrigt som ingår i församlingen och sjömän och fängelser och allt vad det är. Den delen är ingen oviss om och ingen har någon annan uppfattning.

ERIC MUHL:

Ordförande, ledamöter, biskopar! Man behöver inte vara ny ledamot för att lägga märke till att det finns stora brister i det förslag som ligger. Eller stora..., men att det skulle behöva arbetas igenom mer. Jag tycker det känns lite konstigt när man hör, det var ingen annan som ville ha dem? Det låter lite grand, jag får associationer till sådana här gymnastiklektioner i barndomen då det skulle väljas lag. Det var ingen annan som

ville ha Pelle, eller vem det nu var, för han kunde inte spela boll. Alltså, det finns ur ett verksamhetsperspektiv flera andra stift som ligger före Visby, skulle jag hävda. Utlandssvenskar är i högre grad bosatta, inte på Gotland ursprungligen, utan kanske i de storstadsområden som finns i vårt land. Det är Stockholm, det är Mellansverige, det finns Västkusten/Göteborg och Lund. Dessa stift har den tillsyn som Svenska kyrkan vill utöva, och som är riktigt tycker jag, för där ryms ju detta ansvar och omsorg. Då tycker jag det vore lämpligare att knyta det till något annat stift. För man vill ju ha en verksamhetsanknytning tycker jag. Det skall vara utifrån den erfarenhet som utlandssvenskar ger. Jag har haft mycket nytta av SKUT:s verksamhet och jag tillskyndar att vi också skall få tillsynen. Men det här är alltför mycket en pragmatisk lösning för att jag tycker att den skall vara bra.

Exempelvis tycker jag att rösträtten för prästerna i samband med biskopsval är en sådan. Visby stift är inte tillräckligt stort för att kunna ha en allmän sådan rätt bland prästerna, utan man måste begränsa den. Det tycker jag är allvarligt, inte bara ur ett rättviseperspektiv, utan får man uppdraget att vara präst i utlandskyrkan så bör man också ha möjlighet att ta en aktiv del och svara mot det tillsynsansvar som ett stift har.

Därför vill jag ställa mig bakom reservation 1 om en återremiss.

BERTIL PERSSON:

Ordförande! Det är frestande att kommentera många av de inlägg som gjorts från talarstolen här, men det är inte så många av dem som sysslar med det som jag tycker borde vara huvudfrågan: vad är bäst för verksamheten i Svenska kyrkan i utlandet? Jag har också bott utomlands och varit aktiv i en SKUT-kyrka. Jag har dessutom besökt 21 andra SKUT-kyrkor, på alla platser skaffat mig information om verksamheten, och utifrån det vill jag påstå att Kyrkostyrelsens förslag inte är något stort lyft för verksamheten i SKUT, om det skulle gå igenom. Det är snarare en risk att man tror att nu har vi löst SKUT för ett tag och nu kan vi ta det lugnt och luta oss tillbaka. Nej ordförande, utav allt detta utredande bidde det en tumme och för verksamhetens skull yrkar jag bifall till reservation 1 om återremiss.

INGRID SMITTSARVE:

Ordförande! Ledamöter! Det har varit lång utredningstid och beslut bör fattas någon gång, kanske att det kan vara dags nu. Ärenden som tar lång tid blir ofta infekterade med ryktesspridningar och spekulationer som följd. Vad jag kan förstå är det vad som har hänt, eftersom det verkar vara så jobbigt med det här beslutet. Jag undrar vad man är rädd för. För skillnaderna blir inte så dramatiska, tycker jag. Styrelsen och kansliet, de blir kvar på nationell nivå. Tillsynsfunktionen hamnar på en biskop och vad en del tidigare talare har sagt är det bra, eftersom det varit olika förut. Sedan när det har funnits delegationsrätt för ärkebiskopen, kanske att biskopen i Visby tycker så, att det kan gå att delegera något. Men det blir en biskop som har resurser och vi på Gotland är vana vid besökare från olika håll. Det är också så att många säger när de kommer till Visby, till Gotland, att det är som att komma till utlandet. Så vi känner oss lite så.

Den biskop som får Visby stift vet då att SKUT kommer att ingå i dennes arbete och är beredd på det. Sedan vad gäller reservation 3 tycker jag den faller helt och det var som biskop Biörn sa förut, att vi är helt beredda att bejaka att representanter från SKUT får delta i biskopsvalet, så den saken är klar. Jag yrkar då bifall till utskottets förslag med styrelse och biskopen som ordförande i den styrelsen.

AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:

Det är ju så att det efterfrågades skäl, goda skäl, till varför det här förslaget skall röstas igenom. Det finns väldigt viktiga skäl. SKUT är någonting som är väl förankrat i hela Svenska kyrkan i Sverige. Det finns SKUT-ombud i församlingarna som lägger ned massa tid, det finns många präster som nu verkar i Sverige som har verkat utomlands och som har anknytning till utlandsförsamlingar, så det finns ett fantastiskt nätverk, men som de fasta församlingarna ute i världen liksom befinner sig vid sidan om. Man vet att det finns, men man hör liksom inte tillsammans. Visst vore det trevligt med ett eget utlandsstift, men det tror jag är för dyrt och det verkar som om det skulle ta väldigt lång tid att skapa ett helt nytt stift. Så det tänkte jag låta bli att försöka med. Och visst vore det kul att få höra till Stockholm, där jag kommer ifrån, men där blir vi så himla små ändå i ett så stort sammanhang. I Visby, där har vi möjlighet att skapa någonting nytt av Visby stift tillsammans och få ingå i gemenskapen.

Jag vet att vi har en kris utomlands, där vi antingen måste ta mer ekonomiskt ansvar ute i våra församlingar och samtidigt också tillhöra Sverige mer, eller så blir vi fristående församlingar där vi inte alls tillhör. För ni har just bestämt att vi inte skall få vara med och rösta. Om vi nu inte heller får något stift, blir det mer som att då kan ju SKUT och SKUT-ombuden komma till oss och så kan vi ha en egen liten fri församling. Då kommer kyrkoordningen inte att bli läst eller åtminstone inte bli använd och så kommer vi att ha vår egen struktur, så att säga. Kanske bygga upp en egen liten utlandsorganisation som inte lyder under SKUT-nämnden som i dag. Då får vi inte in de pengar vi behöver från de församlingsbor som i dag inte betalar en krona. Tack.

BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:

Ordförande! Ibland verkar det som vi har en dold agenda när vi diskuterar det här. Som om vi skulle diskutera hur vi skall kunna sysselsätta människor på Gotland, eller biskopen på Gotland, i stället för att diskutera vad som är bäst för utlandskyrkan. Det finns olika bitar i det här, för att komma till rätta med problemen. Vissa är brådskan- de, vissa kan man behöva fundera lite längre på. Det som är brådskan- de och viktigt och inte kan vänta hur länge som helst, det handlar om hur vi skall lösa tillsynsfrågan. Vi måste komma fram till någon typ av beslut ganska snabbt på den punkten. Om vi nu inte kan lösa det förrän vi kommit fram till en fullständig total lösning på hela SKUT-problematiken, då behandlar vi den ungefär som om det vore en kyrkoord- ningsfråga, där alla bitar måste vara på plats innan vi kan ta det första och kanske nödvändigaste steget.

Vi lever nu i ett oklart tillstånd. Men tar vi ett beslut om lösning på tillsynsfrågan enligt utskottets skrivelse, så har vi också inlett den nödvändiga process där vi kan gå vidare för att sedan komma fram till det som är totalt bra och riktigt. Skall vi vänta till dess att alla bitar är på plats, då handlar det inte bara om en återremiss där Kyrko- styrelsen i nåder och generositet kan få ett år på sig till för att komma fram med nå- gonting bättre. Det handlar om en betydligt längre tid. Då kanske luften går ur hela den här processen. Jag tror att vi talar om en tidshorisont inte bara på fem utan kan- ske på tio år. Bifall till utskottets förslag!

ANDERS NOVAK:

Ordförande! Ledamöter! Det är dags att ta första steget mot en gemensam stabilare grund, sa biskop Biörn, då tillsynsfrågor och främjandefrågor ges anknytning till ut- landsverksamheten och kyrkoordningen. För att sedan, efter det första steget, gå vida- re i de avsnitt som Kyrkostyrelsen mycket noga har angivit. Utskottets majoritet be- dömer att detta är ett mycket genomtänkt förslag, så långt det nu sträcker sig, väl

penetrerat. Om än vi alla inser att vi har mycket kvar att bearbeta. Det är det förtroendet vi skall visa Kyrkostyrelsen med ett beslut i morgon. Första steget får inte dröja när så mycket arbete är nedlagt. Det blir ett steg i tro, förvisso, men också i välgrundad omsorg om utlandsverksamheten. Agneta von Essen Hedengren talade om att "hänga i luften", alternativt att känna samhörighet, tillhörighet, inordning så långt det går med Svenska kyrkan. Det är ju det som är frågan för dessa som är verksamma, som boende eller anställda ute i världen. Att hänga i luften eller att känna tillhörighet.

Främjandet skall utövas av en styrelse i Uppsala, vald av Kyrkomötet med Visbybiskopen som ordförande. Det är ett nationellt ansvar, det är ingen ändring därvidlag. Ett domkapitel i Visby, förstärkt med nationellt vald lekman, som utövar tillsyn – det borgar för en positiv utveckling. Men det är första steget vi talar om. Ett steg mot trygghet, som också skall utvärderas, det står tydligt i dokumentet. Ett steg som har väntat länge. Därefter fortsätter arbetet i flera ytterligare steg.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

MARGARETHE ISBERG:

Först skulle jag vilja säga någonting om förändringsarbete. Det är någonting som jag är ganska road av, både i mitt vardagliga arbete och också på ett mer formellt plan. Det är ju sådant som finns i all organisation och i all ledarkunskap. Då är det tre saker som måste finnas närvarande och befintliga i ett förändringsarbete. Det första är att man måste ha någon form av mål och vision, vart man vill. Det kan man väl säga är den här helhetslösningen som vi alla längtar efter och gärna skulle vilja ha. Sedan måste det också finnas en viss grad av missnöje med rådande förhållanden, för annars är det aldrig någon som vill ändra någonting. Den som tycker att allt är okej vill inte ändra något. Det tredje är att man måste kunna ta ett första steg emot det stora målet. De här tre sakerna måste finnas med, annars blir det inga förändringar. Dessutom måste de tillsammans vara större än kostnaderna för förändringen. Då pratar jag inte om pengar. Då pratar jag om kostnader i form av motstånd emot förändringar och så vidare.

Sedan skulle jag vilja säga någonting om det här med instruktionen, att den är avlövad. Det kan tyckas så och det är också alldeles riktigt. Det har ju att göra med systemet med att nämnderna inte lägger fram någon egen verksamhetsberättelse och budget till Kyrkomötet, utan det är en sammantagen budget, det är en sammantagen verksamhetsberättelse för hela området. Naturligtvis finns det budget och verksamhetsberättelser som avdelningscheferna nu, eller vilka det kan vara, tar fram tillsammans med nämnden.

Om man nu jämför, och det upptäcker den noggranne läsaren, SKUT-nämndens instruktion och de instruktioner vi tog förra året, så överensstämmer de inte. Men det är så att de instruktionerna som vi tog förra året, till exempel för den internationella nämnden, där finns det saker som inte stämmer. Det är något som Kyrkostyrelsen måste ta itu med. Men SKUT-nämndens instruktion stämmer alltså.

Jag vill i första hand yrka bifall till utskottets förslag, och då med den inskränkningen som reservation 2 ger, eftersom det är det som överensstämmer med Kyrkostyrelsens förslag.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Att frågan om våra utlandsförsamlingar är ett nationellt intresse betyder att alla här i Kyrkomötet har ett ansvar för att försöka avlyssna vilka argument som bär och var man försöker misstänkliggöra andras argument. Det tycker jag är ganska slående. Det är alltså inte så att Kyrkostyrelsen har en dold agenda, eller vill förstöra

för SKUT och utlandsförsamlingarna och verksamheten, utan vi har lagt ett förslag i övertygelse om att detta är bäst för Svenska kyrkan i utlandet. Det är en övertygelse om att det är en omöjlighet att lägga ett samlat förslag, eftersom det är så olika förhållanden ute i våra verksamhetsområden. Det är en väldig skillnad om det är en stabil församling, om det är industrifolk som tjänar massor av pengar eller au pairflickor som dominerar. Det behövs olika juridiska lösningar och olika ekonomiska lösningar. Om man väntar på ett helhetsförslag så får man det aldrig, för vi mäktar inte med det, vi har inte de resurserna, vare sig personligt eller mänskligt, att kunna fatta beslut på det sättet.

För oss i Kyrkostyrelsen är det också viktigt att vi kommer igång och att vi kommer igång i rätt ände: det som man sedan 80-talet har begärt, nämligen en fungerande stifts- och biskopsanknytning. När den ligger på plats har vi en samarbetsituation där vi kan försöka lösa resten steg för steg. Det vore jättedålig ekonomi att säga: Titta på samma sak om igen! Ekonomi är inte bara kostnader direkt, utan det är framför allt hur vi använder tiden och hur vi skall prioritera framöver under 2000-talets första decennium. Har vi löst den här frågan kan vi gå vidare och ta nästa fråga. Utlandsförsamlingarna behöver stabilitet och trygghet. De behöver veta att så här är det och vi är beredda att nu successivt arbeta med saken. Blir det ett nej här är jag rädd för att luften går ur och det är nys att tro att man om ett år kommer igen med ett helare förslag än detta.

Sedan vill jag också säga att det var Kyrkostyrelsen som ville markera uppskattning av allt arbete som sker utomlands, genom en delaktighet i biskopsvalet. Det betyder inte att det är den fullkomliga modellen. Men det är vad man kan göra i detta provisoriska läge som ju biskopsvalet måste vara.

Slutligen, när vi använder Visby och Visby biskop så är det därför att där finns resurs. Det är ju så vi måste tänka om resurser! Var finns det tillgängligt? Så har vi använt Visby biskop i biskopskollegiet hela tiden. Han har mycket mer av nationella uppdrag än någon annan av oss, så där måste vi maka åt oss. Men det är alltså ett sätt att se: var finns det tillgänglighet och var är det därför klokt att förvänta sig insats?

REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):

Tack så mycket, KG Hammar! Då fick vi höra att ett samlat grepp kommer man aldrig att ta på det här, även om man säger att man kommer att gå etappvis fram och det är väl bra att man på något vis startar. Ingen resa kan ju börja utan att ett första steg tas naturligtvis, det är helt riktigt. Men du sa också att ett totalt samlat grepp kan vi inte ta om den här frågan. Då är ju funderingen den: Hur kommer de grepp att se ut som skall tas efter det här första steget, som jag trots allt uppfattar lite grand som ett provisorium till att börja med? Det vore ju väldigt trevligt att få veta hur, i så fall. Ekonomin kommer inte bli bättre de närmaste åren i alla fall, så då kommer delar av utredningen trots allt att ligga på hyllan och inte komma upp på bordet och bli genomförda.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Det förvånar mig Reidar, att du inte är mer informerad om detta, för jag tror du vet precis hur komplicerat det är på olika ställen ute i världen. Att du inte löser en juridisk församlingsbildning i ett land på samma sätt som du gör det på ett annat ställe. Du vet också att vi har ett arbete på gång med att försöka förstå. Det blir olika om det är Borgå, om det är Norden och om det är en utpost där vi tar hand om ungdomar. Det vet du, mycket väl! Varför skall vi låta bli att göra någonting bara för att vi inte kan hitta en formel som passar Svenska kyrkan i utlandet på alla ställen? Det är det jag menar med

att vi aldrig kan få den här formeln. Hävdar man att man vill ha den, så är det att man inte vill ha någon förändring alls. Det är min slutsats, för det är en omöjlig begäran.

REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):

Naturligtvis, förändringar behövs. Det är inte fråga om det. Jag är själv inne i det här eftersom jag sitter i nämnden. Jag är fullkomligt klar över hur verkligheten ser ut där ute. Men någonstans någon gång måste man titta över även det som utredningen har tagit fram i det utredningsförslag man lade, som Sören Ekström ledde. Okej då, att man tar ett första steg. Men på något vis måste man också väga in de andra bitarna och sätta igång arbetet när det gäller även det. I dag pågår ett arbete med församlingsinstruktioner ute i församlingarna i världen. Det pågår också ägarundersökning och strukturundersökningar, hur man kan lösa de bitar som gäller ägandeförhållanden och organisationsformer. Så visst! Men vi lär ju inte få se det här samlade greppet, dessvärre.

ÄRKEBISKOPEN KG HAMMAR (REPLIK):

Ja, ni hör ju själva att vi behöver verkligen full samverkan med sådana som Reidar, som har full koll över vad som behöver göras. För att den samverkan skall ske fullt ut så behöver vi alla känna att vi har tagit ett steg och nu frågar vi oss: Vad är nästa? Det var ett väldigt bra argument för att vi skall fatta beslutet här i dag, det som Reidar levererade.

ERNA ARHAG:

Kyrkostyrelsens skrivelse på sidan 15 och utskottet sidan 2 säger: "Det enda stift som i nuläget har resurser att svara på denna tillsynsuppgift är Visby stift." Jag har i tidigare inlägg efterlyst var utredningarna finns, var enkäterna finns, som gör att Kyrkostyrelsen och även utskottet har kommit till denna slutsats? För mig är detta en subjektiv bedömning som inte finns belagd på något sätt varken i skrivelsen eller från utskottet i förslaget.

Jag vill ytterligare peka på en oklarhet och det är att Kyrkostyrelsen och utskottets förslag innebär att Sveriges största domkapitel i Visby stift skall utökas och bestå av en diakon som är eller varit anställd i utlandskyrkan. Det är så här att jag sitter med i SKUT-nämnden, jag är ordförande i SKUT-nämndens tillsättningsutskott. Jag har rätt bra koll på vad det är för typ av personalkategorier vi skickar ut i världen. SKUT, mina vänner, anställer inga diakoner. Vi har inga diakontjänster inrättade. Det finns inga diakoner som har haft en utlandstjänst, som man kan sätta i detta stora domkapitel. Det här är ytterligare exempel på att denna utredning och även utskottets betänkande är mycket verklighetsfrämmande. Man vet inte hur det ser ut i SKUT-verksamheten, i denna provisoriska lösning.

Jag ställde i mitt förra anförande ett antal frågor som jag bara kan konstatera att varken Kyrkostyrelsen eller utskottet har besvarat. Jag tolkar det som att det inte finns några svar, för då hade jag fått dem naturligtvis.

Tillsynsfrågan är inte heller löst vad gäller rollfördelningen mellan SKUT-direktor och biskop. Jag tror väldigt många av oss känner till att oklarheter i en organisation om rollfördelningar i ledningsfunktionen kan vara konfliktskapande. Jag vill sluta med att ärkebiskopen och Reidar Gustafsson hade en diskussion här om utlandsförsamlingarna. Eftersom jag sitter i SKUT-nämnden är jag väl medveten om att det inte finns två utlandsförsamlingar som är likadana. Det finns inga identiska församlingar. Det jobbar vi med varje nämnd. Men jag kan inte tänka mig att den stora, komplexa juridiska kompetens som behövs, som ärkebiskopen påtalade här, som behövs för att vi skall kunna ta det här beslutet, att den kompetensen finns i Visby stift. Jag tvivlar.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ordförande! Erna, varför använder du inte den kunskap du har från den position du har i SKUT-nämnden i ditt sätt att resonera här? Det är ju som om du inte hade den när du talar om helhetslösningar och försöker liksom dribbla bort, på ett taktiskt sätt, Kyrkostyrelsens förslag, när du egentligen har en kunskap och vet att det är helt nödvändigt att arbeta på det här processuella sättet som Kyrkostyrelsen har lagt upp. Du vet ju det. Alltså måste man sätta ned fötterna någonstans. Du vet också att det inte handlar om att vi är verklighetsfrämmande när vi lägger ett förslag, utan att domkapitel i hela Svenska kyrkan har en ledamot som är präst eller diakon. Där kan ju vara en association över till det domkapitel och den representation som kommer från SKUT. Att det inte finns någon diakon hos er i dag betyder inte att det inte skall finnas någon framöver. Då är det väl ett naturligt sätt att tala om att ni är integrerade i Svenska kyrkan.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Jag känner mig inte träffad av det här. Jag vet vad jag står för. Och jag har påtalat: vi har alltså inga diakontjänster i SKUT:s verksamhet. Jag tror heller inte tyvärr, kära ärkebiskop, att vi i det ekonomiska läge vi befinner oss i i SKUT-nämnden, där vi under innevarande år under våren har dragit ned 20–25 tjänster runt om i världen och där vi har ytterligare nedskärningar på gång på 4–5, kanske 6 olika platser runt om i världen – jag tror inte där kommer att finnas utrymme för att man tillskapar diakontjänster som kan ingå som förtroendevald eller vad det nu skall vara här, i det största domkapitlet i Sverige, nämligen i Visby stift. Det finns alltså inga diakoner som är anställda eller har varit anställda i utlandstjänst. Det är det jag påtalar.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Och vad jag påtalade, det var att du skall inte säga att det beror på att vi är verklighetsfrämmande, att vi inte vet hur det ser ut, utan att det är ett principiellt förhållningssätt. Det är det det handlar om. När det gäller ekonomi så får ju SKUT-församlingarna precis samma ekonomiska utveckling som vi får i hela Svenska kyrkan. Det är ingen skillnad. Det har ingenting med det här förslaget att göra, att det kan bli tufft framöver när det gäller utlandsverksamheten, precis som det kan bli tufft framöver när det gäller vår egen verksamhet här hemma.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Av SKUT-nämndens budget på 45 miljoner skulle vi alltså ha ett sparkrav på 9 miljoner. Det vi kan spara på är personaltjänster. Självklart vet jag om att det kan vända sig, men inte under den här långtidsplaneringen som vi nu har gjort. Jag tror inte på det och då är det heller inte för mig verklighetsfrämmande att jag påtalar, att här skall vi göra ändringar i kyrkoordningen som är verklighetsfrämmande. Man kan inte sätta in diakontjänster som har utlandstjänst när det inte finns några, inte kommer att finnas. Det innebär i praktiken tomma platser.

BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT (REPLIK):

”En präst eller diakon som är eller har varit anställd i SKUT” – min personlige diakon i Visby har varit anställd i SKUT:s tjänst.

Sedan är det så att jag nog måste markera mot att Visby stift inte har juridisk kompetens. Självklart har vi det. Vi har en domare i domkapitlet och vi har en stiftsjurist. Jag tror att vi måste vara lite försiktiga här.

ERNA ARHAG (REPLIK):

Ja, det var ju lite förvirrande det här, men jag väntar mig inget annat. Jag har gått på inte vad som finns för övrigt i domkapitel, jag har pekat på en nyordning man vill införa i det här stora domkapitlet i Visby, med en diakon med utlandstjänst. Det finns inte sådana tjänster. Varför skall det vara så svårt att förstå?

KARIN BURSTRAND:

Ordförande! Ledamöter! Biskopar! Jag kan förstå att det finns en oro inom SKUT när det gäller ekonomin framgent. Både lokalt och på nationell basis. Vi märker också att det finns en oro att andra delar av den här processen skall avstanna bara vi har löst tillsynsfunktionen, men det beror ju på oss här om den avstannar eller inte. Vi har ett ansvar att se till att processen fortgår, det vill säga det är ni som kommer att ha ett ansvar för att den fortgår, för jag kommer inte att få vara med i fortsättningen. Man har diskuterat andra lämpligare stift än Visby stift, därför att utlandssvenskar kommer från Stockholm, eller Göteborgs stift eller från Lunds stift, och jag kan säga att det kommer även från Arjeplog och från Luleå. Jag som själv kommer att gå in i en SKUT-verksamhet ser fram emot att få tillhöra Visby stift. Jag tror att det är en väldigt lämplig lösning.

Jag tror också att det kan vara bra för SKUT:s verksamhet att ett stift tydligt driver SKUT:s frågor på olika nivåer. När det gäller detta med en nämnd eller styrelse, har vi resonerat så i utskottet att man inte kan parallellställa SKUT-nämnden helt och hållet med en stiftsstyrelse, därför att en SKUT-nämnd har så många fler och mångfasetterade uppgifter. Därför ser vi gärna att det fortsätter med en förtroendevald ordförande och att den fortsätter som nämnd. Så jag yrkar bifall till utskottets förslag samt till reservation 2.

ANDERS ROOS:

För tio år sedan kom jag till Sollentuna församling. Det är en av de allra största församlingarna i Svenska kyrkan. Ytmässigt och befolkningsmässigt är den ungefär lika stor som Visby stift. Där fanns då i Stockholms stift ett uppdrag att arbeta med en gemensam verksamhetsidé i stiftet och i Sollentuna församling, bland många, fanns det en ovillighet. Man hade lite separatisttendenser. Jag kommer ihåg mitt första samtal med dåvarande kontraktsprosten och det utmynnade i en uppmaning: Arbeta med att få församlingen som en del av Stockholms stift! Det har vi gjort under de här tio åren. Ganska snabbt fick vi en verksamhetsidé som låter så här: "Sollentuna församling är en del av Svenska kyrkan och Stockholms stift. Tillsammans med andra kristna har vi uppgiften att göra Gud tydlig i världen." Men därmed var det inte färdigt, utan det var en enorm process som fortfarande fortgår i församlingen för att känna en samhörighet.

Den här frågan handlar för mig inte så mycket som det ibland insinueras om att skapa arbetstillfällen för biskopar. För de, liksom vi i mycket stora församlingar, har inte brist på arbete utan brist på tid. Att i det perspektivet ens en gång drömma att en storstadsbiskop och ett storstadsstift skulle på ett verkligt sätt kunna handlägga SKUT-frågor är att leva utanför verkligheten.

För mig handlar den här frågan mycket mer om tillhörighet. Det handlar om identitet. Det handlar kanske inte bara om utlandsverksamheternas tillhörighet till Svenska kyrkan, det handlar också om Svenska kyrkan i Sveriges samhörighet och tillhörighet till utlandskyrkan. För det handlar om att vi är en och samma kyrka. Då måste vi tillskapa någon form av gemensamma strukturer och då är det viktigt att vi börjar någonstans för att sedan kunna fortsätta. Bifall till utskottets hemställan.

99 § Tillsyns- och främjandefunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar, forts.

GUNNAR PRYTZ:

Ordförande! Biskopar! Ledamöter! Ge oss O Gud en lyhörd tro, en öppen vaksam blick! Vi behöver nog be den bönen när vi talar om SKUT:s framtid, när det handlar om att ge utlandsförsamlingarna ett nytt liv inom Svenska kyrkan. Det liggande förslaget är som ett ofullgånget foster och förlossningen är nära. En synnerligen allvarlig situation. Den första naturliga impulsen är att man vill stoppa processen för att rädda det som räddas kan. Men efter att ha lyssnat på debatten är min diagnos att det inte går att stoppa processen. Nu gäller det att rädda det liv som ändå finns i detta förslag. För att det skall lyckas krävs att alla goda krafter samverkar. Då tror jag att vi skall följa Kyrkostyrelsens förslag, det vill säga det som är reservation 2, som innebär att man har en nämnd för SKUT, att man följer den ordning som SKUT har haft i det avseendet och att tillsynsfunktionen och främjandefunktionen bygger på att biskop och ordförande i nämnden samverkar och att de tillsammans kan nå ett gott resultat.

Jag vill yrka på bifall till reservation 2.

LARS STARKERUD:

Herr ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Jag har en ganska lång erfarenhet av att sitta i styrelsen för SKUT. Jag har tyckt att det varit väldigt spännande. Jag tyckte att jag klarat av en del av den frustration som jag upplevt i mina andra roller när jag haft med SKUT att göra. Det har varit ganska förlåtande. Jag har haft förmånen att få vara med och finansiera en del av SKUT:s verksamhet bland det som kallas frivilliga finansieringar från näringslivet och en del annat. Kraven från de här grupperna har varit väldigt stora. Kraven kommer att bli minst lika stora i framtiden och förutsättningarna för att SKUT:s församlingar skall överleva på det sätt som vi har tänkt oss, och som vi alla önskar tror jag, är att man på ett eller annat sätt kan tillfredsställa dem. De tål inte det vakuum, tror jag, som det kommer att bli under den här tiden om man återförvisar ärendet och bordlägger det. Det är ett skäl tycker jag, som jag blir mer och mer övertygad om efter att jag har hört den här debatten. Jag är nästan sist uppe i debatten. Det som jag hört och som jag också upplever som en del av ärkebiskopens problematik, är att han vill ha alla goda råd för att under den tid, medan man ändrat det skal som man nu föreslår skall ändras, få möjligheter att förändra verksamheten inombords.

Från den värld jag kommer brukar man se vad man vill först. Sedan gör man saken. Vi har redan sagt en gång tidigare vad vi ville förut. Nu måste vi förändra saken kring de omständigheter som ser så helt annorlunda ut. Jag känner också att det finns ett väldigt stort liv i SKUT-församlingarna, de ser inte alls likadana ut. Det finns en fruktansvärt stor skillnad. Jag känner mig vilsen när jag besöker en del utav dem, och jag känner mig hemma i en del utav dem. Det har inte ett dugg att göra med den storlek församlingarna har, utan med den verksamhet som bedrivs där. Vi måste på ett eller annat sätt lära oss att harmonisera den här verksamheten. Det kommer inte att bli lätt. Jag tror väldigt svårt. Ett stort arbete har dragits i gång och det tål inte att stanna upp med de församlingsinstruktioner som görs. Vi måste alltså gjuta det liv i den här organisationen som arbetet med församlingsinstruktionen har påbörjat. Därför tror jag inte att det är möjligt att vi avslutar den här processen och låter den få ett års vila. Jag har däremot väldigt stor förståelse för att man omedelbart måste se till att man får tillsynsfunktionen att fungera. Det kanske är den första delen i det yttre skalet.

Herr ordförande, med de tretton sekunder som nu är kvar, yrkar jag alltså bifall till Kyrkostyrelsens förslag och med reservation 2.

KRISTINA SANDSTRÖM:

Herr ordförande! Visby stift har enligt skrivelsen förklarat sig berett anpassa datum för sitt biskopsval till det beslut Kyrkomötet förväntas ta angående utlandsförsamlingarnas deltagande i nämnda val. Vi anser att Kyrkostyrelsens förslag får betraktas, återigen, som en tillfällig lösning då frågan om församlingstillhörighet för dem som verkar i utlandet ännu inte är löst. Det är frågegruppen två, som jag talade om tidigare.

Reservanterna för reservation 3 anser inte det förslag Kyrkostyrelsen har avgivit, rörande utlandsförsamlingarna och dess prästers deltagande i nu förestående biskopsval i Visby stift, vara genomtänkt och övervägt. 16 elektorerna – 8 präster och 8 lekmannaledamöter – föreslås få rätt att delta i valet före juli nästa år, då nuvarande biskop går i pension. Utöver dessa skall nämndens ledamöter ingå. Då föreställer jag mig att världen i så fall bör indelas i valkretsar på något sätt för att bli representativ. Nord-, Mellan- och Sydamerika, det är tre stycken. Vidare Asien, det är två stycken, Australien – en. Till Europa blir det då två över. Men eftersom två tredjedelar av de utsända prästerna är verksamma i Europa verkar detta bli en orimlighet. Fördelningen bör väl i så fall viktas på något sätt.

Vad gäller lekmannaledamöterna uppstår följande frågor: I de icketerritoriella församlingarna är det en omöjlighet för församlingsmedlemmarna att känna eller känna till de 8 kandidater mellan vilka valet till elektor står. Hemma utser varje område sin elektor. Ute kommer ca 30 områden att utse dessa 8. Testfråga på det blir då: vad göra med de skandinaviska eller nordiska kyrkor där huvudmannen inte är Svenska kyrkan, men svenskar sitter i kyrkorådet? Hur många präster och ledamöter borde mot bakgrund av detta utses för att en korrekt representation skall föreligga och demokratin skall tillgodoseas?

Som ni märker är frågan inte så enkel att den, på det bekväma sätt övergångsbestämmelsen föreslår, kan flyttas över till Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet och Visby stift att lösa i samråd. Världen är trots allt större än ett stift. Kyrkostyrelsens vilja må vara god, men mot bakgrund av det ovan sagda inte genomtänkt.

I konsekvens med detta yrkar jag återigen avslag till utskottets hemställan i denna fråga och yrkar bifall till reservation 3.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ordförande! Kyrkostyrelsens förslag är väl genomtänkt, men ack så provisoriskt. Det säger sig självt. Alla de här extra texterna som behövs, i ett engångsbruk förhoppningsvis, är givetvis provisoriska och tanken är att om Visby får ett tillsynsansvar inte missa tillfället att skapa den samhörighetskänsla som ett biskopsval innebär. Det må vara att man lätt kan konstatera att det här är knepigt, men syftet är att för denna gång skapa en god start från första stund. 8 plus 8 – det motsvarar precis den proportion som Uppsala stift har i ett ärkebiskopsval. Det är ungefär 25 procent av röstkraften. Det är också genomtänkt, inte bara en slump.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Man blir ju lite nervös om man får höra att det är så dåligt genomtänkt. Så får vi höra att det är nog inte fullt så illa. Men Erna tog upp det här med diakonen och jag blev väldigt oroad och var tvungen att slå upp. Men alltså, det står ingenstans att det skall vara en diakon som har varit i SKUT-tjänst. Det står att det skall vara en präst *eller* en diakon och då lär det nog finnas folk att välja mellan.

Sedan om man skall gå på reservation 2 eller inte, eller utskottets förslag helt och hållet, det är nog inte det viktiga. Det viktiga är att vi får det här ”på rull”, så att vi inte upplever att våra utlandsförsamlingar far i väg ännu mer. En del av dem är väl-

digt kraftfulla och rätt vad det är har de lämnat det som egentligen håller ihop dem med Svenska kyrkan.

MARGARETA GRAPE:

Herr ordförande! Bara några ord med anledning av mitt yrkande om bifall också till reservation 2. För att den skall bli ”votabel” har jag förstått att det krävs ett antal justeringar i Kyrkostyrelsens förslag. Vi ansluter oss ju till Kyrkostyrelsens förslag, men efter det att Kyrkorättsutskottet har gjort sina påpekanden med anledning av den grundskiss som fanns där, krävs det ändå att det görs en del saker och det förslaget kommer att delas, för det är på väg att skrivas ut. Vad det handlar om är dels en förändring i 10 kap. 6 §, där det talas om vad nämnden skall göra för någonting, och det får en del följdkonsekvenser också i tidigare paragrafer och där måste också tas frågan om valbarheten i det här sammanhanget. Men som sagt var, det här kommer samlat.

Grundskälet till att vi som reservanter ändå vill föra fram frågan om nämnd i stället för styrelse är att vi tycker att det ändå är viktigt att vi får en kongruens mellan den här nämndfunktionen i förhållande till de övriga. Det är nästan ett steg tillbaka att börja med styrelse. Sedan kan man naturligtvis säga att det här är en liten fråga i och för sig, men för kongruensens skull och konsekvensens skull anser vi att det vore bra om det blev en nämnd med samma konstruktion som de övriga nämnderna.

Yrkar därmed bifall till den andra reservationen.

KERSTIN BERGMAN:

Herr ordförande! Att få sista ordet i en så här lång debatt, det känns lite maktpåliggande. Jag borde väl säga det förlösande ordet för detta ofullgångna foster. Ofullgången foster finns en gång i Nya testamentet, om ni tänker efter. Det är Paulus som använder det om sig själv. Han var ju en ganska bra medarbetare, eller hur? Nu tror inte jag att det är mitt förlösande ord. Jag själv vill inte ta åt mig äran om det här fostret nu har förlöst, vilket jag hoppas, utan ni har under debatten sagt många ord som har förlöst. Alla de som har yttrat sig. För jag tycker att det har hänt saker under debatten, mycket har klagjorts, och jag tror också en del av oss har fått modet att ta till oss argument.

Alternativet till utskottet är alltså återremiss. Man talar om att man vill ha en helhet. Då frågar man sig: vad händer om vi återremitterar detta som man har arbetat så länge med? Jag är övertygad om, som många andra har sagt, att luften då går ur, luften går ur de människor som trots allt är de som har arbetat med och då skulle fortsätta att arbeta med det här, från första början igen. Det är inget maskineri som man kan ladda om, utan det är människor av kött och blod. Jag är rädd att man då hamnar i samma problematik och aldrig kommer till skott till exempel med de ekonomiska frågorna och allt det andra som det kan vara fråga om. Alla vill ju egentligen SKUT:s väl. Hur gör man då? Det är ett strategiskt, praktiskt val. Hur gör man då när det är ett så långdraget ärende, ett så stort stenblock som skall rubbas? Jo, då behövs en hävstång, eller kofot eller något annat rejält verktyg som vänder upp det hela. Eller för att inte vara så dramatisk: man behöver ta ett första steg för att komma igång.

Visbylösningen är inte dålig. Den är accepterad av företrädarna för Visby, kapacitet finns och acceptans finns. Jag avvisar bestämt farhågorna om att reformarbetet skulle stanna upp. Jag tror att det är precis tvärtom, som jag nyss sa, att vi genom det här första steget kommer till skott när det gäller att börja ordna ekonomin och andra saker, att göra det efter varje olik församling som finns ute på fältet.

Med detta herr ordförande, vill jag alltså yrka bifall till utskottet samt till reservation 2.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 108.

100 § Ändringar i kyrkoordningen

GÖSTA ÄNG:

Fru ordförande! Jag vill börja med att yrka avslag på Kyrkostyrelsens förslag i kyrkoordningen 46 kap. 2 § samt yrka avslag till texten under punkt 13 Andel i prästlönetillgångarna. Alltså bifall till min motion 2002:131.

Sedan är jag mycket förvånad över att Kyrkostyrelsen själv redan nu föreslår ändringar i kyrkoordningen. Oss ledamöter har ni från Kyrkostyrelsen åtskilliga gånger uppmanat att inte de första åren i motioner föreslå och begära ändring i den nya stora och omfattande kyrkoordningen. Men själva föreslår ni nu redan en ändring som är ett steg i centraliseringen av våra församlingstillgångar i Svenska kyrkan.

Ekonomi- och egendomsutskottet hade i utskottsarbetet förmånen att få besök av vår generalsekreterare Leni Björklund och rättschef Lars Friedner. Av Lars Friedner fick vi då veta att det i dag är på det viset att alla prästlönetillgångar som fanns inom Svenska kyrkan före år 1817 i dag är rättssubjekt inom Svenska kyrkan som äger sig själva. Detta skall vi alltså acceptera som verklighet i dag.

Men kvar står det faktum att många av dessa prästlönetillgångar, testamenterade och donerade till församlingarna, redan under medeltiden var rättssubjekt, som ägdes av sockenkyrkorna och församlingarna. Eftersom ingen kan uppvisa en handling där församlingarna har avhänt sig dessa tillgångar har en konfiskation skett någon gång. Då kan man där ifrågasätta den juridiska rättigheten att frånta församlingar äganderätten till sina testamenterade fastigheter, kapital, med mera.

Sedan upplyste Lars Friedner oss om att prästlönetillgångar i form av fastigheter och kapital, som kommit församlingarna till del efter år 1817, i vissa fall kan vara ägda av församlingarna. Alltså finns det i dag församlingar som det enligt 46 kap. 2 § stämmer in på och därför finns det absolut ingen anledning till ändring av kyrkoordningens 46 kap. 2 §.

Jag är mycket förvånad att Kyrkostyrelsen är så angelägen att under punkt 13 i text centralisera ägandet av våra prästlönetillgångar. Det tycks mig som om Kyrkostyrelsen ser det som ett rött skynke om församlingarna får stå som ägare till fastigheter de en gång fått. Jag vidhåller mitt yrkande och tackar.

ERNA ARHAG:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Jag har två motioner, 2002:35 och 2002:163, som enligt utskottets hemställan skall vidareberedas och man skall återkomma till 2003 års kyrkomöte.

Det gäller då motion 2002:35 om förstärkt skydd för personuppgifter i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst och med den anledningen avslås motionen. I utskottets övervägande att införa valbarhetskriterier med mera för ledamöter och ersättare – alltså den är viktig, säger man, och enligt intentionerna i 2002:163 ställer man upp på det här resonemanget som jag för, men motionen avslås. Så båda motionerna kan jag konstatera, 2002:35 och 2002:163, är välvilligt hanterade i utskottet, men trots detta med hemställan om avslag.

För att det inte skall råda oklarheter yrkar jag bifall till mina motioner 2002:35 och 2002:163.

STAFFAN HOLMGREN:

Ordförande! Jag har motionerat om en principfråga som gäller förenkling av hela regelsystemet i kyrkoordningen och jag har ju lärt mig att om man får nej första gång-

en så skall man inte ge sig utan man skall komma tillbaka, för det finns alltid en chans att förflytta utskott och kyrkomöte något.

Det har jag noterat att det har lyckats den här gången. Förra gången sa utskottet att man hade förståelse för det som framfördes i motionen. Den här gången säger man faktiskt ganska tydligt att Kyrkostyrelsen skall beakta synpunkterna i den fortsatta beredningen av kyrkoordningen. Det är ett ganska tydligt uttryck för att det ändå finns en vilja att avreglera så mycket som möjligt och försöka förenkla regelverket i Svenska kyrkan. Gör vi inte det finns det en påtaglig risk att vi fortsätter i den gamla statliga lagstiftningens ordning, att reglera det mesta och försöka täppa till alla eventuella luckor i regelverket.

Nu har vi möjligheten att ha en friare organisation och låta församlingar, stift och samfälligheter finna sin egen praxis på en rad områden. Men som jag har sagt i motionen gäller det inte på de områden där vi måste bevaka Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Det vill jag särskilt betona så att man inte missuppfattar detta, att det skulle innebära att vi får ha vilken praxis vi vill i vilka frågor som helst, runt om i Svenska kyrkan, för då är vi inte längre ett sammanhållet trossamfund. Det är oerhört viktigt! Men jag tycker att det är glädjande således, att utskottet är klart medvetet om att vi måste ha en annan inriktning på arbetet. Jag har alltså inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag på denna punkt, men jag kommer i Kyrkostyrelsen att verkligen bevaka att vi lever upp till de önskemål som Kyrkomötet nu kommer att uttala om förenklingar och avregleringar av regelverket. Tack!

ANDERS ROOS:

Jag har suttit med som ersättare i Kyrkorättsutskottet och varit med i behandlingen av de här ärendena. Som ersättare kan man inte reservera sig, men man har rätt att lägga ett särskilt yttrande och det har jag gjort. Det gäller den del som handlar om kyrkoherdens närvarorätt i valnämnd. Utskottet skriver att ”beträffande frågan om kyrkoherdens rätt till närvaro vid valnämndens sammanträden noterar utskottet att valnämnden alltid har möjlighet att kalla utomstående till sina sammanträden i den utsträckning som erfordras. Någon ovillkorlig rätt för kyrkoherden till närvaro synes inte behöva införas.” Det står i betänkandet sidan 10.

Utskottet hade inte behövt skriva så, för den här närvarorätten föreligger enligt kyrkoordningen 4 kap. 26 § i samtliga nämnder, samtliga utskott i en församling och har tillkommit, förmodar jag, därför att kyrkoherden har något att tillföra i det arbete som försiggår i utskotten och nämnderna. Nu har vi ett stycken val, en valrörelse, en period då valnämnderna har sammanträtt. Något måste ha hänt eftersom Kyrkostyrelsen föreslår att man skall skriva bort närvarorätten för kyrkoherden i valnämnden! Ingen har kunnat förklara för mig vad som har hänt! Om det är någon som kan förklara det för mig så skall jag ta tillbaka mitt yrkande som jag nu lägger, nämligen bifall till min motion 2002:154.

LARS JOHNSON:

Fru ordförande! Ledamöter av Kyrkomötet! Jag skulle bara först vilja konstatera att det här med ändringar, hur vi skall hantera ändringar av kyrkoordningen, det har vi diskuterat vid både 2000 och 2001 års kyrkomöten. De principer som vi har är att uppenbara fel skall vi rätta till. För övrigt skall vi vara återhållsamma med ändringar i sak. Det skall ske en fortlöpande, kontinuerlig översyn av kyrkoordningen.

Utskottets övervägande framgår av betänkandet. Jag yrkar bifall till det i sin helhet.

När det gäller Gösta Ångs motion, så kan vi väl konstatera att det i lagen om Svenska kyrkan och i lagen om införandet av lagen om Svenska kyrkan står att präst-

lönetillgångarna är självägande stiftelser och den här ändringen är bara en anpassning till det som står i lagen.

När det gäller Erna Arhags motion 2002:35 så pågår detta arbete, alltså behöver vi inte bifalla den motionen i denna del. När det gäller den andra motionen om val så vill Erna där bland annat skriva in, på ett sätt som vi inte har gjort på andra ställen, text i varje paragraf. Det är ju inte ett sätt som vi tillämpar när vi skriver kyrkoordningstexterna. Därav avslaget på det.

Staffan Holmgren har vi samma syn på, att vi har gjort en rad ändringar, vi kommer hela tiden att göra en rad ändringar som förenklar och förtydligar. Det är detta betänkande också ett exempel på. När det gäller valnämnden är det enligt Kyrkostyrelsen ett förtydligande också av gällande regler. Man kan väl konstatera att det är stiftsstyrelsen som är ansvarig för valet inom stiftet och valnämnden skall hjälpa stiftsstyrelsen. Det är alltså inte på det sättet en helt vanlig lokal nämnd. Det är absolut ingenting som hindrar att kyrkoherden blir kallad till valnämnden och vi förutsätter att det måste vara det normala fallet att man kan umgås och klara ut de här sakerna utan att vi gör speciella regleringar i kyrkoordningen för det.

GÖSTA ÄNG (REPLIK):

Fru ordförande! Då vill jag fråga utskottsordföranden om jag fått fel uppgift, att det inte finns några församlingar i Sverige som i dag kan få lagfart och vara ägare – den uppgift vi fick?

LARS JOHNSON (REPLIK):

Jag bara läser vad som står i lagen om Svenska kyrkan. Där finns det inga sådana inskränkningar, utan det står bara om prästlönefonderna att det är självägande stiftelser och att det är avkastningen till dem som församlingarna har rätt till. Det står inget annat i den lagtexten och det här är ju bara en anpassning till den lagtexten – så ser utskottet på det.

GÖSTA ÄNG (REPLIK):

Fru ordförande! Men vi utgår ju från att de uppgifter vi fick från Ekonomi- och egendomsutskottet är riktiga. Och därefter kommer vi att arbeta.

ANDERS ROOS (REPLIK):

Lars, jag begriper inte på vad sätt valnämnden inte är en vanlig nämnd. Valnämnden utses av församlingens fullmäktige. Den utses inte från stiftet. Sant är, att den utför ett arbete på uppdrag av stiftet, men när den nu utses av församlingen i fullmäktige och där inte på något ställe finns specialregler angående närvaro i den nämnden, så måste ju samma regler för närvaro gälla som för alla andra nämnder och utskott i församlingen. Alltså har kyrkoherden i dag närvarorätt. Varför, vad är det som har hänt, som gör att man skall skriva bort närvarorätten – det var det jag frågade efter. Vad har hänt?

LARS JOHNSON (REPLIK):

När det gäller valnämnderna så finns ju inte 4:26 med i den uppräknningen, när man anger valnämnden. Man refererar till 4:25 och 4:32, tror jag.

ANDERS ROOS (REPLIK):

Nej, där står att vid närvarorätt gäller samma regler som står i den paragrafen om närvarorätten i nämnder i församlingen. Så det måste finnas någon annan förklaring. Jag har frågat dem som fanns med i Kyrkorättsutskottet, då när kyrkoordningen behandlades, och här kom ett förslag och det var en lösning som kom vid sittande bord

och det var under en hastig behandling. Så där finns inga motiveringar någonstans till varför kyrkoherden inte skulle ha närvarorätt i den här nämnden. Jag är ledsen, men här håller vi på att få in en bestämmelse i hastigt mod, som inte är tillräckligt beredd.

TOMAS FORSNER:

Jag är också motionär i det här ärendet, det är motion 150, och jag har suttit med i utredningsarbetet för kyrkoordningen. Där var en av de viktigaste sakerna att se på kyrkoherdens roll i förhållande till den verksamhet som bedrivs, också i kyrkoråd och administrativa delar och organisatoriska delar. Kyrkoherden har där tilldelats, med stor tyngd från Kyrkomötet, ett samordnings- och tillsynsansvar. Alltså, han skall kunna hålla ihop det som sker inom församlingen och föra ihop saker och ting som behövs, samordna det hela, och även utöva en viss tillsyn. Till detta är närvaromöjligheten viktig i de olika organen som finns i församlingen. Det finns ingen motivering, precis som Anders säger här, varför man skulle undanta valnämnderna i detta. Det är mycket saker som skall hända på kort tid och som berör många, inte minst också som vi har sett berör personalen som kyrkoherden ofta är arbetsledare för, som skall in och jobba i detta och det samordnas med lokaler och verksamhet och annat sådant här. Så kyrkoherden har en nyckelroll i det arbetet som rör valarbetet också. Det har framkommit här, det finns inga motiveringar. Man har bara valt en väg: att visa på en tolkning av de här paragraferna.

Då föreslår jag att man gör ett förtydligande i stället. Om ni ser på min motion, 150, så kan ett förtydligande tas in i stället i kap. 38 2b §, tredje stycket. ”För valnämnden skall tillämpas vad som sägs om nämnder i 4 kap. 25, 26 resp. 32 §§ i kyrkoordningen.” Då får man klart för sig att det här stämmer med det övriga regelverket som vi har skapat, och att det är logiskt och kongruent med det övriga arbetet, i stället för att göra en massa undantag som bara förvirrar. Tills vidare vill jag därför yrka bifall till min motion, 150, att-satserna 1 och 2 där.

LARS JOHNSON (REPLIK):

Fru ordförande! Som Kyrkostyrelsen påpekar i sin skrivelse är detta fråga om ett förtydligande. I 38 kap. 2b § står det att för valnämnden skall tillämpas vad som sägs om nämnder i 4 kap. 25 och 32 §§. Där finns inte med 26 §, som pekar ut kyrkoherdens närvarorätt. Detta är alltså bara ett förtydligande av den text som finns och för att göra någonting annat så måste man göra en helt annan typ av ändring, om man skulle vilja att kyrkoherden skulle ha en absolut, ovillkorlig närvarorätt i valnämnden. Det går inte att göra med mindre än att man i så fall ändrar ytterligare paragrafer.

TOMAS FORSNER (REPLIK):

Man kan ju undra vad det är som har blivit fel i det här sammanhanget, om det har tappats bort en paragraf. Då måste vi gå tillbaka till motiveringarna, grundmotiveringarna i hela systemet som jag antydde här, att det samordnings- och tillsynsansvar som kyrkoherden tilldelas – här gör man alltså ett avsteg från denna möjlighet som kyrkoherden har och den skyldighet han har. Då tycker jag den skall den motiveras, inte med att det råkar vara så att en paragraf saknas i den här sammanställningen, och göra ett förtydligande på det som har råkat bli, att det saknas. Vi har fortfarande inte fått några innehållsliga argument för varför det skall vara på det här sättet.

ERLING ÖHMAN:

Värderade presidium! Kyrkomötesdeltagare, biskopar och media! Den fråga som Gösta Äng tog upp här är inte alls så enkelt utklarad som man kanske tror, genom de lagtex-

ter man föreskriver. Jag har en bakgrund oppifrån lappmarken, en sameby däroppe. Visserligen är jag icke delägare i den, men somliga utav oss här i Kyrkomötet kanske har hört talas om skattefjällsmålen. När det gäller förvaltningen av den här fasta egendomen, där ett viktigt årtal är 1817, liknar det faktiskt skattefjällsmålen i sina delar, det är bara det att deras brytpunkt låg på 1500-talet ungefär.

Det har inte ägt rum någon formell reduktion vad vi kan förstå. Men jag skulle – även om det blir avslag på Gösta Ängs motion i det här läget – ändå vilja uppmana dem som finns i egendomsnämnderna och förvaltar församlingarnas fasta egendom, i det stycket alltså med uppdrag ifrån sina stift, att följa den här frågan med uppmärksamhet, därför att det är på gång att frånhända fattiga församlingar deras tillgångar på ett, så att säga, lagligt sätt. Det var en torpare som sa: ”Det är ingen synd att stjäla, bara man stjal lagligt.” Och det ligger väl någonting i det.

Jag yrkar trots allt bifall till Gösta Ängs motion. Tack.

STAFFAN HOLMGREN:

Ordförande! Diskussionen om kyrkoherdens närvarorätt i valnämnden tycker jag är ett sådant här slående bevis på den typ av detaljreglering som vi inte skall syssla med i Svenska kyrkan. Det är en sådan här typisk sak som löses på det lokala planet i alla andra organisationer. Där skriver man in i en instruktion att chefstjänsteman har närvarorätt och det är ju det normala om man har en fungerande styrelse och förvaltning. Det skall inte behöva regleras i en kyrkoordning. Nu har vi det av gammal tradition när det gäller kyrkoråd och så vidare, men jag hoppas att vi skall komma dithän att det är naturligt att den som är chef också har närvarorätt. Det behöver inte regleras centralt. Nu tror jag också det är så, att det inte finns med i valnämnden, att det är ju att valnämnden är en speciell organisation inför valet och har ingenting med församlingens verksamhet egentligen att göra. Därför har man väl inte tyckt att kyrkoordningen behöver reglera detta, utan det kan man göra i reglementet för valnämnden. Där kan man skriva in där man vill att kyrkoherden har närvarorätt, så löser man det lokalt så som vi kommer att få göra i framtiden i Svenska kyrkan. Jag tror inte att kyrkoherdarna behöver vara oroliga att de inte får komma in på valnämndens sammanträden, men det behöver inte Kyrkomötet lägga sig i.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

TOMAS FORSNER:

Saken är ju den att utskottets förslag innebär en tolkning som blir vägledande för församlingarna i fortsättningen, nämligen att kyrkoherden inte skall ha någon närvarorätt i valnämnderna. När man för in en sådan här bestämmelse, som är ett förtydligande och en tolkning av kyrkoordningen, då får det motsatt effekt mot det som vi nyss hörde Staffan Holmberg tala om. Därför bör man undvika att göra ett sådant förtydligande i den riktningen och i så fall låta det stå öppet till lokal bedömning. Det är väldigt olika hur pass mycket kyrkoherden behöver vara engagerad i valarbetet, men som jag sa tidigare, så är det mycket samordningsarbete som också sker mot församlingens verksamhet och personal i de här situationerna.

ANDERS ROOS:

Staffan, jag är vare sig orolig eller har låtit bli att delta i arbetet i valet sistlidna år. Men jag är inte överens med dig om att valet inte tillhör församlingens verksamheter. Om vi menar allvar med att förtroendevalda och kyrkoherdar och präster och diakoner har ett arbete tillsammans, så är samverkansfunktionen väldigt viktig. Jag ser personligen valet och valarbetet som en väsentlig del av det arbete som förekommer i

församlingen, där många förtroendevalda slussas in i verksamheterna. Men jag kan heller inte hålla med Kyrkorättsutskottets ordförande om att det inte står någonting om att närvarorätten inte finns i dag, för om valnämnden stadgas det: ”För valnämnden skall tillämpas vad som sägs om nämnderna i 4 kap. 25 resp. 32 §§ i kyrkoordningen.” Så långt är det rätt, det är 2b §. I 32 § står nästan längst ned att 26 §, det vill säga om närvarorätten vid sammanträde med mera, att den skall tillämpas även när det gäller valnämnden.

ERNA ARHAG:

Ordförande! Jag vill återkomma till min motion 163, där jag föreslår att valbarhetsvillkor införs för ledamöter och ersättare i domkapitlen med flera organ, och jag har av utskottets ordförande fått förklaring till varför man avslår motionen. Det var för att jag i motionen föreslog en annan redaktionell utformning än den som föreslås i Kyrkostyrelsens skrivelse. Jag tycker att det är ett märkligt avslag på en motion, av en anledning som är av redaktionell karaktär. Skall man inte titta på vad själva motionens intentioner innebär och de förändringar som föreslås i kyrkoordningen? För mig är *det* det väsentliga, inte bara de redaktionella synpunkterna som då tydligen ligger till grund för ett avslag.

LARS JOHNSON:

Fru ordförande! När det gäller valnämnden har vi försökt leta nu i andra kyrkolagsbetänkanden och det arbete som gjordes vid 1999 års kyrkomöte, och där står det bara uttryckligen, ”dock föreslås ingen närvarorätt och yttranderätt för kyrkoherden när det gäller valnämnderna”. Det var ett ställningstagande man gjorde 1999, i det arbete som gjordes då.

Avslutningsvis bifall till utskottets hemställan.

ANDERS ROOS (REPLIK):

Jag må nog säga att det här försvinner in i dimmorna. ”Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta.”

LARS JOHNSON:

Ytterligare information som har att göra med den voteringsordning som eventuellt kommer i morgon när det gäller Ekumenikutskottets betänkande 2002:1 kontra Kyrkorättsutskottets betänkande 2002:1. Om det är så att Ekumenikutskottets betänkande 2002:1 bifalles av Kyrkomötet, kommer Kyrkorättsutskottets hemställan när det gäller kyrkoordningen 12 kap. 13 § tredje stycket, 12 kap. 13a §, 33 kap. 9 § fjärde punkten att behöva tas bort.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 136.

101 § Kyrkomötet och dess arbetsformer m.m.

ULLA ERIKSSON:

Ordförande, biskopar och ledamöter! Kyrkorättsutskottet har noga diskuterat de motioner som ligger till grund för vårt betänkande 2002:2. Vi har också funnit att det behövs en översyn när det gäller arbetsordningen och vi vet att vid tidigare kyrkomöte fick Kyrkomötets presidium genom en hemställan från Kyrkorättsutskottet i uppdrag att se över arbetsordningen. Detta med anledningen av att flera motioner hade inkommit i ärendet.

Utskottet förutsätter att en sådan utredning kommer att göras av det nu sittande presidiet. Vi har också nu på morgonen av ordföranden hört att man kommer att arbeta med arbetsordningen, så att det vid nästa kyrkomöte finns en möjlighet att fatta beslut om de här ändringarna. Jag föreslår bifall till utskottets förslag.

ERNA ARHAG:

Ordförande i Kyrkomötet! I tre motioner tar jag upp frågor som berör Kyrkomötet och dess arbetsformer med olika förändringsförslag. I motion 2002:51 berörs inrättandet av ett kyrkorättsligt råd. Förslaget har dock inte väckt utskottets gillande. Möjligen kan jag inse att frågan är för tidigt väckt och att det finns anledning att återkomma.

I motion 2002:51 berörs ersättningsstadgan vad avser bland annat ett fast årligt arvode till vice ordföranden i Överklagandenämnden. Det skall motsvara 25 procent av ett basbelopp och gälla från den 1 januari 2002, således retroaktivt. Men som jag uppfattar det fanns förslag vid föregående års kyrkomöte om denna arvodesnivå, men av någon anledning föll det fasta årsbeloppet bort i hanteringen av ersättningsstadgan.

Slutligen behandlar motion 2002:73 kompletteringar till tidigare uppdrag åt Kyrkomötets presidium, att genomföra en översyn av Kyrkomötet och dess arbetsformer. Redan vid denna kyrkomötessession har vi ledamöter märkt en del smärre förändringar, men som framgår av motion 2002:73 återstår ett betydande förändringsarbete vad avser antal ledamöter i Kyrkomötet, ersättning till ledamöter, information och representativitet, beredning av ärenden, Kyrkomötets sammanträdestider och sammanträden, med mera. En mycket viktig motion som berör alla ledamöter och som är en viktig framtidsfråga för kommande års kyrkomötessessioner.

Med detta, ordförande, yrkar jag bifall till motionerna 31, 51 och 73.

BENNY JÖNSSON:

Ja, det gäller det här med arvodet. Jag var med i den grupp som under ett år utredde alla arvoden på kors och tvärs. Jag begriper inte hur vi kunde missa det där med vice ordföranden i Överklagandenämnden. Alla andra vice ordförande har ju ersättning. Vice ordföranden i Överklagandenämnden är en man som, det framgår i handlingarna, deltar oerhört aktivt i arbetet. Det är många timmar, i motsats till till exempel vice ordföranden i Valprövningsnämnden, som inte alltid är med på sammanträdena och, som jag sa häromdagen, varav sammanträdena har en genomsnittstid av kanske 45 minuter. Och *han* har sitt fasta arvode. Så jag tycker det här är lite grand ett renlighetskrav, att man behandlar vice ordförandena lika.

Nu är problemet med Ernas motion, och också min reservation, att motionen innehåller två delar. Den ena delen handlar om förlorad arbetsförtjänst för ledamöterna och den andra handlar om arvodet. Jag vet inte herr ordförande, eller fru ordförande, hur man tekniskt skall göra, om man kan yrka bifall till sin reservation med mer än att den avser bara punkt 4 i motionen. Kan man göra det? Då gör jag det.

ULLA ERIKSSON (REPLIK):

Ordförande! Vid 2001 års kyrkomöte tog vi beslut om en ny ersättningsstadga. Den här nya ersättningsstadgan, har först nu börjat gälla. Den antogs i bred enighet och efter diskussion i nomineringsgrupperna. Kyrkorättsutskottet anser att det är olämpligt att under innevarande mandatperiod ändra arvodesreglerna. Det kan vara mera lämpligt att i slutet av mandatperioden utvärdera och göra eventuella ändringar inför nästa mandatperiod.

BENNY JÖNSSON (REPLIK):

Alltså, i grunden har du rätt. Man skall göra vissa utvärderingar sedan, men i det här fallet när det är ett uppenbart misstag som har gjorts, då kan jag inte förstå varför vi inte kan erkänna att vi har gjort fel? Det var oerhört pressat när vi tog kyrkoordningen och arvodesfrågorna också. Så i grunden håller jag med dig, men i det här fallet – vi har gjort ett fel, låt oss rätta till det!

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande och ledamöter! Som nytt parti i Kyrkomötet har Vänsterpartiet och vi som personligen också är nya här, alla tre, med stort intresse följt hur upplägget av hur Kyrkomötet har förberetts och också hur det går till i praktiken. Det är också med stort intresse som vi har tagit del av de motioner och Kyrkorättsutskottets betänkande liksom det material som finns i frågan. Jag kan också konstatera att vi medvetet har avhållit oss från att motionera och lägga förslag till Kyrkomötet innan vi faktiskt har upplevt hur det har gått till, och där se hur eventuella förslag om förbättringar kan göras. Så vi kommer att återkomma till det.

Men jag vill särskilt lyfta fram den här motionen från Erna Arhag och Robert Schött som jag har studerat noggsamt och som jag tycker innehåller många intressanta och bra förslag om hur arbetsformerna på Kyrkomötet kan förbättras. Jag inser mycket väl att det har varit bra att följa riksdagsordningen och i stort så att säga använda den som grund. Men jag tror att vi lurar oss om vi tror att man kan överföra riksdagens arbetsformer så till den grad som Kyrkomötet hittills har gjort. Jag tror alltså att man måste frigöra sig betydligt mer ifrån de arbetsformerna än vad man har gjort hittills. Jag menar att diskussionen vi har om hur lång tid Kyrkomötet skall pågå, där många hävdar att det är för kort med fyra plus fyra dagar, är grundad utifrån det arbetssätt som vi har, nämligen att alla motioner skall behandlas varje år. I riksdagen gör man inte det. Och där är ett exempel där vi kan ta efter bra arbetsformer, att man kan samla ihop och att en eller två gånger under mandatperioden så behandlas motioner eller skrivelser inom ett visst område. Vi måste förenkla de här arbetsformerna.

Jag skulle vilja säga att den här motionen, som jag alltså tycker innehåller många bra förslag, kan jag däremot inte yrka på eller instämma i, eftersom man yrkar i sin helhet. Man har också därmed det här att man skall minska antal ledamöter. Det motverkar vårt krav på demokratiskt inflytande. Men i övrigt tycker jag att det förslag som utskottet kommer fram till, det ställer jag och Vänsterpartiet oss helt bakom, nämligen att låta presidiet nu betänka och genomföra de förslag som redan ligger. Jag tror att man redan till nästa års kyrkomöte kan komma en bra bit på väg.

Så jag vill önska det nyvalda presidiet lycka till på det området och ser fram emot förslag till både förenklingar och förbättringar utav arbetsformerna för Kyrkomötet. Tack.

ERNA ARHAG:

Fru ordförande, jag begärde replik på Kyrkorättsutskottets taleskvinna här, när det gällde ersättningsstadgan. Jag tycker alltså att har man gjort ett fel, det har fallit bort, någonting som man var överens om i ersättningsstadgan, då skall vi inte vara sämre än att man kan rätta till det. Om man är överens om att man skall betala ut den här ersättningen som ett fast arvode, då skall man också kunna justera det. I sak annars delar jag uppfattningen att man inte skall ändra för ofta i kyrkoordningen, för det har att göra med den legitimitet och trovärdighet som kyrkoordningen ändå har.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Att jag drog tillbaka min förra begäran om ordet är helt enkelt det, att det är så bra skrivet i utskottet att jag inte ville tillägga något och förlänga debatten.

Däremot skall jag gärna säga slutklämman. Det är att – och det kommer säkert inte uppmanas från presidiet sida - låt oss skicka in förslag till ändringar, när vi nu har upplevt de här fyra dagarna, så att de kommer fram! Sedan får alltså presidiet verkligen arbeta igenom förslagen. Tack för ordet.

ORDFÖRANDEN:

Kära vänner i Kyrkomötet! Som ordförande skall man vara återhållsam att gå upp, särskilt som man har varnat med begränsningar i antalet anföranden när kvällen börjar närma sig slut. Men jag vill ändå gå upp med anledning av att det här är en fråga som rör också presidiet och det uppdrag som presidiet fick från 2001 års kyrkomöte. Vi har ju inte kunnat jobba så länge ihop och vi kom till ett dukat bord, som är ett gammalt beprövat uttryck. Men vi har redan gjort noteringar, redan börjat ett arbete på detta och redan suttit ett sammanträde tillsammans med företrädarna för de olika nomineringsgrupperna. Redan under detta kyrkomöte har ni också kunnat notera en och annan ändring som vi också har att utvärdera. Ni får också nu en enkät, och jag ber er att verkligen fylla i den enkäten, för att vi skall få ett bra underlag. Ni får gärna komma till presidiet med alla möjliga och omöjliga förslag, därför att vi vill se det här förutsättningslöst och finna en form som ger oss det bästa möjliga kyrkomötet. Sedan får vi arbeta inom ramen för den ordning som vi har i kyrkoordningen – sedan huruvida det skall ändras i den ordningen, det må vara en annan sak.

När jag blev ordförande i Kyrkomötet fick jag lämna mitt ordförandeskap i Överklagandenämnden och jag kan inte längre sitta i utskott. Jag satt i Kyrkorättsutskottet när vi gjorde ändringen i ersättningsstadgan. Det var under en ..., ni vet som har suttit i utskott att det ibland är ont om tid. Även om vi var några erfarna herrar, det hade kanske varit bra med en dam där, så tappade vi helt enkelt bort vice ordföranden i Överklagandenämnden på den tiden, som alltså hade haft ett årsarvode.

Denna lapsus den är inte rimlig, samtidigt som ni har kunnat läsa att Överklagandenämnden under sin tid har haft över 120 ärenden hittills och vice ordföranden faktiskt har deltagit i så gott som samtliga sammanträden, beredd att hoppa in vid förfall för mig, och deltagit som ordförande vid 20 sammanträden. Det är alltså rimligt att vice ordföranden åter får sitt årsarvode.

Jag vill biträda Benny Jönssons begränsade yrkande, det vill säga bifall till hans reservation, såvitt avser punkterna 3 och 4 i motion 2002:31.

THOMAS SÖDERBERG:

Fru ordförande! Mycket kort: jag var den andre som deltog i arbetet tillsammans med Kyrkomötets ordförande och var del av den här lapsusen. Jag ville bara säga det.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 112.

102 § Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar

GÖSTA ÄNG:

Fru ordförande! Ekonomiutskottet hade i den här avdelningen tre motioner att behandla. Det var motion 2002:25 om clearing av vigselverksamheten i Svenska kyrkan av Gunnar Sehlberg, och motion 2002:97 om avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar av Sten Johansson med flera samt motion 2002:102 om införande av konfir-

mandpeng av Birgitta Josefson-Hultgren och Stig Eriksson. Utskottet var positivt till motionerna. Dessa har också gått ut till Församlingsförbundet, som i mångt och mycket yrkat bifall till Kyrkostyrelsens skrivning och den skrivningen omfattar faktiskt önskemålen i alla de här tre motionerna. Så utskottets betänkande, det är bifall till Kyrkostyrelsens skrivning och avslag av motionerna. Men deras tankar tas upp i skrivelsen.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Fru ordförande! Att obligatorisk clearing för samtliga kyrkliga handlingar nu föreslås bli införd, är mycket positivt. Det är en mycket gammal fråga, som dåvarande Pastorsratsförbundet lade ned ett omfattande arbete på. Till en början gällde det begravningsclearing och efter hand har frågan vidgats till att gälla också dop, konfirmation och vigsel.

Anledningen till att jag har begärt ordet är att jag har funnit ett fel i den föreslagna bestämmelsen om dopclearing. Som bestämmelsen nu är formulerad fungerar den inte för de icketerritoriella församlingarna i Svenska kyrkan. Eller rättare sagt, den fungerar alldeles för bra för de icketerritoriella församlingarna. Dessa församlingar kan nämligen begära ersättning för samtliga dop de gör, oavsett om den döpte tillhör församlingen eller inte. Ersättningen har nämligen knutits till folkbokföringen och ingen är folkbokförd i en icketerritoriell församling.

Problemet skulle kunna lösas om den aktuella bestämmelsen, vilket är 42 kap. 5 § andra stycket i kyrkoordningen, får till exempel följande utformning: "Församling där dop har skett har rätt till ersättning om den döpte inte tillhör den. Ersättningen skall betalas av den församling som den döpte tillhör. Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek." Det skall vara "tillhör", i stället för "folkbokförd" alltså, om det skall fungera. Detta borde naturligtvis kyrkokansliet och Kyrkostyrelsen och vi ledamöter och Ekonomi- och egendomsutskottet och Kyrkorättsutskottet ha uppmärksammat, men det gjorde vi inte.

Nu tror ni kanske att jag skall yrka på en sådan förändring – men det tänker jag inte göra, eftersom ordföranden av formella skäl inte kan ställa proposition på ett sådant förslag. Så vi får leva med denna inadvartens i våra bestämmelser i åtminstone ett år och lyckönska de icketerritoriella församlingarna till kassaförstärkningen. Jag utgår från att kyrkokansliet ser till att ett ändringsförslag så småningom kommer på Kyrkostyrelsens bord och i sinom tid hamnar i någon av Kyrkostyrelsens skrivelser.

Fru ordförande, jag kan tyvärr inte yrka någonting i denna fråga.

LENA PETERSSON:

Ordförande! Några påpekanden om ekonomi och avgifter i samband med konfirmationen, som nu förtjänstfullt förs in i clearingsystemet. I många sammanhang i Svenska kyrkan finns det en ökande insikt om den positiva upplevelse det innebär att konfirmeras på läger. Finska kyrkan ligger här långt före oss och där sker numera en stor del av konfirmationsverksamheten just på läger. Många föräldrar till ungdomar i Svenska kyrkan har insett detta och de är beredda att satsa en del av familjens ekonomiska resurser för att möjliggöra lägerkonfirmation. Frågan om konfirmandpeng, det vill säga en förpliktelse för hemförsamlingen att bidra med en liten reglerad del av lägeravgiften för att göra lägerkonfirmation möjlig, är enligt utskottet inte nödvändig att reglera nu, vilket jag beklagar. Men jag vill samtidigt understryka att såväl kyrkostyrelse som utskott betonar rimligheten i att församlingen bidrar frivilligt med samma belopp som fastställts som clearingavgift till den som väljer till exempel lägerkonfirmation. Det sammanfaller också med de riktlinjer vi har för konfirmandarbetet.

Men i samband med detta finns det en annan grupp som vi måste uppmärksamma och peka på. Det är den gruppen konfirmander som i många fall inte kan få en adekvat konfirmationsundervisning i sin hemförsamling, det vill säga ungdomar med funktionshinder eller andra särskilda behov. Jag beklagar att detta inte har uppmärksammats i utskottet.

I Svenska kyrkan pågår nu ett projekt för att bland annat kartlägga men också stötta ungdomar med särskilda behov och funktionshinder, så att de skall kunna få en bra konfirmationstid. Materialet finns ute i foajén och Birgitta Mattsson som leder projektet har funnits där. Hon har också lagt ut lite lappar, de här gula lapparna, till oss. Hon har konstaterat att det ser väldigt, väldigt olika ut i våra stift när det gäller den här situationen, både vad gäller ekonomi och personella resurser. Något stift ligger lite längre fram, min blygsamhet förbjuder mig att nämna något. Andra har *mycket* lång väg att gå. Situationen för teckenspråkiga och ungdomar med utvecklingsstörningar är något bättre, men för ungdomar med damp och ADHD är det sämre. För dessa grupper anordnas ibland specialläger. Här är det viktigt att påpeka att det inte bara är rimligt utan nödvändigt att hemförsamlingen betalar de kostnader som man då har för att få en vettig och bra konfirmandundervisning. Jag förstår att clearingsystemet inte kan ta hänsyn till alla specialgrupper, däremot är det nödvändigt att vi ser och förstår de behov som de här speciella och alltid eftersatta grupperna har.

GÖSTA ÄNG:

Fru ordförande! Jag vill bara berätta att utskottet visst har diskuterat den här frågan om speciella funktionshinder för många ungdomar, och i många församlingar över hela landet är det så redan i dag, i praktiken fungerar det så att handikappade ungdomar, då har församlingarna ställt upp på dem och hjälpt till. Just det önskemålet ingår också i Kyrkostyrelsens skrivelse. Sedan det här med konfirmandpeng och visst procenttal, det diskuterade vi också mycket i utskottet, men vi beslöt att inte binda oss för några summor, varken procent eller pengar.

LENA PETERSSON (REPLIK):

Jag har en viss förståelse för att det är svårt att hitta just rätt nivå och att resonera kring vad en konfirmandpeng skulle kunna innebära. Samtidigt som det är många föräldrar som är besvikna på att hemförsamlingarna inte stöttar, och säger att "det finns inte reglerat, det står bara bör i riktlinjerna", och så blir man besviken på Svenska kyrkan för att man inte stöttar.

Sedan är det riktigt att många församlingar tar sitt ansvar när det gäller ungdomar med funktionshinder, men det är oftast för de ungdomar som ingår i särskolan. De ungdomar som Birgitta har sett kommer rejält i kläm, det är de som har de diagnoser vi kallar damp och ADHD, det vill säga de här "bokstavsbarne". De går ofta i vanlig skola och det innebär att man inte är inskriven i personkretsen och man får inte det stöd från kuratorer och andra som man behöver. När det gäller de här grupperna har vi långt kvar att arbeta.

GÖSTA ÄNG (REPLIK):

Fru ordförande, det var en sak till! Det är så här att både i utskott och i övriga diskussioner har det framgått att i första hand bör ungdomarna konfirmeras i den egna församlingen. För församlingen har i budgeten lagt medel för konfirmation och i första hand skulle vi då yrka bifall till att verka för att de skall konfirmeras hemma. Men vi är positiva till olika saker, om de till exempel med funktionshinder eller så, måste komma på läger. Men mycket finns med i bilden.

LENA PETERSSON (REPLIK):

Den kan jag förstå, längtan från församlingarna att man vill att ungdomarna skall konfirmeras i hemförsamlingen, men här har vi långt kvar att gå när det gäller att bygga upp kompetens. Särskilt på de här senaste områdena, när det gäller ungdomar med damp och ADHD. Så länge inte kompetensen och utbildningen har nått präster, pedagoger, musiker, diakoner och andra som jobbar med ungdomarna, måste vi också vara beredda att betala vad det kostar att se till att de här ungdomarna möts av människor som har kompetens att ta emot dem på rätt sätt, utifrån deras möjligheter och behov.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 114.

103 § Vissa frågor om löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Kyrkomötesdeltagare! Svenska kyrkan drivs i dag nästan som vilket företag som helst vad gäller förvaltandet av ekonomi, tillgångar och löner. Självklart måste vi förvalta det vi har på ett rätt sätt, så att tillgångarna inte förskingras eller lånas ut till orättfärdiga syften. Däremot vad gäller senare års lönediskussion inom Svenska kyrkan, i stift och församling, har det smugit sig in ett osunt och alltigenom icke-kristet tänkande, där det verkar som om pengarna är viktigare än uppdraget. Jesus Kristus betonar att vi inte kan tjäna både Gud och Mammon, ty antingen kommer vi att hata den ene och älska den andre, eller hålla fast vid den ene och inte bry oss om den andre. Men när pengar används till att köpa och locka tjänsteinnehavare, har uppdraget att vara *verbi divini minister* fallit lite på sidan. Vad hjälper det en människa om hon vinner hela världen men måste betala med sitt liv? Med vad skall hon köpa tillbaka sitt liv?

Visst skall vi ha en lön som det går att leva på, det är rimligt, men när löneskillnader mellan likvärdiga kategorier blir oskäligt höga måste vi reagera. Det kan inte vara försvarbart att tilldela en kyrkoherde 45 000 kronor, eller låta differensen i lön mellan präster i en församling vara 10 000–15 000 kronor. Dessutom är det alldeles galet att avlöna diakoner med lägre löner än församlingens präster. Som regel har alla kategorierna likvärdiga utbildningar och likvärdiga ansvarsåtaganden. Det är helt fel att ge en diakon lägre lön än församlingens komminister. Det ger bara en markering om att det en diakon gör är mindre viktigt och mindre ansvarstungt. Likartat resonemang skulle man kunna göra när det gäller andra kategorier av anställda i församlingen. Det är orimligt och dessutom orättfärdigt med dagens lönepolitik, och på sikt urholkar det kyrkans trovärdighet och urvattnar dess ämbetsbärares kallelse att vara jordens salt och världens ljus.

Ett uttalande av Kyrkomötet i denna fråga och ett uppdrag åt Kyrkostyrelsen i nämnda ärende, att utarbeta riktlinjer för ett rättvist lönesystem i Svenska kyrkan, vore mycket värdefullt och skulle kunna bemästra det osunda tänkandet som i dag allt mer börjar prägla arbetsmarknaden för präster och diakoner och andra i kyrkan anställda.

”Den ene fick inte för mycket och den andre fick inte för lite”, skulle även här kunna göra sig gällande. Ärade kyrkomötesdeltagare! Ett enhetligt och rättvist lönesystem i Svenska kyrkan skulle stärka kyrkans anseende, motverka penningdyrkan och avundsjuka och i stället betona kyrkans kallelse att vara bärare av evangeliets befriande budskap. Vår rikedom är i Jesus Kristus. Jag uppmanar därför Kyrkomötet att tillstyrka denna motion. Tack!

ÅKE BLOMQVIST:

Kyrkomötesledamöter! Ja, det gäller motion 2002:23. Den nuvarande ordningen bygger på det så kallade prästpaketet. Jag vet det. Det tillkom efter överläggningar med Kyrkans Akademikerförbund, som i dag har företrädare som välkomnar en lokal ordning. Företrädare för andra fackliga organisationer och anställda upplever det som konstigt att det skiljer sig på samma arbetsplats vilken förhandlingsordning som gäller.

Det är vanligt att arbetsmarknadens parter gör upp om förhandlingsordning och det är därför som det är inskrivet i kollektivavtalet för kyrkans anställda hur det skall gå till. Avtalet gäller ett par år till. Men snart står parterna inför samtal om vad som skall gälla efter avtalsperiodens slut. Som jag ser det är sådana samtal låsta av förarbetena till kyrkoordningen. Församlingsförbundet vill vara lojalt med Kyrkomötet och förarbetena till kyrkoordningen. Men i syfte att ge Församlingsförbundet och de fackliga organisationerna fullmakt att föra fria samtal, utan att gå tillbaka till Kyrkomötet, har vi lagt motionen.

Jag ser en öppning med utskottets motivtext. Ansluter sig Kyrkomötet till utskottets utlåtande och förslag, uppfattar jag det som möjligt att lokala kyrkliga arbetsgivare som vill ha en ändrad ordning redan vid nästa revisionsförhandling hos Församlingsförbundet kan få begära det. För så här skriver utskottet: "Vidare har utskottet från Församlingsförbundet inhämtat att redan nu lokala förhandlingar försöksvis skulle kunna genomföras, genom delegationsbeslut från förbundet." Med det uttalandet från utskottet avstår jag från att yrka bifall till motionen. Jag förutsätter att företrädare för utskottet, eller någon här i Kyrkomötet som är med i Församlingsförbundet i någon bestämd position, tar till orda om jag helt missuppfattat vad jag nyss sagt om försöksvis lokal delegation. Jag kommer att resa hem till min samfällighet med utlåtandet i handen och aktualisera en överläggning med våra lokala fackliga organisationer för en gemensam framställning, så att vi undertecknar tillsammans. Det utlåtandet menar jag smäller precis lika högt som motivuttalandet när vi hade frågan om kyrkoordningens antagande.

LARS STARKERUD:

Ordförande! Jag står här och vet inte om jag skall yrka bifall eller avslag på en motion. Det beror helt enkelt på att jag talar om motionen 2002:5 av Suzanne Fredborg och Kristina Lundgren.

När den här frågan var aktuell första gången var jag en av dem som hemma i mitt kyrkoråd föreslog att man måste ha frivilligt val av arbetsgivarorganisation. Egentligen tycker jag precis samma sak fortfarande. Det är alltså att man har obligatorisk anslutning till Pastoratsförbundet i de här frågorna jag tycker hemskt illa om. Men med tiden har jag också fått lära mig en del andra saker och det är det värsta här i livet att man kan lära sig att saker inte är som de var, som man från början tyckte. Det är att den här har en stor implicit och explicit påverkan på fördelningssystemet. Den har alltså ett inslag i utjämningsystemet, som innebär att om man släpper den, utan att göra någonting utav det som egentligen i dag på olika ställen antyds att man skall göra i utjämningsystemet, så kan man få en lönepolitik som innebär att man kan få problem. Där finns detta som en form av spärr. Det kanske inte är en bra spärr, inte en tillräcklig spärr, men den finns där.

Dessutom, om jag då fortsätter att läsa lite tidigare, så har biskopen i Växjö skrivit en motion som handlar om koncernansvar för kyrkligt ansvar. Då blir det ännu lite jobbigare, faktiskt. Då måste man antingen säga att de har svarat rätt eller så har de svarat fel i förslaget som ligger i utskottets hemställan. Det är där världen liksom krånglar till sig. För i den motion som här föreligger står det att man skall utreda det hela – och det är ju precis egentligen vad jag vill! Jag vill att man skall se över det här

med de implikationer som finns med hänsyn till både utjämningsystemet, koncernansvaret och att jag egentligen inte vill ha en obligatorisk anslutning till en förhandlingsorganisation. Då säger de att man skall avslå motionen. Jag tycker inte de är så hemskt snälla när de säger det. De är inte så tydliga som de borde vara.

Därför känner jag mig faktiskt tvingad att trots detta på denna punkt yrka avslag på motionen 2002:5, vilket då i och för sig görs utav det här, men i övrigt gå tillbaka med skammens rodnad och säga att hade jag vetat att den skrivits så här, så hade jag sagt någonting annat till dem.

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Kyrkomötets ledamöter! Jag tror att föregående talare egentligen snarast kanske talade om Åke Blomqvists och andra motioner, än motion 2002:5. I motion 2002:5 konstateras det att i det utredningsarbete, utskottets betänkande där man har gått tillbaka och tittat på texter, att det var en förutsättning för att trygga ett ingående i den nya ordningen. När det inte fanns ett gemensamt kollektivavtal för hela kyrkans personal, så skulle detta finnas inskrivet i kyrkoordningen som en slags trygghet.

Nu finns dessa förutsättningar. Det finns ett gemensamt avtal. Precis som det står i utskottets motivering var redan alla församlingar med i Församlingsförbundet – för att det inte skall missuppfattas, jag tycker de gör ett utomordentligt arbete och naturligtvis skall finnas, de är vår arbetsgivarorganisation – men självklarheter har vi ju sagt tidigare skall vi verka för att få bort ur kyrkoordningen. Ibland är vi väldigt snabba på att hålla med om att massvis med onödiga saker skall bort och den skall koncentreras. När nu förutsättningarna är att det finns ett gemensamt kollektivavtal, församlingarna är med i Församlingsförbundet, och man före sa att man hade den här paragrafen med för att trygga övergången, så är en logisk konsekvens för mig att Kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att samtidigt som man ser över andra saker i kyrkoordningen också ta ställning till om det här verkligen skall finnas kvar. Utskottet motiverar det hela med att säga att ”Kyrkoordningen reglerar endast frågan att Församlingsförbundets uppgift är att företräda de kyrkliga arbetsgivarna. Motionen bör därför avslås.”

Det är något av det tunnaste jag har sett som ett motionsavslag och skulle precis lika gärna, med den motivering som finns före, vara en anledning till att yrka bifall till motionen – vilket jag gör härmed.

CARINA ETANDER RIMBORG:

Fru ordförande! Ledamöter! Detta gäller givetvis Församlingsförbundet som arbetsgivarorganisation. I betänkandet hänvisas till det så kallade prästpaketet för att ha bestämmelsen kvar i kyrkoordningen. Då är frågan hur länge det paketet skall gälla. Vad är gränsen för eviga beslut i Kyrkomötet? Ingen församling har valt att inte tillhöra Församlingsförbundet enligt betänkandet, och det borde ju betyda att det som Församlingsförbundet gör är bra. Men att tvånget att de skall vara arbetsgivarföreträdare skall vara inskrivet i kyrkoordningen, det tycker jag är helt fel. Finns det några organisationer som i dag använder sig av tvångsanslutning till en organisation? Jag kan inte svara på den frågan. Men jag tycker att det borde stå varje församling fritt att själv få välja vem man vill bli företräd av. Om det nu är så att Församlingsförbundet är så bra, så borde de ju faktiskt inte vara rädda för att bli utsatta för konkurrens. Det måste väl vara bättre att känna att man företräder församlingarna som har valt det av egen fri vilja, i stället för att det är kyrkans lag, det vill säga kyrkoordningen, som har bestämt det.

Inget av de beslut som vi fattar här kommer att få någon genomslagskraft i församlingarna, om vi inte låter gräsrotterna, det vill säga församlingarna, känna att det som diskuteras och vädras av kyrkoledamöter i församlingarna kan få genomslag här på

Kyrkomötet och i våra beslut. Jag tror att det gäller hela vår beslutsprocess. Vi har i år ett kyrkomöte som har haft en oerhörd tidspress för betänkanden. Vi har en beslutsgång som är tidsträngd och jag tror att detta kommer att urholka Kyrkomötets legitimitet. Skadan är nog faktiskt redan skedd. Till slut kommer församlingarna inte att bry sig. Vi kan redan se hur det är i många församlingar.

Jag yrkar bifall till motion 2002:5.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Kyrkomötesdeltagare! Ordförande! När pengar blir mål och inte bara medel för uppbärande av hälsa och möjlighet att försörja sig och sin familj, har det i stället blivit ett maktmedel som rangordnar oss. Vi är kallade till att underordna oss varandra i inbördes kärlek och ärebetygelser och vara varandras tjänare. När löner och pengar har blivit ett maktmedel som distanserar oss från varandra har denna kallelse blivit åsidosatt. Olika tjänster blir av denna anledning varandra överordnade i stället för vad det är tänkt i Guds rike. Den som är störst skall vara de andras tjänare, säger Jesus. Själv sa han att han hade kommit för att tjäna och ge sitt liv till lösen för alla, ja för var och en som tror till rättfärdiggörelsen. Men pengar och orättfärdig lönepolitik åsidosätter alla Kristi intentioner med hur vi skall leva och verka bland och med varandra.

Vi har profanerat tjänsterna i Guds rike och Kristi församling, genom en orättfärdig lönepolitik och lönesättning. Pengarna innebär makt och Mammon i stället för Gud. Visserligen står det att arbetaren är värd sin lön, men det måste då gälla alla från städerska till biskop. Allas liv och hälsa är ju lika viktiga, eller hur? Nuvarande löneskillnader går knappast att ur evangelisk synvinkel rättfärdiga. Någonstans måste vi börja. Vi kan börja inom församlingen med att ge likvärdiga grupper samma lön. Diakoner bör avlönas lika med prästerna och lönedifferensen mellan den högst betalde, i regel kyrkoherden, och den lägst betalde bland prästerna bör inte vara så stor. Likaså bör församlingen markera att även andra arbetstagare är värda sin lön för ett hårt och slitsamt arbete. En städerska skall också kunna leva på sin lön på ett tillräckligt och värdigt sätt. Då går Svenska kyrkan före och i bräschan för en sannare och sundare lönesättning.

Vidare anser jag att det är väsentligt att stiftet inom Svenska kyrkan gör gällande att en likvärdig lönepolitik bör gälla mellan stiftet. Pengar är som sagt ett maktmedel också inom vår kyrka. Pengar kan vara en så kallad morot, men gränsen mellan att vara en morot och att bli det som motiverar oss mest är hårfin, och när gränsen överskridits har det blivit till skada både för oss själva och den församling vi tjänstgör inom och för Guds rike i sin helhet.

Därför uppmanar jag er än en gång, ärade kyrkomötesdeltagare, att tillstyrka den motion jag skrivit i detta ärende om ojämlika löner, för större rättvisa och sundare löneklimat i våra stift och församlingar. Tack.

STINA ELIASSON:

Ordförande! Det är ju faktiskt så att det är ingen församling som är tvungen att vara med i Församlingsförbundet. Det är helt frivilligt. Men det visar sig, och det har också utskottet skrivit, att man i alla fall har valt att vara med där.

Sedan blir jag skrämmd av de här tankegångarna att man skulle ha lokala arbetsgivare och att det skulle delegeras dit. Då kommer jag ihåg hur det var förr i världen, när präster helst sökte till församlingar och pastorat som hade mycket pengar. Då kom man så småningom fram till att "här vill jag vara för det här är ett 'fett' pastorat". Därför tycker jag att utskottets betänkande med motiveringar också när det gäller avslag på motionerna och sådant är mycket väl grundade.

Därför yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

GUNBORG ENGMAN-ERICSSON:

Ordförande! Biskopar och kyrkomötesledamöter! Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2002:1 behandlar dels regleringen i kyrkoordningen av Svenska kyrkans församlingsförbunds ställning som arbetsgivarorganisation och dels ordningen för förhandling om prästernas löner och rådande lönepolitik.

I 34 kap. 6 § i kyrkoordningen anges att när en församling, en samfällighet eller ett stift är arbetsgivare skall Församlingsförbundet företräda arbetsgivaren exempelvis när det gäller att ingå eller att säga upp avtal, eller när det gäller att avgöra frågor om stridsåtgärder vid konflikter och även i anslutning till att ingångna kollektivavtal sägs upp. Arbetsgivaren företräder i fråga om sådana arbetstagare som inte är medlemmar i någon avtalsslutande arbetstagarorganisation. Bestämmelsen avser Församlingsförbundets uppgift att företräda kyrkliga arbetsgivare, men det gäller inte frågan om medlemskap i Församlingsförbundet. Det här har nämnts tidigare. Det är upp till varje församling att besluta om tillhörighet eller ej. Men ingen församling har valt att inte tillhöra Församlingsförbundet och således har ingen förändring skett därvidlag efter kyrkoordningens införande.

Vad beträffar vilken förhandlingsordning som skall gälla vid förhandling om prästernas löner framgår inte direkt av bestämmelserna i kyrkoordningen, men det var en förutsättning när kyrkoordningen beslutades att löneförhandlingarna för prästerna skulle ske på stiftsnivå, och det framgår i CsSkr 1999:3.

Utskottet har behandlat de här frågorna tidigare, nämligen ett betänkande 2000:2. Utskottet pekade då bland annat på det så kallade, som också tidigare nämnts, prästpaketet, som var ett antal inomkyrkliga villkor för att ha ett samlat arbetsgivaransvar för samtliga arbetstagare i församlingen. Också vid 2001 års kyrkomöte diskuterades denna fråga och då fattades ett beslut om att en utvärdering av nuvarande ordning för fastställande av prästernas löner skall ske. Den utvärderingen skulle påbörjas 2002 och vara färdig 2003.

Den individuella lönesättningen regleras i lagar och avtal och ligger alltså inte inom Kyrkomötets kompetensområde. Utskottet har då föreslagit i sitt betänkande att man avslår motionerna 2002:5, 2002:13, 2002:23, 2002:61 och 2002:108.

Jag yrkar härmed bifall till utskottets förslag i sitt betänkande.

URBAN GIBSON:

Jag yrkar också bifall till utskottets förslag och inte till den motion jag själv har varit med tillsammans med Åke Blomqvist och andra och skrivit, därför jag tycker att utskottet har landat väldigt bra. Men får jag först säga, med anledning av den debatt som har varit, att Församlingsförbundet, tidigare Pastoratsförbundet, har betytt väldigt mycket för Svenska kyrkan. Vi skall vara glada för det arbete som har utträttats under många år där. Skulle vi ha velat ha en annan ordning och byggt in den funktion som förbundet har för oss i vårt eget kyrkokansli, så skulle vi ha tagit ett initiativ under omorganisationen. Men vi valde att ha Församlingsförbundet fristående, därför att det hade visat en kompetens, och då skall vi inte nu rubba på det utan visa också fortsatt förtroende för det arbete de gör.

Den utvärdering som vi nu väntar på i avvaktan på ett nytt ställningstagande i Kyrkomötet i frågan om den enda punkt som jag inte tycker fungerar riktigt bra, den att fastställa kyrkoherdarnas och övriga prästers löner, är på gång. Den pågår just nu och jag tror att Församlingsförbundets fullmäktige i Västerås om ett par veckor får se i varje fall ett första resultat av det.

När vi 1979 tog beslut om hur vi skulle ha det med relationerna till arbetsgivarna, som arbetsgivare och till arbetstagarna, hade vi som ni vet besök av de flesta arbetsta-

garorganisationer i Kyrkolagsutskottet. Där fick vi klart för oss att den enda förutsättningen för att vi skulle kunna få större delen av prästfacket med oss var att vi tog det ställningstagande som vi gjorde och att vi inte lade besluten enbart på församlingarna, när det gäller lönesättningen. Sedan vet vi att företrädarna för de flesta präster har ändrat åsikt i den här frågan. När man inte fick domkapitlet, ville man hellre ha församlingarna än ha förbundet.

Det vi måste åstadkomma är en frihet för församlingarna att välja förbundets hjälp eller att förhandla själva. Jag tycker det är alldeles utomordentligt att vi nu skriver in i det som Kyrkomötet föreslår ansluta sig till, att vi i lokala förhandlingar försöksvis kan genomföra en sådan ordning genom ett delegationsbeslut från Församlingsförbundet. Jag skall pröva det också och jag tror att vi på många håll kommer att vilja argumentera för detta.

Sedan måste vi till något kyrkomöte inom den här mandatperioden få tillbaka frågan för ett slutgiltigt beslut, där vi ger församlingarna den här friheten.

Med detta än en gång, fru ordförande, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

KRISTINA LUNDGREN:

Ordförande! Utskottet säger i sitt svar att bestämmelserna avser Församlingsförbundets uppgift att företräda kyrkliga arbetsgivare, men det gäller inte frågan om medlemskap. Hur tror ni att man i församlingarna uppfattar den här paragrafen i 34 kap. som säger att i kyrkoordningen anges att "när en församling, en samfällighet eller ett stift är arbetsgivare skall Svenska kyrkans församlingsförbund företräda" och så en del punkter. Jag är övertygad om att detta "skall", det har uppfattats som att detta är en tvångsanslutning. Så säger man att "det är klart att ni kan tillhöra vilken arbetsgivarorganisation som helst". Jamen, vad är det för mening med det, om det finns ett "skall" med i det här?

Nu är det så att vi har skilts ifrån staten. För övrigt i samhället börjar man ta bort allt det med tvångsanslutning, för det är vad jag anser att den här paragrafen egentligen säger. Vi har en chans att få bort en paragraf och ett kapitel i vår kyrkoordning, vilket vi ju skulle se fram emot. Vi vill inte att det här skall uppfattas från vår sida som att Församlingsförbundet är dåligt, utan det måste uppfattas som att det inte ligger i tiden att ha en sådan här paragraf i kyrkoordningen.

Jag yrkar bifall för vår motion 2002:5.

SIGVARD OLSSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesdeltagare! För tydlighetens skull skall då sägas att det är en enkät utsänd från Församlingsförbundet och där har man möjligheten att svara vad man tycker om de pågående förhandlingarna som har varit efter kyrkoreformen. När den kommer in, de svaren, så lär det bli ett samtal mellan Kyrkostyrelsen och Församlingsförbundets styrelse huruvida man kan gå vidare just på de svar man har fått.

När det gäller lönesättning för präster är det lite mera klurigt än man kan tro. Det är nämligen så att vi har så små enheter inom Svenska kyrkan så att kyrkoherden själv bestämmer sin lön om det här skulle få löpa fullt ut, och det kan bli ett problem för oss framöver.

Jag tror att läget får bli det att Församlingsförbundets styrelse kan delegera, efter samtal med Kyrkostyrelsen, till vissa arbetsgivare att själva klara av det här. Men jag tror det blir svårt att göra det rakt över, så att säga.

Jag vill yrka bifall till utskottets betänkande och svara de missnöjda med nuvarande ordning, att ni kan se en ljusning i tunneln framöver.

ÅKE BLOMQVIST:

Den senare frågeställningen tycker jag inte alls är konstig, för det är ju redan i dag så att Församlingsförbundet, stiftsavdelningarna, utför förhandlingar för små pastoratsenheter.

Men jag blev lite undrande vad utskottet egentligen menade i sitt anförande här, när det gällde redovisning av prästpaketet, men jag förutsätter att utskottet står kvar vid skrivningen om möjlig försöksvis verksamhet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 117.

104 § Tidsbegränsad anställningstid för biskopar

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Ärade kyrkomötesdeltagare! En tidsbegränsad anställning för biskopar skulle utgöra en garant för att stiftet hela tiden skulle kunna tillhandahålla en kraftfull ledning och en initiativrik biskop, förhindra utbränning och stagnation och dessutom göra det möjligt för många unga präster att våga ställa sitt liv till förfogande som biskop under en intensiv period, för att sedan kunna stiga åt sidan i vanlig församlingstjänst. Jag vet att det för många kan kännas som en orimlig tanke, men jag vet också att detta bland många präster är en fullt tänkbar tanke att tänka. Även om biskopsämbetet är tänkt som en livslång kallelse, behöver detta inte innebära att en till biskop vigd måste innehålla tjänsten som biskop i stiftet, utan kan efter en bestämd period träda åt sidan för andra uppgifter.

I Sverige har vi ju en föreskriven pensionsålder, varefter präst och biskopar ändå träder åt sidan och lämnar över sitt ämbete till någon annan utan att för den skull fråntas benämningen som biskop eller präst. Ingen biskop är ämbetsinnehavare tills han/hon dör, utan avgår vid föreskriven pensionsålder. Att då hävda det orimliga i ett liknande förfarande, fast på grund av tidsbestämd mandatperiod, saknar sin relevans. Det vore fullt möjligt, precis som avseende biskop emeritus, att tidsbegränsa anställningen av biskop, att efter ett visst antal år denna person får övergå till andra uppgifter, om än med fortsatt ämbets titel biskop. Styrkan vore att stiftet kunde rotera uppgiften som verkställande biskop. Vidare vore styrkan den att hela tiden kunna ha en biskop som både orkar med sitt arbete och orkar vara den kraft i entusiasm och ledarskap som stiftet med dess präster så väl behöver. Vidare skulle den biskop som inte längre orkar, som känner att kraften börjar sina, med trygghet kunna falla tillbaka på att efter sju år går det att överlämna ansvaret till någon annan, med ny fräsch kraft till sitt förfogande. Man behöver inte kämpa to the bitter end.

Jag uppmanar Kyrkomötet att tillstyrka denna motion om en mandatperiod på sju år med möjlig förlängning med två år. Tack.

ERNA ARHAG:

Fru ordförande! I motion 2002:8 önskar motionären införande av tidsbegränsad mandatperiod för biskoparna på sju år med möjlig förlängning upp till nio år. Skälet framhåller motionären vara det krävande arbetet som biskopar och som på ett omfattande sätt tar i anspråk även privatlivet. Utskottet har i sina överväganden fört en diskussion om olika grupper i samhället som har krävande arbetsuppgifter som i olika mått inkräktar på privatlivet. Ofta är det inte likhetstecken mellan dessa uppgifter och tidsbegränsade anställningsförhållanden. Uppdraget som biskop är livsvaraktigt och jag hänvisar till Läronämndens yttrande som bifogas detta betänkande. En tidsbegränsad anställningstid för biskopar är främmande för vår kyrkotradition.

Jag yrkar därmed bifall till ett enhälligt utskott som föreslår Kyrkomötet att avslå motion 2002:8.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 118.

105 § Vissa frågor rörande kvinnor och män som präster

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Kyrkomötesdeltagare! I dag finns det bara en fråga som ställs till blivande prästkandidater: vilken syn de har i ämbetsfrågan med tonvikt på kvinnliga präster. I övrigt kan man få tänka och tycka ganska så fritt. Bibelkunskaperna är inte heller så viktiga att ha. För några år sedan gjorde man en undersökning vad gäller bibelkunskapen hos blivande präster som gick prakten och resultatet visade på en markant bristande kunskap om vad som står i Bibeln. Men den enda fråga som i dag kan utestänga dig ifrån att bli prästvigd är din uppfattning i ämbetsfrågan.

Skulle det inte kunna vara möjligt för Svenska kyrkan enligt den motion jag har framlagt att kunna härbärgera denna åtskillnad, när det i andra viktiga frågor inte verkar finnas någon gräns på hur högt i tak man kan hålla? Borde man inte kunna bli prästvigd trots tveksamhet eller felaktig åsikt i ämbetsfrågan och acceptera att båda synsätten går att representera utifrån Bibeln, vår heliga skrift. Är inte detta ett tecken på en brist i Svenska kyrkan och en ignorans för vad bibelordet och bibeltraditionen visar på? Låt oss finna vägar för möjligheten att arbeta tillsammans i Svenska kyrkan, trots olikhet i ämbetsfrågan!

Nuvarande synsätt åderlåter vår kyrka på många duktiga teologer, som skulle kunna andligen berika vår kyrka och öka vår respekt för Bibeln som det rättesnöre vi skall försöka ha för våra liv och vår kyrka. Som det nu är utestänger vår kyrka många duktiga teologer som känner Guds kallelse till dem att bli präster, endast och allena på grund av denna fråga. Är detta inte absurt! Mitt i församlingen finns dessa åsikter och kommer alltid att finnas. Varför då göra detta till en sådan central fråga och helt avgörande för om man får bli präst eller inte. Skulle blivande prästkandidater provas vad gäller andra frågor, exempelvis bibelkunskap och troslära, så skulle många falla ifrån. Många i dag väljer prästyrket på grund av dess möjligheter att arbeta socialt och bland människor, mer än på grund av en kallelse att predika evangeliet att vara *verbi divini minister*. Det ena får inte utesluta det andra.

Jag är övertygad om att med god vilja går det att samsas i vår kyrka, trots olikhet i ämbetsfrågan. Jag uppmanar Kyrkomötet att tillstyrka att synen på ämbetsfrågan inte skall vara avgörande om en prästkandidat får prästvigas eller inte.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Ärade ledamöter av Kyrkomötet! I sitt utlåtande skriver Läronämnden "Ordningen blir en bekännelsefråga om giltigheten i vigning och sakramentsförvaltning görs beroende av prästens person." I de inomkyrkliga samtalen omkring ämbetsfrågan har man alltså fokuserat på formuleringar omkring "giltighet". Det menar jag är djupt olyckligt för själva frågeställningen är i sig oluthersk.

Man kan ställa den motfrågan till ledamöterna av Läronämnden och utskottet här: Kan man med bestämdhet säga att en nattvardsgudstjänst som leds av en lekman, eller lekvinna, som leds av en predikant i Lappmarken, leds av en icke prästvigd prästkandidat, är ogiltig? Kan man säga att lutherska pastorer runt om i världen, som tillhör kyrkor där man inte prästvigs med handpåläggning och i samma ordning som i vår kyrka är ogiltiga? Det är en frågeställning som i sig själv uttrycker en romersk-

katolsk ämbetsyn på sakramentslära. Den frågeställning som man som luthersk teolog ställer omkring ämbetsfrågor och sakramentsfrågor, det är: Vad är Guds vilja? Vilken är den rätta ordningen? Vem är, som det står i vår bekännelse *rite vocatus*, rätteligen kallad? Det är där som frågan blir avgörande vad skriften har att säga.

När beslutet fattades 1958 gjordes det klart att denna fråga inte tas som en lärofråga, utan en ordningsfråga. Det bekräftas nu på nytt när den motion som Britta Olinder med flera har framställt avslås. Men om detta då är en ordningsfråga, då räknas den till det som i den lutherska traditionen kallas för ett *adiaphoron*, det vill säga ett yttre ting, som man inte får göra till någonting tvingande. För i den stund man vill tvinga samvetena med någonting som inte är en lärofråga, utan en ordningsfråga – *då* blir det en bekännelsefråga. Då blir det en bekännelsefråga att värna samvetets frihet. Det är parallellt med det som det i Galaterbrevet handlar om omskärelse, som kan ske eller inte ske, men om det påtvingas, då gäller de apostoliska orden, ”Vi gav inte vika en sekund”.

Jag yrkar, fru ordförande, bifall till Nils-Arne Rehnströms motioner 2002:15 och 2002:16.

MARIANNE KRONBÄCK:

Fru ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2002:16 och bifall till att-sats 2 och 3 i motion 2002:64, vilket också anges i slutet av min reservation som är bifogad i utskottets betänkande.

Som överskrift till mitt korta inlägg här vill jag sätta: leva och låta leva. Jag menar att det ligger en knutpunkt i detta. Motion 2002:16 om möjlighet för kyrkoherdar att söka tjänst i enprästpastorat, det är ett försök att se verkligheten som den är. För inte skall vi väl låta en församling så att säga svälta, bara för att församlingsbor har fel åsikt i ämbetsfrågan? Motion 2002:64 belyser frågan om det finns hemortsrätt i Svenska kyrkan för dem med den internationellt gångbara synen på ämbetet? Exakt samma krav som ställs av de stora kyrkogemenskaperna inom Kyrkornas världsråd har under lång tid framförts från flera av Svenska kyrkans egna inomkyrkliga väckelse-rörelser. Det är åtskilliga tusen kyrkotillhöriga som känner sig kränkta av att Svenska kyrkan förvägrar sina egna medlemmar den samarbetsvilja och smidighet som man förefaller benägen att visa åt kyrkogemenskaperna inom Kyrkornas världsråd. Min vädjan är: låt respekt och försoning råda i de kommande samtalen!

Motion 2002:57 om kvinnor och män som präster är en lärofråga, och den vill jag kommentera så här: det är bra att motionären har förstått att ämbetsfrågan inte är en jämlikhetsfråga eller en fråga om människovärde, trots att den framställts så i mass-media under årtionden. Frågan är, såvitt jag förstår, teologisk. Olika syn på ämbetet har lämnat många sår och de behöver läkas. Faktum är, denna fråga har blivit så stor att den skymmer Kristus. Det var väl inte meningen?

KRISTINA TÖYRÄ:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter och biskopar! Jag har blivit uppmanad att föra talan för många i Tornedalen, som kanske är en del som inte är så välkänd av många, och även för många andra i Norrbotten. I de här delarna i Tornedalen och många delar av Norrbotten finns det en stor minoritet som har den här ämbetssynen. Det är en minoritet i Svenska kyrkan, men det är en majoritet i många av dessa församlingarna som har den här synen. Det är ingen liten grupp. Det rör sig om tusentals och en stor del av dem är ungdomar och barn, så det är ingenting som kommer att dö ut. Det som det finns minst av, det är faktiskt gamlingar. De har varit en grupp som har varit väldigt trogen i kyrkan. Har inte de varit i kyrkan så har kyrkan varit tom. Av de här

människorna efterfrågas det nu präster med den gamla ämbetssynen. Det är stor enighet i församlingarna att det är de här prästerna man vill ha.

I Tornedalen är vardagsspråket tornedalsfinska och av gammal tradition har Guds ord ofta predikats på finska. Tidigare var det krav på att präster skulle kunna finska, så att man hade gudstjänst varannan söndag på svenska och varannan söndag på finska. Det gick att få dispens från det om man inte klarade av finska. Nu är det kravet borta. Men för många människor är det här med finskan viktigt, speciellt för de äldre, för det är det språk som man pratar med trons språk. I går hörde vi också om tecken-språk och själavård, att det är viktigt att få på sitt eget språk och även få tornedalsfinska. Tornedalsfinska är ett inhemskt minoritetsspråk. Men hur ser det ut i praktiken? Det är en församling i Tornedalen som har varit utan präst länge. Äntligen hittade man en sökande, som även kunde finska. Han var prästvigd i Finland. Det var helt enligt i församlingen att man ville ha honom, allihopa...

Då yrkar jag bifall på reservationen.

BERIT SIMONSSON:

Ordförande och vänner i Kyrkomötet! Carl Bildt sa en gång: "I kyrkan, där skall man få höra det som man inte hör någon annanstans." Det finns många intressanta uttalanden i dag. Det brukar också sägas så här: "I svenska samhället, där ryms det bara en åsikt i taget." Jag undrar om Svenska kyrkan kan anta den utmaningen? Orkar vi hårbärgera mer än en åsikt i taget? Det är en spännande fråga, tycker jag.

I gårdagens nummer av *Kyrkans Tidning* som ligger här ute, så finns det en intervju med ärkebiskopen. Där säger han apropå det ekumeniska läget så här: "Det blev en stor scenförändring i Kyrkornas världsråd nyligen, när Centralkommittén beslöt att gå den ortodoxa kyrkan till mötes och införa konsensusbeslut i stället för majoritetsbeslut." Med anledning av det vill jag tacka presidiet som har givit mig tillåtelse att här ute vid TV:n, vid kaffeborden, lägga en artikel som är en rapport i artikelform om det som just nu händer i Kyrkornas världsråd. Det är precis det som ärkebiskopen pekar på. Det är hur Kyrkornas världsråd har ändrat sin behandling av minoriteter, för att också minoriteternas röst skall höras. Oavsett vad vi har för uppfattning i ämbetsfrågan här i Kyrkomötet, så är artikeln synnerligen läsvärd. Det är ett A4-ark, det klarar vi allesammans, den ligger där ute vid kaffeborden. Den här artikeln är skriven av prästen Bo Brander i Lund, teologie doktor. Han har ägnat mycket tid av sin forskning åt det som just nu sker i Kyrkornas världsråd. Artikeln berör den så kallade Specialkommissionens rapport, som visar på stort allvar och ömsint lyhördhet gentemot de ortodoxa minoriteterna och deras önskemål. 17 ortodoxa kyrkor tröttnar på att bli nedröstade av drygt 300 övriga medlemskyrkor. Frågorna som har blivit akuta, är: ämbetsfrågan, det inklusiva språket och homosexfrågan – tänka sig!

Det som sker i Kyrkornas världsråd är förpliktande förstås, också för Svenska kyrkan, som räknar Kyrkornas världsråd som den största, högsta ekumeniska prioritet man har. Vad har man då gjort där? Jo, fram till år 2006, då man möts igen i Porto Allegre, så har man bestämt sig för konsensus. Alltså, minoriteter blir inte bortröstade i majoritetsbeslut längre. I stället för nattvardsgång har man gemensam bön och under dessa år för man samtal.

Nu är jag så hoppfull. Kyrkomötet, som under det här året har visat stor iver att bryta tystnadens kultur – skall Kyrkomötet våga anta utmaningen från Kyrkornas världsråd?

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ordförande! Ja, kära Berit, bara för att exemplifieringarna skall bli riktiga, så är den stora skillnaden att inom Kyrkornas världsråd möts hundratals olika kyrkor och försöker hitta ett sätt att närma sig varandra. I den bemärkelsen har det skett en förändring som är väldigt viktig. Men våra problem är att vi hävdar att vi är *en* kyrka. Ingen av de kyrkorna i Kyrkornas världsråd som du refererar till skulle kunna tänka sig att det fanns olika präster i den egna kyrkan, som inte firade mässa tillsammans. Det är där problemet ligger, att vi är *en* kyrka, eller säger att vi är *en* kyrka, inte att många olika kyrkor försöker ekumeniskt att fira gudstjänst tillsammans.

BERIT SIMONSSON (REPLIK):

Om det i Kyrkornas världsråd lyckas, fast man består av hundratals medlemskyrkor, och vi bara är en enda kyrka, så är det väl värt att anta utmaningen och pröva! Jag rekommenderar läsningen av artikeln därute.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ja, jag rekommenderar också gärna läsningen av den. Men ni måste se skillnaden, att det handlar om att olika kyrkor försöker närma sig varandra, mot att olika delar av samma kyrka säger att ”vi är en och samma kyrka, men vi skall betrakta oss från början som om vi var olika kyrkor”. Då får vi erkänna det i så fall och betrakta oss som ett slags kyrkoförbund i stället inom Svenska kyrkan.

BERIT SIMONSSON (REPLIK):

Den metod man har använt i Kyrkornas världsråd skulle kunna vara användbar också i Svenska kyrkan. Läs gärna artikeln som ligger därute!

BRITTA OLINDER:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Och i det hoppas jag att både biskopar och tjänstgörande kanslipersonal känner sig inkluderade! Jag ber att få tacka för behandlingen av motion 2002:57, som gäller att Kyrkomötet skulle konstatera att det har blivit en lärofråga att Svenska kyrkans ämbete är öppet för såväl kvinnor som män. Visserligen har den utsatts för den i Kyrkomötet grasserande bisarra driften att lustmörda motioner. Nitet att följa riksdagens former får råda över att med kristligt och vänligt sinne lag besvara dem. Men alltnog, att den har blivit avslagen spelar ju inte någon större roll, när såväl utskottet som Läronämnden gång på gång ändå bekräftar motionen. Visserligen som bekännelsefråga – men ändå!

Man kan då fråga och fundera över skillnaden mellan lärofråga och bekännelsefråga. Mina slutsatser blir att lärofråga är något lite mer kyligt, intellektuellt, lite doktrinärt, auktoritärt, pålagt utifrån. Medan bekännelsefråga har mera med hjärtevärmade att göra, med den inre övertygelsen. I det här sammanhanget har frågan, liksom frågan om de homosexuella i kyrkan, att göra med människosyn och människovärde. En människosyn som ser människan inte som jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna, utan som människa.

Jag tackar och har inget särskilt yrkande.

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag blev ytterst förvånad när jag fick handlingarna till Kyrkomötet och konstaterade att det fanns motioner, därtill motioner från en präst i Svenska kyrkan, som tar upp ämbetsfrågan, som ifrågasätter att nytillkomna präster inte skulle följa ordningen, inte behöva ansluta sig till den ordning som en

gång togs beslut om på Kyrkomötet 1958, nämligen att både kvinnor och män skall kunna vara präster i Svenska kyrkan, att man skall tjänstgöra tillsammans och fullt ut respektera varandra. Jag har full förståelse för att det stiftades övergångsbestämmelser, eller vad man skall säga. Att de präster som hade prästvigts innan kunde ha svårt att ställa om sig hade man förståelse för. Men, det har gått fyrtio år sedan dess! Jag tycker nog att de som i dag väljer prästyret måste vara väl medvetna om vad man ger sig in i och vad som faktiskt gäller för ordning i Svenska kyrkan.

Fru ordförande, jag minns med stolthet, och kommer bära med mig det livet ut, hur min far som då var präst i Storkyrkan i Stockholm var med på den första kvinnliga prästvigningen i Storkyrkan 1960. Hur han talade om detta unika ögonblick när man tillsammans stod och genomförde detta. Kommentaren om att, ja, nu var striden över. Nu var saken klar. Nu hade beslut fattats i Kyrkomötet. Nu var detta infört och så småningom så skulle striden lägga sig. Det är därför med sorg som jag ser att så uppenbarligen ännu inte så är fallet, utan att det fortfarande finns de som ifrågasätter dessa beslut och därtill vill ta upp att bestraffa de församlingar där man bara har en präst, en präst att välja på. Då skulle man bestraffas genom att få en präst som inte fullt ut accepterar den ordning som gäller i Svenska kyrkan.

Jag tycker att man från utskottets sida har besvarat dessa motioner på ett bra sätt, och jag vill på alla sätt tillstyrka utskottets förslag till beslut. Tack.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Det är riktigt att när man 1958 fattade beslutet, så gjordes det med garantier för att den här frågan inte skulle bli en tvingande fråga, utan skulle lämna öppet i Svenska kyrkan för människor att ha sitt samvete bundet vid det som man förstod var Guds ords mening. När man gång på gång får höra de här orden, ”att man inte efter fyrtio år har börjat följa den här ordningen”, så kan man då mot detta säga ”att människor inte efter 2000 år har läst och förstått vad som står i Guds ord”? I en luthersk kyrka är ju faktiskt Guds ord överordnat tillfälliga kyrkoordningar. Att förvåna sig över att det fortfarande finns en inomkyrklig demokrati, där man i Svenska kyrkans beslutande organ kan väcka motioner och på det viset påverka kyrkan och sträva efter en inomkyrklig reformation, det är en förvåning som i sin tur kan väcka en annan förvåning.

EVA ZETTERBERG (REPLIK):

Fru ordförande! Jag tycker inte det var en särskilt väl vald jämförelse, Fredrik Sidenvall, utifrån det förhållandet att man väljer att gå med i en kristen kyrka, man väljer hur man vill förhålla sig till vissa frågor, och kanske därmed inte så att säga köpa hela paketet. Men om man *väljer* att bli präst i Svenska kyrkan *i dag* – nu talar jag inte om *dem* och jag uppfattar inte att Fredrik Sidenvall prästvigdes före 1958 – men de präster som gör det i dag är ju väl medvetna om vad det är som gäller och det är det som överraskar mig, att man då inte accepterar den ordning som finns.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Fru ordförande! Jag har inte valt att gå med i Svenska kyrkan, utan jag döptes och föddes in i denna kyrka och det är jag mycket glad för. Jag lever alltså i en kyrka som i sin bekännelse knyter hela sanningssökandet, hela sin läroordning till ett Guds ord, som alltid står över människotankar och som vi ständigt tillsammans får brottas med och söka vägledning i. Där ligger en dynamik som inte låter sig dämpas, som inte låter sig fösas undan av beslut, som i kyrkans vida historia är att uppfatta såsom mycket kortvariga.

BISKOP HANS STIGLUND:

Fru ordförande! Kära vänner! Fyrtio år – en lång tid. Jag känner ett behov av att få uttrycka på ett lite personligt sätt en slags oro och en slags längtan. Både som biskop i Luleå stift och också som kristen. Ibland undrar jag hur det kommer sig att vi, och jag menar vi, vi som är kristna, som ägnar så mycket tid åt bön och bibelläsning ändå så ofta visar en sådan brist på respekt för varandra. Intolerans och näst intill hänsynslöshet många gånger. Jag hittar många svar hos mig själv. Den dag som jag tror att jag kan säga och utsäga Guds vägar och tankar, då håller jag på att göra Gud överflödig. När alla svar blir givna, när världen blir förklarad och gränserna blir tydliga, då blir man också sin egen övertygelses fånge. Instängd i sin egen visshet om att alltid ha rätt. Solidariteten till sitt eget sammanhang, sin grupp, sin gemenskap förstärker identiteten, men också likformigheten. Så föds ibland ett slags förakt, brist på respekt för varandra. Det är då vi börjar säga om varandra, där är de överandliga, där är de inskränkta, där fundamentalisterna. Eller så säger vi, där är de förvärldsligade, där är de som har svikit Guds ord, där är de som har allierat sig med världen. Ändå är vi tillsammans Kristi kropp.

Læstadiantanten i Parkalombolo och den skröplige biskopen i Luleå står i samma kallelse att göra Gud tydlig och synlig i världen, för att världen skall tro. Jag skulle vilja mana till en besinning. En besinning som inte går till våra motståndare, utan till vårt eget liv. Till oss alla. Vi som drar de där gränserna, om det är in i gudstjänstgemenskapen där vi inte kan följa med eller om det är andra slags gränser i kyrkoordningar, att söka mötesplatser i stället. Samtal skall föras och det samtalet kan inte föras på ett annat sätt utan ur en smärta över att vi som kristna syskon inte kan dela en gemenskap. De samtalen vill jag uppmuntra och understryka, också ännu efter fyrtio år.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Då får jag lov att tala desto kortare! Jag reagerar på Nils-Arne Rehnströms häpnadsväckande beskrivning av hur antagandet av blivande präster gick till. Ni är ju rätt många som sitter här som är med i domkapitel eller som har varit med i antagningskonferenser. Vi har ett ömsesidigt veto när det gäller antagning, mellan domkapitel och biskop, så det är många som är indragna. Alltså med den beskrivningen som du gav, Nils-Arne, så kan man inte förstå varför en del kvinnor blir avvisade. Är de emot kvinnliga präster?

Nej, det är inte så. Det är inte den enda frågan, sannerligen inte. Vi har försökt att vässa vårt antagningsförfarande så att det verkligen tar hänsyn till personlig mognad. Till integrerad tro. Och naturligtvis att det skall finnas gedigna kunskaper. Det skall vi diskutera mer om, för vi har en stor diskussion om prästutbildningen framför oss. Men sannerligen, detta är inte någon sorts enda fråga!

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Ärade kyrkomötesdeltagare! Tack Anders för den påminnelsen! Jag fick den också efter förra anförandet. Det är bra att det är fler frågor som naturligtvis kan komma i fråga i ett samtal. Det jag vill göra er uppmärksamma på är att även om kandidaten har all möjlig tänkbar duglighet och förmåga, så finns det bara en yttersta fråga som kan avstänga och det är synen på ämbetet. Det vara bara egentligen det jag ville göra er uppmärksamma på. Jag är fullt medveten om att det förs samtal med blivande präster, både utav biskop och många andra i stiftet och att det också finns kvinnliga prästkandidater som blir avstängda. Jag gick kanske alltför kategoriskt tillväga, det är mycket möjligt. Då ber jag om ursäkt i så fall, om det har tolkats så.

Jag tänkte gå vidare här och säga någonting om de som redan är präster men har den här synen. Den dag då man prästvigdes låg också latent både möjligheten, men också rättigheten, att en gång få tillträda en kyrkoherdetjänst. De sista åren har drastiskt förändrat denna möjlighet och rättighet för många präster, på grund av rådande praxis vad gäller synen på ämbetsfrågan. Som ett tillmötesgående för de rättigheter dessa personer en gång prästvigdes till, vore det en möjlighet att tillstyrka att de kan få erhålla tjänst i enprästpastorat, där man kan förmoda att inga konflikter i denna fråga skall kunna segla upp. Detta är och bör vara en rimlig pragmatisk hållning i frågan, då man kan förmoda att dessa präster i övrigt kan befinnas ha all den duglighet, kunskande och skicklighet som man kan önska, för att klara av uppgiften att vara kyrkoherde i en liten församling i ett enprästpastorat.

Som det nu är sviker Svenska kyrkan och Kyrkomötet alla dessa präster. Det är inte präster som prästvigdes före 1958, utan det är präster som prästvigts ända fram till 1983 åtminstone, och det löfte de en gång har fått vad gäller möjligheten att en gång bli kyrkoherdar. Detta är orimligt i proportion till vad det handlar om. De följer ju sin kallelse som de en gång blev prästvigda i, att verka i vår kyrka som *verbi divini minister*, Guds ords tjänare. Gud till ära och sina medmänniskor till tjänst. Låt dem då få fullgöra detta helt ut och om de kan tänka sig att utföra sin kallelse i ett enprästpastorat, låt dem då få möjligheten att bli kyrkoherdar där.

Jag uppmanar Kyrkomötet att tillstyrka denna motion och ge dessa präster möjlighet att få tillträda tjänsten som kyrkoherde i församlingar med endast en präst.

ALVE SVENSSON:

Fru ordförande! Biskopar! Kyrkomötesledamöter! I motion 2002:64 av Jan-Anders Ekelund med flera om hemorts rätt för dem med den klassiska synen på ämbetet citeras ärkebiskop KG Hammars yttrande om olika inomkyrkliga traditioner: "Vi måste lära oss att se dem som en del av rikedomerna och inte i första hand som problemet." Vilka är det ärkebiskopen tänker på? Jag tror det är missions sällskapet Bibeltrogna Vänner, delar av OAS-rörelsen, den læstadianska väckelsen, de gammalkyrkliga, organiserade i Kyrkliga förbundet och i andra organisationer, högkyrkliga sammanslutningar av olika slag, till exempel Svenska kyrkans fria synod. Flertalet av dessa rörelser s medlemmar har en bibelsyn och bekännelse som medför att de hållit fast vid den klassiska synen på ämbetet.

Jag har personligen en förpliktelse gentemot dem som valt mig till Kyrkomötet genom personval att föra dessa gruppers talan. Frågan är hur vi skall bereda hemorts rätt inom kyrkan för dem också i morgon? Många av dem är nu mycket kyrkligt aktiva. För att ingen skall missförstå vill jag betona att här finns ingen avsikt att hindra någon från att bli präst, eller att utöva sin tjänst. Det fanns en tid i Sverige när kvinnliga teologie studerande fick uppleva förföljelse. Det har funnits en tid när kvinnliga präster upplevt sig mobbade. Nu blir i stället de som är tveksamma till ordningen med kvinnliga präster mobbade på det sättet att de beläggs med yrkesförbud. Det är hög tid att vi slutar med mobbning från ömse håll. Det är tid för samtal, det är tid för samförstånd. Det stora problemet är inte de unga män som vägras prästvigning. Problemet är för de människor som inte finner någon församlingsgemenskap som stämmer med deras andliga tradition. Vi vet alla hur viktigt det är att vi får fira gudstjänst där vi kan känna oss hemma med själ och hjärta.

Jag vill uppmana Kyrkostyrelsen att agera skyndsamt, och avslutningsvis vill jag säga att jag yrkar bifall till Marianne Kronbäcks reservation.

BISKOP MARTIN LIND:

Fru ordförande, det har nämnts något om det lutherska i frågan om giltigheten för präster. Då kan jag inte riktigt hålla tyst, för det är ju så att det är riskabelt att tala om det lutherska om man med lutherskt menar att det har med Martin Luther att göra. Låt mig ge en liten interiörbild av Martin Luthers produktion. ”En dag drömde jag”, skriver Martin Luther, ”att jag satt i kyrkbänken och var med om en gudstjänst – men det fanns ingen präst. Då steg en helt främmande person upp och började predika. Han predikade så innerligt och så underbart och så härligt, så alla började gråta och omvände sig till Herren Jesus Kristus. Fast efter mässan undrade vi: Vad var det för en präst som hade predikat så underbart och räckt oss det heliga sakramentet? Jo, fick vi alla reda på senare efter mässan, det var den onde själv. Ja, om så den onde eller hans mormor firar mässa och räcker sakramentet och förkunnar Kristus, sker det efter Kristi instiftelse – då är det rätt och sant.” Säger Martin Luther. Det är inte någon kyrkoordning Martin Luther skriver om här, utan det är den teologiska frågan om det är giltigt eller ej. Den som ifrågasätter att nattvarden är giltig, för att det är fel person som räcker bröd och vin, den går emot Martin Luther, den saken är fullständigt solklar.

Nu skulle det vara ganska skönt tycker jag om våra vänner som så gärna talar om det lutherska ville följa Martin Luther på den här punkten!

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Fru ordförande! Jag skulle aldrig drömma om att göra som Martin Lind, att försvara de kvinnliga prästernas ställning genom att jämföra dem med djävulens mormor. Det är oerhört! Alltså om Martin Luther talar om detta just för att betona just det lutherska, Kristi objektiva verkan i ord och sakrament, det är en sak. Det är inte från vårt håll som man fört in det här giltighetstänkandet. Det är en frågeställning som är parallell med detta, har du slutat slå din fru?, som man har fört in i debatten, som inte kommer från våra sammanhang. Jag har aldrig ifrågasatt detta om giltighet. Men vi talar just inte om giltighetsfrågan, utan vi talar om kyrkoordningens fråga: Hur skall Kristi kyrka ordna sitt ämbete? Jag tycker att de kvinnliga prästerna och biskoparna måste känna sig oerhört kränkta att försvaras med argument som inte bara omfattar djävulens mormor, utan som också i samma stund omfattar alla lekmän som utifrån ett lutherskt perspektiv kan tänkas leda en nattvardsgång. Alltså när man på 1700-talet i vissa bygder gjorde upp med separatister som hade enskilda nattvardsgångar som leddes av lekmän, så ifrågasatte man inte giltigheten, men man ifrågasatte om det var en riktig ordning.

BISKOP MARTIN LIND (REPLIK):

Käre Fredrik, jag inser ju också att det är ett drastiskt språk. Det håller jag med dig om, Fredrik. Det är inte mitt ordval, utan det är Martin Luther som väljer de här orden. Men låt mig nu fråga dig då, när du ändå tar upp detta: du har aldrig ifrågasatt giltigheten, säger du. Är det så att du verkligen menar att när våra kvinnliga präster firar mässa, så är det en giltig mässa efter Kristi instiftelse? För det är ju en viktig fråga till dig, och ett viktigt svar du kan ge på det.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Alltså, jag vill inte fastna i den fällan med att använda giltighetsbegrepp. Men det är inget problem. Det är jag övertygad om, att det är giltigt. Och jag är övertygad om när de förkunnar Guds ord, så är det ordet också till välsignelse. Jag har själv suttit i min barndom under kvinnliga prästers predikstol och det ledde mig in i kyrkan. Så det är inte det, och vi skall glädja oss, det har jag sagt också, jag gläder mig över varje man

och varje kvinna i vårt land som vill tjäna Kristus och stå i hans kyrka. Jag kan tänka mig att det finns kvinnliga präster som gentemot sin miljö och sin omgivning, familj och annat, fått ta stryk för att man vill vara präst, för att man vill vara kristen. Då skall inte vi så att säga tala ned detta. Men, när vi ändå söker det som är en ordning, det som är ett uttryck i kyrkans ordning för vad Guds ord säger, det är där svårigheterna finns. För där finns det bibelord som talar emot detta och det är inte det som tycks vara Guds kallelse till kvinnan i den uppgiften.

BISKOP MARTIN LIND (REPLIK):

Men käre Fredrik, jag tycker det är ganska underbart att höra dig bekänna detta inför hela Kyrkomötet. Frågan om giltigheten är en i sann mening luthersk fråga och jag är tacksam för dig, att du så tydligt talar inför Kyrkomötet, vittnar om att när kvinna eller man räcker bröd och vin och säger, ”Kristi kropp för dig utgiven, Kristi blod för dig utgjutet”, så är det en giltig handling. Kristus är verkligen närvarande och kommer oss till hjälp. Det är ett underbart vittnesbörd tycker jag.

En annan sak är ju kyrkans ordning, som du själv säger. Det är alldeles riktigt. Där är vår kyrkas ordning bestämd sedan 1958, att både kvinnor och män kan göra detta efter prästvigning, efter antagning och lämplighetsprov och prästvigning. Det är en annan sak, det håller jag med dig om. Men där har vår kyrka valt den ordning vi nu har.

KRISTINA TÖYRÄ:

Då måste jag fortsätta min historia om den här prästen. Jag är inte van att bara få prata tre minuter, jag är lärare, så jag är inte van att bli tystad av klubbor.

Jo, det var den här prästen då som hade sökt, en helt enig församlig ville ha honom och han kunde finska. Men han fick inte dispens. Man försökte, att han skulle få en lokal dispens för den här församlingen under en tid, men tyvärr så gick det inte. Kravet på ämbetssyn var väldigt viktigt.

Följden är nu att den här församlingen, som länge har varit utan präst, fortfarande är utan präst och kommer så att förbli. Grannförsamlingarna som tidigare hade ställt upp, de prästerna, de vill inte heller ställa upp. Skall följden bli att det skall bli ännu svårare att få präster med förankring i bygden? Allt fler och fler människor i Torne-dalen ställer den frågan. Finns det plats för oss? Finns det plats för dessa tusentals människor med den här synen i kyrkan? Fler och fler ställer frågan: Är det inte dags att lämna kyrkan om det inte finns plats för oss? Man pratar om samtal och det är viktigt och behöver ske skyndsamt. Jag skulle vilja vädja till Kyrkomötet att det finns plats för dessa tusentals aktiva kristna att få vara kvar inom den svenska kyrkan. Tack.

BERIT SIMONSSON:

Fru ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Mao, en känd man från Kina, han sa så här: ”När vinden blåser, då bygger somliga ett vindskydd. Andra bygger en väderkvarn.” Om det skulle vara så att Guds andes vind blåser över världen och också in i Kyrkornas världsråd, så är det en fantastisk utmaning till Svenska kyrkan att inte kura bakom vindskyddet längre, utan bygga sin väderkvarn. Jag talar inte *emot* kvinnliga präster här, jag talar *för* hemortsrätt för dem som likt mig delar den gamla klassiska uppfattningen i ämbetsfrågan. Och jag har ett särskilt uppdrag just nu. Uppdraget är alla de som har valt min person i Kyrkomötet. De ville ha en hälsning framförd till alla er här. Berätta för Kyrkomötets ledamöter att vi finns, har jag fått höra, och det tänker jag göra just nu.

Vilka är de som hyser den här gamla uppfattningen? Är det bara stofiler ifrån Västkusten? Är det bara äldre präster? Är problemet borta inom sådär 20–30 år? Nej, det

finns också yngre präster. Det gäller inte bara präster. Det gäller diakoner, musiker, vaktmästare, expeditionspersonal. Det gäller också lekfolk. Det är inte bara gamla. Det är också tonåringar i mängd, det är småbarnsföräldrar. Det är inte bara män. Det är också kvinnor, många kvinnor, på olika positioner i samhället. Vi är också kvinnor i Svenska kyrkan! Vi är ingen utdöende grupp. Hoppet om att den uppfattningen skulle gå över, det är ett fåfängt hopp.

Vad vill vi då? Vi vill inte knuffa bort någon av de kvinnliga prästerna, men vi vill också vara med. Vi önskar konkreta åtgärder, så att vår trosuppfattning erkänns som legitim i Svenska kyrkan. Vi vill – precis som de homosexuella – bryta tystnadens kultur. Och vi vill vara delaktiga.

För ett acceptabelt samhällsklimat så yrkar jag alltså bifall till motion 2002:64, punkten 2 och 3, och markerar med glädje att punkten 1 redan är på väg att ske, nämligen det goda samtalet. Tack så mycket.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Som stofil från Västkusten hade jag tänkt vara tyst egentligen i den här debatten i dag, men som ni ser så lyckades jag inte ens med denna enkla föresats. Det var ärkebiskopens repliker här tidigare som fick mig att begära ordet. Jag ville bara påminna oss alla om det vi diskuterade förra året – det är ju inte första gången som vi för det här samtalet. Då skrev Ekumenikutskottet så här i sitt betänkande: ”På samma sätt som vad gäller Svenska kyrkans arbete inom den ekumeniska rörelsen, är målet en enhet i försonad mångfald även inom den svenska kyrkan. Utskottet vill finna andra vägar än formella överläggningar, snarare samtalsfora, för att bryta ned polarisering och skapa ömsesidig förståelse. Utskottet instämmer med Läronämndens uttryck att ’liksom det är en ekumenisk förpliktelse i relation till andra kyrkor att då splittring hotar söka dialog och samtal om frågorna tillsammans i evangeliets ljus, denna förpliktelse också bör få råda också i våra inomkyrkliga relationer. En sådan dialog utgår från respekten för varandras ärliga vilja att leva tillsammans i samma kyrka. En dialog innebär alltså ett ömsesidigt lyssnande och en beredskap att själv förändras.’”

Därefter biföll då Kyrkomötet utskottets hemställan. Då kan man kanske tycka det att nu har de här samtalen ändå beslutats och till viss del kommit i gång, vad jag kan förstå – i vart fall har Kyrkostyrelsen och Biskopsmötet haft överläggningar – är det inte då lite övermaga att komma med nya motioner i samma ärende?

Jag tror det är så att de här motionerna visar på att det finns en nöd i vissa församlingar. I den församling där jag firar gudstjänst i stan, är såvitt jag vet alla präster av den gamla uppfattningen i den här frågan. Det är klart att vi som söker oss dit, vi bor inte bara i den församlingen, utan vi kommer från grannförsamlingar också i Göteborg. Det är klart att vi känner en oro. Hur skall det bli med detta? Vi går i den här kyrkan för att vi känner oss hemma där. Vi tycker om gudstjänsterna och känner att vi får det vi söker. Det är klart att man hyser en oro då, till mans. Vad händer sedan, när kyrkoherden som är född –38, precis som biskopen Lars Eckerdal i vårt stift, går i pension? Vad händer i vår församling? Det vet vi inte. Och när man känner sig trängd och har den här nöden, då kanske man skriver motioner även om man inte borde.

Fru ordförande, bifall till reservationen.

ALVE SVENSSON:

Fru ordförande! Ledamöter! Jag får fortsätta där jag slutade. Jag sa att det är hög tid att sluta med mobbning från ömse håll. Det är tid för samtal, det är tid för samförstånd. Problemet är störst för alla de människor som inte finner någon församlingsgemenskap som stämmer överens med deras andliga tradition. Vi vet alla hur viktigt

det är för vårt gudstjänstliv att vi känner oss hemma i gudstjänsten för att vi skall kunna delta i gudstjänsten med själ och hjärta. Det allvarliga som håller på att hända är att många människor i de grupper som jag talar om, de söker sig nu samman för att finna andra lösningar vid sidan om Svenska kyrkan. Det är därför jag tar upp detta för Kyrkomötet, för att ni skall veta att risken för en splittring av Svenska kyrkan är stor. Någon har viftat bort det och sagt att det handlar om ett par tusen människor, det är inget att fästa sig vid, låt dem gå. Men vår ärkebiskop säger ”Vi bör se dessa människor som en rikedom.” Också jag är övertygad om att det är viktigt för en levande folkkyrka att slå vakt om sin mångfald. Därför är det viktigt att Kyrkostyrelsen agerar skyndsamt.

Jag yrkar alltså bifall till motion 2002:64, att-satserna 2 och 3. Tack för ordet.

OLLE BURELL:

Fru ordförande! En handfull av oss 251 kyrkomötesledamöter kommer att få uppleva Svenska kyrkan om femtio år. När vi då berättar för våra barn och barnbarn om vad som sades från den här talarstolen i Kyrkomötet kommer de att häpna. Jag har sett fram väldigt mycket mot att komma hit till Kyrkomötet. Det är det finaste uppdrag jag någonsin fått och kanske kommer att få. Men jag hade också förberett mig på att få höra lite allt möjligt från den här talarstolen. Jag måste bekänna, fru ordförande, att jag inte kunde föreställa mig att jag skulle känna mig så illa berörd som jag nu gör, när jag hör vad som sägs här på slutet i talarstolen. Jag är glad att ingen av mina kamrater har åkt till Uppsala för att ta plats på åhörarläktaren här i aulan. Jag är glad att ingen av mina vänner troligtvis kommer att läsa några protokoll från det här Kyrkomötet. Jag skulle nämligen skämmas å Svenska kyrkans vägnar att vi inte har kommit längre år 2002.

Och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

OLA ISACSSON:

Ordförande, ledamöter, biskopar! Det är för mig en fullständig självklarhet att en kyrka som har både manliga och kvinnliga präster måste väga in detta i bedömningen av människor. Däremot, det som jag har problem med är att detta finns i kyrkoordningen, att man i kyrkoordningen ställer ett krav på att man har förklarat sig beredd att göra vissa saker. För mig är det inte en kyrkoordningsfråga i den meningen, utan det är en lämplighetsfråga som måste avgöras från fall till fall. Samtal är en bra början.

Därför yrkar jag bifall till motion 2002:64.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Fru ordförande! Årets obligatoriska debatt om kvinnor och män som präster tycker jag har varit en mycket givande, spänstig och spännande debatt med många fina inlägg. Jag skall nu försöka sammanfatta vad utskottet har skrivit och gör det ganska kortfattat, utan att bemöta vad alla har sagt.

Svenska kyrkan har en ordning med kvinnor och män i vigningstjänsten, som biskop, präst och diakon. Detta står alldeles klart och har fått till följd att de som i dag vill gå in i vigningstjänsten och de som i dag skall anställas som kyrkoherde måste förklara sig villiga att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till uppdrag i kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön. Utskottet anser att detta är nödvändiga krav på lojalitet mot kyrkans ordning och hemställer därför om avslag på motionen 2002:15 och 2002:16.

Samtidigt som Svenska kyrkan har en alldeles klar ordning finns det utrymme för olika uppfattningar om utformningen av vigningstjänsten. Svenska kyrkan är inte en sekt, där bara en uppfattning är tillåten. I denna fråga, liksom i många andra frågor, är det möjligt med olika uppfattningar och Svenska kyrkan är som bekant rikt välsig-

nad med olika uppfattningar i många frågor. Svenska kyrkan anser att olika utformningar av vinningstjänsten är förenliga med hennes lära. Svenska kyrkan anser sig inte ha ändrat sin tro, bekännelse och lära när vinningstjänsten som präst öppnades för kvinnor. Svenska kyrkan kan ha kyrkogemenskap med till exempel lutherska kyrkor som inte öppnat vinningstjänsten för kvinnor. Ordningsfrågan är inte läroskiljande. Förslaget i motion 2002:57, att Kyrkomötet skulle konstatera att ordningsfrågan är en lärofråga måste därför avvisas. Som tidigare har nämnts finns det en gräns för när ordningsfrågan blir en lärofråga och det sker, såsom Läronämnden har uttryckt det, ”om sakramentsförvaltningens giltighet görs beroende av prästens kön”.

Konflikterna kring den så kallade ämbetsfrågan har varit en stor börda för vår kyrka under många år. Många i olika läger har farit mycket illa. En känsla av uppgivenhet verkar sprida sig på olika håll ibland. Men det finns dock tecken på att en islossning är på gång: samtal börjar spira på olika nivåer och på olika platser. En av drivkrafterna för denna islossning är insikten att kyrkans ekumeniska förpliktelse också måste gälla inomkyrkliga relationer, såsom Ekumenikutskottet skrev vid förra årets kyrkomöte. Utskottet har därför ingen annan mening än den som uttrycks i de två första att-satserna i motion 2002:64, men menar att de samtal som nu är på gång bör få leva och utvecklas i sin egen takt utan att störas av ytterligare uppdrag till Kyrkostyrelsen. Utskottet föreslår därför avslag på motionen 2002:64.

Fru ordförande, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 119.

106 § Diakontjänster och diakonår

CHRISTINA SCHNACKENBURG:

Ordförande! Ledamöter! Vår motion 2002:62 har begravts med krans, men också med övriga hedersbetygelser måste jag tillstå, eftersom utskottet har bejakat Moment 22-situationen för diakonkandidaterna som vi har påtalat. Det konstateras att några stift har inrättat tillfälliga tjänster för enskilda kandidater, men andra stift har inga medel avsatta för detta och det tycker vi är beklagligt. Vi avvaktar med intresse resultatet av ÖSUT-diskussionerna och hoppas att diakonkandidaterna under tiden kan behandlas så lika som möjligt i de olika stiftet och jag har inget annat yrkande än utskottets.

ÅSA EK:

Ordförande! Kyrkomötesdelegater! Jag hade tänkt yrka bifall till den här motionen, men eftersom motionären själv nu går på utskottets förslag så kommer jag inte att göra det.

Det är ju paradoxalt att man, om man har utexaminerats som diakon, inte kan få en tjänst om man inte är vigd. Och man kan inte vigas om man inte har en tjänst. Det låter ju helt orimligt, tycker jag. Jag tycker att det vore väldigt bra om diakonerna skulle kunna ha samma möjlighet som pastorsadjunkterna att man, genom stiftet, får en placering i en församling. Jag är medveten om att det kan bli problem, eftersom de kanske inte får en tjänst i en församling som de har önskat, men det bör de vara medvetna om när de söker in på utbildningen.

Eftersom motionären själv inte har något yrkande får jag yrka bifall till utskottets förslag.

CHRISTINA SCHNACKENBURG (REPLIK):

Jag gör skäl för namnet, kan jag säga. Det är alltså så att anledningen till att jag inte har yrkat bifall till vår egen motion är det som står på sista sidan i utskottets hemställan, vilket kan läsas av alla närvarande ledamöter utan att jag behöver rapa upp det.

ANNA-LENA FORSDAHL:

Ordförande! Utskottet ser en äkta omsorg om diakonin och diakonerna i de här motionerna. Vi konstaterar dock, som talarna innan har gjort, att det är frågor som vi egentligen inte förfogar över. Det ena är församlingarnas uppgift, som kommer till uttryck i församlingsinstruktionerna och kan lösas på väldigt många olika sätt beroende på olika lokala förutsättningar. Det andra är stiftens uppgift. Att jämföra pastorsadjunktår med ett diakonår, det håller kanske inte fullt ut. Det kan finnas olika sätt att skaffa sig erfarenhet, att skaffa sig denna tjänst. Det handlar också om pengar, stiftens pengar som inte vi förfogar över här. Vad gäller Moment 22-situationen så kan vi utgå från att många lokala åtgärder kan vidtas utifrån förutsättningarna i stiftet. Tidsbegränsade, tillfälliga tjänster, kanske?

ÖSUT, som nämndes, har sysslat mycket med frågorna kring reflektion kring att använda teoretiska kunskaper i praktiken. Vi hoppas, även om det kanske inte kom så mycket konkreta förslag så finns frågorna i luften och vi vet att de kommer att finnas på stiftssamlingar på sex olika ställen i landet när ÖSUT och prästutbildningsrapporten vandrar runt.

Så med det vill jag också yrka på bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 120.

107 § Ansvarsnämnden för biskopar

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Rättssäkerhet är viktigt. Ja, man kan också finna teologiska skäl för detta. Motionen av Erna Arhag väcker viktiga frågor och utskottsbetänkandet är väl värt att beakta av Kyrkostyrelsen.

Nu vill jag lägga till en markering av att man kan ifrågasätta om det är bra med en ordning där frågan om biskopars behörighet kan prövas i två instanser. Jag skulle föredra om det bara finns en enda överprövningsinstans. Varför jag gör den här markeringen, det är därför att jag anser att det borde vara Överklagandenämnden, som har fått en bra start. Den kunde gärna vara förstärkt med sådan kompetens eller sådana utredningar som gör det möjligt för den att ta ställning när det gäller biskoparnas behörighet. Det sker för en del biskopar rätt många anmälningar. Och att det skall valsa runt i två instanser tycker jag inte verkar tilltalande, bland annat för rättssäkerheten. Själv har jag inte drabbats ännu.

GÖTE KARLSSON:

Fru ordförande! Utskottet har haft att behandla en motion som är av principiell betydelse. Utskottet har diskuterat de förhållanden som gäller i samhället i övrigt, att det skall finnas åtminstone två överklagningsinstanser, och har funnit att det finns skäl att föreslå att Kyrkostyrelsen, inom ramen för de uppdrag som man redan har, beakta de synpunkter som utskottet har. En principiell synpunkt är av särskilt intresse och det är att man i nuvarande läge inte kan överklaga ett friande beslut av ett domkapitel. Det borde man också kunna göra. Därför föreslår utskottet att även detta tas in i Kyrkostyrelsens uppdrag.

Fru ordförande, jag föreslår bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 120.

108 § Kyrkoherdarnas administrativa börda

ERIC MUHL:

Ledamöter! Ordförande! I valrörelsen hörde vi en person yttra sig om att det var så ansvarsfullt att gå in som statsminister, han riktigt dignande under bördan, och man måste veta vad man gör innan man går in i en sådan uppgift. Nu har han fått hjälp, inte minst av kyrkan, och det är ju underbart. Men, det är inte bara inför den uppgiften man kan digna och känna sig maktlös. Kyrkoherdarnas och prästernas arbetssituation diskuteras ofta och vi har fått möjligheten att lyfta frågan här på Kyrkomötet. Administration och ledarskap hänger ihop, det är jag väl medveten om, men de flesta här förutsätter jag är flinka administratörer, så nu får vi anstränga oss lite för att sätta oss in i andras situation.

Frågan om pastorats storlek eller antalet kyrkoråd som man skall sitta i är frågor som rör Kyrkomötet och som påverkar prästers och kyrkoherdars arbetssituation. Det handlar också om administrativa åtaganden och tjänstgöringens utformning som ger präster olika grad av möjligheter till utveckling i sin tjänstgöring. Utskottet konstaterar och pekar på behovet av ett utvecklingsarbete i samverkan mellan stift och församlingar, liksom andra åtgärder för att skapa förutsättningar för ett väl fungerande ledarskap i församlingarna. Man säger också att allt chefs- och ledningsansvar har blivit mer komplicerat på arbetsrättens ordning och behovet av utbildning och kompetensutveckling för att hantera en ny situation är stort.

Samtidigt säger man ytterligare en sak: det finns ett strukturellt problem, när det krävs så många som 70 procent av prästerna på kyrkoherdetjänsterna framöver. Detta är ingen ny fråga, men något som vi har lyft fram. Utskottets behandling får ses, som tidigare sagts, som avslag med guldkant eller begravning med krans. Man har ägnat en stor tid, har jag fått veta, åt detta. Men man har hänvisat till att det är stiftens uppgift att fördjupa sig mer i denna fråga.

Men frågan kvarstår dock för vår del om det är systemfel eller inte. Om det är det, så har Kyrkomötet verkligen med det att göra. I motionen föreslogs en utredning. Man skulle kunna lyfta fram frågekomplexet igen och aktualisera prästernas arbetsförhållanden och möjlighet till utveckling i sin tjänst för Guds rike. Jag menar att en nationell översyn och utredning skulle kunna lyfta fram kanske inte endast en modell, utan få fram många goda exempel på hur församlingar, kyrkoherdar och präster hanterar och uppfattar sin roll i församlingen. Stiftet framstår som mycket olika och den mångfalden tror jag kan tas till vara på ett bättre sätt om man från nationell nivå tar tag i det här.

Kyrkoherdarna talar om att man har svårt för att få gehör för de särskilda – är tiden ute? En halvminut innan brukar man få höra knackandet! Då återkommer jag en gång till, om jag får anmäla mig till talarlistan.

LENNART KOSKINEN:

Fru ordförande! Som motionären sa, så har utskottet avlagt motionen enligt modellen med krans och kanske till och med en extra blomma. Det är alltså två viktiga frågor som tas upp i den här motionen. Dels är det kyrkoherdarnas administrativa börda, som vi vet är nog så betungande och som leder till att många duktiga komministrar helt enkelt avstår från att söka kyrkoherdetjänst, vilket då av sociala skäl ibland uppfattas som lite tveksamt. Är det något fel på honom eller henne, som inte kan bli kyrkoherde? Det finns ett statustänkande. Löneskillnaderna är inte så stora, men det finns ett statustänkande i det här. Nu är det ju inte så, som vi med beklagande måste konstatera, att vid prästvigningen den helige Ande sänker sig tillsammans med de admi-

nistrativa gåvorna över oss präster, utan vi har olika nådegåvor. Jag tycker att motionen lyfter fram på ett bra sätt den bibliska tanken, att vi har olika nådegåvor och att vi skall använda dem. Där är det uppenbart att vi är ganska dåliga.

Det är den andra delen i den här motionen, nämligen förslagen om alternativa – jag drar mig för att säga befodringsgångar med det står i motionen – alternativa utvecklingsvägar, skulle jag vilja föreslå. Vi diskuterade i utskottet modellen från läkarutbildningen, där alla har en grundexamen, alla har en bredd på alla områden, men sedan kan specialisera sig utifrån intressen och läggning. Vi lever i en mycket komplicerad värld och om kyrkan skall kunna möta de behov som finns och samtidigt ta till vara de individuella begåvningar som finns, kanske det vore ett bra utnyttjande av våra medarbetare att mycket tidigare lyfta fram speciella utvecklingsvägar. Vi har sedan gammalt sjukhuspräster, sjömanspräster, skolpräster, studentpräster, numera också arbetslivspräster. Man skulle kunna tänka sig en mycket mera utvecklad specialisering, men utskottet kommer fram till att det är någonting man måste diskutera lokalt i stiftet och i församlingarna. Där finns möjlighet. Därför, med sorg i hjärtat, avslog vi motionen.

ERIK MUHL:

Ja, tårar fällt vid begravningar, tack skall du ha! Det lilla som jag ville säga dessutom, det var att ni inte skall vara ledsna över att det här ärendet går så fort över. Vi får möjlighet att ägna oss åt de här frågorna igen, eftersom de indirekt kan man säga eller även direkt behandlas i samband med biskop Wejryds motion om kyrkans concernansvar och församlingsindelningen och sådana frågor som handlar om de strukturella frågorna. För de påverkar administrationen i församlingarna. Tack än en gång.

Inget yrkande, utan jag ser fram emot att kanske, om det behövs, få återkomma till ärendet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 121.

109 § Kyrkligt anställdas valbarhet

BERTIL OLSSON:

Kyrkomötesledamöter och biskopar! Jag är fullt överens med kyrkoordningens bestämmelser om att vi inte skall ha anställda som sitter i de organ som på olika sätt styr den verksamheten. Men min bakgrund när jag skrev motionen handlade om det motsatta. I de mindre av våra små pastorat är det inte ovanligt att vi kan behöva tillfälliga vikarier ganska ofta, för att vi har en relativt liten skara anställda och vi behöver dem som går in när någon är sjuk, någon är ledig av någon anledning. Med den här strikta formuleringen i kyrkoordningen är det upp till en tolkning – när förfaller uppdraget i kyrkonämnden eller kyrkorådet därför att man går in på en tillfällig anställning? Är det så att man jobbar en dag, eller rättare sagt jobbar mer än två timmar en dag, då har man den tiden man var anställd jobbat mer än 20 procent. Jobbar man mer än åtta timmar en vecka, så har man då jobbat mer än 20 procent, eller mer än 32 timmar blir det väl i månaden, eller 400 timmar på året. Var drar vi gränsen?

Det är det jag var ute efter i min motion och jag skulle gärna vilja ha något sätt att tolka detta, så att vi inte bara använder detta tills det på något sätt blir ett överklagande där någon sägs inte ha förverkat sitt uppdrag, och så går hela proceduren till Överklagandenämnden och så får vi en auktoritativ tolkning. Vi behöver väl ändå på något sätt från Kyrkomötet kunna säga vad det betyder, det här med de 20 procenten. För en fast anställning är det självklart, att då är det mer än 20 procent på anställ-

ningsbeviset. Men den som tillfälligt är inne, på hur lång tid skall man räkna de 20 procenten? Det är det jag vill veta.

Jag yrkar alltså inte på något annat än utskottet här, men jag skulle vilja ha ett förtydligande om någon kan ge en tolkning på hur nu det här skall tolkas.

INGRID EMANUELSON:

Jag talar för Tillsyns- och uppdragsutskottet avseende betänkande 2002:7 kyrkligt anställdas valbarhet. Betänkandet behandlar två motioner som vill lätta på kyrkoordningens bestämmelser om anställdas valbarhet. Vi i utskottet menar att de bestämmelser om valbarheshinder som fastlagts i kyrkoordningen bör bibehållas i oförändrat skick och inte tummas på. Vi ser det som värdefullt att anställdas och förtroendevaldas olika roller tydliggörs och inte blandas samman. Vi vill värna en kyrka för alla, inte en de anställdas kyrka, där de anställda är både anställda och sina egna arbetsgivare. Jag yrkar härmed bifall till ett enhälligt utskotts hemställan om bibehållande av nuvarande bestämmelser.

Ja, det var väl i stort sett vad jag hade att säga. I och för sig, föregående talare kom med en direkt fråga till utskottet om hur man skulle tolka de här 20 procenten för att han inte skulle råka illa ut. Vi har inte gått närmare in på tolkningen av de 20 procenten, utan vi har sett det som att vi ville värna om att det över huvud taget inte kunde bli någonting, just med tanke på att det är viktigt det jag sa tidigare och jag skall inte upprepa det. Så jag tackar för mig.

BERTIL OLSSON (REPLIK):

Vi kan alltså inte få någon tolkning. Det innebär att jag som kyrkoherde kan hålla på själv och tolka det här, när jag ber någon förtroendevald att gå in, när jag behöver någon förstärkning i någon egenskap, och sedan får jag avvakta tills det på något sätt blir ett överklagande för att få en tolkning vad som gäller?

INGRID EMANUELSON (REPLIK):

Ja, jag kan väl säga någonting som inte vi har sagt i utskottet, men jag kan tala om hur vi har tolkat det hemma hos mig. Då kan man se det som 20 procent under ett år. Så har vi tolkat det. Men tanken då att det är problematiskt det här, det är givetvis att vi har så många olika anställningar, så att bara haka upp sig på att man skall ha en längre tids anställning, att det bara är det det handlar om ... Vi har projektjänster och sådant som kan sträcka sig över flera år och det är inte lämpligt att man då sitter på de förtroendevaldas bänk samtidigt. Man får välja vilken sida man skall vara på och så får man försöka hålla sig där.

BERTIL OLSSON (REPLIK):

Jag är inte ute efter en anställning på månader eller år, utan om jag till exempel tillåter någon som är pensionär att gå in och vikariera för en vaktmästare under semestern, fyra veckor eller en månad. Man skulle i så fall i stället hitta en annan formulering än min med tillsvidareanställning, kunna skriva att det är en tidsbegränsning för hur långt man får vara anställd mer än de här 20 procenten innan det här förtroendeuppdraget förfaller.

INGRID EMANUELSON (REPLIK):

Ja, jag har inte miniräknaren med mig, men fyra veckor på ett år – det bör väl falla inom ramen för 20 procent?

TORNGY LARSSON:

Ordförande! Det var ju en tekniskt lite invecklad diskussion. Men det var just därför som jag begärde ordet, för jag var med i den utredning som lade förslaget. Bakgrunden var, som har framgått, att det i många sammanhang, många kyrkoråd, anställda som var ordförande. Det blev väldigt konstiga relationer. Varför kom vi då fram till 20 procent? Ja, det var, som det ibland brukar stå i olika sådana här betänkanden, ”efter en samlad bedömning”. Man kan alltid diskutera, det kunde varit 25 eller 10, men vi tyckte att 20 ungefär, det var lagom. Och 20 procent, hur skall det tolkas? Min tolkning, det är 20 procent av heltid. Sedan kan man arbeta olika mycket olika dagar i veckan eller månaden, men enligt vår avsikt så skulle man inte kunna gå in på en heltidsanställning. Det kan inte vara rimligt. Sedan är det andra som får göra den yttersta bedömningen. Jag vill bara redovisa vår tankegång i det här fallet. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 121.

110 § Domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Utskottet säger att bestämmelsen om domkapitlets yttrande medför att risken för felrekryteringar till befattningar som präst minskar och medverkar till att skapa ett gediget beslutsunderlag för tillsättande organ. Det är säkert riktigt i väldigt många fall, men avsikten med motion 2002:78, det är att vi tycker att man behöver inte föreskriva detta i kyrkoordningen, att det skall vara tvingande. I många fall är det så i tillsättningsärenden att det är ganska klart redan på förhand vem det är som är tilltänkt. I många fall gör man i dag rekryteringar på ett annat sätt än man gjorde förr, där man annonserar och får ett antal sökande som man sedan skall välja ut. Man kanske går ut i stället och gör direkta rekryteringar och då framstår den här tvingande bestämmelsen som väldigt byråkratisk.

I stället kan varje stift utforma arbetet på sitt eget sätt och på så sätt kanske skapa en efterfrågan på den här tjänsten. För det är så man skall se det, det är en tjänst till den arbetsgivarfunktion som vi i dag har på lokalt plan. Domkapitlet är inte längre arbetsgivare, om de nu någonsin har varit det, men det skall vi inte ta diskussion om. Utan det är kyrkonämnden och kyrkoråd ute i stiftet som är arbetsgivare och, tror jag i många fall, är fullt kompetenta att avgöra vem det är som är den lämpligaste sökanden. Men säkert är det så i väldigt många fall att man efterfrågar ett yttrande ifrån stiftskansliet. Då skall man naturligtvis vara skyldig att lämna det.

Så vad motionen handlar om, det är egentligen att det inte skall behöva finnas en central tvingande bestämmelse för varje prästrekrytering. Det tycker jag fortfarande, oavsett den diskussion som har varit i utskottet att det finns många variationer på detta som kanske kan göra att det upplevs som väldigt nödvändigt att ha den här bestämmelsen, så tycker jag fortfarande att frivilligheten – och det ingår också i det här avregleringsarbetet – gör att det som finns i motionen fortfarande är relevant.

Eftersom det finns en reservation till förmån för motionen ber jag att få yrka bifall till motionen av Marianne Kronbäck.

MARIANNE KRONBÄCK:

Jag skall inte tala så länge. Jag börjar med att yrka bifall till motion 2002:78 och jag tycker att det var en bra motion av Staffan Holmgren och Hans-Olof André. Tyvärr backade den ene motionären och ledamoten i utskottet, men jag står fast vid att jag tycker att det är en bra motion och den belyser att det är ett överarbete i dag. Jag håll-

ler med det som står i att-satsen: ”Om så begärs av den som har att besluta om tillsättningen skall domkapitlet också avge yttrande över de behöriga sökandena.”

Så, bifall motion 2002:78!

LENNART KOSKINEN:

Fru ordförande! Det finns en diskussion här om att man beklagar sig över att så många goda motioner avslås och det är lätt att hålla med om, men ibland kan motionerna ändå leda framåt. Jag tycker den diskussion vi hade kring den här motionen var väldigt klargörande. Staffan Holmgren pekar själv på problemet, när han nyss sa att det ofta är klart på förhand vid rekryteringar. Det är precis det problemet den här föreskriften om att domkapitlet skall vara inblandat vill undvika. Vi vet att felrekryteringar har varit och är ett stort problem, inte bara i församlingar utan ute i samhället. De är inte bara kostsamma i slutänden, utan de skapar en väldig osäkerhet och otrygghet i själva arbetet och det är just för att minska den här risken man vill ha ett system för, och en säkerhet att koppla in den expertis som finns.

Jag sitter själv i ett domkapitel med stor glädje och utan att skryta så kan jag väl säga att åtminstone i det domkapitlet, där finns mycket överblick, där finns mycket erfarenhet, också en hel del resurser, som församlingarna i allmänhet saknar. Om domkapitlet skall ta sin uppgift om tillsyn och främjande på allvar, så tycker jag att just den här bestämmelsen, att domkapitlet finns med i rekryteringsprocessen, det är både en förutsättning för tillsynen, och också någonting som främjar församlingarnas verksamhet.

Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag, men ser samtidigt den här motionen som en viktig utmaning för domkapitlet, sannolikt samtliga domkapitel, att dels skynda på behandlingen dels effektivisera den och fundera över hur man ännu bättre skall kunna vara församlingarna till tjänst. Det är det som är poängen med motionen. Tack.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Ordförande! Domkapitlet har en väldigt viktig uppgift, nämligen att göra behörighetsförklaringen. Innebörden i motionen är att om det då i samband med det kommer fram särskilda synpunkter, som det finns anledning att delge kyrkonämnden eller kyrkorådet, så är det klart att man skall göra det från domkapitlet och stiftets sida. Men man skulle undvika att lägga ned en massa arbete helt i onödan om det är så att det redan är indirekt avgjort vem det är man vill ha i pastoratet. Det tycker inte jag är konstigt, jag tror bara att det är en ny tradition. Jag menar, så gör man ju med alla andra tjänster i församlingarna, att om man har någon som man vill ha så ser man till att den blir anställd. Det som gäller prästtjänster är att det fanns den här gamla ordningen att man skulle kunna tilltvinga sig en tjänst därför att man hade vissa meriter, trots att man inte passade just i den församlingen. Det har vi sluppit, tack och lov, med den nya ordningen, där man fritt får rekrytera, och därför skulle detta vara en möjlighet, men inte en tvingande skyldighet, att få de här synpunkterna från domkapitlet.

LENNART KOSKINEN (REPLIK):

Behörighetsförklaringarna är naturligtvis viktiga, men de blir tyvärr lätt lite slentrianmässiga och ger inte incitament att gå in mera på djupet. Jag vill betona att just det här tillsättningsförfarandet, där domkapitlet är inblandat, ger möjlighet för domkapitlet att lära känna kandidaterna bättre och på det viset få en överblick över dem som tjänstgör i stiftet och kunna förebygga kommande problem på det viset. Därför menar jag att det är viktigt att vi behåller den här regeln.

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! Jag känner behov av att säga något i den här frågan. Det finns stora frågor i Kyrkomötet som vi vet är stora, det är inte särskilt farligt, då vet vi om det. Det finns små frågor som vi vet är små och det är inte heller särskilt farligt. Det kan finnas små frågor som vi tror är stora, det är olyckligt men det är inte särskilt farligt. Men det finns små frågor som framstår som små, men som är stora. De tillhör de farligaste i Kyrkomötet. Det kan framstå som att det här är en bagatell, någonting onödigt, men som i själva verket har en central betydelse. Min uppfattning är att detta är en fråga av stor betydelse även om den framstår som liten. Jag ser det som att detta utgjorde ett av fundamenten i hur man i kyrkoordningen konstruerade prästernas anställningar.

Det är riktigt som Staffan Holmgren säger att anställningen är lokal och att beslutet fattas lokalt. Men jag ser det som en nödvändig förutsättning att domkapitlets yttrande finns med. Det är alltså tänkt att församlingen skall ha lyssnat till domkapitlets mening, även i de fall då församlingen tror sig veta precis vem de skall utse. Om man lämnar detta och gör bestämmelsen sådan att församlingarna själva efterhör eller väljer att lyssna till domkapitlet endast i de fallen då församlingen själv tror sig behöva det, så förändrar man bestämmelsen på ett grundläggande sätt. Jag tror därför det är mycket angeläget, såväl att domkapitlet aktivt och självmant yttrar sig i tillsättningsärenden som att församlingarna måste lyssna till dessa yttranden, även när församlingen tror sig veta rätt.

Därför yrkar jag själv med bestämdhet bifall till utskottets förslag.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 121.

114 § Särskild utjämningsavgift

GÖSTA ÄNG:

Fru ordförande! Ledamöter! Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation i Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2002:1 angående motion 2002:46. Jag är väl medveten om att jag arbetar i stark motvind i denna fråga, men jag har alltid haft som mål att ställa upp för de församlingar som är tvingade att av sina församlingsbor ta ut en högre kyrkoavgift än medelkyrkoavgiften, som i dag faktiskt är 1 krona och 46 öre i vårt land.

Ledamöter, kom ihåg att utjämningsystemet är till för att varje församling i landet på någorlunda likvärdiga villkor skall kunna bedriva församlingsverksamhet. Ingen församling i landet vill ha en kyrkoavgift över en krona, men många tvingas till detta för att kunna upprätthålla församlingsverksamheten. En stor del av kyrkans förmögenhet finns i prästlönetillgångar. Fonder och fastigheter som i många fall är donationer från församlingsbor, vars sista önskan varit att de av dem efterlämnade penningmedlen och fastigheterna med dess avkastning skulle tillfalla den egna sockenkyrkan, församlingen och säkerställa lön för prästen. Beslut finns i dag att bara hälften av dessa tillgångars avkastning skall återgå till församlingarna varifrån medlen kom. Den andra hälften går till kyrkofonden, för att därifrån genom struktur- och stiftsbidrag med mera komma alla församlingar i landet till godo, vilken kyrkoavgift församlingen än har. Många församlingar i landet, trots stor andel i prästlönetillgångarna, blir tvingade att ta ut en högre kyrkoavgift än många andra församlingar, för att kunna upprätthålla sin församlingsverksamhet och därför att hälften av församlingarnas prästlönetillgångars nettoavkastning går till kyrkofonden. Men vi får komma ihåg, kyrkofonden gör inget fel. Den verkställer bara de beslut vi tar i Kyrkomötet.

Om någorlunda rättvisa skall skapas borde hela prästlönetillgångarnas nettoavkastning gå tillbaka till församlingarna i de stift där de hör hemma, enligt den grundläggande ändamålsbestämningen. Betänk, det totala beloppet att fördela är över 1 400 miljoner och det vi begär i den här motionen, det är inte ens 10 procent, eller 135 miljoner, som då går tillbaka till församlingar som redan i dag har höga kyrkoavgifter.

Med i bilden finns naturligtvis en del församlingar som har låg eller kanske ingen andel i prästlönetillgångarna och där skall då utjämningsystemet träda in samt ha kyrkoavgiften med i beräkningarna. För är det rätt som det är i dag, att en församling i vårt land har 59 öre och en annan församling tvingas ta ut 2 kronor och 20 öre i kyrkoavgift, i samma kyrkosamfund i samma land? Många av våra hemförsamlingar med en kyrkoavgift omkring medelkyrkoavgiften 1,42 kanske inte behöver höja avgiften ännu mer, om avkastningen av våra skogar finge användas där de kom ifrån.

Så här är det i dag: de av er som i era hemförsamlingar har en låg kyrkoavgift vill ändå vara med och få del av prästlönetillgångarna. Det anser jag är att ta från de fattiga och ge till de rika. Där stannar jag och ber att få återkomma i ett andra anförande.

BERTIL PERSSON:

Ordförande! Jag är inte särskilt polemiskt lagd så jag avstår från att ta upp Gösta Ängs trådar här och säger det jag hade tänkt säga, nämligen att jag inte har något eget yrkande på den här punkten, men vill säga att jag begriper att många av de som är involverade i frågor om särskilt utjämningsavgift nog känner att den här skrivelsen från Kyrkomötets utskott inte har fört frågan särskilt mycket framåt. Nu finns det en förväntan på bland annat kyrkofondens styrelse att försöka lösa problemet, som det står, och jag vill försöka bidra till det.

Mitt sätt att bidra till det är rätt pragmatiskt, för jag vill försöka föra frågor till fora där jag ser möjligheten att nå någon form av resultat och därför kommer jag i första hand att försöka verka för att den särskilda utjämningsavgiften lyfts fram och in i de direktiv som Kyrkostyrelsen mycket snart skall ta beslut om, hoppas jag, för den fortsatta hanteringen utav utjämningsystemet i sin helhet. Det är där frågan om den särskilda utjämningsavgiften hör hemma och därför hoppas jag att den, eller ser jag fram emot att den rapport utskottet skulle kunna få redan på nästa kyrkomöte är en lägesrapport ifrån det arbetet med utredning av utjämningsystemet. Men knappast någon rapport ifrån några överläggningar i största allmänhet, som inte sannolikt leder till några stora beslut. Tack.

LARS STARKERUD:

Ordförande! Deltagare i Kyrkomötet! I min dator hemma ligger en motion som jag inte har skrivit ut och tursamt nog är jag glad att jag inte skrev ut den. Den handlar faktiskt om det som Bertil Persson alldeles nyligen tog upp, nämligen förhållandet mellan den särskilda, den allmänna kyrkoavgiften och kyrkoavgiften, och kyrkofonden. Jag skall då tala om att jag är ordförande i Stockholms egendomsnämnd som förra året tvingades att ... 1 800 kronor per andel, varav 900 gick till oss och 900 gick in i utjämningsystemet. Jag hade gärna betalat in den skäligen andel vi skall göra, det vill säga hälften, men gärna spritt på flera år. För i vår tvingas vi att säga noll och tvingas att konsolidera nästa år också att ha noll, beroende på att vi är ett län där man inte bor i ett län och då också i ett stift, där man inte kan ha fast egendom på det sätt som man kan ha på andra ställen. Då måste man förvalta pengarna i en påse och ibland misslyckas man, eller man lyckas lite bättre än kyrkofonden, men det räcker ju tyvärr inte. Men det är alltså en integrerad del. Jag förstår så väl vad Gösta Äng vill säga med det här, och det är också samma sak som jag sa.

Det enda jag inte kan instämma med Gösta Äng om är faktiskt att pengarna skall användas på ett solidariskt sätt. Det får inte vara så att den kritik, som i dag framförs över det system som man använder i utjämningsystemet, är en kritik mot den särskilda utjämningsavgiftens funktion i utjämningsystemet. Det är naturligtvis så som det ser ut nu. Men jag tror också att det är viktigt att komma ihåg att det här är egentligen inte den förmögenhetsmassan man måste ta hänsyn till, det finns förmögenheter inom församlingar, speciellt storstadförsamlingar, som inte utsätts för någon påfrestning, för de är bara indirekta tillgångar och det är ett väldigt problem tycker jag, när man skall tala om ett utjämningsystem.

Jag ser alltså med stor glädje fram emot det som sägs i avslutningen på utskottets betänkande, nämligen att man skall göra en stor översyn. Det måste göras en stor översyn. Det måste göras en stor översyn också med utgångspunkt från det som kommer i en del andra motioner senare i dag, där man begär att vi eventuellt skall sätta golv och tak för vår kyrkoavgift. Varje påfrestning på golv och tak, eller varje påfrestning som sker i och med att man sätter ett tak, innebär också ytterligare påfrestningar i utjämningsystemet. Därför tror jag inte att man kan se den här frågan separat. Jag hoppas att man får tolka det som utskottet skriver så, att man önskar en mycket bred och snabb översyn, för det är så att systemet håller på att dräneras.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

GÖSTA ÄNG:

Fru ordförande! Det var roligt att Starkerud sa "solidaritet". Då kan man fundera över var solidariteten finns, när en betalar 59 öre och en församlingsbo betalar 2,20?

Men nu återgår jag till det jag hade tänkt, jag repeterar sista meningen. De av era som i era hemförsamlingar har en låg kyrkoavgift vill ändå vara med och få del av prästlönetillgångarna och det anser jag är att ta från de fattiga och ge till de rika. De församlingar som har haft förmånen att avlidna församlingsbor vid sin bortgång hade sin egen sockenkyrka i åtanke, de anser jag utan inskränkningar bör få del av dessa tillgångars avkastningar. Det var meningen från donatorn. De av era hemförsamlingar som har en jämförelsevis hög kyrkoavgift och kanske andel i prästlönetillgångarna skulle i de flesta fall få en bättre förutsättning att även i fortsättningen kunna upprätthålla församlingsverksamheten på någorlunda lika villkor, utan ytterligare höjning, om prästlönetillgångarnas avkastning finge gå till de församlingar de kom ifrån – vilket för övrigt borde vara en självklarhet. En självklarhet borde det väl även vara att kyrkoavgiften skall ingå i utjämningsystemet, för återigen – av vilken anledning skall jag i en församling betala 59 öre och i en annan 2 kronor och 20 öre? Till samma kyrka i samma land?

Jag yrkar bifall till vår reservation och motion 2002:46. Tack.

REIDAR GUSTAFSSON:

Ledamöter och kvarvarande biskopar i Kyrkomötet! Detta är en favorit i repris. Den är behandlad och den är hanterad både upp och ned, bak och fram och ut och in i olika sammanhang. Det Gösta Äng och Ingemar Öberg begär, det är faktiskt någonting som Kyrkomötet inte kan genomföra, därför att i lagen om införande om lagen om Svenska kyrkan fattade riksdagen ett beslut 1998, där man talade om att prästlönetillgångarna utgör särskilda rättssubjekt och är självägande. Församlingar som har andelar i prästlönetillgångarna äger rätt till utdelning till 50 procent av den avkastning som dessa tillgångar ger. Kyrkomötet måste i så fall, eller motionärerna måste i så fall vända sig till riksdagen för att få en ändring till stånd i det hela. Vi kan inte här ensidigt fatta sådana beslut.

Bertil Persson vidrörde en sak och ett yttrande som kommer att tas under en annan punkt i kväll och det gäller betänkande 2002:5 om utjämningsystemet. Jag tänker inte föregripa behandlingen av den, men det Bertil berörde är ganska viktigt att ha i åtanke när vi skall gå till beslut omkring den särskilda utjämningsavgiften.

Därmed, fru ordförande, yrkar jag avslag på reservationen och bifall till utskottets förslag till beslut.

GÖSTA ÄNG (REPLIK):

Fru ordförande! Min gode Reidar! Du hörde ju i vår hearing i Ekonomi- och egendomsutskottet där vi från Lars Friedner fick höra att efter 1817 fanns det faktiskt församlingar som blev ägare, som inte ingår i det där allmänna. För deras del finns det möjlighet i dag att söka lagfart. Där stämmer just det jag hade tidigare i dag, 46 kap. 2 §. De är faktiskt ägare.

REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):

Gösta, jag skall inte säga att du lyssnade dåligt, för du hörde och jag hörde också vad Lars Friedner sa beträffande lagfarter. Det är stiftet som hanterar lagfarterna och församlingarna gör det inte. De får ju inte göra det.

URBAN GIBSON:

Detta var teknik. Nu skulle jag vilja ställa frågan: Vad är rättvisa? Gösta Äng står här ett par gånger och säger, ”varför skall vissa betala en så liten avgift och varför skall andra betala så stor avgift?”. Ja, vi har ett system där man nu diskuterar avkastningen på en viss bit, men vi har också de största inkomsterna från alla medlemmar, de 7 örena. Jag lever i en församling som får in genom en kyrkoavgift på 90 öre, cirka 60 miljoner kronor. Vi är ungefär 60 000 personer. 25 procent av det, lite drygt, går in i utjämningsystemet och det kanske är rättvist. Men det innebär att vi inte kan bedriva kyrklig verksamhet i alla de samhällsdelar vi skulle vilja. Vi är en av landets största församlingar, vi är egentligen fyra församlingar som vi har en viss gemensam verksamhet för. Vi tycker att vi bedriver bra verksamhet i dem, men vi kan inte på nära håll ta hand om de barn, ge dem den undervisning, och få den kontakt som vi skulle vilja. Det är många av de delar av framför allt storstäderna då, som betalar in kanske de största delarna till det här systemet som inte kan göra det. Vi har inte de här gamla församlingarna i Stockholms innerstads, Göteborgs innerstads, gamla förmögenheter att leva på, utan vi använder de pengar vi har och kan inte lägga upp några stora fonder. Vi kan driva en bra verksamhet i de här fyra delarna, men vi kan inte klara det vi behöver göra för att vara Svenska kyrkan, det vi borde vara.

Vi behöver alltså se över systemet igen. Vi lägger in 50 procent av våra inkomster i utjämningsystemet och det skulle i och för sig räcka, vi skulle inte behöva ha någon utgiftsutjämnning, men vi måste titta på vad som är rättvist. Vi måste klara små församlingar på landsbygden så länge vi vill ha dem kvar, och framför allt pastoraten måste ju kunna leva över hela landet. Men samtidigt måste vi då erkänna att det finns bitar i de delar av landet som betalar in till systemet som inte fungerar bra. Låt oss snart sätta oss ned och med solidaritet med varandra fundera över hur ett bra utjämningsystem skall se ut. Som både är solidariskt och hjälper till att ge verksamhet rättvist över hela landet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

GÖSTA ÄNG (REPLIK):

Fru ordförande! Bäste Urban! Vi har inte heller råd att ha den församlingsverksamhet vi ville i min lilla församling och vi betalar dock 1,50. Mer törs vi inte ta ut. Men vi kan inte heller göra all den verksamhet vi vill. Men per församlingsbo så betalar vi 1,50 och du sa ju själv 90 öre – det är ju den skillnaden. Jag vet att ni betalar väldigt många miljoner till utjämningsystemet, men det är ju på grund av som du sa, att ni är så många församlingsbor.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Jag begärde ordet med anledning av de här 50 procenten som Reidar Gustafsson pratade om. Jag läser här ur lagen om införande av lagen om Svenska kyrkan, där det står att ”därvid skall fortfarande gälla att högst hälften av egendomens avkastning får användas för andra kyrkliga ändamål”. Det tolkar jag som att de regler vi har i kyrkoordningen redan nu har tagit det maximala beloppet till annat ändamål än till församlingarna och andelsägarna, det vill säga 50 procent. Däremot skulle man mycket väl, som Gösta Äng yrkar, kunna använda 100 procent till församlingarna i utdelning. Dessutom är det inte en lagstiftning som krävs för att vi skulle ändra det här, utan det står i stycket därefter att för att göra ändringar i fråga om rätten till andel i avkastningen så har vi att gå till Kammarkollegiet.

REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):

Naturligtvis Joakim, så kan man ju läsa och tyda saker och ting precis som, ja, jag skall inte säga mer på den punkten. Men det är så att det här Kyrkomötet även i utredningen som gällde ekonomi och egendom på den statliga utredningssidan, sa 50 procent, högst hälften skulle få användas till annat än kyrkliga ändamål. Det är det man försöker leva upp till.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 122.

115 § Skydd för skogliga reservat**BRITAS LENNART ERIKSSON:**

Ordförande! Ledamöter! Vi har skrivit en motion från Västerås stifts sida som syftar till att säkerställa statusen för kyrkoreservat, det som kallas för kyrkoreservat. Det är nämligen så att det kommer många frågor: Vad menar kyrkan när man inrättar sådana här skogliga reservat? Vilken status har de? Inte minst från miljörorelsen och Naturskyddsföreningen ställer man sådana frågor och sätter så att säga förtroendet för kyrkan på sin spets, när man vill veta vilken ställning de här kyrkoreservaten som man inviger har. Är det bara någon slags välsignelse utav träd eller är det något mera för kyrkans del? Nu är det så att betänkandet här, 2002:3, jag får intrycket av att utskottet har behandlat det ungefär som att vi uttalar oss om skogsbruk i allmänhet. Det är inte alls det det handlar om. Utan det handlar just om kyrkoreservaten. Vi har inte varit ute efter, i motionen, att detaljreglera någonting när det gäller stiftens ansvar för skogsbruket. Jag höll på att säga att inget vore oss mer främmande, utan vi är ute efter att på ett övergripande sätt försöka fastställa vad som menas med kyrkoreservat, som jag tror inrättas i de flesta stift. Vi behöver alltså veta för att kunna förklara för andra och också för att veta vad vi själva gör. Vad är det för reglering omkring det här med kyrkoreservaten. Därför har vi velat föra in detta i kyrkoordningen.

Jag var väldigt konfunderad när jag läste betänkandet och utskottet hade tolkat vår avsikt på det här sättet. Sedan började jag förstå att det var något klurigt med det som

utskottet hade tänkt. Jag tänkte att det kanske var något enastående besparingsförslag som man hade kommit med, för om vi inte skall syssla med kyrkoordningsfrågor här i Kyrkomötet – vad gör vi då här?

Jag yrkar alltså bifall till vår motion. Och jag skulle vilja veta vad som menas med kyrkoreservat, till exempel när man inrättar det i Göteborg, och jag skulle vilja veta vad man menar med stiftsreservat, när man inrättar det i Skara stift.

ANDERS ÅKERLUND:

Tack, fru ordförande! Kyrkan är en idébärande organisation. Det betyder att tro och värderingar måste genomsyra all verksamhet, hela vårt liv. Som vi vet är det lite så och så med det här, med olika kulturer som vi lever med för närvarande. *Uppdrag granskning*, som många av oss kommer ihåg väldigt tydligt, ... massmediala insatser har ju avslöjat vår situation, och jag är rätt glad över det trycket som vi har i dag ifrån samhället som bevakar vad vi håller på med för någonting, som ibland visar att tro och handling långt ifrån är ett. I framtiden har vi stora uppgifter för att arbeta oss samman, få en gemensam syn, göra oss tydliga som idébärande organisation och på det viset också göra oss mindre sårbara inför omvärlden och stolta över vad vi företräder som kyrka i vårt land.

Att vi vill gå in i kyrkoordningen, det är en exemplifiering av det som vi tog tidigare, att insatser, egendomsförvaltning och annat skall ske enligt kyrkans grundläggande värderingar och det här är ett sätt att konkretisera vad det i praktiken innebär. Vårt förslag bygger på samarbete och förankring i miljörelser och organisationer, men också väldigt nära allmänhetens förväntningar som finns på oss i den här frågan. Därför vill vi lyfta fram det förslaget. Vi ser att utskottet är med på samma linje, men i sista meningen säger man att vi lämnar över det här enbart till stiftet. Man kunde tänka sig att man i likhet med stiftsregleringsfrågorna kunde ha initierat en process med stiftet, men när man nu i stället vill avslå motionen, så vill jag med eftertryck begära bifall till den motion som vi har skrivit från Västerås stift.

STEN PERSSON:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Först vill jag säga att jag yrkar bifall till utskottets förslag och det trots att jag helt och fullt delar motionärernas uppfattning i frågan. Det är en trovärdighetsfråga för kyrkan i stort, inte bara för egendomsnämnden i Göteborgs stift. När vi ger oss in i ställningstaganden i samhällsfrågor som inte är kyrkans av tradition, utan beror på att vi vill uppträda både ansvarfullt och kanske etiskt riktigt, då måste vi vara väldigt seriösa. Vi kan inte först avsätta skog som reservat och sedan sälja samma skog för fullt pris, utan att man sätter restriktioner på området i förväg. Men nog om detta som bakgrund för motionen från Västerås stift.

Frågan ägs alltså helt och fullt av den instans som beslutar om ett eventuellt bildande eller avsättande av reservat. Det är därför inte möjligt att i kyrkoordningen reglera vad en egendomsnämnd har ansvar för, det har vi redan hört. Möjligen skulle man kunna tänka sig att kyrkan ger till känna någon form av råd eller riktlinje för hur man skall sköta ett kyrkans reservat eller vad de skall tänka på. Då får egendomsnämnderna hjälp – eller församlingarna om de vill göra det av sin skog – i sitt ansvarstagande, i sitt förvaltarskap av en del av skapelsen.

Ett annat sätt att agera är i samarbetet med naturvårdsmyndigheter, *Natura 2000*, det är det europeiska nätverket för värdefulla biotoper eller naturvärden som avsätts i hela Europa. Ta en koll med länsstyrelserna där skogen eller området ligger. Man får snabbt besked. Är det så värdefullt att det skulle kunna tänkas bli ett naturreservat? Ja, om man då till och med kan ställa upp utan intagsersättning, eller sälja området

för en mer symbolisk summa, då får man ett fullgott skydd för sitt reservat. Resultatet blir alltså att man har ett skydd som gäller och då kan man inte göra de misstagen och kyrkan slipper stå med skammen. Skulle det sedan visa sig i den här kontrollen att det inte har de stora värdena, men man ändå vill skydda det som ett naturreservat, eller ett kyrkreservat skall jag väl säga det är, så visst kan man göra det. Men då bör man tänka på att man skall reglera vad man är ute efter. Man skall skriva ned vad det är man vill, så att man har ett underlag för det beslut som fattas. Man skall göra en skötselplan som talar om vad man vill göra framöver, hur man skall sköta det, både på kort och lång sikt. Det kanske är en del i en miljöcertifiering av det skogsbruk som vi vill ha i vårt stift också.

Bifall till utskottets förslag.

BENGT BERG:

Fru ordförande! Britas Lennart Eriksson med flera från Västerås stift pekar på en väsentlig punkt, de pekar på den kristna skapelsetanken och den första trosartikeln och jag tycker att motionen är bra. Kyrkans förvaltning måste vara etisk och trovärdig, det håller vi med om allihopa. Det är så att Västerås stift och Strängnäs stift har en gemensam stiftsjägmästare i Åsa Tham. Jag tror att många i Kyrkomötet känner till henne, både vad gäller tal och i skrift. Att hon värnar om skogen och att hon värnar om den biologiska mångfalden, om detta råder ju ingen tvekan. Hon är med i debatten på olika håll, även internationellt. Därför tycker jag att motionen är bra, men jag tycker också att man med förtroende kan lämna skyddet för de skogliga reservaten till stiftens egendomsnämnder, för det är där de hör hemma. Ansvaret för skogsegendomarna åligger stiftens och skall inte detaljregleras i kyrkoordningen. Man kan titta på kyrkoordningen, 10 kap. 1 §.

Därför yrkar jag bifall till utskottet.

BRISTAS LENNART ERIKSSON:

Alltså, det här handlar inte om vilket ansvar som ligger på stiftsplanet. Det handlar inte om att detaljreglera egendomsnämndernas förvaltning av skogen, utan det handlar om att det måste finnas någonting gemensamt för hela kyrkan som talar om vad detta är för någonting, vad man menar när man inrättar sådana här kyrkoreservat. Man skall inte behöva fråga, vad menas med det i Luleå stift, vad menas med det i Västerås stift eller i Strängnäs stift, och så vidare, utan att det finns en gemensam nämnare här som så att säga håller samman detta med kyrkoreservat och som också folk utanför kyrkan kan ta del av och förstå. Det är det vi vill åstadkomma med vår motion.

Nu har jag fått av Kyrkomötets ordförande ett påpekande om att jag inte kan yrka bifall till motionen för att det inte har prövats i utskottet, men jag får väl återkomma med ett nytt yrkande då.

BISKOP LARS ECKERDAL:

Fru ordförande! Britas Lennart Eriksson har nu två gånger om frågat vad som menas med kyrkoreservat i Göteborgs stift, stiftsreservat i Skara stift och så vidare. Bakgrunden är naturligtvis ett missöde som skedde i Göteborgs stift. Jag vill säga att det var ett välsignat missöde! Det förebygger ju fler sådana. Omedelbart när det blev känt i stiftet inleddes arbete med återförvärv. Trots ganska mycket inhopp utifrån gick det att övertyga köparen att låta köpet gå tillbaka. Jag tror att utskottet i sitt betänkande för ett klokt och riktigt resonemang. I den här delen instämmer jag i vad som brukar upprepas ifrån Göteborgsbänken: Allt skall inte detaljregleras i kyrkoordningen, den skall avlövas. På den här punkten tycker jag att vill jag instämma i det.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Då skulle jag, ordförande, vilja ta tillbaka mitt yrkande och i stället yrka på att Kyrkomötet beslutar att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte lägga fram sådana ändringar i 46 kap. kyrkoordningen, som avses i vår motion 2002:2.

BENGT BERG (REPLIK):

Helt kort skall jag bara säga, var sak har sin plats och det är väl bra om du tänker om lite grand. Sedan har vi subsidiaritetsprincipen och den bör man tänka på även i det här fallet. Stiften tror jag värnar om det på bästa sätt, för att där har vi resurserna och där har vi folket på nära håll och där kan vi ta hand om dem som verkligen vill ha reservat.

ANDERS ÅKERLUND:

Jag måste också ha ett yrkande. Förut hade jag om bifall till motionen. Det måste jag alltså ta tillbaka och ansluter mig till den korrigerings som finns nu. Det är också råderum för att ta kontakt med NSO och egendomsnämnden runt i stiftet och ha en process i den här frågan, vilket är bra!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 123.

116 § Ekonomiskt stöd till utvecklingsländer

ANN-MARIE HALLIN:

Ordförande och ledamöter i Kyrkomötet! Motion 2002:11 om budgeterat givande till utvecklingsländer tar upp en för Svenska kyrkan mycket angelägen fråga. Ekonomi- och egendomsutskottet instämmer i att strävan på alla nivåer i Svenska kyrkan bör vara att arbeta för utjämning mellan rika och fattiga delare av världen, liksom mellan rika och fattiga kyrkor. I och med relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten öppnades nya möjligheter för församlingarna och stiftet att avsätta medel, eller som det uttrycks i kyrkoordningen 2 kap. 1 §, ”lämna bidrag till internationell diakoni och mission”. Utskottet anser att detta bör tas på allvar och skall uppmuntras, men föreslår ändå av flera skäl Kyrkomötet besluta att avslå motionen.

Vad gäller den nationella nivån menar utskottet att den främst skall arbeta för att det internationella arbetets administration inte belastar gävomedlen, men vill inte tillstyrka detaljreglerade budgetmässiga avsättningar till kyrkor i utvecklingsländer. Enligt kyrkoordningens 10 kap. 1 § får Kyrkomötet inte besluta i sådana enskilda frågor som det är en församlings eller ett stifts uppgift att besluta i. Kyrkomötet har alltså inte möjlighet att utfärda bestämmelser angående prioriteringar i församlingarnas eller stiftens budget. Omfattning och ändamål för vad gäller avsättning eller bidrag till internationella arbetet måste ses som en frivillig del. Något som utskottet hoppas inom en snar framtid skall prioriteras på alla nivåer i Svenska kyrkan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Ärade kyrkomötesdeltagare! Ordförande! Kyrkan skall i dag representera Kristi kropp i världen, där alla, var och en, utgör en lem, en kroppsdel med kallelsen att leva i tjänst för varandra. ”Lemmar varandra till tjänst” kunde vara en rubrik på den kristna kyrkan i världen och man brukar säga att kristen tro stavas ”diakoni”. Det borde därför vara en självklarhet att Svenska kyrkan såg sig som en del i den världsvida kristna kyrkan med ett ansvar att tjäna sina systerkyrkor med de gåvor vi själva besitter, med de ekonomiska möjligheter vi har. Att som mål för Svenska kyrkan redan i

budgetarbetet på alla nivåer sätta upp enprocentsnivån som en anständig nivå av bidrag till andra fattiga kyrkor världen runt borde ju upplevas som ett minimum av oss alla. Att Kyrkomötet uttalar sig i detta vore att inför den världsvida kyrkan visa på att vi hör ihop. Vi kan påminna oss om Paulus ord i 2 Kor. 8:14: "Nej, det är fråga om jämvikt; nu skall ert överflöd avhjälpa deras brist, för att en annan gång deras överflöd skall avhjälpa er brist. Så blir det jämvikt, som det står skrivet: Han med mycket fick inte för mycket, han med litet fick inte för litet."

Jakob skriver också i sitt andra kapitel: "Mina bröder, vad hjälper det om någon sig ha tro men inte har gärningar? Inte kan väl tron rädda honom? Om en bror eller syster är utan kläder och saknar mat för dagen, vad hjälper det då om någon av er säger: 'Gå i frid, håll er varma och ät er mätta', men inte ger dem vad kroppen behöver. Så är det också med tron: i sig själv, utan gärningar, är den död."

Ett uttalande från Kyrkomötet om en enprocentsnivå i bidragsbudgetering på alla nivåer skulle förmodligen öka bidragen och sporra församlingarna till att i budgeten ge mer till sina systerkyrkor än vad de gör i dag. I dag ger de flesta, majoriteten, inget av sina budgeterade medel till de fattiga systerkyrkorna runt om i världen. Ett uttalande på kyrkomötesnivå skulle ändra på detta. Det är inga stora summor det handlar om för vår rika kyrka, bara 1 procent. Det borde vi väl klara med god fattning och bibehållen verksamhet, men med dessutom ett bättre samvete. Han med mycket fick inte för mycket, han med litet fick inte för litet. Låt oss se andra fattiga kyrkors arbete runt om i vår värld som också en del av vår egen verksamhet. Då blir kyrkan vad den är kallad att vara: den blir ett i en enhet över gränser av nationer, kulturer, färg och språk. Jag har också läst utskottets betänkande att Kyrkomötet enligt kyrkoordningen 10 kap. 1 § inte får besluta i sådana enskilda ärenden.

Därför ändrar jag min motion till att Kyrkomötet uttalar en önskan om att detta skall ske, både på församlings- och stiftsnivå. Tack!

EVA ZETTERBERG:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Den här motionen tar upp en väldigt viktig fråga, men jag beklagar att ändå sammanhanget blir så pass trångt att det bara handlar om bistånd och att det bara handlar om en viss procentsumma, därför att Svenska kyrkans internationella verksamhet och kontaktnät och arbete är så oändligt mycket större än att det bara handlar om en viss procent av biståndet. Vi alla som är verksamma inom kyrkan vet hur mycket som finns, men också hur mycket mer som borde göras, som vi vill göra. Jag tycker det är viktigt att vi tar upp den här frågan och jag skulle önska, och jag hoppas, att vi på ett annat Kyrkomöte kan få tillfälle att mer belysa den här stora bredden av det internationella arbetet och solidariteten kyrkor emellan. Men inte bara kyrkor emellan, utan även från Svenska kyrkan, olika samfund, gentemot alla människor som i dag är förtryckta och lever i fattigdom, trots att de kanske inte är kristna. Att vår solidaritet självklart måste innefatta även de människorna. Jag har böjt mig för utskottets argumentation, att det här är en fråga som vi inte kan ta beslut om enligt kyrkoordningen. Men jag tycker ändå att vi skulle kunna avge en rekommendation från Kyrkomötet. Vi skulle kunna, och jag har lagt ett särskilt yrkande om den saken, rekommendera församlingar och stift att avsätta en procent av sin budget till internationell diakoni och verksamhet och framför allt till bistånd till systerkyrkor.

Jag skulle också vilja anföra att när vi gör det här, att vi tar det här lite större anslaget och pekar på det som man i biståndssammanhang talar om som partnerskap och vänskapssamarbete och inte bara i fråga om allmosor av vår rikedom och ger till de fattiga. För det handlar absolut inte bara om det. Det handlar väldigt mycket om hur vi får tillbaka och det blir ett utbyte på jämbördigare nivå. Vi kommer de flesta

från församlingar långt i från det här måttet med en procent, men ta fram de positiva exempel, de församlingar som har nått längst! Det är något som jag önskar att vi kan få fram mer information om.

Jag står fast vid mitt yrkande om en rekommendation, inte bara ett önskemål.

SUZANNE FREDBORG:

Jag begärde ordet med anledning av att det gläder oerhört att utskottet i sin behandling just nämner att man hoppas att det internationella arbetets administration i framtiden inte skall behöva bekostas av några gåvomedel. Det är ett förhållande som Budgetutskottet och åren dessförinnan Ekonomiutskottet har pekat på, att administrativa arbetet på den nationella nivån också skall prioriteras på ett sådant sätt att inte gåvomedel behöver användas till detta. Det är väldigt positivt med den möjlighet att på olika sätt stötta internationellt arbete som finns med det nya trossamfundet, som jag tror att vi alla här skall ta på allvar. Jag skulle vilja rikta en uppmaning till oss alla, där vi verkar i våra församlingar att känna ett personligt ansvar när vi åker hem och se hur vi kan förverkliga detta på hemmaplan.

Jag vill kombinera det här personliga ansvaret med ett uppdrag att se över hur ni placerar era pengar. För jag vill ta tillfället i akt här att varna för den möjlighet som finns att avsätta pengar i Kyrkornas u-fond, som administrerar bland annat medel till *Oikocredit*. Där vill jag formulera mig så att varningen innebär att placera pengar i Kyrkornas u-fond, för det är en väldigt dyr administration kring planeringen av de medlen. Det är många församlingar som har gjort detta. Bara under förra året gick man upp från 2,5 till 32 miljoner kronor satsat i Kyrkornas u-fond. Jag skulle i stället vilja uppmana er att se på möjligheten att direkt satsa pengar i *Oikocredit*, som är en jättebra form av att stötta utvecklingsverksamhet i u-länder. Det går precis lika bra. Den organisationen finns i Holland och kontakterna finns upparbetade. Ta gärna någon finansiellt kunnig i er närhet i församlingarna och titta på villkoren! Ni kanske kommer fram till att det är jättebra med Kyrkornas u-fond, då har ni gjort det med öppna ögon, men missa inte att man kan satsa på det Kyrkornas u-fond leder vidare till genom att satsa direkt, nämligen i *Oikocredit*.

Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottet.

HANS WALLMARK:

Ordförande! Kära Kyrkomöte! Först vill jag uttrycka min glädje över att den vänsterpartistiska gruppen tycks ha försonats, nu var man överens i ett ärende i alla fall och det gläder mig. För det andra vill jag ansluta mig till vad Suzanne Fredborg sa, nämligen hur oerhört viktigt det personliga engagemanget är, därför att just en sådan här fråga som belyses genom Rehnströms motion visar på spänningen mellan kyrka som struktur och kyrka som en samling av kristna. Då är jag ändå av den bestämda uppfattningen att när det gäller ekonomiska frågor, då är det viktigt att de sker så lokalt som möjligt, för det är där man kan förklara, det är där man kan försvara, det är där man kan förankra. Därför är det väldigt viktigt att sådana frågor om hur man använder pengarna, hur man disponerar den gemensamma kassan, måste beslutas så lokalt som möjligt, för att det är där man har kontakten mellan församlingsmedlemmar och den som har hand om kassan. Därför tror jag att den typen av centrala direktiv är skadliga.

Sedan vill jag också kort beröra lite grand det Zetterberg sa, för jag förstår vad hon är ute efter och det finns en svaghet i hennes argumentering. Hon sa att det gäller att inte bara ge pengar till systerkyrkor, utan man kan göra ett större anslag, tror jag att hon sa. Då finns det en fara i det och det här rummet tjänar lite grand som illustration

till det. Detta är Uppsala universitets stora aula. Här finns en studentkår, jag har själv varit ordförande för den för ett antal år sedan. Under 1970- och 80-talet rasade stora strider i landets studentkårer om hur pengarna skulle användas. Då var det ett antal studentkårsmedlemmar som ville ha ett större anslag och som gav av studentkårens pengar, till exempel till Arthur Scargill och de strejkande kolgruvearbetarna. Det leder till stora konvulsioner. Om man breddar anslaget från det normala, som i det här fallet systerkyrkor, till en massa andra organisationer finns risken att vi upprepar en del av den diskussion vi hade för två dagar sedan, nämligen förhållandet mellan till exempel staten Israel och palestinier. Därför är det viktigt just när man ger av pengarna, om man ger av andras pengar – inte om Eva Zetterberg ger av sina egna – utan om man tar andras pengar och ger, att det sker just till sådana saker som vi tror att de flesta av oss ändå är överens om. Därför vill jag varna för det här bredare anslaget i den zetterbergska argumenteringen. Hon får gärna ge ett större anslag, men det finns en fara om hon använder andras pengar till det.

EVA ZETTERBERG (REPLIK):

Tack, fru ordförande! Ja, kyrkomötesdeltagare, jag är tacksam över att Hans Wallmark tillåter mig att bedöma hur jag själv skall använda mina privata pengar. Man är tacksam över att man fortfarande har den rätten. Nej, jag talade inte om att kyrkans medel skulle användas hur som helst till vilka organisationer som helst. Det bredare anslaget jag talade om var dels när vi talar om de här frågorna, att vi inte begränsar oss till biståndsaspekten utan att vi ser att det handlar om syster- och broderskap mellan olika församlingar, olika delar av världen. Att vi tar in det i våra bedömningar. Men det andra jag talade om, som ja, man kan kalla det bredare anslag, men att vi har med i tankarna hela tiden, att det inte bara handlar om stöd och omtanke om andra kristna, fattiga kristna i andra delar av världen. Vi har som kristna ett ansvar för fattigdomen i hela världen och att försöka utrota den, minska klyftorna i hela världen. Jag talade inte specifikt där om att använda kyrkans medel till olika politiska organisationer.

HANS WALLMARK (REPLIK):

Jag förstod i högre utsträckning den zetterbergska argumentation. Jag ville bara då påpeka att *jag* har personligen alltid arbetat för att folk skall få använda pengarna som de vill.

BERTIL OLSSON:

Fru ordförande, kyrkomötesledamöter, biskopar! När det gäller engagemanget för fattiga människor ute i världen och våra systerkyrkor och kristna bröder och systrar ute i världen, då handlar det inte bara om att vi skall avsätta pengar i våra budgetar. Självklart är det bra, men där måste vi framför allt ha det personliga engagemanget. Jag vill vittna om att i vår församling började vi vid en hjälpsändning till Rumänien direkt efter Ceauceskus fall, som har inneburit att vi har ett långvarigt engagemang som fortsätter. Under årens lopp har vi satsat oerhört mycket pengar i det, genom insamlingar och olika projekt. Då blev det en självklarhet, när den möjligheten öppnades med kyrkoordningen, att vi också avsatte pengar till det här projektet av budgeterade medel. Men där finns engagemanget och där finns kontakterna upparbetade, så det här är någonting som hela församlingen är medveten om och det är någonting vi stöttar – det engagemanget är det väldigt viktigt att vi får i våra församlingar. Att det blir ett engagemang och inte bara en siffra i en budget som kanske inte gör så mycket till eller från. Att vi får människor som är engagerade för att hjälpa andra människor runt om i världen.

JOHAN LINNMAN:

Kära kyrkomötesledamöter och ordförande! Egentligen skulle vi väl avsätta tio procent av vår budget om vi skulle vara bibliska och följa kristen tradition. Men en procent strävar i alla fall vår riksdag efter. När man inte lyckats med det har kyrkan varit en viktig påtryckare till riksdagen att faktiskt klara av att ge en procent i u-landsbistånd. Jag tycker att det vore ynkligt om inte ens vi på nationell nivå kunde bidra med en procent. Visst är det bra om församlingarna och stiftet kan fatta de här besluten själva, det måste vara lokala beslut tycker jag. Det verkar märkligt om vi skall kräva av församlingar och stift att göra det här. Men om det finns formella hinder för oss att avsätta en procent tycker jag att vi så fort som möjligt ska ändra de reglerna, så att vi kan – för det vore en viktig symbolfråga att vi kan visa upp att när vi kräver att Sveriges regering och riksdag skall skänka en procent, så måste vi kunna göra det själva. Det är ju miljardbelopp vi hanterar.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Jag vill stryka under att Lutherhjälpen och Svenska kyrkans mission ser sig som Svenska kyrkans organ som skall kunna stödjas av församlingarna, bredden. Jag tycker att det är viktigt att vi här också har en demokratisk struktur för att kunna föra resonemangen om vad som är det som vi tillsammans vill och kan stödja. Det blir så lätt att man i vissa församlingar lämnar det som är vårt eget, med argumentet, ”vi kan inte påverka”. Det kan vi visst det! Och det har vi gjort ännu tydligare i och med att vi har fått den här internationella nämnden. Det tycker jag är viktigt att påminna om.

Sedan är det en sak att om bistånd och samarbete skall fungera väl, så är det inte självklart att administrationskostnaden skall vara nästan noll. Det har sagts här att det handlar mycket om att lära av varandra, att faktiskt kunna gå in och se hos varandra hur det är. Här har vi genom våra långsiktiga relationer ett alldeles enastående utgångsläge, genom SKM framför allt. Men det kan vi inte alltid få förståelse för när det gäller att samla in pengar till det. Så mycket viktigare att stryka under det som Suzanne Fredborg säger om att kunna – för sådana här saker som vi vet bygger upp kyrkan på lång sikt – använda anslagsmedel.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 123.

117 § Utjämningsystemet

REIDAR GUSTAFSSON:

Ledamöter! Ordförande! Biskopar! Betänkande 2002:5 handlar om utjämningsystemet och dess olika komponenter. Motion 2002:22 tar upp kostnader för begravningsplatser, att det är tveksamt om de skall tillhöra utjämningsystemet och att de bör utgå ur detta system redan den 1 januari 2003. I en annan motion uppdras åt Kyrkostyrelsen att tillse att beräkningsgrunderna för utjämningsystemet snarast ändras.

Det här är ett system som en del av oss har fått äran och glädjen att vara med om när det infördes 1996 i ett första steg. Nu var vi där igen, med stegen. Detta system skulle då hjälpa till med utjämnning över hemlandet för att täcka upp det som står i 1 § i lagen om Svenska kyrkan, den skall vara rikstäckande över hela vårt långa land. Det skedde en upptrappning årligen och år 2000 verkade detta system fullt ut. Under de här åren förekom det en del diskussioner. Det är väl kanske ingenting att säga om det. Men Kyrkostyrelsen hade då den uppfattningen, dåvarande Centralstyrelsen, att systemet måste få verka en period fullt ut innan någon form av översyn sker.

Nu har de dragit i gång ett arbete. Vi har en utredare, eller en människa som arbetar med det här, som heter Jörgen Straarup. Han har tillskrivit en del församlingar och begärt in synpunkter och förslag och annat. Den här analysen skall vara klar, eller den skall avslutas, arbetet med den, i samband med årsskiftet och sedan skall den sammanställas och föreläggas Kyrkostyrelsen. Det är så att utjämningsystemet är en del och till det utjämningsystemet hör också, som ett inte maskformigt med dock bihang, den särskilda utjämningsavgiften. Det är så att Kyrkostyrelsen bör alltså snarast efter det att Straarup har avslutat sitt analyserande se till att skriva direktiv till den utredning som skall sköta översynen av hela utjämningsystemet.

Från utskottet föreslår vi att avslå motionerna 2002:22 och 2002:60, men jag gör här ett tilläggsyrkande till betänkandet, där jag vill att det förs in att fortsätta överväganden om särskilda utjämningsavgiften skall ske inom den föreslagna översynen av utjämningsystemet. Tack.

CHRISTINA SCHNACKENBURG:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter i salen och ute i farstun! Det är sant att båda vi motionärer kommer ifrån församlingar som har en låg kyrkoavgift. Lidingö har också en låg begravningsavgift, många kyrkotillhöriga, i dag ungefär 32 000. Vi har 70 anställda, en omfattande verksamhet i våra fyra kyrkor, vi har förskolor, vi har öppen förskola, vi har ett diakonalt center, kyrkokörer, nästan en begravning och ett dop om dagen om man slår ut det på årsbasis. Vi har i år lyckats fördubbla antalet terminskonfirmander förutom överfulla konfirmandläger, vi har en enorm frivilligverksamhet med mera, med mera, med mera. Båda våra församlingar sjuder av verksamhet. Det här kostar. Därför har vi svårt att se att vi även i fortsättningen skall kunna betala en tredjedel av våra intäkter till det inomkyrkliga utjämningsystemet.

Oskars och Lidingös församlingsbor lämnar församlingen i en allt stridare ström. Hittills har vår kyrkoherde ringt dem som anmält sitt utträde. Just nu är emellertid bunten så stor att han helt enkelt inte hinner med. Det svar han får är i regel – utom från en person som angav sig vara satanist – att man tycker att det är för dyrt att behålla sitt medlemskap. Det är inte värt att betala 10 000–20 000–30 000 kronor för en tjänst som man aldrig utnyttjar. Hela systemet är en social ingenjörskonst, en efterapning av det kommunala utjämningsystemet. Sådan ingenjörskonst håller aldrig mer än fem till sju år, enligt utredaren Jörgen Straarup, eftersom samhället ständigt förändras. Svenska kyrkan är heller inte i dag densamma som 1997, då systemet infördes. Bara de här anledningarna gör skäl för att en översyn snarast sätts igång.

Det är viktigt att påpeka att vi inte vill avskaffa utjämningsystemet. Vi vill att beräkningsgrunderna ses över. Frågan får inte stanna vid Jörgen Straarups utredning, utan det är viktigt att snabbt komma igång med nästa etapp. Om medlemsavtappningen fortsätter, hur kommer då våra möjligheter vara att driva församlingens verksamhet vidare? Ja, antingen kommer vi att få dra ned betydligt på våra kostnader, på verksamheten, eller höja avgiften med påföljd att ännu fler lämnar församlingen. Och vilka möjligheter kommer vi då ha att kunna bidra till hur det här kommer att påverka glesbygdsförsamlingarna? Den frågan kan man verkligen ställa sig.

Jag ändrar därför mitt yrkande till bifall till Reidar Gustafssons tilläggsyrkande.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 124.

118 § Kyrkoavgiften**CHRISTER MOHLIN:**

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Ekonomi- och egendomsutskottet har behandlat ett stort antal motioner som härrör sig mot kyrkoavgiften. Vi har då föreslagit att vi i princip skall begrava alla de här motionerna med en stor krans och så har vi gjort ett yttrande i stället, där vi konstaterar att motionerna är mycket viktiga och vi förstår att kyrkoavgiften är ett brännande ämne. Därför vill vi uppdra åt Kyrkomötet att besluta att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda de här frågorna och göra det ihop med utredningen om den särskilda utjämningsavgiften. Så i och med det föreslår vi också att man avslår motionerna 2002:4, 2002:32, 2002:38 2002:44, 2002:45, 2002:56 och 2002:69.

Alltså ett bifall till utskottets förslag till beslut.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Även i den här frågan visar det sig att det lönar sig att återkomma. Förra året när jag motionerade i frågan stannade utskottet vid att konstatera att det var en väldigt komplicerad fråga och att förändringar skulle kunna få mycket stora konsekvenser. Men nu har utskottet förstått att frågan har så stor betydelse för Svenska kyrkans framtida ekonomisering att man föreslår att det skall tillsättas en utredning om detta. Det tycker jag är väldigt glädjande!

Vi fick en bra illustration till problematiken när Christina Schnackenburg berättade om vad som händer i Lidingö och Oskars församlingar, där man när man betalar avgifter på 10 000–20 000–30 000 kronor konstaterar, att man inte har det stora intresset för Svenska kyrkan att man är beredd att betala en så hög avgift. Det är det som är problematiken. Vill vi behålla dem som kyrkotillhöriga så måste vi göra någonting åt detta att man får betala så höga avgifter.

Det är naturligtvis en problematik i detta, inte bara de tekniska lösningarna, det vet vi att det är svårt med Riksskatteverket och så där, men det är naturligtvis en problematik ur kyrklig synvinkel, om man säger att de som har höga inkomster inte skall vara med och betala i förhållande till sin inkomst. Det kan strida lite mot kyrkans inriktning. Men då är frågan, vad är värst – är det att de försvinner helt och hållet eller att vi får ha dem kvar som kyrkotillhöriga? Den problematiken måste vi ta ställning till och den blir allt mer alarmerande. Då kan man säga, varför händer detta nu? Jo, det är det att när vi har blivit en från staten fristående kyrka och inte längre får ta ut kyrkoskatt, så har människor en annan inställning, när man tittar på sin medlemsavgift som upplevs frivillig på ett annat sätt. Tre gånger om året påminns alla om hur hög avgiften är. Vid deklaration, när man får slutskattsedeln och då är det inte så konstigt att man börjar reflektera, är det rimligt att jag betalar en så här hög avgift?

Jag ser väldigt positivt på att vi nu får igenom en utredning som kan belysa dels de praktiska konsekvenserna, hur mycket betyder detta för ekonomin och så vidare, och det är ju också viktigt, som vi har framhållit i motionen, Gunnar Prytz och jag, att man tittar på den lägre nivån. För vi vet också att inom socialförvaltningen till exempel när man ser på hur man skall klara ekonomin för dem som har det dåligt ställt, så säger man ofta, jamen, du kan väl i alla fall börja med att gå ur Svenska kyrkan, så slipper du betala den avgiften. Därför måste vi titta på den undre också, så att det inte blir en ändå större orättvisa här.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

BRITTA OLINDER:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Vad jag vill framhäva här är att frågan om kyrkoavgift inte bara är en ekonomisk fråga, utan i hög grad en teologisk och social fråga. Det har inte kommit fram ordentligt i utskottets betänkande och det bör finnas med i direktiv för en utredning. I vår motion 2002:56 säger vi: "Man frågar sig om det är i linje med kyrkans budskap att någon enda skall behöva lämna kyrkan för att man inte har råd." Vi hör om socialarbetare och ekonomiska rådgivare som hos klienten visar på kyrkoavgiften som en onödig utgift, en utgift som kan kännas som en verklig börda i en knapp ekonomi. Skall kyrkotillhörighet heta pengar? Det är när det gäller just de lågavlönade som kyrkoavgiften blir en brännande fråga ur praktisk, teologisk och diakonal synvinkel. Hur agerar vi som kyrka i förhållande till dem som måste gnida och spara och vända på femtioöringen? Det är för dessa medmänniskors skull som det brådskar med åtgärder. Det kristna budskapet om omsorgen om nästan, det som vi hörde om när det gällde den barmhärtiga samariten i morgonandakten, det måste vara ledstjärna för kyrkans agerande. Detta är alltså en fråga också för Läronämnden.

Bifall till motion 2002:56.

LARS RYDJE:

Ordförande! Ibland känner jag att man fokuserar väldigt, väldigt mycket på avgifter och avgifter och avgifter. Jag är mycket väl medveten om att kyrkan behöver avgifter för att klara sin verksamhet. Men ibland funderar jag på om vi inte någon gång ändå skulle diskutera utifrån ett annat synsätt, för att få människor att stanna kvar i kyrkan? Jag kan berätta bara lite snabbt en enkel historia ifrån mitt stift.

En präst blev uppsökt av en man som hade ett brunt kuvert med sig och sa: "Jag tänker gå ur Svenska kyrkan, men jag vill gärna prata med kyrkoherden." Så började han att köra med att pengarna används hit, pengarna användes dit, ingenting gick till församlingen, ingenting hit, ingenting dit. Då säger kyrkoherden så här: "Du sitter nu i vårt församlingshem och du ser hur fint det är. Dit går en del av pengarna. Vi har barnverksamhet, det kostar pengar." Och han började räkna upp allt som församlingen sysslade med och sa till slut: "Men en liten, liten del går till en solidaritetsfond för att andra också skall kunna ha det lika bra." Då reser den här mannen sig upp och så säger han så här: "Jaså, är det på det viset? Ja, då ger jag fan i att gå ur Svenska kyrkan." Och så rev han sönder det här.

Jag tror att vi måste fundera utifrån andra synpunkter än bara från pengarna. Vi måste alltså lära oss att kyrkan har någonting att erbjuda människor som är så oerhört fint. Den här kyrkoavgiften är sådan, att om jag tjänar väldigt mycket pengar så får jag naturligtvis betala avgift. Men i vårt land finns det faktiskt människor som skulle lämna kommunen om det gick, för att slippa att betala skatt. Ibland blir jag lite frustrerad av att vi fastnar i pengarna, alltid. Vi har lätt att prata om det i Kyrkomötet, för det kan alla liksom relatera till, plånboken och sin inkomst och vad det kostar. Men om vi någon gång skulle kunna sätta oss ned omkring kyrkan och kyrkans inre väsen, vad kyrkan har att erbjuda människor, att få människor att förstå att det här är viktigt, det är viktigt för oss att på ett bra sätt kunna utföra ett kärleksfullt budskap, kärleksfulla gärningar till människor runt om i vårt land och i vår församling, så skulle man kanske inte se så väldigt hårt på att man betalar en avgift. Avgiften kanske skulle vara någonting man gärna betalade, därför att man också hade möjligheter att få ut någonting av det man betalar. Jag tror det är viktigt att vi lär oss att tala om vad det är kyrkan har att erbjuda människor och utifrån det då möjligen diskutera avgifter. Men inte bara fastna i kronor och ören.

Jag har inget särskilt yrkande.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Fru ordförande! Det är ju helt riktigt det som Lars Rydje säger. Nu var det att jag koncentrerade mig på att berömma utskottet lite grand, men den andra biten av detta är naturligtvis att vi måste intensifiera informationsarbetet. Vad är det Svenska kyrkan åstadkommer på olika sätt? Inte minst det stora diakonala satsningarna, de känner folk i allmänhet inte till så väldigt mycket om. Där har vi väldigt mycket att informera om, för det tror jag, precis som du säger, att om många fick reda på det så skulle de stanna kvar, kanske bara av det skälet. Så det är helt riktigt.

Men kvar står ju detta att vi vet att det är många som träder ur som har högre inkomster. I Göteborg kan vi konstatera att skatteökningen på dem som har gått ur kyrkan under ett antal år har varit dubbelt så hög, som för dem som tillhör kyrkan. Det är alltså ett oroande tecken om man ser 10–20 år framåt i tiden. Fortsätter den trenden blir det en allvarlig avtappning. Det är den vi måste stoppa på flera olika sätt.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 124.

121 § Kyrkofondens styrelses ansvar

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Som redovisas i det här ärendet så finns det frågetecken när det gäller vilken ställning Kyrkofondens styrelse har. Kyrkofondens styrelse är direkt underställd Kyrkomötet och det tycker jag kommer bort lite grand när man ser verksamhetsberättelser och när man tar ställning till ansvarsfriheten, för då är det endast Kyrkostyrelsen man tar ställning till. Det skapar en större oklarhet om vilket ansvar Kyrkofondens styrelse i realiteten har. Den har alltså en väldigt självständig ställning. Det var en fråga som diskuterades ganska mycket, om den skulle ha den ställningen eller inte, men nu har den fått den. Då tycker jag att den skulle spegla vårt ställningstagande i övrigt också här i Kyrkomötet, och det är därför som jag har skrivit den här motionen. Jag tycker alltså att man inte riktigt lever upp till det står i utskottet när man citerar förarbetena, där man säger att Kyrkofondens styrelse och nämnderna avger egna verksamhetsberättelser. Men om man tittar i verksamhetsberättelsen som Kyrkostyrelsen avgett så finns det visserligen en skrivning där om vad kyrkofondsstyrelsen har gjort, men den är undertecknad av Lars Friedner, som chef för den verksamhetsenheten. Det är inte kyrkofondsstyrelsens verksamhetsberättelse som går till Kyrkomötet. Det tycker jag fortfarande är en brist.

Jag tycker också att det är lite konstigt att Kyrkostyrelsen skall ta på sig hela ansvaret för kyrkofondsstyrelsens beslut. De har vi sett är kontroversiella i vissa fall och Kyrkostyrelsen kan inte göra någonting åt de besluten, mer än att man kan ha överläggningar presidierna emellan. Därför tycker jag fortfarande, trots den här vänliga skrivningen som utskottet har att man tycker att man skall informera mera, så tycker inte jag det är att gå riktigt så långt, eller absolut inte så långt som jag framhållit i motionen. Jag tycker fortfarande att den har en bärighet, med hänsyn till kyrkoordningens tydliga markering av Kyrkofondsstyrelsens ansvar.

Därför yrkar jag bifall till motion 2002:77.

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande! Jag ställer mig bakom utskottets förslag till beslut, men jag vill fästa Kyrkomötets uppmärksamhet på den sista meningen i utskottets betänkande, nämligen att Kyrkostyrelsens verksamhetsberättelse borde innehålla en mer ingående beskrivning av Kyrkofondens styrelses arbete med belysning av problem, etiska riktlinjer

för placeringar och mer långsiktiga planer. Ja, vad ligger bakom det? Ja, det ligger inte bakom att misstänkliggöra vare sig kyrkofonden eller Kyrkostyrelsen, men jag tycker att vi här under Kyrkomötet, men kanske framför allt i den offentliga debatten, har fått belägg för hur kyrkofonden – och senare sanktionerat av Kyrkostyrelsen, som har arbetat vidare med etiska riktlinjer – inte har nått fram dit många av oss vill. Nämligen att Svenska kyrkan över huvud taget inte har någon placering i värdepapper med företag som sysslar med krigsmaterielexport och krigsmaterielproduktion. Man har fattat regler om att inte ha aktieinnehav i företag som ägnar sig åt pornografi. Det är lovvärt och det är nog ingen av oss som vill yrka på något annat, men samma förhållande borde gälla vad gäller aktier i krigsmaterielindustrin.

Det är oetiskt att Svenska kyrkan på det sättet berikar sig, genom den typen av värdepappersinnehav. Vi är väl många som inser att det är problematiskt att direkt byta portfölj, alla aktier och värdepapper på en gång och man har nu regeln med 25 procent, men det räcker faktiskt inte! Och det är Kyrkofondens styrelses ansvar att se till att det trappas av till att komma till ett stadium av noll procent.

REIDAR GUSTAFSSON:

Ja kära vänner! Det här är inte lätt och det är inte enkelt och det blir än mer tilltrasslat och komplicerat när revisorer blir inblandade i hanteringen av olika saker. Strikta är de i många hänseenden, och ibland är deras strikthet ett hinder. Nu är det så att den enda organisation inom Svenska kyrkan som fullt ut beviljas ansvarsfrihet är Kyrkostyrelsen. Kyrkostyrelsen beviljas ansvarsfrihet för kyrkofondens arbete, för internationella nämndens arbete, för SKUT:s arbete, för Nämnden för kyrkolivets utvecklingsarbete och lite till. Och det är klart, kan man ju tycka att det inte är riktigt bra. Men samtidigt är det då ett underlättande i arbetet för revisorerna, för de vet vem de skall ta i örat när det går åt den så kallade pipsvängen. Då är det den samlade Kyrkostyrelsen som får stå för det.

Däremot tyckte vi i utskottet att vi skulle vilja se mer av information runt kyrkofondens arbete. Eva berörde en del saker här, Staffan har också varit inne på en del saker, men det finns också en lärandeprocess i det här hos kyrkomötesledamöter. Att lära sig att ta del av hur den ekonomiska redovisningen ser ut och hur det ekonomiska arbetet sköts och hur eller inte hur olika enheter inom Svenska kyrkan på riksnivå sköter sina åtaganden. Det skulle kunna tydliggöra mycket av motsättningar och problem, som väl kommer att ventileras under morgondagen när vi kommer till budgetskrivningen. Därför har vi uttalat från utskottets sida just det här att vi borde få en bredare information i verksamhetsberättelsen över framför allt Kyrkofondens styrelsesarbete, med de problem som är uppräknade här, jag tänker inte dra dem en gång till.

Så utan att för den skull förringa någonting och utan att trampa någon annan människa på tårna, så vidhåller jag alltså utskottets yrkande med ett avslag på motion 2002:77 och ge Kyrkostyrelsen till känna vad vi från utskottet har anfört. Tack.

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande! Jag vill bara tacka utskottets ordförande och arbetet som har gjorts i utskottet omkring den här frågan, att vi har fått med den här formuleringen. Jag hoppas och tror att de som är verksamma inom kyrkofonden tar detta ad notam och förstår att vi inser problemets vidd att ändra i olika avseenden, men också att vi vill se hur det arbetet bedrivs. Vi vill se funderingarna, vi vill se tankemödan och det är det utskottet har givit uttryck för. Vi ställer inte kyrkofonden under ansvaret och säger nej till att bevilja dem ansvarsfrihet, men vi menar att det här måste man föra med sig i

arbetet framöver. Inte bara vårt utskott skall kunna ha möjlighet att bedöma detta, utan hela Kyrkomötet måste få tillgång och bidra till att kyrkofonden drar åt rätt håll.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Jag tvingades ju till detta eftersom det inte gick att ställa det här yrkandet. Jag skall strax ställa yrkandet, men jag känner anledning att markera att jag absolut inte vill dra åt samma håll som Eva Zetterberg när det gäller kyrkofondens placeringar.

Yrkandet, det är att Kyrkomötet beslutar att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte lägga fram förslag till sådana ändringar i 51 och 52 kap. kyrkoordningen som avses i motion 2002:77. Det har jag som förstayrkande. Andrayrkandet är bifall till utskottets.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 125.

122 § Balanskravet i kyrkoordningen

CHRISTER MOLIN:

Fru ordförande! Ledamöter! Utskottet har tittat på den här motionen och vi har också kommit fram till att det bekymmer som Bertil tagit fram, det klarar man med det regelsystem som finns redan i dag. För att skicka med en liten extra bit, så är det faktiskt så att Församlingsförbundet så sent som den 18 oktober kom ut med ett info som talar om hur man skall klara av de här bitarna, när det gäller dyra renoveringar och sådana saker som små församlingar och samfälligheter kan råka ut för. Det kan man då göra utan att vi behöver göra några ändringar i kyrkoordningen.

Mot den bakgrunden föreslår vi Kyrkomötet att avslå motionen 2002:99.

BERTIL OLSSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Biskopar! Det är så att det här finns med i kyrkoordningen. Vi har uppmärksammat det för att i vårt pastorat har vi i fjor och i år renoverat tre av våra fyra kyrkor utvändigt och det drar med sig att vi på de här två åren lägger på ungefär en halv årsbudget ovanpå vår ordinarie budget. Det vill säga vi har en budget på knappt 6 miljoner i pastoratet och samfälligheter och på två år lägger vi då på mellan 3 och 4 miljoner extra i kostnader. Det här med synnerliga skäl, vi har anmält det, det står i besluten i fullmäktiges beslut att det är synnerliga skäl både i samband med bokslutet förra året och i samband med de budgetarna. Men det som utskottet pekar på att man skall kunna avsätta medel genom att ta beslut i förväg att de pengarna skall vi ha i framtida underhåll – det var inte möjligt för oss att göra, för det kunde man inte göra i det gamla systemet före 2000. Det är då vi hade byggt upp våra pengar, våra likvida medel som vi nu har använt. Så det är inte så att vi har gått och lånat pengar, vi har haft likvida medel, men vi uppfyller inte balanskravet. Pengarna har vi avsatt under hela 90-talet men man reserverade inte i det gamla systemet några pengar. Det kunde vi alltså inte göra och därför kan vi nu inte hänvisa till att vi har satt undan de här pengarna.

Det är alltså skillnaden mellan det kommunalekonomiska systemet som vi har haft till och med 1999 och enligt bokförings- och årsredovisningslagen som vi har från och med 1 januari 2000. Det skillnaderna jag ville visa, när jag ställde motionen och ville rätta ut, att här är viss blandning utav två olika ekonomiska system. Men jag ställer inget yrkande nu.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 126.

123 § Kyrkan och pornografin

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Kyrkomötesdeltagare! Ordförande! Porrindustrin utgör en av de tre mest inkomstbringande verksamheterna runt om i vår värld. Det handlar om gigantiska belopp. Som sådan torde den vara svår att bekämpa. Inte desto mindre måste vi, på grund av det stora lidandet den åstadkommer, som kyrka göra vad vi kan och bör. Porrindustrins exploatering av det sexuella och den sexuella gåva Gud har gett oss, var och en, åstadkommer för många att de får en förvriden sexualitet och en förvriden uppfattning om könsroller, manligt och kvinnligt. För många blir den sexuella gåvan Gud gett oss perverterad i och på grund av att man på olika sätt kanske har utnyttjats av andra i sexuella syften, eller själv har påverkats genom porrindustrins förödande människosyn. Jag har erfarenhet av egna möten med andra människor som erhållit livslångt lidande genom detta. Oreparabelt lidande. Vi får inte bara tåga still! Kyrkomötet som Svenska kyrkans högsta officiella beslutande organ kanske i sak inte kan åstadkomma så mycket mot denna jätte, porrindustrin, men ett uttalande per år vore en välkommen markering och ett stöd för alla dem som lider helvetiska kval efter de skador sexuella övergrepp och porrindustrin har åstadkommit. Kanske kunde på sikt denna väldiga Goliat bli slagen till marken med en välriktad träff.

Jag uppmanar Kyrkomötet att säga ja till min motions båda att-satser. Den första som ett ideologiskt ställningstagande, om än kanske bara som ett kraftfullt symboliskt uttalande, men som sådant verkningsfullt och ett stöd för många. Den andra kan vara att ge åt Kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta en handlingsmodell för Svenska kyrkan vad gäller att hjälpa människor som drabbats av sexuella övergrepp i porrindustrins skugga. Ett sätt vore att inrätta en etisk kommitté och till den inbjuda representanter från Kvinnojouren, Rädda Barnen, BRIS, med flera och kanske folk från de större handelsbolagen i Sverige samt media, att tillsammans utarbeta handlingsförslag och kanske kunna vara en kraft i påverkan av politiker på olika nivåer till att agera i dessa frågor. Att bara tåga still är förödande. Inte minst för Svenska kyrkans trovärdighet och vårt ansvar för vår medmänniska och vårt uppdrag inför Gud. Om tolken tiger, vem skall då ropa, säger Jesus. Och om dessa tiger kommer stenarna att ropa. Vilka är då dessa stenar? Själv har jag tolkat det som så att det är ofta personer som vi inte finner i vår kyrka, kanske journalister, men som ändå blir redskap för Gud att göra oss uppmärksamma på orättfärdighet ute i världen och mitt ibland oss. Säg därför ja till att Kyrkostyrelsen inrättar en sådan här etisk grupp, en sådan här arbetsgrupp! Tack!

TORSTEN JOSEPHSSON:

Jag har först inte försvar för att jag tar till orda så här sent på kvällen, jag hade blivit varnad av någon mig närstående att de här mötena i Kyrkomötet blir väldigt långa. Och de som känner mig vet att jag gillar långa möten och långa gudstjänster och ibland håller långa predikningar, men det här överträffar allt. Därför skall jag vara mycket kort. Men några har frågat – jag har deltagit i det här utskottet och känt en väldig vanda, därför att jag har känt att jag inte kunde reservera mig av olika skäl. Varför är jag då så engagerad i dessa och liknande frågor? Någon har frågat mig: Varför yttrar du dig så mycket och varför talar du om rörelser? Och de visste inte vad det var för rörelser. Då vill jag kort säga innan jag ger mitt yrkande här, att varför jag på mitt första kyrkomöte är så engagerad i dessa och liknande frågor, både i går och i förrgår, det är därför att jag växte upp i en bygd där den varma folkväckelsen grep tag i oss, och det var tre saker som grep oss. Kyrkan var min moder, men dessa missionsvänner blev mina andliga barnmorskor. Utan dem hade jag inte blivit kristen, mänsk-

ligt sett. Denna rörelse, Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, som sedan fått betyda så oerhört mycket, och i vars tjänst jag stått också i Rosenii predikstol, de hade tre saker speciellt: värnande om evangeliet, om Guds ords sanning och om de svaga och små.

När jag därför läste och i utskottet var med och behandlade Rehnströms motion – och jag har hört om att det är med respekt man ser på honom uppe i Pitebygden, av många skäl, även om man inte alltid gillar hans åsikter – det är de små, det är de svaga som vi inte kan tåla för. Det lärde vi oss hemma. Där var man för sträng, i den väckelse jag växte upp i hemma i Blekinge. Men det var något som man alltid var mån om och det var att hjälpa de riktigt svaga. Ge dem skydd. Därför var man för sträng, tyckte jag. Men i de här frågorna som det nu gäller och som jag har märkt allt mera bränner till, tycker jag att även om det är sent på kvällen så skall man kanske inte tala om porrindustri då. Kanske är det just därför vi bör vakna och säga att kyrkan och dess biskopar bör, menar jag, på något sätt yttra sig i dessa frågor. Vi i utskottet har inte hittat väg till det, men jag vill vädja inte minst till kyrkans företrädare som ofta får yttra sig i massmedia: våga ställa upp emot det förtryck av kvinnor och små barn, som utsätts allt mera, över allt och inne i våra hem! Låt oss visa, som ärkebiskopen sa, att när Kyrkomötet samlas då blir kyrkan tydlig!

JOHNNY LARSSON:

Ordförande och övriga! Jag känner mig också väldigt engagerad i den här frågan och Rehnströms motion ser jag inget fel på alls. Men jag ser, efter att ha läst det här flera gånger, så ser jag utskottets uttalande som helt perfekt. Jag skall inte göra talandet längre, för här finns mer folk som vill tala och då säger jag så att jag yrkar bifall till utskottets beslut. Jag tycker att de har gjort det mycket bra, utskottet. Tack!

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Ärade kyrkomötesdeltagare! Sexualiteten är en dyrbar och känslig gåva. Den involverar hela vår varelse och utgör en grund för vårt identitetsskapande. Som sådan utnyttjas den starkt av alla marknadskrafter och är utslagsgivande i alla våra sammanhang och präglar stora delar av vårt umgänge, på arbetsplatser, bland vänner och i vår familj. Vår sexualitet är exploaterad på gott och ont. Marknadskrafterna styr mycket av vårt synsätt, vad gäller manligt och kvinnligt. Sex har blivit pengar och sex säljer. Vi påverkas av det vackra och av det starka och unga och vi vill själva kunna påverka. Så länge jag själv kan få bestämma över min kropp och förmå stå emot osund påverkan så är ju allt gott och väl. Men när jag blir fångad i ett system där min sexualitet blir exploaterad och perverterad, så har jag förlorat min värdighet som människa skapad till Guds avbild.

Dagens porrindustri genomsyrar stora delar av vårt samhälle, av kultur och media, av film och musik och av vårt eget tänkande. Sexualiteten som var tänkt som en underbar vacker gåva blir kränkt och förtrampad i kommersialismens namn, där pengar är allt och liv ofta inte betyder så mycket. Därför uppmanar jag än en gång Kyrkomötet att våga uttala sig emot porrindustrin och att tillstyrka mina båda att-satser om porren. Tack.

ROLF FORSLIN:

Ordförande! Ledamöter! Den här motionen 2002:12 av Nils-Arne Rehnström har vi behandlat och i sak har vi ingen åsiktsskillnad egentligen. Utskottet konstaterar att vi har samma inställning till den porrindustri och det sexuella utnyttjande och våld och hot som riktas mot både barn och kvinnor, även pojkar och män kan vi väl säga. Det

finns ju flera som är utsatta i det här läget, det är inte bara kvinnor och barn. Barn av bägge könen och både män och kvinnor är offer i den här exploateringen av sexualitet.

Vi har tagit den ställningen och gjort den bedömningen att ett uttalande inte är särdeles verksamt. Vi har haft uttalanden tidigare. Eventuellt uppmärksammas det av massmedia, kort. Det kanske blir någon form av notis. Ibland slår man upp den, men har man inte sett tidningen den dagen, då har det aldrig hänt. De här uttalandena i all ära kan kännas kanske något uppbyggligt för oss själva, men det är inte säkert att de har så stor genomslagskraft. Därför menar vi – utifrån den genomgång som vi har haft, utifrån vad kyrkan gör och ägnar sig åt, och aktiverar sig för i olika sammanhang och bildar nätverk, man producerar utbildningsmaterial och det här med sexturism, man finns med i *ECPAT*:s sammanhang och arbetar och man tillskjuter medel och resurser på olika sätt, för att motverka de skadeverkningar som den här typen av industri åsamkar människorna – därför föreslår vi att Nils-Arne Rehnströms motion avslås och hänvisar till det arbete som pågår.

Det kommer förmodligen att finnas angelägenhet i att förnya det arbete man är inne i. Vi vet att Internet har blivit en tummelplats för porrverksamhet, kontaktverksamhet. Där är mycket enkelt att skicka både bilder, meddelanden och erbjudanden och det här är ett medium som barn och unga väldigt ofta blir utsatta för.

Men jag vill alltså yrka på utskottets förslag att avslå motion 2002:12.

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Det som du nämner här Rolf, om vad kyrkan gör på olika områden, är ju bra. Jag tror ändå att det som urholkar stenen, det är den här droppen som faller hela tiden. Ett uttalande varje år från Kyrkomötet och kanske just tillsättandet av den här gruppen som kan jobba lite långsiktigt, tror jag skulle kunna vara ett redskap i att bekämpa porren i samhället och att kunna hjälpa människor som är utsatta, som lider av det här på olika sätt. Även om man inte läser tidningen just den dagen, så tror jag att det kan vara andra som läser tidningen. Och jag tror att all den här formen av påverkan och att kyrkan höjer sin röst så småningom ger resultat.

ROLF FORSLIN (REPLIK):

Jag tror att de mest verksamma resultaten ändå är det långsiktiga arbete och det engagemang som man kan lägga ned i egen verksamhet och att finnas med i sammanhang och nätverk och stödja andra organisationer som aktivt arbetar med både sexuellt utsatta barn och kvinnor.

NILS-ARNE REHNSTRÖM (REPLIK):

Jag vill bara säga att det ena behöver ju inte utesluta det andra. Det är ju inte så kostsamt att ge ett uttalande en gång per år från rikskyrkan, från Kyrkomötet. Det behöver inte kosta oss så mycket och det är ingenting som man behöver se som förspilt eller onödigt, eller kraftlöst. Utan tro att det har sin effekt, att vi ändå vågar ge den här markeringen, minst en gång per år, mot en av de största industrierna i vår värld som inhämtar mest pengar, omsätter mest pengar, men som också föröder mest människoliv!

ROLF FORSLIN (REPLIK):

Ja, vi har ju utsändning på Internet just nu och jag vet att en hel del av vår press bevakar detta. Vi kan ju här och nu markera vårt avståndstagande till detta och vill massmedia ta med det så är det helt okej och då tycker jag att då kan vi kanske få det här uttalandet – jag menar, vi är helt eniga att den här typen av verksamhet tar vi helt avstånd ifrån. De som kommer till skada av våra minsta och våra svagaste. Att det är

helt naturligt för oss att ta avstånd ifrån detta. Vi har ett avståndstagande också där vi säger att vi inte skall satsa delar av våra medel i företag som sysslar med porrindustri. Det har vi gjort väldigt markerat. Det är också ett ställningstagande som är väldigt viktigt att man talar om att man har tagit.

INGRID SMITTSARVE:

Ordförande! Ledamöter! Det som vi pratar om just nu, det anknyter faktiskt till min motion 2002:81 och som jag kommer att gå upp och prata om, om en liten stund. Det är väldigt omöjligt att komma åt de här källorna till spridning av pornografi. Det är tryckfrihetsförordning och yttrandefrihet och sådana saker, och vi har Internet också.

Jag tycker att man på alla möjliga sätt behöver markera avståndstagande och även försöker att motarbeta spridandet av den här typen av filmer och litteratur. Då tycker jag att Svenska kyrkan faktiskt har ett ansvar. Jag tycker att Nils-Arne Rehnströms förslag om att tillsätta en grupp är alldeles utmärkt bra. Jag stödjer det. Jag tycker också att ett uttalande är på sin plats, för om man då säger det här någon gång lite då och då – det spelar ingen roll att vi har gjort uttalanden förut om det här – utan man behöver låta folk se det lite då och då. Då vet de att kyrkan har tagit ett ställningstagandet.

Jag yrkar bifall till de här två att-satserna.

ERLING ÖHMAN:

Fru ordförande! Först och främst, bifall till utskottets förslag, eller betänkande. När det gäller den här frågan så är den ständigt svårhanterlig i och för sig. Men tänk om vi skulle kunna ändra på opinionen i det här landet, på det sättet att man kunde få bort incitamentet till de ekonomiska vinningarna. Det ligger lite utanför det här, kanske. Men man kan ta det med i bagaget. Det gäller inte bara pornografin. Det gäller alkoholen och andra saker också som fördärvar vårt folk och som kostar oss enorma ekonomiska summor, men också oändligt lidande. Det är helt enkelt en generalklausul: att all pornografi som distribueras skall vara gratis. Man skall aldrig behöva betala för den. Det är kunden som avgör om man skall betala eller inte. Då är ekonomin borta i alltsammans. Det gäller alkoholen, det gäller pornografin. Om vi kunde arbeta för en opinion i det här landet, en generalklausul: det är gratis. Då är det inte intressant längre att distribuera det här.

ROLF FORSLIN (REPLIK):

Ja, lite radikalt förslag! I valrörelsen var det en och annan kristdemokrat som tyckte att vi skulle ha lite mera porr i TV, så att vi skulle få ett högre barnafödande. Det var ju också radikalt i och för sig. Då skulle det vara mjukporr. Men idén är väl inte så tokig.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 126.

124 § Abortfrågan

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Egentligen anser jag att Kyrkomötet inte skall hålla på och uttala sig i tid och otid i olika frågor av dagsaktuell natur. En viktig orsak till detta är att den här typen av frågor har en klart politisk koppling. Som alla vet har vi som medlemmar i Svenska kyrkan olika politiska uppfattningar, det syns inte minst här i Kyrkomötet. Risker är alltså överhängande att Kyrkomötet gör uttalanden i frågor som för oss som kyrka kanske inte är av grundläggande betydelse, men där våra ställningstaganden skrämmer bort människor som vi försöker nå med budskapet om Jesus Kristus. En

annan viktig orsak är att i de flesta fall finns det människor och organisationer av god vilja utanför våra sammanhang som driver den här typen av frågor. Organisationer som vi som kyrkotillhöriga kan söka oss till och engagera oss i på egen hand, utan att Kyrkomötet måste göra ett uttalande för att vi skall våga.

Men så finns det ändå frågor där Svenska kyrkan enligt min mening har ett särskilt ansvar, och det är frågor där vår uppfattning – om vi nu har någon – står i strid med den tidsanda som för tillfället råder. Frågor där den allmänna opinionen är så samstämmig att en avvikande röst inte kan göra sig hörd, eller om den trots allt märks snabbt blir nedgjord. Om vi i sådana frågor har något avvikande att säga anser jag att uttalanden kan vara både tänkbara, önskvärda och rent av nödvändiga. En sådan fråga är enligt min mening abortfrågan. Det är i dag svårt att i samhällsdebatten säga något som går emot synsättet att kvinnan har full och ensam rätt att bestämma över sin egen kropp. Att det ofödda barnet redan tidigt under graviditeten skulle vara skyddsvärt, är något som knappast går att säga. Men har Svenska kyrkan då inte någon uppfattning i den här frågan? Jag är inte riktigt säker på detta, men jag vet att Kyrkomötets läronämnd redan 1993 yttrade att kyrkan lär att mänskligt liv startar i konceptionsögonblicket. Såvitt jag vet tog inte Kyrkomötet avstånd från det här ställningstagandet. Samtidigt ville man inte, eller vågade inte, göra ett uttalande i frågan som hade den här innebörden. Det är inte min mening att Kyrkomötet skall lägga sig i politiska beslut eller ta ställning i lagstiftning runt fri abort. Däremot anser jag att Kyrkomötet skulle vara frimodigare i sitt stöd till det ofödda livet.

Många gravida kvinnor behöver i dag all uppmuntran de kan få för att våga föda sitt barn. Många ofödda har ingen som talar till deras försvar. Det sker runt 30 000 aborter varje år. Det måste vi alla vara ense om att det är alldeles för många. Jag vänder till Kyrkomötet: låt oss vara politiskt inkorrekta och uttala det som Läronämnden redan ansett, nämligen att mänskligt liv börjar vid konceptionen!

Fru ordförande, jag yrkar bifall till reservationen.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Ärade kyrkomötesdeltagare! Ordförande! Jag vill i mitt anförande och min plädering för motionen om abortfrågan utgå från berättelsen om den persiske konungen.

Det var en kung i det stora perserriket och han hade ett stort bekymmer, ett problem som han sökte en lösning på. Han hade utlovat en stor belöning till den som kunde hjälpa honom med problemet. Ja, han hade till och med lovat att de fick önska sig vad de ville och han skulle ge dem allt vad de önskade sig. Men klarade de inte av uppgiften skulle de bli halshuggna, för det var den tidens sed. Så gjorde man då. Så trädde det fram en man som påstod att han skulle klara att lösa kungens svåra problem. Men som belöning ville han ha all den säd som han fick ihop genom att på ett schackbräde hela tiden dubbla summan från ruta till ruta, alltså 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256 och så vidare och sedan lägga ihop allt tillsammans. Kungen tyckte inte att det verkade så mycket, så det lovade han frejdigt. Kungen var inte så bra på matematik, vilket blev en överraskning för honom. Han såg bara på det lilla enstaka kornet och kunde aldrig ana eller förstå att det kunde utvecklas och bli något så stort som det blev. Mannen som lovade att lösa kungens problem lyckades mycket riktigt med denna bedrift, men i gengäld hade kungen inte all den säd som han hade lovat, utan fick inse att han hade lovat mer än han kunde hålla.

Den här berättelsen är en bra illustration på livet självt, som alltid börjar i det lilla och oansenliga. För dig såväl som för mig. Från början under livets gång var det en enda cell. Så gick utvecklingen i en rasande fart och vi växte och växte från 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128 celler och så vidare ända tills vi såg dagens ljus och ända tills i dag. Ett

ögonblick fanns första cellen som skulle bli vårt hjärta, vår hjärna, våra njurar, vår lever och så vidare. Vid åtta veckor fanns i stort alla våra organ på sin plats och vid tio veckor var vi en hel människa med eget fingeravtryck och förmåga att tänka och känna och fingrar som kunde gripa och tår som kunde spreta. Det största och främsta underverket i hela kosmos har bildats. En del kan glädja sig över detta underverk, andra vill bli av med detta och reducera det till ett obestämt livmodernehåll, en cellklump utan mänsklig status med samhällets sanktion.

I dag har man lyckats rädda livet på 20 veckor gamla barn. I ena rummet räddar man barn, i andra rummet suger man ut barnet med en vakuumslang efter att ha torterat det med koksaltlösning och skalpeller. Varje gång ditt hjärta slår ett slag, slår ett litet ännu ej fött hjärta sitt sista slag någonstans i världen, kanske i Sverige. Varje gång ditt hjärta slår ett slag utförs en abort någonstans. Därför uppmanar jag Kyrkomötet att ställa sig i livets tjänst och uttala sig om att dagens abortlagstiftning är felaktig och att hävda varje människas okränkbara värde alltifrån konceptionen. Tack.

TORSTEN JOSEPHSON:

Det var med stort allvar vi behandlade den här motionen i utskottet. Vi hann behandla alla ärenden, jag vill gärna säga det. Jag vill tacka kamraterna i utskottet, inte minst vår ordförande, för den seriösa behandling som vi kunde få, där vi med olika åsikter verkligen kunde få lyfta fram – jag vill gärna säga det, eftersom det inte alltid har varit så av tidsskal. Men jag har i ett särskilt yttrande som ni kan läsa på sidan 6 här, försökt att ge uttryck för den, inte bara min egen, vända som jag kände. Jag skulle gärna vilja reservera mig till förmån för Joakim Svenssons reservation och till förmån för motionen. Men jag har i stället valt, med anledning av att utskottet tog de här frågorna mycket seriöst, att skriva som jag har gjort. Jag menar att vi måste ge Nils-Arne Rehnström och andra rätt i att man kan hävda det svagaste i skapelsen och stå på de förtrycktas sida, också det minsta livet, och ändå ge kvinnan rätt till sin egen kropp. Jag delar därför alltså motionärens syn på detta att vi är människor allt ifrån konceptionen. Det som också var kyrkans lära, som vi hörde, fram till 1990.

Samtidigt vet jag problematiken, jag vet också allt som görs inte minst i det tysta, också från kyrkans sida, som utskottet har framhållit. Det som jag tycker är svårt, det är om vi inte – och det görs ju nu här i kväll denna sena timma, jag tycker det är viktigt att kyrkan, som skall främja det svagaste och som har lärt oss att allt ifrån moderlivet så kände du mig, som Bibeln säger – då ger uttryck för det också. Med en respekt för de kvinnor som har kommit i problem och svårigheter. Därför menar jag för min del att man måste kunna ge stöd åt detta utan att man därför går in i den allmänna politiska debatten om abortfrågan.

Vem skall säga detta om inte en kyrka som har lärt känna en Herre som tog vara på det minsta och samtidigt var rädd om de förtryckta, inte minst kvinnorna? Vem skall göra det, kära Kyrkomötet, om inte vi i någon form? Därför har jag yttrat mig som jag har. Tack.

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande och kyrkomötesdeltagare! Jag tycker att utskottet på ett bra sätt har bemött och tagit upp denna motion om abortfrågan. Det är, och det tror jag vi alla är redo att instämma i, en väldigt allvarlig fråga. Det är ingen som ser det som önskvärt att så många aborter, att över huvud taget någon abort äger rum. Men de av oss som inte förnekar verkligheten, utan som ser vad som pågår runt om, vet också att aborter är nödvändigt och att det är kvinnan själv enligt svensk lag som skall avgöra huruvida en abort skall äga rum eller inte.

När jag säger att jag tycker att utskottet har besvarat motionen bra, så är det ändå med det förbehållet att jag tycker att det är en hel del som saknas i svaret. Det saknas dels en diskussion om sexualitetens positiva betydelse för människor, men också om nödvändigheten av förebyggande insatser. Förebyggande insatser vad gäller både samtal och preventivmedel. Det räcker inte med samtal. Det behövs också preventivmedel, som också har sin betydelse inte bara vad gäller aborter, utan också för att förebygga HIV och aids och en rad andra smittsamma sjukdomar.

Därför menar jag att det är nödvändigt, när man nu avger det här svaret, att också lyfta fram de förebyggande insatserna. Nu säger jag inte att det är kyrkans ansvar att utföra alla dessa förebyggande insatser, utan vi har ju faktiskt både på det kommunala och landstingskommunala planet olika verksamheter som många gånger får stryka på foten när det är besparingar. Där menar jag att kyrkan kan understödja och visa på betydelsen av dessa insatser.

Därför har jag ett tilläggsförslag. Nu kanske det skall formuleras om. Jag skulle vilja lägga till i den text som utskottet har, alldeles på slutet: ”samt hävda betydelsen av samhällets insatser för att förebygga aborter genom exempelvis ungdomsmottagningar.” Jag har förstått på herr ordförande att det kanske inte kan läggas i direkt anslutning till texten, utan vara ett fristående tilläggsförslag. Jag har alltså inget yrkande emot utskottets text, utan det är ett rent tilläggsförslag.

CARINA ETANDER RIMBORG:

Fru ordförande! Ledamöter! Alla som har haft glädjen att få föda ett barn vet vilket mirakel det är. Alla som har förlorat ett barn genom abort, antingen av fri vilja eller på grund av andra omständigheter vet vilken sorg och smärta detta innebär. Vi kan inte bestämma över människor och deras liv. Vi kan bara försöka hjälpa dem att leva ett så sant liv som möjligt. Genom vårt sätt att vara och våra församlingar kan vi stödja människor i deras situation. För vi älskar människan, även om vi inte alltid tycker om det som människan gör.

I Göteborg har vi en mottagning som heter *Minnamottagningen*. Det finns en liknande i Stockholm, men den vet jag tyvärr inte namnet på. Det är just ett sådant ställe som motionären önskar att Kyrkostyrelsen skall ta fram en handlingsmodell för. *Minnamottagningen* stödjer kvinnor och par i deras beslut och följer dem på hela den vägen. Antingen det gäller att föda barnet eller att göra en abort. Där finns vänta barn-grupper, mamma-barn-grupper och grupper för dem som har valt abort. Den verksamheten har från Biskopsmötet fått ett stöd, för att den verksamheten som bedrivs där stämmer med Svenska kyrkans syn.

Jag vill yrka bifall till Joakim Svenssons reservation.

STEFAN GUSTAVSSON:

Ordförande! Den unika synen på människan som har präglat Västerlandet, med en betoning av människan som person med ett individuellt och okränkbart värde, har sina främsta och djupaste rötter i judisk-kristen tro. Människan är skapad till Guds avbild, vilket höjer människan över naturen och över djuren. Här finns grunden till ett verkligt ontologiskt människovärde, att vårt värde är knutet till vårt väsen, vilka vi är, inte till våra individuella funktioner eller egenskaper. Det är därför som alla människor har samma värde.

Det ironiska är att samtidigt som konsekvenserna av denna höga människosyn på många områden har fått sitt fulla genomslag först de senaste hundra åren, så har det samtidigt skett en allvarlig underminering av just denna människosyn. Dels genom att själva grunden för en hög människosyn, människan som Guds avbild, ifrågasätts eller

förnekas, dels genom att människosynen blivit allt mer funktionell. Det är den som är stark, frisk, rik, ung som prioriteras, medan den som är ofödd eller döende eller svag inte med samma automatik kan tillskrivas ett verkligt människovärde. Synen på människan är en av vår kulturs verkliga ödesfrågor. Vi vet alla att de kommande decennierna kommer att sätta ytterligare fokus på frågan om vem människan är. Om vi inte är tydliga i grundfrågan, nämligen människans inneboende värde alltifrån konceptionen, människans rätt till sitt liv, så har vi tystat oss själva och avväpnat oss inför alla de kommande frågorna.

För mig som kristen är det självklart att vi som kristna och som kristen kyrka frimodigt skall hävda det som är innehållet i den andra att-satsen i motion 2002:14, att människan är till som människa och har sitt värde allt ifrån konceptionen. För mig handlar det om frimodig skapelseteologi. Men det som jag vill göra här i kväll, det är att jag vill yrka bifall till den tredje att-satsen, som jag tycker är en alldeles ypperlig tillämpning av den kristna människosynen. Alltså den tredje att-satsen i motion 2002:14, att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utarbeta ett handlingsprogram för hur Svenska kyrkan skall kunna vara ett aktivt stöd för blivande, osäkra föräldrar och hur vi kan hjälpa kvinnor att våga föda och ta emot sina barn. Runt omkring de mer än 30 000 aborter som sker varje år står par och kvinnor som, om de hade fått hjälp och stöd, själva hade valt att ta emot de barn som nu aborteras.

BRITTA OLINDER:

Ordförande och andra vänner här i salen! Den här frågan har, som man kan se i utskottets betänkande, varit föremål för diskussion i Kyrkomötet många gånger. Här i betänkandet börjar man historiken 1992, men redan på 80-talet var frågan uppe och svaren har hela tiden varit ganska likartade, framför allt detta att det inte i första hand är en uppgift på den nationella nivån. Men hur skall vi inspirera den lokala nivån att ta sitt ansvar? Det är som i så många andra fall med kvinnors behov, de sopas under mattan och anses inte så viktiga. Men det här med abort och med ensamma mödrar, det är en central fråga i kyrkans diakoni – eller borde vara det. Den lokala erfarenheten och kunnigheten är inte alltid tillräcklig, för att komma med ett understatement.

I Göteborg gjorde vi på 80-talet en utredning med anledning av svaret i Kyrkomötet och vi fann att en organisation som då hette *Alternativ till abort* och som numera är den *Minnamottagningen* som Carina nämnde, den gjorde precis det som vi menade behövdes. Det innebar att vi inte startade något eget organ, utan stöttade denna grupp och det kan ju vara en väg. Vad jag vill framhäva i gruppens arbete, det är lyssnandet. Det förutsättningslösa lyssnandet till kvinnorna och stödet till de abortsökande kvinnorna, vare sig de beslutar sig för abort eller för att föda sitt barn, precis så som Carina sa. Men jag vill också särskilt betona att de stödjer de ensamma mödrarna. För det är inte minst i alla småbarnsår som kvinnan, den ensamma mamman – för det är ju så att i bortåt 70 procent, vad jag har hört, så är det mannen som driver kvinnan till aborten och det här leder ofta till en ensam mamma – det är då hon blir så hårt prövad. Och vad har vi i våra församlingar runt om för beredskap att stödja ensamma människor med någon att tala med och med barnvakt?

Med det här vill jag lämna ett särskilt förslag som tar sin utgångspunkt i betänkandet, men med ett litet tillägg: ”en handlingsplan utarbetas för hur Svenska kyrkan skall möta kvinnor som överväger att genomgå abort och för att skapa ett forum för att samlas erfarenheter och kunskaper, som kan tjäna stift och församlingar i deras arbete för och med abortsökande kvinnor och ensamma mödrar.”

HANS WALLMARK:

Kära vänner! Låt mig börja med en interiör från Kyrkolivsutskottet, när vi arbetade för en månad sedan. Vi hade ganska många till synes kontroversiella frågor i den civila världen: abort, äktenskap, familj, sexualitet, homosexuella och kyrkan. Jag tror att vi i många av frågorna genomsyras av en slags känsla att uppträda som irländska fårhundar. Med hängande tungor sprang vi raggiga omkring för att försöka hålla samman hjorden, för att försöka så att alla kunde känna sig berörda, delaktiga och vara med på de skrivningar vi har. Därför vill jag särskilt berömma Torsten för hans särskilda yttrande och vi såg ju hur han våndades i den slitningen som vi många kände i den här frågan, mellan å ena sidan den fria abortens möjligheter och dess naturliga del i vårt samhälle i dag och dess problem och skuggsida.

Det är alldeles otvivelaktigt så att vi i utskottet konstaterade att vi har många aborter i Sverige. Vi kan också se en ökning av antalet aborter. I det så vet vi att det finns ångest, det finns rädsla, det finns smärta och om detta kan vi inte tåga. Vi ser också en utveckling där den nya tekniken gör det möjligt för oss att på sjukhusen, i ena rummet begås det abort och i det andra kan man vid ungefär samma antal veckor rädda fostret till liv. Det är klart att detta skapar spänningar, detta skapar stora problem. Vi har då försökt att hantera dem i utskottet. Men det är oerhört viktigt att inse att detta är problem och svårigheter som kyrkan möter varje dag ute i församlingslivet. Inte minst i sjukhuskyrkorna. Därför konstaterar också utskottet, och jag citerar: "Kyrkan har ett särskilt ansvar att stå på deras sida som på olika sätt är utsatta i samhället. Hit hör många av de kvinnor som står inför valet att genomgå en abort. Det är angeläget att kvinnor ges stöd att fatta det beslut som framstår som det rätta för den enskilda kvinnan i hennes speciella situation."

Och så avslutningsvis: "Det är emellertid viktigt att se med stort allvar på den höga frekvensen av aborter. I detta avseende kan det finnas anledning till självkritik inom Svenska kyrkan."

Jag tycker att det är viktiga ord som vi i Kyrkolivsutskottet i enighet kom fram till, just detta, att det kan finnas anledning för oss i Svenska kyrkan att faktiskt ägna oss åt lite självkritik. Hur vi som kyrka har förhållit oss i den här frågan.

NILS-ARNE REHNSTRÖM:

Kyrkomötesdeltagare! Ordförande! Enligt en Sifo-undersökning från 1998 vill ca 65 procent av Sveriges befolkning att vi får en ny abortlagstiftning. Med nuvarande abortlagstiftning godkänner vårt samhälle dödande av barn som skulle kunna överleva utanför livmodern om de fick den hjälp som finns. Detta är en absurd och en djup kränkning av livet självt. Vår kyrka får bara inte se på stillatigande. Det svagaste i samhället måste försvaras. Vidare redovisar Sifo i undersökningen från 1998 att ca 30 procent av de kvinnor som genomgått en abort efteråt under lång tid mår mycket dåligt. Ingreppet skapar existentiella och psykiska problem som för många består livet ut. Tyvärr blir flera kvinnor nästan slentrianmässigt erbjudna abort som ett alternativ på mödravårdscentralen. Åtminstone om de betraktas ha stora sociala problem etc. Som kristna kan vi inte se abort som en rättighet vi har, snarare har vi en skyldighet att stå i livets tjänst. Det barn som blivit till har däremot rättighet att få födas och rättighet att i lagtext få sitt liv försvarat. Här har Kyrkomötet ett stort ansvar som representant för en stor del av kristenheten i Sverige, med uppgift att stå i livets tjänst. Därför uppmanar jag Kyrkomötet att beakta den tredje att-satsen i min motion.

Det finns i dag i vårt samhälle ett stort förakt för svaghet. Ju mindre vi är, desto mer utsatta är vi. Vår nuvarande abortlagstiftning undergräver människans etiska, moraliska och framför allt kristna syn på livet. Ett litet ofött barn räknas inte som

människa förrän efter 28:e graviditetsveckan. Detta ställer oss som kyrka och kristenhet och varje människa inför en rad existentiella svårigheter, där frågan om livets värde, meningen med livet och vem Gud är hamnar i fokus. Vår respekt för livet och människans kallelse i Guds skapelse förvrängs. Vad är en liten människa? Jo, psalmisten i den 139:e psalmen i Psaltaren säger: ”Du kände mig alltigenom, min kropp var inte förborgad för dig, när jag formades i det fördolda, när jag flätades samman i jordens djup. Du såg mig innan jag föddes, i din bok var de redan skrivna, de dagar som hade formats innan någon av dem hade grytt.”

Gör det ofödda barnet som en av kyrkans mest angelägna uppgifter att försvara, och bekräfta detta med ett uttalande om att en människa blir till allt ifrån konceptionen! Häri finner vi meningen med livet: att vi är skapade till Guds avbild, en avbild som vi bär med oss ifrån det allra första ögonblicket av vår existens som människor och levande varelser, alltså från konceptionen.

Därför uppmanar jag också Kyrkomötet att bejaka den andra att-satsen i min motion. Tack.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Jag vädjar till presidiet att endast ett anförande per person hädanefter skall få ske. Tack för ordet.

AGNETA VON ESSEN HEDENGREN:

Jag kanske ser lite för ung ut för att vara mamma till tre barn, men det är jag faktiskt. Jag har fött tre barn och när man blir gravid så börjar man ju misstänka att man gravid. Det är en oerhörd känsla som en man faktiskt inte riktigt kan föreställa sig. Bara den där känslan att man kanske tror att man kanske är gravid, som sedan övergår i att man tar reda på saken och får veta att ett liv finns i ens kropp, den är så enastående. Det är nästan ännu större än när man föder fram barnet. Det är väl det kanske som det här handlar om, att det kan man läsa ut i Bibeln. Alltså att människan kommer till vid konceptionen, annars skulle inte kvinnan kunna känna en sådan otroligt stor känsla när man känner på sig att man har ett liv inom sig, som skall bli ett barn.

Den här frågan är essentiell för kyrkan. Då är det väldigt viktigt att vi inte gör det till en abortmotsråndsfråga, för då kommer vi inte att kunna jobba positivt med frågan. Det handlar ju, precis som de i Göteborg verkligen har lagt ned tid och kraft i frågan och åstadkommit mycket redan, med *Minna* och säkert även i enskilda samtal, att man har en färdig form som övriga kyrkan kan följa i fotspåren. Vi kan göra mycket mer. Vi kan prata om det här mycket mera öppet i konfirmationsundervisningen och vi kan prata med varann mer om saken också. Hur man kan ta hand om de kvinnor som får den här känslan, att de har nog ett barn i magen, men de kan inte ta hand om det – för det är ju det som en kvinna som vill göra abort upplever. Hon upplever ju inte att ”usch, vad besvärligt”, utan hon drabbas naturligtvis av en kraftfull ångest, som vi vill nå fram till för att rädda det här livet.

Därför tror jag verkligen att vi inte skall göra några som helst uttalanden från Kyrkomötet eller i någon annan instans om att vi är emot abort, utan att vi tar ett positivt grepp. Så även om man så att säga är emot abort, så skall man faktiskt helst inte säga det, utan man skall tänka och använda sin kreativitet till att vända det här till att tala positivt i frågan, för då kommer man att få ned antalet aborter. Tack.

ORDFÖRANDEN:

Vi kommer snart att ge till känna ett beslut när det gäller frågor om tidsbegränsning. Det gör vi alltså, som sittande ordförande sa, efter det här ärendet är avslutat.

Jag vill bara markera en sak. Det är viktigt när vi har gjort några justeringar i yrkanden här också, det är så att Kyrkomötet talar ju till någon. Antingen talar vi till Svenska kyrkan genom kyrkoordningen, vilket är huvuduppgiften. Eller så kan vi ge ett uppdrag till vårt verkställande och beredande organ, Kyrkostyrelsen. Eller också kan vi ge ett uttalande till någon. Det är i den formen vi talar. Vad ett utskott skriver i sina överväganden, det står i utskottsbetänkandet. Avslås motionen som det är fråga om, så stannar utskottsbestänkandet i Kyrkomötets tryck. Är det så att man vill att det här skall komma fram och betänkandet eller innehållet på något sätt skall komma vidare, ja då måste man yrka på detta. Det är på det sättet vi kommunicerar ut med omvärlden. Vanligtvis kommunicerar vi i kyrkoordningsändringar eller via Kyrkostyrelsen. Man måste tänka på det innan man ställer yrkanden här, att uttalar vi något så har vi en adressat eller också ger vi Kyrkostyrelsen ett uppdrag, eller Kyrkostyrelsen till känna någonting. Eller så ändrar vi i vår kyrkoordning. Det är ungefär på de sätt vi arbetar med här. Därför har vi justerat yrkanden efter hand. Jag vill bara göra det klart att det är därför vi har försökt att få lite ordning och reda på detta, för att ett allmänt uttalande, det stannar någonstans i rymden. Det är ju inte därför vi sitter här, utan vi vill någonting och det är därför vi yrkar och det är därför vi debatterar.

EVA ZETTERBERG:

Fru ordförande! Då gäller mitt yrkande ett uttalande till Kyrkostyrelsen, för att precisera. Ja, jag skulle vilja tacka både Hans Wallmark för det du underströk om det kyrkan har brustit i under decennier, under århundraden, den självkritik som är nödvändig, men också Agneta von Essen Hedengren, som verkligen underströk det här. Det är en glädje som många av oss har känt, både att vänta barn och att föda barn och få följa deras uppväxt. Det står inte som någon som helst slags motsatsställning till att också förstå att det finns kvinnor som hamnar i en situation där man inte, av olika skäl, anser sig kunna ta emot ett barn, och respektera det beslutet.

Jag blir väldigt förskräckt när jag hör både kristna och andra, och kanske speciellt när det kommer från dem som är professionellt verksamma inom Svenska kyrkan, präster, som uttalar sig fördömande och som talar om hur kvinnor skall agera eller inte agera. Jag menar att det sättet att bemöta problematiken är från totalt helt fel håll. Det handlar inte om att skuldbelägga, och jag tror att de flesta kvinnor har väldigt svårt att acceptera när män skall tala om hur de skall agera och hantera sina liv. För precis som flera andra har sagt: den kvinna som hamnar i situationen att bestämma sig för abort, har inte ett lätt beslut, har inte en lätt situation. Då är det förmåtet av oss, vare sig vi är män eller kvinnor, framför allt män skulle jag vilja säga, vi som har förmågan och möjlighet att föda de barn vi har väntat, att tala om för andra som bestämmer sig för att avbryta en graviditet att det inte är lämpligt. Där tycker jag att man skall tänka sig oerhört noga för!

Men till den här frågeställningen menar jag att det ändå fattas något. Det fattas de förebyggande insatserna. För att bara tala om situationen när en person väntar barn och inte kan ta emot det med olika former av rådgivning, eller stöd för det ena eller andra alternativet, är otillräckligt. Om vi menar allvar med att vi är oroade över höga aborttal, då måste också Svenska kyrkan agera vad gäller att värna om de förebyggande insatser som framför allt samhället skall stå för. Det är det jag då, genom att ställa mitt yrkande till Kyrkostyrelsen, vill få fram.

MARGARETA CARLENIUS:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter och biskopar! Utskottet och motionären delar i huvudsak samma åsikt. Vi delar oron och sorgen över att ca 30 000 friska foster

aboterar årligen i Sverige. Särskilt med tanke på hur lättåtkomliga olika preventivmedel är i dag. Kyrkolivsutskottet och motionären är till del överens om att-satserna i motionen. Två av de tre att-satserna är tillgodosedda. Vi är överens om att en människa är till från och med konceptionsögonblicket. Att det är en människa i vardande. Och vi är också överens om att en handlingsmodell behöver utvecklas för att få kvinnor som överväger abort att våga föda och ta emot sina barn. Men att barnen som föds också måste få ha rätten att vara önskade och välkomna. Vi har i dag i Sverige alltför många oönskade barn i vårt samhälle som far illa.

Den här modellen, den handlar om den metodik som allmänt tillämpas inom den traditionella själavården, både inom sjukhussjälavården och också inom den familjeterapi som kyrkan på olika sätt bedriver runt om i landet, men där det inte är den nationella nivån som har det yttersta ansvaret, utan det ligger på församlingsnivån att ta hand om de människor som vistas i våra församlingar. Det är alltså genom fortbildningsinsatser bland präster och diakoner i själavård och familjeterapi som utskottet ser den möjligheten att få det att fungera.

Utskottet säger i två andra betänkanden, dels det om homosexualiteten dels det som kommer efteråt, betänkande 2002:4 om äktenskap och familj, att vi vill understryka betydelsen av att adekvat nutida material tas fram i frågor om sexualitet, familj, äktenskap och samlevnad. Det är så att även i det betänkandet som handlade om homosexualitet, de frågorna vill vi belysa i ett bredare perspektiv än att enbart handla om homosexualiteten. I det sammanhanget finns möjligheten att ta upp frågan om hur vi på ett ansvarsfullt sätt handskas med vår sexualitet.

Däremot avvisas motionärens första att-sats, att ta avstånd från abort som ett legitimt sätt att avbryta en graviditet. Detta är en omöjlighet, konstaterar utskottet, därför att det enligt svensk lagstiftning är legitimt att ha fri abort och begreppet legitimt innebär just att det hela sker enligt gällande lagstiftning.

Bifall till utskottets betänkande!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 126.

126 § Äktenskap och familj

TORSTEN JOSEPHSSON:

Ja, kära ordförande och säkert trötta kamrater i Kyrkomötet och även de biskopar som finns här! Varför yttrar jag mig i denna fråga? Vi hade ett bra samtal. Jo, jag upplevde när vi diskuterade i Kyrkolivsutskottet att man blev alltför kritisk till Dikes motion, därför att det skulle vara en stor kampanj. Han får väl förklara det sedan. Jag är inte för någon stor kampanj i och för sig, men med ledning också av vad vi tidigare här har diskuterat under detta kyrkomöte, så fann jag det nödvändigt att vi också måste kunna stödja initiativ för att rädda, bevara och hjälpa våra familjer. Det sades i vårt utskott, kan det inte ha motsatt verkan? Att de som har problem i familjer, om de ser ett anslag i spårvagnen eller bussen, "Låt oss rädda familjen! Ta kontakt med kyrkan", att de då blir bekymrade? Men jag sa redan då, kan det inte vara tvärtom? Att ett barn säger till sin mamma eller sin pappa: Se här är en institution, i kyrkan vill de hjälpa för att bevara och rädda vår familj! Det är därför som jag tycker att vi i utskottet kanske har tagit lite för lätt på Dikes yttrande.

Jag tycker inte heller att vi skall sätta det emot feminism. Där delar jag givetvis utskottets mening. Jag tycker det är lite synd att Dike har gjort det. Men att vi skall uttala oss på något sätt. Nu har jag inget yrkande här, fru ordförande, jag är ledsen för det. Men klockan är mycket och jag fick höra det nyss. Men jag skulle önska på

något sätt, för det står nämligen här att vi har gjort för lite, vi är kritiska, det har saknats material. I hela detta kyrkomöte tycker jag att när det gäller äktenskap, familj, barn, så har vi på något sätt hela tiden varit försiktiga, inte uttalat oss så mycket. Och då menar jag – skall vi verkligen som kyrka i den situation vi har inte snarare uttala oss positivt? Låt oss rädda familjen! Inte krossa den. Inte se till att den får svårigheter. För jag tror – och det är mitt sista ord i detta kyrkomöte – när jag var yngre och jobbade ibland på barrikaderna i student- och skolarbete, då sa vi ibland: Som studenter, ungdomar och barn blir i dag, så blir samhället och kyrkan i morgon! Jag tycker mig ha sett under utvecklingen, att det är precis så det blir. Låt oss vända den trenden! Jag tror på ett kyrkomöte, jag tror på ledare här också, som vill tänka till, kanske inte understödja Dikes motion men ändå en annan gång komma tillbaka. Låt oss ge positiva signaler ut, som vill hjälpa familjer *i dess olika former!* Det kan vi återkomma till när vi träffas en annan gång.

BENGT OLOF DIKE:

Ärade ordförande! Det här utskottet går som katten kring het gröt i den här frågan. Å ena sidan delar man motionärens, det vill säga min och många andras oro, å andra sidan vill man inte ta steget fullt ut. Hänvisningen till Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:5, den är faktiskt inte värd mycket, därför att det står på ett enda ställe att man skall lyfta fram äktenskapets teologi. Så det verkar vara någon slags räddningsplanka dessa båda ord, som skall förmå oss att tro att man redan gör någonting. Men så är det ju inte alls!

Sedan sa Torsten Josephsson här, bar vittnesbörd från utskottet, att man har stötts över att jag har använt ordet feminism. Men titta noga så ser ni att det står familjefientlig feminism. Jag ger ett par exempel på detta. Utskottets talesman kan sedan säkert vittna om att det finns en rad andra exempel som går precis i samma riktning. Är det någon av er som vill ha familjefientlig feminism? I så fall, sträck upp handen eller be ordföranden om tid för att komma fram. Anmäl er, så får vi höra hur den motiveras!

När kyrkan för två år sedan skildes från staten så sa förespråkarna: Nu skall vi få en kyrka som skall bli fri, som skall våga någonting, som skall gå till offensiv. Här är ett alldeles utmärkt exempel. När man tittar på utvecklingen i samhället med dessa skilsmässor, när vi kommer till möjligheten att göra detta så säger vi nej. Jag förstår inte varför man säger nej till en – kalla det kampanj eller kalla det aktion eller kalla det ett ordentligt arbete, en offensiv satsning på familjen. Skall inte Svenska kyrkan kunna göra detta?

Jag kan inte låta bli att fråga utskottet: Är det av rädsla eller av ovilja som utskottet säger nej till detta? Eller är det kanske av båda orsakerna? I så fall är det ännu värre. Men något annat alternativ finns inte.

Det har varit så många vittnesbörd om svårigheterna att kunna gå vidare på den här utvecklingen när vi ser familjepolitiken. Nu måste väl ändå kyrkan sätta ned foten och göra någonting! Och det är alltså dags att göra det omedelbart och inte vänta. Inte stötas av ett eller annat ord, även om det är rätt eller fel. Alltså min fråga till utskottet är: Är det av rädsla eller av ovilja som utskottet säger nej till detta?

Det glömde jag, ordförande, jag ber om ursäkt. Det är den sena timmen och jag är ganska trött, skall jag erkänna. Självklart, en logisk följd av att jag har varit uppe och att jag har skrivit motionen så yrkar jag bifall till den.

HANS WALLMARK:

Den som bullrar mest är inte nödvändigtvis tydligast. Det kan vara så att det tydligaste och det bästa samtalet kanske är det som förs lågmält, det som förs i förtroende, det

som förs på ett mycket tyst sätt. Det kanske är det som är det starkaste samtalet och det kan man väl säga kan vara en av de bakgrunder utskottet hade, när man behandlade motionen från Bengt Olof Dike. För det är precis som har sagts, att utskottet i mångt och mycket delar problembeskrivningen, delar analysen av att det finns problem. Samtidigt finns det onekligen ett väldigt aktivistiskt tonläge i den av Dike författade motionen. Han går så långt att han inte bara kräver en kampanj, utan han har dessutom vänligheten att ge kampanjmottorna. Han säger "Våga värna äktenskapet!", "Försvara familjen!", "Familjen framför allt!" och "Utan familjen spricker Sverige!!" och det sista mottot är dessutom utrustat med två utropstecken i stället för ett som i de andra fallen. Det finns en fara i att det blir för mycket aktivism och för lite samtal. Joakim Svensson var inne på detta för några tidigare inlägg sedan, där han sa att det finns en fara att kyrkan blir alltför dagspolitisk och att man därför väljer att hoppa på alla typer av dagspolitiska frågor, även de som finns i skärningspunkten mellan kyrka och samhälle. Det finns en risk, och det är väl den risken utskottet har sett, att Dike med sitt förslag till både kampanj och kampanjmottot därmed går i den fällan.

Otvivelaktigt är det så att utskottet delar bedömningen av att kyrkan har ett stort ansvar, har ett ansvar att föra samtalen, har ett ansvar att föra dialogen, men det skall vi i högre utsträckning göra som enskilda kristna. Det skall vi göra i det självavårdande församlingsarbetet. Det skall vi göra som familjemedlemmar. Därför vill jag fästa uppmärksamhet på just några av de skrivningar som utskottet har tagit upp. Dels skriver vi att Teologiska kommittén har ett mycket gammalt uppdrag rörande grunderna för socialetik i kyrkan och det har inte prioriterats. Något explicit arbete i frågor kring äktenskap och familj har inte gjorts på många år. Det här skriver vi med sorg. Vi sa just i utskottet att här finns det skäl för oss som kyrka att klä oss i säck och aska. Teologiska kommittén har ett mycket gammalt uppdrag rörande grunderna för socialetik i kyrkan och det har inte prioriterats. Där finns det då skäl att självkritiskt se vad vi som kyrka har gjort och också fundera på om vi inte kunde göra mer. Avslutningsvis skriver också utskottet: "Utskottet vill därför göra Kyrkostyrelsen uppmärksam på den stora bristen i Svenska kyrkan på adekvat samtalsmaterial från vår tid vad gäller nyckelbegreppen sexualitet, familj, äktenskap och samlevnad."

Då mina vänner, då är vi tillbaka där vi egentligen har varit alla de här dagarna i Kyrkomötet i Uppsala. Många av de frågor som vi har tyckt varit svåra och komplicerade har just handlat om de här begreppen: sexualitet, familj, äktenskap och samlevnad. Jag tror att det är precis där samhället har en önskan, en efterfrågan, av våra ord och tankar. Inte nödvändigtvis i aktivistisk form där vi säger, "Våga värna familjen!!", med två utropstecken, men där vi som kristna, där vi som kyrka, där vi som församlingsmedlemmar deltar i samtalet. Och där vi också självkritiskt konstaterar att vi kanske har varit en alltför svag röst de senaste decennierna i frågor kring sexualitet, äktenskap och familj.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Nu lyckades Hans Wallmark sätta sig på två stolar. Å ena sidan säger han att man inte skall bullra för mycket, å andra sidan, när han går härifrån, så säger han att vi varit för tysta!

Jag fick ändå det intrycket att svaret på min fråga var att det var både av rädsla och av ovilja som man sa nej härvid. Det är lite tråkigt. För det är ju ändå så, Hans Wallmark från utskottet, att kyrkan måste vara tydlig. Kyrkan måste våga vara tydlig! Kyrkan måste kunna säga ifrån. Vi ser ju den här förfärliga utvecklingen när det gäller skilsmässorna. Jag skulle vilja, Hans Wallmark, förmedla ett budskap på följande sätt till dig och utskottet:

Våga stå upp för familjens väl,
för barnet som hejdlöst gråter
Visa i handling kyrkans själ,
när motvinden pinar och blåser
Våga slå vakt om samhällets kitt,
för kärlek, sammanhållning och civilisation
Visa bestämt att svart ej är vitt
för den som vill äktenskapets destruktion
Våga gå fram med övertygelsens kraft
för stärkandet av gemenskapens band
Visa den väg som kyrkan alltid haft,
att vara familjens starka hand!

Ställer du upp på det, Hans Wallmark?

HANS WALLMARK (REPLIK):

Vad Bengt Olof inte riktigt ser i allt detta, det är att vi i mångt och mycket ändå håller med, även om vi inte delar hans förslag till recept på hur man skall lösa problemet. Så säger han då, ni ser problemet, men ni vill ändå inte tala på mitt sätt. Det är alldeles riktigt, för man kan tala i mycket svåra frågor utan att behöva använda två utrops-tecken.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Om man vill komma undan någonting, om man inte vill göra någonting eller är rädd för att göra någonting, så säger man alltid just detta som Hans nu säger. Men frågan är: vad är det för alternativ? Det lågmälda samtalet – javisst! Men hur mycket har kyrkan märkts när det har gällt familjepolitiken? Vilka resultat har vi sett? Jo, vi har sett just exempel på denna familjefientliga feminism, det står jag fast vid, Hans! Du mer än väl vet ju och följer tidningarna varje dag. Vi ser hur det är och vi ser aktiviteterna från den sidan. Skulle då inte vår kyrka kunna våga säga någonting? Det är ju väldigt egendomligt i så fall. Alltså, vad finns det för alternativ till att vara tydlig, till att vara klar, till att hävda det klassiskt kristna äktenskapet? Det är bara det jag vill. Det är inget extremistiskt, inget konstigt, inget felaktigt i det och jag har ju sett att ingen har sagt emot vad gäller sakfrågan.

HANS WALLMARK (REPLIK):

Men ingen påstår att det du säger är extremistiskt. Tvärtom delar vi ju mycket av den problembild som du beskriver. Däremot är det naturligtvis så att jag tycker du faktiskt i positiv anda borde notera den självkritik som utskottet pekar på. Just att vi säger att det finns ett behov och har funnits behov i decennier i vårt land, och där vi självkritiskt som kristna, som församlingsmedlemmar, som delar av en kyrka och det är ju du också, säger att vi kunde ha gjort mer. Men det kan vi också göra utan att vi behöver invänta Kyrkomötets beslut om att bedriva en rikstäckande kampanj. Det uppdraget kan vi gå ut med redan i afton från universitetsaulan och på olika sätt arbeta i den andan, just när vi konstaterar att vi har mer att säga och borde vara tydligare kring nyckelbegreppen sexualitet, familj, äktenskap och viktigast utav allt – samlevnad.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 129.

127 § Undervisningsmaterial i kristen etik

INGRID SMITTSARVE:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Våra barn och ungdomar är det viktigaste vi har. Det är de som skall bli morgondagens vuxna. Det är viktigt att de har bra normer med sig från sin barn- och ungdomstid. De flesta har det, även om samhällsklimatet och språket blir allt tuffare. Vi har det här utbudet som vi pratade om förut, vålds- och porrutbudet, och annat. Så språket har blivit tuffare de senare åren. Det finns ett behov att under uppväxttiden få diskutera etiska frågor med olika människor på olika nivåer. I hemmet, i skolan, vid fritidsaktiviteter av olika slag. Kyrkan har här en viktig funktion att fylla och har stora möjligheter med alla församlingarna som ju är rikstäckande.

Som jag kan förstå ser det väldigt olika ut i landet, hur pass omfattande verksamheten är vad gäller kyrkans aktivitet i skolundervisning. Jag har skrivit en motion med inriktning på att framställa material som underlag för sådana här diskussioner. Det är med glädje och tillfredsställelse som jag ser i utskottsbetänkandet att det redan finns så mycket diskussionsmaterial i etiska frågor och med kyrklig anknytning. Och att man även fortsätter, man håller på att producera aktuellt material. Men det är också viktigt att det bli använt som hjälpmedel, när man erbjuder sig att hjälpa till med etiska diskussioner i skolan.

Kyrkomötet kan inte besluta om församlingsarbetet. Men Kyrkomötet måste kunna ge en inriktning för Svenska kyrkans arbete. I det här fallet gäller det det viktiga arbetet bland barn och ungdomar. Det är bra för kyrkans medlemmar att se att kyrkan finns med i samhällsarbetet. Det kan vara ett skäl till att vara kvar som medlem. Det bör också öka andelen konfirmander, som på de flesta håll är sjunkande. På sikt kan vi få ha kvar även dem som medlemmar i Svenska kyrkan.

Jag såg i numret av *Kyrkans Tidning* som vi fick i går att det är en präst här i Stockholmstrakten, Jan Jordal, som har arbetat mycket med hjälparbete i Etiopien och varit ute. Han är ute i skolorna och berättar om det, och de här barnen blir intresserade av kyrkan. Man har rätt stort globalt intresse nu bland ungdomar. Han märker ett växande intresse för rättvisefrågan när han möter ungdomar. Så säger han så här: ”Borta är också skolans avståndstagande hållning till kyrkan. Skolan är vidöppen. Svenska kyrkan utnyttjar inte det tillräckligt.” Låt oss utnyttja det, om vi har möjlighet!

Jag lägger ett yrkande med två att-satser. Att-sats 1: att Kyrkomötet beslutar och tillkännager för Kyrkostyrelsen att samarbete kyrka-samhälle omkring etiska diskussioner i skola och förskola skall ses som ett prioriterat område för Svenska kyrkan. Att-sats 2: att uppdra åt Kyrkostyrelsen att tillse att aktuellt undervisnings- och diskussionsmaterial om kristen etik för barn och ungdomar blir presenterat för landets biskopar. Biskoparna kan sedan uppmuntra till att materialet blir flitigt använt i församlingarnas barn- och ungdomsarbete, i skolor och förskolor.

Jag yrkar bifall till det yrkandet.

BO E NILSSON:

Ordförande! Kyrkomötesvänner! Kyrkolivsutskottet har behandlat den här motionen 2002:81 och om Ingrid blir besviken på det så beror det på att motionen är formulerad på ett annat sätt än hennes yrkande som hon lade nu. Vi har alltså avslagit motionen. Vi har byggt det på konstaterandet att det finns ett material om de här sakerna, om etikundervisningen i skolan, det finns riktlinjer, det finns pedagogisk handledning, det finns annat material. Även läromedel att direkt använda i undervisningen. Som Ingrid Smittsarve nämnde är det i första hand på det lokala planet man skall arbeta med detta. Det är så vi har sett det också. Så utskottet är helt inne på samma linje, att

det behövs ett material kring de här frågorna. Säkert fattas det också material för vissa åldrar. Men de exempel som har givits här har i alla fall gett en fingervisning om att det går att använda en hel del.

Rent allmänt har etikfrågorna också väckt ett större intresse inom skolan i allmänhet. Det finns också fortbildning för lärare i etikfrågor. Vi menar då, att producera sådant här material, det bör vi överlåta till dem som är intresserade, tar initiativ till och engagerar sig för de här frågorna. Naturligtvis skall kyrkan stödja den typen av undervisningsmaterial om vi kan.

Därmed vill jag tillstyrka utskottets hemställan.

INGRID SMITTSARVE (REPLIK):

Jag inser att utskottet har diskuterat en lite annorlunda sak. Jag såg det här som en infallsvinkel till det som jag egentligen menar, just att man prioriterar det här arbetet. Att Kyrkomötet beslutar att det skall vara prioritet på den här typen av arbete. Att man skall vara lite mer aktiv och gå ut och erbjuda sina tjänster till skolan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 129.

131 § Utbildningsbehov för kyrkomusiker

BÖRJJE GUSTAFSSON:

Fru ordförande! Deltagare i Kyrkomötet! När jag fick se att jag hade fått betänkan-dets avslag på motionen, så tröstade jag mig med de orden som Lennart Koskinen sa förut i eftermiddag, att även ett avslag kan föra frågan framåt.

Den här motionen är skriven mot den bakgrunden att alla prognoser tyder på att det kommer att fattas ett allt större antal kyrkomusiker i framtiden. Det beror på att nyutbildade musiker inte stannar kvar i kyrkans tjänst och att nyrekryteringen är låg. Vid årets prov för antagning till utbildningen fanns det inte ens så många sökande som det finns utbildningsplatser.

Jag tror att man kan erbjuda fem-sexåringar att lära sig spela orgel, vilket är fullt möjligt med bland annat suzukimetoden. Det kan i en framtid gynna nyrekryteringen och det underlättar då till gagn för en bra gudstjänst, även i framtiden. Det kräver att det finns lärare som kan leda den utbildningen. I nuläget är utbildningen till suzukipe-dagog en påbyggnadsutbildning. Det är alltför krävande utbildning för att hanteras på det sättet. Varje nivå är tio poäng. För att bli en bra pedagog skall man förutom bra instrumental kunskap även ha ett stort pedagogiskt intresse och gärna pedagogisk erfarenhet. Jag menar att ingen metod är bättre än läraren som skall tillämpa den. På sidan 3 i utskottets övervägande finns ett stycke som inleds med ”ett omfattande arbe-te”, där utskottet menar att det som gjorts på området är tillräckligt. Det är riktigt att en hel del redan har gjorts. Stöd och bidrag har getts från rikskyrkan, men det räcker inte. Därtill är rekryteringsansvaret alltför viktigt.

Det är också viktigt att ansvaret blir tydligt för församlingarna. För att metoden skall få genomslag i Svenska kyrkans musikliv krävs ekonomisk satsning från försam-lingarna på övningsinstrument och förhöjda pedaler för kyrkorglarna. Utbildningen är gratis men materialet kostar pengar. Det kan lösas genom att man tar ut en avgift av eleverna på förslagsvis 1 000–2 000 kronor per år. Alla fritidsintressen för ungdomar kostar pengar, till exempel ridning och ishockey och det vet säkert alla och kan vits-ordas av er som är föräldrar till unga barn, eller är far- eller morföräldrar. Det är allt-så av allra största vikt att vi runt om i församlingarna inser detta och att vi visar vilja

att ta fram de pengar som behövs för att vi runt om i Sveriges församlingar skall kunna ge barn möjlighet till undervisning. Kommer det att bli tydligt om motionen avslås?

Jag tycker inte det och därför yrkar jag bifall till motion 2002:48.

ANN-SOFIE PERSSON:

I utskottets betänkande skrivs det om insatser för att stimulera rekryteringen till de olika profiltutbildningarna. Det är ett väldigt bra initiativ och verkligen på tiden. Vad jag tror är dock att vi inte bara behöver rekrytera fler, utan vi behöver framför allt behålla dem som har utbildat sig och som faktiskt har börjat arbeta inom Svenska kyrkan. I utskottets betänkande står det att man skall visa på positiva bilder av kyrkoarbetet. Jag tog min kantorsexamen år 2000. I min klass kan jag inte ens räkna upp fem personer som trivs med sitt arbete i kyrkan. Åren tidigare är det hälften, eller ännu färre, som tre–fyra år senare, efter sin examen alltså, fortfarande arbetar i Svenska kyrkan. De allra flesta har slutat på grund av problem med arbetsplatsen och en katastrofal arbetsmiljö. Detta anser inte jag vara positiva bilder av att arbeta i kyrkan. Jag anser att personalansvarigt ledarskap behöver utvecklas, eller lyftas över på någon annan arbetskategori än de som har det i dag. Situationen nu är ohållbar och vad jag kan se görs ingenting åt det.

KERSTIN ZETTERBERG:

Ordförande! Ledamöter! Ja, Börje Gustafsson tar i sin motion upp det aktuella ämnet som har varit på tapeten många gånger här förut, nämligen rekrytering av goda medarbetare i kyrkan. Han pekar på rekryteringen till musikhögskolorna och på suzukimetoden som vidareutbildning för kyrkomusiker, för att vi så småningom skall få flera nya musiker.

Kyrkolivsutskottet uttrycker också sin oro inför framtiden och den bristsituation som kan komma i och med pensionsavgångarna framöver. I motionen och i betänkandet finns siffror på det, så det vill jag inte ta upp någon tid med. Vad utskottet dock också ser är att det görs mycket redan nu för att locka nya medarbetare till kyrkans arbetsområde. Nämnden för kyrkolivets utveckling har i år startat ett treårigt rekryteringsprojekt till samtliga de fyra utbildningsprofilerna. Projektet har en heltidsanställd ledare och nu i vår har man ägnat tid åt att presentera och förankra projektet i stiftet, hos utbildande skolor och andra berörda parter. Projektledaren kommer att delta i utbildningsmässor runt om i Sverige och under 2003 kommer dessutom utbildningskonferenser att hållas, för profilerna gemensamt och profilvisa konferenser.

Musikhögskolan i Piteå har tillsammans med Luleå stift genomfört en, som Börje sa här, tiopoängskurs i suzukimetodik för kyrkomusiker och de har fått mycket goda omdömen. Det är just i dagarna som de första pedagogerna har utexaminerats därifrån. Under det här läsåret genomförs vid Musikhögskolan i Stockholm samma kurs i den metodiken. De två kyrkomusiker, Gunilla Rönnberg och Lars Hagström, som utvecklat den här metodiken för undervisning på orgel i suzukimodellen, är anställda nu av Avdelningen för kyrkolivets utveckling här i Uppsala på projektbasis, 25 procent vardera. Enligt planerna kommer man att fortsätta även nästa år.

Så till församlingarna. Ja, det är naturligtvis en god idé att uppmuntra och stödja anställda kyrkomusiker för att de skall kunna vidareutbilda sig i denna metodik. Det är ju något för församlingarna att tänka på och något som kommer att löna sig på sikt, det är jag övertygad om. Men eftersom så mycket görs redan nu för att stödja rekryteringen till kyrkans profiltutbildningar anser inte utskottet att man vill ge ytterligare uppdrag i detta ämne till Kyrkostyrelsen, utan föreslår att Kyrkomötet avslår motionen.

Bifall utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 131.

132 § Integrationsarbete

RUNE ENTELIUS:

Fru ordförande! Betänkandet om Svenska kyrkans integrationsarbete är ett bra betänkande ur pedagogisk synpunkt. Det förklarar begrepp som nationella minoriteter, minoritetsspråk, skillnaderna mellan integration och assimilation. Det redovisar vad som hänt med det finska integrationsarbetet sedan 1530 och redovisar några utredningar om sverigefinskt arbete i Svenska kyrkan och attityder bland sverigefinnar. Men, ute i församlingarna har vi våra kyrkotillhöriga, inte bara sådana som är finskspråkiga, utan också sådana som talar andra språk, från Europa eller andra världsdelar. Hur skall vi få dessa med i församlingsarbetet och gudstjänsterna?

Det är värdefullt att få veta vad som görs. Det kan också vara intressant att veta hur det görs. Vilka erfarenheter finns till exempel av tvåspråkiga gudstjänster, eller möten i församlingarna mellan kyrkotillhöriga med olika språkbakgrund? Vilka gemensamma upplevelser finns i församlingen? Hur sker det vardagliga integrationsarbetet? Det är svaret på dessa frågor som vi motionärer vill ha. Här finns alltså en samlad erfarenhet som vi vill bli delaktiga av. I många församlingar finns lyckade exempel på integration. I andra brottas man med problemen. Utskottet säger att man vill prioritera en kartläggning och utvärdering av integrationsarbetet inom Svenska kyrkan, men vill inte explicit uttrycka att detta bäst sker genom en idé- och kunskapsbank. Utskottet motiverar inte denna tanke. I stället för en idé- och kunskapsbank skall vi kanske tala om en brevlåda. Det torde inte vara allt för svårt att via Internet skicka in erfarenheter till en sådan brevlåda, som kunde vara tillgänglig på Kyrknätet för alla.

Jag yrkar bifall till motion 2002:91.

IRÉNE PIERAZZI:

Fru ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Min och Rune Entelius motion 2002:91 bejakas av utskottets betänkande 2002:10 i alla delar utom en: tanken om att skapa en idé- och kunskapsbank. Utskottet menar att en kartläggning och utvärdering av integrationsarbetet inom Svenska kyrkan kan ske på annat sätt än genom en idé- och kunskapsbank. Vi delar den uppfattningen, precis som Rune sa alldeles nyss, som utskottet har rörande kartläggningen och utvärderingen, men motionen handlar inte om kartläggning och utvärdering. Den handlar om att samla erfarenheter, utveckla metoder och göra integrationsarbetet inom Svenska kyrkan känt. I det arbetet är en idé- och kunskapsbank ett bra sätt.

Vår tanke bakom motionen är ett behov av ett forum för idéer och kunskap om det arbete som sker i våra församlingar och stift. Ett sådant forum kan exempelvis skapas på Svenska kyrkans hemsida. Där kan man bygga upp en kunskapsbank som är ämnesorienterad, just det här speciella fallet kanske ämnesrubrikerna kunde vara: Sverigefinskt arbete, Språkliga minoriteter eller Integrationsarbete. En kunskapsbank där vi som är engagerade och intresserade av särskilda frågor kan hämta inspiration och ta del av andras erfarenheter. De som arbetar aktivt med dessa frågor kan få dela med sig av sina erfarenheter. Många myndigheter, förbund och organisationer har den här sortens banker. På exempelvis Svenska kommunförbundets hemsida kan man få information om vad som händer eller har hänt i landets kommuner under olika ämnesrubriker. Vad Kommunförbundet gör är att stå för den gemensamma banken på hemsidan och kommunerna står för informationen. På motsvarande sätt skulle vi på Svenska kyrkans hemsida kunna samla erfarenheter om integrationsarbete som sker på församlings- och stiftsnivå och få ett forum där vi kan samla erfarenheter, utveckla metoder och göra det arbete som sker är känt för oss alla.

Jag yrkar därför bifall till motion 2002:91.

BISKOP HANS STIGLUND:

Jag tror att integrationsarbetet när det gäller minoritetsspråk handlar dels om att vi tillhandahåller böcker och bibelöversättningar och sådant, men ofta i församlingar fastnar integrationsarbetet just i att minoritetsgruppen blir liksom en grupp i församlingarna. En egen liten församling. Just det svåra att trots de identitetsskapande åtgärder som kyrkan genomför, med tanke på att man lyfter fram det egna språket, också hitta lösningar där minoritetsgruppen hittar en gemensam plattform med församlingen och i den gemensamma församlingsuppgiften. Där tror jag det behövs mycket konkreta idéer, tankar, när det gäller hur man utformar gudstjänster, tvåspråkiga, när det gäller hur man arbetar med barn- och konfirmandarbete för att integrera både de svensktalande och de icke svensktalande i gudstjänstliv, i det gemensamma församlingsarbetet. Därför tror jag på en idébank, en konkret plats där man dela med sig av de här erfarenheterna. Därför vill jag också yrka bifall till motion 2002:91.

Som en avslutning på mitt inlägg, eftersom på Annas begäran sedan i går begärdes ett prov på en samisk psalm – jag har vändats ett dygn över detta – så tänkte jag få bidra med ett konkret bevis på en slags integration. Med all respekt för att uttal och så kanske inte alldeles stämmer. Men jag skall göra vad jag kan.

Psalm 246 vers 1 och 2 sjöngs i lulesamisk översättning.

Så låter det när man sjunger våra gamla psalmer på ett annat språk. Det stora bidraget i denna psalmbok är också att det finns melodier med samiskt ursprung, så att de egna melodierna kläds i ord. Det är ett större bidrag, men de melodierna kan jag inte, behärskar jag inte. Tack för ordet.

VANJA BJÖRSSON:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Det är inte lätt att komma efter en sådan här integration, men utskottet och motionärerna när det gäller integration vill båda prioritera kartläggning och utvärdering av det integrationsarbete som pågår inom Svenska kyrkan, både inom och utom landet.

Vi har många olika sätt att sprida kunskapen om integrationsarbetet. Dels finns den från person till person, men den är ingenting som man kan snabbt hitta fram. Dels finns skrivet i böcker, i häften, där man talar om precis hur man har gjort och vad man har gjort. Det har man bland annat gjort i Strängnäs stift när det gäller det finsk-svenska arbetet. Där har man givit ut en bok som heter *Möte som skapar* och det är en skildring av det sverigefinska arbetet, dess framväxt, utveckling, möjligheter och teologi. I det materialet finns det också reflektioner och samtalsfrågor. Det kan vara ett sätt. Nu hör vi då från motionärerna att man också vill ha det på Kyrknätet. Kyrknätet nås inte av alla. De nås av dem som är anställda, men inte av alla frivilliga och förtroendevalda. Det fordrar också en disciplin från församlingarna, att man verkligen lägger in det här och att man förnyar det.

Men utskottet som diskuterade detta på olika sätt vill inte peka ut något speciellt sätt att bedriva det här, kunskapsbank eller om det skall vara någonting annat, utan utskottet avslår motionen med den motiveringen att det kanske finns andra sätt också än just en idé- och kunskapsbank.

Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

RUNE ENTELIUS (REPLIK):

Det var ungefär det jag sa i mitt första anförande här, eller det som jag inte sa. Jag bara konstaterar att i betänkandet står det att det fanns andra sätt än via en idé- och

kunskapsbank, men jag trodde att betänkandet skulle beskriva vilka andra sätt som fanns? Jag yrkar fortfarande bifall på motion 2002:91.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 131.

133 § Kollekternas roll

ANGELA BOËTHIUS:

Fru ordförande! Kära, trötta vänner! Jag skall inte bli långvarig här. Jag har inget att invända mot förslaget till beslut och yrkar bifall till det. Jag vill bara peka på några meningar i utskottsbetänkandet.

Jag hör till dem som tycker att det är viktigt att det görs en teologisk analys ute i församlingarna. Jag tror också att man behöver göra en strategisk analys över vad vi har våra kollekt till. De vi får bestämma själva, åtminstone. För att få ut frågan till kyrkoråden behövs ett riktat material som ger teologisk vägledning, säger utskottet i sitt övervägande. Ja, det är jättebra! Och för att anknyta till någonting som jag tog upp i en fråga i frågedebatten i tisdags: det är viktigt att finna utgivningsformer som borgar för att skriften når ut till dem som i dag behöver föra detta samtal. Kära kyrkostyrelse, tala om för oss när ni har hittat de formerna!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 131.

134 § Kyrkliga syföreningar

GUN ANDERSSON:

Ja, här har det kanske blivit en riktigt ordentlig begravning med många kransar och vackra kransar. Men de här kvinnorna, de är inte riktigt helt döda än, så jag skulle ändå hoppas på ett bifall till min motion.

Vad det handlar om, det är alltså att de kyrkliga syföreningarna behöver dokumenteras, det som har gjorts historiskt. Det är på gång. *Kvinnor i Svenska kyrkan* planerar ett projekt och det kommer säkert att kunna genomföras, det är inte något problem med ekonomin, utan det kommer säkert att gå bra. Men det här är då *Kvinnor i Svenska kyrkan*. Det är en liten organisation med ungefär 1 500 medlemmar och de vill veta vad kyrkan tycker, vad ni ledamöter här tycker om kyrkliga syföreningars behov av att dokumenteras. Därför önskar kvinnorna att få upp det här i Kyrkomötet, att ni skall säga vad ni tycker om det. Om ni tycker att det är ett bra projekt, så kommer det att innebära en enorm skjuts i projektet. Det kommer att ge en liten uppbackning till dem, att de verkligen skall genomföra det och att det är viktigt inte bara för dem själva utan för alla.

BRITT LOUISE AGRELL:

Jag tyckte också att det här var en väldigt viktig fråga och det är därför jag kände att jag ville komma upp och säga någonting om det. För är det någonting som den här motionen verkligen syftar till, så är det att synliggöra de kyrkliga syföreningarna och deras betydelse för Svenska kyrkan. I en tid när vi talar väldigt mycket om frivilligarbete, behovet av frivilligarbete i vår kyrka, så måste det vara särskilt angeläget att just lyfta fram syföreningarna, som historiskt sett är det allra största frivilligarbete vi har och har haft. Jag tror att genom att frågan kommer upp här och att vi har fått en så fantastisk fin bakgrundstext i det här betänkandet – jag hoppas att ni har läst det

allihopa, för där kan man verkligen få veta hur det har börjat och hur det har fortsatt och lite grand om den betydelse det har. Man får en väldigt bra beskrivning.

Utskottets förslag är att avslå motionen, eftersom *Kvinnor i Svenska kyrkan* planerar det här projektet just om syföreningar och deras betydelse. Jag tyckte väl kanske att det lät lite osäkert. Nu hör jag att du inte är ett dugg orolig att det inte blir av, men det var jag. Så jag tog reda på lite mer om det. Det stod bara att ”det planeras” och ”de har en förhoppning” och så där, så jag tänkte att det här får vi nog undersöka ordentligt. Då fick jag veta att verksamhetsområdena Kultur och Information båda har budgeterat för det här projektet. Så tar bara Kyrkomötet mål och rambudgeten i morgon, då talar vi om att vi vill att det här skall ske och vi ger också *Kvinnor i Svenska kyrkan* en ordentlig skjuts framåt, samtidigt som vi lyfter fram syföreningarna och deras betydelse. Så det är bara att känna sitt ansvar, ta budgeten i morgon, så kommer det här att fixa sig.

Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

GÖRAN ÅBERG:

Ordförande! Ja, jag behöver ju inte säga så mycket efter Britt Louise Agrell. Ändå vill jag säga till det som Kyrkolivsutskottet anför i just den här utförliga bakgrundsteckningen, som också jag hoppas att ni har läst, om dokumentation och synliggörande av de kyrkliga syföreningarnas utomordentligt betydelsefulla verksamhet alltsedan Emilie Petersen, mormor på Herrestad i Kärda församling utanför Värnamo i Växjö stift – i vars verksamhet jag själv har forskat en hel del – med hennes idéer ända sedan 1844, så vill jag också peka på ytterligare projekt, förutom de här i betänkandet angivna, det här som Britt Louise talade om med *Kvinnor i Svenska kyrkan* och syföreningar i Lunds stift. Förutom det vill jag peka på det som bland annat stod i ett temanummer i *Kyrkans Tidning*, bifogad nr 40, där det talades om rent vetenskaplig forskning vid Högskolan i Gävle under rubriken *Syföreningar i Svenska kyrkan – Gemenskap och välgörenhet*, liksom den enkätundersökning som har skett bland 3 500 syföreningar i landet. Allt detta var omnämnt i syföreningsbilagan till nr 40 av *Kyrkans Tidning*. I dess redaktionskrönika konstateras därför att ”det händer saker”. Mot bakgrund av att det som Gunnar Andersson, Birgitta Björner, Inger Liljedahl och Paul Trossö tar upp i sin motion föreslår utskottet ett avslag, just för att det händer saker redan i vår kyrka då det gäller dokumentation och synliggörande utav syföreningarnas betydelsefulla verksamhet.

Jag föreslår alltså tillstyrkande av betänkandet.

GUN ANDERSSON (REPLIK):

Ja, jag vill ändå förtydliga att vad utskottet nu har svarat gör ingen skillnad. Det här kommer att ske ändå, det här projektet kommer att ske. Kvinnorna vill verkligen göra det och de kommer att göra det, men de vill hemskt gärna ha ert stöd för det. De vill att några fler än de själva vill att detta skall genomföras. Genom att låta Kyrkostyrelsen tillse att det blir gjort, så kommer det upp på en dignitet som kvinnorna behöver för att kunna kämpa vidare med det här. De är jättearga, de står bakom mig här och är jättearga just nu. Jag vill bara påminna om det.

GÖRAN ÅBERG (REPLIK):

Ja, vi i utskottet inser ju den oerhörda betydelsen och det sa jag tidigare. I senaste numret av *Kyrkans Tidning* verkar det nästan som om vi inte uppskattar det riktigt. Det står här, en insändare, hon förväntar sig att Kyrkomötet på detta sätt visar de kyrkliga syföreningarna sin tacksamhet för vad de gjort under mer än 100 år. Ja, det

kan vi ju visa i morgon i så fall, som Britt Louise Agrell sa. Vårt betänkande är inte på något sätt ett underkännande av det här. Vi vill verkligen uppskatta deras verksamhet.

BIRGITTA BJÖRNER:

Ordförande, tack för det! Helt kort en sammanfattning: Detta innebär ingen ekonomisk påfrestning ytterligare, men det skulle innebära en stor stöttning, som Gun sa här, att bifalla motionen. Att inte låta dessa hängivna frivilligarbetare känna sig marginaliserade, vilket det kan vara mycket lätt att göra efter denna långa tid med deras fina frivilligarbete inom kyrkan, som inte alltid uppmärksammas och som inte alltid anses så väldigt fint, men som har en mycket stor betydelse! Som förebilder har dessa kvinnor under så lång tid utgjort ett stort ideellt kapital inom Svenska kyrkan.

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Jag tycker det är så ledsamt att det blir sådana här missförstånd, för egentligen handlar det här om rent tekniska frågor. Utskottet hade i och för sig kunnat säga att med detta får motionen anses besvarad. Då kanske man hade känt det bättre. Att bifalla motionen och säga till Kyrkostyrelsen att se till att någonting blir gjort, som Kyrkostyrelsen redan vet kommer att bli gjort – bara ni bifaller budgeten – det funkar inte så. Det handlar egentligen bara om rent tekniska saker.

Jag vill ta tillfället i akt och säga att jag tror att jag har hela Kyrkostyrelsen med mig när jag uttalar vår tacksamhet, vår uppskattning för vad alla dessa kvinnor har gjort för Svenska kyrkan genom åren – och fortfarande gör! Jag tycker inte att man skall säga, att nu skall vi dokumentera det här så att vi har någonting för framtiden, utan vi skall se till nuet. Allt som görs i dag. Jag är övertygad om att inte bara Kyrkostyrelsen utan hela Kyrkomötet står bakom mig när jag uttrycker en uppskattning för allt detta arbete!

LARS RYDJE:

Ordförande! Egentligen skulle jag säga så här, att det är inget fel att ångra sig, vad man har sagt i utskottet. Upptäckte till min förskräckelse att jag har en hustru hemma som är med i syföreningen, så nu vet jag inte om jag törs komma hem när jag har avslagit motionen. Men jag vill ändå säga att vi är oerhört imponerade över allt det arbete som har gjorts. Utskottet har varit det, utskottet skulle gärna – egentligen känner jag sådär i efterhand, vilket man hoppas få lov att göra, att man kanske borde ha sagt på ett annat sätt. Men jag håller med Agrell här att jag tror, jag vet att det är på det sättet att alla är imponerade av detta arbete som görs. Det underliga är att under alla mina år i kyrkan, som är bortåt 40–45 år, så har jag alltid hört att snart har syföreningarna dött. Men likaväl så är det syföreningar i varenda församling! Man syr på och man har sina auktioner och man tjänar väldigt, väldigt mycket pengar och hjälper till. Så jag vill gärna säga att det är en heder åt alla dem som jobbar i det här.

Sedan vill jag också tala om, bara för jämställdhetens skull, att i min församling har vi till och med en manlig sådan här syförening, fast de sysslar med trä!

ROLF FORSLIN:

Ordförande och ledamöter! Lars Rydje hann före mig. Jag tänkte att som man är jag tvungen att gå upp. Jag har en hel del med syföreningar att göra och det är väl tveksamt om jag vågar komma hem om jag framhårdar. Jag sitter i det här utskottet också. För mig känns det som att det är en smaksak vad vi gör och säger. Jag tycker att vi kan tillstyrka den här motionen, trots att jag har varit med och beslutat att vi skall avslå den. För det var väldigt mycket kransar och fint och vackert och så där, och då

kan man faktiskt tillstyrka den. Så jag skulle vilja föreslå att vi ändrar oss till i morgon. Det är ju faktiskt så att man gör en fantastisk massa bra saker. Jag hoppas att *Kyrkans Tidning* tittar på Internet nu när vi öser lovord över alla syföreningar och deras fantastiska jobb som de utför.

Jag vill tillstyrka motionen.

GUN ANDERSSON (REPLIK):

Jag vill bara lägga till det att den inställning som Rydje och Agrell har, den kommer inte de här kvinnorna förstå. Den här motionen har de bett mig skriva, för att de vill veta om ni står bakom dem. De kommer inte att begripa något annat. Så är det bara.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 132.

135 § Kyrkostatistik

GERD GULLBERG-JOHNSSON:

Ordförande och kyrkomötesledamöter och biskopar! När jag skrev motionen hade jag förväntningar att bidra till förbättringar av kyrkostatistiken till massmedia från oss i Svenska kyrkan på nationell nivå. Mina förväntningar har uppfyllts av utskottets svar, trots avslag. Det är ändå en bit på väg i den här frågan och motionen har bidragit till många diskussioner här utanför och emellan sessionerna. I dag får massmedia information från Svenska kyrkans databas om antal deltagare i gudstjänst, antal dop, konfirmationer och vigslar. Men varför bara prästerliga handlingar? Är det för att vi kallar det för kyrkostatistik och handlingar som förekommer i kyrkan? Vi kanske skulle kalla det för en samlad församlingsstatistik i Svenska kyrkan. Man kan undra, vad vill journalister skriva om? I Strängnäs stifts tidskrift *Portalen* nr 2 i år finns det en artikel om media och kyrka, där en chefredaktör uttrycker sig väldigt tydligt. Han säger så här: ”Jag tror att kyrkan är mer intressant än vad vi egentligen vet om, därför att kyrkan helt enkelt inte har förmågan att framställa sin verksamhet så att det engagerar oss. Det finns också en allmän uppfattning bland allmänheten och även bland journalister att kyrkan inte handlar om frågor som rör det vanliga livet.” Men han erkänner också att han personligen vet att intresset för kyrkans arbete är mycket större än vad man kan föreställa sig på en tidningsredaktion.

Mitt förslag att använda församlingsinstruktionen i statistiken som grund, beror på att alla församlingar har skrivit en sådan. Våra församlingars verksamhet, det är en del av samhället och är en del av det vanliga livet som chefredaktören efterlyser. Och vi, det är kyrkan som visar att vi har ett samhällsengagemang. Massmedias roll är informativ och huvudsaken är att ge svenska folket en utförlig bild av Svenska kyrkans verksamhet. Vår roll är då, vad kan vi erbjuda som gör att människor stannar kvar i kyrkan, som vi så tydligt har diskuterat just denna dag? Det är ett bidrag till detta. Men lycka till i fortsättningen med den här frågan!

TORSTEN JOSEPHSSON:

Som framgår av våra överväganden delar vi motionärens intentioner och det finns ett behov av att mer allsidigt kunna kartlägga vad som sker. Men som vi också har pekat på är det en del saker som inte kan statistiskt redovisas. Inte minst i det pastorala hamnar mycket arbete med hembesök och allt sådant. Därför har vi gett ett annat förslag som vi tror också kan ge en allsidig bild av vad som sker i församlingarna.

Vi förstår intentionen, men jag vill å utskottets vägnar yrka bifall åt utskottets förslag.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 132.

136 § Kyrkans grafiska profil

ÅKE BENDIX:

Ordförande! Ledamöter! Biskopar! När vi skrev denna motionen var det föranlett av en artikel i *Kyrkans Tidning* som talar om att man skulle spara pengar genom att arbetet med en ny grafisk profil skulle läggas på hyllan. Därför skrev Staffan Holmgren och jag denna motionen. Vi satt i Kulturutskottet och lade fram förslaget till Kyrkomötet 1999, där man enhälligt beslutade att man inte skall ta fram någon ny grafisk profil, men däremot skulle man påskynda framtagandet av ett fullständigt grafiskt program, bild och text, och man skulle utgå från kyrkans nuvarande logotyp och typsnitt. Det är alltså inte fråga om någonting nytt som man skulle jobba fram. Nu säger utskottet att man har accepterat det här och därför yrkar man avslag på motionen, eftersom de föreslagna åtgärderna redan är genomförda.

Vi litar på detta. Vi hoppas nu att man en gång för alla har begravt den här frågan om att ta fram någonting nytt när det gäller grafisk profil, så att det inte blir som galten Särimmer, att vi varje år skall behöva stå här och slakta den för att sedan året därpå ta en ny slakt.

Sedan när det däremot gäller de andra sakerna, att ta fram det nya programmet, så tycker vi inte att man har lyckats särskilt väl med det. Man säger visserligen att man inte kan påtvinga stift och församlingar och olika institutioner sådana här saker. Vi är inte en kyrka som har en påve som kan driva igenom, men däremot tycker jag att man ibland har en känsla av att det finns en massa småpåvar inom kyrkan, som var och en på olika nivåer försöker bevara och försvara sina revir. Jag tycker det är olyckligt att man ser den här rika floran av logotyper när man marknadsför, inte minst i platsannonser. Jag tror det skulle vara väldigt bra om man från kyrkan påpekade detta, hur viktigt det är att man har en grafisk profil med en logotyp, att jobba vidare med detta och inte låta det vara avslutat.

JOAKIM SVENSSON:

Herr ordförande! Utskottet ställer sig positivt till det här med profilen. Själv vill jag säga att jag tycker det är väldigt roligt med starka lokala profiler, vilket ju Åke Bendix är i Varberg. När det gäller grafiska profilen har däremot utskottet funnit att de önskemål som framställs i motionen i princip redan är beaktade, varför utskottet yrkar avslag på motionen.

Jag yrkar nu bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 132.

Kyrkomötet 2002
Fredagen den 25 oktober

137 § Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar, beslut

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Det blir ju märkligt att Kyrkomötet röstar om en frågeställning som vore omöjlig, nämligen att det kommer in en instruktion om domkapitlets funktioner. Jag menar, visst skall man lita på Kyrkomötet, men skall det över huvud taget framställas propositioner i Kyrkomötet där vissa grundfrågor är avgjorda? Detaljer på det här sättet skulle bara ställa till jäkelskap. Det måste ligga i Kyrkorättsutskottets yttrande att de här följdfrågorna inte skulle kunna tas upp.

ORDFÖRANDEN:

I den beslutsordning som vi har och som väl Kyrkorättsutskottet har pekat på, kan sådana här problem uppkomma. Sådana avser vi att eliminera till kommande år. Jag avser ändå att även på denna sista punkt ställa den under proposition.

141 § Ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen, beslut

GUNNAR PRYTZ:

Ordförande! Ledamöter! Tyvärr har det här yttrandet kommit väldigt sent och behandlades inte ihop med utskottsarbetet. Men när jag läser det får jag den uppfattningen att det här innebär att vi inte kan säga ja till det yrkande jag lagt för att det strider mot vad Kyrkorättsutskottet säger. Men ordföranden tänker ändå ta upp det till voteringen? Det står här i yttrandet att ”med hänvisning härtill finner utskottet att ändring av kyrkoordningen i nu berört hänseende inte kan beslutas vid årets kyrkomöte”.

ORDFÖRANDEN:

Ja, och det är just därför som du har framställt ett yrkande att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att komma tillbaka med ett sådant här yrkande, som i så fall kan beredas i den formen.

GUNNAR PRYTZ:

Då kan Kyrkostyrelsen göra en grundlig utredning. Tack för det, herr ordförande!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 115.

179 § Val till Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet

ÅKE BLOMQVIST:

Ledamöter i Kyrkomötet och biskopar! Vi har i valberedningen överlagt och vi fick tillfälle att höra det samlade presidieförslaget, som ordföranden kanske kommer att presentera sedan. Men efter att vi hade hört det kände vi representanter för centern, posk, kd och fp att vi behövde ajournera oss och efter den ajourneringen ser vi på följande sätt. Därför enades vi kring detta och det framgår inte av den handling ni har fått att det har varit en votering vad gäller förslaget.

Vårt förslag till presidium är att biskopen i Visby stift utses till ordförande. Till förste vice ordförande den nuvarande ordföranden Karin Israelsson. Till andre vice ordförande Jösta Claeson. Det var en votering där resultatet blev 8–7 i utskottet.

BENNY JÖNSSON:

Fröken ordförande, om vi nu skall vara korrekta! Ja, det står var och en fritt att nominera här, men jag tycker att det är lite märkligt om man beaktar den debatt och det beslut vi hade i förmiddags kring den här nämnden, när en mycket kraftig majoritet av Kyrkomötet biföll reservation 2, som innebar att man gick emot utskottets förslag att biskopen i Visby skulle vara självskriven ordförande. Jag är medveten om att det är skillnad på att vara självskriven ordförande och att bli vald ordförande. Men andemeningen bland oss som stödde, och jag utgår från att alla som stödde reservation 2, var att det skulle vara en lekman som skulle vara ordförande i denna nämnd. Det finns också en möjlighet för en av de föreslagna kandidaterna att dra sig tillbaka.

Jag yrkar bifall till valberedningens majoritetsförslag.

TORGNUY LARSSON:

Fru ordförande! Jag yrkar bifall till valberedningens förslag. Det har varit en lång diskussion under ett antal år huruvida SKUT skall vara knutet till Visby stift eller inte. Vi har varit ganska många som varit oerhört tveksamma. Jag själv tillhör dem som in i det sista tvekade, men inte minst ärkebiskopens ord och flera andras från Kyrkostyrelsen gjorde att jag till sist tyckte att det ändå var rimligt.

Jag har också i andra sammanhang, det kanske ni märkte ändå, medverkat till att vi i övergripande frågor kan nå en så bred enighet som möjligt. Det skulle vara av mycket stort värde för den grupp som jag representerar om man kunde gå på valberedningens förslag. Jag kan förstå att det finns somliga som vill att biskopen skall vara ordförande. Jag kan förstå den synpunkten, men jag tror att man också kommer att medverka till att processen blir god om man i det här läget väljer någon annan än biskopen. Det handlar om principen, det handlar självklart inte om olika personer.

Sedan vill jag erinra om att så vitt jag förstår innebär det förslag som Åke Blomqvist har lagt att det är Biörn Fjärstedt som väljs under fyra år. Det är alltså personen Biörn Fjärstedt. Men jag skulle vilja vädja om att vi om möjligt kunde nå en enighet vid det här tillfället.

Därför förordar jag valberedningens förslag.

ÅKE BLOMQVIST (REPLIK):

Nej, det är en missuppfattning. Det är så att biskop Fjärstedt i dag är biskop i Visby stift och den som väljs in i styrelsen är biskopen i Visby stift. Förslaget är att det är biskopen i Visby stift som utses till ordförande.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Situationen måste väl vara fullt parallell med den tid då kyrkoherdar kunde väljas till ordförande i kyrkoråd. Alltså att man inte här kan skilja på person och biskop. Så länge biskopen i Visby stift heter Biörn Fjärstedt, så är han valbar och finns med här, ingår i nämnden och kan således väljas till ordförande.

ÅKE BLOMQVIST:

Syftet med det här förslaget är att ge biskopen den position i styrelsen som är avsedd. Jag tycker att det här är en lite märklig tolkning, för på andra ställen är det så att där är det uppdraget, när man definierar att det är biskopen i Visby stift. När sedan bis-

kopen avgår inträder en annan i det ämbetet. Biskopen i Visby stift är en person också efter det att biskop Fjärstedt har avgått. Med den utformningen av kyrkoordningen säger vi att "Ledamöter i nämnden är de av Kyrkomötet valda och biskopen i Visby stift". De personerna går att identifiera.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Det här åskådliggör att man inte skall blanda principer. Det är inte bra för biskoparna och jag tror inte att det är bra för Kyrkomötet att vi skall ha en omröstning om biskopar. Jag vill absolut inte förorda att biskopen av Visby eller Biörn Fjärstedt ställs mot en annan kandidat. Om biskopar skall vara ordförande eller om de skall vara ledamöter skall vara principiellt avgjort. Jag kan alltså inte stödja nomineringen av Biörn Fjärstedt till ordförande.

REIDAR GUSTAFSSON:

Ibland, men bara ibland, så trillar det ned en tioöring hos en del människor. Jag skulle önska att fler tioöringar föll ned och föll på plats. Vi skall välja en ordförande i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Det måste vara ett namn! Det namnet väljs på fyra år från i dag. Det går alltså inte att välja en funktion. Så enkel är matematiken.

Därför instämmer jag till fullo i vad biskop Ragnar sa alldeles nyss. Tack!

FREDRIK SIDENVALL:

Nu är jag bara intresserad av det kyrkorättsliga, jag vet att vår vän Jösta Claeson står mig mycket nära i ämbetsfrågan och så där, men vad gäller det rättsliga måste det vara så att positionen i nämnden har biskop Biörn Fjärstedt i egenskap av att vara biskop i Visby. Så länge han har sitt ämbete har han sin plats, inte som förtroendevald men i kraft av sitt ämbete, en plats i nämnden. Utses han nu och anses vara valbar som ordförande innebär det i praktiken att han har sitt ledamotskap så länge han är i tjänst. När han går i pension måste han också lämna ordförandeskapet samtidigt med ledamotskapet. Då inträffar en ny situation, där en ny biskop kommer, och då får man pröva på nytt vem som skall vara ordförande. Det är precis parallellt med det vi har årtiondens erfarenhet av i församlingskyrkoråd. Det är bara min juridiska synpunkt på saken.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Ja, alltså det håller ju, resonemanget när det gäller ledamotskapet. Den frågan har redan tidigare avgjorts. Men när man för fram biskopen i Visby som ordförande byter man princip. Det är av just den anledningen som detta är så djupt olyckligt. Jag har tidigare i ett annat, mera eldfängt inlägg pläderat för att vi skall hålla ihop ämbetsbärrare och demokratisk organisation. Då kan man inte här bolla samtidigt med två principer. Det är just därför jag varken kan stödja nomineringen av Biörn Fjärstedt eller biskopen av Visby.

STINA ELIASSON:

Ordförande! Jag är med i valberedningen och min uppfattning är att det var viktigt för oss i minoriteten att tala om hur vi hade velat ha ett presidium. Men det finns ju ett majoritetsbeslut. Då tycker jag att vi inte skall krångla på, utan det är det demokratiska som för mig i varje fall gäller, att det är de föreslagna. Jag får fråga som ordföranden, är det uppfattat? Har jag varit nog klar? Men det var viktigt att berätta från minoriteten hur vi hade velat se ett presidium och därmed också ordförande.

Sedan delar jag Ragnar Persenius uppfattning om det här med sammanblandning. Det är jag inte för.

JAN-ERIK ÅGREN:

Ordförande! Ordningsfråga: en kort ajournering?

ÅKE BLOMQVIST:

Under den här överläggningen eller ajourneringen som vi har haft vill jag förklara att med det som har redovisats här ifrån minoriteten, så står vi egentligen fast vid vår uppfattning, vi har deklarerat den klart för Kyrkomötet. Vi tycker att förslaget borde se ut så här, men vi vill inte förlänga restiden hem eller senarelägga någonting. Vi tar tillbaka förslaget, men det här är ändå en redovisad markering.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 134.

184 § Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2003–2005

LARS STARKERUD:

Ordförande! Deltagare i Kyrkomötet! Ordföranden i Budgetutskottet är reservant, så jag får ta majoriteten. Det är därför jag nu står här uppe och säger att det har varit ett ganska jobbigt att jobba i Budgetutskottet i år. Den stora anledningen till det är naturligtvis den ekonomiska situation som råder för kyrkan på den nationella nivån och de påfrestningar som vi ser framåt även för församlingar och samfund.

Vi fick ett väldigt bra material det här året. Jag vill säga att trots att vi fick ett så fantastiskt bra material gav det oss möjligheten, och kanske det är en av orsakerna också, till att ha en djupare analys än tidigare. Den analysen ledde också till att vi fick ganska klara ställningstaganden i utskottet. Utskottet tillstyrker i princip Kyrkostyrelsens förslag. Det finns ett antal avvikelser och en av de avvikelser man tycker är väldigt viktig att säga, är att vi faktiskt har diskuterat om vi skulle tillåta den ökning med 1 öre av kyrkoavgiften som föreslås för sista året. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi tar den till att börja med, för det fanns en ganska stor mängd av de ledamöter och suppleanter som deltog i diskussionen som kände sig ganska säkra på att vi behövde den här ettöringen. En lika stor grupp kände sig osäkra på om församlingarna hade möjlighet att betala detta så pass långt bort i perioden, eftersom situationen för församlingar i dag ser ut på det sättet att de har en god – relativt sett god, alla tyckte naturligtvis inte det – men relativt sett god ekonomi, men däremot om något år så är det en mera besvärlig situation.

Den diskussion som vi förde, för jag tror att jag skall uttrycka det också på ett sådant sätt att i den hearing vi hade, om man använder lite kremlologi, så kan vi säga att det avslutades under en mycket uppriktig diskussion. De som kan sin kremlologi kan veta att det kan betyda alla möjliga saker. Det var en uppriktig men också ganska befriande diskussion, för situationen på den nationella nivån är ansträngd. Vi kände i den diskussion som vi förde, för att få fram ett bra budgetförslag att vi måste ha mycket mer på fötterna. Vi fick lite mer på fötterna och vi tyckte sedan att vi kunde gå till beslut. Det beslutet innebar att vår majoritet beslöt att vi skulle fastställa beslutet för det sista året i perioden, 2005, med plus 1 öre – men under ganska betydande diskussion, som ni kan följa i utskottets betänkande, där vi säger att vi helst inte vill att man höjer med ettöringen. Ni får det planeringsunderlaget, men ni skall arbeta på ett sådant sätt att vi slipper höja, med utgångspunkt från den reservation som sedermera

skrivits och den motion som framlades, där man inte ville se att man gjorde ytterligare ökning! Vi har behandlat motionen milt, men har inte kunnat tillstyrka den. Vi tycker att man måste ha den här nivån på sitt arbete.

Det fanns ytterligare två motioner som vi behandlade. Den ena motionen behandlade något så enkelt som den kyrkoantikvariska ersättningen och kyrkobyggnadsbidragen. Det finns mycket som man skall vara ömsint om i den här Svenska kyrkan. En av dem är våra kyrkobyggnader. Sten Johanssons med flera motion kunde vi tyvärr inte bifalla. Sten hade ingen egen finansieringskälla och hur vi än letade över och under bordet och fram och tillbaka så kunde vi inte hitta någon bra finansiering. Vi kände alltså en viss tveksamhet, men har ändå försökt att tillgodose det i den text vi lagt fram.

Däremot var vi lite generösare när det gäller frågan om SKUT, men det kostar egentligen ingenting, för det kostar på ett annat sätt. Vi känner att i den struktur som nu gäller för SKUT måste man på ett eller annat sätt lindra deras problem, och det enda sätt att lösa det problemet vi kan se är att anslå 2 miljoner kronor ur SKUT:s egna kapital. Det är nämligen så att den är slut – vår tolkning av hur man skall tolka budgeten i framtiden, mål och ram i fortsättningen, är att den är slut. Den slutenheten innebär att vi redan nu måste ange de avvikelser som vi föreslår skall gälla för det kommande året. Därför har vi föreslagit 2 miljoner ur deras eget kapital för att lindra det som kommer att ske i övergångsskedet innan man kan finansiera sig själv.

Med detta och de elva sekunder som är kvar ber jag att få yrka bifall till utskottets majoritetsförslag.

REIDAR GUSTAFSSON:

Fru ordförande! Ledamöter! Det finns behov som styr saker och ting som man inte råder över. En filosofisk fundering kring budgetskrivelsen utifrån den motion jag har författat och fått behandlad i utskottet på ett hovsamt sätt, är att pengar är någonting som kan vara upphov till mycket, både ont och gott. Det nu utskottet gör är att man tar pengar från det ändamålsdestinerade egna kapitalet och så ställer man sig bakom Kyrkostyrelsens skrivning i övrigt, att framtida behov skall regleras enahanda när det gäller de övriga nämnderna och styrelsen. Det betyder att renoveringar, bilbyten, andra dylika saker alltså skall lyftas till Kyrkostyrelsen. Det kan väl vara ett förfaringssätt som får prövas. Så får vi se vad som händer, när de här kraven kommer utifrån världen.

Så en lite annan filosofisk fundering när det gäller hur vi hanterar pengar. Läro-nämnden yttrar sig över mycket. Man lade en teologisk fundering kring valsystemet. Men när det gällde budgeten och pengarna, då var man tydligen inte särskilt teologiskt intresserade av den. Det är den ena. Den andra funderingen jag har det är att 1995 kom jag med i Kyrkomötet, 1995 kom jag med i Nämnden för SKUT som ersättare, i dag 2002 har jag deltagit i 14 inlednings- och avslutningsgudstjänster. Under de här 14 tillfällena, det är möjligt att min getfarm var ute på sommarbete, jag vet inte, så har alltså SKUT inte tilldelats en kollekt i samband med dessa gudstjänster. Den här månaden är SKUT:s insamlingsmånad. Därför hade det kanske sett trevligt ut om dagens kollekt hade fått gå till SKUT.

Fru ordförande! Jag yrkar i övrigt bifall till utskottets betänkande.

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Ledamöter! Med mitt sätt att se, jag har hört det här med ledamöter och biskopar, inkluderar jag givetvis biskoparna med min inställning till hur biskoparna borde kunna fullfölja med att även ha beslutsrätt.

Jag vill en gång till understryka vad jag tycker, och som har framkommit även i redovisningen för utskottets samtal, och peka på vikten av att vi relaterar vårt ansvar för den nationella nivån med att inte lägga sten på börda för situationen i våra församlingar och att därför det yttersta måste göras för att undvika att vi gör det lättare för oss i finansieringen av den nationella nivån än det är för våra församlingar. Med det läge som är nu – vi har diskuterat utvecklingen, både medlemsutveckling, penningmarknadsutveckling och andra saker som har relevans för vår framtid – med det kraftfulla tag som jag tycker att Kyrkostyrelsen och generalsekreteraren har tagit sig an en allvarlig situation, är det lite vanskligt att inte nu hejda sig lite inför det tredje året. Jag tycker att det är viktigt att Kyrkostyrelsen i sin helhet med kansli känner stödet från Kyrkomötet i sina ambitioner att nu verkligen ta itu med prioriteringar av uppgifter, se till vad man säger: det här klarar vi av, det där klarar vi faktiskt inte av med de resurser vi har fått, eller den brist på resurser vi ser i framtiden. Det var väl för att poängtera detta ytterligare som vi reserverade oss till förmån för motion 2002:140.

I övrigt skulle jag bara vilja peka en gång till på det här med vikten av – i kommande budgetar nu när det har blivit bättre och bättre och bättre och också i verksamhetsuppföljningen – att man gör en analys, en mer övergripande analys av hur läget är, vilken plats det finns för olika uppgifter på den nationella nivån och hur det går i fas med vad som händer på stifts- och församlingsplan. De här övergripande bitarna är ännu lite svåra att kunna ta till sig och se klart.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag med undantag för motion 2002:140, jag yrkar bifall till motionen.

CHRISTINA HOLMGREN:

Fru ordförande! Deltagare i Kyrkomötet! Nämnden för kyrkolivets utveckling har beslutat att för huvudprogrammet bland annat prioritera följande: arbete med integration, social ekonomi, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Men de minskade ekonomiska resurserna tvingar då att man gör en snävare tolkning av vissa av de prioriterade områdena. Vad betyder det här i praktiken? Jo, det kommer inte att finnas en handläggare det vill säga en fysisk person som arbetar med invandrar- och flyktingfrågor på kyrkokansliet. Svenska kyrkan skall helt förlita sig på till exempel Sveriges Kristna Råd, där vi visserligen finns med, och Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar. Det är faktiskt så att Svenska kyrkan är det trossamfund som i Sverige har störst antal medlemmar. Skall vi övervälta allt ansvar till andra samfund? Sveriges Kristna Råds huvuduppgift kan ändå inte vara att bevaka invandrar- och flyktingarbete? Rådgivningsbyrån visserligen, den har sin speciella kompetens, men invandrar- och flyktingfrågor är så mycket mer. Är det stift och församlingar som skall gå i spetsen för det här huvudansvaret? Vad har man egentligen tänkt? Ekumenikutskottet har i sitt yttrande uttryckt några principiella synpunkter som jag tycker är väldigt viktiga. Att Svenska kyrkan på nationellt plan skall ge stöd och vägledning till stift och församlingar, men vikten är också att Svenska kyrkan förutom detta stöd också skall upprätthålla en hög kvalitet på arbetet med flykting- och invandrarfrågor, det är faktiskt frågor som i dag är otroligt viktiga. Men hur skall man göra det utan att tillskapa några resurser?

Sedan vill jag till Budgetutskottet faktiskt göra ett litet påpekande. Om man tittar i början av detta betänkande, så kan man efter andra utskotts yttrande se att det har fallit bort som är skrivet som berör Ekumenikutskottet. Det finns en liten, liten mening på sidan 11, där man med oro har tittat på minskningen av kompetensen inom flykting- och integrationsfrågor.

Fru ordförande! Jag tycker att det är mycket olyckligt att vi på det här sättet frånhänder oss det enorma ansvar vi faktiskt har för de här frågorna. Jag tror att om vi har den här avrustningen kommer vi framåt i tiden få se mycket svåra konsekvenser. Därför fru ordförande, yrkar jag bifall till motion 2002:93.

ANKI ERDMANN:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Kyrkostyrelsen skriver i mål och rambudget under verksamhetsområdet Kyrkolivets utveckling bland annat att integration är en av de frågor som skall sättas främst. Samtidigt hänvisar man arbetet med invandrar- och flyktingsfrågor till att skötas inom samarbetet med andra kyrkor och med Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar. De flesta är överens om att integration är en av de viktigaste frågorna i samhället i dag. Svenska kyrkan har här en viktig funktion att fylla.

Tidigare har det funnits två tjänster på kyrkokansliet för arbetet med invandrar- och flyktingfrågor. I dag finns bara en kvar. Nu vill man ta bort denna tjänst också. Man hänvisar till de andra kyrkorna. I dag ser det ut så att de enda kyrkliga organisationer som arbetar med dessa frågor aktivt på central nivå är Caritas och Svenska kyrkan. Sveriges Kristna Råd har inte något eget arbete inom området och att hänvisa till Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar blir konstigt. Visserligen är det ett förnämligt arbete som bedrivs av Rådgivningsbyrån, och flyktingarbete och integrationsarbete må ha ett samband, men det är ändå inte samma sak. Rådgivningsbyrån är heller inte en kyrklig organisation. Svenska kyrkan måste arbeta med integrationsfrågor centralt. Det är viktigt. Jag vet det av egen erfarenhet, dels genom att själv ha arbetat med integration på församlingsnivå. Numera är jag förtroendevald i Spånga församling. Där bedrivs sedan lång tid tillbaka ett viktigt och värdefullt arbete i Rinkeby. Förra året utökade vi församlingens arbete och startade en verksamhet i Tensta.

Flera församlingar ute i landet bedriver ett mycket bra integrationsarbete, men det behövs en uppbackning från central nivå. Det behövs någon som håller i kontakterna med de andra kyrkorna och organisationernas centrala nivåer i integrationsfrågorna. De andra kyrkorna skall inte behöva göra vårt arbete. Önskvärt vore att kyrkokansliet åter utökade till två tjänster, i stället för att ta bort denna återstående. Om vi verkligen menar allvar med att integration är viktigt måste vi låta denna tjänst vara kvar. Låt kompetensen i integrationsfrågorna finnas på kyrkokansliet.

Jag yrkar på bifall till motion 2002:93 av Urban Gibson med flera.

ANNETTE LUNDQUIST LARSSON:

Ordförande! Ledamöter! Biskopar! I Kyrkostyrelsens skrivelse i avsnittet Internationell mission och diakoni finns bland annat ett uppdrag om en gemensam målskrivning för de tre verksamheterna Lutherhjälpen, SKM och EFS Utland. Den nya nämnden har satt igång arbetet med detta. Nämnden har ett ansvar för att profileringen av Lutherhjälpen, SKM och EFS Utland inte tunnas ut utan snarare stärks. Namnen Lutherhjälpen, SKM och EFS Utland behövs för opinionsbildningen.

Lutherhjälpen känner de allra flesta till genom att katastrofer ute i världen alltid får utrymme i massmedia, men SKM:s viktiga arbete med religionsdialog och med att stötta våra systerkyrkor syns tyvärr sällan i media. Det är något som vi i nämnden måste arbeta med, inte minst med tanke på insamlingsverksamheten. Från nämnden kommer vi ständigt att föra en dialog med den nya företrädagruppen från Lutherhjälpen och SKM. Företrädagruppen utgör en viktig länk mellan nämnden och ombuden. Från nämndens sida kan vi bland annat uppmana församlingarna till att ge fler kollekter, till att avsätta medel till internationell mission och diakoni, men inte minst

till att stötta ombuden i deras viktiga arbete. Gentemot såväl våra partners ute i världen som ombudsrollen och svensk allmänhet, har vi ett ansvar att visa att den nya nämnden innebär en förstärkning och en sammanhållning av Svenska kyrkans internationella arbete.

I övrigt yrkar jag bifall till motion 2002:140.

OLOF LÖNNEBORG:

Ordförande! Ledamöter! Biskopar! Det är med anledning av motion 2002:93. Det är oerhört positivt att flykting-, invandrar- och integrationsfrågor har väckts i detta kyrkomöte. Det är väldigt positivt att det här området aktualiseras. Det är självklart så att kristen etik, som vi delar med många andra etiska system har en universalistisk hållning, nämligen att vi behandlar alla människor lika oavsett nationalitet. Det är ett uppdrag för Svenska kyrkan, tillika andra kyrkor, att hävda det och att hålla en kritisk distans, en ifrågasättande hållning till nationalstaternas krav på begränsning av medborgarskapens krav.

Eftersom det är så centralt i kristen tro så är det ett krav på oss som kyrka att upprätthålla den etiska kritiken. Då är det naturligtvis med visst ifrågasättande man ser kommande års budget, där det visar sig att också flyktingområdet har tvingats till begränsning. Dock är det nog inte riktigt så illa som det ser ut. Vi har beklagat tror jag, alla, att vi måste begränsa resurserna även på det här området. Men varför det inte är så illa som det kan synas, det beror på att det har tillförts andra medel. Rådgivningsbyrån för asyl och flyktingar har tillförts en rikskollekt och det är en ökning som de får. Den här typen av frågor är inte specifikt knutna till ett samfund. De är gemensamma som man kan dela med en allmän etisk universalistisk hållning. Därför är det lämpligt att samarbeta och det är lämpligt att fortsätta att samarbeta på samma nivå som tidigare med Sveriges Kristna Råd.

Så vad vi har att göra med är till viss del ett förändrat sätt att arbeta. Vad vi också har sagt i Nämnden för kyrkolivets utveckling, är att vi inte skall släppa det här engagemanget. Det skall vara i minst lika hög utsträckning och vi har faktiskt redan vidtagit åtgärder att knyta flykting- och asylfrågorna, liksom integrationsfrågorna, närmare nämndens verksamhet.

JÖRGEN SILÉN:

Ordförande! Ledamöter! Kyrkofondens styrelse har i sitt planeringsunderlag föreslagit att den allmänna utjämningsavgiften höjs med 1 öre från 2003. Kyrkostyrelsen gör bedömningen att en sådan höjning bör aviseras i god tid och samordnas med förändringar med den nationella nivåns uppdrag i relation till stift och församlingar. Ett sådant arbete skulle kunna möjliggöra att en höjning av den allmänna utjämningsavgiften inte behöver innebära en generell höjning av kyrkoavgiften. Kyrkostyrelsen säger att en höjning av den allmänna utjämningsavgiften kan komma att behövas, men att den vidare beredningen i samarbete med stiftet får visa om detta är en väg som skall väljas, eller om det finns alternativa lösningar. Kyrkostyrelsen aviserar i sin skrivelse en eventuell höjning av den allmänna utjämningsavgiften i planeringsramen för 2005.

I motion 2002:140 av Benny Jönsson och Annette Lundquist Larsson menar man att en höjning av den allmänna utjämningsavgiften 2005 kan innebära att församlingar och samfundigheter som redan i dag brottas med ekonomiska svårigheter drabbas. Utskottet delar den bedömningen och anser också att en sådan höjning bara bör beslutas när alla andra vägar prövats. Först måste man analysera och anpassa den nationella nivåns arbetsuppgifter och organisation till gällande ekonomiska förutsättningar. Utskottet menar dock att återuppbyggnaden av det egna kapitalet är så viktigt att

planeringsramen för 2005 bör anges till den nivå som Kyrkostyrelsen föreslår. Det är också viktigt att en avisering om en eventuell höjning kommer i god tid och inte slår ned som en blyxt från en klar himmel 2005, om det skulle bli aktuellt.

Fru ordförande, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

LEVI BERGSTRÖM:

Fru ordförande! När Kyrkomötet om en stund har beslutat och fastställt mål och rambudget, då vidtar att fastställa detaljbudgeten utifrån de målsättningar och den ekonomi som vi har fått från Kyrkomötet. Jag vill betona att de här detaljerna som har nämnts inte är på Kyrkostyrelsens nivå när vi gör upp detta med mål och rambudget, utan vi tar det väldigt övergripande som ni har sett av skrivelsen.

När vi avslutade förra Kyrkomötet hade några haft vissa aningar om att ekonomin nog inte skulle se så bra ut som den gjorde då. Det var väl nästan en inte chockartad upplevelse men en besvärlig upplevelse, att konstatera att om det skulle fortsätta så som det gjorde efter ett par månader, skulle vi alltså måsta begränsa kostnaderna på några års sikt med 20 procent. För att vara ute lite i förväg gav vi uppdrag till alla verksamhetsområdena: Kom nu med synpunkter och förslag på hur ni kan begränsa kostnaderna med 20 procent! Jag vill i det här sammanhanget framföra ett tack till generalsekreteraren och hennes medarbetare på alla nivåer inom den nationella nivån, som tog sig an det arbetet på ett mycket, mycket seriöst sätt! Vi fick ihop en mål- och ramskrivelse som Budgetutskottet har funnit väldigt god, eftersom man i allt har föreslagit att vi skall bifalla Kyrkostyrelsens skrivelse.

I den här planeringen har vi alltså lyckats begränsa kostnaderna med 12 procent. Vi har också räknat med i långtidsbudgeten att vi har ett årligt tapp på antalet medlemmar med 1,5 procent. Trots detta aviserar vi att 1 procents höjning av den allmänna kyrkoavgiften skall ske 2205. Det är för att vi inte kan göra ytterligare nedtrappningar än vad som kommer att göras, om vi skall lyckas med de mål som vi har satt upp.

Sedan vill jag betona att den här mål och rambudgeten upprättade vi i juni och saker och ting har hänt sedan dess. Men planeringen och utgångspunkten har stått sig detta halvår och det ser vi som ett positivt tecken framgent.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

STEN JOHANSSON:

Fru ordförande! Vördade deltagare! Jag talar för motionärerna i motion 2002:142 samt dem som reserverat sig i reservation 2. Vi lever i en mycket begränsad ekonomisk situation. Jag är helt medveten om detta. Men trots begränsningarna finns det möjligheter. Av motion 2002:142 kan man läsa att det för 2003 föreligger 405 ansökningar om kyrkobyggnadsbidrag. Sökta beloppet: 632 miljoner. Verkligt behov prövat av antikvariska myndigheter och liknande: 239 miljoner. De kraftiga sänkningarna av stifts- och strukturbidrag har vi fått känna av. Dessutom är kyrkobyggnadsbidraget sänkt från 90 miljoner till 50 miljoner. Kyrkofonden yrkade på lägst 60 miljoner, men beloppet sänktes av Kyrkostyrelsen till 50 miljoner. I betänkandet på sidan 10, stycket längst ned, säger utskottet att fonden själv bestämmer beloppet. Så är ju knappast fallet när styrelsen sedan sänker beloppet med 10 miljoner. Då kan till och med kyrkofonden ge upp.

Utöver detta är det en kraftig sänkning på glesbygds- och energibelopp som drabbar hårt i vissa församlingar, från Västerås stift och längst upp i norr. De drabbas också oerhört hårt av det sänkta kyrkobyggnadsbidraget. Vi måste bevara en rikstäckande kyrka. Även församlingar i södra Sverige med höga kyrkoavgifter drabbas. Alla vet att underhållet av våra kyrkor, till exempel läckande tak och liknande, det kan inte vänta. Förödande och irreparabla skador uppstår om man inte underhåller. Kyrkobyggnadsbi-

draget är behovsprövat. Så är inte fallet med den kyrkoantikvariska ersättningen som vi har kämpat så hårt för. Blir vi trovärdiga i förhållande till staten när vi begränsar våra egna insatser för det som vi tycker är så viktigt? Vi vill naturligtvis kämpa för att vi kan ha ett riktigt underhåll av våra kyrkor. I dagens goda predikan sa biskopen: "Vi blir inte oberoende av varandra. Vi har ansvar för varandra." Låt oss visa det i handling!

Vi yrkar 60 miljoner till kyrkobyggnadsbidrag, alltså en ökning med 10 miljoner från 50. Nettobeloppet i budgeten minskas med motsvarande belopp. Bifall till reservation 2.

CHRISTINA HOLMGREN (REPLIK):

Fru ordförande, jag kan acceptera att jag får ett nytt namn bara jag får talarstolen.

Olof Lönneborg sa i sitt inlägg att det fanns pengar att hämta. Jo, flykting- och rådgivningsbyrån, det är nog bra det, men en handläggare på nationell nivå för Svenska kyrkan, det är väl ändå ett minimikrav i det land som vi just nu i dag lever i, med en miljon flyktingar och invandrare med flyktingbakgrund? Visst skall vi väl ändå på något sätt stå på barrikaderna för flykting- och integrationsarbetet framåt?

Fru ordförande! Jag yrkar åter bifall till motion 2002:93.

OLOF LÖNNEBORG (REPLIK):

Det är oerhört positivt att Kyrkomötets ledamöter, eller delar av dem, äskar ytterligare medel i det här arbetet. Jag tror att ingen skulle vara gladare än vi i Nämnden för kyrkolivets utveckling om vi faktiskt kunde få de här medlen. Men nu ser faktiskt budgetläget ut som det gör. Vi skall däremot inte föreställa oss att vi inte har kvar vårt engagemang. Vi skall inte heller tro att det är enbart tjänstemän som kan utföra det nödvändiga arbetet i flyktingfrågor och integrationsfrågor.

Så tack för engagemanget och vi tar med oss det här som en oerhört viktig inspiration för Nämnden för kyrkolivets utveckling under kommande verksamhetsår!

CHRISTINA HOLMGREN (REPLIK):

Fru ordförande och käre Olof! Det finns alltid personer bakom engagemang, det kan inte vara engagemang i luften, utan det är alltid refererat till personer. Sedan är det så med ekonomi att det finns ett väldigt fantastiskt ord som heter prioriteringar. Vad vill Svenska kyrkan och vad vill Nämnden för kyrkolivets utveckling inför kommande budgetår prioritera?

OLOF LÖNNEBORG (REPLIK):

Det är väl det som är så oerhört smärtsamt, när man måste göra prioriteringar mellan mycket centrala områden i en verksamhet. Prioriteringen den här gången har inneburit att vi faktiskt kan tillföra betydligt mera medel till Rådgivningsbyrån, som är en central del i flyktingarbetet.

LARS STARKERUD:

Tack ordförande! Ibland kan man vara glad när andra argumenterar om det som man har svårt att argumentera om själv. Vi har haft en ganska ingående diskussion om integrationsarbetet under Urban Gibsons och några andras så entusiasmerande tillrop hela tiden för att försöka att stödja det. Vi läste Ekumenikutskottets yttrande och fann att de var ganska hovsamma i sin begäran och själva inte kunde prioritera. Det är klart att vi skulle kunna prioritera åt dem, men det skall vi nu inte göra. Både i den här frågan och den som tidigare togs upp utav Reidar Gustafsson tror jag att det är väldigt viktigt att se vad vi skriver på sidan 11, att vi måste söka externa samarbetsparter i mycket större utsträckning än tidigare. De är inte lätta att hitta, men vi måste

göra det. Det gäller för SKUT-verksamheten, det gäller för den här verksamheten och det är därför jag kommer tillbaka till Reidar.

En del av de saker som Reidar plockade fram som exempel på åtgärder och verksamhet som måste finansieras med andra, finansieras i dag redan av andra. Jag tror att ungefär 50 procent av bilbeståndet, bilinköpen, finansieras genom helt externa tjänster, genom ITF som betalar för de bilar som skall användas på olika sätt. Det finns flera andra sätt. Vi måste upptäcka att vi inte längre är den kyrka som vi alltid har trott att vi har varit, med väldigt stora förutsättningar att finansiera verksamhet på olika nivåer. Vi måste göra som alla andra: söka partners, arbeta och se till att den här kyrkan, som åtminstone jag lägger ned ganska mycket arbete för, skall vara den kyrka som jag vill ha och just den kyrka som jag tror är väldigt beroende av de insatser som vi allihopa gör. De insatser som vi gör som frivilliga och de som görs på andra ställen. Integrationsarbete och SKUT-arbete bygger väldigt mycket på det.

Jag har inte funnit anledning att på något sätt ändra det yrkande som har förekommit. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets beslut.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 140.

185 § Verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå år 2001

LARS-GUNNAR FRISK:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Jag kommer hit i år som ny kyrkomötesledamot och har emotsett den här sessionen, det här Kyrkomötet, med stor spänning. Jag kanske också kommer hit lite blåögd och oskuldsfull. Det har varit intressant att få träffa en massa nya människor och återknyta en del gamla bekanta kontakter. I själva kyrkomötesarbetet har jag väl blivit av med en del av blåögdheten. Jag har förundrats en del och jag har blivit rätt frustrerad ibland över arbetsformerna och stressen i samband med beslutsfattandet. En av de saker som jag fortfarande har svårt att smälta, det kanske kommer, det är den begravningsstämning som det ofta talas om, i utskottsbetänkanden. Om än med blommor och annat, jag antar att det var det som Britta Olinder syftade på som lustmord på motioner. Själv skulle jag föredra lite andra lite mer välvilliga formuleringar typ, det här gamla vanliga "anse besvarad" och så.

Men det finns frågor där jag tycker att klara och tydliga nej är motiverade. En sådan har vi framför oss nu i utskottets betänkande vad gäller den del som handlar om Erna Arhags motion 2002:30, andra att-satsen, som alltså handlar om att utreda hantering av kapitalet i form av en stiftelse. Utskottet tillstyrker det här, utan något resonemang egentligen i den del som gäller stiftelse. Tvärtom, det enda man i stort sett säger i frågan är, sidan 7 andra stycket från slutet: "Utskottet anser inte att förslaget i mom. 3:2 innebär förord för att en stiftelsebildning kommer till stånd." Men ändå vill man alltså utreda. När den här frågan diskuterades i utskottet och frågan ställdes, varför skall man utreda det här då?, var det enda svaret vi fick då: Nej, nej, det är dåligt med en stiftelse, men därför är det bra att utreda. Jag kanske är lite konspiratorisk, men sådant här gör mig faktiskt lite misstänksam. Spontant känns det som att det ligger en hund begraven någonstans.

Alla jag har talat med utanför utskottet, klokare människor än jag i den frågan, har varit skeptiska. Utskottet ger inte några motiveringar. Jag tycker då att det är märkligt med tanke på att det blir den omvända principen mot att omfamna motioner och avslå dem. Här lägger man brasklappar och sedan vill man tillstyrka.

Jag tycker att ja skall vara ja och nej skall vara nej och jag yrkar på ett nej till motionen, det vill säga jag vill tillstyrka reservationen av Madeleine Malm och Ulla Dahlberg.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Fru ordförande! Vid sekelskiftet överfördes kyrkliga medel om 3 232 miljoner kronor från den gamla statliga kyrkofonden till Svenska kyrkan. Enligt kyrkoordningen skall kyrkoordningens kapital bevaras och värdesäkras som en gemensam reserv för hela trossamfundet och därtill som en finansieringskälla för Svenska kyrkan på nationell nivå. Tyvärr tar kyrkoordningen inte ställning till vad som menas med kyrkofondens kapital.

Eftersom tillgångarna är placerade i värdepapper hade det varit lämpligt att dela upp kyrkofondens tillgångar i en bunden del som skulle värdesäkras och en fri del som kunde variera allt efter förvaltningsresultatet. I en motion till 1999 års kyrkomöte föreslog Joakim Svensson och jag ett sådant arrangemang och det höll på att bli så, men det hela föll på att skattekonsekvenserna inte var utredda. I stället kom Kyrkostyrelsen att betrakta alla de 3 232 miljonerna som värdesäkrat kapital. Tyvärr, får vi nu efterklokkt konstatera. Börsutvecklingen har ju uttraderat en stor del av det värdesäkrade kapitalet. Därför måste vi nu spara på nationell nivå och därför har vi så fasligt ont om tid vid årets kyrkomöte, vilket är besvärligt men dock ett litet problem, jämfört med alla andra kraftiga besparingar under kanske tio år som måste till om vi skall återställa de 3 232 miljonerna. Dessa besparingar sker i en för kyrkan kritisk tid, de första åren som fritt trossamfund, och de är inte nödvändiga!

3 232 miljoner – det är belopp vävt av drömmar. Drömmar om IT-boom och mikro-elektronikboom och bio- och nanoboom och allt vad det var. Men vi vet nu att det inte är rimligt att hålla fast vid denna dröm, det skulle kosta oss alldeles för mycket. Detta inser naturligtvis också Kyrkostyrelsen, men man vill inte sätta ned foten än förrän börsen har fallit färdigt. Men poängen är att Kyrkomötet förfogar över frågan. Vi kan själva välja vilken del av de 3 232 miljonerna som vi skall bevara och försvara. Förr eller senare måste vi ta ett sådant beslut och i årets motion 2002:40 föreslår ett antal motionärer ur olika grupper nivån 2 309 miljoner. Detta innebär nämligen att det ursprungliga kapitalet då anses konsoliderat till 140 procent, vilket är kyrkofondens förvaltningsmål. När det värdesäkrade egna kapitalet gått ned till denna nivå skall det försvaras, vilket inte alls behöver innebära att den allmänna utjämningsavgiften höjs. Däremot måste man nog övergå från aktier till obligationer. Hade vi valt denna eller liknande väg tidigare hade vi inte behövt spara så förfärligt mycket på nationell nivå.

Men om man nu, hemska tanke, vill hålla fast vid drömmen om 3 232 – innebär det att man älskar pengar mer än allt annat? I vart fall mer än Svenska kyrkan på nationell nivå. Sådant mina vänner, kallas girighet. Fru ordförande, jag har inget yrkande.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Hans-Olof Andrén drog ju föredömligt historiken bakom det hela, så jag hoppar över en liten bit i mitt anförande och kommer genast fram till problematiken med att under de första åren som vi fastställde de här reglerna, alltså sedan 1 januari 2000, så har börsen fallit lika mycket eller mer än vad den föll under börsfallet 1929 och i början på 30-talet, alltså depressionen. Fast fallet har pågått under en längre tid, så det har alltså varit ett långsammare fall. Detta gör att vi inte kan uppfylla den här regeln som kyrkoordningen säger, att kapitalet i kyrkofonden skall bevaras. Vi har tidigare diskuterat och haft uppe på Kyrkomötet hur det här skall lösas och i år

föreslår nu utskottet, med bifall till motion 2002:30, som en möjlig lösning på problemet att vi skall försöka se att vi kapitaliserar kapitalet under en 3–5-årsperiod. Det här är enligt min mening ett önskemål som egentligen inte går att genomföra. En kapitalisering ställs i relation till en tillgång som finns i en balansräkning och en balansräkning är en ögonblicksbild av hur det ser ut på ett speciellt datum, alltså inte över en period. Problemet som jag ser det kommer att kvarstå, nämligen att om vi konsoliderar under en femårsperiod och vi har ett börsfall i slutet på femårsperioden så får vi precis, exakt samma problem som vi har i dag.

Men vad jag egentligen tänkte tala om, det var just den fråga som Lars-Gunnar Frisk nämnde om stiftelsebildningen, som också ingår i utskottets förslag till bifall på nämnda motion. Man säger att man skulle överväga att utreda att föra över kyrkofondens kapital till en stiftelse. En sådan lösning skulle enligt min mening ytterligare försvåra det problem som vi har nu. En stiftelse är en självägande förmögenhet och därmed skulle vi inte ha tillgång till de här pengarna, annat än möjligtvis till avkastningen. Avkastning har vi inte haft någon för närvarande, som ni just vet. Dessutom är skatteproblematiken det stora problemet här, nämligen att i inkomstskattelagen finns det definierat vilka ändamål en stiftelse kan ha för att vara begränsat skattskyldig och i de ändamålen ingår inte religiös verksamhet, utan där definieras i stället ett antal andra områden, nämligen vård och uppfostran av barn, utbildning, hjälpverksamhet till behövande, forskning och utveckling, stärkande av rikets försvar och nordiskt samarbete. Däremot, som ni vet, är Svenska kyrkan i skattehänseende en ideell förening och för ideella föreningar är skattereglerna annorlunda.

Alltså kan den här lösningen knappast vara någonting att rekommendera och jag yrkar därför bifall till reservationen. Tack.

SUZANNE FREDBORG:

Då gäller det först verksamhetsberättelsen i stort, där jag kort bara kan säga att vi har gått igenom det digra materialet. Även här är det år från år en förbättring, vi får en bättre helhetssyn. Det finns vissa sammanställningar som vi har påpekat kan vara bra att komplettera med för framtiden, liksom att revisorerna har pekat på ytterligare förbättringar som kan göras.

Jag tänker nu uppehålla mig vid det resonemang som även Kyrkostyrelsen har fört kring kyrkofondens ställning, som återkommer i det här bifallsförslaget från utskottet, nämligen bifall till motion 2002:30. Tidigare år redan har Kyrkostyrelsen fått i uppdrag att återkomma med ett klagörande av principerna och formerna för konsolidering av kyrkofonden. Det kom i en skrivelse 2001. Samma år motionerade Joakim Svensson och tyckte att man egentligen inte hade kommit någon vart i att klargöra någonting. Det har faktiskt varit en del av problematiken, att den här konsolideringen och tankarna kring kyrkofondens ställning inte har klargjorts och redovisats och åtföljts av något beslut i Kyrkomötet.

Revisorerna har ställt frågan kring kyrkofondens ställning. Det är så att kyrkofonden finns reglerad, vissa uppgifter som åvilar kyrkofonden, i kyrkoordningen, vilket i sig gör att kyrkofonden skall redovisa och ta ansvar för de uppgifterna fullt ut i en egen verksamhetsberättelse och beskrivning. Men till följd av en PM som kom fram och Kyrkostyrelsen beslut som skulle vara ett klagörande på revisorernas frågor, hur det förhåller sig med det här, har det inte kommit något som sedan underställts Kyrkomötet på annat sätt än förra årets årsredovisning. Jag tror att ingen här i salen var på det klara med när man klubbade, eller när man mottog årsredovisningen för kännedom – ni vet den här stora, fina tryckta saken, den beslutar vi ju inte om här i Kyrkomötet utan den kommer till vår kännedom – att vi genom att ha tagit emot den, så

att säga skulle ha godkänt en förändring av hanteringen av kyrkofondens ställning. Det är för abstrakt för mig i alla fall! Därför är det väl väldigt bra nu att genom bifall till utskottets hemställan, nämligen att följa motion 2002:30, utreda det mesta som går att utreda kring kyrkofondens ställning och återkomma med det.

Det här uttalandena om stiftelse och en hund begraven och vill jag bara tillbakavisa med att det står i motionstexten, och visserligen brukar vi vara väldigt stränga med att man faller att-satserna efter exakt vad det står där, men man kan ju inte komma förbi att kyrkofondens kapitalmassa i utredningsmaterial från början och så vidare har betecknats som ”skall vara en förmögenhetsmassa avskild för sig”. Det är avkastningen från den här förmögenhetsmassan vi kan använda, apropå Joakim Svenssons kommentar om girighet, att inte vilja använda pengarna som finns. Som det är i dag får man faktiskt bara använda avkastningen. Då kan det faktiskt vara så att det klassas som en stiftelse. Men det behöver inte göra det. Låt oss då utreda vad som är bäst för framtiden och underställa detta Kyrkomötets beslut, så blir beslutet fattat på rätt sätt!

Jag vill härmed yrka bifall till utskottets hemställan.

JOAKIM SVENSSON (REPLIK):

Fru ordförande! Girighet tror jag inte det var jag som sa. Jag vet inte om någon annan yttrade det i debatten. Jag har alltså inte något emot utredning i sig, men det är väl trots allt så att vi har lärt oss i Kyrkomötet att se på att-satsen och då menar jag att inriktningen på utredningen blir helt fel om vi skall rikta in det på en stiftelse. Det komplicerar bara världen och det förenklar inte för oss. Så jag vill bara förtydliga att reservationen alltså bara riktar sig mot punkten 2, utredning mot stiftelsealternativet.

Sedan tror jag att det är så att egentligen har väl Kyrkostyrelsen och kyrkofonden möjlighet att definiera vad kapitalisering innebär, för det står inte någonting om det i kyrkoordningen. Så i princip behöver väl inte Kyrkomötet fatta något beslut alls, utan det är bara att man ändrar sig när man fattar besluten.

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):

I så fall kanske vi kan släppa det, för det står faktiskt inte att man skulle koncentrera sig på stiftelser, utan läser man innantill så står det: ”att belysa frågan om kyrkofondens juridiska status och skattekonsekvenser m.m. i perspektivet att kapitalet kan hanteras separat och kan klassas som en stiftelse. Det bör också klargöras huruvida annan form för kapitalets framtida förvaltning skulle kunna bli tänkbar.”

JOAKIM SVENSSON (REPLIK):

Fru ordförande! Kyrkofondens juridiska status, den är klar. Det är så att säga Svenska kyrkans pengar på nationell nivå. Det är bara sagt att vi skall bevara kapitalet oförbrukat och bara använda avkastningen, så som vi definierat det, men någon juridisk status kan vi väl egentligen inte diskutera. Det är ett nytt förslag i så fall, om vi skulle använda de här pengarna till en stiftelsebildning eller annat. Vi äger pengarna, det är väl tacksamt att vi har dem.

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):

Jag tycker också att det i och för sig är helt klart vilken status kyrkofonden har. Men med den här PM:n som har tagits fram och det här resonemanget att kyrkofonden inte avger någon egen verksamhetsberättelse utan det infogas i Kyrkostyrelsens, att man inte får ansvarsfrihet för sin egen verksamhet, gör det inte riktigt lika klart med kyrkofondens status. Därför tror jag det är viktigt att följa upp det.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Fru ordförande! Det var jag som talade om girighet. Det blir girighet om man håller fast vid 3 232. Det står nämligen ingenstans vad som är kyrkofondens kapital. Det står att kyrkofondens kapital skall bevaras och att vi skall leva på avkastningen av den. Nu gör vi inte det, för den går in så som det egna kapitalet på nationell nivå, men det är en annan sak. Men om vi håller fast vid drömmen om 3 232, då är vi giriga. Vi kan själva förfoga över och bestämma vilken nivå som skall anses vara kyrkofondens kapital och det tycker jag att vi skall göra. Det kommer vi nog att göra så småningom också och det kan nog Kyrkostyrelsen göra själv, tror jag. Det skall vara en realistisk nivå som går att försvara. Inte den här drömmen som vi aldrig kommer att komma upp till igen, det finns inte en möjlighet.

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):

Ja, det var alldeles rätt vem det var som sa "girig", inte Joakim. Jag ber om tillgift för detta.

Jag tror också att Kyrkostyrelsen kan göra det. Det fanns i ett tidigare uppdrag också, att klargöra hur detta förhöll sig. Därför ser vi fram emot att allt detta nu kommer fram i det här paketet. Att inte utskottet var lika begivna att tillstyrka er motion var det resonemang vi hade under mål- och rambudgetdiskussionen. Att man måste se sammanhanget, hela sammanhanget med avkastningen, konsolideringen, eventuell höjning av kyrkoavgift och så vidare. Hela det samspelet var inte riktigt så belyst där.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Nej, det äger sin riktighet att vi sa väl i motionen ingenting om det. Men det finns en annan variabel också som man kan ändra och det är alltså hur man förvaltar de pengar som man vill försvara, den nivån som man vill försvara. Det är att man kan välja vilka värdepapper man har. Är det så att man börjar närma sig den här gränsen som man skall försvara, då får man gå över från aktier till obligationer. Det är inte nödvändigt att hålla kvar vid aktier och debitera ut mer medel i allmän utjämningsavgift, det finns den möjligheten också. Så jag tycker nog att när det gäller helheten så såg vi nog mer än vad utskottet gjorde.

I vart fall är det väldigt viktigt att vi får definierat kapitalet så småningom, för annars kommer vi alldeles i onödan att göra alldeles för stora besparingar i en tid när vi faktiskt behöver den nationella nivån mer än någonsin tidigare.

BERTIL PERSSON:

Ordförande! Självklart är jag som ordförande i Kyrkofondens styrelse glad över att de här frågorna kommer att belysas och jag blir väldigt lycklig om man till Kyrkomötet 2003 klarar av det uppdraget. Det har jag svårt att tro, men låt oss försöka!

Jag begärde ordet egentligen för att en gång till försöka att göra klart att de besparingar som vi nu har jobbat med under en längre tid på ett förtjänstfullt sätt ifrån kyrkokansliet och andra, inte har ett dugg med det konsolideringsmål som fastställdes för ett och ett halvt år sedan att göra. På lång sikt finns det självfallet ett samband. Men konsolideringsmålet som har definierats som 40 procent av kyrkofondens kapital vid ingången av 2000, det är en konstruktion som inte på något sätt har påverkat behovet att göra besparingar, precis som det kom i det sista inlägget. Det är fråga om en avkastning och fråga om hur tillgångarna placeras. Där har vi inte varit särskilt framgångsrika uppenbarligen, det vet alla. Det är inte många förvaltare som har varit. Jag kan dock säga att Kyrkofondens styrelse tre gånger under det här året har ingripit och ändrat sin allokering mellan placeringar i värdepapper och räntebärande papper

och senast i morse beslutat att avveckla en aktieportfölj på 145 miljoner. Tre gånger har man fattat sådana beslut och vi följer detta. Men vi rusar inte åstad och tappar huvudet. Tack.

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! Den diskussion som nu förs tror jag är angelägen och jag tror att de här frågorna är sådana som måste övervägas väldigt noga. Däremot tycker jag att utskottets förslag har den nackdelen att jag är väldigt osäker på vad utskottet föreslår, när det gäller att man vill bifalla motionen men samtidigt säger att man inte avser det motionären för sin del föreslår, om jag förstår saken rätt. Det har att göra med den här stiftelsebildningen. För att uttrycka det enkelt så uppfattar jag en stiftelsebildning så, att man alltså skulle överväga en gåvotransaktion från Svenska kyrkan till en ny, en nybildad utanförstående ny person som skulle vara en stiftelse. Det uppfattar jag som helt uteslutet. Detta ingick som ett fundament i själva stat-kyrkauppgörelsen, att den nationella nivån skulle vara en juridisk person, eller rättare sagt hela trossamfundet är en juridisk person med organisatoriska enheter, och att kyrkofonden är den förmögenhetsmassa som ägs av den juridiska personen Svenska kyrkan. Något utredningsarbete syftande till att ifrågasätta det tycker jag skulle vara direkt olämpligt. Joakim Svensson har belyst de praktiska konsekvenserna som nog är nästan uppenbara av en sådan förändring.

Jag ansluter mig därför till reservanterna, de som förordar att den andra att-satsen i motion 2002:30 inte skall bifallas.

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):

Om vi backar ett steg nu då, till vad det är utskottet har sagt, så är det så att för det första så står det i utskottets text, Hans-Olof Andrén, att utskottet anser att det i efterhand står klart att man hamnade på en för hög värderingsnivå när man övertog förmögenhetsmassan vid årsskiftet 1999/2000, och att detta sannolikt inte är långsiktigt hållbart. Därför måste man se på det. Revisorerna efterfrågar i sin revisionsberättelse en formulering som Kyrkostyrelsen har i sin förvaltningsberättelse, nämligen att kapitalet skall vara bevarat över tiden. Hur tolkar Kyrkostyrelsen detta? Det skulle vi vilja veta närmare. Det är viktigt för Kyrkomötet att få reda på. Därför menar utskottet att man bör uppdra åt Kyrkostyrelsen att närmare redogöra för sin tolkning i det här avseendet.

Vidare är det hela frågan om värdesäkring som bör bli föremål för en grundlig analys. Det här måste utgå från ett helhetsperspektiv. Vidare måste kyrkoavgiften vägas in. Allt detta täcks väldigt väl in av intentionerna i motion 2002:30.

Yrkar bifall till utskottet.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Fru ordförande! Ja, jag gläder mig åt att utskottet har förstått att den här ursprungliga nivån kommer vi inte att kunna försvara långsiktigt och man får välja en annan nivå. I vår motion hade vi föreslagit att vi skulle välja just 140 procents konsolidering, eftersom det är något slags lite mer objektiva kriterium. Nu verkar det som om Kyrkostyrelsen avvaktar börsfallet och ser var det landar ungefär, och så får man väl låsa det där i stället. Det är kanske en pragmatisk inställning. Jag tycker att det är lite godtyckligt, men jag tror att det är så det kommer att bli, faktiskt.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 142.

188 § Bevarande av gravvårdar**EVERT JOSEFSSON:**

Ordförande! Kyrkomötesvänner! Jag kommer inte att lägga något yrkande här i denna sena timma, men jag vill ta upp några saker som jag gärna vill skicka med er hem.

Svenska kyrkan och dess tillhöriga är en relation som det är väldigt viktigt att slå vakt om och vi har här talat väldigt mycket om avgifter och vad vi kan erbjuda här. Vi har löst ett problem som vigselclearingen, som vi diskuterade för ett par år sedan och som vi har funnit att vi nu löser på ett annat sätt. Just nu pågår det inventeringar på kyrkogården, det är det som jag har tagit upp i den här motionen. Man kan säga att man möter många olika saker där, som kan påverka relationerna mellan Svenska kyrkan och dess tillhöriga.

I någon församling kostar det ingenting att förlänga gravrätten, i andra kostar det kanske 300 kronor för 10 år, i en annan församling kostar det 2 500 för 15 år och så vidare. I den här motionen har jag pekat på en sak som jag har sett i många församlingar: att man kan ordna en historisk hörna, så att man kan göra återanvändning av kyrkogården och behålla goda relationer. För problemet ligger i att när kusinerna får besked, vill ni vara med och betala farfars eller farmors grav så att den skall leva vidare?, så kan det bli en del problematik. Ta med er de här tankarna! Vad kan vi göra i det här fallet? Fundera på det, så att inte 1900-talets stenar försvinner som minnen, precis som 1700-talets har försvunnit för att det på de flesta ställen var trädelar som man satte upp på gravarna. Där är de borta, om ni tänker efter. Ta till er tankarna, tänk över det! Använd det på ett klokt sätt hemma! Tack för ordet.

GUNNAR SIBBMARK:

Fru ordförande! Det här gäller de vanliga gravstenarna, skulle jag vilja säga. Det står i utskottets betänkande under överväganden, att ”vi finner att det finns tillräckligt skydd för de kulturhistoriskt värdefulla gravvårdarna”.

Men de övriga skulle jag vilja nämna, det står lite grand i texten ovanför om det. Där finns regler för hur man kan göra. Centrala gravvårdskommittén har kommit fram till att man kan hantera dem på lite olika sätt. Dels kan man återanvända dem, dels kan man förstöra dem i en stenkross, dels kan man gräva ned dem. Med kännedom om hur det ser ut hemma i Rydaholm där jag kommer ifrån, där mycket av de svarta gravstenarna hämtas i stenkross därhemma, vill jag peka på att stenkrossalternativet verkligen är slöseri med mycket värdefullt material. Jag har sett hur det ser ut i stenkrossen hemma, där bara en liten, liten del av den mängd sten som man bryter för gravstenar går att använda till stenar. Det mesta blir faktiskt stenkross, eller skrotsten som de kallar det. Det är alltså i högsta grad slöseri med väl använt material att krossa gravstenarna. Däremot tycker jag att det är mycket positivt att man mer och mer går över till att återanvända de gravstenar som inte behövs för närvarande. Så det vill jag verkligen rekommendera för framtiden i olika sammanhang. Om inte gravvården skall bevaras – återanvänd gravstenen!

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

EVERT JOSEFSSON (REPLIK):

Fru ordförande! En sak som jag glömde att ta upp är att det kommer släktingar från Amerika, det kommer släktingar från Stockholm eller någon annan ort dit man har flyttat, och man vill gärna se var ens rötter ligger någonstans. Därför kan även sådana som inte är kulturhistoriska vara värdefulla.

GUNNAR SIBBMARK (REPLIK):

Det är naturligtvis riktigt att det kan förekomma, men de här stenarna vi nu talar om är sådana där det inte finns någon, som vi vet om, som vill ha de här gravvårdarna kvar. Det är då vi tar bort dem. Vi kan inte ha dem för att det kan finnas någon människa någonstans på jorden som eventuellt i framtiden vill komma och titta på dem. Det är inte en rimlig väg att gå.

EVERT JOSEFSSON (REPLIK):

Jag har faktiskt upplevt, fru ordförande, att jag har fått besök från Amerika, som har kommit för att se gravstenar från 1700-talet som finns hemma vid min hemkyrka. Det har varit väldigt uppskattat när man har hittat en sådan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 143.

189 § Kyrkobokföringsarkiven

EVERT JOSEFSSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesvänner! Inte heller här tänkte jag lägga något yrkande. Jag vill bara påpeka samma sak som när det gällde gravstenarna, att det här är någonting vi bör ta med oss hem. Det har vänts på detta nu i kyrkomöte och utskott. Det kan vara någonting att ta till sig, att det här är en viktig servicefråga också gentemot våra tillhöriga, att man kan få komma till församlingsexpeditionen eller vad man nu har, och ta del av det materialet som man kan ha på mikrofisch och som man kan dela ut. Sedan är jag väl medveten om att i storstäderna är arkiven kanske en bättre möjlighet, men just när man har långt till arkiven så betyder det väldigt mycket positivt. Jag tror att det är gott att man kan ha några mikrofisch att dela med sig av och låna ut, för dem som har intresse av släktforskning och dylikt.

BENNY JÖNSSON:

Bifall utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 143.

190 § Vigselsbegreppet

HELENA BARGHOLTZ:

Fru ordförande! Kyrkomöteskollegor! Jag skall alltså tala i det som ser ut att bli det allra sista ärendet för det här kyrkomötet, men som med all sannolikhet kommer att finnas med på många kommande kyrkomöten. Urban Gibson och jag föreslår i vår motion om vigselsbegreppet att det bör utredas om vigselsbegreppet i dess statliga form kan ersättas av en annan form av statlig registrering och kyrkliga välsignelser.

Kyrkostyrelsen bör, menar vi, få i uppdrag att ta initiativ till överläggningar mellan staten och trossamfunden i dessa frågor. Vår motion tangerar frågan om kyrkan och homosexualiteten och borde, tycker jag, kunna ha behandlats i samband med den omfattande debatten som vi hade om de här frågorna i tisdags. Vår grundläggande inställning är att efter statskyrkosystemets fall är det rimligare att staten tar hand om den juridiska regleringen av äktenskap och partnerskap än att tvinga kyrkliga funktionärer att utföra ceremonier mot deras trosuppfattning. Låt hellre fria kyrkor bli fria i egentlig mening! Låt kyrkorna ägna sig åt evangelium, inte civilrättslig ämbetsutövning! I många andra västerländska länder sker obligatorisk civil registrering av äktenskap ofta följt av

en kyrklig välsignelseakt. Tyvärr har jag inte lyckats övertyga Kyrkorättsutskottet om det förnuftiga i motionen. Utskottet anser dock att Kyrkostyrelsen skall följa frågan och ta de initiativ som behövs. Det är nog klokt, eftersom frågan om civil obligatorisk vigsel också väcks i Sveriges riksdag av flera ledamöter från flera olika partier.

I diskussionen om civila vigslar har jag mött ett argument som gör mig riktigt beklämd. Det påstås att om obligatorisk civil registrering av äktenskap införs så skulle Svenska kyrkan inte längre vara viktig för människor i allmänhet. Par som gifter sig civilt skulle då inte bry sig om att få kyrkans välsignelse. Detta resonemang gör mig som sagt beklämd och orolig över att kyrkans företrädare inte skulle ha större tilltro till Svenska kyrkans attraktionskraft. Så pessimistisk är inte jag. Jag är övertygad om att många förälskade par alltid vill ha kyrkans välsignelse av sina äktenskap och partnerskap.

Med detta fru ordförande, yrkar jag bifall till Urban Gibsons och min motion 2002:47 om vigselbegreppet.

LENNART KOSKINEN:

Fru ordförande! Det här är en för viktig fråga för att den skall försvinna så här i Kyrkomötets sista minuter. I en av förra söndagens texter säger Jesus de bekanta orden: "Giv åt kejsaren vad kejsaren tillhör och Gud vad Gud tillhör." Det är ett argument jag ofta har mött i den här debatten. Man skall skilja på det civila och det kyrkliga. Jag behöver inte påminna Kyrkomötet om att det är dålig luthersk uppfattning. Tanken är ju att allting tillhör Gud. Gud är det övergripande, samtidigt som vi skall ha respekt för de samhälleliga ordningarna.

Jag vet av lång erfarenhet att vigseln är en väldigt viktig inkörsport, inte minst för unga familjer. Inte bara av traditionella skäl, utan den kyrkliga vigseln är en markering av att man är insatt i detta stora skapelsesammanhang, där kyrkans hela äktenskapssyn ingår. Det är en oerhörd poäng att det är en helhetsakt där både det juridiska och det kyrkligt välsignande, det andliga, ingår i en helhet.

Det finns mycket goda skäl att anta att om vi skulle skilja på det här skulle många ändå välja det enklare alternativet och bara ha en civilrättslig vigsel. Därmed skulle de inte heller på samma naturliga sätt vilja döpa sina barn, och dopet som medlemsgrundande skulle innebära dels naturligtvis det viktiga, att vi tappar vår dopuppgift, men det skulle också innebära det ekonomiska att vi tappar ytterligare medlemmar. Jag tror att det är oerhört viktigt för kyrkans trovärdighet som en del i samhället, som en levande del i samhället, att påminna om att vi finns med i livets alla gränssituationer, att vi håller ihop de här frågorna.

HELENA BARGHOLTZ (REPLIK):

Jag blir beklämd när jag hör att Lennart Koskinen i den här frågan inte tror att kyrkan ändå skulle kunna ha en stark attraktionskraft på par som vill ingå så att säga formell relation med varandra. Att det bara är därför att kyrkan kan förmedla den juridiska delen. Om man ser på andra länder, jag vet inte hur pass mycket Lennart Koskinen har studerat det, men är det verkligen så att kyrkorna där känner att de inte har ett grepp om de par som vill ingå äktenskap, därför att de här paren då först ingår en civil registrering?

LENNART KOSKINEN (REPLIK):

Jo, det är precis det jag har tittat på och till exempel i Frankrike, där man har den här åtskillnaden, är antalet civila vigslar ungefär 15 procent större. Om vi tänker oss att vi är optimistiska, vilket jag också är när det gäller förtroendet för kyrkan, och säger att

90 procent av dem vi viger fortsätter att göra det i dag, så tappar vi ändå 10 procent, vilket vore förödande ur alla synpunkter. Det är det jag är rädd för.

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! Vad jag skulle vilja säga om den här punkten, det är att naturligtvis tror jag inte saken är mogen för något avgörande i dag, men detta är en lång och mycket spännande diskussion som visar på det komplexa sammanhanget inom vigsel- och äktenskapsrätt, där det naturligtvis också, enligt min uppfattning, är så att de grundläggande äktenskapliga frågorna hör hemma här, medan vigseln är, kan man säga, en typ av myndighetsutövning som måhända inte hör hemma här. Men sammanhanget är mycket komplext och det involverar, som Lennart Koskinen säger, en mängd sociologiska och religionssociologiska frågor som måste övervägas på djupet.

Vad jag skulle vilja säga, det är att man skulle faktiskt – vilket kan tyckas som en kuriositet, men som ändå är intressant för de personer som fördjupar sig i denna fråga – om tiden hade medgett att före hemresan ta del av det gamla protokollet från den stora generaldebatten 1915, då regeringen överlämnade förslaget till lag om äktenskaps ingående och upplösning till äktenskapet, och där biskop Personne i Linköping företrädde Helena Bargholtz uppfattning väldigt nära, medan biskop Ekelund företrädde Lennart Koskinens. Det är ingen tvekan om att frågeställningarna där är mycket intressant belysta och borde läsas av Kyrkomötet innan man går till beslut.

HELENA BARGHOLTZ (REPLIK):

Jag får tacka Nils Gårder för den intressanta upplysningen. Jag skall titta vad biskop Personne sa mera i detalj. Visst är frågan komplex och det är därför det är så vansinnigt viktigt att vi diskuterar den här på Kyrkomötet. Som jag sa inledningsvis, den här frågan kommer igen och vi kommer säkert att få fira hundraårsjubileum med den här frågan. Men bakom mitt engagemang i frågan ligger naturligtvis frågan om varför inte homosexuella partnerskap kan behandlas på samma sätt inom Svenska kyrkan som heterosexuella äktenskap. Jag vet att det kommer att ske samtal och om den här frågan. Jag vill bara avslutningsvis säga att ett skäl också varför jag driver den här frågan, är att jag har fått önskemål, starka önskemål från vissa präster, som har sagt att det enda rimliga sättet att lösa den komplexa frågan om äktenskap/partnerskap inom ramen för kyrkan, är att vi inför en typ av civil obligatorisk vigsel.

ANNA-MARIA BJÖRKMAN:

Ordförande! Ledamöter! Biskopar! Jag hade tänkt fatta mig mycket, mycket kort och jag har fått god draghjälp här. Egentligen räcker det så som Benny Jönsson gjorde att yrka bifall till utskottets hemställan och därmed avslag på motionen. Jag hade förberett mig för att säga mycket mer, men vi är trötta allihopa nu och den har belysts från olika synvinklar så jag nöjer mig med det. Tack så mycket.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, volym 1 sid. 144.

198 § Avslutning

ORDFÖRANDE:

Ledamöter och biskopar i Kyrkomötet! Eller jag skulle hellre vilja säga: Kära vänner i Kyrkomötet! Snart skall jag med ett klubbslag förklara 2002 års kyrkomöte avslutat. Det var väl kanske ingen som trodde att vi så där 25 minuter före utsatt tid skulle vara

klara med förhandlingarna, men det verkar vara så att vi, om jag inte talar för länge, skulle kunna klara våra tidsramar.

Det här är det första Kyrkomötet som valts och verkar enligt kyrkoordningen fullt ut. Det har varit ett tidspressat kyrkomöte, men där vi på ett förhoppningsvis inte bara nöjaktigt utan också bra sätt har kunnat i hela 64 betänkanden behandla 170 motioner och 12 skrivelser samt ett stort antal val. Det har varit många och viktiga ärenden som vi har kunnat debattera och ge varandra god insikt och kunskap i. Vi har kanske inte alltid fått bifall till vår motion eller till våra synpunkter, men vi har kunnat diskutera det i en god anda, i ett förtroendefullt sinnelag. Vi är många som är nya och också en del som är gamla. Själv gjorde jag mitt första kyrkomöte 1983. Vi har på denna korta tid, i utskottsarbete och naturligtvis i debatten, men även i samtal utanför plenisalen och vid middagar kunnat knyta och svetsa samman gamla och nya vänskapsband. Vi har också kanske, om man särskilt kommer ny här, fått en erfarenhet som jag åtminstone själv fick: att vår enda svenska kyrka, den kan se lite olika ut var man är ifrån i Sverige, men det är fortfarande vår svenska kyrka. Det är ganska fantastiskt att få den här inblicken, att få den här kunskapen och det ger också med ett budskap ut, när man kommer tillbaka till sin egen församling och i sitt eget arbete, att veta att Svenska kyrkan ändå är en, men verkar på så många sätt och på så många ställen.

När vi bär med oss saker så bär vi naturligtvis med oss många viktiga beslut. Men kanske är ett särskilt viktigt och som vi får bära ut nu i våra församlingar, det är den nya evangelieboken. Där är vi alla viktiga redskap för att den skall mottas på ett riktigt sätt i vår svenska kyrka och bli till glädje och nytta och välsignelse. Nu kan vi samla oss och med stor kraft gå vidare med arbete med bönbok och handbok, och det skall kännas roligt tycker jag.

Ni har med min erfarenhet av kyrkomöten, nästan 20 år, varit särskilt duktiga! Det är kanske det att man ser det från ett annat håll, men det är någonting som känns särskilt bra här ändå. Ni har varit duktiga, ni har varit trevliga, ni har varit inspirerande ledamöter. Ni har faktiskt varit duktiga för att ni har varit med, ni har suttit på plats, ni har varit tysta, ni har anmält er till debatterna på ett bra sätt, funnits framme här, det har kunnat löpa och varit smidigt – ni har alltså helt enkelt varit jätteduktiga! Fortsätter vi så kan vi nog göra det här kyrkomötet till ett fantastiskt kyrkomöte, som också kan få ytterligare tid. Det har inte varit svårt för oss att i långa debatter hålla oss vakna, även om jag nog måste erkänna att vi i presidiet kanske är lite trötta. Det är ganska påfrestande att alltid vara på alerten och kunna se åt fyra-fem olika håll samtidigt. Men ni har hjälpt oss på ett fantastiskt sätt.

När vi ses till 2003 års kyrkomöte, och här kanske ni kan ta fram almanackorna, så kan jag säga att det äger rum här i Uppsala från tisdagen den 16 till fredagen den 19 september och från tisdagen den 21 till fredagen den 24 oktober, alltså motsvarande veckor som i år, samma tid och samma längd. Vi hoppas då att vi från presidiet, tillsammans med ytterligare några medarbetare, skall kunna slipa bort lite ojämnheter i kanten. Att vi skall kunna ges lite mer tid till diskussioner och reflektioner och kanske också lite social samvaro inom den givna ramen. Men vi i presidiet ser verkligen fram med glädje emot att få se er igen nästa år, om inte förr, men just i denna form, ett kyrkomöte.

Men ett kyrkomöte blir ju inte bara för att vi själva är här. Det skulle aldrig fungera utan en stab av mycket skickliga och synnerligen hjälpsamma medarbetare. Jag vill särskilt för oss alla tacka dem som har hjälpt oss från mötesbyrå för att få fram tryck – ja, i allt som gjorts för att vi skall ha det så bra och kunna fungera på ett så bra sätt. Och, kom jag nu ihåg, ni som ännu inte lämnat enkäten, gör det innan ni går! Och den här namnbrickan, lämna ifrån er den, och töm facken, så har vi hjälpt tillbaka lite grand och minskar arbetet.

Det är alltid svårt att särskilt föra fram någon utan att förringa någon annan, men här är det särskilt lätt att lyfta fram Birgitta. Birgitta sitter inte vid bordet just nu, men jag vill ändå – hon lyssnar förhoppningsvis genom TV:n – Birgitta Gunnarsson, tillsammans med Gunnel och Kajsa och Anita, ni har varit ovärderliga som ett kansli! Utan er skulle vi som presidium och ni inte ha kunnat fungera som det har gjort. Birgitta – för henne är ingenting omöjligt. Har man en tanke på något, då har hon redan tänkt den. Jag tycker att vi ger Birgitta en varm applåd!

Ett nytt presidium och ett i princip nytt sekretariat, hur skulle det gå? Ja, vi har även här en Birgitta, Birgitta Eilemar, som också har smitit iväg. Det är typiskt dessa Birgittor, de arbetar på annat håll. Men där sitter du, gömmer dig! Tillsammans, Birgitta, med Lars och Maria och Patrik, har du varit ett enormt stöd och en hjälp för oss i presidiet och naturligtvis har ni känt att det varit ett stöd för vårt arbete här i plenum. Birgitta, du har en stor kunskap och erfarenhet som du på ett trevligt sätt har omsatt i praktiken. Vi har kommit att ha mycket glädje av detta och jag ser verkligen fram emot att fortsätta samarbetet. Jag tycker att vi ger också Birgitta och hennes medarbetare ett varmt tack! Våra Birgittor kommer vi i särskild ordning att ge en uppskattning.

Ett presidium, det består ju av tre personer. Catharina och Wivi-Anne – åh, vad jag tycker om er! Det har varit underbart att jobba tillsammans. Det kanske har märkts! Jag måste säga att det har varit helt underbart att vara ordförande tillsammans med Catharina och Wivi-Anne. Skickliga, glada, trevliga, alerta, det är fantastiskt! Jag skulle vilja krama om er nu och tillsammans med er först applådera dessa fantastiska medarbetare.

Jag har på känn att man aldrig får sista ordet som ordförande, utan nu skall jag lämna ordet till förste vice ordförande, Catharina, som vill säga någonting innan vi avslutar det hela.

FÖRSTE VICE ORDFÖRANDEN:

Kära kyrkomötesledamöter! Biskopar! Jag skulle vilja säga några ord till Robert. Den lotten faller ju på förste vice ordföranden och det är en riktig förmån och en stor glädje. Jag skulle vilja uttrycka min och Wivi-Annes glädje över att få förmånen att arbeta tillsammans med dig, Robert. Det har varit ett sant nöje. Uppdraget som Kyrkomötets ordförande, det har du tagit dig an med mycket stor arbetsglädje, kan vi konstatera. Din goda omsorg om kyrkan, Kyrkomötet, Kyrkomötets ledamöter och personal, det går inte att ta miste på. Du är angelägen om att Kyrkomötets arbetsformer skall bli de allra bästa. Det har vi fått höra. Du har som sagt en lång erfarenhet av kyrkomötesarbete. Med denna erfarenhet i förening med ditt lugn, din ödmjukhet och din tydlighet har du lotsat oss på allra bästa sätt igenom Kyrkomötets förhandlingar.

Jag vill helt enkelt framföra presidiets och hela Kyrkomötets tack till dig, Robert, för ett mycket gott arbete!

ORDFÖRANDEN:

Innan jag klubbar av 2002 års kyrkomöte så skall vi, tycker jag, ställa oss upp och tillsammans sjunga en psalm om framtiden och hoppet, 298.

Guds rika välsignelse och en varm och god hemfärd, eller hemgång för er som bor i Uppsala! Härmed förklarar jag 2002 års kyrkomöte avslutat.

Personregister

Siffrorna efter namn, födelseår och stift är stolsnummer, enligt vald ordning. Siffrorna efter rubrikerna Motion, Fråga och Svar på fråga anger motionens respektive frågans eller svarets nummer (motionerna återfinns i Kyrkomötets protokoll volym 2 och frågorna och svaren på frågorna i volym 3). Siffrorna efter rubriken Debattinlägg anger sidnummer i denna anförandebok.

A**Agrell, Britt Louise, 1944, Uppsala stift, 11**

Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 52 (minimigränserna för personröstning)

Svar på fråga: 9 (släktforskning)

Debattinlägg: sid 36, 37 (släktforskning), 137 (domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet), 242, 244 (kyrkliga syföreningar)

Alm, Inga, 1952, Uppsala stift, 6**Anbäcken, BoLennart, 1939, Uppsala stift, 1**

Motion: 67 (kyrklig beredskap)

Debattinlägg: sid 46 (kyrkan och homosexualiteten), 145 (kyrklig beredskap)

Andersson, Aina, 1941, Skara stift, 52**Andersson, Britt, 1953, Uppsala stift, 10**

ers sept och okt av Marianne Ekblom

Andersson, Gun, 1953, Stockholms stift, 235

Motion: 71 (de kyrkliga syföreningarnas verksamhet)

Debattinlägg: sid 242, 243, 245 (kyrkliga syföreningar)

Andersson, Gunilla, 1943, Göteborgs stift, 160**Andersson, Lennart, 1933, Härnösands stift, 183****Andrén, Hans-Olof, 1947, Göteborgs stift, 137**

Motion: 40 (eget kapital för Svenska kyrkan på nationell nivå), 72 (spärr i kyrkomötesvalet), 78 (domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst), 144 (betoning av bibliska namn), 145 (benämningen Kristi förklarings dag), 146 (benämningen Jungfru Marie kyrkogångsdag)

Debattinlägg: sid 65 (de kyrkliga valen), 85, 87, 90 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 96 (Evangelieboken, bibeltexter), 177 (avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar), 196 (kvinnor och män som präster), 258, 261, 262 (verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2001)

Arhag, Erna, 1940, Lunds stift, 104

Motion: 30 (kyrkofondens kapital), 31 (ersättningsstadgan), 32 (maxbelopp för kyrkoavgift), 33 (Ansvarsnämnden för biskopar), 34 (domarledamotens beslutanderätt i domkapitel), 35 (förstärkt skydd för personuppgifter i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vinningstjänst), 36 (rösträtt för utlandsbosatta svenskar till Kyrkomötet), 37 (översyn av antalet stift), 38 (återbetalning av kyrkoavgift vid utträde ur Svenska kyrkan), 39 (en nämnd för överprövning på den nationella nivån), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet), 50 (publicering av Överklagandenämndens beslut), 51 (kyrkorättsligt råd), 67 (kyrklig beredskap), 73 (Kyrkomötet), 74 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 86 (Kyrkomötets arbetsordning), 87 (beslutförhet i Överklagandenämnden), 88 (rätten för underårig att själv begära beslutsprövning), 125 (utlandsförsamlingarnas koppling till Visby stift), 126 (särskilt domkapitel i Visby stift för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar), 127 (främjandeansvar och tillsynsfunktion för Svenska

kyrkans utlandsförsamlingar), 128 (utlandsförsamlingarnas deltagande i förestående biskopsval i Visby stift), 129 (instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet), 130 (ledamöter i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet), 163 (valbestämmelser m.m.)
Debattinlägg: sid 70 (de kyrkliga valen), 138, 139 (domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet), 139, 141, 143 (överprövningsinstanser), 144 (kyrklig beredskap), 153, 156, 162, 163, 164 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 168, 173 (ändringar i kyrkoordningen), 174, 176 (Kyrkomötet och dess arbetsformer), 185 (tidsbegränsad anställningstid för biskopar)
Arousell Berglund, Anna-Lena, 1948, Uppsala stift, 3
Debattinlägg: sid 133 (vissa frågor om biskopsval)

B

Bargholtz, Helena, 1942, Stockholms stift, 233
Motion: 47 (vigselbegreppet)
Debattinlägg: sid 264, 265, 266 (vigselbegreppet)
Beijer, Britt, 1931, Stockholms stift, 237
ers. sept. och okt. för Christoffer Sjöholm
Bendix, Åke, 1936, Göteborgs stift, 162
Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 23 (fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan), 65 (kyrkan och homosexualiteten), 93 (mål och rambudgetens konsekvenser för invandrar- och flyktingarbetet i Svenska kyrkan), 95 (kyrkans grafiska profil)
Debattinlägg: sid 246 (kyrkans grafiska profil)
Berg, Bengt, 1932, Strängnäs stift, 60
Debattinlägg: sid 210, 211 (skydd för skogliga reservat)
Bergman, Kerstin, 1935, Linköpings stift, 22
Motion: 69 (kyrkoavgiften), 70 (fortsättningen på ÖSUT och PUF)
Debattinlägg: sid 118 (Herrens bön), 167 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)
Bergsten, Ragnar, 1936, Uppsala stift, 14
Bergström, Levi, 1947, Luleå stift, 189
Motion: 58 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet)
Svar på fråga: 2 (ombyggnaden i kyrkokansliet)
Debattinlägg: sid 16, 18, 19 (ombyggnaden i kyrkokansliet), 255 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)
Bergström, Sten, 1934, Uppsala stift, 16
Björk, Kerstin, 1950, Västerås stift, 72
Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)
Björklund, Sven Erik, 1943, Göteborgs stift, 163
Motion: 40 (eget kapital för Svenska kyrkan på nationell nivå)
Björkman, Anna-Maria, 1944, Växjö stift, 86
Debattinlägg: sid 266 (vigselbegreppet)
Björkroth, Inger, 1938, Linköpings stift, 36
Björner, Birgitta, 1941, Stockholms stift, 241
Motion: 71 (de kyrkliga syföreningarnas verksamhet)
Debattinlägg: sid 129 (ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen), 134 (vissa frågor om biskopsval), 136 (stiftsindelningen), 138 (domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet), 140, 141, 142 (överprövningsinstanser), 145 (kyrklig beredskap), 244 (kyrkliga syföreningar)

- Björsson, Vanja**, 1942, Strängnäs stift, 56
 Motion: 58 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet)
 Debattinlägg: sid 241 (integrationsarbete)
- Blomqvist, Åke**, 1942, Stockholms stift, 222
 Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 22 (kostnader för begravningsplatser i utjämningsystemet), 23 (fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan), 40 (eget kapital för Svenska kyrkan på nationell nivå), 52 (minimigränserna för personröstning), 66 (partnerskap mellan homosexuella)
 Debattinlägg: sid 130 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 150 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 180, 185 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda), 247, 248, 250 (val till Nämnden för SKUT)
- Bodin, Per-Henrik**, 1952, Härnösands stift, 188
- Boëthius, Angela**, 1942, Göteborgs stift, 155
 Fråga: 10 (receptionsarbetet med dokumentet Guds vägar)
 Debattinlägg: sid 38, 39 (dokumentet Guds vägar), 242 (kollekternas roll)
- Bolander, Torbjörn**, 1947, Luleå stift, 205
- Borg, Annika**, 1965, Stockholms stift, 234
 ers. sept. för Agneta von Essen Hedengren
- Burell, Olof**, 1975, Stockholms stift, 225,
 Debattinlägg: sid 196 (kvinnor och män som präster)
- Burstrand, Karin**, 1954, Luleå stift, 190
 Debattinlägg: sid 55 (kyrkan och homosexualiteten), 164 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)
- Bylin, Marinette**, 1964, Härnösands stift, 184
- Båfält, Lisbet**, 1940, Växjö stift, 97
- Börjesson, Margareta**, 1939, Stockholms stift, 220
 Debattinlägg: sid 143, 144 (överprövningsinstanser)
- C**
- Carlbom, Kurt**, 1927, Skara stift, 47
- Carlén, Gunilla**, 1937, Växjö stift, 93
- Carlenius, Margareta**, 1959, Linköpings stift, 34
 Debattinlägg: sid 232 (abortfrågan)
- Carlsson, Gudrun**, 1948, Skara stift, 40
 Motion: 90 (församlingsindelningen i Svenska kyrkan)
 Debattinlägg: sid 120 (församlingsindelningen)
- Carlsson, Martha**, 1933, Lunds stift, 134
 Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 23 (fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan)
- Carlsson, Solbritt**, 1944, Växjö stift, 102
- Claeson, Jösta**, 1954, Stockholms stift, 231
 Motion: 58 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet)
- D**
- Dafgård, Inger**, 1951, Skara stift, 43
 Debattinlägg: sid 46 (kyrkan och homosexualiteten)
- Dahlberg, Ulla**, 1942, Västerås stift, 82
- Dike, Bengt Olof**, 1940, Linköpings stift, 30
 Motion: 94 (klassiskt kristna äktenskap eller familjefientlig feminism), 149 (tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar)

Fråga: 2 (ombyggnaden i kyrkokansliet), 6 (ensidig bojkott mot Israel)
Debattinlägg: sid 17, 18, 19 (ombyggnaden i kyrkokansliet), 24, 25, 26, 27 (bojkott mot Israel), 151, 152 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 234, 235, 236 (äktenskap och familj)

E

Eckerdal, Lars, 1938, biskop i Göteborgs stift

Debattinlägg: sid 137 (domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet), 210 (skydd för skogliga reservat)

Ek, Åsa, 1937, Uppsala stift, 21

Debattinlägg: sid 33 (utträde och folkomflyttningar), 197 (diakontjänster och diakonår)

Ekblad, Lars, 1950, Strängnäs stift, 57

Motion: 165 (evangeliebokens ämnesrubriker), 166 (evangeliebokens namn), 167 (rikare former av avslutning på dagens bön/kollektbön), 168 (avslutningen av dagens bön/kollektbön), 169 (namn på den sjunde söndagen i påsktiden), 170 (urvalet av texter på tjugonde söndagen efter trefaldighet)

Debattinlägg: sid 85, 87 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker)

Eklblom, Marianne, 1931, Uppsala stift, 10

ers. sept. och okt. för Britt Andersson

Ekelund, Jan-Anders, 1962, Göteborgs stift, 161

ers. okt. av Johannes Hellberg

Motion: 64 (hemortsrätt och handlingsutrymme för dem med klassisk syn på ämbetet), 65 (kyrkan och homosexualiteten), 121 (skjuta upp beslutet om en ny evangeliebok)

Debattinlägg: sid 10 (hänvisning av skrivelser och motioner till utskotten)

Eklundh, Inga Lisa, 1943, Lunds stift, 103

Eliasson, Stina, 1927, Härnösands stift, 179

Debattinlägg: sid 67 (de kyrkliga valen), 155, 156, 157 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 182 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda), 249 (val till Nämnden för SKUT)

Elmberg, Sten, 1953, Strängnäs stift, 66

ers. okt. av Birgitta Fornander

Motion: 67 (kyrklig beredskap)

Emanuelson, Ingrid, 1936, Karlstads stift, 166

Debattinlägg: sid 10 (närvarorätt i utskotten), 201 (kyrkligt anställdas valbarhet)

Emanuelsson, Ulla-Britt, 1934, Västerås stift, 77

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)

Engelhardt, Christer, 1969, Visby stift, 208

Motion: 104 (röstberättigade vid biskopsval och val av ärkebiskop), 105 (val till Svenska kyrkans beslutande organ), 106 (avskaffande av avgift till centrala kollektkontot)

Debattinlägg: sid 66, 77 (de kyrkliga valen), 134 (vissa frågor om biskopsval), 136 (stiftsindelningen)

Engman-Ericsson, Gunborg, 1932, Luleå stift, 201

Debattinlägg: sid 183 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda)

Entelius, Rune, 1930, Karlstads stift, 169

Motion: 91 (metoder för Svenska kyrkans integrationsarbete)

Debattinlägg: sid 240, 241 (integrationsarbete)

- Erdmann, Ann-Christine**, 1960, Stockholms stift, 251
 Debattinlägg: sid 66 (de kyrkliga valen), 253 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)
- Ericson, Lars-Ivar**, 1948, Lunds stift, 105
 Motion: 1 (nedläggning av församlingar), 41 (att leda gudstjänst), 103 (profilutbildningen för diakoner och församlingspedagoger)
 Debattinlägg: sid 119 (tillstånd att leda gudstjänst), 120 (församlingsindelningen)
- Eriksson Britas Lennart**, 1952, Västerås stift, 81
 Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)
 Svar på fråga: 5 (kyrkor som mordbränns)
 Debattinlägg: sid 22 (kyrkor som mordbränns), 208, 210, 211 (skydd för skogliga reservat)
- Eriksson, Hans G**, 1934, Västerås stift, 79
 Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat), 42 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet)
- Eriksson, Ingvar**, 1936, Lunds stift, 112
- Eriksson, Stig**, 1957, Luleå stift, 202
 Motion: 46 (utjämningsystemet och den särskilda utjämningsavgiften), 102 (införande av konfirmandpeng), 103 (profilutbildningen för diakoner och församlingspedagoger)
- Eriksson, Ulla**, 1934, Skara stift, 51
 Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 22 (kostnader för begravningsplatser i utjämningsystemet), 23 (fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan), 93 (mål och rambudgetens konsekvenser för invandrar- och flyktingarbetet i Svenska kyrkan)
 Debattinlägg: sid 173, 174 (Kyrkomötet och dess arbetsformer)
- Essen Hedengren, Agneta, von**, 1964, Stockholms stift, 234
 ers. sept. av Annika Borg
 Debattinlägg: sid 54 (kyrkan och homosexualiteten), 153, 159 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 231 (abortfrågan)
- Etander Rimborg, Carina**, 1964, Göteborgs stift, 142
 ers. sept. av Sara Sandelin
 Debattinlägg: sid 181 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda), 228 (abortfrågan)
- F**
- Fjärstedt, Biörn**, 1936, biskop i Visby stift
 Debattinlägg: sid 88 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 150, 163 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)
- Fornander, Birgitta**, 1939, Strängnäs stift, 66
 ers. okt. för Sten Elmberg
- Forsberg, Jan-Erik**, 1943, Växjö stift, 90
- Forsbring, Curt**, 1933, Uppsala stift, 4
 Svar på fråga: 4 (dop i Svenska kyrkan)
 Debattinlägg: sid 21, 22 (dop i Svenska kyrkan), 94 (Evangelieboken, Apokryferna)
- Forsdahl, Anna-Lena**, 1946, Karlstads stift, 170
 Debattinlägg: sid 198 (diakontjänster och diakonår)
- Forslin, Rolf**, 1948, Uppsala stift, 19
 Debattinlägg: sid 52 (kyrkan och homosexualiteten), 79 (Evangelieboken), 223, 224, 225 (kyrkan och pornografin), 244 (kyrkliga syföreningar)

Forsner, Tomas, 1952, Skara stift, 48

Motion: 63 (indirekta val 2005), 109 (särredovisningen av begravningskostnaderna), 110 (kaftanens roll som officiell prästdräkt), 141 (ändringar i evangelieboken), 150 (kyrkoherdes närvaro i valnämnd), 151 (kyrkoherde i kyrkonämnd i flerpastoratssamfällighet och indelningsdelegerades Au)

Debattinlägg: sid 68, 70, 72, 77 (de kyrkliga valen), 79 (Evangelieboken), 97, 102, 105, 107 (Evangelieboken, bibeltexter), 124 (församlingsindelningen), 132 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 135 (vissa frågor om biskopsval), 141, 143 (överprövningsinstanser), 171, 172 (ändringar i kyrkoordningen)

Fransson, Stig-Göran, 1950, Växjö stift, 85**Fredborg, Suzanne, 1953, Stockholms stift, 216**

Motion: 5 (slopande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund)
 Debattinlägg: sid 10 (närvarorätt i utskotten), 19 (ombyggnaden i kyrkokansliet), 181 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda), 213 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer), 251 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005), 259, 260, 261, 162 (verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2001)

Frising, Ursula, 1952, Lunds stift, 130**Frisk, Lars-Gunnar, 1950, Luleå stift, 197**

Debattinlägg: sid 257 (verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2001)

Furtenbach, Nils, 1939, Stockholms stift, 249**G****Gahm, Alvar, 1934, Uppsala stift, 12****Gibson, Urban, 1930, Stockholms stift, 243**

Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 22 (kostnader för begravningsplatser i utjämningsystemet), 23 (fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan), 40 (eget kapital för Svenska kyrkan på nationell nivå), 47 (vigselbegreppet), 52 (minimigränserna för personröstning), 93 (mål och rambudgetens konsekvenser för invandrar- och flyktingarbetet i Svenska kyrkan), 107 (konfessionell grundskola och gymnasieskola), 108 (prästers lön), 164 (överlämnande av SKUT till Visby stift)

Debattinlägg: sid 1 (inledningsanförande), 9 (närvarorätt i utskotten), 183 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda), 207 (särskild utjämningsavgift)

Grape, Margareta, 1948, Uppsala stift, 17

Debattinlägg: sid 154, 167 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)

Grenabo, Svenolof, 1938, Skara stift, 46**Grunselius, Sonja, 1954, Skara stift, 49**

Debattinlägg: sid 135 (vissa frågor om biskopsval)

Grönlund, Jan-Olof, 1937, Luleå stift, 204**Guldbrandzén, Tony, 1942, biskop i Härnösands stift**

Debattinlägg: sid 122 (församlingsindelningen), 152, 155 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)

Gullberg-Johnson, Gerd, 1944, Strängnäs stift

Motion: 84 (kyrkostatistik)

Debattinlägg: sid 245 (kyrkostatistik)

- Gustafsson, Bengt**, 1938, Göteborgs stift, 138
Motion: 49 (församlingsindelning)
- Gustafsson, Bengt-Åke**, 1944, Uppsala stift, 7
- Gustafsson, Börje**, 1937, Strängnäs stift, 55
ers. sept. och okt. för Åsa Ingårda
Motion: 48 (utbildningsbehov för kyrkomusiker)
Debattinlägg: sid 238 (utbildningsbehov för kyrkomusiker)
- Gustafsson, Inger**, 1948, Växjö stift, 101
- Gustafsson, Måns**, 1961, Stockholms stift, 219
ers. okt. för Nanna Tranströmmer
- Gustafsson, Reidar**, 1943, Luleå stift, 193
Motion: 37 (översyn av antalet stift), 53 (val av ordförande i stiftsstyrelser och i Kyrkostyrelsen), 147 (nedskärningar vad avser SKUT)
Debattinlägg: sid 10 (hänvisning av skrivelser och motioner till utskotten), 126 (ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen), 136 (stiftsindelningen), 149, 156, 157, 161, 162 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 206, 207, 208 (särskild utjämningsavgift), 215 (utjämningsystemet), 220 (Kyrkofondens styrelses ansvar), 249 (val till Nämnden för SKUT), 251 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003–2005)
- Gustavsson, Stefan**, 1960, Stockholms stift, 229
Debattinlägg: sid 44 (kyrkan och homosexualiteten), 93, 94 (Evangelieboken, Apokryferna), 228 (abortfrågan)
- Gårder, Nils**, 1951, Lunds stift, 107
Motion: 6 (kyrkliga val), 143 (tjugonde söndagen efter trefaldighet)
Debattinlägg: sid 66, 69, 72, 78 (de kyrkliga valen), 80, 81 (beslut om ny evangeliebok), (Evangelieboken, Apokryferna), 95, 100, 101, 104, 105 (Evangelieboken, bibeltexter), 115 (kyrkliga böcker på finska och lulesamiska), 116 (försoningsakt i anslutning till nytt äktenskap), 142, 144 (överprövningsinstanser), 204 (domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst), 262 (verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2001), 266 (vigselbegreppet)
- Göranson, Lisbeth**, 1951, Lunds stift, 127
Fråga: 3 (beslut om rikskollekter)
Debattinlägg: sid 20 (rikskollekt)
- H**
- Hagberg, Esbjörn**, 1950, biskop i Karlstads stift
- Hagelin, Mats**, 1960, Lunds stift, 129
- Hallberg, Gunilla**, 1945, Uppsala stift, 5
- Hallesten Hansson, Carina**, 1952, Härnösands stift, 186
- Hallin, Ann-Marie**, 1933, Göteborgs stift, 154
Motion: 98 (diakoners medverka vid val)
Debattinlägg: sid 211 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer)
- Hellberg, Johannes**, 1975, Göteborgs stift, 161
ers. okt. för Jan-Anders Ekelund
Debattinlägg: sid 83 (beslut om ny evangeliebok), 92 (Evangelieboken, Apokryferna), 108, 110 (Evangelieboken, Dagens bön)

Hammar, KG, 1943, ärkebiskop, Uppsala stift

Svar på fråga: 6 (ensidig bojkott mot Israel), 8 (den etiska debatten i bioteknikfrågor)
 Debattinlägg: sid 4 (hälsningsanförande), 10 (hänvisning av motioner och skrivelser till utskotten), 23, 24, 25, 28 (bojkott mot Israel), 34, 35 (den etiska debatten i bioteknikfrågor), 53, 54, 57 (kyrkan och homosexualiteten), 79, 80, 82, 83 (beslut om ny Evangeliebok), 89 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 94 (Evangelieboken, Apokryferna), 104, 105, 106 (Evangelieboken, bibeltexter), 109, 110 (Evangelieboken, Dagens bön), 160, 161, 162, 163, 166, 247 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 189 (kvinnor och män som präster)

Hemminger, Peter, 1940, Lunds stift, 132**Henriksson, Börje, 1934, Lunds stift, 106**

Motion: 18 (uppföljning av kyrkovalet – röstning genom ombud), 19 (förändring av frågerätten), 58 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet)

Fråga: 7 (utträde och folkomflyttningar)

Debattinlägg: sid 32, 33 (utträde och folkomflyttningar), 69, 70 (de kyrkliga valen), 100 (Evangelieboken, bibeltexter), 122 (församlingsindelningen), 176 (Kyrkomötet och dess arbetsformer), 231 (abortfrågan)

Henriksson, Seth, 1934, Uppsala stift, 13

Motion: 107 (konfessionell grundskola och gymnasieskola)

Hjertén, Christina, 1943, Skara stift, 41**Holmberg, Margareta, 1935, Stockholms stift, 236****Holmgren, Christina, 1948, Luleå stift, 200**

Motion: 93 (mål och rambudgetens konsekvenser för invandrar- och flyktingarbetet i Svenska kyrkan)

Debattinlägg: sid 252, 256 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)

Holmgren, Staffan, 1948, Göteborgs stift, 139

Motion: 3 (ordförandeskapet i stiftsstyrelsen), 4 (underlaget för uttag av kyrkoavgiften), 40 (eget kapital för Svenska kyrkan på nationell nivå), 65 (kyrkan och homosexualiteten), 76 (kyrkonämndens arbetsgivaransvar), 77 (Kyrkofondens styrelses ansvar), 78, 202, 203 (domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst), 95 (kyrkans grafiska profil), 153 (ändringar i kyrkoordningen)

Debattinlägg: sid 27, 28 (bojkott mot Israel), 47 (kyrkan och homosexualiteten), 125, 127, 128 (ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen), 146 (Kyrkonämndens arbetsgivaransvar), 168, 172 (ändringar i kyrkoordningen), (domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst), 217, 219 (kyrkoavgiften), 219, 221 (Kyrkofondens styrelses ansvar)

Hultén, MajVis, 1941, Lunds stift, 133

Motion: 46 (utjämningsystemet och den särskilda utjämningsavgiften)

Håkansson, Glenn, 1933, Lunds stift, 124

Motion: 42 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet)

Debattinlägg: sid 84, 85 (beslut om ny evangeliebok), 90 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 91 (Evangelieboken, val av bibelöversättning), 95 (Evangelieboken, Apokryferna), 106 (Evangelieboken, bibeltexter), 113 (Evangelieboken, Dagens bön), 114 (Evangelieboken, Kyrkmässa)

Håkansson, Sven, 1932, Göteborgs stift, 158

Motion: 98 (diakoners medverka vid val)

Debattinlägg: sid 133 (vissa frågor om biskopsval)

Hägglund, Jeanette, 1974, Härnösands stift, 187

I

Ingvall, Barbro, 1939, Växjö stift, 91

Ingvarsson, Per, 1953, Linköpings stift, 37

Motion: 79 (rätten att välja församling), 80 (biskoparnas rösträtt i Kyrkomötet), 112 (förnyring och förnyelse av Kyrkomötet), 113 (personval, valsedlar och sedlar), 114 (ny kyrkohandbok), 115 (placering av den helige Mikael's dag), 116 (placering av jungfru Marie bebådelsedag), 117 (passions söndag), 118 (jungfru Marie kyrkogångsdag), 119 (söndagen efter midsommardagen), 120 (domsöndagen), 155 (söndagarna efter trefaldighet), 156 (vissa texter), 157 (söndagen före pingst), 158 (tema för trettondedag jul och andra söndagen efter trettondedagen), 159 (fastlagssöndagens texter), 160 (bibelcitater eller ämnesrubrik), 161 (passionsgudstjänsternas placering)
 Debattinlägg: sid 73 (de kyrkliga valen), 88 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 110 (Evangelieboken, Dagens bön), 114 (Evangelieboken, ändring i 28 kap. kyrkoordningen)

Ingårda, Åsa, 1968, Strängnäs stift, 55

ers. sept. och okt. av Börje Gustafsson

Isacsson, Ola, 1961, Växjö stift, 96

Motion: 148 (förändringar i förslaget till ny utgåva av Den svenska evangelieboken), 162 (fördjudad reflektion kring apokryfernas användning i evangelieboken)
 Debattinlägg: sid 87, 90 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 92, 95 (Evangelieboken, Apokryferna), 113 (Evangelieboken, Dagens bön), 196 (kvinnor och män som präster)

Isberg, Margarethe, 1949, Västerås stift, 83

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)

Svar på fråga: 1 (arvoden)

Debattinlägg: sid 16 (arvoden), 104 (Evangelieboken, bibeltexter), 160 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)

J

Johansson, Gerd, 1949, Linköpings stift, 35

Johansson, Gunilla, 1942, Strängnäs stift, 63

Johansson, Ragnhild, 1964, Karlstads stift, 175

Johansson, Roland, 1939, Stockholms stift, 224

Motion: 108 (prästers lön)

Johansson, Rune, 1931, Lunds stift, 118

ers. sept. och okt. för Ingemar Åhs

Johansson, Stellan, 1944, Luleå stift, 206

Johansson, Sten, 1937, Lunds stift, 117

Motion: 65 (kyrkan och homosexualiteten), 96 (gudstjänstkriterier och församlingsindelning), 97 (avgift och clearing vid vissa kyrkliga handlingar), 123 (förslag till förändringar av vissa textläsningar), 142 (ökat anslag till kyrkobyggnadsbidrag)
 Debattinlägg: sid 255 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)

Johnsson, Lars, 1946, Strängnäs stift, 53

Debattinlägg: sid 169, 170, 171, 173 (ändringar i kyrkoordningen)

Jonson, Jonas, 1939, biskop i Strängnäs stift

Debattinlägg: sid 99, 103 (Evangelieboken, bibeltexter)

Josefson-Hultgren, Birgitta, 1960, Lunds stift, 110

ers. okt. av Ann Sofie Persson

- Motion: 101 (kollekternas roll i gudstjänstfirandet), 102 (införande av konfirmandpeng), 103 (profilutbildningen för diakoner och församlingspedagoger), 111 (direkta och indirekta kyrkoval)
- Josefsson, Evert**, 1933, Göteborgs stift, 156
 Motion: 65 (kyrkan och homosexualiteten), 82 (kyrkogårdskultur), 83 (Svenska kyrkan och kyrkoböckerna)
 Debattinlägg: sid 75 (de kyrkliga valen), 125, 130 (ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen), 135 (vissa frågor om biskopsval), 137 (stiftsindelningen), 138 (domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet), 144 (överprövningsinstanser), 145 (kyrklig beredskap), 146 (Kyrkonämndens arbetsgivaransvar), 147 (antalet ledamöter i Kyrkomötet), 263, 264 (bevarande av gravvårdar), 264 (kyrkobokföringsarkiven)
- Josephsson, Torsten**, 1933, Skara stift, 45
 Motion: 68 (kyrkan och homosexualiteten)
 Debattinlägg: sid 44, 48, 60 (kyrkan och homosexualiteten), 87, 89 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 98, 103, 104, 105, 106 (Evangelieboken, bibeltexter), 222 (kyrkan och pornografin), 227 (abortfrågan), 233 (äktenskap och familj), 245 (kyrkostatistik)
- Jönsson, Benny**, 1949, Lunds stift, 115
 Motion: 42 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet), 140 (höjning av den allmänna utjämningsavgiften för år 2005)
 Debattinlägg: sid 13, 14 (val till Nämnden för internationell mission och diakoni), 131 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 140 (överprövningsinstanser), 146 (antalet ledamöter i Kyrkomötet), 174, 175 (Kyrkomötet och dess arbetsformer), 248 (val till Nämnden för SKUT), 264 (kyrkobokföringsarkiven)
- Jönsson, Tobias**, 1976, Lunds stift, 114
- K**
- Karlsson, Astor**, 1943, Växjö stift, 94
- Karlsson, Göte**, 1939, Strängnäs stift, 59
 Debattinlägg: sid 198 (Ansvarsnämnden för biskopar)
- Karlsson, Ingrid**, 1939, Lunds stift, 111
- Karlsson, Sven-Olof**, 1934, Stockholms stift, 221
 Motion: 23 (fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan)
 Fråga: 4 (dop i Svenska kyrkan), 5 (kyrkor som mordbränns)
 Debattinlägg: sid 21 (dop i Svenska kyrkan), 23 (kyrkor som mordbränns), 65, 71, 72 (de kyrkliga valen)
- Kastell, Torbjörn**, 1973, Stockholms stift, 245
 Debattinlägg: sid 71 (de kyrkliga valen)
- Kogler Johnsson, Marija**, 1967, Lunds stift, 120
- Korch, Carl**, 1964, Växjö stift, 100
- Koskinen, Lennart**, 1944, Stockholms stift, 215
 Debattinlägg: sid 33 (utträde och folkomflyttningar), 111 (Evangelieboken, Dagens bön), 199 (Kyrkoherdarnas administrativa börda), 203 (domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst), 265 (vigselbegreppet)
- Kragh, Sven E**, 1944, Karlstads stift, 167
 ers. sept. av Allis Olsson
- Kronberg, Marianne**, 1951, Stockholms stift, 209
 ers. okt. av Hans Ulfvebrand

Kronbäck, Marianne, 1952, Göteborgs stift, 159

Debattinlägg: sid 187 (kvinnor och män som präster), 202 (domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst)

Krook, Caroline, 1944, biskop i Stockholms stift

Debattinlägg: sid 49 (kyrkan och homosexualiteten), 83 (beslut om ny evangeliebok), 111, 112, 113 (Evangelieboken, Dagens bön)

L**Landmark, Stefan, 1954, Strängnäs stift, 58**

Debattinlägg: sid 76 (de kyrkliga valen), 132, 135 (vissa frågor om biskopsval)

Larsson, Johnny, 1948, Stockholms stift, 240

Debattinlägg: sid 147 (antalet ledamöter i Kyrkomötet), 223 (kyrkan och pornografin)

Larsson, Torgny, 1938, Göteborgs stift, 141

Motion: 58 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet)

Debattinlägg: sid 75 (de kyrkliga valen), 131 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 202 (kyrkligt anställdas valbarhet), 248 val till Nämnden för SKUT)

Leijen, Timmy, 1961, Strängnäs stift, 65

Debattinlägg: sid 45 (kyrkan och homosexualiteten)

Lejdström, Kristina, 1938, Stockholms stift, 250**Lewin, Allan, 1931, Karlstads stift, 174**

Debattinlägg: sid 122 (församlingsindelningen)

Lif, Inger, 1940, Göteborgs stift, 143

Motion: 49 (församlingsindelning), 65 (kyrkan och homosexualiteten)

Liljedahl, Inger, 1949, Stockholms stift, 212

Motion: 71 (de kyrkliga syföreningarnas verksamhet)

Lind, Martin, 1944, biskop i Linköpings stift

Debattinlägg: sid 193, 194 (kvinnor och män som präster)

Lindberg, Per, 1956, Skara stift, 39

Motion: 63 (indirekta val 2005)

Debattinlägg: sid 63, 72 (de kyrkliga valen)

Lindén, Birgitta, 1948, Växjö stift, 95**Linder, Kerstin, 1936, Strängnäs stift, 54****Linnman, Johan, 1969, Västerås stift, 71**

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat), 215 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer)

Lothigius, Johan, 1944, Karlstads stift, 168**Lundblad Mårtensson, Anna, 1950, Linköpings stift, 28**

Svar på fråga: 3 (beslut om rikskollekter)

Debattinlägg: sid 20, 21 (rikskollekter)

Lundegård, Key, 1939, Uppsala stift, 9**Lundgren, Kristina, 1936, Västerås stift, 73**

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat), 5 (slopande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund)

Debattinlägg: sid 184 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda)

Lundquist Larsson, Annette, 1962, Stockholms stift, 218

Motion: 42 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet), 60 (utjämningsystemet), 61 (prästers lönesättning), 62 (diakonår), 92 (avveckling av Valprövningsnämnden), 140 (höjning av den allmänna utjämningsavgiften för år 2005)

- Debattinlägg: sid 253 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)
- Lundqvist, Erik**, 1935, Linköpings stift, 27
Motion: 68 (kyrkan och homosexualiteten)
Debattinlägg: sid 56, 57 (kyrkan och homosexualiteten), 101, 106 (Evangelieboken, bibeltexter)
- Lång, Tomas**, 1962, Luleå stift, 196
- Lönneborg, Olof**, 1951, Luleå stift, 199
Debattinlägg: sid 254, 256 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)
- Lönnerblad, Mari**, 1944, Skara stift, 42
- Lönnermark, Lars-Göran**, 1939, biskop i Skara stift
Debattinlägg: sid 107 (Evangelieboken, bibeltexter), 115 (bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk), 121 (församlingsindelningen)

M

- Malm, Madeleine**, 1967, Linköpings stift, 23
- Martinson, Michael**, 1962, Stockholms stift, 213
- Mohlin, Christer**, 1948, Växjö stift, 92
Debattinlägg: sid 217 (kyrkoavgiften), 221 (balanskravet i kyrkoordningen)
- Muhl, Eric**, 1964, Göteborgs stift, 149
Motion: 54 (kyrkoherdarnas administrativa börda), 55 (kyrkoherdars valbarhet till kyrkofullmäktige i större kyrkliga samfälligheter), 56 (kyrkoavgiften), 57 (kvinnor och män som präster – lärofråga), 122 (förstärkt skydd för uppgifter om enskilda), 124 (skjuta upp beslutet om en ny evangeliebok)
Debattinlägg: sid 82, 83, 85 (beslut om ny evangeliebok), 157 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 199, 200 (Kyrkoherdarnas administrativa börda)
- Månsson, Catharina**, 1973, Lunds stift, 123
Debattinlägg: sid 268 (avslutningsanförande)
- Mårtensson, Christina**, 1946, Göteborgs stift, 136

N

- Nilsson, Carina**, 1942, Linköpings stift, 33
- Nilsson, Bo E**, 1936, Västerås stift, 75
Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)
Debattinlägg: sid 237 (undervisningsmaterial i kristen etik)
- Nilsson, Fredrik**, 1947, Lunds stift, 121
- Nilsson, Leif**, 1944, Härnösands stift, 180
- Nilsson, Maj-Britt**, 1935, Lunds stift, 131
- Nisser-Larsson, Margareta**, 1954, Karlstads stift, 173
- Nordin, Jennie**, 1976, Uppsala stift, 8
Debattinlägg: sid 13 (val till Nämnden för internationell mission och diakoni)
- Novak, Anders**, 1945, Stockholms stift, 248
Debattinlägg: sid 159 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)
- Nybelius, Margareta**, 1944, Västerås stift, 84
Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat), 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 93 (mål och rambudgetens konsekvenser för invandrar- och flyktingarbetet i Svenska kyrkan)

Nylund Arnetz, Kristian, 1974, Stockholms stift, 246

ers. sept. och okt. av Peter Svensson

Nyman, Eva, 1949, Lunds stift, 135

Motion: 89 (kyrkan och homosexualiteten)

Debattinlägg: sid 9 (närvarorätt i utskotten), 39 (kyrkan och homosexualiteten)

O

Odenberg, Christina, 1940, biskop i Lunds stift

Motion: 20 (teologisk analys och översyn av valsystemet)

Debattinlägg: sid 70 (de kyrkliga valen)

Olander, Inger, 1947, Karlstads stift, 171

Olén, Elisabeth, 1946, Skara stift, 50

ers. sept. och okt. för Juhani Rantanen

Olinder, Britta, 1932, Göteborgs stift, 140

Motion: 54 (kyrkoherdarnas administrativa börda), 55 (kyrkoherdars valbarhet till kyrkofullmäktige i större kyrkliga samfälligheter), 56 (kyrkoavgiften), 57 (kvinnor och män som präster – lärofråga), 122 (förstärkt skydd för uppgifter om enskilda), 124 (skjuta upp beslutet om en ny evangeliebok)

Debattinlägg: sid 12 (val till Nämnden för internationell mission och diakoni),

43 (kyrkan och homosexualiteten), 82 (beslut om ny evangeliebok), 189 (kvinnor och män som präster), 218 (kyrkoavgiften), 229 (abortfrågan)

Olsson, Allis, 1937, Karlstads stift, 167

ers sept för Sven E Kragh

Olsson, Bertil, 1950, Växjö stift, 99

Motion: 99 (ekonomisk balans i budgeten), 100 (valbarhetshinder för kyrkligt anställda), 132 (dagens bön på annandag påsk), 133 (gammaltestamentlig läsning på fjärde söndagen i advent), 134 (gammaltestamentlig läsning på apostladagen), 135 (dagens bön på sexagesima)

Debattinlägg: sid 98 (Evangelieboken, bibeltexter), 108 (Evangelieboken, Dagens bön), 200, 201 (kyrkligt anställdas valbarhet), 214 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer)

Olsson, Sigvard, 1939, Linköpings stift, 31

Debattinlägg: sid 77 (de kyrkliga valen), 184 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda)

P

Perers, Karin, 1955, Västerås stift, 74

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)

Fråga: 8 (den etiska debatten i bioteknikfrågor)

Debattinlägg: sid 34, 35 (den etiska debatten i bioteknikfrågor)

Persenius, Ragnar, 1952, biskop i Uppsala stift

Motion: 20 (teologisk analys och översyn av valsystemet), 139 (främjandefunktionen för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar)

Debattinlägg: sid 30, 31 (ensidig bojkott mot Israel), 50, 51, 52, 59 (kyrkan och homosexualiteten), 73 (de kyrkliga valen), 123 (församlingsindelningen), 127, 128, 129 (ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen), 198 (Ansvarsnämnden för biskopar), 249 (val till Nämnden för SKUT)

Persfjord, Roland, 1940, Västerås stift, 78

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)

- Persson, Ann-Sofie**, 1978, Lunds stift, 110
 ers. okt. för Birgitta Josefson-Hultgren
 Debattinlägg: sid 239 (utbildningsbehov för kyrkomusiker)
- Persson, Bertil**, 1940, Stockholms stift, 230
 Debattinlägg: sid 158 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 205 (särskild utjämningsavgift), 221 (balanskravet i kyrkoordningen), 261 (verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2001)
- Persson, Henrik**, 1974, Stockholms stift, 238
- Persson, Sten**, 1944, Linköpings stift, 24
 Debattinlägg: sid 209 (skydd för skogliga reservat)
- Peterson, Bengt**, 1936, Karlstads stift, 177
 Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet)
- Petersson, Lena**, 1958, Lunds stift, 113
 Debattinlägg: sid 177, 178, 179 (avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar)
- Pettersson, Barbro**, 1934, Stockholms stift, 227
 Motion: 42 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet)
- Pierazzi, Irene**, 1943, Stockholms stift, 228
 Motion: 91 (metoder för Svenska kyrkans integrationsarbete), 92 (avveckling av Valprövningsnämnden)
 Debattinlägg: sid 240 (integrationsarbete)
- Pregmark Gyberg, Christina**, 1952, Linköpings stift, 25
 Motion: 42 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet)
- Prytz, Gunnar**, 1945, Skara stift, 38
 Motion: 3 (ordförandeskapet i stiftsstyrelsen), 4 (underlaget för uttag av kyrkoavgiften)
 Debattinlägg: sid 79 (Evangelieboken), 165 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 126, 128, 129, 247 (ordförande i stiftsstyrelser , domkapitel och Kyrkostyrelsen)

R

- Raask, Sigvard**, 1932, Göteborgs stift, 150
- Radesjö, Wivi-Anne**, 1935, Göteborgs stift, 164
 Motion: 98 (diakoners medverka vid val)
- Rantanen, Juhani**, 1931, Skara stift, 50
 ers. sept. och okt. av Elisabeth Olén
- Rehnström, Nils-Arne**, 1955, Luleå stift, 203
 Motion: 7 (kyrkan och homosexualiteten), 8 (tidsbegränsad anställningstid för biskopar), 9 (rösträtt för biskopar i Kyrkomötet), 10 (försoningsakt i anslutning till nytt äktenskap), 11 (budgeterat givande till utvecklingsländer), 12 (kyrkan och porren), 13 (ojämlika löner), 14 (abortfrågan), 15 (ämbetsfrågan), 16 (kyrkoherdetillsättning), 17 (vår Herres bön), 59 (kyrkoval till församling, stift och kyrkomöte)
 Debattinlägg: sid 9 (närvarorätt i utskotten), 39, 41, 43, 55, 58, 60 (kyrkan och homosexualiteten), 63 (de kyrkliga valen), 116 (försoningsakt i anslutning till nytt äktenskap), 117 (Herrens bön), 179, 182 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda), 185 (tidsbegränsad anställningstid för biskopar), 186, 191 (kvinnor och män som präster), 211 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer), 222, 223, 224 (kyrkan och pornografin), 226, 230 (abortfrågan)

Rickardsson, Ulla, 1941, Göteborgs stift, 151

Motion: 49 (församlingsindelning)

Debattinlägg: sid 121 (församlingsindelningen)

Roos, Anders, 1947, Stockholms stift, 244

Motion: 108 (prästers lön), 152 (evangelieboken), 154 (kyrkoherdes närvarorätt vid valnämndens sammanträden)

Debattinlägg: sid 47 (kyrkan och homosexualiteten), 110, 113 (Evangelieboken, Dagens bön), 113, 114 (Evangelieboken, Kyrkmässa), 164 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 169, 170, 172 (ändringar i kyrkoordningen)

Rydje, Lars, 1936, Västerås stift, 69

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat), 142 (ökat anslag till kyrkobyggnadsbidrag)

Debattinlägg: sid 61 (kyrkan och homosexualiteten), 218 (kyrkoavgiften), 244 (kyrkliga syföreningar)

S

Samuelsson, Ulla, 1946, Lunds stift, 116

Motion: 46 (utjämningsystemet och den särskilda utjämningsavgiften)

Sandberg, Kjell, 1936, Lunds stift, 128

ers. sept. och okt. av Birger Wernersson

Sandelin, Sara, 1972, Göteborgs stift, 142

ers. sept. för Carina Etander Rimborg

Sandén, Annika, 1954, Strängnäs stift, 68

Sandström, Fredrik, 1969, Luleå stift, 192

Sandström, Kristina, 1968, Stockholms stift, 242

Debattinlägg: sid 148, 166 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)

Sandström, Monika, 1946, Luleå stift, 191

Motion: 103 (profilutbildningen för diakoner och församlingspedagoger)

Schachinger, Lena, 1938, Göteborgs stift, 145

Motion: 98 (diakoners medverka vid val)

Schnackenburg, Christina, 1937, Stockholms stift, 239

Motion: 60 (utjämningsystemet), 61 (prästers lönesättning), 62 (diakonår),

Debattinlägg: sid 197 (diakontjänster och diakonår), 216 (utjämningsystemet)

Schotte, Gunnar, 1931, Karlstads stift, 176

Schött, Robert, 1953, Stockholms stift, 211

Motion: 73 (Kyrkomötet), 74 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 75 (stiftsindelningen)

Debattinlägg: sid 15 (hälsning till Leni Björklund), 81 (beslut om ny evangeliebok), 148 (principerna för Kyrkomötets arbete), 176 (Kyrkomötet och dess arbetsformer), 266, 268 (avslutningsanförande)

Schlberg, Gunnar, 1931, Uppsala stift, 18

Motion: 24 (kyrkoantikvariska frågor), 25 (clearing av vigselverksamheten)

Sibbmark, Gunnar, 1946, Växjö stift, 88

Debattinlägg: sid 263, 264 (bevarande av gravvårdar)

Sidenvall, Fredrik, 1962, Göteborgs stift, 147

Motion: 136 (evangeliebokens böner), 137 (evangeliebokens texter), 138 (val av bibelöversättning vid läsning i huvudgudstjänst)

- Debattinlägg: sid 12 (val till Läronämnden), 29, 30, 31 (ensidig bojkott mot Israel), 42, 49, 51, 52, 53, 54, 55 (kyrkan och homosexualiteten), 86 (Evangelieboken, sön- och helgdagarnas namn och ämnesrubriker), 91, 92 (Evangelieboken, val av bibelöversättning), 97, 101 (Evangelieboken, bibeltexter), 107, 112 (Evangelieboken, Dagens bön), 186, 190, 193 (kvinnor och män som präster), 248, 249 (val till Nämnden för SKUT)
- Sigling, Alf**, 1935, Stockholms stift, 226
- Silén, Jörgen**, 1952, Stockholms stift, 247
Debattinlägg: sid 254 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)
- Simonsson, Berit**, 1951, Göteborgs stift, 165
Motion: 64 (hemortsrätt och handlingsutrymme för dem med klassisk syn på ämbetet), 65 (kyrkan och homosexualiteten), 121 (skjuta upp beslutet om en ny evangeliebok)
Debattinlägg: sid 56 (kyrkan och homosexualiteten), 188, 189, 194 (kvinnor och män som präster)
- Sjögren, Jens**, 1966, Lunds stift, 122
- Sjöholm, Christoffer**, 1971, Stockholms stift, 237
ers. sept. och okt. av Britt Beijer
- Smittsarve, Ingrid**, 1946, Visby stift, 207
Motion: 81 (undervisningsmaterial i kristen etik i förskola, grundskola och gymnasium), 111 (direkta och indirekta kyrkoval)
Debattinlägg: sid 64 (de kyrkliga valen), 158 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 225 (kyrkan och pornografin), 237, 238 (undervisningsmaterial i kristen etik)
- Starkerud, Lars**, 1939, Stockholms stift, 217
Motion: 164 (överlämnande av SKUT till Visby stift)
Debattinlägg: sid 165 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 180 (löneförhandlingar m.m. för kyrkligt anställda), 205 (särskild utjämningsavgift), 250, 256 (mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå 2003-2005)
- Stiglund, Hans**, 1955, biskop i Luleå stift
Debattinlägg: sid 191 (kvinnor och män som präster), 241 (integrationsarbete)
- Stjernström, Martin**, 1974, Västerås stift, 76
Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)
- Styrfält, Tuula**, 1943, Uppsala stift, 20
- Svensson, Alve**, 1951, Lunds stift, 109
Motion: 64 (hemortsrätt och handlingsutrymme för dem med klassisk syn på ämbetet), 65 (kyrkan och homosexualiteten), 96 (gudstjänstkriterier och församlingsindelning), 97 (avgift och clearing vid vissa kyrkliga handlingar), 123 (förslag till förändringar av vissa textläsningar), 142 (ökat anslag till kyrko-byggnadsbidrag)
Debattinlägg: sid 83 (beslut om ny evangeliebok), 114 (kyrkliga böcker på finska och lulesamiska), 115 (bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk), 117 (försoningsakt i anslutning till nytt äktenskap), 118 (Herrens bön), 119 (tillstånd att leda gudstjänst), 119 (folklig mässa), 192, 195 (kvinnor och män som präster)
- Svensson, Inger**, 1934, Lunds stift, 125
- Svensson, Joakim**, 1964, Göteborgs stift, 152
Motion: 40 (eget kapital för Svenska kyrkan på nationell nivå), 64 (hemortsrätt och handlingsutrymme för dem med klassisk syn på ämbetet), 65 (kyrkan och

- homosexualiteten), 136 (evangeliebokens böner), 137 (evangeliebokens texter), 138 (val av bibelöversättning vid läsning i huvudgudstjänst)
- Debattinlägg: sid 40, 60 (kyrkan och homosexualiteten), 79 (Evangelieboken), 81, 84, 85 (beslut om ny evangeliebok), 99 (Evangelieboken, bibeltexter), 195 (kvinnor och män som präster), 208 (särskild utjämningsavgift), 225 (abortfrågan), 246 (kyrkans grafiska profil), 258, 260 (verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2001)
- Svensson, Karl-Gunnar**, 1957, Göteborgs stift, 146
- Motion: 26 (diakoners rösträtt i biskopsval), 27 (hjälpbiskopar i stiftet), 28 (utökat antal stift och biskopar), 29 (koppling av diakonitjänst till varje församling)
- Debattinlägg: sid 134 (vissa frågor om biskopsval)
- Svensson, Nils**, 1939, Växjö stift, 89
- Svensson, Lennart**, 1939, Lunds stift, 126
- Motion: 96 (gudstjänstkriterier och församlingsindelning), 97 (avgift och clearing vid vissa kyrkliga handlingar), 123 (förslag till förändringar av vissa textläsningar), 142 (ökat anslag till kyrkobyggnadsbidrag)
- Debattinlägg: sid 151, 152 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)
- Svensson, Peter**, 1956, Stockholms stift, 246
- ers sept och okt för Kristian Nylund Arnetz
- Söderberg, Kjell**, 1941, Luleå stift, 194
- Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat), 42 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 43 (antalet ledamöter i Kyrkomötet)
- Söderberg, Thomas**, 1948, Västerås stift, 70
- Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)
- Svar på fråga: 10 (receptionsarbetet med dokumentet Guds vägar)
- Debattinlägg: sid 10 (närvarorätt i utskotten), 37, 38 (dokumentet Guds vägar), 74, 76 (de kyrkliga valen), 123 (församlingsindelningen), 131 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 176 (Kyrkomötet och dess arbetsformer)
- T**
- Thorkilsson, Solveig**, 1945, Göteborgs stift, 153
- Thorstensson, Gustaf**, 1947, Karlstads stift, 172
- Tildemyr, Lennart**, 1944, Linköpings stift, 32
- Tjärnberg, Freja**, 1937, Härnösands stift, 181
- Torgerson, Susann**, 1943, Stockholms stift, 214
- Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 52 (minimigränserna för personröstning), 164 (överlämnande av SKUT till Visby stift)
- Debattinlägg: sid 62, 74 (de kyrkliga valen), 142 (överprövningsinstanser), 154, 155 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)
- Tranströmer, Nanna**, 1980, Stockholms stift, 219
- ers. okt. av Måns Gustafsson
- Trossö, Paul**, 1940, Stockholms stift, 210
- Motion: 71 (de kyrkliga syföreningarnas verksamhet)
- Tyrberg, Conny**, 1951, Linköpings stift, 29
- Debattinlägg: sid 68 (de kyrkliga valen)
- Töyrä, Kristina**, 1953, Luleå stift, 198
- Debattinlägg: sid 187, 194 (kvinnor och män som präster)

U

- Uggla, Karin**, 1946, Göteborgs stift, 144
Ulfvebrand, Hans, 1952, Stockholms stift, 209
ers. okt. för Marianne Kronberg
Urbanusson, Barbro, 1937, Växjö stift, 98
ers. okt. för Kenneth Åberg

V, W

- Vahlne Westerhäll, Lotta**, 1944, Göteborgs stift, 157
Motion: 54 (kyrkoherdarnas administrativa börda), 55 (kyrkoherdars valbarhet till kyrkofullmäktige i större kyrkliga samfälligheter), 56 (kyrkoavgiften), 57 (kvinnor och män som präster – lärofråga), 122 (förstärkt skydd för uppgifter om enskilda), 124 (skjuta upp beslutet om en ny evangeliebok)
Debattinlägg: sid 64 (de kyrkliga valen), 79 (Evangelieboken), 139, 140, 142, 143 (överprövningsinstanser)
- Wallmark, Hans**, 1965, Lunds stift, 108
Debattinlägg: sid 28 (bojkott mot Israel), 46, 59 (kyrkan och homosexualiteten), 213, 214 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer), 230 (abortfrågan), 234, 236 (äktenskap och familj)
- Wejryd, Anders**, 1948, biskop i Växjö stift
Motion: 20 (teologisk analys och översyn av valsystemet), 85 (Svenska kyrkans ”koncernansvar” som arbetsgivare)
Debattinlägg: sid 129 (ordförande i stiftsstyrelser, domkapitel och Kyrkostyrelsen), 166 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna), 191 (kvinnor och män som präster), 215 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer)
- Wernersson, Birger**, 1948, Lunds stift, 128
ers. sept. och okt. för Kjell Sandberg
Fråga: 9 (släktforskning)
Debattinlägg: sid 36, 37 (släktforskning)
- Wernersson, Inger**, 1960, Lunds stift, 119
- Wetterling, Vivianne**, 1951, Göteborgs stift, 148
Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 66 (partnerskap mellan homosexuella)
Debattinlägg: sid 42, 60 (kyrkan och homosexualiteten)
- Wik-Thorsell, Anna Lena**, 1936, Stockholms stift, 232
- Wiklund Molberg, Birgith**, 1944, Härnösands stift, 178
Svar på fråga: 7 (utträde och folkomflyttningar)
Debattinlägg: sid 31, 32,33 (utträde och folkomflyttningar)
- Wingård Mellqvist, Gunnel**, 1935, Strängnäs stift, 64
- Wrede, Birgitta**, 1947, Strängnäs stift, 67

Y

- Ytterberg, Claes Bertil**, 1943, biskop i Västerås stift
Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)
Debattinlägg: sid 26, 27, 29 (bojkott mot Israel), 159 (tillsyns- och främjandefunktion för utlandsförsamlingarna)

Z

Zetterberg, Eva, 1947, Stockholms stift, 223

Debattinlägg: sid 25, 26 (bojkott mot Israel), sid 41, 57, 58 (kyrkan och homosexualiteten), 175 (Kyrkomötet och dess arbetsformer), 189, 190 (kvinnor och män som präster), 212, 214 (ekonomiskt stöd till utvecklingsländer), 219, 220 (Kyrkofondens styrelses ansvar), 227, 232 (abortfrågan)

Zetterberg, Kerstin, 1939, Strängnäs stift, 62

Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet)
Debattinlägg: sid 239 (utbildningsbehov för kyrkomusiker)

Å

Åberg, Evy, 1953, Linköpings stift, 26

Åberg, Göran, 1935, Växjö stift, 87

Debattinlägg: sid 243 (kyrkliga syföreningar)

Åberg, Kenneth, 1955, Växjö stift, 98

ers. okt. av Barbro Urbanusson

Ågren, Jan-Erik, 1944, Härnösands stift, 185

Debattinlägg: sid 250 (val till Nämnden för SKUT)

Åhs, Ingemar, 1944, Lunds stift, 118

ers. sept. och okt. av Rune Johansson

Motion: 21 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 23 (fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan), 52 (minimigränserna för personröstning)

Åkerlund, Anders, 1940, Västerås stift, 80

Motion: 2 (förbättrat skydd för skogliga reservat)

Debattinlägg: sid 109, 110 (Evangelieboken, Dagens bön), 136 (stiftsindelningen), 209, 211 (skydd för skogliga reservat)

Ä

Äng, Gösta, 1931, Uppsala stift, 2

Motion: 44 (kyrkoavgiften), 45 (utlandsboende svenska kyrkotillhöriga), 46 (utjämningsystemet och den särskilda utjämningsavgiften), 96 (gudstjänstkriterier och församlingsindelning), 131 (prästlönertilgångarna), 142 (ökat anslag till kyrkobyggnadsbidrag)

Fråga: 1 (arvoden)

Debattinlägg: sid 16 (arvoden), 168, 170 (ändringar i kyrkoordningen), 176, 178 (avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar), 204, 206, 207, 208 (särskild utjämningsavgift)

Ö

Öberg, Ingemar, 1937, Skara stift, 44

Motion: 46 (utjämningsystemet och den särskilda utjämningsavgiften), 90 (församlingsindelningen i Svenska kyrkan)

Öhlén, Lars, 1941, Härnösands stift, 182

Öhman, Britt-Inger, 1957, Luleå stift, 195

Öhman, Erling, 1931, Uppsala stift, 15

Debattinlägg: sid 171 (ändringar i kyrkoordningen), 225 (kyrkan och pornografin)